VINCAS KRĖVĖ

RAŠTAI

III

ŠARŪNAS

LIETUVIŲ ENCIKLOPEDIJOS LEIDYKLA

Redagavo

VINCAS MACIONAS

Copyright 1957 by Juozas Kapočius

Printed in USA 1957

Išleido

JUOZAS KAPOČIUS

Spaudė

LIETUVIU ENCIKLOPEDIJOS SPAUSTUVĖ

265 C Street, So. Boston 27, Mass.

ŠARŪNAS

DAINAVOS KUNIGAIKŠTIS

SENŲJŲ DIENŲ GYVENIMO PASAKA

PIRMOJI DALIS

NAKTIGONĖ

VEIKĖJAI:

MIKAS — 12 metų berniokas, apsivilkęs kailiniais, viršum apsisiautęs miliniu ilgom rankovėm; apsiavęs klumpėm. Ant galvos kepurė pusiau atplyšusiu brylium; kepurė didelė, vis smunka jam ant akių; vaikinas kas minutėlė ją trauko viršugalvin. Sėdi ant kilimo, atsigręžęs į ugnį. ir kažką drožinėja peiliu.

JONAS — 14 metų berniokas, baltaplaukis, aukštas ir laibas. Apsivilkęs miliniu apsiaustėliu. Sėdi ant kilimo, kojas atkišęs į ugnį. Ties juo guli didesnis milinis apsiaustas, pavilktas kailiniais. Apsiavęs pušnimis.

KAZYS — tiek pat metų, kiek Jonui, taip pat baltaplaukis. Apsivilkęs rusvu žiponaičiu. Guli ant maišo, užsimetęs ant pečių tokį pat apsiaustą, kaip Jono. Parėmęs rankom pasmakrę, žiūri į Joną.

PETRAS — 16 metų berniokas, apsitaisęs, kaip ir Jonas; juodbruvys, vidutinio ūgio. Sėdi taip pat ant maišo ir rūko susuktą papirosą.

Aplinkui miškas... tamsu... tyla, niekur niekas nei nekukšteria. Kai kada toli toli šuo suloja, kai kada kitas kokis balsas pakyla, pragarsi — ir pranyksta...

KAZYS. Kas rytoj eisite su manim Merkinėn?

JONAS *(susukdamas papirosą)*. Aš neisiu. Nūnai perdien ardamas pavargau, kaip šuva. Nors išsimiegosiu rytoj.

MIKAS *(taisydamas kepurę ir patraukęs nosimi)*. Um... Tai rytoj tave, Jonuk, rišime.

KAZYS *(pasivertęs ant šono)*. Tai tiesa: rytoj švento Jono! Na, Jonuli, kaip tu sau nori, o ryt turi eiti Merkinėn: nors alum pavaišinsi mus.

JONAS *(degdamas papirosą)*. Palauk, kai prisikasiu pinigų.

PETRAS *(rūkydamas)*. Nagi nūnai švento Jono naktis. Taigi nū daug baisenybių galima pamatyti. Tik čia niekur kryžkelių nėra. Ir papartys nūnai žydi.

KAZYS *(sėsdamas)*. Tiesa! Einam, bernai! Tai bus, kai surasim paparčio žiedą! Pasigersim rytoj.

PETRAS. Rasi, bus! Tik lauk.

KAZYS. Kodėl, ar maža čia paparčių yra?

JONAS. Žmonės pasakoja, visame pasauly kas metai tik vienas papartys težydįs. Gal tasai, kuris žydi, kažkur už šimto mylių nuo šitos vietos?

KAZYS. O gal ir arti, mūsų laimei! Tai, brol, kad rastum! Neturėtum kur dėti pinigų — tiek jų daug žemėj guli.

PETRAS *(užtraukęs paskutinį kartą, meta nesurūkytą papirosą, nusispiovęs)*. Kad ir rasi, tai gal tau teks! Prileis tave prie jų velniai ir visokios kitos piktosios dvasios!

MIKAS. O yra tokių žmonių, kurie dėlto buvo radę paparčio žiedą. Va, mano tėvas porino, kad Jonuko senelis buvęs radęs, tik nežinojęs, kaip sunaudoti.

PETRAS *(nusiaudamas pušnis)*. Aš manau — melas. Kad tik aš rastau, tai jau mokėtau, kaip pasielgti.

JONAS. Ir jis būtų mokėjęs, jei tik būtų žinojęs, kad turi paparčio žiedą.

KAZYS. Kaip nežinosi, jei suradai ir turi rankose? *(Petras nusiavęs abi pušni, stato jas pagalvin ir pats gula, užsiklodamas apsiaustu).*

JONAS. Dar, sako, jis buvęs mažas, dar teganęs tuomet... O seniau žmonės, sako, netokie buvę, kaip dabar, kvailesni. Senelis porina, buvusi tuomet mūsų karvė, Šarkė vadinama, tokia landi, kad jokiu būdu nesisekė jos sužiūrėti. Žiūrėk nežiūrėk, vistiek įsispraus kur po egle ir liks, o paskui nueis kur, ar rugiuosna, ar vasarojun.

MIKAS. Kaip dabar Šimkės Grąžiagalvė.

JONAS. O parduoti jos nenorėjo, pienui labai gera buvo.

KAZYS *(atsigulęs vėl, kaip anksčiau).* Žinoma, prieda vasarojaus kasdien, tai ir pieno gerai duoda.

JONAS. Kaip tik, sako, buvo švento Jono vakaras, kai karvė neparėjo namo. Jo motina, o mano prosenelė, bijojo, kad pienas neperdegtų, jei karvė paliks visą naktį nemelžta, todėl nusiuntė jos ieškotų. Išvaikščiojo, sako, tuomet visus javus, perėjo visas pamiškes, — karvės vis nėra... O čia jau ir sutemo, baisu. Miškai tuomet buvo ne tokie, kaip dabar; dar ir žvėrimis kniugždėjo. Kas bus, kas nebus, mano, eisiu į Samūnų laukus, pažiūrėsiu, ar neišėjo ten — ir žengia tiesiog nuo Liepaloto per mišką. O tamsu, sako, nors pirštu akin durk! Nepriėjo dar Lygios balos, vienu matu lyg girdi, lyg mato — karvė jau parėjusi, jau seniai pamelžta ir uždaryta. Senelis tiesiog namo! Praėjęs kelias varsnas, mato — guli po kerpe, žemėje, katilas pinigų, visokių: ir auksinių, ir sidabrinių. Imtau, mano sau senelis, bet vienas nepakelsiu, geriau ryt su tėvu atvažiuosiu. Eina per Ravus į Šaltinį, mato — guli kitas katilas, pilnas ne tik pinigų, bet ir kitokių auksinių daiktų. Na, galvoja, tai man nūnai Dievas davė! Ryt su tėvu ir šitą išsikasiva. Kur eina, ten mato: tai pinigai užkasti, tai kitokie daiktai žemėj paslėpti. Kelius sidabrinukus dar rado viršuj ir parsinešė namo. Žemė vistiek, sako, kaip stiklinė... Visa matai, kas tik paslėpta. Parėjo namo, pažiūrėjo tvartan — karvė jau ten; atėjo pirkion — visi jau miega. Mano sau, kelti tėvas, ar ne? Bet tiek buvo pavargęs, tiek miegas, sako, marino, jog rytojui nutarė atidėti — dieną, mano, bus geriau. Nusiavė vyžas ir atsigulė. Atsikėlė rytoj rytą ir jau nepamena, kur tie turtai guli. Ieškojo paskui tris dienas tų vietų, kur pinigus matė, bet nebeužtiko. Matai, užmiršo pažymėti.

MIKAS. Tai kodėl jis paskui negalėjo atitikti tų vietų?

JONAS *(nusiaudamas pušnį).* Kai ėjo per papartyną, tai žiedas jam ir nukrito vyžon, dėl to taip visa ir matė... Jam nei galvon netoptelėjo, kad švento Jono naktis buvusi. Kai nusiavė, tai žiedas ir iškrito iš vyžos. *(Krato pušnį ant ugnies, paskui stato ją pagalvin; pastatęs nusiauna antrą).*

PETRAS *(iškišęs galvą iš po milinės)*. Tai kvailas! Tfu! Dabar mažiausias vaikas suprastų.

KAZYS. Kad būtų nenusiavęs, tai būtų buvęs ponas. Vaikų vaikams būtų užtekę turtų. Tu, Jonuli, dabar su mumis ir kalbėti nebekalbėtai.

JONAS. Taigi. Ir reikėjo mano seneliui tokią kvailą galvą turėti!

KAZYS. Kodėl neieškojo žiedo, kai susiprato? Sako, paparčio žiedas žibąs, kaip žarija.

PETRAS. Tai tik tą naktį, kai žydi.

JONAS. Ir tik tuomet, kai žydi.

MIKAS. Kaip neatsiminsi vietos? Aš kad jau kartą pamačiau kur lizdą, ir naktį užsimerkęs atitiksiu, nebeužmiršiu.

KAZYS. Aš visą pirkią nagais būtau išgrabstęs, bet būtau žiedą suradęs.

JONAS *(guldamas)*. Kol susiprato, kas yra, ir pirkią jau buvo iššlavę, ir šiukšles išnešę mėšlynan, o ten rasi, tik lauk! *(Atsigulęs užsikloja kailiniais)*.

PETRAS. O kad ir nebūtų dar iššlavę, tai gal kas žino, kokis ten tasai žiedas! Matė jį kas?.. Velnias jį matė!

KAZYS. Die, Petruli, neminėk jo naktį, ir dar miške.

PETRAS. Bet aš manau, kad visa tai melas.

JONAS ir KAZYS *(vienan žodin)*. Kodėl?

PETRAS. Aš girdėjau, kai senis Rameika porino, kad jis, dar bernu būdamas, nuėjęs švento Jono naktį paparčio žiedo ieškotų ir lyg būtų užtikęs. Tik jį tokie buvo baisai užpuolę, jog vos gyvas iš baimės namo beparbėgęs. Sako, pajuodęs buvęs visas, kaip žemė... Paskui tris savaites be žado gulėjęs, kaip akmuo. Užsižadėjęs, kol gyvas, nebevaikščioti švento Jono naktimis. O atsimenat, kokis buvo vyras: už mano tėvą stipresnis.

KAZYS. Ir aš girdėjau, kad piktasis labai gąsdina žmogų. Matai, jis pakastus turtus saugo — jie juk užkeikti! — o žmogus turėdamas paparčio žiedą, visus sau išsikasinėtų.

MIKAS. Nežinau, kad ir kaip mane gąsdintų, vistiek nežiūrėtau ir nuskintau. *(Nusiavęs vieną koją, nusiauna antrą)*.

PETRAS. Ir aš taip maniau, kol baiso nebuvau matęs.

MIKAS. Ir aš esu matęs, kai mažas buvau; dar mano senelė buvo tuomet gyva, ir aš su ja vienoj lovoj gulėjau. Pakėliau vieną naktį galvą, žiūriu — viduje pirkios stovi kažkokis raudonas arklys ir linksi galva. Aš kad suspiegsiu nesavu balsu! — ir galvą pakimšau po pagalviu. Visi sušuko, klausia: — ko? ko? Žiūriu paskui, pakėlęs galvą, kad nieko nėra, tik kuodelis stovi gale lovos ant verpstoko. *(Visi nusijuokia)*.

PETRAS. E, mes pernai matėm daug baisesnį, brol, dalyką, tikrą baisą. Buvom tuomet naktigonėj: aš, Karalius ir Staselis. Karalius ėmė švilpauti, žinot, kaip pelėdas šaukia; kad, va, ima suvis arti, ana, ant to kalno,

kažkas ir atsiliepia. Manėm, kad tikra pelėda, ir ėmėm toliau švilpti — atsišaukia vis arčiau ir arčiau. Girdim, kažin kas lyg skambučiais skambina: din-din-din. Matom — slenka kažikas nuo kalno, ana, iš ten, lyg baltas, lyg margas, kaip ir į žmogų panašus, ir skambina: din-din-din. Karalius sušvilpė vėl, tas ėmė ir atsiliepė. Žiūrim, kad — vieni žmogaus kaulai eina ir barškina į kits kitą — din-din-din... Tai jau mes kad šokom, tai jau kad dūmėm, kaip galėdami! Ir arklius palikom, ir maišus, o kitas ir batus, atsidūrėm net Šilainių gale.

MIKAS *(tęsdamas kilimą arčiau Petro)*. Dievaž, broleliai, nešnekėkit taip į naktį, neporinkit tokių dalykų! Tegu juos, aš bijau... *(Gula susirietęs)*.

JONAS. Va, kaip gi, ateis čia monas ir tave pirmą pasigaus.

KAZYS. Sako, šitas Balyno kalnas labai, labai neramus. Mano miręs senelis porino, vieną kartą jis einąs nuo Gelovinės, bučių pažiūrėjęs. Sutemę jau buvo visai. Mėnesiena, tik po padaužų. Žiūri — prie pat krašto guli geležinė kraitė, pilna aukso. Dangstis atidarytas ir prikabintas į alksnį, o ant viršaus susiraitęs mažas juodas šuniukas, lyg pirštinė. Bet senelis buvo gudrus, nekiša rankos kraitėn, tik irklą. Kai tik įkišo, dangstis — cap! — užsidarė ir atkirto irklo galą — ir vėl atsidarė. Senelis kitąkart — ir vėl taip... „A, kad tu žemėn prasmegtai!" — sukeikė įpykęs senelis. Kai tik taip pasakė — šuniukas suskalino, sustaugė ir nulėkė, kaip viesulas, kažkur ten, į Balyno kalną, o kraitė dingo, lyg ją žemė būtų prarijus. Tik paskui dar nusikvatojo kas, kad nusijuokė, net senelis persigando ir parbėgo namo užduseęs, vos gyvas. O buvo gana nebailus žmogus.

JONAS. O kad būtų ėmęs rankom, būtų atkirtę?

KAZYS. Sako, galvą — ir pinigus būtų kas kitas radęs. Galva, matyti, užkeikti buvo...

PETRAS. Kvailas buvo tavo senukas. Kad jis būtų nors kremblio galvą įmetęs, pinigai būtų jo buvę.

KAZYS. Taigi, kad žmogus savo laiku susiprastų!

JONAS. Seniau buvo žmonės kvailesni. Kad dabar taip, nesibijok, susiprastų...

KAZYS *(nusijuokęs)*. Kad mums dabar toji kraitė! Įkišam Miko galvą, tekerta... *(Toli šuo suloja)*.

MIKAS *(klauso)*. Šuo loja sodžiuj.

MIKAS. Ir mano tėvas pasakojo matęs čia baisų moną. Jis visą dieną šienavęs Balyne, skubinęs pagynėti, tai ir sutemo visai jį lanokje. Joja, sako, su dalge namo pro kalną; o arklys tik prunkščia, tik prunkščia, ir vis šalin. Tėvas mano, kokis čia galas, ar vilkas čia kur, ar kas? Pakelia akis — gi ant kalno stovi kažkokis žmogus, raitas. Patamsėje tėvas gerai neįsižiūrėjo, manė — sodiškis. — Kokio tu ten galo stovi? — klausia tėvas: —

eikš, drauge namo josim! Kai tik tai pasakė, mato: raitas ėmė visas žibėti, vis labiau — visas paraudo, įkaito, kaip ugnis, ir auga, sako, auga aukščiau aukščiausių pušelių.Tėvas, kai pavarė arklį, nematė nei kur dalgę pametė, nei kur klumpės nukrito. Kai parjojo namo, arklys net baltas buvo, nuputojęs, o tėvą vos gyvą nuo arklio nusodino. Sako, net pas Margelio kelelį buvo girdėti, kaip ten kažkas lyg verkė, lyg kvatojosi.

JONAS. Dabar jau tiek baisių monų čia nebesirodo, bet seniau, sako, vaidenos kiekvienam, kas tik vakarą praeidavo. Mano senelis, būdavo, kai ima pasakoti, kai ima pasakoti, net plaukai ant galvos pasišiaušia, net kūnas pagaugomis nueina. Aš ir kojas, būdavo, ant suolo susirangau, o į langą dirstelti, ne tik prieiti, bijau. Ką tik apie šitą kalną jisai bepasakodavo, nei neatsiminsi viso. Sako, čia senais laikais buvęs didelis dvaras kažkokio karaliaus Šarūno. Tas karalius buvęs labai piktas, daugelį žmonių iššudęs... Ir tėvą, ir motiną, ir žmoną užmušęs. Kai jis gimęs, sako, visi viesulai buvo pakilę, medžius laužę, kaip perkūnai traiškinę. Tik užgimęs — pats atsistojęs ir liepęs duoti sau valgyti: sako, dvylika eilių dantų turėjęs.

KAZYS. Kaip jie burnoj jam tilpo?

JONAS. Taigi... Sako, jis tiek daug žmonių iššudęs, jog net upės krauju tekėjusios. Va, čia, sako, kaip nuo Pakelinio ežero net į Balyną, kur dabar šilas ir Subartonių laukai, buvęs miestas didelis, didelis!.. Tik kiek giliau pakasus, sako, dar ir dabar pamatai esą galima užtikti.

MIKAS. Ant Margelio kalno kaulų daugybė. Kiek giliau pakasi, tai kaulai, vis kaulai, daugybė žmonių kaulų! Pernai Maciukas iškasė ten žiedą.

KAZYS. Kai vedė plentą, Saminis, kasdamas bulbėms duobę, rado ten akmenų, jog šimtą rublių už juos gavo.

JONAS. Taigi... Ir, sako, visą tą miestą Šarūnas iškapojęs ir būtų visą pasaulį sunaikinęs, jei motina nebūtų jo prakeikusi; o kai prakeikė, jis ir pavirto akmeniu, o jo dvaras žemėn įgriuvo, apaugo medžiais. Tik švento Jono naktį tasai karalius žmogumi vėl atsiverčia, išeina ant kalno ir dairosi, ar nematyti kur gyvo garo.

KAZYS. O kas, jei jis dabar išeis? Dievaž, einam iš čia, broleliai!

MIKAS *(atsisėdęs žegnojasi ir žegnoja kalną)*. Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasios Šventosios. Amen. Dabar nebijau *(Vėl gula)*.

JONAS. Kaip gi, jis tavo kryžiaus ir bijo! Čia, sako, seniau kunigai mišias laikė ir kalną šventino, kad tik Šarūnas nesirodytų žmonėms. O jis vis vaidenosi ir vaidenosi.

KAZYS *(atsisėdęs, taip pat žegnojasi ir žegnoja į visas šalis)*. Nešnekėkite jūs apie jį! Tegu jį!.. Einam geriau iš čia! Kur kitur susikursime ugnį.

PETRAS. Ak. kokie bailiai!.. O aš girdėjau visai kitaip! Kai aš ganiau dar gyvulius, senis Dudėnas pasakojo, kad čia buvusi didelė pilis ar miestas, o ant šito kalno gyvenęs to miesto karalius Šarūnas. Čia gyvenę labai narsūs žmonės, ir todėl jų karalius labai daug kariavęs su visais: jie norėję visą pasaulį užkariauti, išpiauti, ir jei būtų gyvenęs tas karalius, gal būtų savo pasiekę. Bet jie buvo pagonys ir plėšė bažnyčias, žudė kunigus. Dievas matė, kad, užkariavus jiems visą pasaulį, nebeliks nei vienos bažnyčios, ėmė ir užleido juos tokiu maru, jog žmonės mirė, kaip lapai krito, kol išmirė visi, iki paskutiniam. Todėl tiek daug mūsų laukuose randama kaulų. Kai ėmė žmonės sirgti, supyko karalius, liepė atvežti armotas ir šaudyti į dangų, bet kulkos nesiekė. Krisdamos žemyn daug žmonių sutrėkė. Tada jam pasakė vienas senas žmogus, daugel matęs, kad ten, kažkur toli, esą tokie kalnai, kurie padanges remią. Jis ir ėmė rengtis į tuos kalnus, iš ten iš armotų į Dievą šaudytų. Bet jį ėmusi atkalbinėti motina ir žmona, kad, užuot su Dievu kovojęs, apsikrikštytų. Jis labai ant jų supykęs, ėmęs ir nukirtęs galvą žmonai, o motiną nužudęs. Motina mirdama prakeikusi jį, ir todėl jis ne numiręs, kaip visi, bet akmeniu pavirtęs ir užkeiktas sėdįs dabar savo rūmuose vidury kalno ir klausąs, kaip mes apie jį kalbam.

KAZYS. Tai jis dabar gali mums pasirodyti?

JONAS. Sako, ir miestas, kuris išmirė, prieš pasaulio pabaigą visas vėl atgis.

PETRAS. Taigi, sako, atgis visi Šarūno vyrai, visą pasaulį užkariaus, visus krikščionis iššudys, ir tada bus amžių pabaiga.

KAZYS. Oi, kad jį perkūnėlis, biaurybę!..

JONAS. Keik, keik, susilauksi tu iš jo... *(Kazys žegnojasi).*

PETRAS. Švento Jono naktį, sako, galima girdėti, kaip jisai stena ir klausia, kada pagaliau galės išeiti viršun; sako, jau pusiau žmogum pavirtęs, tik kojos dar suakmenėjusios...

KAZYS. Dievaž, broliai, jis nieko dabar nepadarytų. Ciesorius tiek kareivių turi... O gi dar kiti karaliai! Tuoj jį sušaudytų.

JONAS. Tiek jis tavo šaudymų bijotų! Nei jo, nei jo kareivių jokie šaudymai ir kulkos neims.

PETRAS. Jis vienas turės daugiau, kaip visi kiti karaliai drauge. *(Praskamba kažkokis garsas. Visi pašokę klausosi atsidėję...)*

KAZYS. O! Girdite... *(Visi klauso).* Prasideda jau. *(Žegnojas ir žegnoja vėl kalną).* Vardan Dievo Tėvo, ir Sūnaus, ir Dvasios Šventosios! Tfu, prasmek! *(Mikas drebėdamas susirietė visas po gūnia).*

PETRAS. Gal lapė kiškį kažkur pagavo.

MIKAS *(iškišęs galvą).* Ar gal aitvaras. Jis naktį, sako, šūkalojąs.

JONAS. Sako, ką šitas Šarūnas, išėjęs ant kalno, pamato, tasai tuojau miršta. Vien tik nuo jo žvilgsnio.

MIKAS. Die, einam, brolučiai, iš čia!

PETRAS. Neklausykite jo, jis tik gąsdina.

KAZYS. Kad būtau žinojęs, būtau čia nūnai už jokius pinigus nejojęs.

MIKAS *(Petrui)*. O kodėl gi visokie baisai, monai šiąnakt vaidenasi?

PETRAS. Šią naktį jiems Dievo duota didelė galia. Visus metus jie nieko negali, o šią naktį gali daug negero žmonėms padaryti.

JONAS. Dabar, sako, švento Jono vidunaktį visi jo kareiviai susirenka. Tiek jų būna, jog visi laukai ir miškai aplinkui pilni, ir čia, sako, būna anksta, kaip bažnyčioj per švento Roko atlaidus.

PETRAS. Jūs žinote, kalne yra duobė. Seniau, sako, buvo ten gilus urvas ar skylė, kurion galima buvo žmogui įlįsti; vienas skerdžius, sako, ėmė ir įkalbėjo piemenaitį ten nusileisti. Nuleido jį raikšte parišę. Tris dienas ten išbuvo. Manė, kad jau nebegrįš. Kokie ten dvarai, sako! Dievuli! Visur auksas, sidabras, net žverbla. Kai jis įlindo, sutiko jį kažkokis žilas, žilas, kaip obelis, senelis; jis piemenuką vadžiojo po visą dvarą ir valgydino, ko tik tas panorėjo. Paskui jį išleido, tik liepė niekam nieko nesakyti, bet piemenukas neiškentė ir visa, ką buvo matęs, papasakojo. Kai tik papasakojo, ėmė jam ir užkando kalbą.

KAZYS. Tai dėl to nelabai piktas tasai Šarūnas.

PETRAS. Argi ten buvo Šarūnas? Taip kažkokia esybė...

JONAS. Mano senelis pasakojo, toji skylė buvusi, kai dar jisai ganęs. Piemenys kartą įstūmė ten šuniuką. Tas, sako, pirma lindo, bet paskui tik suskalino, ir kažkas išmetė jį viršun negyvą. Kitą dieną skylės nebebuvo, tik duobė. Matyti, užsigavo.

MIKAS. Ak, kad ten įsikasus, gal rastume gražių turtų, didesnių, negu su paparčio žiedu.

KAZYS. Pamėgintai, nebereiktų tau kasti! Tave gal patį greičiau pakastų.

PETRAS. Kask, kiek nori, vistiek nieko neprikasi. Kasi tu, o dvaras vis giliau žemėn drimba. Sako, žmonės mėginę.

JONAS. Senelis sakė, kad seniau, kur dabar gudai, buvo dvaras, jame gyvenęs dvarininkas mėgino kasti. Geroką duobę buvo iškasęs, bet jis tris naktis iš eilės sapnavo, kad apaks, jei kas toliau, tai ir liovėsi kasęs.

KAZYS. Kad pamačius tą dvarą! Tur būt, gražiau, kaip bažnyčioj.

PETRAS. Palaukit, mes jį dar nū pamatysim. Tesukaks tik dvylikta, ir ugnis užges.

KAZYS *(atsisėdęs)*. Eiva, Jonuli, parinksiva malkos.

JONAS. Eik sau, jei nori, aš geriau gulsiu miego. Jūs galėsit pamie-

goti, kiek norite, o man reikės ryt anksti keltis. Mūsų rengiasi Pivašiūnuosna.

KAZYS. Eiva mudu, Mikuli.

MIKAS. Kad aš nebijotau!.. Eik vienas.

KAZYS. Oho, kad man dabar duotų didžiausius pinigus, vieno žingsnio nežengsiu vienas!

JONAS. O tu man duok rublį, aš nueisiu pačion viršukalnėn ir ten parinksiu tau malkos, kiek nori.

PETRAS. Nekalbėk! Žinau, taip sau nueitai, bet susiginčijęs — niekados! Tuoj šmėkla pasirodytų.

KAZYS. Eiva, Petruli broleli, malkos pasirinktų. Kol ugnis dega, ne tiek bent baisu.

PETRAS. Papterk gaidį... Aš tik įšilau ir vėl lįsiu iš po kailinių... Negi degs visą naktį ugnis — užmigsi, dar ir pats sudegsi. Geriau gulk.

KAZYS. Jonai, aš gulsiu šalia tavęs. Leisk mane arčiau prie ugnies.

JONAS. Tai įkyrėjo. *(Kazys klojasi maišą šalia Jono ir atsiklaupęs ima poteriauti).*

MIKAS. Ir aš čia vienas negulėsiu. *(Pasikėlęs taip pat klojasi maišą šalia Petro).*

PETRAS. Neslink arti ugnies — maišas užsidegs. *(Mikas atsiklaupęs poteriauja. Jonas guli užsiklojęs galvą, Petras gulėdamas žiūri į Miką).*

KAZYS *(pabaigęs poteriauti, žegnoja patalą ir guldamas).* Petruli, o kieno tasai Šarūnas buvo karalius?

PETRAS. Dievai jį žino! Vieni sako, kad mūsų, kiti — kad čia kitoniški žmonės gyveno, jų ir karalius buvo.

JONAS. Tai būta seniau žmonių! Ir kovodavo, ir kalavijus, šautuvus turėdavo, ir žirgai jų buvo gražūs, kaip bitinai, ir karan jodinėdavo... Netokie jie buvo, kaip mes dabar. Linksma gal buvo tada pasauly gyventi.

PETRAS. Dievai žino, gal tada dar blogiau buvo, negu dabar. Gal ir gerai, kad tie laikai praslinko.

JONAS. Žinai, norėtau, kad tie laikai dar sugrįžtų.

KAZYS. Nekalbėk, prisisapnuos.

PETRAS. Na, mikim, broleliai, o tai ir išauš mums bekalbant. *(Visi, užsitraukę kailinius ant galvų, užmiega. Ugnelė pamažu gęsta).*

JONAS *(pasirėmęs alkūne).* Norėtau, kad prisisapnuotų. Ir sapne gera linksmai pagyventi. O dabar kokis čia mūsų gyvenimas — et!.. *(Numoja ranka, atsigula ir užtraukia kailinius ant galvos).*

NERIMSTA

VEIKĖJAI:

1. VILTĖ — kunigienė, Šarūno motina, septynių dešimtų metų, aukšta, truputį sulinkusi, lūpos sučiauptos, akys įdubusios...
2. GELOVINIS — jos brolis, visai susenęs bajoras. Gelovinės tvirtovės valdovas; aukštas; nedidelė ir žila barzdelė, plaukai ilgi ir žili, kaip sniegas. Vaikščioja pasiremdamas lazda.
3. DŽIANGIS — senyvas bajoras, apyžilis, burna apžėlusi, barzda didelė, plaukai ilgi; dar tvirtas vyras.
4. KIRVĖ — jo žmona, nejauna moteris, aukšta.
5. VOVERĖ — jų duktė, jauna mergina, aukšta, graži, geltonplaukė.
6. BRIEDIS — Balyno tvirtovės viršininkas, senyvas žmogus; neaukšto ūgio, bet stiprus.
7. VILKĖ — jo žmona, senyva moteris, žemo ūgio, pilna.
8. EGLĖ — jų duktė, visai dar pusmergė, vidutinio ūgio, juodbruvė; linksma, grakšti ir meili.
9. GARNYS — bajoras, didele barzda ir ilgais plaukais, žilas; vaikščioja, *pasiremdamas lazda, šneka iš lėto, pagalvodamas; daugiausia tyli.*
10. ŽENGĖ — jo žmona, senyva moteris, smulkaus veido, liesa.
11. SKAISČIOJI — jų duktė, jaunutė mergiotė, veidu panaši į motiną.
12. PUODŽIUS — senas bajoras, stiprus, žemo ūgio, dar nežilas, juodbruvys, veidai dar raudoni, tik kai kur žili plaukučiai barzdoj ir galvoje; visas apžėlęs, tik akys giliai įdubusios, žiba.
13. VAINIS
14. GRIGAS } neseni dar vyrai.
15. KINDĖ — sena moteris, aukšta, liesa, kaip šakalys, akys piktos, įdubusios, žiba.
16. ŠARKĖ — jauna moteris, graži. Visada su vaiku rankose, dairosi, lyg sugauta, greita verkti ir skųstis.
17. DUNDYS — vaidila, jaunas dar, liesas, palieges.
18. MERGA Gelovinio dvare, belaisvė, jauna ir graži.
19. BERNAI jaunuoliai.

I

Vėlyvas ruduo. Balyno rūmų prieangy. Užpakaly ąžuolinė siena ir durys, eglės šakų pavidalo rėžiniais išdabintos. Pasieniu ąžuolinis suolas. Priešais matyti kaimo ir ežero galas. Nuo ežero kyla migla, per kurią vos matomi pušynu apaugę krantai.

GELOVINIS *(sėdi ant suolo, lazda parėmęs pasmakrę, ir žiūri į ežerą. Priena Garnys ir atsisėda šalia).* Kas girdėti Garny?

GARNYS. Vis senos naujienos, bajore. Laukiame kunigo parjojant ir sulaukti negalime. Gal ką esi girdėjęs, gyvendamas arčiau pasaulio krašto?

GELOVINIS *(numojęs ranka, atsiloškdamas į sieną).* Kur tu čia žmogus girdėsi!.. Jūs arčiau valdovo rūmų gyvenate, daugiau žmonių matot ir žinoti daugiau galite. Aš ką gi? Pasenau, sudribau, kaip sukirmijęs krembly, sėdžiu vienui vienas tarp balų ir pelkių, kaip lokys lauže. *(Vėl paremia pasmakrę lazda).* Žinai, manęs jau niekas nebedomina. Gal tu ką girdėjai?

GARNYS *(patylėjęs kiek).* Blogos naujienos, Gelovini, labai blogos. Mes senyn ir — viskas blogyn: žemė tiek nebedera, ir žvėries giriose mažiau, kaip būdavo, ir nėra, kas medžiotų — nebegrįžta jaunimas iš karo žygio. Neramu gyventi...

GELOVINIS. O blogiausia, Garny, kad mes pasenom. Ir kuriems galams aš gyvenu?

GARNYS *(nekantriai truktelėjęs pečiais).* Ką jau ten!.. Atėjo metai — ir pasenom... Nieko čia nepadarysi, tokis jau žmogaus likimas... *(Stuktelėjęs lazda į grendymą, rūsčiu balsu, lyg pykdamas).* Kas tai matė, kas girdėjo — šešios mėnulio permainos, kai išjojo, ir — jokios žinutės nuo raituolių! Mūsų metu, kai su kunigu Subarčiu jodinėdavom, to neatsitikdavo. Neužmiršdavom, kad seni tėvai namie nerimauja.

GELOVINIS. Man gi kas? Bloga tai bloga... O man tai blogiausia, kad balos patvino, kaip jūros, upokšniai nemunais virto. Ir iš kur tiek imasi šito lietaus, sakyk tu man, žmogau! Nosies už durų iškišti negaliu...

Seniai jau nebepamenu tokio rudens... *(Atsigręžęs į Garnį).* O dar kalbi: raituoliai žinios nesiunčia. Kaip čia siųs, jei visur tokie vandenys.

GARNYS. Kodėl tiek ligai truko? Manau, ne vandenys kalti, bet negerai sekasi kunigui, ir dievai vieni žino, ar pamatysim dar savo jaunimą. Per tiek meto pasaulio galą pasiekti galėjo ir namo sugrįžti.

GELOVINIS. Pasaulis platus, Garny: ne taip greitai pasieksi jo kraštą... Ko nerimauji? Jaunimas kovos ištroškęs, nori daugiau kraštų pamatyti, didesnio lobio įsigyti. Lenkai ir gudai daugel turi prisikrovę turtų — imi, griebi ir galo jiems nematai... *(Giliai atsidusdamas).* Buvo laikai, kad ir mes, kaip briedžiai, skrisdavom per svetimus kraštus, kaip ereliai skraidydavom... Atsimenī, Garny? Rodos, seniai čia žmogus jaunas buvai... Ir lengvas buvo tau vargas, ir linksmai gyvenai, nei galvon mintis neužklysdavo, kad yra senatvė pasauly. Sunki ji ir nemaloni, Garny — slegia žmogų, kaip žemė...

GARNYS. Kas buvo, praslinko, nebesugrįš, ir nebėra ko minėti. Mes gyvenom ir elgėmės, kaip kad mūsų tėvai gyveno ir elgėsi, ir mirsim, kaip jie kad mirė... Bet ar girdėjo kas, kad per tiek laiko svetimus kraštus žirgais mindžiotų jaunimas, į namus žinių nepasiuntęs?.. Ne, ir vaidilų daina to negieda! Visaip žmogus spėji, ir šiaip ir taip, ir nežinai, kas bemanyti. Ir nenorėdamas susirūpini: gal gi jau gyvų nebėra?

GELOVINIS *(giliai susimąstęs).* Buvo laikas, kai jų ir mūsų nebuvo; bus laikas, kada vėl visų mūsų nebebus... Tokis jau likimo gaidas... Žmogus gyvena nūnai, ir saulė jam šviečia, ir diena jį linksmina... O čia jau jo nebėra ir — niekas nepasikeičia pasauly... Medžius iškerta girioje, tai plikė lieka toje vietoj. O žmogus mirė, ir kaip nebuvo jo — nei ženklo nebelieka...

GARNYS *(susiraukęs, piktai).* Niekus kalbi, seni. Lieka žmonos, lieka tėvai, lieka seserys — ašaros lieka, štai kas yra. Kodėl niekas senesniųjų su jais nejojo drauge!..

GELOVINIS. Taip dievai lėmė, Garny. Jie lemia, ir įvyksta, ką nulemia... Kodėl lemia žmogui vargą ir ašaras, nesuprantu, nors ir gilios senatvės esu susilaukęs.

GARNYS. Ką tu čia dievus kaltini? Patys esame kalti. Nebūtume norėję, būtų dabar Šarūnas namie sėdėjęs. Būtų senesni, prityrę drauge su jaunimu nujoję, netektų dabar mums nerimu dejuoti.

GELOVINIS. Nedejuok, Garny. Jei žuvo — laimingi dabar — jie mirė su įnirtusiu džiaugsmu širdyje, ir neteks jiems pakelti sunkios senatvės naštos. Nedera gailėtis mūšio lauke žuvusiųjų. Savo žygių daina jie džiaugiasi dausose.

GARNYS *(piktai).* Kalbi, kaip vaidila. Gera jiems taip kalbėti, kad ne jų vaikai krauju pasruvusiam lauke žūsta. Svetimųjų negaila.

GELOVINIS. Ar dejuosi, ar giedosi, ką dievai lėmė, to nepakeisi. Tris sūnus turėjau, — kaip briedžius plačiaragius — dievai juos dausosna pasiėmė. Jiems buvo lemta svetimoj šaly žūti, o man mirti ramiai lovoje. Dabar ir ketvirtas, sakai, nebegrįš... Gerai. Nusibodo gyventi, nusibodo giltinės laukti— laužo pasiilgau, Garny. Noriu su draugais, noriu su vaikais greičiau pasimatyti.

GARNYS *(piktai šypsodamasis)*. Kas kliudo sukurti sau laužą, kad jau tiek pasiilgai dausų šalies?

GELOVINIS. Sunku ir ten vienam keliauti, į dausų kalno aukštumas senam be paramos lipti. Nėra, kas mane lydėtų, nėra ką aš lydėsiu. Be artimo raudos nuobodi dausų kelionė, kaip grįžtuvių puota be vaidilos dainų...

DŽIANGIS *(kraipydamas galvą, ištieseęs rankas eina artyn)*. Ką aš matau — senas vilkas išlindo iš savo niauraus lizdo! *(Bučiuojasi su Geloviniu)*. Kaip laikaisi, senysta? Stipriai?..

GELOVINIS. Kaip matai. O tu kaip? Sudribai, susenai?

DŽIANGIS *(atsisėdęs iš kito šono)*. Dar stiprus. Lokio iš laužo jau nebeištempsiu už ausų, bet dar laikausi gerai... *(Žiūrėdamas į Gelovinį)*. O seniai nebesimatėva. Ar tik ne Subarčio laidotuvėse paskutinį kartą?

GELOVINIS. Na, matyti, kad ne vėliau.

DŽIANGIS. Kaip gi čia pas mus patekai tokiu metu? Ar sparnais balas perskridai?

GELOVINIS. Praslinko mum, Džiangi, laikai, kada mokėjova ereliais skrajoti... *(Linguodamas galvą)*. Pasiilgau žmonių, nusibodo vienam ūkanotos dienos, ir sumaniau pasiteirauti, kaip kiti gyvena, kas dedasi pasauly... *(Nuleidęs galvą, lazda vėl pasmakrę parėmęs)*. Naujienų sužinoti panorau.

DŽIANGIS *(atsidusęs sunkiai)*. Negeros naujienos, brolyti, labai negeros: kunigas iš žygio negrįžta, o moterų ašaros iš namų veja.

GELOVINIS *(pažvelgęs į jį, su šypsena)*. Kokis tu bajoras, kad moterų ašaros tave paveikia.

DŽIANGIS. Ką gi žmogus darysi, jei ir patsai junti širdį akmeniu prislėgtą. Štai, leliumų dienos arti, o raituolių vis dar nėra. Tai graudu senoms motinėlėms, tai ir liūdna jaunoms mergužėlėms... *(Bakstelėjęs alkūne Geloviniui pašonėn)*. Ar ne taip dainavom, grįždami, būdavo, iš karo žygio?

GARNYS *(atsikeldamas)*. Ką ten leliumai! .. Ruduo praėjo, o laukai liko nearti, nesėti. Kaip pavasario lauksim, kuo misim? Ar tik neteks mums vasarą kelmai graužti duonos vietoje?

GELOVINIS. Perkūnas gelbės nuo bado, nemirsim, kol žvėrys veisiasi girioje...

DŽIANGIS. Teisybę sako bajoras Garnys. Kas galėjo arti, kas skynimus kapliuoti, jei namie belikę vien tik vaikai, moterys ir bejėgiai seneliai...

GELOVINIS *(į juos pažvelgęs)*. Ko aimanuojate? Sugrįš Šarūnas, pargabens daug aukso, sidabro, geležies!.. Parsives vergų ir vergių... Bus, kas ars, kas kapliuos, kas sunkų darbą laukuose dirbs mažiesiems ir seniesiems.

GARNYS *(sėsdamas vėl)*. Ar su dievais tareisi, ir jie tau pasakė, kad grįš?

DŽIANGIS. Vienaturį sūnų išleidau žygin. Nenorėtau nei aukso, nei balto sidabro, bet tik pats gyvas sugrįžtų.

GARNYS. Apsieidavo mūsų tėvai be aukso ir sidabro, apsieitume ir mes.

GELOVINIS. Tu, Džiangi, vienaturį išleidai, aš paskutinį... O juk turėjau keturis... Dievai norėjo, kad svetima rauda mane lydėtų dausų šalin — ir ką žmogus padarysi, dievams kalaviju nepagrasinsi...

Viena mane džiugina — kad sūnūs jauni narsiai žuvo, sunkios negarbingos senatvės nepatyrę...

GARNYS. Tu, Gelovini, turi pilį, tu, Džiangi, valdovo rūmuose viešpatauji — jum todėl niekas nerūpi... O aš?? Aš visą amžių, kaip ariamas jautis, jungą tempiau, čia krauju, čia prakaitu mažus vaikus maitinau... Negi, sūnaus netekęs, senatvėj alkanas ir nuogas piktos giltinės turėsiu šauktis?

DŽIANGIS *(atsilošęs į sieną)*. Na, na, nukalbėjai... Ką jau čia giltinę mini — stiprus dar esi, kaip ąžuolas. Tokio pati giltinė dar bijo...

GARNYS. Miršta ir stiprūs, jaunesni už mane mirė.

GELOVINIS. Žirgan sėdęs, kirvį rankon paėmęs dar ne vieną jauną priešą žemėn pritrenksi. Dar, brol, gali jauniesiems parodyti, kokie mes buvome seniau.

DŽIANGIS. Į tave, bajore Garny, giltinės nei su balta duona neparkviesi.

GARNYS. E, norėtų vyras keltis, bet už durų baisus šaltis. Sunku žmogui šokti, kai kojos karklu linksta. Mūsų visų geri laikai jau praslinkę...

DŽIANGIS. Praslinko, bajore, tiesą sakai. Ir kaip greitai praslinko, nei pastebėti nesuskubom.

GARNYS. Rodos, vakar — buvau tokis, kaip nūnai, o užvakar, kaip vakar... Rodos, vis tas pats, o pasižiūrėk į save — jau nebe tas...

GELOVINIS. Ir nedaug mūsų beliko... Mano amžiaus aš jau paskutinis, kuriam dausų vartai dar neprasivėrė...

GARNYS *(palinksmėjęs)*. O pamenat, kai mes visi trys skridom per girias, gudo žemę mindėm?

DŽIANGIS *(taip pat)*. Ar dar nepamiršai, kai su Subarčiu grobėm lenkų miestuose auksą, sidabrą ir brangius rūbus?.. Kaip grožėjosi mūsų mergelės!..

GELOVINIS. Mergelės... Kur dingo jūsų skaisčios mergelės — suvyto, lyg raganos jas apsėdo... Ne, nereik minėti jaunųjų dienų — senatvė sunkiau pakelti, ir siela krūtinėj ima raudoti.

GARNYS *(sunėręs rankas ant krūtinės)*. Ir kaip greitai tie metai slenka! Prisimeni — rodos, vakar visa tai buvo.

DŽIANGIS. Prabundi žmogus rytą, saulė tau šviečia, girios žaliuoja, medžiai šakomis šlama — visa, kaip kad buvę... Tik tu vienas jau ne tas pats.

GELOVINIS *(linguodamas galvą)*. Ne tas pats, ne tas pats... Ne žmogus jau, bet laužas, niekam nevertas, niekam nevertas... Mudravo žmogus kadaise, sakalu skraidė giriomis, skersai ir išilgai, vanagu puldavo svetimus kraštus ir manyti nemanė ir galvoti negalvojo, kad bus senas... Tas pats žmogus, o jau ne tas pats...

GARNYS *(irgi linguodamas galvą)*. Gaila, gaila... Linksmi buvo laikai ir praslinko mums... Kad dar kartą žmogus jaunas būti galėtai!

DŽIANGIS. Ko aimanuojam? Buvom jauni — ir gerai. Nepavydėkim kitiems — tegyvena, tesilinksmina, tejodinėja karo žygin, o mums metas į tėvų šalį, dausosna. Ten vėl būsim jauni ir kitą kartą nebepasensim.

GELOVINIS *(kraipydamas galvą)*. Kas žino, kas žino, Džiangi? Niekas iš ten dar nesugrįžo pasakyti...

DŽIANGIS. Ar abejoji, seni?

GELOVINIS. Kam tenka jau išsitiesti ant laužo, tas ima abejoti ir nenorėdamas.

DŽIANGIS. Tegul. Ačiū likimui ir už tai, kad yra kas minėti, kad neveltui gyvenom... *(Numodamas ranka)*. O pasaulio nepergyvensi, kad ir dar tiek gyventai, kiek gyvenai. *(Į prieangį ateina Puodžius)*. Štai ir ketvirtasis... Dabar jau esame visi, kiek mūsų kartos pasiliko.

PUODŽIUS *(įeidamas prieangin)*. Ir senas erelis iš lizdo atskrido pas mus?

GELOVINIS. Erelis, sparnų netekęs... Buvo erelis, o dabar... *(Kosulio pagautas)*. Che-che-che...

PUODŽIUS *(atsistojęs priešais Gelovinį)*. Ir pasenai gi tu, senas karžygy! Tiesa, ir mes visi pasenom.

GELOVINIS. Ne, tu dar nepasenai, bajore. Nei amžius, nei senatvė tokio vyro suriesti nesugeba, kaip matau. Stiprus esi, kokis buvai.

PUODŽIUS *(sėsdamas šalia Džiangio)*. Ne, nebe tas jau, brolyti, kas buvau.

DŽIANGIS. O stumbrą vis dar už ragų sulaikytai.

PUODŽIUS. Na, ne. Prieš dešimtį metų dar galėjau.

GELOVINIS. Sėsk, bajore, balnan, surask Šarūną, partemk jį, kaip stumbrą už ragų — nudžiuginsi visus.

GARNYS. Gal jau nebėra ko ieškoti.

PUODŽIUS. Perkūn dieve! Apsaugok nuo tokio smūgio! Tik pagalvojus plaukai piestu stoja.

GARNYS. Stoja ar nestoja, o kas yra įvykę, tai yra įvykę... Jei būtų neištikęs smūgis, grįžę jau būtų.

DŽIANGIS. O dabar vieni dievai žino, kada ir kas jų grįš. Ar grįš nors pavieniai?

GELOVINIS *(kraipydamas galvą)*. Senos prityrusios moterys supranta, o jūs, tiek karo žygių atlikę, suprasti negalit!.. Seni bajorai esate ir kalbate niekus...

PUODŽIUS. Kodėl niekus? Manai, niekados mūsų neištikdavo smūgis iš gudo ar iš lenko rankos?

GELOVINIS. Jei būtų juos skaudus ištikęs smūgis, nors keli, pavieniai, būtų jau namo grįžę... Negrįžta niekas, vadinasi — krūva laikosi.

GARNYS. Pavieniai sugrįžtų, sakai. Lengva, namie sėdint, pasakyti, bet nelengva, žalioj girioj paklydus, padaryti, kai kiekvienas klanas ežeru pabrinkęs, kiekviena bala jūra patvinusi. Iš kaimo vos gali žirgu išjoti, o kaip gi jiems tokis purvas klampyti be kelių, be takų!..

DŽIANGIS *(atsidusdamas)*. Ak, šitie lietūs, šitie lietūs? Šeštą dešimtį metų baigiu, o tokio lietingo rudens nepamenu. Dievai baudžia mus ir mūsų vaikus.

GARNYS. Dabar lietūs, paskui pusnys ir vėpūtiniai, o ten vėl pavasario atoslūgis, pavasario vandenys — juo toliau, juo blogiau. Nelaimingu metu karo žygin išjojo.

PUODŽIUS. Kuopa šaukti reikia, nedelsiant šaukti. Gal sumanysim kokiu būdu jiems ir sau pagelbėti.

DŽIANGIS. Ką čia sumanysi žmogus!

PUODŽIUS. Kur daug galvų, vis geriau sumanys, negu viena, kad ir gudri.

GELOVINIS. Tikros moterys, ne bajorai!.. Matot, miglos iškrito, diena pragiedrėjo, o jūs aimanuojate... Džiaukitės dabar saulele, kurios tiek ilgai esame nematę.

GARNYS. Ne aimanuojam, senas bajore, tik šnekam, kad neviskas klojasi, kaip tinka.

PUODŽIUS. O kad ir aimanuojam, tai kas? Pagalba reikia susirūpinti, jei manom, kad mūsų raituolius nelaimė galėjo ištikti.

GELOVINIS. Jei ištiko, kalto čia nėra — likimas taip buvo lėmęs.

GARNYS. Kalto neieškom — visi kalti esame, kad leidom joti su neprityrusiu vadu... Kad sulaikyti nemokėjom.

PUODŽIUS. Tesugrįžta tik sveiki. Neleisim, kad kitą sykį pasikartotų.

GARNYS. Leisim ar neleisim, bet būsim gudresni.

GELOVINIS. Niekus, vyrai, kalbate. Neuždrausi, kai pavasaris prašvinta, kad medžiai lapų neleistų, gėlės nežydėtų — neuždrausi jauniesiems, kai gyslose kraujas verda, kad svetiman kraštan žirgų nevarytų, savo rankų nemiklintų... Kas ginklą turi, tas nori, kad neveltui kalavijas ant sienos kabotų... *(Dirstelėjęs čia į vieną, čia į kitą).* Prisiminkite savo jaunas dienas. *(Vyrai tyli kurį laiką).*

DŽIANGIS. Aš ne apie tai kalbu, kad žygin niekas nejotų... Taip jau yra nuo senų laikų... Tik su prityrusiu vadu.

GARNYS. Dievų valios neatsiklausę išjojo — ot, kas yra negera.

GELOVINIS. Viskas, vyručiai, klojasi gerai, viskas gerai... Tikėkit mano patyrimu.

PUODŽIUS. Iš šito gerumo kad tik nebūtų kuriems labai skaudu — daug tėvų ir motinų gali nesulaukti sūnų iš žygio pargrįžusių.

GELOVINIS. Dreves kerta — skiedros krinta. Tam karo žygis, kad jame žūtų, kam žūti lemta... Taip buvo, taip bus...

GARNYS. Perilgai užtruko žygy, kad jiems viskas gerai turėtų klotis... Perilgai kariauja — ilgas karas daug aukų reikalingas.

PUODŽIUS. Juk ir didelio ežero vandenys mažu grioveliu galima išleisti...

GELOVINIS. Kiek jų grįš — ar ne vistiek? Neapgailestaukit tų, kurie žus — jų laimingesnis likimas — apie juos vaidilos dainas sudės, jų vardu visas mūsų kraštas praskambės, kaip vardas Margelio ir kitų mūsų vienaamžių, karo žygy narsiai galvas padėjusių...

O kas mus apdainuos, vyručiai? Kada mūsų vardais daina suskambės?..

PUODŽIUS. Ar maža dar apie mūsų žygius dainuoja vaidilos... Bet ką ten dainuos! Geriau gyvam saule džiaugtis, negu svetimam krašte giliai žemėj dūlėti...

GELOVINIS. Nevisuomet gyvenimas džiaugsmą gimdo... O vėl, ar nevistiek, metais anksčiau, metais vėliau... Nūnai nėra nei tų, kurie žuvo, nei tų, kurie gyvi liko — nei jų priešų, nei draugų... Visiems vienas kelias — ar nūnai, ar ryt, nevistiek.

DŽIANGIS. *Tu viena koja ant laužo stovi, todėl taip kalbi...* Ech, anksti dar mums apie tai galvoti, nors ir nejauni esame.

PUODŽIUS. Tavęs, Gelovini, paklausius, nieko mums kito nebelieka, tik šermenų laužas sukurti. Bet aš dar, broliai, neturiu noro dausų šalin keliauti...

GARNYS. Mūsų protėviai dar palauks, kol čia pabaigsime savo kelią. Su giltine susipažinti niekados nevėlu. Geriau patark mums, kaip su kunigiene dėl kuopos kalbėti...

GELOVINIS. Kalbėkite, kaip išmanote, darykite, ką norite... Manęs jau nebedomina...

DŽIANGIS. Kaip nedomina?.. Ar tavo sūnus nėra karo žygin išjojęs?..

GELOVINIS. Mano sūnus nebegrįš... Jis jau nuvyko dausosna broliams pranešti, kad senas tėvas tuoj bus su jais...

DŽIANGIS. Ką tu sakai?..

PUODŽIUS. Ko tyli, jei žinių turi?.. Dievai aukščiausieji!..

GARNYS *(atsikėlęs)*. Kuopą, kuopą, tuojau kuopą šaukti!..

GELOVINIS *(pakėlęs galvą)*. Nieko aš nežinau!.. Tik sena širdis nujaučia, o ji neklysta... Eikite, šaukite kuopą... Ką šauksite kuopon? Senus paliegėlius ir moteris... Pasibarsite, parėkausite — ir visa... Kur viena gudri galva nieko neišgali, ten ir kelios kvailos nieko gudraus nesumanys...

DŽIANGIS *(nekantriai)*. Ak, niekus kalbi, seni. Vis kad tik prieštarautai. Kur dvi galvos — vis ne viena.

PUODŽIUS. Vakar alkan vaikščiojo, dievų gabijon...

DŽIANGIS. Iš krivių, ką dievai lėmė, sužinoti... Bet tyli dievai.

GARNYS. Rūstūs dievai, kad, jų neatsiklausęs, išjojo žygin valdovas.

GELOVINIS. Tyli, sakote... O ką dievai gali kvailiems žmonėms pasakyti?..

GARNYS. Gini savo sūnėną, kuris nežmoniškai pasielgė, dievus užgaudamas. Štai, Briedis pasakojo, kad jo moterys mačiusios danguje kruvinus stulpus... *(kraipydamas galvą)*. Ne į gerą tai...

DŽIANGIS. Ir mano senė kažką panašaus zaunijo... Bet argi moterų kalbų paisysi?

PUODŽIUS. Prieš didįjį marą, kaip seni tėvai pasakojo, tokius ženklus žmonės irgi buvo matę danguje.

GARNYS. Ką ten ženklai danguje!.. Ar maža jų turime čia, ant žemės?.. Kas mūsų pamena tokį rudenį, tokias liūtis!..

DŽIANGIS. Tiesa, tiesa... Gal tikrai dievai supykę, kaip kriviai sako...

GELOVINIS *(nekantriai)*. Klegate, kaip girti, kaip moterys!.. Kuodelį jums rankosna... Kas tai?.. Akys man aptemo vyručiai...

GARNYS. Ar temsta?.. Rodos, vidudienis dar.

PUODŽIUS *(pakėlęs galvą į dangų, išgąsčio kupinu balsu)*. Žiūrėkit, žiūrėkit — saulė gęsta danguje... Kad tave perkūnas!..

DŽIANGIS. Žiūrėkit!.. Žvaigždės danguje!.. Vidudienio metu... *(Įsiviešpatauja tyla)*. Ar pasaulio pabaiga atėjo?..

PUODŽIUS *(tyliu balsu)*. Kad tave perkūnas... Ar jau saulė tikrai užgeso ir nebeatsiras?..

BALSAS IŠ TOLO. Žmonės, gelbėkitės — saulė užgeso!..

GARNYS *(tyliai, lyg savo balso bijodamasis)*. Žvaigždės kaip naktį... Štai tau ir karo žygis!..

PUODŽIUS. Ak, kad tave perkūnas!..

DŽIANGIS. Nesikeik, žmogau, tokiu metu... *(Kurį laiką visi tyli).* Moterys!.. Moterys tai nusigando... *(Pasigirsta neaiškus žmonių riksmas iš kaimo. Bajorai tyli, tik dairosi, galvas į dangų iškėlę).*

GARNYS. Baisus dievų ženklas!.. Ką jie mums, vyrai, lemia?..

DŽIANGIS. Saulės kraštas pasirodė!.. Matot!.. Švinta...

GELOVINIS. Ko išsigandote? Ar tai pirmą kartą matote saulę užtemusią?..

DŽIANGIS. Tiesa, ir seniau saulė užtemdavo... Bet vis dėlto baisu...

GARNYS. Neveltui dievai saulę temdo... Nebe pirmą sykį ir aš matau, bet — visados ne į gerą žmonėms tai...

GARNYS. Prieš badą, vyručiai, irgi temo... Nebesugrįš mūsų raituoliai... Kuopa reikia sušaukti...

PUODŽIUS. Kas kuopa?.. Visi perkūno griausmai!.. Vytis kelti reikia! Ugnys ant kalnų degti... Josim visi gelbėti!.. Štai, kas reikia...

DŽIANGIS. Bet, vyručiai, ir gudų žemėje toji pati saulė... Juk ir ten ji buvo užtemusi...

Nesikarščiuokime — ne mums vieniems dievai pirštu pagrasė...

GELOVINIS *(atsikeldamas).* Dievai, dievai!.. Aš matau, aš girdžiu... Kur mano žirgas, kur mano žirgas?.. Josiu neabejodamas... Jūs norite, ir aš noriu... *(Leidžiasi laiptais žemyn, į kiemą).*

PUODŽIUS. Ką jis ten kalba?

DŽIANGIS. Dievai jį žino... Argi seną žmogų suprasi?

GARNYS. Pasivaimėjo jam kažkas...

PUODŽIUS. Nesupaisysi jo... *(Atsikeldamas staiga).* Na, vyrai, argi sėdėsime dabar, rankas susidėję?.. Negaiškim laiko...

GARNYS *(irgi atsikeldamas).* Tiesa, negaiškim laiko. Einam visi pas valdovę.

DŽIANGIS *(atsikeldamas).* Galim ir nueiti. Bet aš vis manau, kad ne mums tik vieniems saulė buvo užtemusi...

II

Menė — didelė, pailga; aplinkui pas sieną tašytų lentų suolai. Pasieny, priešais duris, nuo kampo iki kampo ilgos skobnys; prie skobnių suoleliai ir suolai, apkloti žvėrių kailiais. Kairėje nuo durų keturi šulai; nuo šulo į šulą kryžiškai perdėti skersiniai. Tarp šulų iš akmenų sudėta krosnis, kurioje dega ugnelė: tai ugniavietė — „duobė". Lubos iš storų sijų ir eglių žievių. Skobnys ir lubos užtiestos lokių kailiais. Pas pačias lubas palovai, kur guli vyresnieji; užlipti palovuosna iš plonos šakotos eglaitės kopinės. Ant sienos sukabinti ragai, ant kurių sukarti kirviai, durtuvai, geležiniai ir mediniai, šakės ir t. t. Šalia durų ant suolo sėdi Voverė; Kirvė pas duobę ant kerpės, ir abi verpia. Menės vidury žibintas, kuriame dega įkišta skala... Langai užkloti iš oro. Menėje tamsoka.

VOVERĖ *(verpdama dainuoja).*

Mano dalelė — sunki nedalelė:
Išjojo bernelis didžion kelionėlėn.

Vai, kiaurą naktelę miego nemiegojau,
Dienomis akeles jauna pražiūrėjau.

(Įeina Džiangis; nusimetęs kailinius, pakabina ant šulo. Paėmęs iš pasuolės karnas, atsisėda skobnių gale ir ima pinti vyžas).

VOVERĖ *(dainuoja).*

Metelius laukiau, ir kiti suėjo,
Negrįžta bernelis iš didžios kelionės.

Negrįžta bernelis iš didžios kelionės,
Nei jo širmas žirgelis viešuoju keleliu.

Motule širdele, nesiūk patalėlio,
Nesiūk patalėlio, pūkų priegalvėlio.

Tik pasiūk, motule, baltas paklotėles,
Tik nupink, motule, rūtų vainikėlį.

Aptaisyk, motule, jaunąją dukrelę,
Paguldyk, motule, ant kietos lentelės.

Paguldyk, motule, ant kietos lentelės,
Tamsiojoj klėtelėj — aukštame kalnely.

Kai parjos bernelis iš didžios kelionės,
Tegul jaunas mato, kad mergelė laukia.

DŽIANGIS *(pindamas vyžas)*. Užteks tau raudoti nūnai! Net ausis jau sopa. Giedi ištisą dieną numirėliškai, kaip pelėda po sąspara.

KIRVĖ *(verpdama)*. Rodos, kitų tau dainų nebėra. Sėdi, nuleidusi nosį, kaip perekšlė višta.

VOVERĖ *(sugniaužusi delnus)*. Ką gi turiu daryti, motinėle, jei man nelinksma? Negi šokti?

KIRVĖ. Kuri dabar gali būti linksmybė! Nešok, bet ir neraudok numirėliškai nuo ryto iki vakaro. Ar nelaimę nori parsikviesti savo galvai! Ir be to, dievai žino, kas ištiko Alūną.

VOVERĖ. Kas jį gali ištikti, motinėle? Nesibaidyk, nesirūpink, motužėle, — parjos sveikas ir gyvas.

KIRVĖ. Vai, dukrele! Kad gi dievuliai aukščiausi tavo lūpom prakalbėtų, kad Perkūnas galingiausias tai lemtų! Nieko, rodos, nenorėtau, nieko nesigailėtau, kad tik sūnelį pamatytau! Bet, vai, jaučia mano širdelė, kad nelaimė jam kelią pastojusi! Vai, dievuliai! *(Sudėjus rankas ant kelių)*. Mes čia šnekame, džiaugiamės ir dienele ir šviesia saulele, o jisai, vargdienėlis, gal pagalbos neprisišaukia, keikdamas savo gimimo valandėlę.

DŽIANGIS. Užteks tau aimanuoti ir cypti, o tai visas peles išvaikysi iš urvų. Dar kurią persigandusią drugys pagriebs.

KIRVĖ *(paėmus vėl verpstę)*. Gerai, juokis, vyruli, juokis! Kad tu geras tėvas būtai, nereikėtų man aimanuoti. Seniai jau būtai žirgą pabalnojęs ir nujojęs sūnelio ieškotų, o dabar tik druni palovuose dieną ir naktį, kaip šuva gurboj... Šutini kaulus. Kad aš, dievulėliai, galėtau, raiba gegule nulėktau, pusę pasaulio išlakiotau, bet sūnelį surastau.

DŽIANGIS. Taigi, nedavė dievai kiaulei ragų, o tai visą pasaulį išbadytų.

KIRVĖ. Dar šypsosi, keltava! Kiti tėvai akių sumerkti nebegali, o jam vis tik juokai.

DŽIANGIS. Užteks, užteks loti, sakau tau, o tai liežuvis nuplyš — lopyti teks. Neieškojo manęs niekas, kai aš jaunas buvau ir žygin jodinėjau, neieškosiu ir aš. Kaip visiems, taip ir jam.

KIRVĖ. Vai, kad tavo liežuvis kuolu pavirstų, dievuliai duotų, kad tu savo žodžiais paspringtai...

DŽIANGIS. Staugtai tada, kaip kalė...

KIRVĖ. Visi metai jau praslinko, kai vaiko nėra namie, o jam nei galvoje.

DŽIANGIS. Tu mano galvoje nebuvai, negi gali žinoti, kas tenai yra.

KIRVĖ. Glumas — štai kas ten yra. Kad ten glumo nebūtų, tai suprastai, kad vaikas seniai turėjo parjoti, jei nelaimė nebūtų ištikusi. Glumas tave pagavo, tai nors kuolą tašyk tau ant galvos, vistiek nepajusi.

DŽIANGIS *(žvilgtelėjęs, rūstingai)*. Oi, tylėk man...

KIRVĖ. Netylėsiu!

DŽIANGIS *(vis taip)*. Dievaž, tylėk... Arba liežuvį tau suimsiu! Per daug jį paleidai... Įkyrėjai man savo gvojimu iki gyvo kaulo.

KIRVĖ. Netylėsiu, kad visas pasaulis išgirstų, šauksiu, kad ne tėvas tu, bet beširdis gyvulys.

DŽIANGIS *(nusišypsojęs)*. Dar mažai žmonės žino, kad tavo perilgas liežuvis, o nasrai, kaip mintuvai... Kad protas tokis būtų!

VOVERĖ. Gana jum bartis... Diena dienon vis tas pat!.. Negi jos vienas tėvulis Alūno ieškotų...

DŽIANGIS. Bene ji supranta, sena beprotė.

KIRVĖ. Ir tu gera!

VOVERĖ. Gana, motinėle, bartis nors prie svetimų. Eglė ateina vakarotų... Atšauk, motinėle, jai duris. *(Džiangienė atsigręžusi atšauna duris, Eglė įeina su verpste ir verpsčiu)*.

EGLĖ *(įbėgusi stato verpstį kampan, o pati, bėgiodama po pirkią ir trindama rankas)*. Vai, šaltukas, šaltukas, tetužėle. Vos nesušalau, kaip žvirblis mėšlyne, kol atbėgau pas jus. Vai, ir slīduma, dievulėliai! Vos nulipau nuo kalno! Ir ėjau, ir šliūžavau, ir keturpėsčia — patarandom lėkiau — visaip... Ir neplyšta šitas šaltis!

DŽIANGIS. Skaitykit plikius, gal ir trūks ant kurios nors plikės .

EGLĖ. Skaitėm, tėvužėli, skaitėm, tik niekas negelbsti. Vakar dvidešimt vieną suskaitėm, o nūnai šaltis dar didesnis.

KIRVĖ. Taigi, Eglele, mums šalta nosį iš pirkios iškišti, o kaip ten mūsų berneliams tokiam šalty laukuose?

EGLĖ. Arba jie, tetužėle, visuomet laukuose? Sėdi gal kur pilutėj ir geria gudų midų, o mes čia jų aimanuojam, akis praverkdamos. *(Sėdasi šalia Voverės ir ima verpti)*.

DŽIANGIS. Jauna mergaitė, o proto turi daugiau, nekaip tu, sena karvė.

KIRVĖ. Vai, Eglele, kad jiems ten būtų gera, tai nors žinelę mums atsiųstų. Argi jie nežino, kaip mes nerimaujam?

DŽIANGIS. Kvaila tu, kaip višta — ir visa! Manai, nepaduotų žinios, kad galėtų. Eik, prasikask per vėpūtinius; jei nori, pamėgink! Sėdi sau pas duobę, tau ir rodosi, kad visur, kaip pirkioje. Štai, durų praverti negalima už sniego... Bet ką, toliau mėšlyno nebuvai nuėjusi!..

KIRVĖ. Kas jau kas, bet tu — tai turėtai tylėti: pats toliau, matyti, irgi nevaikščioji.

VOVERĖ. Kas gi pas jus, Eglele, girdėti? Motulė ar sveika?

EGLĖ. Ačiū, sesule, ačiū, Voverėle! — visi sveiki.

KIRVĖ. Aš ir užmiršau paklausti apie tavo motulės sveikatą. Seniai jos nebemačiau... Vai, tik pamaniau pasiklausti — ir pamiršau. Aš vis,

dievuliai, su savo nelaime, dieną ir naktį vis galvoju, vis galvoju ir nesumanau, kas dabar ten juos ištiko. *(Ima verkti).*

VOVERĖ. Gana tau, motule! Užteks. Argi verkimu palengvinsi kam...

EGLĖ. Verk neverkus, vistiek, tetule.

KIRVĖ. Vai, Eglele, kad žinotau, kaip palengvinti jiems, aš nieko nepasigailėtau, iš širdies kraujo paskutinį lašą atiduotau, ne tik ašaras. Gal tu, Egle, ką girdėjai: dvare gyvenate.

EGLĖ. Vai, tetule uogele, mes irgi nieko nežinom. Ir mano motulė verkia ir verkia; nežinau, kaip ji akių dar nepraverkė.

KIRVĖ. O ką gi tėvulis tavo? Nieko nepasakoja?

EGLĖ. Tėvulis? Pyksta ir keikiasi, kai jį pasiklausia.

KIRVĖ. Nieko daryti neketina?

EGLĖ *(verpdama).* Kas jį žino, tetužėle.

KIRVĖ. Žygio nerengia jaunimui ieškoti?

EGLĖ. Kur tau, tetule... Tiek darbo turi!.. Mes jį mažai kada ir matom...

KIRVĖ. Arba vyrams rūpi vaikai, arba jie gailisi jų? Bet tik jiems gera!.. Darys jie ką!

DŽIANGIS *(metęs vyžą pasuolėn).* O jūs tai daug darote! Tik liežuviais malate, kaip šuo uodega. *(Moja ranka ir ima kitai vyžai pinti karnų).* O vėl jūs išmanote, kiek višta giedoti... Kudėkinate tik... *(Pradeda pinti, bet greitai meta karnas pasuolėn).*

KIRVĖ. Tylėtai bent jau patsai. Kur reikia veikti, kur tenka darbu pasireikšti, tavęs ten nėra... Tik drunėti, pilvą išvertęs, tu geras.

DŽIANGIS *(žvilgtelėjęs rūsčiai į ją).* Vai, per daug paleidai nasrus! Suimsiu aš tau juos kada, pamatysi...

KIRVĖ. Papūsi katinui snukin. *(Džiangis atsikėlęs velkasi kailiniais).*

DŽIANGIS. Vai, žiūrėk, aš tau seniai rengiu — ir surengsiu... Tu man nelosi, kaip kalė.

KIRVĖ. Kaip gi! Ėmiau ir nusigandau!

DŽIANGIS. Dievaž, rengiu... Nesišauk tada dievų pagalbos!.. *(Vilkdamasis).* Aš nemėgstu, kad moterys kištų nosį, kur joms netinka... Tau vaikai priklausė, kol nuo krosnies nelipo... O dabar tau kas? *(Apsivilkęs eina per duris. Duryse sutinka Kindę).* Štai, dar viena višta... Tai jau korkinsit dabar! *(Išeina).*

KINDĖ *(įėjusi).* Labas vakaras, verpėjėlės! Pas jus, kaip matau, labai linksma... Ir Eglė čia.

EGLĖ. Kodėl? Argi man negalima čia būti, tetule?

KINDĖ *(stovėdama pas duris).* Arba aš sakiau? Tik reikėjo turėti didelio noro eiti tiek toli ir dar tokiam šalty. Kaip nuo kalno nulipai, vaikuti, šioje paslindėje?

KIRVĖ *(į Kindę)*. Eik, viešnele, arčiau į krosnį, sėskis va čia. *(Rodo šalia savęs)*.

EGLĖ *(juokdamosi)*. Die, tetužėl, nušliužavau! Visaip slydau: ir šonu ir pilvu.

KINDĖ. Kaip tave motulė leido! Vieną dukrelę turi ir tos neprižiūri... *(Kirvei)* Aš tik valandėlei užbėgau. Ėjau pro šalį — užeisiu, manau, gal kurią naujieną išgirsiu.

KIRVĖ. Kurios pas mus, širdele, gali būti naujienos? Iš kur jos susiras, kur jas išgirsi? Sūnų daugiau nebeturime, žmogus mano nuo palovų nelenda, o iš kaimynų tokiam šalty reta kuris mus aplanko; negu tik Eglė kai kada.

KINDĖ. Taigi, maniau, gal Eglė ką girdėjo, kunigo tvirtovėj gyvendama.

EGLĖ. Ką mes, tetužėle, galime girdėti? Tiek, kiek ir visi. Motulė nuo ryto iki vakaro verkia ir aimanuoja, tėvelis tyli ir širsta, jei jį užkalbina.

KINDĖ. Nieko nesako?

EGLĖ. Tik pyksta, jei kas klausia... Kai ateis laikas, sugrįš — sako.

KIRVĖ *(atsidususi)*. Vai, dievulėliai! Kada tas laikas ateis? Jau, man rodos, seniai metas buvo grįžti. Štai jau aštuntas mėnuo pasikeitė, kai visi išjojo, o iki šio laiko nei žinelės. Gal jų, bernelių, niekur nei gyvų nebėra. *(Kindei)*. Prisėsk, viešnele! Ko dabar stovi? Va, nors ant suolelio... *(Pastačiusi verpstį, paėmus skarą, dulkina suolelį ir sodina ten Kindę)*.

KINDĖ *(sėsdama)*. Visų, kaip visų, o mano tai jau tokia laimė, kad gal paskutinio sūnelio neteksiu. *(Braukia skara ašaras)*.

VOVERĖ. Neverk, tetužėle, neaimanuok: Tautvilas sugrįš gyvas ir sveikas.

KINDĖ. Vai, mergužėle, kad tavo lūpelėm likimas kalbėtų, kad tavo žodelių aukščiausi dievai išgirstų! Bet aš, Voverėle, nebeturiu jau vilties jį gyvą pamatyti: ir sapnai sapnuojasi tokie biaurūs, ir ženklai vaidenasi baisūs. Vakar naktį guliu ir galvoju apie Tautvilą, kaip jis ten naktis praleidžia, o čia skobnys kad subraškėjo, net nustebau visu kūnu, kaip žagaras.

EGLĖ. Matyti, tetule, tavo skobnys naujos, tai ir skylinėja džiūdamos.

KINDĖ. Vai, Eglele, jos daugiau turi metų, negu mudvi sykiu su tavimi pasauly gyvenava.

KIRVĖ *(sėsdama už verpsčio)*. Taigi, dievulėliai! Štai kiek kartų, man atsimenant, jodinėdavo karan ir mano senis, bernu dar bebūdamas, ir paskui, kol jaunas buvo, ir tavo, ir visi, bet niekados tiek ilgai svetimoj šaly nelikdavo. Išjoja, būdavo, porai mėnesių, daugiausia... Ogi dabar? Dievai aukščiausieji!.. Ar manai, kad į gerą rudenį saulė buvo pasi-

slėpusi? Tegul kriviai sako, ką jie sau nori, bet aš to nepaisau — jie, žinoma, valdovo bijosi.

KINDĖ. Žinoma, ne į gerą. Ir ruduo kitokis, nekaip visada, ir žiema, dievulėliai brangiausieji, tokia, kokios niekas dar neatmena, nei senieji, nei jaunieji. Štai, vėpūtiniai iki stogo. Mano pirkios vos kraigas matyti.

KIRVĖ. Aš savo senį siunčiau, kad nors Liškiavos link nujotų pasiklausinėti, o jei galima, net ir pačion Liškiavon, ką ten žmonės šneka. Bet kur tau! Gal jam įkalbėsi! Kas laukas gimė, laukas ir dvės, — nieko jam nepadarysi!..

KINDĖ. Vai, ką dabar tu, žmonele, sakai! Ar galo ieškodamas jotų? Vai, ar nubrisi per tokius vėpūtinius? Sniego aukščiau žmogaus.

EGLĖ. Vakar tėvulis nusiuntė berną miškan, tai vos nežuvo su žirgu. Iki nugaros ir iki nugaros, vos tik iš kiemo.

KIRVĖ. Ar dievai pamigo, kad šiuosmet neregėta žiema! Kai pasaulis pasauliu, niekad tokios dar nėra buvusios.

EGLĖ. Vai, moterėlės, ir užmiršau pasakyti, ką vakar pas mus klegėjo. Pasakojo, krivaitė mačiusi senąjį Subartį. Sėdi, sako, ji gabijoje, prižiūrėdama ugnį; aplinkui niekas nei nekukšteria: tyluma, tamsuma, nors pirštu akin durk. Sėdi taip pas ugniavietę ir jaučia, kad kažkas užpakaly stovi... Net sukrėtė ją, vis dėlto sėdi nei gyva, nei mirusi ir akis bijo pakelti, o šaltis — porina — nuo to, kas užpakaly, tik eina, tik eina. Paskui jaučia, kad ėmė kas ir palytėjo petį ir šaukia ją vardu... O kūnas taip ir nuėjo pagaugomis, lyg kas šaltu vandeniu būtų apipylęs. Pakelia akis ir mato, kad tai senis Subartis stovi pas šventąjį ąžuolą, lyg gyvas, tik baltas, baltas tokis ir ją pirštu vilioja. Krivaitė kad suriko, sako, nesavu balsu — ir vienu matu jai akys aptemo, ir žado nebeteko. Atbėgę žmonės radę, kaip negyvą.

KIRVĖ. Tai, dievulėliai, nusigando vargdienėlė!

EGLĖ. Kad taip man, aš čia pat būtau numirusi. Kaip jos ir nebijo... Aš už jokius turtus nesėdėtau vienui viena gabijoje.

KINDĖ. Jaučia senis Subartis, kad nelaimė ištiko sūnų, ramybės net dausose nebeturi.

KIRVĖ. Vai, dievulėliai aukščiausieji, gelbėkit mus! Niekuomet nieko panašaus dar nebuvo. Viskas prieš mus: ir ženklai, ir oras, ir monai, ir žmonės ir, matyti, dar ir patys dievai... Būdavo, senis Subartis išjoja žygin, vienas du mėnesiu praslenka, jau ir namie! O šitas išgama, kad jis kojas palaužtų, elgiasi, kaip nevisas pasaulis. Dievulėliai brangiausieji, kad tik Alūnėlis sugrįžtų, jau kad ten kažin kas, nebeleisiu daugiau.

KINDĖ. Vai, žmonele, kol saulė užtekės, gaili rasa akis išės. Arba jaunimą sulaikysi!

KIRVĖ. Ir ko žiūri kunigienė ir seniai? Mano kvailu protu, imtų sustotų visi ir neleistų jaunimui žygin joti... Tejoja vienas.

VOVERĖ. Dar, motule, Šarūnas negrįžo, o jau kalbi, lyg jis kitą kartą rengtųsi žygin joti.

KINDĖ. Ką tu, žmona, kalbi! Jaunimui visados galvoje tik karas.

EGLĖ. Aš, dievaž, nesuprantu, kam tas karas. Išjoja kažkur vyrai ir bernai, būna ilgai ilgai, kai kurie net nesugrįžta... Ar tai yra tokie pikti žmonės, kad reikia jie mušti?

KIRVĖ. Aš, Eglele, nieko nežinau, už girių aš niekados nesu buvusi.

EGLĖ. Tetule, argi yra girių kraštas? Gal tik tenai, kur žemė sueina su dangumi?

KINDĖ. Kai parjos Alūnas, jo pasiklausi, Eglele. Jis bus dabar daug matęs.

KIRVĖ. Ar tik parjos?.. Kad mano valia, raiba gegule nulėktau, sparnelių netektau, o sūnelį suieškotau... Nebijotau aš nei šalčio, nei sniego... O vyrai tai ką?.. Nei jie vaikų augino, nei jie vargo su jais pažino.

KINDĖ. Žinoma, jie po širdimi nenešiojo, vargo nekentėjo, vaikus augindami, tai ir nesigaili jų tiek. Kiek aš jų, dievulėliai aukščiausieji, palaidojau, o manasis kad būtų nors vieną ašarą išliejęs.

KIRVĖ. Ir tavo, uogele, geras būdas! Neduok, dievai, man būtų visa tai atsitikę — iš proto būtau išsikrausčiusi.

KINDĖ. Kitąkart ir aš taip buvau maniusi. Bet prie visko žmogus pripranta, net ir su savo varginga dalia apsipranta.

KIRVĖ. Tai vis, uogele, nuo žmogaus priklauso. Saugokit, dievai aukščiausieji! Jei Alūnas neparjotų, akių netektau, gyva kapan gultau!

KINDĖ. Ar gulsi, ar ne, iš mirusių neprikelsi. Nors ir plaukus rauk iš galvos — neprakalbės, kuriuos giltinė pabučiavo: jiems jau vistiek... Kad tik nors dievai aukščiausieji, pasigailėję mano vargo, paliktų gyvą ir sveiką šį paskutinį! O tu, žmonele, nekalbėk, ko nereikia. Dar Pikulas išgirs — dievai žino, kas gali tada atsitikti.

KIRVĖ. Dievų aukštųjų malonė! Vai, neminėk tu jo, širdele!

KINDĖ. O jūs, mergužėlės, ko nuliūdote! Ar gaila jums bernelių raitelių, ar savo jaunųjų dienelių? Artinasi leliumai, su kuo tada, mergelės, žaisite, daineles dainuosit?.. Kai neparjos berneliai iš tolimos kelionėlės, teks visą amžių virkščių vainikai nešioti.

EGLĖ *(verpdama)*. Ajai, tetužėle, tiek jie mums reikalingi... Buvo motė be ropučių, pabūsim mes be bernų... Dar geriau, kai jų nėra.

KINDĖ. Tai, tai! Visos taip kalbėjom, bet širdy ką kita turėjom. Neramu jaunoms dienelėms be bernelių! Mums senoms nusibodo, o jums patys dievai liepia liūdėti. Manau, nemažai raitužėlių pasiilgote.

EGLĖ. Nei ton šalin, tetužėle. Būta ko pasiilgti!

KINDĖ. Vai, mergele! Jaunai dienai be meilių žodelių, kaip tamsiai naktelei be gailios raselės. Štai, Voverė, manau... ką kitą kalbėtų, kad tik žodelį prabilti norėtų.

VOVERĖ. Maža, ką aš, tetule, kalbėtau.

EGLĖ. Voverei, tetužėle, jaunimas nerūpi. Ji nemėgsta jo. Jai vistiek, ar yra jaunimas, ar jo nėra: vistiek — vienui viena kampus uosto.

KINDĖ *(keldamasi eiti)*. O tu, Eglele, kampų uostyti nemėgsti? Geriau su jaunu jaunimėliu jaunystėle džiaugtis. Tik nebeliko šiandien jauno jaunimėlio — visas gudų šalelėj! Bet, mergužėlės, ateis geresni laikai, sugrįš berneliai, tai pasidžiaugsit brangiomis dovanėlėmis, jaunomis dienelėmis pasigėrėsite. Bet aš užtrukau čia ir nematau, kad metas namo. Likit sveikos, moterėlės!

KIRVĖ. Ko gi tu, uogele, skubiniesi? Sušilti nesušilai ir vėl bėgi. Namie vaikai neverkia, pareisi... Retai užeini pas mus.

KINDĖ. Sutemo, moterėlės. Naktys nūnai tamsios. Dar, namų neatitikus, sušalsiu pakelėj. Likit sveikos ir jūs, mergužėlės.

VOVERĖ. Laimingo kelio, tetule!

EGLĖ. Kad sūnelį surastai namie, tetužėle!

KIRVĖ *(imdama kailinius)*. Die, palauk, nors išleisiu, palydėsiu.

KINDĖ. Dar jau ten!.. Kelio gal per priemenę neatitiksiu? Išeisiu ir viena — nesirūpink. *(Eglei)*. Kad tavo, Eglele, liežuvėlis auksinis būtų, kad tavo žodelius dievai išgirstų! Bet gal netuoj pamatysiu sūnelį, jei tik jį dar pamatysiu.

VOVERĖ. Nesirūpink, tetule: Tautvilas pargrįš.

KINDĖ. Kad dievai kalbėtų tavo lūpelėm! *(Išeina abi su Kirve)*.

EGLĖ. Kokia keista šioji Kindė! Man net koktu, kai ji būna. Pažiūri į tave — rodos, koja galvą primina. Nei nusijuoks kuomet, nei ji pajuokaus... Aš dar jos nemačiau linksmos. Susiraukus, kaktą visuomet sutraukusi, rimta tokia, jog net baisu žiūrėti.

VOVERĖ. Kuo ji kalta, kad jai dalia nelaiminga krito? Gal ir ji buvo tokia varna, kaip mes.

EGLĖ. Sunku bus pas ją marčiauti!

VOVERĖ. Ji — nepikta moteriškė. *(Pasikėlus eina į langą)*.

EGLĖ. Arba ir tu?.. Ko nuliūdusi visuomet? *(Voverė langą atskleidžia, stovi ir žiūri į dangų)*. Net piktumas ima, bežiūrint į tave. Ar gal rengiesi marčiosna Kindei...

VOVERĖ. Žvaigždė nukrito.

EGLĖ. Uždaryk langą! Man šalta.

VOVERĖ. Kaip greitai dabar temsta. Seniai čia pietūs buvo?

EGLĖ. Tu sakei, kad laikas lėtai slenka... Užskleisk, sesule, langą! Ar sušaldyti mane nori, kaip musę?

VOVERĖ. Pažiūrėk, kaip žverbla... Naktis tokia giedri...

EGLĖ. Todėl, kad šalčiai dideli. Ir galo jiems nėra.

VOVERĖ. Va, vėl žvaigždukė nuribavo. *(Užskleidžia langą).*

EGLĖ. Numirė kas.

VOVERĖ *(eidamas į suolą).* Gal Tautvilas, ar Alūnas...

EGLĖ. Kodėl taip šneki?

VOVERĖ. Nežinau... Man širdin toptelėjo, kad vienas jų nebegrįš... *(Priėjusi prie verpsčio klauso, turėdama verpstę rankoj).* Ar tu nieko negirdi?

EGLĖ. Ką tokio?

VOVERĖ. Man vis vaidenasi, kad kažkas vaikščioja po pirkią... Štai, štai... girdi, žingsniai...

EGLĖ *(nusigandus).* Na, jau, dievaž, kokia tu! Tik gąsdini visus... Die, aš bijau! Nežiūrėk taip, dar numirėlis pasivaidens, kaip krivaitei.

VOVERĖ *(pradėjus verpti).* Ir mes mirsime.

EGLĖ. Maža kada kas bus! Kam apie tai galvoti? Dabar aš už jokius turtus nenorėtau mirti. *(Visu kūnu sudreba, lyg šalčio pagauta).* Ui!.. Visas kūnas pagaugomis nuėjo. Gal numirėlis akysna pažvelgė...

VOVERĖ. Gal jiems ten labai gera, kad nei vienas atgal negrįžta...

EGLĖ. Ir aš taip manau. Mes gal tik veltui jų aimanuojam, o jie ten sėdi sau kur pilyje.

VOVERĖ. Aš ne apie bernus kalbu.

EGLĖ. Tai apie ką?

VOVERĖ. Apie numirėlius.

EGLĖ. Na jau, dievaž, kokia keista nūnai tavo kalba! Juo toliau, juo blogiau... Aš bijau, o tu mane vis dar gąsdini...

VOVERĖ. Ko bijoti... Ne nū — ryt, visi tenai, sesule, drauge būsim.

EGLĖ. Dievaž, nekalbėk apie numirėlius, mergele, o tai dar iš pasuolės kuris už kojos nutvers... Klegėkim apie ką kitą. *(Pauza).* Ko tu, sesule, nuliūdai? Vaikščioji kaip numirus, nei nusijuoksi, nei linksmiau pažiūrėsi, nei prakalbėsi. Negerai taip.

VOVERĖ *(liūdnai nusišypsojusi).* Jau kalbėjome apie tai... O vėl ką gi aš padarysiu, kad man nelinksma?.. Man rodos, kad aš laukiu ir laukiu kažko, nelaimės kokios... Vai, sunku man, sesule!.. *(Liaujasi verpus ir užgniaužia akis rankom).*

EGLĖ. Tu verki, Voverėle?

VOVERĖ. Ne.

EGLĖ. Teisybė, sunkus nūnai laikas, visi nei gyvi, nei mirę vaikščiojam; ar vienas šiandien laukia pasiilgęs? Voverėle, neužpyksi ant manęs?

VOVERĖ. Už ką?

EGLĖ. Tu myli Kindės Tautvilą?

VOVERĖ. Myliu...

EGLĖ. Taigi! Aš jau seniai žinojau. Dievaž, žinojau, tik tylėjau... Aš supratau. Nemanyk, kad aš kvaila.

VOVERĖ. Na, tai kas?

EGLĖ. Nieko... Jis gražus bernas!.. Tu gal nežinai, kunigienė norėjo, kad tave Šarūnas imtų...

VOVERĖ. Iš kur žinai?

EGLĖ. Motulė girdėjo ir ji labai... *(Susilaiko; kiek patylėjusi).* Ar eitai, kad pirštų?

VOVERĖ. Ne.

EGLĖ. Neitai?! Kodėl? Juk jis kunigaikštis.

VOVERĖ. Tebus sau ir kunigaikštis. Man nereikia nei jo turtų, nei jo pilių.

EGLĖ. Oi, nežinau!.. Teisybė, Tautvilas gražus, aukštas, laibas, kaip bitinas, plaukai tokie geltoni. O akys mėlynos, mėlynos! Net suvirpi, kai į tave pažiūri. Bet Šarūnas vis dėlto kunigaikštis, kad ir negražus... Jo klauso ir Tautvilas, ir Alūnas, ir visi... O žirgas jo kokis!

VOVERĖ. Tai ir tekėk už Šarūno, kad jis tau patinka.

EGLĖ. Kad tik jis mane norėtų imti! Būtau kunigaikštienė... Karan jodinėtau su juo.

VOVERĖ. Panorės, kai pasiūgėsi.

EGLĖ *(supykusi).* Tai, dievaž, mane vis dar laikai vaiku! Įžeidinėji mane, sesule. *(Iš šalies į Voverę pažvelgusi).* Mm... Nesuprantu, kodėl už Šarūno netekėti?.. O kad tėvas tau lieptų, eitai? Voverėle? Eitai? a?

VOVERĖ. Neitau.

EGLĖ. Dievaž, eitai, Voverėle! Tik kalbi taip. Maža ko nori, bet kai liepia, darai, ko nenori. Negi tėvo neklausysi?..

VOVERĖ. Kad gyvą žemėn kastų, neitau. Tenai man lengviau būtų, negu vieną pamilus, už kito nutekėjusiai.

EGLĖ. Voverėle, ką dabar kalbi? Kas tai matė — tėvo neklausyti! Kur tai girdėta? Tik juokai ima.

VOVERĖ. Tejuokiasi, kam linksma...

EGLĖ. Kad mano tėvelis tokias kalbas išgirstų, tai už vieną tik norą tokį gyvą žemėn įbruktų... Aš jo bijau, kaip ugnies.

VOVERĖ. Tegu sau bruktų.

EGLĖ. O manai, nepalaužtų tavęs? Kai bematai šilkinė būtai. Tai ką, manai už Tautvilo tekėti?

VOVERĖ. Tekėsiu.

EGLĖ. Aš Kindės bijotau... *(Lyg apsigalvodama, nutyla akimirksniui).* Voverėle, a Voverėle!

VOVERĖ. Ką?

EGLĖ. O gal jau tavęs Tautvilas nebemyli? Bernams, sako, greitai.

VOVERĖ. Myli...

EGLĖ. Gal jis ten kitą sau rado... Ten, sako, daug yra gražių. Parsiveš sau iš svetimo krašto gražuolę, o į tave ir žiūrėti nebenorės.

VOVERĖ. Aš už nieko tekėti nemanau. Eglele, nieko man nereikia... Aš tik juokauju.

EGLĖ. Kalbėk! Patikėsiu! Aš dabar visa gerai žinau! Suprantu. Mans jau neapgausi. Krivaitė nebūsi, kai sugrįš Tautvilas.

VOVERĖ. Negrįš jis, sesule. *(Rauda tyliai).*

EGLĖ. Kas dabar tau, ko vėl pravirkai, sesule?

VOVERĖ. Nieko, nieko, sesyte! Pakaks, nekalbėkiva daugiau apie tai... Geriau padainuokiva *(Uždėjus rankas už galvos).* Taip liūdna, taip liūdna, dievužėliai! Širdį spaudžia, kaip replėm, nors gyva žemėn lįsk.

EGLĖ. Taigi! O aš nusigandau. *(Eglė pradeda lėtai dainuoti. Paskui prisideda ir Voverė).*

Per aukštus kalnus,
Per žemas klonis
Plaukia tai plaukia
Garsus balselis.

Plaukia tai plaukia
Garsus balselis,
Tai karan šaukia
jauną bernelį.

ABI.

Didžiame dvare,
Aukštoj klėtelėj
Tai gailiai verkia
Jauna mergelė.

Tai gailiai verkia
Jauna mergelė,
Bernelį rengia
Didžion kelionėn.

Didžion kelionėn,
Gudų šalelėn,
Pietų žemelėn,
Kur krinta galvelės.

Neverk, mergele,
Baltoji gulbele,
Siųsiu žinelę
Kas vieną dienelę.

Lydėjo motulė
Per visą dvarelį,
Lydėjo sesulė
Per visą kiemelį.

O jauna mergelė
Per visus laukelius,
Net į šaltinėlį,
Net į šilainėlę.

Verkė motulė
Visą amželį,
Verkė sesulė
Trejis metelius...

VOVERĖ. Užteks! Nedainuokim! Nekenčiu aš šitos kvailos pabaigos.

EGLĖ. Kas tau čia nepatinka?

VOVERĖ *(kalba)*.

Verkė mergelė
Savo bernelio
Nuo anksto ryto
Lig vakarėlio.

Paskui vėl šoko
Ir vėl ūliojo, —
Kitą bernelį
Sau paviliojo...

EGLĖ. Nesuprantu, sesule, kas tau čia nepatinka?

VOVERĖ. Gerai čia pavaizduotos mergos! Bernu būdama, aš už vieną tokią dainą žiūrėti į jas nebežiūrėtau.

EGLĖ. Tai dar! Būta ko! Nėra vieno, bus kitas.

VOVERĖ *(dainuoja)*.

Byzgia maža bitelė lėkdama,
Verkia jauna mergelė eidama.

Tegul vysta rūtelė ir lelijėlė —
Negrįžta bernelis iš kelionėlės.

Treji meteliai, kai vandravoja,
Tolimoj šalelėj kai jis ulioja.

Tegul vysta rūtelė ir lelijėlė:
Negrįžta bernelis iš kelionėlės.

EGLĖ *(metus verpti, atsigręžus į Voverę)*. Tai dainelės gražumėlis! Iš kur ją pramokai, Voverėle? Iš kur jų tau tiek imasi...

VOVERĖ *(verpia)*. Nežinau; pati galvon atėjo.

EGLĖ. Tai, dievulėliai, laiminga tu, kad tavo motina tiek daug dainų moka. Pavydžiu tau, sesule!

KIRVĖ *(įėjusi)*. Vai, ir šaltis, net kaulus ėda. Gera šilumoje dainuoti. Kieme tvoros, kaip perkūnas, traiško. Mėšlyne guli keli žvirbliai sušalę. Tai šaltis, tai speigas!

EGLĖ. Kaip tie vargdienėliai paukšteliai pakenčia tokį speigą: nei jie urvų nuo šalčio pasislėpti turi, nei namų, nei jie ugnelę moka sukurti.

KIRVĖ. O kaip ten mūsų vaikeliai? Dievai žino, gal vidury laukų stingsta? Taigi, dievuliai aukščiausieji, vieno tik nėra, o lyg akmuo ant širdies guli, nei linksmybės, nei ramybės žmogus nejaučia. *(Nusivelka)*.

EGLĖ. Kad jau, rodos, pagaliau, sužinotume, ar taip, ar šiaip, vis lengviau būtų, nekaip dabar...

KIRVĖ. Vai, nekalbėk, Eglele! Geriau aš sena numirtau, negu tokios nelaimės sulauktau.

EGLĖ. Ir kunigienė, sako, baisiai aimanuoja! Verkia ir verkia, dieną ir naktį. Pasakoja, kai tik sugula visi, ji atsikėlusi visą naktį vaikščioja ir, laužydama rankas, vis numirėliškai rauda. Verkia net iki dienos.

KIRVĖ. Tai sakyk man! O aš tai maniau, kad ji užmiršo sūnų: tokia susiraukus visada, rūsti, puiki, jog nors bėk nuo jos; žmogus ir kalbą užmiršti pamatęs ją. Aš maniau, uogele, kad ji, kai gimė, neverkė niekuomet.

EGLĖ. Kur tau, tetužėle! Tai tik prie žmonių ji tokia, o namie ją nors į sopulį dėk. Man nieko tiek negaila, kiek jos. Šarūno nei pusės tiek negaila.

KIRVĖ. Vai, ko gailėtis to nepadorėlio! Kad ne jis, nebūtų buvusios mūsų bėdelės, nežinotume dabar jokio vargelio...

VOVERĖ. Arba jis, motinėle, tik mums pikto norėdamas tai daro, ar jam geriau, kaip visiems? Kodėl gi jo nepasigailės tikra motina?

EGLĖ. Vis, tetule, motinai gaila, ir kaip dar! Vienaturis liko. Kai

pažiūri į ją, kai atsimeni, kokia ji buvo anksčiau, net širdį suspaudžia: paseno, pražilo, pabalo, kaip iš kapo ištraukta. Tiek rūpesčių!

KIRVĖ. Dabar gailisi gal, kad Subartį vieną leido dausosna. Ir jai sunku, ir jam ten ilgu. Gal už ją ir sūnų Subartis baudžia?

EGLĖ. Kas žino, tetužėle. Bet, sako, Subartis mirdamas jai uždraudęs su juo laužan eiti. Aš manau — tai rūpestys ją ėda.

KIRVĖ. Visiems dabar pakanka rūpesčių, ir vis per tą išgamą.

VOVERĖ. Nekeik nors tu jo, motule. Gana prisikekia visi kiti. *(Kirvė nusirengus lipa ant palovų).*

EGLĖ *(verpstė jai ištrūko iš rankos ir nulėkė net vidurin menės. Gaudydama verpstę).* Vai, kad tave perkūnėlis!

KIRVĖ *(lipdama ant palovų).* Ką ten keiki, Eglele?

EGLĖ *(pasikėlus ima verpstę).* Verpstę, tetule. Išslydo iš rankų ir, štai, pusė nusivyniojo! Kad nors nesusiraizgiotų. Kas dabar čia taip skrenda per kiemą? *(Įbėga Skaisčioji verkdama).*

EGLĖ. Vai, kas tau, sesule?

KIRVĖ *(vienan žodin su Egle).* Vai, ko tu, Skaisčioji?

SKAISČIOJI *(striūbaudama).* Vai, dievuliai aukščiausieji! Vai, tetule uogele, nėra jau mūsų brolelių!

KIRVĖ *(sėsdama ant palovų, nustebus).* Ką? Ką dabar čia kalbi, mergele?

SKAISČIOJI *(verkdama).* Nei vienas nebegrįš, tetule! Nebegrįš jau... Uukk, brolelis mano brangiausias, brolelis mano mieliausias!.. Ukk!.. Vai aš tiek tavęs laukiau ir dienelėmis šviesiomis ir naktelėmis tamsiomis... Dievuliai aukščiausieji, dar vakar naktelę sapnavau, kad pargrįžo brolelis ir parnešė man gintaro vertinėlį.

KIRVĖ. Dievuliai aukščiausieji, ką dabar čia klegi, Skaisčioji? Kas gi atsitiko?

SKAISČIOJI. Bėgūnas nubėgo... Pas kunigienę, sako. Tai jis, tetule, porino...

KIRVĖ. Ką, ką jis porino?

SKAISČIOJI. Kad visi raituoliai žuvo gudo šaly.

KIRVĖ. Negali būti! *(Nušoka nuo palovų).* Dievuliai, ką dabar darysim? Už ką gi mus taip jie baudžia? *(Ima verkti, Eglė taip pat. Tik viena Voverė tyli, nors ašaros ir jai per skruostus rieda).*

EGLĖ *(verkdama).* Vai, dievuliai mieliausieji! Nebėra jau ir mano brolužėlio.

VOVERĖ *(šluostydama ašaras, ramiai).* Neverkit dar labai visos! Gal dar melas, gal tik tuščios kalbos, kaip kad seniau būdavo.

SKAISČIOJI. Vai, ne melas, sesule, ne melas, viešnele! Nesumelavo bėgūnas.

EGLĖ. Bėgsiu, motulei pasakysiu. *(Išbėga per duris, gerai jų neprivėrus).*

KIRVĖ *(nulipus nuo palovų, vidury menės, Voverei).* Cit, giltine! *(Eidama į duris).* Tau visada melas! Tėvulio raugas! *(Pridaro duris ir sėdasi ant kulbelės prie krosnies ir verkia numirėliškai, pasmakrę delnu parėmusi).* Vai, sūnelis mano brangiausias, sūnelis mano mieliausias! Nepamatys tavo veidelio mano senos akelės... *(Į Voverę).* O tu dar, gyvuly, šypsaisi... Dievuliai mano, dievuliai brangūs...

VOVERĖ. Aš, motule, nesišypsau.

KIRVĖ. Visi jūs geri. Jums tik galo nėra! *(Dejuodama).* Vai, dievuliai...

VOVERĖ. Kuo gi aš, motule, kalta? Aš gal ir pati norėtau, kad mane kur galas paimtų.

KIRVĖ *(vidury pirkios stovėdama).* Nejaugi tai tiesa, nejaugi aš nebepamatysiu sūnelio?.. Nebepamatysiu, dukrele... *(Užlaužusi rankas ant galvos ir vaikščiodama po pirkią, numirėliškai rauda).* Vai, manasis mieliausias, manasis brangiausias, sūneli mano vienaturėli, nebematys, neberegės mano akelės tavo skaistaus veidelio, tavo stipriųjų rankelių!.. Nebekalbėsiu meiliųjų žodelių savo mielam sūneliui, nebeišgirsiu jo švelnaus balselio... *(Skaisčioji irgi balsu rauda).*

VOVERĖ. Skaisčioji, kada, kokiu būdu sužinojote?

SKAISČIOJI *(pro ašaras, verkdama).* Vai tik tik dabar, sesule.

KIRVĖ *(vis taip pat).* Vai, kad tave, Šarūnėli, Perkūnas dievulis nutrenktų, kad tavęs žemelė nelaikytų, kad tu kojas rankas palaužtai, tavo akys šviesios saulelės nebematytų!

VOVERĖ. Nesikeik, motinėle — gal jau Šarūnas be tavo keiksmų saulelės nebemato, giliai žemėje dūlėdamas.

KIRVĖ *(sustojusi ties durimis, grasindama kumščiu).* Šitie kraugeriai, šitie lupikai!.. Geriate, čiulpiate mūsų kraują, mūsų ašaras, kad jūsų vilkai kaulus po laukus išnešiotų, kad jūsų vėlės dausosna kelio nesurastų, kad jūsų protėviai į žemę takus užmirštų...

VOVERĖ. Motule, širdele, ką dabar čia kalbi... Ar vėlių baisaus keršto susilaukti nori?

KIRVĖ. Ką aš kalbu?.. *(Puola Voverę su kumščiais).* Ir tu, ir tu!.. Tėvulio raugo dukrelė... Jo dvasios prisigėrusi!.. Kad abu jus viena strėla Perkūnas dievulis persmeigtų... *(Ramiau).* Gera sesuo dabar akis išverktų, o tu... *(Atsidaro durys).*

DŽIANGIS *(įeidamas pirkion, linksmai).* Štai parnešu tau, žmona, žuvų pilnutėlį maišą. *(Pastebėjęs ašarotas moteris, nustebęs).* Na, kas čia dabar? Ar gaidžio šermenys?

KIRVĖ *(pasipiktinusi puola vyrą).* Gaidžio šermenys!.. Ak, tu gy-

vuly!.. Ak, tu žvėrie! Ar aš nekalbėjau, kad reikia pagalba ruošti, kad Alūnėlio ieškotų žygin reikia joti... *(Smarkaudama, piktai)*. Dabar turi... Dabar džiaukis!.. *(Vėl numirėliškai visu balsu)*. Ak, sūneli mano, sakalėli raibasis, kodėl, sakalėli, taip toli nuskridai, jog tėvų šalelėn kelią pamiršai...

DŽIANGIS *(nustebęs)*. Kas tau atsitiko? Ar drignių prisigėrei?.. *(Sėdasi ant suolelio, maišelį su žuvimis deda ant aslos šalia)*. Sakyk, Vovere. Kas čia atsitiko?

VOVERĖ. Skaisčioji sako, tik tik bėgūnas nuvykęs pas valdovę su žinia, kad Šarūnas ir visi raituoliai žuvę gudų žemėj.

DŽIANGIS *(sušunka)*. Netikiu! Negal to būti!.. *(Ramiau)*. Vėl kažkokis puskvailis gandus paleido.

KIRVĖ *(sėsdama ant suolo)*. Tau vis gandai, bet tik namie sėdėti ramiai... Ne tėvas tu savo sūnui, bet kelmas bejausmis. *(Tyliai verkia, rankas ant kelių sudėjus)*.

DŽIANGIS *(įniršdamas)*. Tylėk, kad tave perkūnas! Iki gyvo kaulo įgriso man tavo kalbos! *(Skaisčiajai)*. O tu, pelėda, iš kur sužinojai? Kas tau pasakė?

SKAISČIOJI. Motulė sakė...

DŽIANGIS *(piktai)*. Tokia pat šarka, kaip tu. Ant uodegos kvailas žinias nešiojate!.. *(Atsistojęs, eina į kampą)*. Dar vieną varną aitvaras čia neša... Tfu! *(Piktai nusispiauna)*.

ŽENGĖ *(dar duryse ima aimanuoti)*. Tai, uogele, tai, širdele! Susilaukėm liūdnų dienelių, netekom savo vaikelių, raibų mūsų sakalėlių. *(Puola verkdama Kirvei ant kaklo)*.

DŽIANGIS *(nusivilkęs trenkia kailinius ant suolo)*. Nutilkite rėkusios, kad jus kur vėjai išpustytų! Maža dar bėdų yra be jūsų dūkimo. Vėplė kuris suzaunijo, o jūs, kvailos, patikėjot ir riksmą čia keliat, nors dievus laukan nešk. Nutilkite, arba į kiemą eikite rėkti — ten šalta, atvėsite greičiau. Gal ir protas jums tada grįš.

ŽENGĖ *(ant suolo šalia Kirvės sėsdama)*. Ir nesigėdini, žmogau, dabar taip kalbėti? Argi dabar tokioms kalboms tinkamas metas?

KIRVĖ. Manai, širdele, jis gėdą pažįsta? Gyvulys, keltava, — ne tėvas savo vaikui! *(Tyliai rauda)*. Vai, sūneli mano tikriausias, vai, vaikeli mano geriausias, kas dabar tavo žirgeliais jodinės?..

ŽENGĖ *(irgi raudodama)*. Kas jūsų, jaunieji, dėvės rūbelius, kas kalbins motulę meiliais žodeliais, kas apgins jaunas sesules?..

DŽIANGIS *(atsisėdęs ant suolo nusiauna sušlapusias vyžas)*. Ar nutilsite pagaliau, kad jus kur traškiai! Raganos!.. Vover, paduok man nagines ir sausus autus — sušlapau... Sukėlė čia riksmą, jog net ausys plyšta.

GARNYS *(už durų)*. Seni, namie esi?

DŽIANGIS *(nesikeldamas)*. Namie, namie! O kas tokio?.. *(Voverė atneša tėvui nagines ir autus)*.

GARNYS. Girdėjai naujieną?

DŽIANGIS *(beaudamas kojas)*. Štai, dėl tos naujienos mano trobos sienos braška. Eik pirkion — ko stovi už durų?

ŽENGĖ. Skaisčioji, eik namo — ten vieni vaikučiai beliko. Kad neišsigąstų.

GARNYS *(grabaliodamas, už sienos)*. Kuris galas, durų negaliu rasti.

SKAISČIOJI. Dievaž, neisiu, motule! Neisiu viena — bijau!

DŽIANGIS *(vis dar besiaudamas)*. Vover, praverk duris, įleisk žmogų.

GARNYS *(duryse)*. Suradau jau...

ŽENGĖ. Ko dabar bijai, dukrele? Štai, mažutė atsirado...

SKAISČIOJI. Neisiu viena, nors mane užmušk, motinėle.

GARNYS *(pirkion įėjęs)*. Labas vakaras! *(Dairosi aplinkui. Žengei)*. Tu čia ko su visa šeimyna atsikraustei? Maža namie alkano vilko dainų giedojai? Dar svetimam kieme staugti panorai. Nešdinkitės man tuojau visos namo! *(Džiangiui)*. Girdėjai, bajore? Ką tu manai dabar?

DŽIANGIS *(rišdamas apivaras)*. Nieko nemanau. Aunuosi. O kai apsiausiu, eisiu pilin sužinoti, kokia šarka šias žinias ant uodegos atnešė. Ar tik nebus tokios, kaip kad seniau atnešdavo... O tau kas pasakė?

GARNYS. Štai žmona.

DŽIANGIS *(nusišypsojęs)*. Rimtas šaltinis. Pelė taku bėgo, o ji nuo vilko gelbėti šaukia.

KIRVĖ *(Žengei)*. Girdi, viešnele? Ar ne gyvulys gi manasis vyras?

ŽENGĖ *(linguodama galvą)*. Visi jie, uogele, iš vieno molio lipdyti...

GARNYS *(atsisėsdamas)*. Kad tik ji viena kalbėtų, bala ja tikėtų... *(Kasydamas pakaušį)*. Bet jau visam sodžiuje... Sujudo visi, lyg rago pažadinti! Manau, ne pro šalį bus pas valdovę apsilankyti...

DŽIANGIS. Ne pro šalį, ne pro šalį... Baigsiu tik autis... Nežinau, ką mes ten gero sužinosim — ten irgi moterų kunigija.

GARNYS *(savo moterims)*. Pakaks verkti. Sakau — namo eikite! *(Džiangiui)*. Dievai temato, nebeleisiu daugiau vaiko karan be savęs. Ir kam reikalingi man tie žygiai? Ar maža gero turiu? Ar mano girioje nesiveisia žvėrys? Ar mano laukuose javai nedera? Kol gyvi būsim, be karo žygių bado nekentėsim, kad tik sveikatos būtų.

DŽIANGIS *(atsistodamas mėgina, ar naginė gerai užauta)*. Nekalbėk niekų, bajore. Klegi, kaip pasenusi moteris.

GARNYS. Kodėl kaip pasenusi moteris? Reikia man tų visų turtų — šilkų, aksomitų, aukso, sidabro. Vaikų sveikata brangesnė. Prisigraibom, parsivežam — atvažiuoja svetimų kraštų pirkliai ir visa, kas krauju ir

žaizdomis įgyta, ar ne jiems tenka? Ne, bajore! Sveiki būsim, lauką arsim, giriose medžiosim, bites kopsim ir gyvensime geriau, negu tie, kurie karo žygy turtų sau ieško.

DŽIANGIS *(stovėdamas)*. Mūsų senoliai ir tėvai karan jodinėdavo, mes jodinėjom, jodinės ir mūsų vaikai. Taip jau nuo amžių.

GARNYS *(atsikeldamas)*. Mūsų senoliai, sako, šaka laukus kasė, arklo nepažino. Ar mes irgi todėl šaka turim arti?

DŽIANGIS *(eidamas į skobnis)*. Arklas — viena, o čia kita. Kai pribręs laikas, sūnų leisi, ir pats žygin dar josi... Ne mes pramanėm karo žygius, ne mumis jie ir baigsis... Vover, duok man šiltą milinaitę. *(Voverė nuima nuo šatros ir paduoda tėvui apsiaustą)*.

GARNYS. Ir šaltis gi, ir šaltis! Kuri padauža — ir vis dar neatleidžia.

DŽIANGIS *(apsivilkęs ir kepurę ant galvos užsimovęs)*. Eiva, bajore.

GARNYS *(užmaudamas kepurę ant ausų)*. Eiva, eiva... *(Savo moterims)*. Sakau, namo! Kai pareisiu, kad namie būtuta... Vienus vaikus palikota. *(Išeina abu. Vyrams išėjus, moterys vėl ima balsiai kalbėti)*.

ŽENGĖ. Tavo vyras nevisai tiki... Gal gi dievuliai aukščiausieji tik melu ir šį kartą mus bus pabaidę... Kiek jau kartų tokios kalbos buvo kilusios... Vai, kad tikrai melu ši žinelė virstų, saulelė man šviesiau prašvistų.

KIRVĖ. Ne, ne, uogele! Jaučia mano širdelė, kad šį kartą tiesa.

ŽENGĖ *(griebiasi už širdies)*. Vai, dievulėliai! Nejaugi mano sūneliai žuvo? *(Suvirko, gausiomis ašaromis paplūsdama)*. Kam aš juos iš gimtosios pastogėlės leidau? Kodėl neįkibau į balnelį, nekukavau raiba gegute?.. Gal būtų pagailėję senos motužėlės.

KIRVĖ *(sunkiai atsidusus)*. Vai, moterėlės! Kad, rodos, parjotų, žemėn gyvą pakasti save greičiau leistau, negu kitą kartą Alūnėlį karo žygin.

VOVERĖ. Arba vieną Alūną sulaikysi, motule, kai visi kiti jos...

KIRVĖ. Skersai kelio gultau po žirgo kanopomis, bet sulaikytau.

ŠARKĖ *(įeidama pirkion su mažu vaiku ant rankų)*. Ar girdėjota, sengalvužėli, liūdną žinelę?

KIRVĖ *(verkdama)*. Vai girdėjova, uogele, vai girdėjova, martele. Kaip šalna žolynėlius pakirto mus šioji žinelė.

ŠARKĖ. Ką gi aš dabar darysiu, sengalvužėli? Kur gi dabar aš pasidėsiu su mažais vaikeliais našlaitėliais — be tėvų, be vyro? Negi gyva lįsiu žemėn?.. *(Atsisėda ant suolo ir tyliai verkia)*.

EGLĖ *(viesulu įbėgusi)*. Moterėlės širdužėlės, tetulės viešnelės — visa tiesa, visa, ką žmonės kalbėjo.

KIRVĖ *(verkdama)*. Vai, geriau būtų mano auselės apkurtusios, negu tavo, mergele, žodelius išgirdusios!.. Geriau būtų man šviesi saulelė užgesusi, negu šios dienelės būtau susilaukus...

ŽENGĖ. Dievuliai! Kas gi tau sakė, mergele, kad visa tai tiesa?

EGLĖ *(sunkiai kvėpuodama iš nuovargio)*. Pas mus jau visas kaimas susirinko, vyrų ir moterų pilna pirkia... Verkia, aimanuoja, net žemelė stena... Vyrai kuopą šaukti reikalauja, vytis kelti... *(Tyliau)*. Kiti sako: melas...

VOVERĖ *(liovusi verpti)*. O bėgūnas kur? Ką jisai sako?

EGLĖ *(atsisėsdama pas savo verpstį)*. Nemačiau, negirdėjau... Gal pas valdovę menėje.

ŽENGĖ. O tavo tėvulis ką sako?

EGLĖ. Tėvulio nemačiau. Motulė sako — spiovęs ir iš namų išėjęs...

ŽENGĖ *(atsistodama)*. Ar žinote, moterėlės — einam ir mes ten: tiesą sužinosim tikrą ir vyrus paniukinsim.

KIRVĖ *(dejuodama pasikeldama)*. Einam, einam, uogelės... Voverėle, kur mano kailinaičiai?..

ŽENGĖ. Žinai, vyrai... Jiems bet tik priežastis suradus namie rankas sudėjus sėdėti... O tu, Skaisčioji, greičiau bėk namo!.. Vaikučiai vieni liko, ir ugnis be priežiūros.

SKAISČIOJI. Dievaž, bijau ir eiti viena ir namie būti viena.

KIRVĖ *(apsivilkusi ir nometą ant galvos užsimetusi)*. Tai jau eisim, moterėlės.

ŠARKĖ *(atsikeldama ir vaiką į kailinius įsupdama)*. Tai ir aš eisiu su jumis, tetulės.

ŽENGĖ. Eik, eik, viešnele. Eisim visos. *(Skaisčiajai)*. O tu, dukrele, nestoviniavusi skubėk namo. *(Moterys: Kirvė, Žengė ir Šarkė išeina)*.

VOVERĖ. Eitai, Skaisčioji, namo, kad motulė liepė. Broleliai išsigąs ar ugnele susižais.

SKAISČIOJI. Kad, sesule, bijau. Einam visos pas mus — viena aš bijau. Man dabar kiekvienam žingsny vaidenasi, kad kažkas stovi pasislėpęs ir manęs tyko.

VOVERĖ. O kas čia ugnelę duobėj prižiūrės, kai aš išeisiu?

SKAISČIOJI. Pašauk tarnaičių.

VOVERĖ. O kur jas dabar surasiu?

EGLĖ *(Voverei)*. Ko Skaisčioji nori?

VOVERĖ. Kad pas ją eitume. Bijo viena ir eiti ir namie būti. Gal tu, Eglele, su ja nueisi? Aš negaliu vienos ugnies duobėje palikti.

EGLĖ. Aš ir dviese su Skaisčiąja bijosiu, sesule! *(Nukrėsta visu kūnu)*. Vai, dar pasivaidens kuris... Einam visos drauge arba čia drauge pasilikim.

SKAISČIOJI *(pravirkdama)*. Kad ten gi vieni namai... Ir tėveliai parėję bars mane. *(Puola Voverę bučiuoti)*. Voverėle, gėlele, einam pas mus. Netrukus atbėgsim visos čia vėl ugnies pasaugoti.

VOVERĖ. Gerai jau, gerai!.. Aš tik pažiūrėsiu, kur vergės. Paliepsiu joms... *(Išeina).*

SKAISČIOJI. Ką dabar mes, Eglele siūbuonėle, darysim, brolelių netekusios? Aš tiek jų laukiau! Žadėjo išjodami parnešti man gintarėlių ir aukselio žiedelį... *(Nuliūdusi ir galvą žemyn nuleidusi).* Dabar nebeturėsiu aukselio žiedo...

III

Gelovinio dvaro kiemas. Iš dešinės darželis, kurio gale sena liepa. Iš kairės matyti ežeras su mišku apaugusiais aukštais krantais.

MERGA *(ravėdama žolynus tyliai niūniuoja).*

Prapuoliau, broleli,
Pražuvau, žiedeli,
Svetimoj šalelėj
Už didžių vargų,
Už rūpestėlių,
Už gailių ašarėlių.

Vaduoki, broleli,
Gelbėki, žiedeli,
Sa jauną sesulę
Iš didžių vargų,
Iš rūpestėlių,
Nuo gailių ašarėlių...

Vai, mielai vaduotau,
Vai, mielai gelbėtau
Sa jauną sesulę
Iš didžių vargų,
Iš rūpestėlių,
Nuo gailių ašarėlių.

Kad nebūtų kritęs
Ma ristas žirgelis,
Kad nebūtų lūžęs
Plieno kardelis
Miklioj rankelėj
Jaunojo bernužėlio.

Prapuoliau, berneli,
Pražuvau, raiteli,
Svetimoj šalelėj
Už didžių vargų,
Už rūpestėlių,
Už gailių ašarėlių.

Vaduoki, berneli,
Gelbėki, raiteli,
Sa jauną mergelę
Iš didžių vargų,
Iš rūpestėlių,
Nuo gailių ašarėlių.

Vai, mielai vaduotau,
Vai, mielai gelbėtau
Sa jauną mergelę,
Kad negulėtau
Giliai žemelėj,
Kardelis kad nerūdytų...

DUNDYS *(po liepa sėdėdamas. Šalia guli kanklės).* Tavo daina, mergele, gūdi, kaip rauda. Ko verkia tavo širdelė? *(Merga nutilsta ir nieko neatsako).* Ar tau pagailo jauno raitužėlio, kad iš žygio ilgai nebegrįžta?

MERGA *(nepakeldama galvos).* Aš vergė, prievarta iš svetimo krašto atgabenta. Neturiu ir neturėsiu čia savo bernelio.

DUNDYS *(linguodamas galva).* Tai liūdi tu, mergele, savo kraštо... Argi jis gražesnis, negu mūsų žalioji šalelė?

MERGA. Man jis gražesnis, nes ten gimiau, ten augau, ten liko, kuriuos mylėjau.

DUNDYS. Užmiršk, gražioji! Kas, mergele, pas mus patenka, namo jau nebegrįžta. Pamilk mūsų kraštą, mūsų žalias girias, mūsų plačius ežerus.

MERGA. Nepamiršiu krašto, kur gimiau ir augau! Ten saulelė daug kaitresnė, ten šalelė daug gražesnė, ten upeliai garsiau čiurlena, ten paukšteliai linksmiau čiulba, žali medžių lapai sultingesni, žmonės ten gailestingesni...

DUNDYS. Priprasi, mergele, kai surasi bernelį, kurį pamilsi. Jis tavo širdį nuramins, liūdnas tavo mintis išblaškys.

MERGA *(atsikėlusi).* Nenoriu priprasti, nenoriu čia laimės surasti, nepamilsiu šio krašto beširdžių žmonių!..

DUNDYS. Tavo akys pagieža liepsnoja. Veltui, mergele! Kerštas tik stipriai vyro rankai dera. Nuskriaustai moteriai likimas paliko tik ašaras. Todėl rauda tavo daina... *(Atsiduses).* Verk, verk, gražioji, — ašara širdį ramina... *(Prieangin išeina Gelovinis, lazda pasiremdamas. Merga nusigręžia ir nueina).*

GELOVINIS *(Prieangy stovėdamas).* Jau čiulbi, mano jaunas dainiau, su pavasario paukščiais lenktyniauji. Ar naują dainelę sudėjai?..

DUNDYS. Netinka mano daina giedriam pavasariui, nesiderina ji su saulėta dienele. Ji niauri ir liūdna, kaip vėlyvo rudens ūkanotas rytas.

GELOVINIS *(eidamas nuo prieangio).* Ko jaunam liūdėti? Jam dar netenka praeities gailėtis — ateitis dar jauną vilioja.

DUNDYS. Aš kaip garnys su pašautu sparnu. Mato jis brolius, skrendančius auksuoton dausų šalin, o pats — prie žemės prikaltas, tik pavydėti gali tiems, kurie maudosi padangių erdvėse...

GELOVINIS *(priėjęs prie liepos).* Vis liūdi dar, kad pavėlavai į karo žygį? *(Atsisėsdamas).* Neliūdėk, berneli! Dar daugel žygių susilauksi — senatvė dar tau negresia...

DUNDYS. Aš nenoriu gilios senatvės sulaukti. Aš noriu karo žygy mirti su kalaviju rankoje, kaip dera narsiam vyrui. Aš noriu, kad mano vardu svetimose lūpose daina suskambėtų!

GELOVINIS *(parėmęs galvą ant lazdos).* Ir aš senatvės neieškojau — pati atėjo. Ir aš karo žygių nevengiau, iš mūšio lauko nesitraukiau, nebėgau — nesuradau mirties mūšy, kol stipri dar buvo ranka...

DUNDYS. Ne tave omeny turėjau, bajore. Tau likimas lėmė vien laimėjimus, tavo vardu plačiai daina skamba...

GELOVINIS. Nedžiugina manęs jau dainos, nei karo žygiai man jau nerūpi... Kad jų nebūtų buvę, giedresnės būtų man dabar senatvės dienos... *(Pakėlęs galvą ir pažvelgęs į Dundį).* Be tu — dar jaunas esi, kad mano žodžius suprastai. Tavo krūtinėj dar pavasario audra liepsnoja.

DUNDYS *(delnais akis užgniaužęs).* Gerai sakai, garsusis bajore: mano krūtinėj audra liepsnoja, kad žūsta mano jaunos dienos beniekėj, kai kiti garsiais žygiais dausose garbingą vietą sau gamina.

GELOVINIS. O kur, dainiau, toji dausų šalis?

DUNDYS *(nustebęs, į Gelovinį pažvelgdamas).* Kur dausų šalis? Kur mūsų tėvai nukeliavo, kur amžinojoj puotoj jie didžiuojasi savo darbais, savo garsiais žygiais atliktais...

GELOVINIS *(neigiamai kraipydamas galvą).* Aš neturėsiu kuo ten didžiuotis, dainiau...

DUNDYS *(dar labiau nustebęs).* Tu neturėsi kuo ten didžiuotis? O tavo garsūs žygiai? O tavo narsios kovos?..

GELOVINIS *(vėl parėmęs galvą ant lazdos)*. Aš visa tai dar čia noriu užmiršti... Nesigirsiu ir dausose, jei tenka ten kam girtis...

DUNDYS *(atsistojęs)*. Tu taip kalbi? Tu, senas didvyris?..

GELOVINIS. Taigi, kad senas... Ne tai bloga, kad senas, bet kad turiu išnykti, kai supratau, ka tai reiškia gyventi... *(Atsidusdamas)*. Ot, tu eini gulti ir žinai, kad ryt atsikelsi, o aš?.. Tu džiaugiesi pavasariu ir žinai, kad dar kito ir daug kitų susilauksi, o aš?.. Tu liūdnas nūnai, ryt pradžiugsi, su draugais vienaamžiais linksmoj puotoj už vienų skobnių sėdėdamas — aš neturiu jau draugų, kurie mano kalbą suprastų... Vienas aš, dainiau, vienas, tik su savo mintimis ir abejonėmis...

DUNDYS. Nenoriu aš džiaugtis saulėtu rytu, nenoriu grožėtis linksmu pavasariu, jei turiu ramiai sėdėti be audrų, be karo žygių! Tik pavojų audroje jaučia žmogus, kad gyvena... *(Ranką į krūtinę prispaudęs)*. Aš tik svajoju apie garsius žygius, o tu, bajore, suskaityti negali, kiek jų esi atlikęs. Aš manau, kad džiaugsmas tik tas vertingas, kurį garsūs žygiai gimdo, o tu *(ištiesęs ranką aukštyn)* praeities savo žygius užmiršti nori!.. Nenori dausų šalies... Nesuprantu, bajore...

GELOVINIS. Kai mano amžiaus pasieksi, — suprasi...

DUNDYS. Ne, aš noriu jaunas žūti. Kad kovoj krisdamas dainoje gimtau ir amžinai žmonių atminime begyventau... *(Atsisėdęs ima kankles ir palietęs stygas)*. Todėl aš liūdžiu, kad bėga dienelės be karo žygių, be garsių darbelių... *(Vos nutilsta stygų akordas, kai liepoje sušvilpia volungė)*. Maža girios paukštele, pavydžiu tau: turi sparnus tu, skrendi, kur nori. Kai tau nusibosta žalia girelė, skrendi svetimon šalelėn, kur kiti žmonės, kur kitaip medžiai šlama. *(Vis smarkiau tampydamas stygas)*. Kad sparnus jaunas turėtau, nuskristau dabar gudo žemelėn, kur narsūs broliai ristais žirgais jodinėja, garbės sau ieškodami, garsiais žygiais pasireikšdami, sau garsą surasdami... Liūdna, vai, liūdna man vienam namie sėdėti, girios paukštele! Kodėl negaliu iš tavęs, paukštele, sparnų paskolinti, kad savo brolius surastau, svetimoj šaly bekovojančius... *(Ilgai skambina, žodžiais sau nepritardamas)*. Gulbinai aukštai skrido, žinelę nešė, kad teks balnoti širmas žirgelis, kad teks karan joti jaunam berneliui. Sprogo širdelė, kaip klevo pumpurėlis pavasario kaitrią dienelę... Klupo mano ristas žirgelis ant lygaus kelio, lūžo mano rankoj kieto plieno šveitrus kalavijas — vai, nelaimingas aš bernelis!.. *(Vėl ilgai ir liūdnai skambina, žodžiais nepritardamas)*. Vai, jūs palaukit, vai, jūs sustokit, jaunieji broleliai, — aš surasiu sau kitą, eiklesnį žirgelį, aš sau nukalsiu kitą, šveitresnį plieno kalaviją!.. Vai, nenustojo, vai, nepalaukė jauni raituoliai! Be manęs nujojo garbės ieškotų, po svetimą šalį ereliais skrajotų... *(Dar ilgiau, dar liūdniau skamba stygos)*. Vai, liūdžiu vienas dieną naktį, kaip girioje pašautas erelis, kad jau negali pakilti, kad jau negali nuskristi, jaunų

brolelių pavyti... Sunku, vai, sunku vienam liūdėti, liūdna, vai, liūdna namie sėdėti, kai kiti skraido ristais žirgeliais, kai kiti mindo svetimą šalį...

Verkia mano širdelė, gūdžiai rauda, kai jauni raituoliai be manęs ulioja, galvomis žaidžia, krauju svetimą žemę šlaksto... *(Stygos dar garsiau, dar liūdniau suskamba).* Kuo pasigirsiu aš, jaunas bernelis, kuo nuraminsiu savo širdelę, kuo užgesinsiu audrą krūtinėj, kuo palinksminsiu savo mergelę — nepasidžiaugs šilko skara, aukso žiedu, nei raudonu damaškėliu... Vai, liūdėsi, mergužėle, kad pamilai mane jauną bernužėlį be garsaus vardelio...

GELOVINIS. Ak, dainiau! Graži tavo daina net mano seną širdį sužavėjo — prisiminiau senus žygius, senus, seniai praslinkusius pavojus...

DUNDYS. Tik pavojų audroje pajunta žmogus, kad jis gyvena.

GELOVINIS. Ak, dainiau! Gyvenimas ne audroje, bet giedroje... Tik žmogus vėlai apie tai sužino.

DUNDYS. Gyvenimas vertingas, tik kai garsiais pasireiškia žygiais. Mes, vyrai, ne tam juk gemam, kad su jaučiu jungą vilktume, bet kad ereliais per gyvenimo kelią perskristume... *(Žiūrėdamas aukštyn, į dangų).* Nei arklas, nei dalgė nesužadins jaunos krūtinės, neatskleis dausų vartų, į didvyrių kraštą kelio neparodys.

GELOVINIS. Ak, dainiau! Negali jaunystė suprasti senos išminties pagimdytų žodžių... *(Parėmęs galvą ant lazdos).* Taip visados, taip visur — noriu pasakyti ir nepasakau, noriu paaiškinti ir nepaaiškinu... Ar aš kalbėti, dainiau, nemoku, ar žmonės tik savas suprasti mintis sugeba?

DUNDYS. Žmogaus protas supranta tik tą svetimą mintį, kuri atgarsiu suskamba jo širdy.

GELOVINIS. Taip, taip, dainiau. Ko nesuprantam, to ir suprasti nenorim... Visi nenorim, ir jaunieji, ir senieji... *(Pažvelgęs į Dundį).* O tave, dainiau, žmonės ar visados supranta?

DUNDYS. Mano daina visados suranda atgarsį kitų širdyse, nes aš giedu ir dainuoju tik tiems, kurie jaučia, kaip aš. *(Atsikeldamas).* Aš tik padedu išreikšti, kas yra jų širdyse, nes patys jie tinkamų nesuranda žodžių...

GELOVINIS *(vėl parėmęs pasmakrę ant lazdos).* Taip, taip, dainiau. Žmogus dažnai nesuranda tinkamų žodžių... Ir aš, matyti, nesurandu, todėl ir nesusikalbu su žmonėmis...

DUNDYS. Likimas, bajore, tau buvo lėmęs narsios tavo rankos darbais ir karo žygiais audrinti žmonių širdis, bet ne žodžiais...

Tavo žygiai garsiai kalba jaunai sielai ir ilgai dar kalbės!.. *(Į kiemą įeina jaunuolių būrys. Įėję nedrąsiai dairosi. Pamatę Dundį, kreipiasi į jį).*

I JAUNUOLIS. Mes atėjom pas bajorą Gelovinį. Norim su juo kalbėti.

DUNDYS *(rodydamas į sėdintį Gelovinį).* Štai bajoras. Kalbėkitės! *(Juonuoliai prieina arčiau. Dundys, kiek stabtelėjęs, įeina prieangin).*

I BERNAS. Mes pas tave atėjom, garsusis bajore.

GELOVINIS. Pas mane? Kuo gi aš galiu jums padėti, vaikeliai?

I BERNAS. Tu senas ir prityręs vadas. Mums nusibodo namie budėti, rankas susidėjus...

GELOVINIS. Reikia, vaikeliai. Mes nežinom, iš kur mus ir kas gali pulti.

II BERNAS. Mes nenorim laukti, kad mus kas pultų...

III BERNAS. Geriau mes patys pulsim.

IV BERNAS. Mes jau suaugę esame, kad žirgan sėstume.

I BERNAS. Rankos mūsų stiprios. Vesk mus, bajore, karo žygin!..

GELOVINIS. Karo žygin? *(Atsiduses).* Aš jau senas karo žygin joti.

II BERNAS. Tu senas, kai eini, lazda pasirėmęs. Bet kai sėdi balne, kas galėtų pasakyti, kad senas esi?

III BERNAS. Tavo ranka dar tvirtai žirgą valdo. Nevisi dar mes su tavim susilyginam.

GELOVINIS. Palaukit, jauni berneliai, nekantravę. Sugrįš Šarūnas — jis dar jaunas, nevieną dar žygį surengs.

I BERNAS. Mes dabar norim joti...

II BERNAS. Atkeršyti norim, jei Šarūnas žygį pralaimėjęs yra...

III BERNAS. Padėti broliams, jei jiems nesiseka...

GELOVINIS. O kas saugos senus jūsų tėvus, motinas? Jūsų seseris?.. Ar žinote, kurion šalin joti, kuriam priešui kerštą nešti?..

I BERNAS. Už girių sužinosim, kas priešas!

II BERNAS. Kas nesuprantama kalba šneka, tas ir priešas.

III BERNAS. Ir kelią surasim, kuriuo Šarūnas yra nujojęs...

IV BERNAS. Turim broliams nelaimėje padėti! Vesk mus, bajore, būk vadas.

GELOVINIS. Vaikai dar esate.

I BERNAS. Mūsų tėvai dar jaunesni gudo šalin jodinėdavo.

GELOVINIS *(Į I berną besikreipdamas).* Kiek tau metų, berneli?

I BERNAS. Aštuonioliktą pavasarį gyvenu, bajore. Bet esu stiprus, kaip stumbras!

II BERNAS. Jau devyniolika vasarų praslinko, kai esu pirmą kartą pasaulį išvydęs. Man seniai metas karo žygin!

III BERNAS. Man irgi. Kurį dar laiką sėdėsiu namie, jaunystę gaišdamas?..

IV BERNAS. Manęs tėvas neleido su Šarūnu joti tik todėl, kad du vyresnieji su juo žygin išjojo.

II BERNAS. Vesk mus, bajore!

I BERNAS. Kam veltui turi žlugti mūsų jaunos dienos?

IV BERNAS. Išgelbėsim brolius, jei pavojus jiems gresia!..

III BERNAS. Atkeršysim, jei nelaimė jau ištiko juos iš priešų rankos!..

I BERNAS. Vesk mus, bajore! Būk mūsų vadas!

GELOVINIS. Ne, bernužėliai! Negalima iš namų išjoti, kol sužinosim, kur yra Šarūnas ir kurie su juo. Tikėkit mano ilgų metų patyrimu...

DUNDYS *(išeidamas iš prieangio)*. Aš su jumis, berneliai, žygin josiu, aš jums vadas būsiu!..

I BERNAS. Tu? Tu gali mus karo žygin vesti?

DUNDYS. Trokšta mano širdis!.. Bet *(liguodamas galvą)* negaliu, berneliai — nebuvau niekados kraštuose, kur ne mūsų skamba kalba, kur mūsų dainų žmonės nesupranta, nežinau kelių į svetimas šalis ir karo žygin nebuvau jojęs...

II BERNAS. Gaila. Esi vyresnis už visus mus ir tinkamas būtai vadas.

DUNDYS. Verkia siela, rauda širdis, kad mano ranka dar nėra prie karo žygių pripratusi...

II BERNAS. Drįsk, o mes tavim pasitikėsim...

III BERNAS. Drąsus vyras viską nugali. Taip mane tėvas mokino.

GELOVINIS *(atsikeldamas)*. Ne, berneliai, dabar jūs negalit joti ir nejosite... *(Apsidairęs aplinkui)*. Kai bus tinkamas metas ir būtinas reikalas, tada josite ir — aš būsiu jums vadas...

O dabar budėkite, kaip kad iki šiol esate budėję... Pakentėkit dar — tikras kareivis turi ir kantrybės išmokti...

IV

Viskas atsitinka Balyno tvirtovės menėj. Prasideda dar nuo pietų, o baigiasi visai vėlų vakarą. Menė — didelė keturkampė pirkia. Kiekvienoje sienoje aukštai nuo grindų po du mažu langu. Dabar langai atskleisti, langinės atšautos. Per vidurį menės eina eilė stulpų, ant kurių atsiremia sijos ir lubos. Aplinkui, šalia sienų, stovi ąžuolinės skobnys ir suolai, prie skobnių suoleliai. Ant sienų kabo briedžių ragai. Sienos ir suolai užkloti žvėrių kailiais: vilkų ir meškų. Ant ragų sukabinti skydai, kirviai, kalavijai, ietys ir t. t. Dvejos durys: vienos priemenėn, kitos — sienoj, kairėje nuo tų — moterų pusėn.

EGLĖ *(kaišydama beržo šakomis menę, dainuoja)*.

Sunku gyventi
Jaunai mergelei —
Nėr kur pasėti
Žalios rūtelės.

Vis tyrumėliai,
Vis smėlynėliai —
Nei rūta auga,
Nei lelijėlė.

Sunku gyventi
Jaunai mergelei —
Nėr kaip nupinti
Rūtų vainiko.

Vai, aš ten eisiu,
Tona šalelėn,
Pas jauną sesulę,
Kur dera rūtelė.

Ten nusipinsiu
Rūtų vainiką,
Ten nusiskinsiu
Aš lelijėlę.

Ten nusiskinsiu
Aš lelijėlę,
Ten nusipinsiu
Aš vainikėlį.
(Įeina Voverė).

Tai jį nešiosiu,
Tai jį dėvėsiu,
Jauną bernelį
Tai jau virkdysiu.

VOVERĖ *(įėjusi).* Sveika, sesule!

EGLĖ *(nusigandusi atsigręžia).* Vai, sesyte, kaip mane nugąsdinai! *(Pamačiusi gėles Voverės rankoje).* Vai, kokios gražios gėlelės! Sesule, kur gi jų tiek ėmei?

VOVERĖ *(parinkusi keletą gėlių).* Girios pievelėj parinkau, sesule; kur gi kitur surasi šiuo metu? Še, jei nori.

EGLĖ *(atideda šalin beržo šakas, ima gėles ir spaudžia jas prie veido, į nosį).* Vai, kaip gardžiai kvepia! *(Pauosčiusi).* Net lengviau krūtinei. *(Glosto ranka krūtinę).* Vai, kokios gėlelės, — suvalgytau, kad įmanytau. *(Spaudžia jas į veidą).* O tavo, sesyt, daržely dar nežydi?

VOVERĖ. Argi skinsiu dabar daržely! Man gaila žalių gėlelių, darželio žolynėlių... *(Liūdnai).* Šitos vistiek tuoj nuvys, pievelėj dalgelės pakirstos — tuoj juk pievas šienaus... Eiva, sesule, jei turi noro. Ten prisirinksiva dar gražesnių vainikui.

EGLĖ *(padėjusi gėles ant skobnių, vėl imasi už beržo šakų. Kaišo menę; liūdniau).* Laiminga tu, Voverėle, kad turi laiko ir noro ieškoti lankose gėlių. Mestau aš, rodos, dabar ir gėles ir visus daiktus ir eitau, kur mane akys neša: tiek man nelinksma dabar, sesule. Liūdesys krūtinę slegia.

VOVERĖ. Tu visada tokia linksma buvai, sesule; mane barei, kad aš nuliūdusi vaikščioju, lyg jaunystėlę praradusi, o dabar pati skundiesi ir liūdi. Kas tau atsitiko, Eglele?

EGLĖ. Aš ir pati nežinau, sesule: ar mane kas užkerėjo, ar gal vėjas užpūtė, tik dievuliai aukščiausieji žino. *(Įkišusi paskutinę šaką, sugniaužia rankas ant kelių).* Vai, dievuliai, taip man sunku, taip man liūdna, o dienos tokios gražios... Nei debesėlio, tik paukšteliai visais balsais gieda.

VOVERĖ. Nieko, sesule, praeis. Tai krūtys tau auga pavasarį. Matai, kaip ištempė.

EGLĖ *(patraukus marškinius).* Vai, sesule, jau nebesueina marškiniai.

VOVERĖ. Taigi, Eglele. Kam tu kaišai? Argi nūnai linksma žolinė, žalioji Mildos dienelė?

EGLĖ. Aš nežinau, motulė man liepė... Dievai žino, kodėl man šį pavasarį taip ilgsta laikas? Dažnai man rodosi, kad aš jau šimtą metų prabuvau, išgyvenau. Bėgtau, rodos, tada, pati nežinau kur, ir taip man vis kažko norisi, lyg kažkas šaukia, lyg traukia ten kažkur už girių, lyg ten kažkas manęs laukia... Kažkas nežinomas, dar nematytas, nesutiktas... Kažkokia žinia negirdėta.

VOVERĖ *(uostydama gėles).* Visiems dabar, sesule, laikas ilgisi. Visiems, kieno jauni broleliai iš karo dar negrįžo. Tenka kęsti, sesule, ką padarysi... Padėsiu tau kaišioti?

EGLĖ. Padėk, sesule... Aš manau, kad gal broleliai šaukiasi manęs, kažkur už tolimų girių būdami. Žiemą man ilgėjosi, o pavasarį visai liūdesys prislėgė. Dievaž, ar aš mirsiu, ar pamišiu, ar iš namų pabėgsiu, jei toliau taip bus! Ir kodėl dabar prie manęs prikibo? Niekados anksčiau man to nebūdavo.

VOVERĖ. Ir nebuvo, sesule. Anksčiau buvai mergaitė, o dabar merga, kaip reikia.

EGLĖ. Kai kada man vaidenasi, kad pasenau; ir taip nuliūsta mano širdelė, ir taip man gaila, pati nežinau ko. Kad imu jau verkti, kad imu verkti! Prisimena tada kūdikystės dienos, brolučiai, ir kurie maži mirė, ir kurie karan išjojo, ir maža dar kas... Kai išsiverkiu, lengviau krūtinei pasidaro, paskui net pačią juokas paima.

VOVERĖ *(kaišiodama)*. Nėra ko juoktis, sesule.

EGLĖ. O kitąkart man rodosi, kad veltui žūna jaunos mūsų dienelės, veltui vysta jaunystėlė.

VOVERĖ. Veltui, sesule, veltui... Aš jau seniai žinau, kad veltui. Mano jaunystėlė jau pražuvo, niekais nuėjo. *(Liūdnai)*. Pražūsiu ir aš, sesule, suvysiu, kaip žalia rūtelė šalnotoj dienelėj.

EGLĖ. Kodėl, sesyte, taip kalbi? Ar sena esi, ar bernai tavęs nebemyli? Tu — tokia vikta merga! Ir dargi visų gražiausia!

VOVERĖ. Tai kas, sesule. Aš savo jaunystę ilgėdama pražudžiau, jaunus metelius bergždžiai besvajojau.

EGLĖ. Kas tau kaltas, sesyte... Juk ir mylimąjį bernelį turi... Ko tau daugiau reikia?

VOVERĖ. Žinau seniai, kad aš pati kalta, sesule — ir savęs todėl nepakenčiu. Kad nors kas kitas, bet ne, pati aš... Būdas mano tokis prakeiktas! Kasdien rengiuosi pradėti kitaip gyventi, linksmiau, kaip visos — ir negaliu. Būnu viena — ilgisi jauniman, net širdį skauda; ateinu ten, kai jis buvo — nei žaisti, nei dainuoti negaliu; žiūrėti, kaip kiti žaidžia — ir pikta ir liūdna; išeisiu viena žalion pievelėn, unksnėton girelėn, tenai taip man liūdna mergelei, jog, rodos, krūtinė plyšta iš pasiilgimo. Aš ir gyvenau, ne mylėjau, bet tik kančią kentėjau.

EGLĖ. Nieko, Voverėle sesyte! Pakitėsim, kai parjos broleliai iš karo žygio... Pagyvensim tada, sesule, pasilinksminsim, jaunąsias dieneles pažinsim. Nėra ko dar aimanuoti, sesyte!

VOVERĖ. Aš ir neaimanuoju, sesule, ir nesiskundžiu, tik taip, į žodį atėjo. Aš neaimanuoju, bet kai pagalvoju, kad diena per dieną — ir suvys mano skaistūs veideliai, praslinks jaunystėlė — man jau dvidešimt dveji metai pražydėjo — tai net širdis suliepsnoja, sukaista, lyg verdančiu vandeniu kas būtų ją apipylęs; liūdesys, lyg sunkus akmenėlis, užgula krūtinėlę. Vai, Eglele, sesule, jau nebetikiu nei savim, nei savo laime. Štai, kai buvo Tautvilas — neregiu jo, — rodos, ir tasai vėjas kvepia, kur iš tos šalelės pučia; kai ateis, manau, kai pasimatysiva, tai meiliųjų žodelių prikalbėsiva; o kai pamatau, dievulėliai... *(Užsidengia rankom akis)*.

EGLĖ. Kiekviena savo nelaimę turi, sesule. Štai man, sesule, anksčiau buvo niekai galvoje, o dabar pati nežinau, kas man: neramu ir neramu... Vis lyg laukiu kažko, lyg noriu kažko... Blogiausia vakarą, sesyt! Išeini kieman: visur tyluma, nei sukuždės kur, nei pajudės kas; kitą kartą, rodos, girdžiu, kaip žolė dūsauja, kaip lapeliai kuštasi. Dievuliai, niekur jokio gyvo balselio, gyvo garelio, tik aplinkui tave, rodos, kuštasi kažkas, šaukia tave... O širdis tai skundžiasi, lyg našlaitė verkia... O krūtinėj tai virte verda, kad eitai, eitai užsimerkusi, kažkur per laukus, per dievas, per girias, kaip vėjas skristai, ten toli toli, kur laukia tavęs kažkas, kur šaukia ten

kažkas, taip tyliai, taip liūdnai, jog net ilgesys krūtinėj, kaip katės, širdį ima draskyti, varo ašaras į akis. *(Metus kaišyti, raivydamasi).* Žinai, Voverėle, ko dabar aš norėtau?

VOVERĖ. Ne.

EGLĖ. Atspėk.

VOVERĖ. Aš ne krivis, krivių galybės iš dievų negavau, negaliu svetimų norų žinoti. Aš savo norų ir tai nesusigaudau.

EGLĖ *(užlaužusi rankas už galvos).* Maža kregždele būti, toli, toli žaibu skraidyti tarpu pievų žaliųjų, tarpu girių aukštųjų, kad vėjas, va, taip veiduosna, krūtinėn pūstų, plaukus man taršytų. *(Voverė liovusi kaišioti, žiūri į ją atsidėjusi).* Arba sėsti žirgan ir lėkti, lėkti be skaros, nemastytom kasom vėjyje kėpsuoti, skristi aitvaru, per laukus, per klonius, be galo, be paliovos, kad vėjas švilptų ausyse, kad net dvasią užtojotų, kad net kūnas pašiaušomis nueitų. *(Dūsauna).* Vai... *(Ištiesus rankas pirešakin).* Man kai kada rodosi, kad žemė tokia mažytė, tokia ankšta, jog nėra čia jokios erdvės... Norėtau tada vidurin girių pasislėpti, kur nėra nei paukščio, nei žvėries, nei žmogaus, pačion siūbuojančios girelės gelmėn... Kad dabar patektau kažkokios begalinės pievos erdvėn — stovėtau viduje žaliuojančių, žydinčių jūrių, mosuotau rankom, gaudytau vėją ir giliai giliai kvėpuotau... Kaip būtų gera, kaip būtų gražu! *(Patraukus oro krūtinėn).* Vai, kaip sunku dabar krūtinei kvėpuoti!

VOVERĖ. Aš dar nežinojau, kad tu tokia... Kad trokšti meilės, Eglele... *(Tyliai).* Gal jau myli ką?

EGLĖ. Nieko, sesyt, aš nemyliu dar... Man tik vaidenasi kai kada, kad atjoja iš užugirių, iš kažin kur, iš kažkokio nematomo, nežinomo krašto gražus, narsus ir jaunas bernužėlis... Ir pasimyliva mudu... Ir taip jo laukiu, taip išsiilgstu... Kitą kartą rodosi, kad jisai bus galingas kunigaikštis, tai vėl norėtau, kad jis būtų vargšas bernužėlis...

VOVERĖ *(nusišypsojus).* Ko tau laukti kunigaikščio, iš užugirelės atjojančio, kad jį gali rasti vietoj? Palauk, sesule, parjos Šarūnas.

EGLĖ. Na, ima tokį galas! Geriau virkščių vainikas visą amžių dėvėti, nekaip už tokio negražaus, nemeilaus tekėti... Kad taip jo vietoje būtų... *(Neištarus, nutyli).*

VOVERĖ. Kas Eglele?

EGLĖ. Maža kas! *(Nusijuokus).* Nors ir Tautvilas ar Alūnas.

VOVERĖ. Man, Eglele, Tautvilas geras ir be kunigo vardo. Kad jis būtų patsai didžiausias visų kunigaikščių, aš jo tiek nemylėtau, kiek dabar myliu, kada jis vargdienis bernelis. *(Pauza).* Apie kurį dažniausia galvoji, Eglele?

EGLĖ. Nežinau... Apie visus... Apie brolius... Apie Alūną.

VOVERĖ. Alūnas labai vikrus bernelis, Eglele, ir gražus ir narsus... *(Nusijuokusi)*. Geresnis nebus ir tas kunigaikštis, kuris už girių gyvena... *(Linksmai nusišypsojus)*. Netektų tau toli skristi su aitvarais.

EGLĖ. Kokia tu negera, Voverėle! Tau tik pasisakyk, tuojau ir pajuoki.

VOVERĖ. Atleisk man, Eglele! Aš visai nemaniau užgauti, tik taip sau kalbu, džiaugdamasi, kad tokia puiki išaugai. *(Dairydamasi į ją)*. Kad žinotai, kokia tu dabar esi grakšti, meili! Ir mirdamas tave pamiltau, kad bernelis būtau.

EGLĖ. Kalbėk, juokis dabar. Na, tai kas... Arba kad aš labai jauna, tai ir norų negaliu turėti? Arba tu jų neturi?..

VOVERĖ. Kas sako, sesule? Kaip neturiu! Tik mano norai ne tokie skaistūs, kaip tavo... Nejausmingi...

EGLĖ. Kodėl?..

VOVERĖ. Ar aš žinau, kodėl? Gal gi aš ne tokia jausminga, kaip tu... Pasenau jau aš, tai ir norai mano ne tokie gražūs, jauni... *(Atsidususi)*. Ne iš jaunos, sesule, širdies, ne jaunoj gimę krūtinėj...

EGLĖ. Aš tau, sesyt, visa pasakiau. *(Apsikabinusi Voverę)*. Pasakyk dabar ir tu man, Voverėle.

VOVERĖ *(liūdnai)*. Ką gi tau pasakysiu, Eglyte? Ką turėjau, tai porinau. *(Glostydama Eglės galvą)*. Kokie tavo plaukeliai gražūs! Minkšti, kaip lino pluoštai, o žiba, kaip gintaras... Štai, va, rankutė, *(ima už rankos)* kaip nulipdyta... *(Glosto jos ranką)*. Kaip iš balto akmenėlio tašyta...

EGLĖ *(atstumdama ją nuo savęs)*. Vai, kokia tu negera.

VOVERĖ. Aš seniai žinau, Eglele, kad aš negera.

EGLĖ *(vėl glausdamosi į Voverę)*. Neteisybė, sesyt! Kad dar aš tokia būtau, kaip tu, gerai būtų.

VOVERĖ. Tu ir taip gera, Eglyte; geresnei tau ir nereikia būti... Čiulbi ir dainuoji visą dieną, kaip maža kregždelė čirkuonėlė... Laimingas Alūnas, jei tu jį pamilsi.

EGLĖ *(atsitraukus nuo Voverės)*. Vai, nekalbėk taip, sesyt! *(Tyliai, akis nuleidusi)*. Gal dar neparjos ir manęs nepamils... Imti nepanorės...

VOVERĖ. Tegelbsti aukščiausieji dievai mus visus!

EGLĖ *(ima vėl šakomis kaišioti)*. Laimingi, sesyt, tie vyrai: jie ir karan gali joti, ir visa daryti, ir jiems nieko. O tu sėdėk namie visada ir drebėk dėl jų gyvybės...

VOVERĖ. Nevisados, seserėle: būna, kad ir jie namie sėdi.

EGLĖ. Kaip gi, būna jie tau namie! Jei ne karo žygy, tai medžioja... Ar nesapnuoji jų?

VOVERĖ. Kadai ne! Sapnuojasi dažnai. O tu?

EGLĖ. Anksčiau retai, o dabar kuomet kas vieną naktį. *(Eglė, pagy-*

nėjusi kaišioti, sėdasi skobnių gale ant suolelio ir, sudėjusi ant kelių gėles, ima pinti vainiką). Kaip juos sapnuoji, Voverėle?

VOVERĖ. Visaip... Aš dažniausiai sapnuoju brolelį ir *(tyliai)* Tautvilą, *(su ilgesiu)* bernelį mielą!..

EGLĖ. Man skyrium niekas nesisapnuoja, nei broliai... Dažniausia visas jaunimas. Nūnai naktį sapnavau, kad aš drauge su visais žirgeliu jojau per kažkokius laukus, per kalnus, per upes — ir taip man buvo erdva, lengva, linksma, jog net pagailo nubudus, kad tai buvo tik sapnas. Paskui sapnavau, kad plaukiau su broliais per kažkokią upę ir vos neprigėriau, iškritus iš luoto.

VOVERĖ. Geras sapnas, sesule! Parjos broliai iš karo, ar žinias geras gausi.

EGLĖ. Kad tik! Ne tiek, dievaž, aš laukiu brolių, kiek viso jauno jaunimėlio! Nors pasilinksminsim... O tau kaip jie sapnuojasi?

VOVERĖ. Visaip, sesule. Mano sapnai tokie pat liūdni, kaip ir buitis, nereikšmingi.

EGLĖ. Tai visgi kaip?

VOVERĖ. Argi atsiminsiu, sesule, kiekvieną sapną: aš labai dažnai sapnuoju, kiekvieną naktį. *(Liūdnai).* Nūnai sapnavau, kad Tautvilas, parjojęs iš karo, įėjo pirkion ir, atsistojęs už mano pečių, glosto ir glosto mano plaukus... Ir tokis tylus, liūdnas... Paskui paėmė rankom mano galvą, aukštyn užrietė, liūdnas pasižiūrėjo akysna ir... *(Paraudusi, nusigręžia).* Išbalęs visas, kaip drobė... Dievuliai... *(Slepia veidą rankose).*

EGLĖ. Jis tave pabučiavo, Voverėle? a? *(Voverė nieko nesako).* Jis tave pabučiavo, dabar aš suprantu. *(Kraipydama galvą).* Negeras sapnas, sesyt, negeras, labai negeras. Blogas žinias gausi iš jo.

VOVERĖ. Aš pati žinau, sesule: jau tokia man skirta vargdienė dalelė. Tegelbėja jį aukščiausieji dievai ir geroji Milda. Kasdien pinu su aušra jai vainiką ir leidžiu upele, kad ji man gyvą bernelį namo parleistų... Ir visus ir visus, Eglele!..

EGLĖ. Vis kai kurie negrįš, sesule. Visuomet jau taip atsitinka... Ar girdėjai, kad nūnai, sako, kuopon žmonės susirinksią. Kas daryti, aš, sesyt, nieko neišmanau. Tik žinau, kad kunigienė labai tuo susirūpinusi.

VOVERĖ. Tai nematei? Dar tik aušti ėmė, jau žmonės iš visų šalių, kaip nemunai, plaukė. Anoj pusėj ežero net visi laukai juoduoja... Ką gi kunigienė sako? Kuo susirūpinusi?

EGLĖ. Kas ją žino, sesule. *(Pagynėjus pinti, riša vainiką).* Arba ji kalbasi su kuo. Pasisakys gal, ką ji mano? Ji ne tokia kaip visi žmonės... Girdėjau, vakar tėvulį klausė, ar tikrai susirinks kuopa.

VOVERĖ. Aš anksčiau maniau, kad kuopa susirenka pily ar šalia pilies, bet ne laukuose kažkur.

EGLĖ. Aš nieko nežinau, sesule. Aš pati norėtau pažiūrėti, kaip toji kuopa atrodo. *(Užsidėjusi vainiką).* Ar gražu?

VOVERĖ. Gražu, sesyte! Kuo bepasipuoši, tau visa gražu... Na, pagynėjau. *(Nušoka nuo suolelio, paskutinę užkišus šakutę. Įeina Vilkė).*

VILKĖ *(įėjusi dairosi).* Ko jum čia?.. *(Eglei).* Buvo čia ties skobnimis daugiau prikaišioti, negu ties durimis, o dabar ten sukišai visas šakas, o čia plikė.

VOVERĖ. Tai aš čia, tetužėle, kalta.

VILKĖ. Taigi, kad Eglė tingi pati. *(Eglei).* Nestovėk, bet, paėmus šlapią lopinį, iššluostyk suolus ir skobnis. Gali kas nūnai, apsilankydamas pily, menėn užeiti. Kad nerastų čia mėšlyno... Ten kailiai reikia išdulkinti.

EGLĖ. Gerai, motinėle. *(Eglė išeina per duris).*

VILKĖ. O pas jus, Voverėle, kas girdėti? Motulė ar sveika?

VOVERĖ. Sveika, tetule.

VILKĖ. Taigi, matyti: motulė vis viena namie dirba, o dukrelė po kaimą vaikštinėja... Tėvas kuopon išjojo?

VOVERĖ *(paraudusi, susigėdinusi).* Nujojo, tetule, dar iš pat ryto.

VILKĖ. Taigi, ir mano žmogus dar iš vakaro rengėsi... Ar sumanys jie ten kažką gera, ar ne, dievai vieni žino. *(Eglė, atsinešusi vandens kibirą, ima mazgoti asiūkliais suolus. Eglei).* Tik, žiūrėk, drūtai, drūtai, bet nemostikuok, kaip katė uodega. *(Nusigręžia į skobnis).*

VOVERĖ. Lik sveika, Eglele! Užeisi nūnai pas mane?

EGLĖ. Jei bus laiko, sesule, jei motulė leis.

VILKĖ. Kaip gi, leisiu aš ją bėginioti uodegą parietus! Ar ji darbo namie neturi, ar gal tai gražu?

VOVERĖ *(išeidama).* Lik sveika, sesule. *(Išeina).*

VILKĖ *(nusigręžusi).* Vaikščiok sveika. *(Eglė šluosto skobnis, Vilkė pataiso šakas tai šen, tai ten).*

EGLĖ *(dainuoja tyliai).*

Vai, suulbėjo sakalėlis,
Per girelę lėkdamas —
Vai, sudainavo bernužėlis,
Karo žygin jodamas.

Vai sukukavo gegužėlė
Tai gūdžiuoju balseliu —
Vai, ir pravirko mergužėlė
Graudžiausiais žodeliais.

Vai, bernužėli, vai, sakalėli,
Grįžk į tėvo dvarą,
Nuimk, nuimk mergužėlei
Liūdniausią galvelę.

VILKĖ. Pasakyk tu man, kada liausiesi draugauti su Džiangiūte? Ar aš tau nū kalbu?

EGLĖ *(mazgodama)*. Dievažiai, motinėle, nesuprantu, kodėl nekenti Voverės? Ko tu iš jos nori? Ji tau nieko pikto nepadarė juk, žodžiu negražiu neprasitarė.

VILKĖ. Tu dar kvaila, nieko neišmanai. Manęs taip neapgaus: žinau aš šių dienų mergas — tai ne mūsų laikų mergos.

EGLĖ. O kokios gi jūs buvote mergos, motute?

VILKĖ. Kokios buvome? Ne tokios, kaip tu, lėkės. Ko čia jai reikia bastytis? Ar pametusi ji čia ką?

EGLĖ. Ne nuo šios dienos ji lanko mus. Nuo mažų dienų visur drauge, ir žaidėm, ir augom drauge, ir niekad nieko pikto nebuvo. Už ką gi dabar taip supykai? Net gėda, beklausant tavęs, motinėle.

VILKĖ. Aš nepykstu, tik nenoriu, kad ji pas mus lankytųsi, ir gana.

EGLĖ. Ji man artimiausia draugė visada buvo, kasdien aš pas ją, ji pas mane, — ir tu nori, kad nesilankytų! Juk neišvarysi jos, nepasakysi, kad mūsų nelankytų!

VILKĖ. Aš tau parodysiu tavo artimiausias drauges, žinosi man... Paršo koja, dar ir ji... Perdaug išdykai... Nelandžiok pas Džiangius, tai ir jos čia nebebus... O ateis, — šunimis užpiudysiu.

EGLĖ. Na, jau nuklegėjai...

VILKĖ. Žiūrėti negaliu į ją. Pučiasi, kaip varlė ant kupsto... O vistiek, visi žino, kad tik Džiangiūtė — ir daugiau nieko.

EGLĖ. Ji visai nesididžiuoja, motute. Tau tik taip atrodo. Kuo ji kalta, kad jai dievai tokį būdą davė? Veltui tik tu, motute, prieš ją nusiteikusi.

VILKĖ. Tenekelia nosies aukščiau kraigo, nes į ją dar niekas nežiūri... Dar ne kunigienė, ne tvirtovėj sėdi, ir dievai vieni žino, ar bus ten kada, nors ir zuja aplink Viltę, uodegą riesdama, kaip kalė... Bet yra dar geresnių už ją.

EGLĖ. Dievaž, motule, nei žinai, nei numanai, ką klegi! Jai tas nei galvon netoptelia... Tik veltui, sakau, ją įtari.

VILKĖ. Aš geriau žinau, ar veltui, ar ne. O tu girdėjai, ką liepiau, ir žiūrėk, kad tai paskutinį kartą būtų sakyta! Nenoriu, kad ji čia painiotųsi — ir viskas!

EGLĖ. O kad norėtų arba būtų kunigienė, tau kas? Tebūna sau, jei nori. Nevistiek tau, kas bus — ji ar kita kuri.

VILKĖ. Te sau būna, tuščia jos! Tik aš nenoriu, kad ji čia kėpsotų po akimi; karti jau ji man, kaip pelynai.

EGLĖ *(pagynėjus šluostyti, išeidama)*. Dievaž, motule, kai užsipuoli ką, net pati nežinai, ko nori. *(Duryse)*. Taip ir su Vovere. *(Išeina)*.

VILKĖ. Anksčiau galvą sau nusisuksiu, rankas pasilaužysiu, kol ji bus kunigienė. *(Pataisiusi šakas, eina į skobnis ir, brūkštelėjus ranka, eina į langą ir žiūri, ar nėra dulkių)*. Ką dar čia kitą galas neša? Ko dar jos čia? *(Menėn eina Kirvė ir Žengė)*.

KIRVĖ. Dievaž, uogele, neiškentėva ir atbėgova pas tave paklausyti, kas dabar čia, pily, dedasi.

VILKĖ. Kas čia dėsis, moterėle... Nieko naujo. Sako, kuopa jau susirinkusi.

KIRVĖ. Ar dar nežinojai? Uogele! Manėva, kad tu daugiau už kitus žinai, čia, valdovo pily, būdama.

ŽENGĖ. Anoj ežero pusėj, moterėle, tai žmonių, sako, kaip marios siūbuoja; ir vis dar joja ir joja. Ir iš kur jų tiek imasi?

VILKĖ. Ar maža žmonių pasauly?

KIRVĖ. Taigi, uogele, kiek danguj žvaigždelių, tiek ant žemės žmonių. Kiekvienas gi žmogus turi savo žvaigždukę... Kai jis miršta, ir žvaigždukė krinta. *(Vilkei)*. Dievuliai aukščiausieji žino, ar sumanys jie ten kažką. Gal naują pasirinks valdovą...

ŽENGĖ *(Vilkei)*. Argi dar jokios žinios negavai iš kuopos?

VILKĖ. Jokios, moterėle. Žmogus dar negrįžo, o kunigienė daugiau nieko liepė nebeįleisti nei išleisti iš pilies. Kaip judvi dar įleido, nežinau.

KIRVĖ. Nenorėjo, dievužėl, nenorėjo. Bet kur, mudvi čia visi pažįsta. Kad taip mano noras, tai imtau ir nueitau kuopon.

ŽENGĖ. Netinka, žmonele... Argi dera moterims kuopon vaikščioti! O ką, žmonele, kunigienė dabar veikia?

VILKĖ. Ką ji veikia? Nieko. Kaip visada, sėdi su mergomis ir verpia.

KIRVĖ. Ką mano apie kuopą?

VILKĖ. Nežinau aš nieko, moterėle — nesiklausk manęs. Štai, ir aš pati laukiu žinių.

ŽENGĖ. Kad nors greičiau kuris parjotų; jau nusibodo, žinių belaukiant.

KIRVĖ. Kokių, uogele? Žinoma, vytis kels. Kad mano būtų galia, seniai būtų ir vytys pakeltos, ir naujas vadas surastas, ir karo žygis kitas paruoštas...

VILKĖ. Bet nevisi taip mano. *(Kirvei)*. Štai, nors tavo žmogus; jis ir klausyti nenori. Kas žino, kodėl? Gal todėl, kad Gelovinis taip pat nenori. Stengiasi tavasis kunigienei patikti!

KIRVĖ. Aš savąjį nekartą bariau... Bet ką aš reiškiu?

ŽENGĖ. Na, o kunigienė ką gi?

VILKĖ. Nusiuntė pas brolį, kad greičiau atjotų, o be jo nei žingsnio žengti, nei žodžio tarti...

KIRVĖ. Suprantama, uogele, — moteriškas! Argi be vyriškos galvos ką padarysi?

ŽENGĖ. Taigi, be vyro, kaip be galvos. *(Vilkei).* Na gi tavo žmogus ką sako?

VILKĖ. Mano žmogus? Na gi ką jis gali? Argi jo kas klauso? Gelovinis ar Džiangis — tai kas kita; bet jie ir klausyti neklauso, jei kas kalba apie vytis. *(Įeina Šarkė su vaiku rankose. Vilkė, atsigręžus į duris, balsiai).* Kad mano žmogaus būtų klausę, jau seniai būtų išjoję, ne tik vytis kėlę. Bet, va, Džiangis ir Gelovinis nei vyčių, nei kuopos žinoti nenori. Jie ir kunigienei įkalbinėja.

ŠARKĖ *(į Kirvę, linguodama galvą).* Tai reikia, teta, tavo žmogui tokiam būti!

KIRVĖ. Ką gi jam padarysi! Neperkalbėsi.

ŠARKĖ *(apsiašarojusi).* Na, tai kas dabar, moterėlės, bus?

KIRVĖ. Dievuliai aukščiausieji žino, kas bus.

ŽENGĖ. Tuoj sužinosim, moterėlės. Teparjos tik kuris vyrų.

ŠARKĖ *(verkdama).* Kad jau, dievuliai, ar šiaip, ar taip; nors žinotai žmogus, ką turi daryti. O dabar nors gyva žemėn lįsk, ir ten nuo vargų nepasislėpsi...

KIRVĖ *(atsidusus).* Visi vargstam, uogele, ką bedarysi.

ŠARKĖ. Vai, tetule, vargas vargui nelygus. Mano vargelio su žirgu neapjosi, mano vargelio kalaviju nesukaposi — mano vargelis, tetužėle, neišvargstamas. Geriau žemelėj dūlėti, nekaip su mažais vaikeliais vargą kentėti. *(Verkia).*

ŽENGĖ. Neverk, moterėle! Dar tavo jaunos dienos viso ko pamatys buitelėj — ir gero ir blogo. Na, likit sveikos! Eisiu jau, kad jūs nieko nežinote. *(Išeina).*

ŠARKĖ. Vai, tetule, kad nūnai labai sunku...

KIRVĖ. Neverk, uogele, duos dievuliai, pasibaigs visų mūsų sunkus vargelis.

ŠARKĖ. Aš gero, tetule, neregėjau savo buity. Vargely gimiau, vargely augau, už vargo bernelio jauna tekėjau; gal ir mirsiu vargely. Kad tik greičiau mane dievuliai paimtų!.. Gyva žemėn linksma lįstau, kad ne mažas vaikelis!..

VILKĖ. Kai pagalvoju, kad vienas žmogus tiek visiems suteikė nelaimės, net mane baimė ima gyventi šiuose namuose; argi dabar dievai nutylės mūsų ašaras?

ŠARKĖ. Kad jiems taip būtų lengvos dienelės, Perkūnas duotų, kaip mums lengva gyventi. Už ašarų ir saulelės nebematau...

KIRVĖ. Neverk, viešnele, neverk, jaunoji! Verksmu sau nepadėsi, tik savo sveikatėlę prarasi, akeles pražudysi. *(Vaikas ima verkti).*

ŠARKĖ *(tildydama vaiką).* Vai, kad aš, tetule, žinotau, kas man daryti. Nei darban galiu eiti, nei vaiką vieną palikti. Niekas mano, tetužėle, nedaryta, nearta, neakėta, dirvelė nesėta. *(Vaikui).* Tylėk, tylėk, vaikužėli, tylėk, sūnužėli... *(Supa).*

VILKĖ. Kam ir labai gera, kam ir labai sunku. Vieni pūkuose — kiti ašarose. Ar jau dievai užmigo, kad ant žemės teisybės nebėra? Argi dabar tik kunigams dangus, žemė, pievos ir girios, net ir žmonės?

ŠARKĖ *(vaiką supdama).* Tylėk, tylėk, vargo vaikeli, tylėk, mano sūneli! *(Moterims).* Vai, bėgsiu namo. Užbėgau akimirksniui... Maniau, sužinosiu apie savo bernelį, maniau, gausiu žinelę... *(Tildydama vaiką).* Tylėk, vaikeli!.. Štai gudas kampe stovi... Likit sveikos, moterėlės! *(Išeina).*

KIRVĖ. Vai, daug vargo turi ši moterėlė, uogele. O kiek dabar yra tokių, kaip ji!

VILKĖ. Ir vis dėl vieno žmogaus kaltės! Ir kaip pakenčia visa tai dievai! Per jį tiek kraujo ir ašarų pralieta.

KIRVĖ. O kiek dar, uogele, prasilies, tai tik vieni dievai ir bežino.

VILKĖ. Geria žmonių ašaras ir dar kitus kaltina. Štai, kunigienė dabar visą šitą nelaimę suverčia ant jūsų galvų: sako, tavo vyras su Garniu įgundęs ir Šarūną ir visus kitus bernus karo žygin joti.

KIRVĖ. Vai, kad ji tiek duonelės valgytų, kiek čia mano vyras prisidėjęs!

VILKĖ. Visi atmena, kai jis priešinosi ir kalbėjo, kad nereikia dabar joti, ir dar kriviams nepritarus...

KIRVĖ. Arba kas, uogele, žinojo, kur Šarūnas žygį rengia. Užsidegė vienu matu, kaip kibirkštis, ir išjojo.

VILKĖ *(pamačiusi Gelovinį, greitai).* Ką gi, žinoma, jie visada nekalti, tik vis kiti...

KIRVĖ. Aš kaip nūnai atsimenu, kai mano žmogus kalbėjo su Geloviniu... *(Įeina Gelovinis).* Vilką minim, vilkas čia.

GELOVINIS *(dairydamasis ir linguodamas galva).* Vai, kiek čia moterų susirinkusių. Nors maišan varyk.

KIRVĖ. O kiek jau čia? Tik dvi.

GELOVINIS *(lyg nustebęs).* Tik dvi? O aš maniau, kad pusė kapos: tiek rėkia. Ko judvi čia susiėjota?

VILKĖ. Ar mum draudžiama? Ar tai Balyno tvirtovė tik vyrams?

GELOVINIS. Žinoma, ne moterims. Ko jum čia be reikalo? Ar zaunyti suėjota?

KIRVĖ. Išgirdova, kad tu, senas, atjosi, tai tavęs atėjova pamatyti, tavęs seno pirštu pabadyti. Štai ir reikalas, jei nori žinoti, senasis karžygy.

GELOVINIS *(nusijuokęs)*. Na, tai kas kita. Žiūrėkita, gi dabar į mane. Dar šokti su jumis išgalėsiu, kai šokti panorėsiu.

KIRVĖ. Jau tik vien su lazda beliko šokti, ir mum ir tau. Mus nuvaikščiojo vargai, o tave amžius.

GELOVINIS. Nuvaikščiojo, žmona, tikrai kalbi... *(Vilkei)*. Kunigienė kur? Savo gale, priešinėje?

VILKĖ. Taip. *(Įeina Kindė)*.

GELOVINIS. Dar viena! Kaip matau, visa kuopa čia moterų prisirinko. Vyrai ten, o moterys čia... Galvokit, manykit, gal kažką geresnio sumanysite, negu vyrai.

KINDĖ. Ai mes tiek proto neturime, kiek vyrai, ar gal mums mažiau vaikų gaila? Nevadžiotų mūsų už nosies, kaip vyrus vadžioja...

GELOVINIS. Vienas protas jūsų — ir vyrų ir moterų. Viena jūsų visų sriuba...

KINDĖ. Sriubą gaminat jūs, valdovai, o mums tenka ji tik srėbti.

VILKĖ. Badu dėlto nenumirsim, žmonele.

GELOVINIS. Tiesa, badu nemirsit, svetima sriuba misdamos. Bet, sako žmonės, svetima sriuba, kad ir ricbiai atmiešta, nevisiems skani, kai kam net karti.

KINDĖ. Ne jūsų būdo, kad svetimu krauju mistume. Kad jūs tiek prisisotintut ir visi jūsų vaikai, kiek mes sotūs per jus.

KIRVĖ. Ką tu, uogele, kalbi!.. Kuo vaikai kalti?

KINDĖ. O kuo mes kaltos? Per ašaras saulės nematom, kad jie dienos nematytų!..

GELOVINIS *(mostelėjęs ranka)*. Smarki tu moteris. Bet užmiršai, kad ne į gera veda smarkios su valdovais kalbos... Namo eikite, kol neliepiu varyti. *(Vilkei)*. Briedžio nėra dar?

VILKĖ. Nėra, viešpatie.

KINDĖ. O, nemėgstat, kai jums tiesą akysna kas sako.

KIRVĖ. Kas tiesa, tai tiesa. Kam kitus kaltinti, kur patys valdovai kalti.

KINDĖ. O, jie moka visaip: ir save pateisina, ir kitus apkaltina. Tylėjome iki šiol, bet daugiau nebetylėsim: kantrybės pritrūko.

GELOVINIS. Eikit, eikit, moterėlės! O jei čia dar rėkausit, liepsiu nustumti nuo kalno, nors jūs ir bajorų žmonos. *(Išeina kosėdamas per duris)*.

KINDĖ. Eiva, eiva, uogele. *(Vilkei)*. Atsiųsk, uogele, Eglę, jei ką sužinosi.

VILKĖ. Jei bus laiko. Rankų už darbo nepraskiriam.

KINDĖ *(išeidama)*. Kur gi tau siųs — negi valdovam gali nusidėti. Dar ją prašai. *(Išeina)*.

VILKĖ. Tai ir puikumas Kindės; bet nusilauš sau ragus.

KIRVĖ. Ką padarysi, uogele. Žmogui sunku jau sulaikyti savo širdį. Lik sveika, uogele! *(Išeina per duris. Vilkė, atmetus kelias šakeles iš po kojų, žiūri per langą. Paskui, atsigręžusi vidurin menės, eina į duris. Duryse sutinka Viltę. Viltė įėjusi stovi vidury menės)*.

VILKĖ. Neparjojo dar tavo žmogus?

VILKĖ. Ne dar.

VILTĖ. Žinių jokių iš kuopos nėra?

VILKĖ. Ne, valdove. Tik neseniai čion moterys buvo atėjusios, Džiangio ir Garnio žmonos, ir Kindė; Dievai, ką jos čia kalbėjo! Net klausyti buvo pikta; o labiausiai Džiangienė šiaušėsi...

VILTĖ *(į Vilkę pažvelgusi)*. Man neįdomu... *(Sėdasi ant suolo, skobnių gale, ir padėjus ranką ant stalo)*. Geloviniol dar nėra?

VILKĖ. Jau atjojo. Aš maniau, kad jį, kunigiene, matei, nes tik dabar išėjo iš čia.

VILTĖ. Gerai, pasakyk jam, teužeina pas mane tuojau.

VILKĖ. Gerai, valdove. Ką čia moterys kalbėjo! Net ausys vysta, jų beklausant. Daugiausia Džiangienė...

VILTĖ. Sakei jau...

VILKĖ. Kunigą Šarūną keikė ir jūsų visą giminę niekino, Gelovinį išplūdo... Kraugeriais, lupikais vadino! Vai, šitie Džiangiai: jie visus kursto.

VILTĖ. Tegul...

VILKĖ. Klausyti baisu, kaip keikia... Kalnus verčia — štai kaip keikia... Tave, valdove, įtaria, kad tu neleidai vyčių kelti, nors visi: ir Gelovinis, ir kiti seniai jau buvo norėję — pasigodai, kad daugiau turtų pargabentų sūnus.

VILTĖ. Tepaspringsta savo žodžiais, kas taip sako! Ar mano vaikas ne tiek man mielas, kiek joms mieli savi vaikai?

VILKĖ. Taigi, ir aš sakau. Bet ką? Arba jos klauso! Ką tik jos čia prišnekėjo, o labiausia Džiangienė. Arba atsiminsi žmogus visa. *(Įeina Gelovinis)*. Štai, ir jisai girdėjo. *(Viltė žiūri, atsikreipus į Gelovinį)*.

GELOVINIS *(piktai)*. Nieko aš negirdėjau. Aš nepripratau paisyti, ką moterys liežuviu mala. Tam juk dievai joms ilgą liežuvį davė, kad daugel zaunytų...

VILKĖ. Aš kalbu, kas buvo.

GELOVINIS. O, jūs visada pasakojate, tik kas buvo. Bet vieną pasakė:

zuikį šiene matė, o kita jau zaunija, kad ten lokys miegojęs. Moters liežuvis visada juda, kaip šuns uodega.

VILKĖ. Gal nesakė, kad reikėtų ir kunigienę ir Šarūną rankoj turėti, laisvės jiem neduoti, nes jis — dovanok, valdove — nes jis... pusgalvis!

GELOVINIS. Jei ir sakė, tai juk tiesa. Seniai reikėjo jis suvaržyti... Tik, štai, senas esu, bloga. *(Sėdasi ant suolo).* Kad būtau Šarūną privertęs vesti, būtų sėdėjęs namie. O dabar kas jam! Namai nerūpi, pačios negaila, — tai ir eina, kaip aitvaras laukais.

VILKĖ. Gal nekalbėjo, kad kito reikia kunigaikščio? Kokis jis kunigas, sako: nei pačiam pažiūrėti, nei kitam parodyti...

GELOVINIS. Sakau, moteriškų zaunijimų neklausau.

VILKĖ. Taigi, neklausai! Gal ir to negirdėjai, kai plūdo, kad gana siurbėte žmonių kraujo, žmonių ašarų, kad tuoj baigsis jūsų viešpatavimas.

VILTĖ. Kas taip šneka?

VILKĖ. Matos, Džiangienė... Ar gal ir pats Džiangis.

VILTĖ *(suraukus kaktą).* Netikėjau, nelaukiau...

GELOVINIS. Nemeluok, sveika, neaušink veltui burnos! Netokis Džiangis, kad niekus kalbėtų. Vyro liežuvis ne rimbas, o dar tokio rimto, kaip Džiangis. Jis šito nepasakė ir nepasakys.

VILKĖ. Kam aš turiu meluoti! Ką girdėjau, tą šneku.

GELOVINIS. Gal pati taip šnekėjai, — tuo galiu tikėti; bet ne Džiangis. Jis draugas mums, kaipo buvo draugas Subarčiui nuo mažų dienų.

VILTĖ. Tai vargas mano senai galvai! Kad nors Briedis greičiau parjotų iš kuopos.

VILKĖ *(žiūrėdama per langą).* Štai ir parjoja. Nežinia tik, su kokia naujiena.

GELOVINIS. Ne margą niekutį, manau, bet žinias parneša, kurie vėjai žmonių smegenis drumsčia. *(Visi tyli).*

VILTĖ. Kad bent kokia pagyna šitam padėjimui!

GELOVINIS. Viskas turi pagyną, kas tik yra prasidėjęs. Baigsis ir šities dalykai, kaip prasidėję. *(Įeina Briedis; jis nukaitęs, dulkėtas visas).* Na, ką? Kaip ten?

BRIEDIS *(šluostydamas rankove kaktą).* Nieko gero! Šūkauja, rėkauja kas sau, nei prieisi, nei suprasi, kas ko nori... Vieni vytis kelti, ieškotų joti, kiti net kviesti Perlio ar Meškio į pagalbą. Spioviau ir išjojau. Reikia tvirtovės vartai užkelti, nes vieni dievai tik žino, kokis vėjas gali papūsti.

VILTĖ. Kas blogo, jei vytis pakels?

GELOVINIS. Žiūrėk kuodelio, o į vyriškus darbus nesikišk, kol dar yra vyrai. Daugel tu nusimanai.

BRIEDIS. Gerai būtų kelti, gerai joti, kad žinotų žmogus, kur, kurion

šalin joti su pagalba. Bet tu vienon šalin nujosi, o iš kitos įsiverš netikėti, nelaukti svečiai. Žiaurūs kaimynai gal to tik ir laukia.

GELOVINIS. Kas turi joti? Vaikus ir moteris vienas palikti? Ar gal iš tvirtovių paskutinius kareivius sargus paimti, kad Perlis ar Meškis jau ir be šaukimo jas pagriebtų? Seniai jie dantis galanda. O jei mūsų raituoliai sumušti— keršto panorės, kurie buvo užpulti. Manys, atvirą, neapsaugotą kraštą galės lengvai sutrypti; ne, gerai pasiruošę žiaurų priešą turėsim namie sutikti.

VILTĖ. Tai reikia taip ir pasakyti jiems.

BRIEDIS. Ar nesakiau? Sakiau, kalbėjau visą rytą ir aš ir Džiangis. Bet ką! Nei klausyti niekas neklauso... To tik ir laukti reikia, jog siųs pas Perlį ir Jorigį. Reikia apžiūrėti tvirtovė. Susirėmimo neišvengsim.

VILTĖ. Juo toliau, juo blogiau... Dievai aukščiausieji! Ką gi Džiangis?

VILKĖ *(skubiai įterpdama)*. Kaip visi, matyti...

BRIEDIS. Ką Džiangis vienas reiškia prieš visus? Jo vos neprimušė. „Tu kalčiausias, sako, tu sugundei Šarūną!"

VILKĖ. Ir teisybė! Dėl jo visi dabar kenčiame.

BRIEDIS. Nemeluok, senoji. Jei kalti, tai visi kalti, o jis mažiausia. Kas turėjo gundyti, kad jaunimas į karą visuomet, kaip gaisras sausros metu? Be kurstymų suliepsnojo noru žygiuoti.

VILTĖ. Kas gi dabar daryti?

BRIEDIS. Kas daryti? Lauksim, o ten paskui pamatysim. Gal parėkaus ir iškriks patys. Džiangis ketino atjoti su gudresniaisiais, kad čia pakalbėtų, pagalvotų, pasitartų su mumis drauge, o tada pamatysim. Palauksime jo.

GELOVINIS. Nežinai tu dar minios. Žmonės minioje, kaip bangos jūroje: juo didesnis vanduo, didesnė banga, nesustabdysi, nesulaikysi jos.

VILTĖ. Vai, dievai aukščiausieji, dievai aukščiausieji... Ką gi dabar darysim? Kelkit jūs tas vytis, kurkit ugnis!.. Darykit ką... Vai, dievuliai!

BRIEDIS. Neaimanuok, valdove, visa bus gerai, nusimalšins. Eik pas save. Kai atjos žmonės, duosiva tau žinią; o dabar mudu vienu su Geloviniu dar pasišnekėsiva, pasitarsiva, kaip geriau būtų pasielgti.

VILKĖ. Nebebus jau laiko. Matau, pas vartus visas raitųjų būrys. Štai ir Džiangį, ir Garnį, ir Puodžių matau... Štai ir Vainis ir Grigas... Ar tik nevisi bajorai bus atjoję?

BRIEDIS *(dirstelėjęs per langą)*. Kaip gi, jie... Kaip greitai. Maniau, nors užkąsiu... *(Vilkei)*. Pagamink man, sene, užkąsti, užbėgsiu paskui; o čia moteriškui netinka, kur vyrai.

VILKĖ. Tokiam kvailiui nereikėtų... *(Išeina per duris)*.

VILTĖ. Eisiu ir aš... Tik jumi pasitikiu. Nepamiršiu, Briedi, tavo pasielgimo niekados.

BRIEDIS. Manęs raginti, valdove, nereikia. Ne dėl tavęs tik darbuojuos: ir mano vaikai kariauja. *(Viltė išeina; Briedis, pamatęs, kad Gelovinis snaudžia).* Snaudi, senas karžygy? *(Nusijuokęs).* Geras galvotojas, jei tokioj valandoje užsnūdai.

GELOVINIS *(pakėlęs galvą).* Ką sakai?

BRIEDIS. Snaudi, sakau.

GELOVINIS. Ne, aš tik galvoju. Ko juokies? Na, kad ir snūstelėtau kiek, tai kas? Nuvargau, senas, tai ir snūstelti galima. Aš gi ne tavo metų. *(Įeina Džiangis, Puodžius, Garnys, Vainis, Grigas ir dar keli vyrai. Įėję stovi visi).*

BRIEDIS *(pasikėlęs).* Sėskite, vyrai, kur kam patogiau.

DŽIANGIS *(sėsdamas prie Gelovinio).* Sveikas, senas karžygy! Dar vis kruti?

GELOVINIS *(sudėjęs rankas ant lazdos).* Ot, kaip mane matai, krutu. *(Visi sėdasi aplinkui skobnių. Puodžius ir Vainis sėdasi ant suolelio. Vainis dairosi aplinkui).*

PUODŽIUS *(Vainiui).* Dairaisi? Gal dar pirmą kartą esi valdovo tvirtovės menėj?

VAINIS. Pirmą. Kitaip sapnavau čion įžengti.

BRIEDIS *(nusišypsojęs).* Kaip gi sapnavai?

VAINIS. Tau iš to geriau nebūtų buvę. Ir gražu gi čia! Ne kaip mūsų pirkioje!

BRIEDIS *(Vainiui).* Su raikšte ant kaklo ar supančiotas gal manei čion patekti?

PUODŽIUS. Pas kunigą tvarte gražiau ir erdviau, kaip tavo pirkioje.

BRIEDIS. Tvarte gal ne, bet arklidėse ir gražiau ir švariau.

VAINIS. Bet už kieno nugaros... Mūsų rankomis visa sukurta. Jomis galima ir išardyti.

BRIEDIS *(į Džiangį atsigręžęs).* Žmogus, kaip šuva: kai tik nejaučia lazdos, tuo ima loti.

PUODŽIUS. Kaip kam patinka. Vieni loja, kiti kulnus laižo — ir dar gal ką palaižytų, kad tik leistų. Geriau teloja: žinai, kaip elgtis su tokiu.

DŽIANGIS. Nesibarkit, vyrai. Ne barkis čion sujojome.

GARNYS. Kas nori vienybės ir gero saviesiems, tas nesibars dabar, kaip Briedis ar Vainis.

PUODŽIUS. O, Briedis mėgsta gaudyti žuvis drumstam vandeny.

BRIEDIS. Mano vaikai svetimoj šaly kariauja, kaip ir tavo.

VAINIS. Kam gaila vaikų, brolių, o kas tik valdovų kraugerių malonės ieško.

BRIEDIS. Man pavesta tvirtovių likimas, ir aš ne malonės ieškau, tik darau, ką garbė man liepia. Dėl jūsų malonės nenoriu nustoti gero vardo. Ne jūs man pilis patikėjote!

GARNYS. Kas kaip nori, taip pasielgia, niekas neuždraudžia; bet aš sakau, kad labai negerai elgiamės. Dylame barniuose, o ten žmonės nerimsta.

DŽIANGIS. Teisybę sako Garnys. Žadėjome skubėti, o čia, užuot pramanę ką, tik baramės.

GELOVINIS. Aš tik sėdžiu ir klausau nustebęs. Senas aš esu; jau kraują eikvojau, kai dar, va, šitie *(rodo į Vainį, Grigą ir kitus)* dar motinos krūtis žindo; bet iki šiol tokių kiaulių dar nesu matęs: atvyko svetiman naman ir ne kaip svečiai elgiasi, bet kaip nepraustaburniai gudai ar lenkai. Įsileisk tokį — šeimininkauti jau nori.

VAINIS *(griebiasi kalavijo, bet paskui susilaiko)*. Aš tau nutylėsiu, seneli, nes gerbiu žilą plauką; bet bijokis kitąkart taip šnekėti!

GELOVINIS. Kalavijo nesigraibyk ir manęs nebaidyk, nes nepabaidysi; o kad tu paršas, tai aš tau ir kitą kartą pasakysiu.

GARNYS. Gana tau, Vaini, nesišiaušk audringai. Kas Gelovinis, ne tu. Žinok, kad ne tik žmonės, bet ir dangus, ir tas jį užstotų, jei nors vienas plaukas nukristų nuo jo galvos iš tavo kaltės.

DŽIANGIS. Jei taip ir toliau vyks mūsų pasitarimai, tai aš, vyrai, spiaunu — ir drožiu namo.

PUODŽIUS. Šaukit valdovę, tada ir šnekėsim. Pas ją, manau, atjojom, ne pas Briedį.

BRIEDIS. Jei pas ją atjojote, tai ir šaukite patys.

VAINIS. O tave, verge, kam čia laiko?

PUODŽIUS. Jei neisi tu, namininkas, pašauksime patys.

BRIEDIS. Nežinodamas dėl ko, aš nekviesiu valdovės; ir kol mano ranka nenudžiūvo, jos menės slenksčio neperžengs niekas. Jūs girti, midaus apsigėrę; negi moteriškui vieta, kur jūs girti triukšmaujate?

VAINIS. Vargo savo apsigėrę, ne midaus! Tepamato valdovai, kaip žmonės girti nuo tokio gėrimo, kuriuo viešpačiai juos girdo.

PUODŽIUS. Kad tik tavęs pačio nepriverstume to midaus ragauti, kuriuo apsigėrę esame.

GRIGAS. Teeina Gelovinis pas kunigienę, jei šis viešpats nenori. *(Rodo į Briedį)*.

GELOVINIS. Ką mes sumanysim, nutarsim, ir valdovė pritars. Nėra reikalo ją trukdyti.

DŽIANGIS. Tiesa; ką čia kalbėsi.

GARNYS. Na, ką, vyrai? Iš tikrųjų, apie ką čia dabar kalbėsim? Kalbėti jau nėra ko: žmones nuraminsim tik vytis pakėlę. Tai kuopos vardu ir reikia pasakyti valdovei. Jai nepranešus negražu būtų vytys kelti.

BRIEDIS. Kvaila, vyrai. Kur josite, kurion šalin? Ir kas jos? Aš savo

kareivių, kurie likę yra pilyse, neduosiu; nei vienam jų neleisiu joti, kad ten net mano paskutinis vaikas pagalbos šauktųsi.

PUODŽIUS. Prašysime, manai! Ar tavo pilys pabėgs?

BRIEDIS. Aš žinau, kad ne vienas Vainis yra mūsų tarpe, kuris jose norėtų Perlį matyti.

VAINIS. Ko aš noriu, aš pats žinau. Tik tau pasakysiu: nelaimėtai nuo mano norų, nei pasidžiaugtai jais.

DŽIANGIS. Kas bus, vėliau pamatysim, o dabar miniai nuraminti reikia kelti vytys ir degti ugnys. O ten paaiškės, ir kas daryti ir kaip pasielgti turėsim. Kad Briedis tiesą sako, tai tiesa. Meškis ir Perlis ilgai mūsų nejudino, kad galima būtų jų gerais norais patikėti. Kad pasinaudotų, neabejoju.

PUODŽIUS. Šis kunigas, ar kitas, nevistiek mums! Vaikai brangesni. Kunigas patsai savimi tesirūpina.

BRIEDIS. Kad mane savo vietoje paliko, tai aš juo ir rūpinuos. O jūs apie save galvokite, kaip išmanote. Kelkit vytis, renkite žygius — jūsų tai reikalas, o pilys saugoti — mano.

VAINIS. Klausau aš didžiųjų bajorų kalbų, ir piktumas mane ima... Kalba jie niekus. Su Briedžiu deratės? Jis savo valdovo šuva. Su juo nesusikalbėsi: vergas gimė, vergas ir mirs.

GELOVINIS. Tik tas, kieno po nosimi pienas dar nenudžiūvo, nekalbėjęs, nesvarstęs, kito žmogaus neišklausęs, jau sprendžia.

VAINIS. Kvaila nekvaila — vistiek: žmonės taip sumanė, kuopa to nori, ir ne jūs pakeisit. Užteks laukti, užteks jūsų klausyti, kaip avys skerdžiaus rago, užteks eiti, kur jūs panorit! Laukai mūsų buvo nesėti, nearti, ir pievos nešienautos, ir namie badas, o mes vis tylėjom. Bet dabar kantrybės jau pritrūko. Klausėm jūsų, paklausykit dabar ir jūs žmonių.

GELOVINIS. Kad kiaulė ragus turėtų, visus subadytų. Gaila, dievai ragų tau nedavė. *Atsiremdamas lazda, pasikelia ir išeina).*

VAINIS. Štai ir dabar: atjojome, laukėm pas vartus pusę dienos, kaip šunys, o čia vėl jų sveikatos mus, kaip šunis, niekina. Ei, bajorai, atminkite — tik kibirkštėlės reikia, kad jūsų menės, jūsų dvarai dūmais pablaškėtų į padanges.

GARNYS. Tiesa, mes dylam ir žmones dildžiam, nors visiems skubu. Kiti atjojo iš tolimo, palikę namus be priežiūros, be apsaugos.

DŽIANGIS. Kas kaltas, kad jūs, kaip vaikai, mėgstat žodžiais svaidytis. *(Briedžiui).* Ką čia sugalvosi dabar? Tebus vytys, kol nurims, o ten pamatysime vėliau. Šauk valdovę. *(Briedis išeina).*

GRIGAS. Lauks žmonės, lauks ir nesulaukę patys atjos paklausti; ar tada bus geriau? Ir pas Perlį juk netoli nujoti.

DŽIANGIS. Ką žmogus padarysi? Norėtai taip, o išeina kitaip. Patys kalti, kad nesukalbami esate.

GARNYS. Jūs veltui Perlį minite... Kad paskui jūsų kailiui neatsilieptų šitos kalbos. Subartis tokius žodžius būtų pirma proga priminęs, o kas yra Šarūnas, vieni dievai dar tik žino.

DŽIANGIS. Teisingai sakė Gelovinis, kad iš kuopos nėra ko gero laukti.

PUODŽIUS. Pakelsim vytis.

DŽIANGIS. Pakelti pakelsim, bet kas toliau?

PUODŽIUS. Kas toliau! Naują žygį paskelbsim. Atkeršysim gudams, jog net jų vaikų vaikai žinos, kaip keršija lietuviai.

DŽIANGIS. Bet kam keršysi? Ir už ką keršysi? *(Įeina Viltė. Su ja Gelovinis).*

VILTĖ. Labas vakaras, bajorai. *(Visi atsistoja).*

VISI. Labas vakaras, valdove.

VILTĖ *(stovėdama vidury menės).* Girdėjau, pas mane atjojote nuo kuopos? *(Visi tyli, žiūrėdami vieni į žemę, kiti vienas į antrą. Vainis visą laiką gniaužo savo kepurę rankose).* Ko norite iš manęs?

DŽIANGIS. Mes atjojome pas tave, valdove, pasitarti mūsų varge nelaimėj. Gelbėtis turim.

VILTĖ. Kuo aš, vargdienė našlė, padėsiu? Jūs — vyrai, jūs daugiau išmanote.

PUODŽIUS *(aštriai).* Išmanyti išmanom, kaip mums geriau. O ką jūs sugalvojote, norim žinoti.

DŽIANGIS *(svyruodamas).* Žinoma, valdove...

VILTĖ *(susiraukus).* Aš nieko nežinau, bajorai. Kaip išmanote, darykite; kaip aš išmanau, taip ir padarysiu.

PUODŽIUS. Norėtume žinoti, ką sumanei, valdove?

VILTĖ *(aštriai).* Ką sumaniau — paregėsite. Iš anksto nėra ko kalbėti.

VAINIS *(garsiai).* Kodėl? Ar ne mūsų vaikai ir broliai karo žygin išjoję, ar mums jie nerūpi?

VILTĖ *(aštriai į jį pažiūrėjusi).* Argi sakau, kad nerūpi?.. Ar ginu?.. Jūsų daugel vyrų, o aš našlė, be vyro, be vaikų. Ką norite, darykite, pagalbos ar keršto žygį suruoškit. Būtau vyras, su jumis jotau. O dabar aš sena moteris. Vyras mirė, sūnus gal žygy žuvo, brolis — senas.

PUODŽIUS *(tyliai).* Seniai taip reikėjo sakyti.

VILTĖ. Kaip nuspręsit, ir bus. Norėjote kuopą šaukti — sušaukėt, nedraudžiau. Norėsite vytis kelti — nesipriešinsiu. Aš suprantu — kiekvienam savųjų gaila.

PUODŽIUS. Visos kuopos vardu padėką tau reiškiam, kad vytis kelti leidi.

DŽIANGIS. Visos nevisos, bet daugumo.

VILTĖ. Kelkite.

PUODŽIUS. Jei išvaduoti neišvaduosim, su pagalba pavėluosim, — nors atkeršysim. Tepajunta priešai, kas yra lietuvio kerštas.

VAINIS. Nėra ko snausti, vyručiai, kad valdovė sutinka! *(Viltei)*. Liepk, valdove, ant kuorų ugnis užkurti.

VILTĖ. Aš nieko čia neišmanau; tai ne moteriškas darbas. Pasakysiu Briedžiui, kad jis visa tai paruoštų.

GARNYS. Apsieisim ir be jo. Tu pati turi ugnis pakurti.

VILTĖ. Aš? Kodėl aš? Ar tai moteriškas darbas?

DŽIANGIS. Kunigo neturime, tai tu jo vietą užimi.

VILTĖ. Argi be kunigo niekas negali?

DŽIANGIS. Taip darė tėvai ir mes taip turime. *(Įeina vėl Briedis)*.

VAINIS. Vytys pakelti maža, bet kuopa reikalauja, kad ir kareiviai, kurie sėdi kunigo pilyse, su mumis karan jotų.

BRIEDIS. Aš tau sakiau, kad šito nebus.

VAINIS. Ne su tavim kalbu, bet su valdove, ne prašau, bet reikalauju kuopos vardu.

DŽIANGIS. Neturi taip su valdove kalbėti! Briedis gerai sako, ir kas proto neprarado, tas jį gerai supranta. Kas gali sau priešas būti?

VAINIS. Uodega malate, veidmainiaujate, bajorai. Kol jūsų į sieną neprispirsi, nieko neišgausi.

BRIEDIS. Matau, kad kiaulė esi; toliau kiauliatvarčio nebuvai, kaip kiaulė ir elgiesi; pasodino tave už skobnių — tu ir kojas ant skobnių nori sudėti.

VAINIS. Geriau tvarte su kiaulėmis, negu pas kunigą už vienų skobnių su tokiu šuniu, kaip tu, sėdėti.

VILTĖ. Jei bartis norite, tai ne mano namuose. Kas mano menėj, tas mano svečias, ir visi čia lygūs... *(Tylėjimas)*. Gerai, Briedis padarys visa, kas galima... Likit sveiki, bajorai. *(Išeina)*.

VAINIS *(praskėsdamas rankas)*. Ką, vyručiai? Pajuokė mus, pašiepė mus valdovė ir išėjo. Nepanorėjo iki galo su mumis kalbėtis.

GARNYS *(truktelėjęs pečiais)*. Tylėtai geriau... Ko dar tau reikia? Juk sutiko su visais jūsų užgaidais.

VAINIS. Sutiko, sakai? O pilys? Kaip gi su pilimis? Mums išjojus, kur pasislėps mūsų šeimos? Kur dėsime savo turtą? Juk priešai, sužinoję, kad neliko namie vyrų, ar nepuls mūsų šeimų, nepagrobs, ką dar turime?..

BRIEDIS. Pilies vartų dabar jums neatkelsiu, sakiau jau. Pilių sargų karo žygin su jumis neleisiu.

VAINIS. Taip?.. Vyrai, einam. Nekalbėkim daugiau — su valdovų vergais negi susitarsi?..

GARNYS *(piktai, sušunka)*. Tylėk tu!.. Šunie...

VAINIS. Tylėkite jūs, vergų padermės, pataikūnai! Aš jums ne bendras, ne bičiulis. *(Sugniaužęs kumščius)*. Kovos panorote su kuopa? Gaisro? Turėsite! Priversime jus nusilenkti mūsų galiai!.. Neilgai pasidžiaugsite pergale. *(Kreipiasi į kitus)*. Einam, vyrai, kas su manim.

BRIEDIS *pastojęs duris, griežd amas dantimis)*. Pilies rūsių oro neragavai dar!.. Supelėsi ten, pančio vaike, kaip senas autakojis.

GRIGAS. Girdite, vyrai. Jau pančiais ir kalėjimais mums graso!..

PUODŽIUS. Tepamėgina! Grynom rankom jų lizdus išardysim... *(Atstumdamas Briedį)*. Šalin, bajore... *(Briedis pasitraukia)*. Einam, vyrai...

GRIGAS. Pranešim kuopai, kaip čia mus sutiko... *(Visi išeina. Lieka tik Briedis, Džiangis ir Garnys)*.

DŽIANGIS. Kvaili dalykai, vyručiai!.. Negerai kalbėjai, Briedi... Gaisras lengva pakurti, bet nelengva užgesinti...

GARNYS. Gaisras nūnai gali visą Dainavos kraštą apimti...

BRIEDIS. Padariau, kas reikėjo padaryti, pasakiau, ką turėjau pasakyti. Užkelsiu pilies vartus, visomis šovynėmis užšausiu ir lauksiu svečių, kai jie panorės neprašyti atsilankyti.

GARNYS. Kvaila, broliai, kvaila nuo pradžios iki pabaigos... Bet neatitaisysi dabar, kas įvyko, atgal nesugrąžinsi... Išsijudino žmonės, kaip bangos įsisiūbavo... Vytis greičiau kelkim, karo ugnis dekim, kol dar prieš mus nesujudo... *(Įeina Gelovinis)*.

GELOVINIS *(atsisėsdamas)*. Na, ką, vyručiai? Privirėte, kaip girdžiu, alaus. Žiūrėkite dabar atidžiai, kad apsvaigusios galvos išliktų sveikos... *(Pasiremdamas galvą ant lazdos)*. Štai jums ir kuopa...

DŽIANGIS *(kasydamas pakaušį)*. Vytis pakelsime, karo žygin šaukdami... O kai susirinks visi čia, ar nekils dar didesnis gaisras, negu šis, kurio norim tokiu būdu išvengti?.. *(Besikreipdamas į Gelovinį)*. Kaip manai, Gelovini? Senas esi, daugel savo gyvenime esi matęs, esi patyręs...

GELOVINIS *(rymodamas ant lazdos)*. Mano viena galva, o jūsų trys... Jei jau nieko čia nesumanote visi, ką aš vienas galiu sumanyti?..

DŽIANGIS. Viena žila daugiau pasitarimuose verta, negu dešimtys be ūsų.

GELOVINIS. Ūsų ieškoti jums netenka, ir žili esate ne nuo nūdienos.

GARNYS. Ko čia stovim iki šiol, lyg nebūtų kur atsisėsti. *(Sėdasi ant suolo)*.

DŽIANGIS. Tiesa. *(Atsisėda)*. Atsisėsim, nurimsim, pagalvosim — gal ir sumanysim kažką naudingo.

GELOVINIS *(nusišypsojęs)*. Kada apsidairė... *(Rymodamas ant lazdos, iš lėto kalba)*. Vyrai, vyrai! Žilo plauko sulaukę, karo žygiuose pražilę,

o proto vis neįgiję, sumišo, lyg neįgudę jaunuoliai... Ar aš nesakiau, ar nekalbėjau, kad iš kuopos nieko gero nesusilauksite... Kur susirenka dvi, trys, keturios galvos, šiokis tokis sumanymas dar galima surasti ir aptarti... Bet kur šimtai susirinko ir dargi nerimaujančių, tai jau protingo žodžio ten neišgirsi...

DŽIANGIS. Patys dabar matom... Bet, vargan patekęs, visaip žmogus galvoji — ir šiaip pamanai, ir taip pamanai... Patark nebaręs, kaip dabar turim pasielgti?..

GARNYS. Vytis turim kelti ir kelti greičiau, neatidėliodami. Kai sušvis Ragikalnyje ugnys...

BRIEDIS *(nekantriai)*. Vytis, vytis!.. Įsidėjote sau į galvą ir daugiau nieko žinoti nenorite.

KAREIVIS I *(įbėgęs staiga)*. Karavade, Perlis Vinkšninę puolė!

KAREIVIS II *(su I įsiveržęs)*. Vinkšninės pilį griauna!..

BRIEDIS *(pašokęs)*. Vinkšninės pilį?

KAREIVIS II. Pilis jau Perlio rankose... Man vienam pasisekė pasprukti, o kiti užsidarė didžiajam kuore... Ragikalnio kuore... Perlis padegs, jei skubios nesulauks gynėjai pagalbos...

BRIEDIS. Vyrai, žirguosna! O tau, Gelovini, pavedu pilį — saugok ją, kol su Perliu atsilyginsim. *(Ploja delnais. Tarnui)*. Žirgą man!.. *(Kareiviu I)*. Eik ir pasakyk, kad tuojau visi balnuosna sėstų!.. Skubėk!.. *(Pasigirsta riksmas, lyg iš šimto krūtinių. Briedis išsiskubina per duris, ir kareiviai su juo)*.

GARNYS. Pasaulio galas!..

DŽIANGIS. Štai tau, motin, ir kepta ropė!.. Štai tau ir karo žygin išjosim...

GELOVINIS. Privirėte tyrės... Ir srėbsite dabar, ir srėbsite, vyručiai...

GARNYS. Kuo mes kalti?

GELOVINIS *(į juos pažvelgdamas)*. Ne be kaltės, ne be kaltės... Bet skubėkite, vyrai... Ne metas dabar ir jums valdovo menėj rankas sudėjus sėdėti... Pilį aš vienas apsaugosiu... Jūsų rankos kur kitur reikalingos...

BRIEDIS *(sugrįžta susijaudinęs, piktas. Barzdą taršydamas)*. Perlis ir visi aitvarai!.. Dar viena kliūtis — visa kuopa už vartų!.. Pilin veržiasi.

DŽIANGIS. Ką gi, vartai reikia atkelti, prabilti draugiškai...

BRIEDIS *(vidury menės stovėdamas)*. Eikit, kalbėkite... Jus išleisiu, bet pilies vartų neatkelsiu.

GARNYS. Kaip neatkelsi? *(Pasikeldamas)*. Negi tokiu metu su savaisiais kautis panorėsi?

BRIEDIS *(pasisukęs, eidamas prie sienos)*. Neatkelsiu! Šimtai perkūnų, tūkstančiai žaibų!.. Kol nežinau, ar nesusitarę su Perliu — ne-

atkelsiu vartų!.. *(Susiėmęs už galvos)*. Visi perkūnai! Ten tas išgama Perlis man Vinkšninę sudegins!..

DŽIANGIS. Neatidarysi — patys atidarys įsilaužę...

BRIEDIS. Tepamėgina! Ne vienas anksčiau kojom užsiklos. Man tvirtovė pavesta, ir ją ginsiu.

GARNYS. Čia gi ne priešas, ne gudai, ne lenkai...

BRIEDIS *(tvirtai)*. Kas jėga veržiasi, tas priešas, vistiek, kas jis bebūtų, gudas ar lietuvis. *(Nukabina nuo sienos kirvį, skydą ir išsiskubina iš menės)*.

GELOVINIS. Vyras!... Žinojo Subartis, kam apsaugą savo tvirtovių pavesti.

DŽIANGIS. Bet kas gi bus dabar?.. Štai, kokis riksmas!..

GELOVINIS. Kol rėkauja, gerai... Blogiau, kada tyli...

DŽIANGIS. O jei Perlis jiems pagalbon atvyks, kas tada?.. *(Žiūri į Gelovinį. Menėn ateina Viltė)*.

VILTĖ. Kas čia dedasi, bajorai? Kodėl tokis šauksmas už vartų?

DŽIANGIS. Kuopa veržiasi vidurin, o Briedis neįsileidžia. Todėl ir šauksmai.

VILTĖ. Kodėl neįsileidžia?

GARNYS. Nepasitiki gal, valdove. Žmonės įniršę.

VILTĖ *(palietus pirštų galais smilkinius)*. Dievai, kas gi čia dedasi? *(Ramiau)*. Pakvieskite Briedį. *(Briedžiui čia pat sugrįžus)*. Kodėl užkėlei žmonėms pilies vartus? Teįeina, jei jau tokis jų noras.

BRIEDIS. Anksčiau tvirtovę dūmais paleisiu, negu kas jėga įsiverš. Akmenų, rąstų pakaks, ir derva jau verda narsuoliams pavaišinti. *(Nauja šauksmų banga)*. Visi Perkūno žaibai! Ten Vinkšninės pilis per juos žūsta!.. *(Išeidamas)*. Na, pažins jie mane...

VILTĖ *(sėsdama ant suolo)*. Kas daryti? Kaip pasielgti?..

DŽIANGIS. Nežinau, valdove...

GARNYS. Reikėjo savo metu vytys kelti... Nepakėlėm, ugnių neuždegėm, štai ir susilaukėm.

DŽIANGIS. Gal nurims, valdove. Nesirūpink!

GELOVINIS. Eisiu dabar aš į juos prabilsiu. Gal mano žodis paveiks... Turėtų nurimti tokiu metu.

VILTĖ *(atsikėlusi)*. Dievuliai mano!..

DŽIANGIS. Nusiramink, valdove... Gelovinio žodis paveiks.

GELOVINIS. Na, einam, vyrai... *(Išeina visi trys. Viltė vėl atsisėda ir, parėmus ranka pasmakrę klausosi. Šauksmai nutilo, girdėti tik klegesys pily)*.

BRIEDIS *(įeidamas)*. Be reikalo Gelovinis su jais kalbėti panorėjo. Nurimę būtų ir be gerų kalbų... *(Nauja šauksmų banga. Briedis pašokęs)*.

Sakiau, kad nevertėjo su jais kalbėti. *(Išeidamas).* Kad tik kažkas pikto neištiktų seno bajoro...

VILTĖ. Ak, tedaro, ką išmano, bet tik nuramintų... *(Briedžiui išėjus, Viltė sėdi kurį laiką lyg sustingusi. Prasiveria durys, ir galvą įkiša Vilkė, pasižiūri ir, pamačiusi, kad be Viltės nieko nėra menėj, įeina).*

VILKĖ. Dievai galingiausieji! Tai žmonės, tai žmonės!.. Vis tai Džiangio darbai!.. *(Viltė pasižiūri į ją, nieko neatsakydama. Nauja šauksmų banga).* Vai, dievulėliai!.. Kad tik pilies nepadegtų!.. *(Klausosi kurį laiką. Paskui Vilkė čia vienoj, čia kitoj vietoj, priėjus pataiso ant suolų kailius).* Ir reikėjo mokėti tiek žmones sugundyti!.. Gerai pasidarbuota ir Džiangių, ir Garnių, ir kitų bajorų... *(Viltė nieko neatsako).* Ir dargi valdovo draugais dedasi!.. *(Šauksmai tolsta, nutyla...)* Traukiasi žmonės, matyti... Gal gi nurims pagaliau. *(Menėn sugrįžta Gelovinis).*

GELOVINIS *(sėdasi ant suolo šalia Viltės).* Ot, ir senas Gelovinis dar pasirodė esąs reikalingas... Reikia, reikia mokėti su žmonėmis pakalbėti...

VILTĖ. Paklausė, nurimo?..

GELOVINIS. Vinkšninės vaduoti visi nujojo... Kai tik pasakiau, kad Perlis ją puolė šiandien, o ryt kitus gali pulti, visi kaip vienas... Džiangis pasišovė joti ir — visi nugužėjo su juo...

Labai jau buvo žmonės pasirengę kautis... Ot, ir turi dabar, kur savo rankas išmiklinti, pyktį išlieti... Smarkus mūšis laukia Perlio...

MERGA *(įėjusi).* Valdove, matyti, skrenda į pilį raituolių būrys...

VILTĖ *(atsikeldama).* Gal grįžta vėl čion smarkauti?.. *(Nusikreipdama į Gelovinį).* Broli, gal išeitai, pažiūrėtai...

GELOVINIS. Ten Briedis yra. Jis pasirūpins... Gal kas Džiangio pasiųstas grįžta...

EGLĖ *(staiga įbėgusi).* Šarūno raituoliai pily!..

VILKĖ. Kas? Kas?

EGLĖ. Šarūno raituoliai parjojo... Šarūnas grįžo ir, sako, sumušė Perlio žmones ties Vinkšnine...

VILTĖ *(pakėlusi aukštyn rankas).* Ak, dievai mano galingiausieji!..

GELOVINIS *(ramiai).* Na, ar nenujaučiau, ar nesakiau?..

* * *

ŠARŪNAS

DAINAVOS KUNIGAIKŠTIS

SENŲJŲ DIENŲ GYVENIMO PASAKA

ANTROJI DALIS

ŽAIBUOJA

VEIKĖJAI:

1. ŠARŪNAS — kunigas, jaunas žmogus, bent kiek kuprotas, rankos perilgos, nedidelio ūgio, bet stiprus, juodbruvys; ilgi plaukai guli ant pečių, juoda nedidelė barzdelė. Akys įdubusios, žiba. Nenurimsta nei vienos valandėlės, ar vaikščioja, ar ką nors veikia rankom.
2. ŽUBRIS — jaunas bernas, bajoro Briedžio sūnus.
3. KUONIS — jaunesnysis Žubrio brolis.
4. RINGIS — jaunas bajoras, 35 metų.
5. ŽALVYRIS — bajoro Garnio sūnus.
6. KRIOKYS — bajoro Puodžiaus sūnus.
7. RĖKYS
8. KRAGAS } Vainio broliai.
9. KRIVIS.
10. VAIDULIS — vaidila, senas,žilas, kaip obelis.
11. RAINYS — kitas vaidila, dar visai jaunutis.
12. VYRAS I
13. VYRAS II } Du broliu, Gimbuto sūnu.
14. MERGA I.
15. MERGA II.
16. MERGAITĖ.
17. VARNA — Džiangio vergė, tarnaitė.

Vyrai, bernai, mergos ir tie, kur pirmoje daly.

I

Pavasaris; ūkanota diena. Balyno tvirtovės menėj. Šarūnas sėdi kėdėje; parėmęs rankom pasmakrę, klauso, ką Dundys kalba. Skobnių gale, pas langą, sėdi Vaidulis. Jo kanklės guli šalia, ant suolo. Rainys, kanklių atsirėmęs, susimąstęs, stovi pas langą. Greta Vaidulio sėdi Briedis ir su juo kalbasi. Jie dažnai prisideda prie kunigaikščio kalbos su Dundžiu.

DUNDYS. Apsigaubei garbe, garsusis valdove, kaip žalias ąžuolėlis gailia rasele aukštam šile ankstųjį rytelį; įgijai garbę, kokios neturėjo, kokia nedėvėjo garsūs senovės karžygiai. Matei šalis plačiausias anoj pusėj girių siūbuojančiųjų, anoj pusėj šilų augančiųjų; matei šalis, kurių iki šiol niekas gyvų žmonių nebuvo matęs, tik kregždutė paukštutė apie jas dainavo mūsų tėvams dainelę. Kur žmogaus sapnas neklaidžiojo, kur mūsų girelių gegutė, nei kita paukštutė, nei maža, nei didelė, nelakiojo, sparneliais nemosavo, ten narsusis jodinėjai, ten mindžiojai žemę motutę savo eiklių žirgų kanopėlėmis. Garbė tau, Dainavos valdove!

VAIDULIS. O imtuves, o lobį kokį pagrobei! Jis daugiau vertas, negu visų žygių garbė ir tavo drauge. Kas tokius turtus turi, kaip tie, kurie guli dabar tavo rūsiuose, tas gali laikyti save galingiausiu žmogumi ir laimingiausiu didvyriu tėvynėj. Kas toji garbė? Aš ją gerai pažįstu. Užmušė vaikas du lokiu, du briedžiu, du kiškiu, tai ir pasipuošė karžygio vardu. Pas mus visuomet taip, ir todėl karžygių daugiau, negu kareivių. Bet kas tokius turtus turi, tai tam visuomet garsiai kanklės skambės, nors jis visą amžių padus pas krosnį šildytų.

DUNDYS *(žvilgtelėjęs į Vaidulį)*. Ne turtais pagarsėjo kunigaikštis Šarūnas, ne dėl turtų garsiai suskambės jo vardas, kaip šviesi padangė, Perkūno jaudinama, nuo pasaulio krašto iki krašto, nuo tos šalies, kur girios baigiasi, iki ten, kur jūros marios siūbuoja, kur tik skamba žmonių kalba, kur ankstųjį rytą, tamsų vakarėlį garsiai blaška tarpu girių ir sodų jaunosios krūtinės daina. Garsas, pakilęs tūkstančiais sparnų padangėn, nupins tau, valdove, iškilmingą garbės vainiką, kuriuo dėvėsi, kuriuo spin-

dėsi, kaip saulė močiutė. Nerečiau suskambės kanklės, minėdamos šitą kalną, kaip Vydievučio milžinkapį dainuojant! Laimingi žmonės, laiminga šalis, kurios vardas susipins, kaip rūta į rūtą mergos vainikėly, susijungęs su tavo vardu, su tavo darbais, valdove. Visi kraštai jiems pavydės.

BRIEDIS. Laimingi!.. Gerą laimę išgyvenom! Buvo mūsų kaily palindėti, tai būtai pažinęs, kaip saldi šitoji laimė. Viena, kūnas tirpo, širdis plyšo, kad veltui žuvo visas jaunimas; o antra, draskė mus ir Perlis ir kiti, o pabaigoje — dar ir savieji nerimo.

DUNDYS. Tegul. Bet visa jau praslinko, o garbė liks amžių amžiams, ir jūsų vardas garsiai skambės, kol saulė danguje, kol taikus Nemunėlis varys savo bangas, kalbėdamas klegėdamas su ąžuolais plačiašakiais, kalbindamas žadindamas augalotas pušis dreveles. Vaiskiai pražydės jūsų garbė. Taip sako jums vaidila.

BRIEDIS. Tesie ir taip, kad jau visa praslinko ir atgal nebegrįš. Tik kitą kartą aš nenorėtau tokios garbės ieškoti, kad ir dvigubai jos gautau.

ŠARŪNAS *(pakėlęs galvą, barbindamas pirštais į skobnis)*. Niekam, Briedi, neaiški ateitis. Ir kriviai, dievų mylimieji, nevisuomet aiškiai numato rytdieną.

BRIEDIS *(neramiai)*. Ar nemanai tik vėl žygin joti?..

ŠARŪNAS. Kad ir manytau, negaliu. Štai, dar vėjas neišsklaidė dūmų, kuriais pavirto mano pilys.

DUNDYS. Matau, kad tavo mintis darbuojasi, kunigaikšti, kad vėl surengsi garsų žygį. Nesiliauk darbavęsis, valdove, kad nesuvystų vainikas, kad vėjas nenublokštų jo lapų! Žinau, garsas toli eina, kaip sunkiai tave užgavo savieji. Dievai liepė keršyti; bet neužmiršk, kunigaikšti, kad tai savieji, savas kraujas, tavo brolių broliai.

ŠARŪNAS. Dar aš nieko nemanau. Kas bus toliau, pamatysim, kaip sako senas Gelovinis.

BRIEDIS. Pamokei gerai Perlį ties Vinkšnine; dabar galim su juo susitaikinti.

KAREIVIS *(duryse)*. Perlio vyrai atvyko pas tave, karavade.

BRIEDIS. Tepalaukia. Tuojau ateisiu. *(Kareivis išeina, Šarūno žvilgsnio lydimas)*.

ŠARŪNAS. Greičiau plaukais užaugs mano delnai, nei aš jam dovanosi! Greičiau šitą pilį žemė praris, nei aš jam taikos ranką ištiesiu! Nesiliaus karas, kol sutrinsiu, kaip gyvatei, jam galvą.

VAIDULIS. Ir aš tokius stalgius delnais pelenuosna sutrintau ir vėju paleistau; bet daugel jų yra: gudai, Perlis, o gal dar Meškis ir Jorigis. Ei, tylėti geriau, kol visi miega! *(Briedis atsikelia ir skubiai išeina iš menės)*.

DUNDYS *(jam įpėdin žiūrėdamas)*. Ne gudai baisūs tam, kas matė juos jų sodybose, tik dievų įsakymai, tėvų papročiai: saugotis lieti savųjų kraują liepia jie. Vai, žuvo tėvynės vaikų galybė, kai pamiršome mūsų tėvų papročius. Ir pasidalino valdovai Vydievučio tėviškę ir sako dabar kits kitam: „šen mano ir ten mano", ir ardo savųjų kaimus ir lieja brolių kraują, kaip vandenį, o mūsų priešai, visa tai matydami, tik džiaugiasi. Vai, kad aiškiai žibėtų mūsų garbė, kaip mėnuo tamsiąją naktelę, kaip saulelė šviesiąją dienelę, kad garsiai skambėtų mūsų vardas, kaip miškinio dievaičio šauksmai tamsioje girelėj giedriąją dienelę, tai reikia, kad vienas tik galingas valdovas viešpatautų tėvynėj.

ŠARŪNAS. Senovėj taip buvo, bet ne dabar. Kas atiduos kitam savo tėviškę? Dabar kiti laikai.

VAIDULIS. Kai perdaug skambės mūsų vardas, nuo triukšmo ims skaudėti galvą ne tik mūsų priešams, bet ir mums. Juk ir naktis tam, kad miegotum: o kokis miegas, jei šviesu, kaip dieną?

DUNDYS. Sopėtų galvą, bet ne mums, tik tiems, kurių širdys baime plaka; negalės užmigti naktį tik tie, kurie drebės prieš mūsų vardą. Iš gilių balų, iš aklų raistų biauri baimė, varnų sparnais pakilusi, juodu krankliu mosuos mūsų priešų pastogėse, baidydama jų širdis, vaikydama blaškydama saldų sapną nuo jų blakstienų. Ne žmogui kliudo šviesus mėnulis, ne karžvgiui kenkia narsi širdis, ne didvyriui sunkus garbės vainikas.

VAIDULIS *(į Dundį besikreipdamas)*. Ne vien tik nuo mėnulio nakties šviesa — gaisrų gaisai kruvinai nušviečia padanges! Pats nežinai, kokį gaisrą keli savo kalbomis. *(Šarūnui)*. Kam nesaldus kerštas, valdove?! Bet jau pasirengęs Perlis, stiprios jo tvirtovių sienos — iš šimtamečių ąžuolų statytos — atšips į jas ir kirvis ir kalavijas. Keršto tau ieškos gudai ir lenkai, kurių vergais bus dabar dirbami tavo laukai. Gal gi dar keršyti teks ir už tuos, kurie žuvo tėviškėj, gal Meškio žmonių ranka nužudyti, gal Jorigio: keršto gaisas nušvies seną tavo tėviškę. Apmigdyk nors vieną padangės pusę — siųsk Perliui gerą žodį nors dėl gražiosios Perlaitės. Teapmigs jo gudrybė, o vėliau, tinkamai pasiruošęs, skaudžiau galėsi atsilyginti, saldesnio keršto susilauksi.

ŠARŪNAS. Nesulauks jo galva, kad mano lūpos jam meluotų! Sunkesnis kerštas, ilgai laukiamas, — tiesą sakai. Drūtos jo pilys, bet ir mano aštrūs kirviai. Ne mylimąja įvesiu jo dukterį savo menėn, bet verge ir jaukintine. Negąsdink manęs gaisų kruvinomis pašvaistėmis — neišsigąsiu, tešvies sau iš visų šalių gaisais! Dabar aš žinau, ką turiu daryti, kurį žygį ruošti. *(Atsikėlęs vaikšto po menę)*.

DUNDYS. Ne kartą mano krūtinėje virė liūdesio jausmai, ne kartą vos galėjau sulaikyti jų sužadintas bangas, kurios veržėsi iš sužeistos mano širdies; ne kartą skundėsi verkė mano skambiosios kanklės, kaip jauna mer-

gužėlė, bernelio netekusi, kad žuvo išnyko tėviškėj karo žygių troškimas, protėvių narsumas, žuvo pranyko narsūs didvyriai, kad milžinkapiuose jie miega saldžiuoju miegeliu, svajodami sapnuodami apie savo vaikus ir palikuonis, kad jie eina jų pramintais takais... O tie vaikai sunyko— ir nėra Lietuvoje šiandien apie ką dainuoti, kam dainelė sudėti, gal tik ereliams, kurie skraido kleketuoja mėlynose padangėse, gal tik lokiams, kurie riksmu žadina girelę, kurie baido mažus ir didžius žvėris. Na, ir jie jau nyksta! Ir keliasi bunda tuomet noras, kaip viesulas lygiam laukely, imti ir sudaužyti į akmenėlį kankles garsiastyges, kuriomis nebuvo kas dainuoti, kas viešai gerbti, kieno garsiais žygiais jaunas širdeles iš saldaus miego žadinti, raginti į didžiuosius darbus, eiti tėvų milžinų takais... Bet tarė širdis: dainuok, jei ne apie gyvuosius, tai apie mirusiuosius, gal sužadinsi kieno krūtinę, o tuomet aš linksma atsilsėsiu, užmigsiu... Ir ėjau aš ir dainavau, bet abejonės vis labiau mane graužė, kad praslinko senovė! Išgirdau tada apie Šarūną. *(Šarūnas vėl sėdasi).* Kaip žaibas sužaibavo skaudžioje mano galvoj: dar neviskas pražuvo, dar yra tėviškėj vieta, kur senovinė ugnis neužgeso, kur žmonės stengiasi eiti tėvų milžinų takeliais. Pamaniau — ir kanklelės mano garsiai suskambėjo, kaip jauna mergelė, bernelį pamilusi; suskambėjo gaidų viesulėliu, budindamos tamsias gireles, plaukdamos per žaliąsias pieveles; ir pasprogo pražydo daina, dabindama šmėklingą tavo kalaviją ugnies vainikėliais, garbės kaspinėliais. *(Nuleidęs galvą).* O žmonės sako, kad gaisrą keliu, kad ugnies bangas platinu. Tegul! *(Pakėlęs galvą, ištiesęs ranką į Šarūną).* Valdove, drąsiai pink garbės vainiką tėvynei ir sau!

ŠARŪNAS *(atsilošęs ir susidėjęs rankas, pašiepdamas).* Argi ne laimingas aš esu, kad susilaukiau tokio garsaus dainininko, kaip tu, kad taip suaudrinau, sužadinau tavo širdį. Palikai puikaus Jorigio aukso skobnis, nusibodo tau jo saldūs midūs. Ir kodėl skambės man tokio dainiaus kanklės, jei aplinkui gyvena vyrai didžiūnai, kaip galingasis Meškis, kaip turtingasis Jorigis, kurie lupa ne gudus — jų gi toli ieškoti — bet savuosius; kaip Perlis, kuris pas krosnį besėdėdamas, ardė svetimomis rankomis ir degino mano pilis, kaip kokis gudas... Štai kuriuos girti reikia dainoje! Jie garsūs jau buvo tada, kai dar mane motė gimdė; jų vardu tavo kanklės skambėjo, kai aš varguose skendėjau. Nenoriu dabar aš tavo dainos.

DUNDYS *(rūsčiai).* Kai tavo pilys degė, aš už Perlio skobnių nesėdėjau. Kas kėlė prieš savuosius ranką dėliai turtų, kas liejo kraują, savus beplėšdamas — tasai plėšikas mano akyse, ir mano kanklių jis neišgirs; jo vardu, kol gyvas esu, mano kanklės nesuskambės, o kai mirsiu, tai ir jos su manim. Greičiau nukąstau sau liežuvį, sudaužytau kankles į akmenėlį, negu vieną žodį tokio garbei ištartau, negu vieną garsą jo vardu suskambintau. Užaugo man krūmais erškėčiais takai į Meškio pilį, jei tiesa,

ką apie jį kalbate, į Perlio žalio vario vartus, į jo aukso skobnis, nors ten upės midum plauktų, auksu lietutis lytų. Skambinau jiems, kaip tau, senovinio narsumo ten ieškodamas, ir išeisiu iš tavo pilies, kaip išėjęs esu iš jų, jei ir čia nerasiu to, ko ieškau, jei apsirikau... *(Iš paniūrų į jį pažvelgęs).* Norėjau, troškau su tavim žygin joti, kai tu jojai, bet dievai man nelėmė — ar už tai mane šiandien įžeidinėji? Norėjau tau dainą sudėti — ar už tai man karčius žodžius prikaišioji?

VAIDULIS. Nei jie geresni, nei blogesni už kitus. Jei Dundžio paisyti, tai nėra tokių kelių mūsų krašte, kuriais galima vaikščioti dainiui.

DUNDYS. Taigi! Jie kaip visi! Ką jie padarė, žilo plauko susilaukę? Visą savo gyvenimą tik piovėsi, kits kitą ėdė, o gudai plėšė tėviškę, vijo lietuvius iš senųjų sėdybų, kur tėvai ir protėviai jų gyveno, ardė tėvų kapus, gesino šventąsias ugnis... O jie vis nardė savo kalavijus broliškajam kraujyje. Ir taip nuo krašto iki krašto Lietuvos... Tiek sumažėjo Vydievučio sūnūs!

ŠARŪNAS. Tu nori sugrąžinti laikus, kurie jau seniai praslinko, ir kuriuos jau pamiršo žmonės. Ar nori, kad aš dovanotau Perliui ir kitiems? Ne, kad ten tiek man kalbėtų vaidilų, kiek medžių girioje, šito nebuvo ir nebebus! Rodė gaisas man kelią namo grįžti, kur pilys mano stovi, — parodysiu ir aš padangėms, kur yra Perlio pilys, gaisu nušviesiu į jas kelią.

VAIDULIS. Ne taip jam lengva pašviesti. Perlis — sena meška, gilūs jo laužai.

ŠARŪNAS. Sena meška — išdžiūvę laužai, greitai supleškės.

DUNDYS. Gausiai žada, bet neskaniai peni tavo žodžiai mano širdį, valdove. Didi kanklių galybė! Kaip garsiai jos suskambės tamsioje Dainavos girioje, kaip atsimuš aidas pas jūras mėlynąsias, net Prūsų šalelėj, ar tai geras garsas, ar tai blogas. Skrenda aidas greitai po visas šalis, kaip aitvaras, kuris laužo miklina medžių viršūnėles, siūbuoja banguoja žaliąją pievelę, *gilųjį* ežerėlį, sraują *dunojėlį*.

Nepanorėk, valdove, kad tik iš svetur pargabentu lobiu, dideliais tavo turtais vaidilų dainos skambėtų...

ŠARŪNAS. Ar aš nežinau, vaidila, kad nuo kanklių aido priklauso karo žygių garsas, kad nuo vaidilos dainų pareina mūsų garbė. Kas to nežino? Neveltui tėvai mums liepė gerbti vaidilas. Mes gi juos sodinam pirmojon vieton, iš pirmos rankos užgeriam.

DUNDYS. Ne kad priimtai mane, aš noriu, ne kad užgertai, bet kad eitai tėvų pėdomis, kad sužibėtai saule, kaip Vydievutis žibėjo. Tada tavo valgis bus man gardus, tavo gėrimas — saldus.

VAIDULIS. Kunigaikšti, neklausyk šio padūkėlio žodžių! Tu nebūsi Vydievutis, kaip Vydievutis — tu. Bet duotau du Vydievučiu už vieną Šarūną. Kodėl ne? Vydievutis tik gynė tėviškę nuo priešų ir begindamas

daug savųjų kraujo praliejo, išvaikė išblaškė visą savo giminę, išvijo ir brolius ir seseris iš gimtojo krašto, nuo protėvių krosnies – ir dievai supyko ant jo. Tu gi ne nuo priešų gynei, bet priešus puolei, nei iš savo tėviškės juos vijai, bet jųjų žemėj esi jų ieškojęs. Savųjų gi nekliudei, kol jie tavęs neužgavo. O lobį kokį ėmei! Tokio Vydievutis ir nesapnavo niekuomet. *(Briedis sugrįžta).*

ŠARŪNAS *(pasikėlęs).* Dievai man davė gerą lobį ir auksu, ir sidabru, ir plieno kalavijais, ir kirviais, ir kitais brangiais daiktais; todėl galiu skairus būti. Ten yra ir Vaidulio, ir Dundžio, ir Rainio laimei. Kanklės mėgsta auksą ir gintarą, kad garsiau skambėtų, o vaidilos krūtinė — saldų midų. Tai Briedis atidarys rūsius, kur guli turtai ir midus. Senas tas midus, gal jis tau, Dundy, primins senovės laikus, kurių neradęs vis nesiliauji ieškojęs.

VAIDULIS *(atsikeldamas).* Ačiū tau, valdove! Turtai — nežinau, bet Balyno rūsių midus — geriausias.

ŠARŪNAS. Linksminkitės, būkite kaip namie. Aš dar norėtau paklausyti jūsų dainelių.

DUNDYS. Telaiko tave dievai, kunigaikšti. *(Vaidulis ir Dundys išeina per duris. Šarūnas pasikėlęs vaikšto po menę ten ir atgal).*

BRIEDIS. Atėjo Perlio pasiųsti vyrai. Jie nori su tavim kalbėtis.

ŠARŪNAS *(vaikščiodamas).* Ko jie nori iš manęs?

BRIEDIS. Nežinau. Atėjo Gimbuto sūnūs. Gal tėvo išpirkti nori? Ar juos atvesti, kunigaikšti?

ŠARŪNAS. Gerai. Aš jiems pasakysiu visa, ko jie ir jų kunigas turi laukti. *(Briedis išeina. Kunigaikštis, perėjęs du tris kart per menę, sustoja ties Rainiu, kuris dairosi per langą. Sudavęs per petį Rainiui).* O tu ko likai? Ar tavo kanklės ne tiek garsiai skamba, kiek kitų? Ar galingi dievai man nedavė ir tavo laimei? Ar gal bijai, kad aš nenuskurstau? Eik, pasirink sau iš lobių gausių dovanų.

RAINYS *(atsigręžęs).* Kam man tavo turtai, tavo gausios dovanos? Su savim nesinešiosiu jų. Nei aukštų dvarų, nei didžių rūmų aš neturiu.

ŠARŪNAS. Tai turi gal jauną mergužėlę, kuri dėl tavęs skaisčiai dėvi? Ten daug šilko skarų, daug aksomitų, aukso žiedų ir kitų papuošimų.

RAINYS. Aš turiu vieną mergelę, kurioji nieko iš manęs nereikalauja, nei aukso, nei sidabro, nei geltono gintaro, tik kad ją mylėtau, nesiskirtau su ja: tai šitos skambios mano kanklės. Gražios ir mielos man jos be brangiųjų apdarėlių.

ŠARŪNAS. Tai turi sesę, ir ji nori gražiai dėvėti, pasipuošti... *(Rainys neigiamai kraipo galvą).* Tėvą turi, motiną... *(Rainys taip pat kraipo galvą).* Kaip matau, vargdienis esi; bet turėdamas turtų, galėsi surasti ir jauną mergelę, ir tėvą, net ir motinėlę, ir jauną seserėlę, ir namus.

RAINYS. Man nieko nebereikia. Tamsios girelės — tai mano rūmai, žalios pievelės — tai mano turtai. Vėl gi, kur ateinu, niekas nuo durų manęs neatstumia, nevaro laukan iš savo pirkios, o kai reikia, ir apvelka ir pavalgydina.

ŠARŪNAS *(vaikščiodamas)*. Jei tau nieko nereikia, ko čion atėjai? *(Nusišypsojęs)*. Ar tave irgi traukte traukė čion mano darbai, kaip kitus?

RAINYS *(liūdniau)*. Sumeluotau pasakęs, kad dėl tavo darbų atvykau, kad dėl tavęs. Nei girdėti negirdėjau apie tave, kunigaikšti, eidamas šiton šalin.

ŠARŪNAS. Suprantu. Ėjai pas Jorigį ar pas Meškį ir kelio giriose neatitikai. *(Nusijuokęs)*. Skaudus apsirikimas...

RAINYS. Aš pas nieką nėjau. Aš einu, kur vėjas pučia, kur akys veda; aš einu visur, kur tik skamba šventa tėvų kalba, kur dar aš nesu buvęs. Ar ten Jorigis gyvena, ar Šarūnas, man vistiek.

ŠARŪNAS *(ties Rainiu sustojęs)*. Ko gi vaikščioji po baltąjį pasaulį, jei tau nieko nereikia iš žmonių? *(Vėl ima žingsniuoti)*.

RAINYS. Ar tavo kraujas klausia, ko jis gyslomis slankioja po visą tavo kūną? Ar debesis klausia, kur jam lyti? Kad kraujas nevaikščiotų gyslomis, mirtai; kad debesys nebeplaukiotų ir nebelytų, padžiūtų visi tavo sodai, girios ir pievos.

ŠARŪNAS. Tai gal tu lietų neši ar sodus žalini? Ar gal gydai sužeistą kūną? Kas esi, vaidila ar burtininkas?

RAINYS. Aš tokis, kaip ir visi kiti vaidilos kanklininkai. Dievai man nedavė pažinti nei žolių, nei burtų galybės, kaip kriviams. Bet mes — tai tėvynės kraujas, kuris gaivina dabartį — mes jungiam tėvus ir sūnus, praeitį ir ateitį; mes debesėliai, kurie lyja dainelių lietų, jaudina ir žadina krūtinėje karo žygių meilę, garbės troškimą. Mes Lietuvos kraujas, nes dainomis gaivinam jos krūtinę, kad neapmirtų.

ŠARŪNAS *(nusijuokęs)*. Karžygiai karo žygius atlieka. Tėvų tėvai nėra girdėję, kad vaidila būtų tapęs didžiu karžygiu. *(Su ironija)*. O gal tu kitokis? Gal tu didvyris, panašus į tuos, apie kurių kapus dainavai man vakar?

RAINYS. Ne, aš tokis, kaip visi. Aš kraujo nepraliejau nei žmogaus priešo, nei mažo paukštelio. Dievai man nedavė stiprios rankos, bet apdovanojo mane dainelių jausmais, kuriomis tai audrą keliu žmonių širdyse, tai nelaimę stygos liūliavimu migdinu. Mano daina galingesnė už karžygio kalaviją, nes ir gudai manęs pirštu nepaliestų, nors pereitau nuo krašto iki krašto visą jų šalį.

ŠARŪNAS *(linksmai, vaikščiodamas)*. Ei, vaidiliuk! Gražiai dainuoti ir mergos moka. Menki tavo turtai, menka tavo galybė.

RAINYS. Ir toji dainelė, kurią dainuoja jaunoji mergelė, turi savo galią: ji širdį ramina. Bet aš ne tam tik gyvenu. Aš saugau užburtus tėvų turtus, kad išliktų jie vaikų vaikams.

ŠARŪNAS. Tai kodėl patsai nesinaudoji jais? Ar gal krauju užburti, galva užkeikti?

RAINYS. Aš tiktai sargas. Naudotis gali visi kiti, ir tu drauge.

ŠARŪNAS. Aš turiu pakankamai tų, kuriuos mano tėvai ir aš pats savo kalavijais gavome, o užburtais tenaudojasi kiti.

RAINYS *(iš lėto, kiekvieną žodį pabrėždamas)*. O kas sutelkė tuos turtus? Ar ne norai, uždegti krūtinėje senovės padavimais? Ką tu žinotai apie prūsų šalį? Ką žinotai apie garsius Vydievučio darbus, kad ne vaidilos daina? Tu gi jų nesi matęs. Jei tavo darbai pragarsės kada tiek, jog apie juos dainuos ir maži, ir dideli, ir skaisčios mergelės, ir narsūs berneliai, — kas tai padarys? Aplinkiniai dvejus, trejus metus paminėtų, o paskui pasentų tavo garbės vainikas, kaip tu pats, ir žūtų amžinai, kad vaidilų kanklės jo nepajaunintų.

ŠARŪNAS. Aš prastas žmogus; nuo mažų dienų pripratau tik kalaviją vartoti. Argi man ginčytis su dainium!

RAINYS. Ir aš nesimokinau ginčytis veltui. Kalbu, ką širdis man kalba. Tenumirs paskutinis vaidila, numirs ir Lietuvos praeitis. O kur nėra praeities, sunki ir miglota ateitis. Nebebus ten nei didžių svajonių, nei garsių žygių, suvys ten nesužadintas sapnas, kaip žalioji pašalnėj rūtelė. Didi vaidilos kanklių galybė! Karžygys gimdo vaidilos dainelę, o daina gimdo karžygį.

ŠARŪNAS. Dėl to mes visi gerbiam jus. Pasakyk, kas neužgėrė tavęs pirma taure?.. Bet apie ką dainuotai, kad nebūtų mūsų, kareivių? Ar apie vyžų pynėjus? Iš kiškio karžygio nepadirbsi, nors skambinsi jam ko jautriausiai.

RAINYS. Kad nebūtų karžygių, pramanytau juos. Aš einu pro milžinkapį, ir nors nieko nežinau, negirdėjau apie jį, bet jo praeitis, kaip gyva, akyse stovi: matau ir karžygį, kuris ten guli; matau ir jo darbus, norus, patenkintus ir nepatenkintus; matau, kaip virė ten kadaise kraujas, plakė širdys minių. O gal ten, tame kalne, jokio karžygio ir nėra, gal ten taip sau kalnelis, vėjo supustytas? Bet karžygys jau gyvena mano širdy; jau nauja ten bunda dainelė. Vydievutis mano, ar Dundžio, ar Vaidulio, — tai ne tie patys vyrai, ne tas pačias apie jį daineles dainuojame.

ŠARŪNAS *(nusijuokęs)*. Nors aš kvailiausias būtau, bet vis suprastau, kad iš vieno trijų nepadarysi, nors dievai tau krivių krivio galybę duotų. Jei tavo ne tas, kaip visų, tai kokį Vydievutį žinai? Kur jis gyveno?

RAINYS. Nežinau, gal tik mano krūtinėje, mano sapnuose. Bet žinau,

kad tai buvo vyras ugningų norų, milžiniško troškimo kupinas, Perkūno galybę prilygti geidžiąs, kad nebūtų jam lygaus nei danguje, nei ant žemės.

ŠARŪNAS. Ką tu žinai, kad jis šito norėjo?

RAINYS. Aš trokštau to, kad jo vietoj būtau buvęs.

ŠARŪNAS *(susimąstęs)*. Tokis turi milžinas būti, dangų savo galva remti. Man gi dievai nedavė nei tokių jėgų, nei tokio ūgio.

RAINYS. Kad milžinas būtai, nereikia tau galva nei lubų, ne tik dangaus siekti.

ŠARŪNAS. Gražiai kalbi, ir garsiai skamba tavo kanklės. Kaip miela man būtų, kad apie mane sudėtai tokią dainelę, kaip apie Vydievutį.

RAINYS *(neigdamas kraipo galvą)*. Apie tave dainuoti — reikia švelniųjų Vaidulio kanklių ar audringųjų Dundžio. Ten po jųjų pirštais suskambėtų tinkama tau dainelė. Dainuoti apie šviesią saulužę, apie sužeistos krūtinės sapnus, apie jaunosios mergelės svajones, apie šviesaus pavasarėlio norus, tai dar aš tau galiu ir tavo pily bebūdamas...

ŠARŪNAS. Tokias dainas ir merga moka padainuoti. Man pasigyrei, kad apie milžinkapius dainuoji. Jei melavai, sudaužyk savo kankles į akmenį, arba aš liepsiu jas sutriuškinti, o tave vyžų pinti pasodinsiu.

RAINYS. Nieko man nepadarysi: aš tavo svečias, už tavo skobnių sėdėjau. Kam daužyti kanklės? Kuo jos kaltos, kad dainuoju, ką dievai man širdin įdėjo, kad garsinu tų didvyrių vardus, su kuriais mane padavimai supažindino, kurių vardai užrėžti šventu raštu ant ąžuolo lentų ir kietųjų akmenų šventose gabijose.

ŠARŪNAS. Gerai, tu mano svečias. O kodėl gi tu nenori padainuoti man? Svečias tegerbia tą, už kieno skobnių sėdi. Visi kalba, kad mano darbai garsūs ir vaidilos dainos verti. Aš noriu tokios dainos, kad mano vardu visos girios blaškėtų.

RAINYS. Aš neatėjau siūlytis... Aš dainuoju apie tai, į ką širdis linksta. O tavo darbai mano širdies nesužavėjo.

ŠARŪNAS *(nustebęs)*. Kodėl?

RAINYS. Ką tokio padirbai? Apiplėšei gudus, sunaikinai lenkų šalį, pravirkdei žmones — ir vis dėl lobio. Parsigabenai didelių turtų, bet kaip brangiai už juos mokėjai! Nėra vieno kaimo, kur neverktų. Ne, tedainuoja apie šituos darbus tas, kuris trokšta, kuris naudojasi turtais. Aš dainuosiu milžinams, kurie guli kapuose.

ŠARŪNAS *(atsigręžęs į jį, įpykęs)*. Kad ne svečias mano būtai, kad nebūtai valgęs duonos, kurią ne prie tavęs kepė, aš žinotau, kaip tau atsakyti. Dainuotai ne tik kapams, bet ir kape, kad tiek juos pamėgai. Bet svečias mano namuose esi...

RAINYS. Aš ne kapus myliu, bet tuos, kurie ten guli. Kiekvienas jų norėjo vienas garsėti visam pasauly, kaip saulė žiba danguje.

ŠARŪNAS *(susilaiko vietoje, susimąstęs)*. Kaip saulė viena danguje? Kur pažiūrėsi, ten milžinkapis, o saulė — vis tik viena.

RAINYS. Iš kur žinai, kad saulė nūnai šviečia toji pati, kuri ir vakar tau švietė?

ŠARŪNAS. Sakyk vaikams! *(Maža pauza. Ties langu stovėdamas, nusigręžęs į Rainį pečiais)*. Ar žinai, vaidila, kurios mintys nuo blakstienų man sapną baido, kurie troškimai džiovina žmogaus galvą? Bet nuo šios vietos keli milžinkapiai matyti, o nei vienas jų saule nežiba, ir tėvai nepasakojo, kad būtų žibėję.

RAINIS *(prieidamas į Šarūną arčiau)*. O, dabar manęs nesupranti, valdove, ir gal nebesuprasi: niekas neuždegs krūtinėj gaisro, jei ten nedūli ugnelė, nors viena jos kibirkštėlė.

ŠARŪNAS *(atsigręžęs)*. Vai, aš gerai jus visus suprantu! *(Žingsniuodamas išilgai menės)*. Jūs, kaip šikšnosparniai, mylite griuvėsius, kapus gerbiate, o gyvus niekinate. *(Sustojęs ties Rainiu, piktai į jį žiūrėdamas)*. Apsieisiu be tavo dainų, piktasis vaidila! Kaip stumbras savo ragais drasko nelaimingo medžiotojo vidurius, taip jūs — žmogaus sapnus. Varstote žmogaus krūtinę! Nereikia man tavo dainų... Bet, jei sužadinęs svajonę, kuri baidėsi šviesios saulelės, tik naktimi gėrė žmogaus kraują, sukėlei gaisrą, kuris apims visą Lietuvą, — jei keiks mane, — tekeikia ir tave... Tegul ir ant tavo galvos gula visi tie keiksmai... *(Nusigręžęs nuo jo)*. Eik dabar! Aš tavo dainų nenoriu. Nėra jau man kada jų klausyti... *(Įeina Briedis, du vyru, Gimbuto sūnu, Žubris, Džiangis ir krivis; Šarūnas vėl sėdasi kėdėn. Visi kiti stovi: vieni šalia sienų, kiti vidury menės pas stulpus. O krivis, susidėjęs rankas ant krūtinės, stovi prie šulo ties durimis ir žiūri į kunigaikštį)*.

ŠARŪNAS. Na, kaip tvirtovė? Galės priešai kitą kartą išgriauti?

ŽUBRIS. Ėė! Sienas tokias išvedėm, jog nei ugnis, nei vanduo jų neįveiks. Naujas ąžuolas ant akmenų pamato žiba, kaip vainikas.

ŠARŪNAS. Tai gerai. Pabalnok man žirgą, Briedi, — nujosiu pažiūrėti. *(Rainys išeina iš menės. Šarūnas, lydėdamas jį žvilgsniu, į Gimbuto sūnu)* Ką judu man, vyru, pasakysita? Ko atjojota?

I VYRAS. Mudu pasiuntė galingiausias kunigaikštis mūsų, reikalaudamas iš tavęs, valdove, kad paleistai tuos jo kareivius, kurie sėdi tavo rūsy.

ŠARŪNAS. Jei tavo valdovas galingiausias, teateina ir patsai juos paleidžia; iš jo priežasties jie ten atsidūrė.

I VYRAS. Klausyk, kunigaikšti! Mano valdovas sako: pamušei mano kareivius kalaviju, gyvus paėmei į pančius, nes puolei mus visai netikėtai; senas aš esu. Nors galiu skaudžiai keršyti, kaip kad dievai reikalauja ir

seni tėvų papratimai, bet atidėsiu kerštą ilgiausiems metams, jei leisi mano kareivius namo.

ŠARŪNAS *(pakilęs, suduoda kumščiu į skobnis, piktai)*. Jis man kerštą dovanoja! Pasiklauskit, ar aš jam dovanosiu! Kas netikėtai puolė: ar aš, ar jis? Ne jo pilį deginau, bet savo gyniau. Pasakykita savo valdovui, kad, kol saulė danguje, Šarūnas jo dovana nepasinaudos ir patsai keršto ieškos. Telaukia manęs! Aš nesiliausiu keršijęs, kol paskutinė jo pilis dūmais parūks. Pasakykita tai savo valdovui!

I VYRAS. Nebijo mūsų valdovas nieko! Stiprios jo tvirtovės! Kaip rėmė dangų, taip ir rems. Tai paskutinis tavo žodis?

ŠARŪNAS. Ne, aš dar turiu kalaviją ir juo pasakysiu paskutinį žodį.

I VYRAS. Klausyk dabar manęs, Dainavos valdove! Tu paėmei nelaisvėn mūsų tėvą. Senas jau jisai, jo ranka vos lazdą valdo, o kirvis ir kalavijas jo nebeklauso. Atleisk jį, o mes, visi jo vaikai, aukštaisiais dievais, baisiausiu Pikulu prisieksim, kad neieškosime keršto.

ŠARŪNAS. Neleisiu jūsų tėvo. Senas jisai, bet moka žodžiu ir piktu patarimu iš pasalų kandžioti.

I VYRAS. Keturi mes buvom broliai, aš pats vyriausiasis; jauniausiasis, dar vaikinas, liko tavo kalaviju nudėtas, o jei dabar žus ir tėvas, tenudžiūsta mūsų rankos, tesutrupa mūsų kirviai ir kalavijai, jei neatsigers jie tavo kraujo, nors tu ir už tvirtų sienų sėdi.

ŠARŪNAS. Kad jis su kalaviju rankoj būtų suimtas, aš būtau jo nekliudęs; aš patsai ne žvėris, tik kareivis, ir kareivio nepribaigiu, kuris nežuvo kovoje. Bet jis melu, apgavimais ėjo, kaip lapė, kaip šuva, iš pasalų nuo seniausių laikų mane kandžiojo; bet ir taip gal būtau pagailėjęs jo žilo plauko. Dabar man grasai — todėl mirs tavo tėvas!

I VYRAS. Vergais negimėm, vergų kalbos neišmokom, Dainavos valdove. O pasigailėsi, vai, pasigailėsi savo žodžių, bet vėlu jau bus. Paleisk tėvą!

ŠARŪNAS. Pasakei visa ir iš manęs jau išgirdai visa. O dabar eikita abu, kol nevisai dar užgriuvo mano širdis, kad nelieptau persekioti jūsų, kai išeisita per mano slenkstį. Eikita ir pasakykita savo valdovui, kad lauktų manęs viešnagėn. Dar iki trečiųjų padaužų jį aplankysiu.

I VYRAS. Gerai, pasakysiva, bet ir tu saugokis, kad mano valdovas neaplankytų tavęs dar anksčiau. *(Broliui)*. Eiva! *(Abu vyru išeina)*.

BRIEDIS *(dairosi pirma į visus, paskui į kunigą)*. Valdove, dar žirgai neatsilsėjo iš kelionės, dar žmonės neatsiduso, o tu, kaip girdžiu, vėl žygį rengi.

ŠARŪNAS. Aš žinau, ką darau. Girdėjai?

BRIEDIS. Girdėti girdėjau, bet, dovanok man, kunigaikšti: pas mus taip niekas nedarė. Kam tie senieji žmonės, jei su jais negalima pasitarti,

pakalbėti? Kur žilas plaukas, tai visgi ne ilgas plaukas. Tavo tėvai taip nesielgė su mumis.

ŠARŪNAS. Tėvai elgėsi, kaip jie norėjo, o aš darau, kaip aš noriu.

DŽIANGIS. Aš iš šalies pasakysiu, kunigaikšti, nes patsai nejosiu, — senas esu, o sūnų daugiau nebeturiu. Dovanok! Tavo tėvas buvo senas, bet neapsvarstęs, mūsų neatsiklausęs, ir medžioti nejodavo, ne tik karo žygin.

ŠARŪNAS. Mano tėvas buvo senas, tai senų ir klausė. Man reikėtų jaunųjų pasiklausti. Nevisuomet vieni kalba, ką ir kiti.

BRIEDIS. Kaip sau žinai. Bet kad neatsitiktų blogiau, negu tada, kai iš karo pargrįžai. Dar žmonės neužmiršo, kas jiems teko iškentėti.

ŠARŪNAS *(rūsčiai, kumščiu sudavęs į skobnis)*. Ar aš čia valdovas, ar jūs? Ar aš jūsų turiu klausyti, ar jūs manęs? Aš tylėjau iki šiol, bet toliau... *(Iš paniūrų žvilgtelėjęs į vyrus)*. Nebandykite mano kantrybės!.. *(Nusigręžęs eina į vidurį menės. Susilaikęs)*. Na, kas su Alūnu? Nieko negirdėti? *(Džiangis pasikėlė ir vėl atsisėdo; paskui vėl pasikėlė ir eina vidurin menės)* .

BRIEDIS. Dar Ringis negrįžo.

DŽIANGIS. Girdėti, tik nieko gero.

ŠARŪNAS. Aa? Ką sužinojote?

DŽIANGIS. Aš nieko; bet štai krivis pasakys tau. Jis klausė ir šventųjų ąžuolų lapų, ir gabijoje ugnies žiūrėjo.

ŠARŪNAS *(prieidamas į skobnis)*. Ką jam sakė lapai ir ugnis?

KRIVIS. Kas neguli žemėj, sėdi rūsy.

ŠARŪNAS *(atsisėsdamas)*. Aa! Nieko naujo; ir aš pats taip maniau. Ne žemė gi juos prarijo. O tau lapai neporino, kieno rūsiuose jie sėdi?

KRIVIS. Aš šito neklausiau.

ŠARŪNAS. Gerai. Parjos Ringis, visa sužinosim.

KRIVIS. Kai dievai nepanorės, žmogus nieko nesužinos. Dievų klausk.

ŠARŪNAS. Jei Ringis nieko nepasakys mums, pasiklausim ir dievų, nors visuomet geriau žmonių — dievais sunku įsitikinti; jų kalba labai neaiški; išversi ją kaip pirštinę, ir taip ir šiaip. *(Įeina Ringis)*. Štai ir Ringis grįžo. *(Besikreipdamas į Ringį)*. Gal daug gero mums paporinsi, Ringi?

RINGIS *(nusiėmęs lapinę, šluosto rankove kaktą)*. Nieko gero, valdove! Mes išjodinėjome visą kraštą ir skersai ir išilgai, klausdami visų, ką tik sutikome.

BRIEDIS. Visai be reikalo...

RINGIS *(pasižiūrėjęs į Briedį, bet nieko jam nesakydamas)*. Apžiūrėjome, ištyrėme visus kelius, takus ir šuntakius, šlaitus ir tankumynus, kalnus ir klonius ir nieko gero neradome, nieko nesužinojom.

BRIEDIS. Greičiau pasakotai!

RINGIS *(į Briedį vėl nusigręždamas)*. Kaip moku, taip šoku; o jei tau netinka, papasakok už mane.

ŠARŪNAS *šiurkščiai)*. Gana, pasakok, ką dar žinai.

RINGIS. Tada sumanėme traukti net gudo šalin, nors ir baisu buvo, ir pradėti sekti nuo tos vietos, kur atsiskyrė nuo mūsų Alūnas. Bet dar neprijoję gudo šalies, jau radome ženklų, kur Alūno jota, naktavietes, kur jo būrio nakvota. Ir sekėm nuo vietos iki vietai, kol prijojome Monaraistį. Tai buvo jau vėlus vakaras, ir — dovanokite, vyrai, — niekas nenorėjo žingsnio toliau žengti, nei žirgai, nei žmonės, baidydamiesi monų. Ką gi vienas padarysi? Sustojom senoje Alūno naktavietėje ir laukėme ten, kol užtekėjo ryto aušra. Vai, ir naktis gi buvo! Atsiminus, plaukai pašiaušomis stojasi. Aušrai sušvitus, pamatėm, kad pėdai veda Monaraistin, bet tokie nelygūs, per kupstus, lyg kas vijo, kas bėgo... Ir lyg mažiau, kaip pirma, žmonių eita. Ten kalaviją pamestą suradom, ten kirvį. Širdis taip ir nutirpo... Bet, dievai, ką mes pamatėm! Nustebom visi, kūnas pagaugomis nuėjo: atitikome vietą, kur juos monai nuklampino. Kai kurie dar riogsojo baloje, dumblais apnešti. Jojom paskui, kaip nesavi, o mus sekė monai ir aitvarai, juokdamiesi, spiegdami, kvatodami, medžiais braškindami, net miškai skambėjo. Vyrai, jūs žinote mane, ar išsigandau aš kada gudo ar kito kurio priešo, žmogaus ar žvėries. O tada, vyručiai, drebėjau, kaip moteriškė, pro pirtį vakaro metu eidama. Kai gimęs, tiek nesu nusigandęs. Ir ko jis ten jojo? Ar kito kelio jam nebuvo?

DŽIANGIS. Monai akis apdūmė.

RINGIS *(vėl šluostydamas prakaitą rankove)*. Toliau jokio ženklo nėra: matyti, visi bus žuvę.

ŠARŪNAS. Išdeginti visos girios aplinkui, iškapoti šlaitai ir raistai! Tepajus ir monai mūsų kerštą.

DŽIANGIS. Ką tu monams padarysi!

ŠARŪNAS. Žmonių jie daugiau nebelies.

DŽIANGIS. Man jau vistiek, ar lies jie ką, ar ne; iš numirusių sūnus nebeatsikels. Tik reikia, kad nors kaulai jo būtų palaidoti, kad galėtų nuvykti į tėvus ir protėvius, kad galėtų surasti kelią į dausų šalį, o nesibastytų, kaip monas, aplinkui raistus, dūsaudamas ir žmones baidydamas.

ŠARŪNAS. O aš jam tokį laužą sukursiu, jog visi monai išrūks. Sakiau, kad visa aplinkui išdeginsiu. Žolės, ne tik medžio nepaliksiu visam raiste.

KRIVIS. Teapsaugo tave dievai nuo tokio darbo...

DŽIANGIS. Su žmonėmis žmogus vos kovoji! Kaip nugalėsi moną, kurio nematai.

BRIEDIS *(susirūpinęs, abejodamas)*. Čia kažin kas labai neaišku. Ko ten Alūnui buvo brautis į raistą, į klampynes?

DŽIANGIS. Kam panori, monai greitai akis apdumia.

ŽUBRIS. Mane kartą, apdūmę akis, tiek vedžiojo, jog savo kiemo neatitikau.

BRIEDIS *(abejodamas)*. Ar visa ten buvo taip, kaip Ringis pasakoja? Ar tik ne monų baimė apdūmė ir jam akis?

RINGIS. Kunigaikšti, tu žinai, ar baimė man gali apdumti akis. Greičiau tam giltinė apdums, kas taip sako.

ŽUBRIS. Ne tavo vieno kalavijas kieto plieno. Kas bijo monų, tas nepabaidys žmogaus.

RINGIS. Nereiks tau kalavijo, pakaks ir lazdos. *(Šarūnui)*. Jei manim netiki, pašauk ir pasiklaus kitų. Ne aš vienas ten buvau.

DŽIANGIS. Ką čia klausi. Tiesa čia aiški, kaip diena. Kad būtų nežuvę, būtų grįžę. Ne žemė gi juos prarijo?

ŠARŪNAS. Gerai, aš josiu patsai, pamatysiu. Žubri, liepk paruošti žirgus. Tu ir Ringis josita su manim.

DŽIANGIS. Ir aš josiu. Nors senas esu, bet mano sūnaus ten kaulai valkiojasi. *(Žubris išeina per duris)*.

RINGIS. Mano žirgas dar neišbalnotas.

BRIEDIS. Saugokitės tik nugriuvusių per kelią medžių.

KRIVIS *(prieidamas arčiau)*. Leisk ir man žodį tarti, garsusis valdove. Gera žinoti žmonių nuomonė, bet dar geriau aukščiausių dievų, kurie visa mato, visa žino ir visa gali.

BRIEDIS. Kas to nežino. Palaimintas dievų valios išaiškintojas...

KRIVIS. Palaimintas ir tas, kuris jo klauso. *(Į Šarūną)*. Didi tave nelaimė ištiko, kunigaikšti. Visas būrys tavo kareivių žuvo, bet ne Alūnas.

ŠARŪNAS. Jei žinojai, ko pirma aiškiai nesakei?

KRIVIS. Tu neklausei mūsų. Tavo širdis toli nuo šventosios gabijos, ne tau rūksta aukuras.

ŠARŪNAS. Gi klausiu. Jei galima neklausiant dabar, kodėl negalima buvo anksčiau?

KRIVIS. Tokia aukščiausių dievų valia. Gerbk juos, ir būk dėkingas, kad neskaudžiausiai dar tave nubaudė.

ŠARŪNAS. Norėtau žinoti, kaip jie mane skaudžiau būtų nubaudę! Kalbėk, krivi, greičiau: matai, aš neturiu dabar laiko— joti skubu.

KRIVIS. Valdove! Nerūstink galingiausiųjų dievų. Jie nūnai leido, kad savo akimi pamatytai, savo siela pajustai jų baudą; bet gali tave dar sunkesnė bausmė ištikti. *(Pakėlęs aukštyn ranką)*. Nors ir galingi kunigaikščiai savo pilyse, bet ugninė Perkūno strėla laužo storiausias dreves ir ąžuolus, kaip vėjas šiaudą.

ŠARŪNAS. Už ką gi baudžia? Už kokią nedorybę, už kokią nuodėmę? Ar ne pirmiausia paaukojau dievams, ar ne gausiai? Ar ne dienomis ir

naktimis rūksta ant aukuro mano gintaras, maišytas su ėglio uogomis? Ir aukso, ir sidabro, ir kitokių mano turtų vežimus vežė gabijon... Trečią dalį dievams paaukojau... Kas taip skairiai kada aukojo? Bet dievai taip su manim elgiasi, kaip ir žmonės: kur gali, ten pikta daro. Nepamatys gi jie iš manęs daugiau nei vieno plauko! *(Įeina Kragas, kitu du vyru ir Kindė. Visi stojasi pas duris, laikydami kepures rankoje).*

KRIVIS *(žvilgtelėjęs į įėjusius).* Didi dievų galybė! Dangus ir žemė dreba, kaip epušės lapas, kai gūdžiai prakalba Perkūnas. Bloga tam, kas jo negerbia!

ŠARŪNAS. Aš jį gerbiau visados, kol man pikta nedarė, kol nesikišo į mano darbus. Aš ir vėl gerbsiu, kaip gerbiau, ir skairiai aukosiu, jei dievai man, nedarydami gero, bent nedarys ir pikto. O ne, apsieisiu be jų malonės!

DŽIANGIS. Nebūk, kunigaikšti, toks drąsus; prieš dievus, kaip prieš vėją, nepapūsi.

GRIGAS. Nūnai žmogus gyvas, garsus, turtingas, galingas; o dievai panorės, ryt nieko neteksi.

KRIVIS. Kas su dievais kalba, tas turi atsižadėti puikaus išdidumo. Aukštas dreves Perkūnas muša, laužydamas jų viršūnes. Nekelk aukštyn į padangę savo galvos, valdove.

ŠARŪNAS *(nenoriai nusikvatojęs).* Cha cha cha... Nori, krivi, kad bučiuotau lazdą, kuri mane muša? Šuva, ir tas ją kanda. Tik vergu gimęs taip gali elgtis, o aš vergas nebuvau ir nebūsiu, nei žmonių, nei dievų.

KRIVIS. Aukštai keli galvą, kunigaikšti, kad nepalenktų jos žemų žemiausiai Perkūnas.

ŠARŪNAS. Gudriai ir daugel kalbi, krivi. Atsimink, ką sakai ir su kuo kalbi. Kol mano galvą dievai prilenks į žemę, tavo nukristi gali ir amžinai nutilti.

KRIVIS *(ištiesęs aukštyn ranką).* Nebijau tavęs, kunigaikšti! Vienų dievų tebijau aš. Ne ginčytis atėjau, bet reikalauti, ką dievai liepia. Jie klausia mano lūpom tavęs, kodėl pamynei tėvų papročius? Tavo kareiviai, žuvę kare, iki šiol dar nepadausoti. Ugnis nepalietė jų kūnų, neatpalaidojo vėlių nuo žemės — dūmai neparodė jiems dar kelio į dausų šalį.

ŠARŪNAS. Kur galėjome, žuvusius leidom su dūmais.

KRIVIS. O maža liko nepalaidotų, laužo nepaliestų?

RINGIS. Tiesa, tiesa.

ŠARŪNAS. Ko norite iš manęs? Ar mūsų tėvai niekuomet nepalikdavo nepalaidotų kareivių svetimose šalyse?

KRIVIS. Taip, bet jie seniai padausoti, o tavo klaidžioja iki šiol pagiriais, paraisčiais.

ŠARŪNAS. Ką gi aš turiu daryti? Aukoti dievams dar daugiau turtų? Galiu — turiu jų patenkinti ir jums ir dievams.

KRIVIS. Dangus ir žemė — dievų turtai; ką paaukosi jiems, kas būtų ne jų? *(Rodo į dangų).* Kitų aukų laukia dievai. Dūmai nuo laužo, kur dega garsiausieji vergai — jų ir mūsų priešai, dievams malonūs. Taip dausojami nepalaidoti, taip džiuginami žuvę kovose su priešu.

ŠARŪNAS. Garsūs priešai — dideli turtai. Argi auksas ir sidabras ne meilesnis dievams, plienas ir geležis ne reikalingesni žmonėms, kaip suspirgėjusieji vergų kaulai ir laužo pelenai?

KRIVIS. Dievai geriau žino, kas jiems maloniau. Jie laukia savo aukų.

DŽIANGIS. Taip jau nuo tėvų eina. To reikalauja mūsų padavimai, taip kalba mūsų vaidilos.

GRIGAS. Tokie tėvų papročiai, taip dievai panorėjo žmonėms liepti.

ŠARŪNAS. Iš kur žinote, kad taip dievai liepė? Tai krivių prasimanymas! *(Lyg susimąstęs).* Nukauti priešą, kai jis su ginklu, malonu ir garbinga. Bet surištą, beginklį skersti, kaip gyvulį, ar ugny spirginti? Ne, ne kareivio tai, ne dievų...

KRIVIS *(šiurkščiai nutraukdamas).* Kriviai seniai pamiršo savo norus! Jie nori, ko nori dievai. Dievai savo aukų reikalauja.

BRIEDIS. Nesipriešink, kunigaikšti! Visi žinom, kad taip reikia.

ŠARŪNAS *(moja ranka).* Darykite, kaip išmanote. Aš žudžiau ginkluotus priešus kovoje, jūs smerkite surištus beginklius vergus. Aš to negaliu, smerkite patys!

KRIVIS. Jie mūsų priešai! Jie galo ieško ir mums ir mūsų dievams.

DŽIANGIS *(atsidusęs).* Sunku mirti kiekvienam; bet ką padarysi? Taip darė mūsų tėvai.

RINGIS. Karžygių ramybė brangesnė. Ir ko ten priešų gailėtis? Maža miršta kasdien žmonių? Galėjo gi jie žūti kare: nevistiek?

ŠARŪNAS *(kriviui).* Tebūna, kaip manai! Tik aš prie to rankos nepridėsiu.

BRIEDIS. Sunkus tai paprotys ir mums, ir vergams, ir dievai žino, ar jis reikalingas. Kare žmogus stengiasi nudėti kitą, nugalėti, save išgelbėti; o kad žūni žmogus, tai garbingai, kaip kareiviui dera... Vis lengviau. O čia, kaip jautį, veda piauti. Ir savo priešui negeistau tokios mirties!

DŽIANGIS. Taip, Briedi, darė mūsų tėvai, taip tenka ir mums; taip elgsis mūsų vaikai ir tolimieji palikuonys.

ŠARŪNAS *(abejingas).* Kas žino?..

KRIVIS. Laužai jau sukrauti ir laukia savo aukų. Tavo nepalaidoti kareiviai seniai atklydo alkan, laukdami, kad jiems dūmai parodys kelią į tą aukštąją šalį, kur protėviai ir tėvai medžioja.

ŠARŪNAS. Duok jiems, Briedi, vergus, kokius jie patys pasirinks.

KRIVIS. Dievai nori, kad kunigaikščio akis rinktų, ką jam širdis pasakys. Vyras ir merga, vyro nepažinusi.

ŠARŪNAS *(nusišypsojęs)*. Na, tokios gal jau nesurasite.

KRIVIS. Kai kunigaikščio akis paieškos, susiras ir tokia.

ŠARŪNAS. Tenkinkis, ką duodu ir kaip duodu, daugiau nebereikalauk, kad neišsižadėtau ir to, ką maniau duoti.

KRIVIS. Žmogus, kad ir valdovas, turi elgtis, kaip dievai nori. Tau jie leido karo žygį laimėti, jie nori dabar, kad tu savo ranka parinktai tinkamą jiems auką.

ŠARŪNAS. Seni, ne dievai to reikalauja, tik tu ir tavo senoviniai papratimai.

KRIVIS. Kaip darė tėvai, privalu ir tau.

ŠARŪNAS. Krivi, aš vieną kovos dieną daugiau esu nudėjęs priešų, nei tu suspirginai visą savo ilgą amžių. Bet tai buvo galingi, ginkluoti vyrai ir ginti savo gyvenimą galėjo. Suristą gi, beginklį paliesti! — Ne, tą palieku tau ir dievams, jei jie to nori.

KRIVIS. Klausyk, valdove, ką tau dievai sako: mes patenkinsime tavo plačius norus, bet tik tada, jei ir tu atliksi papročius, kuriuos mes tavo seniesiems proseniams palikom.

ŠARŪNAS. Ką sumaniau, atliksiu, jei tik gyvas būsiu, bet atliksiu aš pats vienas, ir su dievais garbe dalintis nenoriu. Tai žinok, krivi, ir nekiršink daugiau manęs savo kalbomis.

KRIVIS *(iškėlęs aukštyn rankas)*. Tenegirdi tavo kalbos aukščiausieji dievai! Paniekins jie tave, kaip ir tu dabar niekini tėvų papročius. *(Niauriai)*. Saulę palydėsim degančiu laužu. Tuo laiku tenebūna tavo rūsiuose lietuvio vergo. *(Nusigręžęs eina)*.

ŠARŪNAS. Gerai, gerai! Aš juos dar iki vakaro visus liepsiu pakarti. *(Nusijuokęs)*. To panorote, kriviai? Ir to reikalauja seni papročiai?..

KRIVIS. Dievai nemėgsta valdovų, kurie savuosius skriaudžia. Saugokis jų kerštingų rankų... Aš pasakiau, o tu, valdove, elkis, kaip išmanai... *(Išeina)*.

KRAGAS *(atsistojęs priešais Šarūną)*. Mes, Balyno valdove, atėjova pas tave kalbėtis dėl Vainio; jis sėdi tavo pilies rūsy. Sumokėsiva tau už jo laisvę, kiek pareikalausi.

ŠARŪNAS. Ryt rytą jum atiduosiu jį, o išpirktuves sunaudosita jo vėlei paminėti.

KRAGAS. Kaip sumanei su juo pasielgti, kunige?

ŠARŪNAS. Pamatysi. Kaip nusipelnė.

KRAGAS. Valdove, mudu, jo broliu, tavo žygy dalyvavova. Trečiasis mūsų negrįžo — už tave paguldė savo galvą. Nejaugi pasmaugsi tą, kuris tėvu mums buvo, ir panorėsi, kad liktuva tavo priešu.

ŠARŪNAS. Negrasyk, kad priešas man būsi? Priešams ir nedraugams aš turiu kieto plieno kalaviją. Kol jis mano rankoj, aš nebijau, nors jų šimtai tokių, kaip tu, man grasytų.

KRAGAS. Aš užgauti tavęs nenorėjau, valdove, tik vergiškai kalbėti dar nepripratau, o tau, matyti, tik vergų kalba tinka. Ėjau čia, kaip draugas, prašyti už brolį. Neatleisi jo, išeisiu, kaip tavo priešas, kuris kerštą žada už negarbingai nužudytą brolį, kaip tėvų papročiai iš manęs to reikalauja.

ŠARŪNAS. Atleisti niekšą, kuris maištą kėlė, kuris man, namo begrįžtančiam, kelią į tėvų būkles gaisais nušviesti norėjo. *(Vaikščioja).* Tokiems atleisti? *(Sustojęs).* Ne, niekados!

DŽIANGIS. Kunige, tartis tu mūsų nešauki, kaip darė tavo tėvai, — mes patys atėjom sulaikyti tavęs nuo klaidingų žingsnių, kurių tau niekas nedovanotų.

GRIGAS. Kragas gerai kalba. Jo vietoje būdamas, ir aš taip kalbėtau.

ŠARŪNAS. Ryt saulei tekant aš Vainį pasiųsiu dausų šalin. Tepraneša ten, kad tvirta mano ranka ir negailestinga. Ji pasiekia priešus...

KRAGAS. Gerai, valdove. *(Nusisegęs kalaviją).* Šis kalavijas, kuris tau tarnavo, nuo nūdienos man nedera nešioti. *(Meta jį Šarūnui po kojų).* Aš surasiu dabar sau kitą! *(Nusigręžęs išeina abu su broliu).*

DŽIANGIS. Tuo keliu eidamas, gero neprieisi.

GRIGAS. Taip žmonių palankumo neįsigysi, kunige.

ŠARŪNAS. Visiems neįtiksiu — ir nereikia. Aš noriu būti valdovas, bet ne pataikūnas ar palenktas beržas, ant kurio visos ožkos lipinėja.

GRIGAS. Nuvargo visi žmones per tave, valdove! Argi tu dar patsai juos dabar varginsi?

ŠARŪNAS. Veltui kalbate. Pasakiau ir bus, kaip pasakiau. Užteks kalbėti.

GRIGAS. Matau, vyrai, blogu laiku atėjome. Nieko čia nepešim. Einam, ateisim patogesniu metu. O tu, valdove, pasigailėsi Vainį nužudęs.

ŠARŪNAS *(atsistodamas priešais jį).* Kaip turiu suprasti tavo kalbą?

GRIGAS. Kaip nori, kunige! Einam, vyrai. *(Visi išeina, piktai žvairuodami; pasilieka Džiangis, Briedis, Ringis ir Kindė).*

DŽIANGIS. Veltui, veltui taip elgiesi! Kas tau nenusidėjo tada? Už ką vieną Vainį tebausi? Bausk mus visus.

ŠARŪNAS *(į jį žvairuodamas).* Norėtai?..

DŽIANGIS. Paklausyk manęs, atleisk Vainį. Aš kalbu, tau gero norėdamas, kaip norėjau tavo tėvui... O jis manęs dažnai klausė.

BRIEDIS. Ir aš taip manau, kad geriau jį paleidus ir užmiršus visa, kas buvo.

ŠARŪNAS. Tokiam niekšui dovanoti! Tik dėl to, kad jūs norite, kad taip darė tėvai, kuriuos mokėjote pakreipti ten, kur jums buvo gera. Na, aš noriu būti valdovas, ir jūs turite daryti, kaip aš noriu. Nepanorėsite — kalaviju priversiu.

DŽIANGIS. Negrasyk taip dažnai kalaviju, jaunasis valdove. Neužmiršk, kad kiti irgi turi kalavijus, ir jie iš to paties plieno nukalti... Ir tėvų neniekink: jie buvo protingesni ir gudresni už mus. Nenori klausyti mūsų senų, kurie gero tau geidžiame, paklausysi tų, kurie prie gero neveda. *(Užsimovęs kepurę, išeina).* Lik sveikas, valdove! Daugiau nei žodžio tau nekalbėsiu. Verskis, kaip moki ir nori. *(Išeina).*

ŽUBRIS *(įėjęs).* Žirgai parengti.

ŠARŪNAS. Gerai, aš tuoj. *(Į vyrus).* O jūs girdėjote mano žodį! Jis paskutinis. *(Žubris, Ringis, išeina).* Ko nori šita moteriškė?

BRIEDIS. Nežinau. Kunigienė liepė nuvesti ją pas tave, aš atvedžiau. Kaip su anuo Vainiu pasielgti? Pakarti?

ŠARŪNAS. Kai parjosiu. Surink dabar visus vergus ir atvesk juos į kiemą — tepasirenka kriviai, kurių nori. Eik.

BRIEDIS. Gerai. *(Išeina).*

ŠARŪNAS. Ko tu nori, žmona?

KINDĖ. Aš noriu paklausti, kur nudėjai mano sūnų, Tautvilą?

ŠARŪNAS. Tu — Tautvilo motina?.. Gudo šaly liko. Jis garbingai žuvo kovoj, kaip dera narsiam kareiviui.

KINDĖ *(verkdama).* Tiek jų, dievuliai, grįžo, tik mano vieno nėra. Gal kur nepalaidoti jo kauleliai valkiojasi, vėlelė nedausota.

ŠARŪNAS. Sukrovėm jam tokį laužą, kokio neturėjo ir Vydievutis. Pilių ir miestų gaisai švietė jam kelią į dausų šalį.

KINDĖ. Kasnakt sapnuoju...

ŠARŪNAS. Ką aš padarysiu? Tokis kareivio likimas. Už tai aš tau pargabenau daugel vergų ir vergių, aukso ir sidabro, geležies ir plieno. Ar gal tau maža? Liepsiu duoti daugiau.

KINDĖ. Vai, gal tave ne motina gimdė, kad taip kalbi! Imk sau visus savo turtus, grąžink tik man sūnelį.

ŠARŪNAS. Grąžintau, kad galėtau. Sakyk, žmona, greičiau, ko dar nori? Aš neturiu laiko, manęs laukia.

KINDĖ. Viena likau kaip pušis vidury lauko. Nebebus, nei kas man akis užmerktų, nei kas krosnį žiemos metu pakurtų. Vai, dievai aukščiausieji, leiskite, kad taip lengva būtų tam, kas paliko mane vargdienėlę, kaip lengva dabar mano našlelės širdelei.

ŠARŪNAS. Aš neužmiršiu geriausio savo narsuolio motinos; duosiu tau tiek vergų ir vergių, girių ir pievų, bičių ir laukų, javais apsėtų, jog vargo nematysi.

KINDĖ. Nebereikia man tavo turtų, nei jų prašytų aš pas tave atėjau. Krivis sako, kad nėra Tautvilo mirusiųjų tarpe. Siųsk, valdove, žmones svetimon šalin, kur karu jodinėjai. Tesuranda ten mano sūnelį.

ŠARŪNAS. Gerai, aš pagalvosiu. Ateik vėliau, aš pasakysiu, ką sumaniau. Dabar apie tai kalbėti neturiu laiko.

KINDĖ. Neturi laiko! O žmonių kraujui eikvoti turi laiko? Svetimus laukus kaulais kloti turi laiko? Bet gelbėti tuos, kurie per tave nelaimėn pakliuvo, tai tau laiko nebėra!

ŠARŪNAS. Nekalbėk, žmona, taip nemandagiai, kad nepamirštau, jog tu esi sena moteriškė!

KINDĖ. Ko aš tavęs bijosiu? Ką man padarysi? Užmuši? Man mirtis malonesnė, negu tokia buitis. Jei aš, sena, tiesos nepasakysiu tau akysna, kas gi pasakys? Kas daugiau, kaip aš, nukentėjo per tave? Kam tave motina mano nelaimei pagimdė? Kodėl ji nepagimdė tavęs akmenėliu! Būtai žemelėj gulėjęs, žmonių neslėgęs, nevirkdęs...

ŠARŪNAS *(stumia ją į duris)*. Eik, eik, žmona! Užteks niekų kalbėti! Jei nori plūsti, eik už vartų, kur mano šunys. Palosi ten drauge su jais. *(Suploja rankom, šaukdamas tarnų)*.

KINDĖ. Neduosiu aš tau ramybės nei gyva, nei mirusi!.. *(Piktai į Šarūną nusigręžusi)*. Kupri prakeiktasis!

ŠARŪNAS. Ragana! *(Pastumia smarkiai. Kindė griūva galva į slenkstį)*.

KINDĖ. A-a! *(Nustoja žado)*.

GELOVINIS *(įėjęs)*. Kas čia atsitiko? *(Sustojęs, pasirėmęs lazda, dairosi)*. Ką jai padarei?

ŠARŪNAS. Aš ją užmušiau!.. Moterišką! A-a!..

GELOVINIS *(nusilenkęs, pridėjo ranką prie jos širdies)*. Dar ji gyva. *(Įbėga Ringis ir Žubris. Visi nustebę)*.

ŠARŪNAS. Dar ji gyva? Neleiskit jos daugiau pas mane arba aš ją — užmušiu!

GELOVINIS. Negerai darai, vaikeli, negerai! Blogu keliu eini... *(Bernams)*. Išneškite ją oran. Manau, ten atsigaus. *(Bernai paima ją ant rankų ir išneša per duris)*. Štai, pavėlavau. Ką reiškia, kad senas jau esu... *(Sėdasi)*. Ko piktas žvairuoji? Ar nemalonumų, nesmagių pasikalbėjimų turėjai? *(Parėmęs galvą sudėtom ant lazdos rankom)*. Girdėjau, pas tave buvo atvykę Perlio vyrai? Ko jie norėjo? *(Šarūnas tyli, žingsniuodamas išilgai menės)*. Ko tyli? Ar su manim kalbėtis nenori, vaikeli?

ŠARŪNAS *(ties juo sustojęs)*. Šiandien, kaip susitarę, visi mane erzina, jog kantrybės netekau.

GELOVINIS *(pakėlęs galvą ir pažvelgęs į Šarūną)*. Ar ir aš, vaikel? Jei tau nemalonu, nekalbėk. Ot, senas esu, domiuosi be reikalo, kas su tavim dedasi... Nenori, nekalbėk, daugiau neklausiu.

ŠARŪNAS. Perlis reikalavo išleisti jo kareivius, kuriuos suėmėm ties Vinkšnine... Senas beprotis! Dar kerštu savo graso, kurį žada atidėti, jei vyrus jo laisvus paleisiu...

GELOVINIS. Neprotingas jis buvo visados... Nemalonus kaimynas, bet... Paleisk jo vyrus, teeina sveiki.

ŠARŪNAS *(staiga atsigręžęs)*. Paleisti jo vyrus? Kad pamanytų — jo keršto esu nusigandęs.

GELOVINIS. Temano, ką nori... Dar geriau, kai manys taip — nesisaugos, nesiruoš kovai su tavim... O kerštą, kai panorėsi, surasi, kada tau bus patogiau... *(Vėl pasirėmęs galvą ant lazdos)*. Panorėsi — paklausysi... Nepanorėsi — neklausyk... Bet manau, į gerą tau išeitų mano patarimas.

ŠARŪNAS *(susimąstęs)*. Klastingai elgtis mane mokini... Ne, nenoriu keisti savo žodžio.

GELOVINIS. Nenori, kaip sau nori... Negi spiriu?

ŠARŪNAS *(susirūpinęs žingsniuoja vėl išilgai menės)*. Kad anksčiau būtų man tokia mintis galvon atėjusi!.. Ne, dabar vėlu — kunigo žodis, kartą tartas, turi būti nekeičiamas.

GELOVINIS. Jaunas, karštas esi... Ne tas laimi, kas užsispyręs laikosi žodžio, bet tas, kuris supranta, kada naudinga jam nusileisti, priešą užmigdyti...

ŠARŪNAS. Ne, ne, vėlu... Ot, kad su Kragu pasikarščiavau dėl jo brolio Vainio, dabar gailiuosi.

GELOVINIS. Atleisk ir jam. Visiems atleisk. Nereikia daryti sau priešais tų, kurie gali būti draugais...

ŠARŪNAS. Bet jis maištavo.

GELOVINIS. Kai gerai — visi geri ir draugai. Kai sunku ir neramu, net ir artimiausi žmonės ima šiaustis ir maištauti... Taip jau visados būna, vaikeli. Reikia atleisti...

BRIEDIS *(įėjęs)*. Valdove, būrys jau parengtas, laukia tavęs...

GELOVINIS. Kur rengies joti? Į Monaraistį? *(Šarūnas linkteli galvą)*. Jok, jok, vaikeli. Mes čia namie patys vieni, be tavęs, susitvarkysime, kol sugrįši. *(Pakėlęs galvą)*. Tada pakalbėsim dar, jei panorėsi...

II

Vasara. Miške, pievelėj. Nedidelės pievelės vidury plačiašakis ąžuolas. Po kaire — didelis ežeras, kurio kitas krantas, apaugęs giriomis, vos matomas.

MERGŲ BALSAI *(toli girioje; balsai nuolat artėja).*

Ateina mergelės,
Baltos lelijėlės,
Viešuoju keleliu,
Plačia šilainėle.

Viešuoju keleliu,
Plačia šilainėle
Į sraują upelę,
Į tą nemunėlį.

Anta jų petelių
Mirga marginėliai,
Vis perlais sagstyti,
Šilkais siuvinėti.

Anta jų pirštelių
Aukselio žiedeliai,
Anta jų galvelių
Rūtų vainikai.

Vienoje rankelėj
Radasto žiedelis,
Kitoje rankelėj
Jovaro šakelė.

(Visai arti, pas pačią pievelę).

Kitoje rankelėj
Jovaro šakelė,
Gelsvoje kaselėj
Balta lelijėlė.

Gelsvoje kaselėj
Balta lelijėlė,
Darželio žiedelis
Dažnai liedinėtas.

(Eglė pirmoje eilėje eina, apsikabinusi iš vieno šono su Skaisčiąja, iš kito su Pirmąja merga. Paskui ją taip pat daug kitų mergų ir mergaičių, po tris eilėje, ir visos apsikabinusios, dainuoja).

Tai vėjelis pučia,
Tai medeliai šlama —
Skaisčiosios sesulės
Girelėj dainuoja.

Vai jūs, bernužėliai,
Vai jūs, raitužėliai,
Ar jūs neišgirsit
Mergelių dainelės?

Ar jūs neišgirsit
Mergelių dainelės,
Ar jūs neatvyksit
Į gilų dunojų?

EGLĖ *(atkreipusi galvą į kitas, kurios eina užpakaly).* Čia, sesulės, į ąžuolo ragą! Čia tokia graži vėjelė — bus čia gera žaisti, bus gera ir šokti.

SKAISYIOJI *(paleidusi Eglę).* Ar tik čia suras mus bernai?

I MERGA. Be jų bus dar linksmiau. *(Mergų renkasi vis naujos eilės, po dvi, po tris apsikabinusios, apsikaišiusios, dainuodamos).*

MERGOS *(sustoja po ąžuolu ir dainuoja).*

Atplaukia laiveliai
Plačiu Nemunėliu,
Atjoja raituoliai
Viešuoju keleliu.

Kiekvieno raitelio
Vis širmas žirgelis,
Kiekvieno žirgelio
Vis tymo balnelis.

Bet užvis gražiausias
Bernelio laivelis,
Kuris Nemunėliu
Keturkampis plaukia.

Kiekvienam kampely
Siūbuoja liepelė,
Toj devyniašakė,
Dešimta viršūnė.

EGLĖ *(palikusi I mergą, eina į Voverę, kuri atėjo paskutinėje eilėje).* Užteks dainuoti. Geriau žaiskime. Man jau net gerklė suskaudo. *(Kosėja).* Che, che... Dievužėliai, negaliu nei atsikosėti.

VOVERĖ. Palauk, tepabaigsim dainelę.

MERGOS *(dainuoja).*

Kiekvienoj šakelėj
Skambiaisiais balseliais
Paukšteliai tai čiulba,
Lakštutės lakštuoja.

Vidury laivelio
Aukštoji kėdelė,
O toje kėdelėj
Jaunasis bernelis.

Paukšteliai vis čiulba,
Lakštutės lakštuoja,
Jaunasis bernelis
Mergelę vilioja.

EGLĖ *(išbėgusi vidurin pievelės).* Užteks dainuoti, užteks dainų! Voverėlę žaisti noriu!

SKAISČIOJI. Kur žaisi voverėlę, jei nėra bernų? Kas vanagu bus?

EGLĖ. Tau reikia bernų? *(Nusijuokus).* Aš pabūsiu tau bernu.

II MERGA. Jei nori būti, sesule, bernu, apsimauk pirma kelnėm. *(Visos nusijuokia).*

EGLĖ. Užsimerk, pamanysi, kad aš su kelnėm.

SKAISČIOJI. Geriau žiedą dalinkim, kol ateis bernai.

I MERGA. Dalinkim žiedą!..

MERGOS. Žiedą! žiedą! Bus geriau!..

SKAISČIOJI. Vis tiek, tuoj ateis bernai. *(Visos bėga į vidurį ir sėdasi pablaku, po ąžuolu, atsigręžusios į ežerą, kaip kad stovėjusios, tik viena Voverė liko šalia ąžuolo).*

II MERGA *(stovėdama iš krašto).* Kas žiedą dalina?

EGLĖ *(sėdėdama vidury greta su I merga).* Katra turi puikų bernužėlį, katrajai gražų parvežė žiedelį: dalina Skaisčioji.

SKAISČIOJI *(sėdėdama šalia II mergos).* Tavo gražesnis, tu ir dalink. *(Voverei).* Ko, sesule, ten viena stovi? Eikš, va, sėskis šalia manęs. *(Pasitraukia ir daro jai vietą).*

EGLĖ. Ne, tegul ji ten stovi: ji rengiasi pelių krimsti. *(Kai kurios nusijuokia. II-jai mergai).* Dalink, tu, sesule!

BERNŲ BALSAI *(toli girdėti vienas tik balsas, paskui prisideda daugiau).*

Uždainuosim dainelę,
Paleisim balselį
Pro žalią girelę,
Kur žaidžia mergelės.

SKAISČIOJI *(atsistoja ir plodama delnais).* Žalvyrio balsas! Žalvyris dainuoja! Jie išgirdo mūsų dainas, jie čion ateis.

BERNŲ BALSAI. Kur žaidžia seselės,
Skaisčiosios mergelės.

EGLĖ *(pašokus iš vietos).* Ima juos visus galas! Žaiskim, žaiskim, sesytės! *(II-jai mergai, sodindama ją savo vieton).* Sėskis, kad nemoki dalinti. *(Voverei ir Skaisčiajai).* Katra krimsite?

VOVERĖ. Tu nečiršk, duok paklausyti dainos.

BALSAI. Kad išgirstų mergelės,
Suplotų delneliais —
Suskambės girelė,
Parodys mums kelią,
Kur jaunos sesulės
Vainikėlį pina.

EGLĖ. Ima juos galas! Dar ten mes jų klausysim... *(Skubina dalinti žiedą; veidai raudoni, dega — matyti, laikas jai ilgisi).*

SKAISČIOJI. Aš nenoriu, tekremta Voverė. Jos aštrūs danteliai.

VOVERĖ. Man vistiek.

EGLĖ *(dalindama, žiūri į Voverę)*. Kad vistiek, tai ir krimsk, tai ir krimsk...

II MERGA *(atsidusus)*. Tai dievuliai, gerai, kieno aštrūs dantys. *(Visos nusijuokia)*.

BERNŲ BALSAI. Mes jauni berneliai,
Raibi sakalėliai,
Tėvulių sūneliai —
Puikūs raitužėliai.

SKAISČIOJI *(II mergai)*. Tu be to, riebi, kaip penimė, o kai pelių pakrimsi, marškiniuose netilpsi.

EGLĖ *(Voverei)*. Pas ką žiedas žydi?

BERNŲ BALSAI. Puikūs raitužėliai,
Narsūs kareivėliai...

VOVERĖ *(iš lėto)*. Pas Skaisčiąją).

EGLĖ *(imdama žiedą iš mergaitės)*. Skaisčiosios rūtelių daržely krimto Voverėlė mažąją pelelę. *(Visos juokiasi)*. Ar gardi, Voverėle, peliukės mėselė? *(Vėl visos juokiasi)*.

I MERGA. Ir moka gi sudėti Eglė!

BERNŲ BALSAI *(vis arčiau ir arčiau)*.

Mūsų risti žirgeliai,
Šveitrūs kalavijai,
Šilko pavadėlės,
Aukso pentinėliai.

EGLĖ *(dalindama)*. Iš kur jis šitas dainas ir ima! Vis nauja...

II MERGA. Gal nenauja...

SKAISČIOJI. Dievažiai, nauja. Aš žinau, kad nauja!

I MERGA *(Voverei)*. Jei tu, sesule, taip užsnūdusi krimsi, tai nepaliksi mums nei vienos pelės. Žiūrėk, kaip Eglė dalina.

BERNŲ BALSAI. Aitriosios strėlelės,
Kilpinai valksčiausi.

II MERGA. Iš kur žinai, kad nauja?

SKAISČIOJI. Aš žinau! Tai vis Žalvyrio! Kasdien jis kurią nors pramano. Vakar, grėbdamas šieną, kai ėmė apie grėblį dainuoti, tai visų mūsų šonai vos nesprogo iš juoko.

EGLĖ *(Voverei)*. Pas ką žiedas žydi?

VOVERĖ *(kaip pirma)*. Pas Skaisčiąją.

EGLĖ *(iškišdama liežuvį)*. Pas Skaisčiąją! Pas Skaisčiąją!.. Lyg nėra kitos mergos, kad vis pas tą pačią vadinti.

SKAISČIOJI *(laikydama rankoj žiedą)*. Tavo laimė, sesule. *(Keldamasi)*. Tai dabar man pelės tenka krimsti? Vai, nenoriu!

II MERGA *(Skaisčiajai)*. Nutuksi dabar, kaip lašiniais maitinta. *(Visos linksmai nusikvatoja)*.

EGLĖ *(sėsdama Skaisčiosios vieton)*. Paragausi, ar gardi peliena. *(Į mergas)*. Pasislinkite, sesulės! Matote, kokia aš stora, netelpu! *(Juokiasi ir su ja kitos. Mergos traukiasi į šalis ir duoda jai vietos)*.

BERNŲ BALSAI. Mes nieko nebijom,
Nei gudų, nei lenkų,
Tik dievus tai gerbiam
Ir senus tėvelius.

(Voverė, paėmusi iš Skaisčiosios žiedą, iš lengvo dalina).

SKAISČIOJI *(sekdama paskui Voverę)*. Kad dievuliai greičiau bernus atneštų! Pakrimstų kuris už mane peles.

II MERGA. Tai Skaisčioji! Kai ugnis į bernus!

SKAISČIOJI. O tu ne? Kas vakar iš užkampio dairėsi į Rėkį? *(Visos juokiasi)*.

EGLĖ *(Skaisčiajai)*. Tik paragauk, sesule, pelienos, neatsigėrėsi! *(Visos vėl juokiasi)*.

BERNŲ BALSAI *(visai arti)*.

Tik mes mylim mergužėles,
Jų gelsvas kaseles...

II MERGA *(Skaisčiajai)*. Galvoj man tavo Rėkys!

SKAISČIOJI. Ne galvoje, sesute, bet širdy.

II MERGA. Nei kiek! Manai, aš jį širdy nešioju, kaip tu Kriokį.

EGLĖ. Štai ir neatspėjai. *(Kraštutinė mergaitė, pasikėlusi, bėga į taką, kuriuo atėjo mergos)*.

VOVERĖ. Kur žiedas žydi?

SKAISČIOJI. Vai, galai jį žino... Pas ką gi jis dabar? *(Į I mergą)*. Duok!

I MERGA. Vai, sesule, kad neturiu.

EGLĖ *(rodydama žiedą)*. Štai žiedukas, tik ne dobilėlio... Ar gardi pelytė, Skaisčioji? *(Voverė ima iš jos žiedą)*. Apsilaižyk, die, Skaisčioji,

va, taip, kaip katukė daro, o paskui lopute, lopute! *(Rodo, kaip katė laižosi ir prausia snukutį. Visos juokiasi).*

SKAISČIOJI. Nieko, nieko, teks ir tau, sesule, tada ir aš gardžiai pasijuoksiu! Voverėle, širdele, duok jai žiedą, tepakrims paskui ir ji. Nors pasijuoksiu iš jos.

VOVERĖ *(atkišo žiedą Skaisčiajai).* Še, dalink! Man vistiek, aš krimsiu.

II MERGA. Negalima, negalima! Kiekviena už save.

EGLĖ. Matai, ar aš nesakiau, kad gardu. Voverė tiek pamėgo pelieną, jog dabar su lazda neatginsi — matai, kaip veržiasi.

SKAISČIOJI. Dalink, sesule!

VOVERĖ *(imdama dalinti).* Kaip sau norite.

SKAISČIOJI *(žiovaudama).* Vai, kad juos dievai, tuos bernus! Kur juos galai nešioja?

MERGAITĖ *(atbėgus vidurin pievelės, pas mergas, ploja į delnus pasišokinėdama).* Sesulės viešnelės, ateina viso kaimo bernai.

EGLĖ *(nusišypsojus)* . Dievažiai?.. *(Lyg nusistebėjusi).* Tai nežinojome!.. Gal meluoji, sesule?

SKAISČIOJI *(nutveria už rankos Voverę).* Duok, dievažiai, sesule, aš dalinsiu. *(Ima žiedą. Voverė, pasižiūrėjusi į ją, eina jos vieton ir sėdasi).*

MERGAITĖ *(nustebus).* Ne! Aš gerai mačiau, kad bernai ateina.

II MERGA *(Skaisčiajai).* Kam dabar atėmei iš Voverės žiedą? Ar prie bernų bijai pelių krimsti? Matai!..

EGLĖ *(mergaitei juokdamosi).* Gal apsirikai, sesule?..

MERGAITĖ *(sėsdama).* Dievažiai, ne! Na, pamatysi pati.

SKAISČIOJI *(dairosi į mišką).* Na, tai kas? *(Mergaitei).* Sėskis greičiau! Žiedą duosiu — matau, pelių panorai krimsti. *(Dalina žiedą; Voverei).* Pas ką, Voverėle, žiedas žydi?.. Man net gėda tavęs klausti. *(Voverė dairosi į mergas).*

EGLĖ *(atkišus sudėtus delnus).* Štai, pas mane, Voverėle... *(Voverė žiūri į ją).* Netiki? Štai! *(Rodo žiedą).* Aš pakrimsiu pelių, jei jau tiek gardu, kad visos nori. *(Eina pasikėlus iš vietos. Voverė sėdasi gale ir taiso plaukus).*

SKAISČIOJI. Man nereikia! Duok, aš naujai dalinsiu, kad pati pasisakei.

VOVERĖ. Dalink, dalink, sesule. Aš nenoriu.

MERGAITĖ *(Voverei).* Tai, sesule, kasos! *(Suėmus už kasų).* Kad mano tokios būtų!

VOVERĖ *(taisydama plaukus).* Palauk, užaugsi, bus ir tavo tokios.

MERGAITĖ. Kad mano, sesule, visai neauga. Kiek paūgėja, tiek nutrupa.

ŽALVYRIS *(pasirodęs ant tako)*. Štai, broliai, kur mergų krūva pridygo. Ir lietus, rodosi, nelijo. *(Išeina Žubris, Kriokys, Rėkys ir daugel kitų bernų)*.

SKAISČIOJI *(dalindama žiedą)*. Eikit, eikit sau šalin! Mums jūsų nereikia...

RĖKYS *(eidamas vidurin)*. Nereikia? O kad nueitume, verktai.

ŽALVYRIS. O jūs geriau pasiklauskite, ko mums reikia?

SKAISČIOJI *(Rėkiui)*. Bene tavęs gailėtaus? Kaip gi!

EGLĖ *(kaitriai žvilgterėjus į Žalvyrį)*. Kas mums darbo, ko jums reikia! Mes žinoti nežinom. Jūsų nėjome ieškoti. *(Bernai sustoja priešais mergų eilę, pasirėmę vienas kito, žiūri šaipydamiesi, juokdamiesi, kaip jos žiedą dalina)*.

ŽALVYRIS *(Eglei)*. Tai nenori sužinoti, ko man reikia, Eglele?

II MERGA. Pasakyk, tai žinosime visos. Ar gal visoms neseka?

ŽALVYRIS. Taigi. Kad tau vienai, — pasakytau.

VISI *(juokiasi)*. Cha cha cha.

RĖKYS. Mergų visi labai pasiilgome. Jos malonesnės už peles. Bet iš kur jūsų tiek atsirado?

ŽALVYRIS *(nusijuokęs)*. Mergų ar pelių?

RĖKYS. Mergų. Sakytau, po lietaus pridygo, bet lietus nelijo.

KRIOKYS. Meška gal priperėjo.

ŽALVYRIS. Ne, brol. Užvakar lietus lijo. O žinai, merga, kaip krembly: palijo, saulė pakaitino, tai ir padygo.

KRIOKYS. Pernakt užaugo, dieną pastovėjo, į vakarą jau nudribo. *(Rodo į II mergą)*. Šitą, brol, nors dabar kepk.

VISI *(juokiasi)*. Hu hu hu, cha cha cha.

SKAISČIOJI *(dalindama)*. Lazdos jums visiems, kad nelotute, kaip šunys! *(Eglei)*. Kur žiedas žydi?

EGLĖ *(bernams)*. Vai, kad jus ūmelis kur nuneštų!.. Aš už jūsų nei nemačiau, kaip Skaisčioji dalino. Atmink dabar tu čia, kam ji žiedą davė! *(I mergai)*. Geriau, sesule, žiedą nuskinti, nekaip pelę sukrimsti. *(Eglė ima žiedą. I merga keliasi ir taisosi, o Skaisčioji eina ir sėdasi šalia Voverės)*.

I MERGA *(Skaisčiajai)*. Eik čia, sesule! Sėskis mano vieton.

SKAISČIOJI *(sėsdama)*. Aš čia prisisėsiu, sesule, šalia Voverės.

ŽALVYRIS *(Eglei)*. Duok, aš dalinsiu. *(Atkiša ranką)*.

EGLĖ *(sudavus per ranką)*. Kaip gi, lauk! Pakrimsk, jei nori, pelių. *(I mergai)*. Dar tu, sesyt, keliesi! Vai, argi dabar čia maža bernų? Negali jie krimsti? Nors ir šitas. *(Krypteli galvą Žalvyrio link)*.

ŽALVYRIS. Vai, ar aš katinas?

KRIOKYS. Į Eglės lašinius, brol, dar kokis katinas!

VISI *(nusikvatoja)*. Hu hu hu!..

RĖKYS. Į tokius lašinius būtai ir tu, brol, greitas.

KRIOKYS. Žinoma, neišspiautau.

VISI *(juokiasi)*. Cha cha cha... Hu hu hu...

EGLĖ *(viena ranka dalindama, antros kumščiu graso bernams)*. Zaunykit, zaunykit! Supyksiu, nei į vieną neprakalbėsiu. *(Padalinusi, atsigręžia į Žalvyrį)*. Atmink, Žalvyrėli, kieno daržely žydi baltas žolynėlis?

KRIOKYS. Ana, pas tą kraštutinę mergaitę. Klausyk manęs. *(Žalvyris žiūri į Eglę)*.

RĖKYS. Neklausyk, apgaus! *(Į bernus)*. Jis, brol, nori ieškoti Eglės užanty.

ŽUBRIS. Pas Voverę. *(Eidamas nuo vienos vietos į kitą)*. Aš mačiau, kaip davei jai.

ŽALVYRIS *(pagalvojęs moja ranka)*. Ė, kur mūsų neprapuolė! Voverės daržely bėgioja balta pelelė, ilgą uodegėlę raito.

EGLĖ *(imdama iš Skaisčiosios)*. Voverės daržely bėginėjo maža pelelė, o Žalvyrėlis bernužėlis manė, kad tai jauna mergelė. Duok, Skaisčioji.

VISI *(kvatojasi)*. Cha cha cha... Hu hu hu.

ŽALVYRIS *(kasydamas pakaušį, Žubriui)*. Apgavai, brol. Daugiau tavęs nebeklausysiu.

ŽUBRIS. Nemaniau apgauti. Man pasirodė, kad pas ją.

RĖKYS. Dėl mergų klausyk tik manęs, daugiau nieko, tai visuomet laimėsi.

KRIOKYS. Kaip merga ant virkščių. Žalvyry, kokia Džiangio peliena? Gal saldi? *(Eglė dalina žiedą)*.

ŽALVYRIS *(sekdamas)*. Kai paragausi, sužinosi.

ŽUBRIS *(sėsdamas šalia II mergos)*. Duok, Egle, ir man.

II MERGA. Eik, eik, man tavęs nereikia. *(Stumia jį nuo savęs. Kita iš kitos pusės muša jį kumščiu į kuprą. Jis ginasi alkūnėm)*. Įsirioglino, kaip meška į krūmus! Reik mums čia tavęs!

ŽUBRIS. Tai, brol, apipuolė! Kaip žirgą varmai.

KRIOKYS. Ko čia, broliai, stovim? Ar negeriau sėdėti šalia mergų? *(Sėdasi šalia I mergos. Visi kiti bernai sėdasi tarp mergų. Mergos jų neleidžia, stumia, muša, spiegia, juokiasi, o tie braunasi, kol pagaliau jiems pasiseka atsisėsti, kur kuris norėjo. Rėkys sėdasi šalia II mergos)*.

I MERGA. Ai ai, sesule, gelbėkit! *(Muša Kriokį į kuprą)*. Ant kojos atsisėdai, gude! *(Nustūmus jį, pasitraukia)*. Vai, kad tave kur galas, net koja pamielino.

II MERGA *(atsitraukdama, Rėkiui)*. Tai įsivėlė! Kaip maišas.

RĖKYS. Bet tik ne tavo peludėn.

VISI *(nusikvatoja)*. Hu hu hu... Cha cha cha.

II MERGA *(mušdama Rėkį kupron)*. Štai, tau! Nezaunyk!

EGLĖ. Kad jus kur galas! Tik sutrukdėte visa! Nežinau, nei kam žiedą daviau...

VOVERĖ. Štai žiedas, Eglele, pas mane. *(Duoda jai žiedą).* Dalink naujai. *(Eglė ima žiedą ir dalina, Žalvyris seka paskui ją. Eglė jį stumia pečiu, taikydama atsigręžti į jį. Kai kuris bernas, norėdamas išgauti sau žiedą, mėgina atgniaužti jai delnus).*

EGLĖ *(padalinus).* Na, pas ką dabar žiedas žydi? Ar pas mergelę lelijėlę, ar pas bernelį dagelį? *(Žiūri tiesiog į akis Žalvyriui).*

ŽALVYRIS *(žiūrėdamas Eglei į akis).* Kokia tu graži, Eglele! Net aš tave pamilau...

EGLĖ *(nusijuokus ir nukreipus galvą).* Argi? Dievažiai? Netikiu, berneli...

ŽALVYRIS. Ir dar labiau mylėtau, kad pasakytai, kam žiedą davei, kam širdelę ketinai?

EGLĖ. Ir aš tave, Žalvyrėli, labiau pamiltau, kad tiek pelių nekrimstai. O dabar dvoki, kaip katinas.

VISI *(kvatojasi).* Cha cha cha, hu hu hu...

KRIOKYS. Tai, brol, atrėžė: be peilio papiovė.

I MERGA. Ranką trauk, ranką trauk!.. *(Atstumia jo ranką).*

ŽALVYRIS *(imdamas Eglę už rankos).* Vai tu, lapute, meilažode...

EGLĖ *(neatitraukdama jam rankos).* Apsirikai! Dievažiai, ne pas mane.

VISI. Cha cha cha, hu hu hu...

ŽALVYRIS *(paleidęs Eglės ranką ir kasydamas galvą).* Pas ką gi dabar čia? *(Eidamas į Kriokį).* Žinoma, pas tave.

KRIOKYS. Nėra, brol. Dykai pelę pagavai!

EGLĖ *(imdama žiedą iš mergaitės, Žalvyriui).* Pelukė tik cyp cyp! Traškina ją Žalvyrio dantys... Ar gardu?

ŽALVYRIS *(nutvėręs ją už rankos).* Gardu!..

EGLĖ *(ištraukus ranką).* Aš ne pelė, berneli. Nestvarstyk! *(Ima vėl dalinti. Visi juokiasi).*

RĖKYS. Vai, saugokis, Eglele, kad jis tavęs neprarytų. Jau jis seniai į tave dantis galanda.

KRIOKYS. Praris, nepraris, o įkąs giliai. Jau dabar vos neįkando.

SKAISČIOJI. Ar mano, kad tikrai jau katinu virto?

RĖKYS. Kad tik dantys neatšiptų.

ŽALVYRIS *(Rėkiui).* Vargšas. Savų netekęs, svetimų dantų žiūri.

RĖKYS. Ne tavęs gaila, bet pelių. Tu ir be dantų plutelę suplosi. Bet kaip joms? Gyvas juk teks ryti.

ŽALVYRIS. Palauk, palauk! Pažiūrėsim, kaip pats krimsi. Eglele, mergele, duok Kriokiui žiedą, kad jis pakrimstų!

EGLĖ. Gerai gerai, berneli. *(Pabaigusi dalinti, atsigręžusi į jį žiūrėdama jam į akis).* Pas ką rožė nūnai pražydėjo?

ŽALVYRIS *(ją apkabindamas).* Žinoma, pas tave. Jei ne rūtų daržely, tai ant skaisčiųjų tavo veidelių.

VISI. Cha cha cha!

KRIOKYS. Nors kartą Žalvyris gerai pasakė. *(Eglė stumia Žalvyrį nuo savęs).*

RĖKYS *(Žalvyriui).* Paieškotai, brol, geriau pas Eglę užanty. Gal ten greičiau rasi, ko nori...

ŽALVYRIS. Ei, perdaug kalbi! Ar ne pas tave tik žiedas? Duok brol!

RĖKYS *(rodo delnus).* Apsirikai! Dar kartą. Sekasi tau!

EGLĖ *(imdama žiedą iš Skaisčiosios).* Pamėgai į Puodžiaus lašinius!.. Kad neįskiestų tau uodegos.

ŽALVYRIS *(modamas ranka, eina šalin ir sėdasi prie Voverės).* Ima jas galas! Įkyrėjo... Dar katinu pavirsiu. Tekremta kuris kitas.

EGLĖ *(dalindama žiūri į jį).* Pavirsk katinėliu, pažiūrėsim, ar neatkrims tau pelės uodegos.

KRIOKYS. O tuo laiku, kol peles vaikysi, Šarūnas pagaus Eglę. Jis arti gyvena.

ŽALVYRIS *(sėsdamas).* Ne jo nosiai!

RĖKYS. Nežiūrėk, kad jis negražus. Bet narsus, ir jo ranka stipri. Neatimsi, ką pagriebs. O mergos, brol, tokius mėgsta.

EGLĖ. Argi jis labai narsus?

KRIOKYS. Oo! Žiūrėkit, jau Eglė susidomėjo! Tuo pamėgs Šarūną.

ŽALVYRIS *(graso jai).* Aš tau parodysiu!.. Tepamėgina tik...

EGLĖ *(dalindama).* O gal tau žadėjau?..

KUONIS *(išėjęs iš miško, šalia ežero, iš kitos pusės).* Aš jų ir čia ieškau, ir ten ieškau, o jie, va, kur susirinkę. *(Eina ir sėdasi gale).*

KRIOKYS. Buvo pauostyti, kurioj pusėj peliena kvepia, — tai ten Žalvyris peles kepa.

ŽALVYRIS. Kad būtai nesusipratęs, geriau būtai padaręs. Kaip nebijojai vienas joti? Galėjai lapę sutikti ir išsigandęs drugį gauti.

KUONIS *(žiūrėdamas, pasilenkęs į jį pro eilę).* Ko tu į mane kimbi, kaip ožys į vilką?

KRIOKYS. Mat, Eglė į tave meiliai pažiūrėjo, tai Žalvyris ir pasišiaušė ožiu.

VISI *(nusikvatoja).* Cha cha cha...

RĖKYS. Matai, pelė iš dantų ištrūko... *(Mostelėjęs ranka).* Tfu!.. Ką aš sakau — Eglė, tai ir raukosi. Baisu vargšui, kad kas kitas jos nepagautų. Kai bematai, ištruks ji tau, Žalvyri, iš dantų.

ŽALVYRIS *(Rėkiui)*. Jei alkanas, su mielu noru leisiu savo vieton. Gal tau geriau seksis ir pelę ir Eglę sučiupti.

KRIOKYS *(į Eglę žiūrėdamas)*. Vai, ar tik tiesa? Vistiek, kaip ožį į kopūstus įleisi! Ar neverksi vėliau?

ŽALVYRIS. Ko? Pelės? Nesigailėsiu, nepavydėsiu jauniems dantims.

II MERGA. Tikrai, tekremta Kuonis dabar. Jis dar jaunas, jo dantukai aštrūs.

KUONIS. Kad pelė būtų tokia riebi, kaip tu, tai dar... *(Apkabina ją)*.

RĖKYS. Nesijuok iš jos, šalia sėdėdamas. Ji tuo tau kupron pridės, kad net kelnės nusmuks.

VISI. Cha cha cha...

EGLĖ *(ploja delnuosna padalinus)*. Pas ką žiedas žydi daržely, kieno gražiausia mergelė?

ŽALVYRIS. Minsiu ant vieno: kada nors jam teks. *(Prieina į Kriokį)*. Duok!

KRIOKYS *(rodo tuščius delnus)*. Neturiu, brolau. Vėl pelę pagavai.

EGLĖ. Netiesa, aš tau daviau žiedą.

KRIOKYS *(duodamas žiedą)*. Susikalbėjusiu abu. *(Keldamasis)*. Vai, reikia judinti seni kaulai. *(Pasikėlęs eina galan ir sėdasi. Eglė sėdasi jo vieton ir, taisydama plaukus, kuštasi su mergomis)*.

ŽALVYRIS *(eidamas į galą eilės)*. Pamėgink dabar tu, ar gardžios pelės.

ŽUBRIS. Ė, pakaks šito kvailo žiedo! Nusitupėjau, kaip pereklė višta, gūžtoje.

KUONIS. Voverėlę geriau gaudysim.

RĖKYS. Ar Voverę nori pagauti? Vėlu: jau tavo brolis turi ją pagavęs.

KRIOKYS. Voverėlę, voverėlę!.. Žiedas jau nusibodo.

ŽALVYRIS. Ne, ne! Teparagaus dar Kriokys pelių. Matai, sulysęs pilvo nematyti.

EGLĖ *(stoja į eilę)*. Voverėlę! *(Ploja delnuosna)*. Voverėlę, mergelės! Kas norit voverėlės gaudyti, einam! Tegul jie sau dalina žiedą.

VISI *(pasikėlę)*. Voverėlę, voverėlę gaudyti!.. Pakaks žiedo... Nusibodo...

ŽALVYRIS *(užsimaudamas ant piršto žiedą)*. Kai aš, tai krimtau, o kitam ir paragauti neduoda. *(Tie, kurie sėdėjo, keliasi nuo žemės)*. Na, nors žiedą gražų gavau. *(Žiūri į pirštą)*.

EGLĖ. Skaisčiosios.

ŽALVYRIS. Ir čia nepasisekė. Na, broliai, aš būsiu vanagas. Nors nupešiu gerai voverę. Išpurtinsiu!..

EGLĖ. Voverė tebus voverėle. *(Varydama visus, paėmus šakelę, eilėn)*. Eilėn, eilėn, mergelės, eilėn berneliai! Tverkit daržėlį, darykite ratelį!

(Bernai ir mergos sustoja ratan: susiėmę už rankų, daro darželį. Eglė, stumdama Voverę vidurin). Eik, sesule, o tai vanagėlis tave sugaus.

VOVERĖ *(eidama ratan).* Vai, kad tingiu.

EGLĖ *(pati eina eilėn).* Gėda tau, sesule, tingėti!

KRIOKYS *(Kuoniui).* Vargšas! taip ir likai be voverės. *(Žubriui).* Bet ir tu paleidai, brol. Pagaus kuris kitas.

ŽUBRIS. Maža bėda. Tegul.

RĖKYS. Girdi, Voverėle, ką Žubris kalba? Aš supyktau.

VOVERĖ *(stovėdama vidury rato mazgo kasas).* Aš negreita pykti.

MERGOS *(dainuoja).* A - kiš, a - kiš, voverėle, žaliajan vyšnių sodelin, po žialiąja šakele. *(Mergos ir bernai, susiėmę už rankų, greit sukasi aplinkui Voverę, kuri stovi vidury. Paskui mergos imasi už rankų sau, o bernai sau ir tveria dvi sienas: vieną vidury — mergos, antrą iš krašto — bernai).*

Ant tėvulio didžio dvaro
Žalių vyšnių sodelis.
Tam sodely, tam žaliajam
Pilka voverėlė.

BERNAI *(dainuoja ir sukasi kiton pusėn).*

Ant tėvulio didžio dvaro
Aukštoji klėtelė.
Toj klėtelėj, toj aukštojoj
Raibas sakalėlis.

MERGOS *(sukasi kiton pusėn, pasišokinėdamos, greitai kitu tempu).*

Voverėlė pilkuonėlė —
Tai jaunoji mergelė,
Skaisti, graži Voverėlė,
Tai Džiangio dukrelė.

BERNAI *(taip pat, kaip mergos, tik sukasi kiton pusėn ir lėčiau).*

Sakalėlis raibužėlis —
Jaunasai bernelis,
Narsus, puikus Žalvyrėlis,
Tai Garnio sūnelis.

(Bernai ir mergos susiima vėl už rankų ir tveria didelį darželį. Vidury stovi Voverė).

VOVERĖ. Kaip gi dabar čia? Die, nežinau, pamiršau... *(Atsikrankščiusi).* Che.

ŽUBRIS. Negi sena motulė tavęs dainų neišmokė?

VOVERĖ *(dainuoja).*

Tu, sakalėli, tu, raibužėli,
Tu manęs nepagausi!
Tai aš nušoksiu, tai aš nubėgsiu
Nuo žalios viršūnėlės,
Tai pasislėpsiu aš, voverėlė,
Tarp žaliųjų šakelių.

(Nusilenkia prieš Žalvyrį, kuris stovi kitoj rato pusėj).

ŽALVYRIS. Aš tave, voverėle, pagausiu,
Aš tave, voverėle, pavysiu,
Kai tu šoksi nuo viršūnės
Ant žalios šakelės.

(Žalvyris nori įsprukti vidurin, bet bernai ir mergos neleidžia jo, nulenkdami žemyn rankas ar pakeldami aukštyn).

MERGOS IR BERNAI *(sukdamiesi ir kratydami rankomis).*

Gaus, gaus — nepagaus,
Voverėlės nepavis!
Jos lengvos kojelės,
Jos greiti pėdeliai!

(Žalvyriui pasisekė įsprukti vidurin, bet tuo metu darželis persiskyrė, vienas susitvėrė aplinkui Voverę, o antras aplink Žalvyrį. Dabar iš vidurio jo neleidžia. Ratai sukasi čia į vieną pusę, čia į antrą).

MERGOS. Kelkitės, broleliai,
Kelkitės, raiteliai,
Gelbėkit sesulę
Nuo šelmio bernelio.

(Voverė išėjo iš vidurio rato. Jos ratas sustojo aplinkui tą, kuriame stovi Žalvyris. Žalvyris mėgina išsprukti iš vidurio, bet jo neleidžia).

BERNAI. Aukštos tvorelės,
Vario varteliai,
Aukšta klėtelė: —
Neduosim sesulės.

ŽALVYRIS *(vidury stovėdamas, ploja rankom, o paskui jį visas ratas, kuris stovi iš oro)*. Aš tvorelę išgriausiu.

VISI. Neišgriausi!..

ŽALVYRIS. Aš vartelius išversiu.

VICI. Neišversi...

ŽALVYRIS. Aš mergelę paimsiu...

VISI. Nepaimsi.

ŽALVYRIS. Ir sesulę išvešiu.

VISI. Neišveši.

ŽALVYRIS. Ir rūtelę nuskinsiu.

VISI. Nenuskinsi.

ŽALVYRIS *(supliaušk inęs rankom)*. Na, žiūrėkit dabar! *(Ir antras ratas susiima už rankų)*. Kaip matai, pagausiu. *(Pataisęs ant galvos kepurę, puola bernus, norėdamas nutraukti jų ratą)*.

KRIOKYS. Pamažu, mes ne tie, kurie nugalimi. *(Žalvyris puola kiton pusėn)*.

ŽUBRIS. Nors neišversk! Čia tikro vario vartai! *(Žalvyris puola vėl kiton pusėn)*.

RĖKYS. Nepasiseks, brol, ir čia.

I MERGA *(Žalvyris puola, kur mergos stovi)*. Ai ai ai!.. Turėkite, laikykitės, sesulės... *(Mergos paleidžia rankas, bet tuo laiku bernai ir mergos užpakal daro antrą ratą)*.

ŽALVYRIS. Pirmą tvorą išgrioviau. Jau tik viena beliko.

KRIOKYS *(juokdamasis)*. Pamėgink pas Eglę, gal pasigailės ir padės kitą išgriauti.

RĖKYS. Kaipgi, padės, tik lauk! Kad Voverę pagautų!..

EGLĖ. Štai jums! *(Daro grimasą)*.

ŽALVYRIS. Vai, kokia negraži pasidarei, Eglele, išsišiepus. *(Eglė parausta, nuleidžia galvą)*. Na, bėrasis, nešk į uošvio dvarą... *(Puola mergas)*.

II MERGA. Ai ai ai, sesulės! Laikykitės, laikykitės!

EGLĖ. Ai, ranką, ranką!

ŽALVYRIS *(išsiveržęs iš rato veja Voverę. Toji bėga aplinkui ir nori pasislėpti vidurin rato. Bernai pakelia rankas jai praleisti, bet tuo metu įsprunka vidurin ir Žalvyris. Voverė bėga iš rato ir nesuroja pasprukti, kai ją nutveria Žalvyris)*. Na, ir pagavau voverėlę!

VOVERĖ *(atsirėmus ant Žalvyrio rankos)*. Vai, nuilsau...

EGLĖ *(trindama ranką, žiūri iš paniūrų į Žalvyrį)*. Netikėlis, ranką užgavo... Net skauda.

KRIOKYS. Dabar aš vanagu būsiu. Eik, Žalvyri, mano vieton.

EGLĖ. Voverėle, sesule, eik ir tu mano vieton. *(Paleidus ratą, įeina vidurin)*. Voverėle, voverėle noriu būti!

VOVERĖ *(eidama į ežero krantą)*. Žaiskite be manęs. Aš labai nuilsau. Štai, prakaitas upeliu teka per akis. *(Šluosto ranka prakaituotą veidą. Žalvyris eina ir stojasi Kriokio vieton. Tas išeina iš rato)*.

EGLĖ *(stovėdama vidury rato kraipydama pečiais ir klubais)*.

Žalioj girioj, tamsiam šile
Pilka voverėlė,
O pro girią kaip toj kuosa
Lėkė vanagėlis.

(Prisilenkus). Aš vanagėliui špygą...

KRIOKYS *(taikydamas įsprukti vidurin rato)*. O aš voverėlę už uodegos, už rausvos...

EGLĖ *(pasišalindama kiton rato pusėn)*. Aš vanagėliui kitą...

KRIOKYS *(puldamas mergas)*. Pamatysim, pažiūrėsim...

MERGOS. Ai ai, ranką! *(Kriokys įsibrovė vidurin)*.

EGLĖ *(išsmukus iš rato)*. Pagavai? O ką, ar ne špygą gavai? *(Už Žalvyrio pečių)*. Vanagėli, aku ku!

KRIOKYS. Už Žalvyrio pečių nesislėpk, jis tave greičiau pagaus.

RĖKYS. Be lašinių suvalgys. Sudoros, ir kaulų nebeliks.

EGLĖ. Nebijok, nebijok, nepagaus, nesudoros...

RĖKYS. Kadai! Kai jo naguosna pateksi, neišgelbės tavęs jau niekas.

KRIOKYS. Kaip gaidys vištą išpurtins.

VISI. Cha cha cha, hu hu hu...

ŽALVYRIS. Štai, Šarūnas atjoja!

RĖKYS. Kuris jį čion galas neša? *(Visi žiūri ten, į tą pusę. Tuo metu Kriokys, išsprukęs iš rato, pagavo Eglę)*.

MERGOS. Turėkite, laikykitės, sesulės!

KRIOKYS *(nutvėręs Eglę)*. Laikykit, nelaikykit, vistiek jau sugavau.

EGLĖ *(žiūrėdama jam akysna)*. Pagavai? Tai, netikėtai... *(Atstūmus jį)*. Kai užsižiopsojau...

KRIOKYS. Bet vis dėlto pavarginom tave gerai.

RĖKYS *(išėjęs iš rato, pievelėj)*. Ką gauti, kam plunksnas rauti, kam odą skusti?

II MERGA. Skaisčiajai.

ŽALVYRIS. Palauk, atjoja Šarūnas, jis tau išskus kailį, kaip tavo broliui buvo sumanęs.

RĖKYS. Nelabai jo bijau.

KRIOKYS. Žinoma, tu ne iš bailiųjų, bet Šarūnas ir nebailiui kailį išperti moka. Nežiūrėk, kad jis truputį kuprotas, bet ranka jo stipri.

EGLĖ. Argi jis tikrai tokis stiprus?

ŽUBRIS. Kad stiprus, aš pats mačiau. Kovai pasibaigus, visuomet pažinsi, kur jo žirgo jota, kur jo kalavijo kirste kirsta.

ŽALVYRIS. Bet kalaviju matažgoja, kaip spragilu. O tu gal jau pamilai jo kuprelę, kad taip dėmiesi?

EGLĖ. Pamilau. Tau kas? Tau nežadėjau, neketinau...

ŽALVYRIS. Man ne, bet kažkam gal jau pažadėjai.

EGLĖ *(kraipydama galvą)*. Neketinau, nežadėjau, bernužėlio nemylėjau...

ŽUBRIS. Gana bus voverėlės. Užteks. *(Rėkiui)*. Ar tiesa, kad Šarūnas vos tik nepakoręs tavo brolio?

RĖKYS. Tebūtų pamėginęs! Mano kalavijas nevisai atšipo į gudų sprandą...

ŽUBRIS. Cha cha cha. Tai atsirado narsuolis! *(Ratas suiro, visi nuėjo ir susėdo kas sau: bernai sau, mergos sau, ir kuštasi tarpu savęs)*. Jis tave, kaip beregi, numalšintų. Padėkokite Geloviniui, kad užtarė.

KRIOKYS *(nusijuokęs)*. Geras senis, tik mirti vis dar nenori...

ŽALVYRIS *(erzindamas Rėkį)*. Kad aš tavo vietoj būtau buvęs, žinotau, kas jam pasakyti! Kol gyvas, daugiau nebekibtų bajoro. Bet nusigandota abu su broliu...

RĖKYS. Nusigandova? Aš jam dar pasakysiu žodį!

ŽUBRIS. Tai kodėl nesakei? Metas jau būtų!

RĖKYS. Aš tik progą rengiu.

ŽUBRIS. Kindė tavo brolį išgelbėjo, nors jai pačiai teko nukentėti.

KRIOKYS. Jau pasveiko senė?

ŽUBRIS. Seni žmonės gaivūs. Kur nepasveiks?

ŽALVYRIS. Ar mes, bernai, jam apsileisim, kaip vyrai? Matai, kokis puikus pasidarė: su mumis dabar ir kalbėti nekalba.

KRIOKYS. Ir aš matau. Seniau tokis nebuvo.

RĖKYS. Eglės akių gal pabojo.

ŽUBRIS. Žiūrėk, kad tik ir tu nepabotai. Susibadysita tada, kaip du briedžiai pavasario metu.

KRIOKYS. Kada Perlį pulsim? Sakykite, Alūnas taip niekais ir žuvo?

ŽUBRIS. Žuvo, arba dar ir ne.

KRIOKYS. Kaip ne? Štai, jau kuris metas, kai grįžom, o jo dar vis nėra.

ŽALVYRIS. Žinote, broliai, nejokim karan! Pamatysim, ką Šarūnas tuomet darys.

KRIOKYS. Su mergomis išjos, o tu eisi kuodelio verpti. Ir piktas tu ant jo! Vistiek Eglę paims.

ŽALVYRIS. Teima sau. Man tik pikta, kad jis mus niekina, vis vienas, šalimais laikosi...

ŽUBRIS. O kitaip seniai mus niekintų. Dabar jis nors senių neklauso.

EGLĖ. Ar ilgai jūs ten kalbėsite? Mes ėmėm miego norėti.

ŽUBRIS. Snauskite, sveikos. Mes palauksim, kol išsimiegosite.

EGLĖ *(nuėjus pas Voverę ir atsiklaupus šalia jos, apkabina ir bučiuoja ją)*. Kodėl, sesule, vėl nuliūdai?

VOVERĖ. Dar klausi. Argi nežinai?

II MERGA. Berneliai, ko dabar snaudžiate? Einam driegžlio žaisti.

KRIOKYS *(atsikeldamas)*. Kuris čia galas? Pasirodė Šarūnas, lyg šaltas lietus palijo. *(Eina į mergas)*. Ei, kas su manim driegžlio dvaro imti eis?

MERGOS. Driegžlio dvarą imsime!.. Driegžlio dvarą!..

ŽALVYRIS. Einam į aną pievelę, į Lygiapievę: ten daugiau vietos. *(Taisydamas ant galvos kepurę)*. Kad driegžlį, tai driegžlį! *(Priėjęs stveria Eglę už rankos)*. Eiva, mergele, greičiau! *(Į visus)*. Na, kas greičiausias?

EGLĖ *(į Voverę)*. Bėgsiva, sesule!

VOVERĖ. Bėk — ir aš tuojau ateisiu.

RĖKYS *(nutvėręs II mergą)*. Bėgam, bėgam! Vilkai veja! *(Visi bernai, su mergomis susiėmę už rankų, bėga girion. Pievelėje liko tik Voverė, besėdinti pas ežerą, nuleidus kojas vandenin)*.

ŠARŪNAS *(nusėdęs veda žirgą už pavadžių)*. Visi nubėgo! Tai mane pamatė. Gerai, aš neisiu jų ieškotų, kad jie nuo manęs bėga. *(Pamatęs Voverę, leidžia žirgą ir eina į ją)*. Ko tu, mergele, likai viena, nuo visų atsiskyrusi?

VOVERĖ *(krūptelėjus)*. Vai, dievuliai! *(Pašoka iš vietos)*.

ŠARŪNAS. Nusigandai? Ar aš tokis baisus?

VOVERĖ *(atsikvošėjus)*. Ne, tik netikėtai prakalbinai...

ŠARŪNAS. Tu — Voverė? Bajoro Džiangio duktė?

VOVERĖ. Taip, kunige.

ŠARŪNAS. Tai dabar žinau, ko mergelė viena čia liūdi. Mane keiki, sėdėdama ir savo brolį minėdama.

VOVERĖ. Aš keikti nemoku, nenoriu ir nieko nekeikiu. Už ką tave, kunige, keikti turėtau? Ar tu norėjai, ar kaltas esi, kad brolis negrįžo? *(Iš girios pasigirsta juokai)*.

ŠARŪNAS. Matai, kaip linksminasi jaunimas ir dėl žuvusių draugų neliūdi. Ko tau liūdėti, kol jauna? Broliui tuo nepadėsi. Eik, mergele, ten rasi meilesnį už brolį. Nėra ko liūdėti.

VOVERĖ *(gniaužydama rankom prijuostę, tyliai lyg paslaptį sakydama)*. Gal jau nerasiu, kunige, ten nieko. Bent to, apie kurį galvoji, man šiuos žodžius sakydamas.

JAUNIMO BALSAI.

Ant didžiojo dvarelio
Prie viešojo kelelio
Sėdi Driegžlis Driegžlelis
Auksinėje kėdelėj
Su vainiku pavogtu —
Vai, kad jisai išdvėstų!

ŠARŪNAS *(palūkėjęs)*. Negaišk jaunų dienelių, mergele. Girdi, kaip žaidžia? *(Juokai)*. Plaukia juokai per girias, lyg bangos per ežerą. Aš liepiu tau eiti ten, kur jaunimas. Girdi? Kas žino, kam žmogus gyvena, ar kad linksmai juoktųsi, ar kad gimęs numirtų?

VOVERĖ. Aš eisiu tuoj, kunige, tik atsilsėsiu. *(Nori eiti, bet mato Gelovinį ir susilaiko)*.

JAUNIMAS. Sėdi brolelis po langeliu,
Turi vainikėlį rankelėj.
Atiduok, Driegžleli, vainikėlį
Žaliosios rūtelės,
Atiduok, broleli, vainikėlį
Jaunosios mergelės.
Jei neduosi savo noru,
Atiduosi tad nenoru...

GELOVINIS *(išėjęs iš gilumos girios, iš tos pusės, iš kur atjojęs ir Šarūnas)*. O taip, tai kas kita. Seniai taip reikėjo. *(Voverė paraudusi užsidengia rankove veidą)*. Nėra ko rausti, mergele, ir gėdytis nėra ko, visi jauni buvome. Pažabok geru žabanklu šitą žirgą, merguže, — daugel žmonių tave laimins.

ŠARŪNAS *(į Gelovinį pažvelgdamas)*. O tu nūnai kokiu būdu čia atsiradai?

VOVERĖ. Ajau, dievažiai, tamista! Ir ne gėda tau kažiką manyti ir kalbėti. *(Nusigręžia ir eina ten, kur girdėti jaunimo balsai)*.

GELOVINIS. Aš nieko blogo nemanau, merguže, o kalbėti man senam visa galima. *(Šarūnui).* Mirti rengiuosi, — atėjau atsisveikinti su žalia girele, su tomis vietelėmis, kur jaunas būdamas laimužę rasdavau, jaunomis dienomis džiaugdavaus. *(Jaunimo juokai).* Girdi, kaip linksminasi jaunimas — ir aš kadaise taip linksminausi, apie senatvę negalvodamas. *(Linguodamas galvą).* Prakeiktas daiktas — senatvė! Patsai savęs žmogus nepakenti!

ŠARŪNAS. Aš trisdešimts su viršum metų pragyvenau, o atsigręžiu atgal, rodos — vakar tik gimiau. Tiek žmogui reikia, tiek žmogus nori, kad šimto metų nepakaktų, o čia ir tas trumputis amžius dykai slenka.

GELOVINIS *(atsigręžęs ir stuksėdamas lazda).* Jaunas apie žygius svajoja, senas apie mirtį galvoja, o pagyvenęs — vyras — apie ramias dienas... Žmonos tau reikia, berneli. Kai pamilsi, sužinosi, kad ir be garsių žygių galima gyventi ir laimę surasti... Žmonos tau reikia — ot kas yra!..

ŽALVYRIS.

Aš vainikėlio neduosiu
iš rankelių,

Aš mergelės neleisiu —
iš klėtelės,

Aš jūsų, raitužėlių, —
nebijau,

Vai, aš šitą mergelę —
pamilau.

ŠARŪNAS. Žmoną juk turėjai: tai kodėl dabar senatve skundiesi?

GELOVINIS. Buvau, buvau ir aš laimingas. Bet kas iš to, jei šiandien pasenau ir likau vienui vienas, kaip pirštas. Todėl ir skundžiuosi. Sunku vienam gyventi! Ir nelaimė, kai yra kam pasiguosti, jau nesunkus vargas! Ir laimė, kai nėra su kuo ja pasidžiaugti, jokia tai, berneli, laimė! Todėl sakau: vesk, kol tavo dar jaunos dienos.

ŠARŪNAS *(nusijuokęs).* Gera tau sakyti: vesk, bet ką turiu vesti? Nei viena mergelė nepanorės už manęs tekėti, savo jaunas dienas man atiduoti. Ar gal, į nieką neatsižvelgdamas, prievarta turiu paimti, kaip kad seni mūsų senoliai nevieną kartą darydavo — bent taip vaidilų dainos pasakoja.

GELOVINIS. Gali ir prievarta, jei tau patinka. Prievarta vedę gerai sugyvendavo ir laimingi būdavo. Žmona, prievarta paimta, kalaviju iškovota, dar brangesnė, dar meilesnė būna, negu gera valia tekėjusi. O moteris *(sumodamas ranka)* prievartą mėgsta ir visados prievartai mielai pasiduoda. Štai kas yra, berneli!

ŠARŪNAS *(juokaudamas)*. Kalaviju gautų aš daugel parsivedžiau. Teks paieškoti jų tarpe, gal ten rasiu sau tinkamą žmoną.

GELOVINIS. Kam tau vergė kitatautė? Ar neužtenka mūsų krašto mergų? Kuo gi, štai, kad ir šioji merga, su kuria kalbėjai, tau negera? Graži, skaisti ir garsios giminės. Gera būtų kunigienė.

ŠARŪNAS *(liūdnai)*. Ji netekėtų už manęs. Tokią tik prievarta galėtau paimti.

GELOVINIS. Prievarta tai prievarta, ne vistiek. Kokis tu bernas, jei mergos bijai? Dėl to jos tavęs ir nemyli, kad tu jų bijai. O dar narsus kunigas esi!.. Ei, aš tavo amžiuje kitaip su mergomis kalbėjau... Na, bet reikia namo kojos vilkti. *(Atsigręžęs į ežerą)*. Matai, kaip spurgos šoka ant vandens... Ir kregždės žemai lakioja, ir vėjas tirštas papūtė... Bus didelė audra į vakarą.

ŠARŪNAS. O gal ir nebus. Kas žino?

GELOVINIS. Niekas nežino, bet žmonės taip mano... Lik sveikas, jaunas jaunimėli! Jau aš su tavim nebebičiuliausiu... Linksminkitės, žaiskite, mylėkitės, vaikeliai... *(Nusigręžia eiti)*.

JAUNIMAS *(toliau)*.

Driegžlio dvarą įėmėm,
Sesulę išvadavom,
Ir jos žalią vainikėlį
Ir laisvąsias dieneles. } du kartu.

(Juokai ir mergų spiegimai).

ŠARŪNAS. Visur tam linksma, kieno širdis linksma. O kieno širdis juoda, kaip juodos šito ežero vilnys, tai liūdna tam ir su jaunimu ir kunigo dvare.

JAUNIMAS *(jaunimo juokai ir kvatojimasis)*. Cha cha cha.. Huu huu...

GELOVINIS. Viso tau yra, ir girių, ir laukų; visi tavęs klauso... Tik štai, meilės širdis trokšta, o tu pats to nežinai — štai, kas negerai.

ŠARŪNAS. Ne apie save kalbu, apie kitus; nors ir aš ne tiek laimingas, kaip tie, kurie gali linksmai kvatotis. Daug man rūpi, o rūpesčių niekam nepasakysi!..

GELOVINIS. Be rūpesčių, vaikeli, niekas negyvena. Kad rūpesčių nebebūtų, nusibostų žmogui gyventi.

ŠARŪNAS. Rūpesčiai, kaip liga: prisipainioja, prikimba prie žmogaus ir neduoda jam ramybės nei dieną, nei naktį, ir dievai žino, kam jie reikalingi! O nusikratyti negalima...

JAUNIMAS. Cha cha cha... huu huu...

EGLĖ *(iš tolo)*. Voverėle, au! Kur tu?

VOVERĖ *(girioje)*. Einu! Einu!

EGLĖ. Aguonėlę žaisim! E-eikše-e!..

GELOVINIS. Pamilsi moterį, ir nieko tau daugiau nebereikės, užteks jos meilės, jei stipriai pamilsi. Bus tau vienas tik rūpestis tada — kad ji vis laimingesnė būtų.

ŠARŪNAS. Gal yra kažkur toji meilė auksinė, apie kurią kalbi man, bet kur ji? — Už marių gal tik, ne pas mus. *(Jaunimo juokai)*. Kitaip nesijuoktų taip žmonės, nesilinksmintų vieni ant kitų kapo. Ir aš dar jų gailiuosi!.. *(Karčiai nusišypso)*. ...

GELOVINIS. Jaunas apie mirusius nemėgsta galvoti, jaunas nemoka ilgai liūdėti... Ir gerai daro, kad neliūdi, tik džiaugiasi šia diena... Na, pasilik sveikas ir neliūdėk. Eik geriau, kur jaunimas žaidžia... *(Eina nusigręžęs girion)*.

JAUNIMO BALSAS.

Aguonėle, seserėle,
Ko raudonai žydi?
Mergužėle lelijėle,
Kam bernelį lydi?

MERGŲ BALSAI.

Tą aš lydžiu bernužėlį,
Kurį labai myliu.
Kurį myliu bernužėlį,
Už rankelės jauna imu.

BERNŲ BALSAI.

Aguonėle, seserėle,
Ko raudonai žydi?
Mergužėle lelijėle,
Kurį berną myli?

MERGŲ BALSAI.

Aš tą pamylėjau,
Kam žodį kalbėjau,
Aš jam daviau rankelę
Ir gelsvąją kaselę...

(Paežere iš girios išeina Rainys).

ŠARŪNAS *(jį pamatęs tik, kai priėjo arti)*. Kur tu, broli, eini vienas? Ar ne ten tavo vieta, kur skamba daina, kur juokai?

RAINYS *(susilaikęs)*. Ar seniai Šarūnas juokdario vardą teikė Rainiui? Kam tada nūnai vadini mane broliu? Aš brolių neturiu.

ŠARŪNAS. Dundys nuėjo, ir tu palieki mane.

RAINYS. Kunigas nereikalingas vaidilos. Jam nereikia jo dainų. Jis turi daug aukso ir sidabro. Gera jam tarpu kailiais ir kilimais išklotų sienų.

ŠARŪNAS. Nei vienas vaidila negali pasiskųsti, kad buvau jam šykštus. O kuo tau galėtau atsilyginti, jei nieko neimi? Norėtau, kad šiuo atveju mano vietoje pabūtai!

RAINYS. Dievai man nelėmė gimti galingu kunigu; bet jei tavo vietoje būtau, sujudintau dangų ir žemę.

JAUNIMAS *(toli)*. Cha cha cha, huu huu huu!..

ŠARŪNAS. Negundyk manęs, vaidila! Ar nori, kad tėvą prieš sūnų, sūnų prieš tėvą sukeltau?.. Kas liktų čia, jei tavęs paklausytau? Vieni pelenai, ašaros ir kančios...

RAINYS. *Tegul kenčia! Tik nelaimėje, tik kentėdamas — žmogus gražus ir didis; visais kitais atvejais — jis gyvulys, žvėris. Ir pikta žiūrėti, kad toks niekšas jisai, nieku nesiskiria nuo gyvulio. Kaip graži mergina, kol nenusišluostė ašarų, verkdama pamiltojo; o kaip ji biauri, kada akimi šaukia, kaip patelė, kito sau patino... (Toli sugriaudė griausmas).*

ŠARŪNAS. O jei mane visi apleis? Jei liksiu vienas, prieš visus vienui vienas?.. *(Jaunimas dainuoja juo toliau, juo tyliau, atsitolindamas. Aidas skamba giriose).*

JAUNIMAS.

Vai, daugel, daugel mūsų brolelių,
Nevisi pas tėvulį.

RAINYS. Tai žūk! Geriau tau metus ereliu pasauly skraidyti, negu trisdešimt metų mėšlu dūlėti.

BALSAI.

Pirmas brolelis mūsų rytuose,
Antrasai vakaruose.

ŠARŪNAS. Nežinai, dainiau, kiek mane sužavėjo tavo sapnai! Kokios mano širdy bunda audros, su kokiomis abejonėmis kovoja mano siela. Ir kalbu ir juokiuosi, o vidury širdį lyg varsto kas, lyg ten katės draskosi. Ir noriu aš drįsti ir baisu: visi bus prieš mane, ir savieji, ir svetimieji. Atprato mūsų žmonės nuo kalavijo, atjunko nuo karo. O tiek kraujo, tiek kraujo gali prasilieti!.. Kad nors suprastų, kam tai reikia. Suprantu aš ir tu — daugiau niekas.

RAINYS. Kas nori daug, tas nieko neturi bijoti. Ne nūnai — ryt tasai kraujas patsai liausis gyvenęs, ir veltui. *(Griaudžia arčiau).*

JAUNIMAS.

O šitas trečias mūsų brolelis
Lankelėj šieną piauna.

ŠARŪNAS. Pasilik čionai, kur eisi? Nepalik manęs vieno... Girdi — griaudžia.

RAINYS. Kai manęs tavo siela pareikalaus — ateisiu.

JAUNIMAS.

Ne tiek jis piauna, kiek gailiai verkia,
Ant dalgelės rymoja.

RAINYS. Girdi, ką dainuoja jaunimas? Jis liūdi be karo, jis trokšta karo žygių. Neteisingai sakei: atprato nuo kalavijo. Kas moka žaisti linksmai, dainuoti linksmai ir gyventi gražiai, tas gražiai, linksmai ir žūti gali, ar kare, ar medžionėj. Tie, kurie kaip dievai gyvena, kaip dievai ir miršta drąsiai. Dar mes mokame linksmintis.

JAUNIMAS.

Vai, ir ateina jauna mergelė:
Padėk, dievai, berneliui!

ŠARŪNAS. Kvaila, visa kvaila, Rainy. Miršta jauni — linksmai, miršta seni — dar linksmiau. Nėra nei tiesos, nei laimės... Kvaila jaunystė, ir gyvenimas kvailas, ir aš kvailas, kad jį veltui žudau.

JAUNIMAS.

Vai, ko tu stovi, ko nešienauji,
Ant dalgelės rymoji?

(Griaudžia vis labiau).

RAINYS. Bet šioji kvailystė labai graži ir maloni. Ar negražus šitas ąžuolėlis šakotas, plačialapis, nors jisai ir kvailesnis už mus, ir patsai gal nežino, kam jis čia stovi.

JAUNIMAS.

Ar tai tau gaila plieno dalgelės,
Ar lankos dobilėlio.

ŠARŪNAS *(atsirėmęs ranka į ąžuolą, žiūri aukštyn)*. Kas tavo buitis, ąžuolėli? *(Tolimas griausmas)*. Kad jį nukirstau, kokia čia pasidarytų negraži plikė! Vaikų vaikai, pamatę ją, kalbėtų, kad čia medis turėjo stovėti. O žmogus, tiek jaunas, tiek senas, garsus ar ne, numirsi, jokios plikės nepaliksi: tavo vietą kitas užims.

JAUNIMAS.

Vai, nei man gaila plieno dalgelės,
Nei lankos dobilėlio.

RAINYS. Vienas daiktas yra pasauly, dėl ko verta jame gyventi, tai meilė auksinė: ji, kaip saulė, kaitina visa, kas gyvena.

ŠARŪNAS *(žiūrėdamas tolyn)*. Aš nežinau, kas toji auksinė meilė, kurios taip visi trokšta ir gerbia; aš jos nemačiau, nors ieškojau... *(Griausmas)*.

JAUNIMAS.

Vai tiktai gaila šilko balnelio,
Aukselio pentinėlių.

(Griausmas didesnis, arčiau).

ŠARŪNAS. Gal ji yra kažkur už marių... Aš noriu pamilti nūnai tik vieną — garsią, galingą garbę, tokią, kad pavydėtų man per amžius dievai ir žmonės. Dėl jos aš paaukosiu ir jaunystę ir gyvenimą.

RAINYS. Vienas tik yra tam kelias — tas, kurį tau rodžiau. Sukelk audrą — ar būsi vienas mūsų žemėje valdovas, ar žūsi, vistiek dievai ir žmonės turės tau pavydėti...

ŠARŪNAS. Tu sakai... Bet vaidilos žodžiai dažnai apgauna.

JAUNIMAS.

Tik gaila kardelio berūdijančio,
Mikliojo kilpinėlio.

RAINYS. Žinai, valdove: retai žmogus veda mylimąją. Garsi garbė — nepastovi mergelė: kas ją myli, trokšta, laukia — nesulaukia, o tenka tam, kuris nei mano, nei svajoja apie ją. *(Griaudžia)*.

ŠARŪNAS. Aš nesuprantu tavęs: taip kalbi ir šiaip kalbi; dabar kalbi visai ką kitą, negu anksčiau esi pasakęs.

JAUNIMAS.

Gulbinai lėkė, žinelę nešė
Iš tolimo karužio.

RAINYS. Tu jau prakalbėjai mano žodžiais, ir aš turiu tau pasakyti, kad garbė, kaip merga, mėgsta, kad ją prievarta imtų tas, kuris ją pamilo. Visuomet ji tenka narsuoliams, kurie ją ima, bet ne svajoja apie ją bergždžiai. Svajoja tik bejėgiai, kuriems narsos trūksta.

JAUNIMAS.

Vai, joja joja mūsų broleliai,
Tai dailiai dainuodami.

RAINYS. Lik sveikas, Šarūne! *(Griausmas).* Eisiu toliau, kur širdis mane kviečia, kur žmonės viską drįsta, ką tik jų širdys panori.

ŠARŪNAS. Girdi, kaip griaudžia. Audra tau kelią nori pastoti. *(Vėl griausmas, dar arčiau).*

RAINYS. Ne pirmas man kartas su audra grumtis. Audringą naktelę pagimdė mane močia, tai ir mėgstu audrą. Lik sveikas! *(Žaibas ir griausmas. Rainys eina girion. Šarūnas, atsirėmęs ažuolo, stovi ir žiūri į ten, kur Rainys nuėjo). Per ežerą padūmė vėjelis, ir vėl tyluma. Vėsiau ir tamsiau. Griausmas ir žaibas dažniau ir aiškiau. Toliau paėjęs, Rainys uždainavo. Jam bedainuojant, žaibuoja ir griaudžia. Vis toliau ir toliau girdėti jo balsas).*

RAINYS.

Vai, pas mano tėvužėlį
Ristieji žirgeliai;
Vai, pas mano tėvužėlį
Eikliausi bėreliai.

JANIMO BALSAI.

Mesk pentinėlius į rūdymėlį,
Į gilų dunojėlį: —
Vai, kad pražuvo jaunos dienelės,
Pražūkit ir pentinėliai.

(Tamsuma dar didesnė. Pakilo vėjas, girios sušvokštė. Balsai girdėti nebeaiškiai).

RAINYS.

Tai žirgelin, tai ristajan
Ašai jaunas sėsiu,
Jaunystėlę sa linksmiausią
Tai aš jaunas vysiu.

(Žaibas ir griausmas).

JAUNIMAS.

Vai, kad pražuvo jaunos dienelės,
Rūdyki, kalavijėli.

(Dar tamsiau. Nuo Balyno, iš vakarų, keliasi didelis juodas debesis, apėmęs pusę dangaus. Vėjas papūtė stipriai; vilnys nuribavo per ežerą, pirma mažutės, paskui didesnės. Žaibuoja ir perkūnai vis smarkiau tranko).

RAINYS.

Nors ir sėsi nors ir vysi
Dieną ir naktelę —
Jau pražuvo jaunos dienos,
Linksma jaunystėlė.

JAUNIMAS.

Mesiu dalgelę ant pradalgėlio,
Balnosiu žirgelį;
Imsiu rankelėn šveitrų kardelį,
Varysiu bėrelį...

RAINYS.

Vai, ten girioj, tai žaliojoj
Gilus dunojėlis;
Tam dunojuj, tam straujausiam
Gražus vandenėlis.

JAUNIMAS *(vis toliau ir silpniau girdėti).*

Tolimon šalelėn, į didį karelį,
Kur skamba kardeliai;
Ten skamba kardeliai, ten šaukia raiteliai,
Mano brolužėliai.

(Griausmas).

RAINYS.

Tai aš eisiu, atsisėsiu,
Peikintan luotelin,
Tai aš plauksiu, tai aš leisiuos
Į marias mėlynas.

JAUNIMAS *(vos girdėti).*

Tai ten ieškosiu aš jaunystėlės,
Linksmųjų dienelių,
Ten pražydėsiu aš, bernužėlis,
Kaip dobilėlis.

(Sugriaudė taip, jog net žemė sudrebėjo).

RAINYS *(toli toli).*

Tai aš plauksiu, tai aš leisiuos
Į marias mėlynas,
Gal užtiksiu, gal surasiu
Linksmesnę dalelę.

(Saulė pasislėpė už debesio, pasidarė tamsu, kaip nakčia. Giria sušniokštė, jog balsų nebegirdėti. Perkūnas traiškina dar smarkiau, ėmė lyti dideliais lašais. Papūtė šaltas vėjas. Šarūnas stovi, prisiglaudęs prie ąžuolo. Jo žirgas prieina ir paliečia jo petį nosimi. Šarūnas sėda balnan. Tuo metu Perkūnas taip smarkiai ir arti trinktelėja, jog žirgas stoja piestu..)

ŠARŪNAS. Skrisk, žirgeli, pirmyn. Negi audros pasibijosiva? Ne, mudu su ja dar pasigrumsiva!.. *(Žaibo greitumu nuskrenda ten, kur nuaidėjo Rainio balsas).*

III

Vasara. Moteriškoj Balyno pilies pusėj. Visa, kaip menėj, tik čia nėra ant sienų ginklų. Suolai ir suoleliai užkloti kailiais ir meškų, vilkų odomis. Taip pat išklotos ir lubos. Asla molinė, švariai nušluota. Ant suolo sėdi mergos ir verpia linus; jos dainuoja, o paskui, kai atėjo Gelovinis, tai tik kuštasi tarp savęs.

MERGOS *(verpdamos dainuoja).*

Aš sapnavau šią naktelę,
Kad išdygo lelijėlė,
Nusipyniau, užsidėjau
Ant galvelės vainikėlį.

Vainikėlis lelijėlių
Kaip saulė žibėjo,
O bernelis sakalėlis
Meiliai į mane žiūrėjo.

Vai, mergelei skaisčiaveidei
Taigi dera vainikėlis,
Ne tiek baltos lelijėlės,
Kiek žaliosios rūtužėlės!

Vai, berneli juokdarėli,
Kam iš manęs juokavoji,
Mergužėlei vargdienėlei
Tinkamiausia — lelijėlė.

(Įeina Gelovinis, pasiremdamas lazda. Jis dar labiau pasenęs. Įėjęs stovi pas duris ir dairosi aplinkui, lyg ieškodamas vietos, kur prisėstų).

GELOVINIS. A a! dainuojate... Džiaugiatės jaunimo susilaukusios... *(Eidamas į suolą).* Džiaukitės, dainuokite, kol jaunos. Gyvenimas trumpas.

I MERGA *(prišokus, taiso kailį ant suolo).* Va, čia, tamistėle, va, čia sėskis, čia bus minkščiau.

GELOVINIS. Ačiū tau... *(Sėsdamas lėtai).* Seniems kaulams visur kieta. *(Sėsdamas stena).* A a! pasenau ir net sėstis jau sunku. *(Nuleidęs galvą).* Dainuokite, dainuokite — aš čia prisiglaudęs paklausysiu... Paminėsiu senus laikus, kada dar ir aš jaunesnis buvau.

I MERGA *(sėsdama verpti)*. Kad mes, tamistėle, negražiai dainuojam.

GELOVINIS. Aš jau senas, gerai negirdžiu, tai man vistiek, bet tik dainuoja... *(Visi tyli)*.

II MERGA. Kas girdėti jūsų krašte?

GELOVINIS. Kas girdėti, klausi? Kas girdėti? Nieko... Namie vienam liūdna ir gūdu senatvėj. Vėjas staugia pas mane kampuose, kaip vilkai rudenį.

I MERGA. Kad dabar, tamistėle, nei vėjo nėra.

GELOVINIS. Nėra, sakai? Nežinau, kas ten staugia... Gal man taip tik girdisi... Gal tai savieji šaukia... Ten, namo...

II MERGA. Pasenai labai tamista, ir girdi, ko nėra. Tik veltui save baidai.

GELOVINIS. Mirti teks. *(Dar žemiau nuleidęs galvą, ilgai mąsto)*.

II MERGA *(I mergai)*. Seni žmonės, matyti, kur eina, vis apie mirtį mąsto.

I MERGA. Manau, baisu laukti, kad štai štai tuojau turėsi mirti.

II MERGA. Aš apie mirtį nenoriu galvoti. Kažkada, negreitai dar, teks mirti, bet kam apie tai dabar turiu galvoti!..

I MERGA. Aš kai tik pamanau, mane visą, kaip drugys, sukrato. Ir kuriam galui toji mirtis reikalinga? Dievai negeri; patys nei sensta, nei miršta, o žmonėms reikia...

GELOVINIS *(pakėlęs galvą)*. Kadai nemiršta, mergelės. Štai Perkūnas pasenęs, kaip aš. O kas sensta, tas ir miršta. *(Vėl nuleidžia galvą)*.

II MERGA. Kur dėtųsi visi žmonės, jei niekas nemirtų? Netilptų jie nei giriose, nei laukuose, nei kaimuose. O vėl senam gal jau ir nelinksma gyventi. Pragyvena šimtą metų ir lieka vistiek, kaip mažas vaikas. Tiktai mažu visi džiaugiasi, o senu... *(Moja ranka)*.

GELOVINIS *(pasikėlęs)*. Gerai sakai... Viskas kvaila... Ką bedarysi žmogus, viskas kvaila! *(Vėl sėdasi)*. Ir senatvėj, ir jaunystėj... Visas gyvenimas kvailas... *(Numojęs ranka)*. O vėl, gal gi taip ir reikia.

DŽIANGIS *(įėjęs dairosi)*. Kunigienės nėra?

I MERGA. Tuojau sugrįš, tamistėle. Tik dabar išėjusi.

DŽIANGIS *(sėsdamas ant suolelio)*. Ir Gelovinis čia? Kaip matau, antrą ar trečią jaunystę gaudo. Ką, seni, šilčiau šalia moterų?

II MERGA. Jau jo nesušildysi...

I MERGA. Štai, kunigienė ateina. *(Įeina Viltė; įėjus žiūri į Džiangį, kuris, atsistojęs ir žemai nusilenkęs prieš ją, vėl sėdasi)*.

DŽIANGIS. Laba diena, valdove.

VILTĖ. Laba diena, bajore. *(Sėsdama už verpsčio)*. Kas pas tave girdėti, bajore? Žmona tavo, duktė ar sveikos?

DŽIANGIS. Žemiausiai ačiū valdovei už gerą paminėjimą. Visi sveiki esame. *(Kaso viršugalvį kairia ranka).*

VILTĖ *(verpdama).* Tai ir dievams aukščiausiems ačiū! Apie sūnų nieko nesi sužinojęs?

DŽIANGIS. Žinoti tai žinome kaiką, bet *(rodydamas akimi į mergas)* nėra kaip pasakyti... Nieko aiškaus... Visaip žmonės kalba, sunku kiekvienu tikėti. *(Kasydamas vėl pakaušį).* Aš norėtau truputį pasikalbėti su valdove; gerai, kad ir Gelovinis čia.

VILTĖ *(mergoms).* Užteks jums kuštėtis, ožkos! Eikit sau sodan pasilinksminti; tik šakų nelaužykite... Prisisėdėjote tvankumoje. Eikit! *(Mergos, paėmusios savo verpsčius, viena per kitą, juokdamosi, stumdydamosi, išbėga per duris).* Na, ką gi?

DŽIANGIS. Bloga, valdove, labai bloga! Nežinau, kaip ir pradėti pasakoti. Ir juo toliau, vis blogiau... Kunigaikštis Šarūnas elgiasi, kaip mažas vaikas; brenda ir brenda, kol sukels didžiausią audrą prieš save ir prieš mus visus.

VILTĖ *(liovusi verpus).* Nieko nežinau. Šarūnas nemėgsta, jei kas trukdo jo sumanymus. Nepanašus jis nei į tėvą, nei į brolį, kurie nuo manęs nieko neslėpė.

DŽIANGIS. Pažįsti mane, valdove, ne nuo vakar dienos, suprasti gali, kad ne dėl savo noro atėjau pas tave. Tik kad jis Subarčio sūnus, kuriam pažadėjau rūpintis jo šeimyna, ir rūpinuosi. Kitaip nei ton šalin dabos nekreiptau.

VILTĖ. Aš gerai žinau, bajore.

DŽIANGIS. Dėl niekniekio nei patsai nesikištau, nei jūsų netrukdytau.

VILTĖ. Ką gi jis tokio daro?

DŽIANGIS. Ką jis daro? Sunku tau, valdove, iš karto visa pasakyti. Kad tris dienas kalbėtau, neišpasakotau, ką jis daro. Tu čia sėdi pily ir negirdi, kas dedasi pasauly, o ten visi, kaip bitės avily, turšia. Šarūnas daro visa, kad suerzintų ir sujudintų žmones, kad audrą sukeltų. Dar niekas neužmiršo buvusio nerimo, laimingai pasibaigusio, bei sunkaus netikrumo dėl brolių, dėl vyrų, kurie buvo karo žygin išjoję ir pražuvę... Dar motinos neapverkė žuvusiųjų, tų, kurie nesugrįžo, o jisai jau ruošia naują žygį. Žmonės ir nerimsta. Kad nors pasitartų su bajorais, pasakytų, su kuo rengiasi kariauti... Dabar visokių gandų kyla, kurie erzina kaimynus valdovus... Vėl gi žmonės dar iki šiol nežino, kas pagaliau atsitiko Alūno būriui... Ne apie save kalbu, penkiasdešimt šeimynų nerimsta, o jų nuraminti niekas nepasirūpina... Tai vėl atitraukia žmones nuo lauko darbo tokiu metu, tokioj darbymetėj, kai kiekviena valandėlė brangi, ir varo kirsti ąžuolų. Matai, stato naujas tvirtoves. Kam čia tos naujos tvirtovės mūsų balose? Ar senos nepakankamai mus saugo? Tėvų tėvai be

jų gyveno ir priešų nesibaidė... *(Kurį laiką visi tyli).* Šiomis dienomis pasklido gandai, kad Alūno būrį sunaikė Jorigis ir Meškis. Juodu susitarusiu užpuolė ramiai grįžtančiuosius. Šarūnas, girdėjau, rengia jiems karą, graso jėga sugriauti, sudeginti jų pilis. Vėl ten ir pas mus nerimsta žmonės. Visi norėtų taikiai gyventi, susitarti. Geriau belaisviai išpirkti, negu karas. Ne pirmiena tokie darbai pas mus! Bet eik, pasikalbėk su Šarūnu! Jis rengia žygį — ir su nieku pasitarti nenori. Vienas prieš tris! Kas matė? Nei dainių padavimuose neteko girdėti, kad vienas tris nugalėtų.

VILTĖ. Jūs vyrai, seni bajorai, jūs didesnės įtakos turite, geriau galite atkalbinti, kaip aš, moteriškė. Ypač tu, bajore, kaipo nukentėjęs.

DŽIANGIS. Šarūnas pamiršo tėvų papročius, jokių reikalų nesvarsto drauge su savo bajorais, kaip darė jo tėvai. Jis vienas už visus mano, tarytum visi būtų jo priešai, nuo kurių reikia slėpti savo sumanymus. Pamirš ir jį bajorai sunkioje valandoje. Kaip kas pasikloja, taip ir miega...

VILTĖ. Ką aš čia padarysiu?

DŽIANGIS. Ką padarysi? Tu jo motina. Jei jis nieko neklauso, tavęs, valdove, turi paklausyti. Tu gi jo motina! Tenesislepia nuo žmonių, pasisako, ką yra sumanęs, tesušaukia bajorų tarybą, kaip šaukdavo jo tėvai, kad žmonės matytų, jog ne viena jauna galva viską sumano, bet kelios senos, kurios žino, ką daro. Ir nurimtų. Matai, ir apie Alūną... Žmonės ir šiaip kalba, ir taip kalba; žmogus nežinai, nei kas manyti, nei kas daryti. Kur kelios galvos, — vis ne viena. Ramiau užmigtau.

VILTĖ. Kodėl patys nesakote jam?

DŽIA NGIS. Senas aš, kad be kepurės apie jį tupinėtau. Kalbėjau daug, bet neklausė manęs; daugiau jam nebekalbėsiu. Kunigui vistiek, senas ar jaunas, vyras ar vaikas, bajoras ar vergas — jam vistiek, o mums — visai ne. Ir ką jam kalbėsiu? Jis karo nori su savaisiais! O kam tas karas, jei galima be jo apsieiti.

VILTĖ. Kas daryti, ką man patarsi?

DŽIANGIS. Aš nežinau; tu, valdove, jo motina — geriau numanai. Daryk, ką tau širdis sako.

VILTĖ *(susidėjus rankas ant kelių).* Vai, varge mano! Iki žilo plauko išgyvenau, vyrų darbuosna nesikišus, o dabar senatvėje ramybės nėra...

DŽIANGIS. Dėl savo ramybės, valdove, reikalauk, tešaukia bajorų tarybą, tenedaro vienas nieko. Lengva žmonės suerzinti, bet sunku nuraminti. Jau dabar daugel priešų turi savųjų tarpe Šarūnas; jie jau kalba: reikia mums kito kunigo... Kad nevėlu būtų paskui...

VILTĖ. Dievai galingiausieji! Tu, senas, ištikimas bajoras, man tai sakai!

DŽIANGIS. Kam čia dievai minėti! Kaip pasikloja žmogus, taip ir miega; kaip šaukia, taip ir atsiliepia; jei iešmu būsi ir saviesiems ir sve-

timiesiems, nereikia stebėtis, kad ankšta gali tau būti pasauly. Kad ir būsi visų galingiausias, vienų vienas visų nenugalėsi.

VILTĖ. Tokias kalbas girdėdamas, kaip nesuabejos Šarūnas, ar esate jo draugai?

DŽIANGIS. Ne mūsų kalbos kelia jo abejones, bet jo darbai mūsų kalbas. Kol mes vieni kalbam, tai nieko; bet kaip ims kalbėti visi, bus blogiau, valdove.

VILTĖ. Dievai neprileis. Daugel dar turime draugų!

DŽIANGIS *(atsikelia, užgautas)*. Aš nieko nesakau, valdove, tik perspėju tave. Esu pažadėjęs Subarčiui rūpintis jo šeimyna, todėl nenorėtau, kad jo sūnus nuklystų. Ką galėjau, padariau, ką turėjau — pasakiau, daugiau nekalbėsiu. Dabar pati, valdove, nusimanai, kas tau daryti. *(Atsistojęs užsimauna kepurę ir išeina)*.

VILTĖ. Tai vargą lėmė dievai! Ir daryk žmogus, ką nori, su tokiu vaiku!

GELOVINIS. Tylėjau, kai Džiangis kalbėjo. Bet ką pasakysi — jis tiesą kalbėjo. Jaunas dar Šarūnas, kaip treigys kumelaitis. Spardytis nori nors su sienomis.

VILTĖ. Tai kas, broli, daryti?

GELOVINIS. Surimtės — apsimals. Vesti liepk — štai ką daryk. Jauna pati pažabos, ir pas jos sijoną užmirš ir karus ir svajones. O dabar kas jam rūpi? Nei namai, nei pati, nei vaikai. Traukia jį iš namų, kaip vilką miškan. Jauna siela, kol viena, visados nerimsta.

VILTĖ. Gar ir gerai sakai...

GELOVINIS. Gal ir gerai?.. Ar neatsimeni, kas su seniu Subarčiu buvo? Pagyvens, ir Šarūnas nurims, kaip kad nurimo jo tėvas.

VILTĖ. Bet kaip su juo kalbėsi? Vargas nūnai su vaikais!

GELOVINIS. Su vaikais vargas, be vaikų dar didesnis. Žmogus tik tol gyvena, kol jo vienaamžiai, o paskui — tai tik vaikai jungia jį su pasauliu. *(Įeina Šarūnas. Įėjęs sustoja pas duris, nedrąsiai)*.

ŠARŪNAS. Nesutrukdžiau jūsų? Man sakė, kad čia Džiangis esąs...

VILTĖ *(padėjusi verpstį)*. Buvo, bet išėjo... Aš tavęs seniai laukiau. Vis rengiuosi pasikalbėti su tavim.

ŠARŪNAS *(eidamas vidurin menės)*. Gerai... *(Nusigręžęs į ją)*. Tik maža turiu laiko.

VILTĖ *(vėl ima verpti)*. Žinau, visuomet užimtas — motinai laiko neturi. Bet ką padarysi! Noroms nenoroms teks išgirsti, ką sena motina tau pasakys.

ŠARŪNAS *(sėdasi ant suolelio priešais skobnis)*. Na?

VILTĖ. Noriu nūnai pasikalbėti su tavim apie apie daugel reikalų. Svarbiausia, tai apie tavo ir visos mūsų giminės ateitį.

ŠARŪNAS *(karčiai nusišypsojęs)*. Ką ten kalbėsi apie ateitį, kad nežinai žmogus, kas tave rytojaus dieną laukia.

VILTĖ. Žinoma, aš kvaila moteriškė, nedaug teišmanau, todėl, kaip moteriškė, ir kalbėsiu.

ŠARŪNAS. Jei nedaug teišmanai, kokis reikalas tau kalbėti? Į vyro darbus nesikišk.

VILTĖ *(rūsčiai)*. Taip su motina kalbi? *(Ramiau)*. Žinau, mano plaukas ilgas, nors jau pražilęs, bet, tavo manymu, aš tik kvaila galiu pasakyti, ir todėl nedera man siūlytis su patarimais. Tavo darbai, žmonių nuomone, irgi rimtam vyrui nevisada dera.

ŠARŪNAS *(nekantriai)*. Kam tokia ilga prakalba? Ar Džiangis tave taip paveikė, ar Gelovinis įkalbėjo? Aš nepaisau, ką jie mano apie mane.

GELOVINIS. Ir labai blogai, kad nepaisai.

VILTĖ. Blogai, gerai, man vistiek... Bet dėl mano ramybės turi padaryti, kaip aš noriu.

ŠARŪNAS. Gerai žinai, kad dėl tavo ramybės visa padarysiu, kas tik galima.

VILTĖ. Negalimo, vaikeli, nepareikalausiu. Kad tik tavo geras noras, visa būtų galima. *(Viltė stengiasi kalbėti toliau ramiai ir jaudinamai, bet ilgai tas jai nepavyksta. Iš šalies žiūrint, ji atrodo pikta ir pajuokianti. Taip ir Šarūnas mano, todėl jo balsas vis aštresnis ir šiurkštesnis...)* Bet, matyti, mano norai tiek kvaili, jog retai atsitinka tau kreipti į juos dėmesį. Ką padarysi, jei dievai proto man nedavė?

ŠARŪNAS. Aš tau, motule, sakiau, kad maža laiko turiu! Pasigailėk manęs ir netrukdyk. *(Į ją atsigręžęs)*. Žinai pati, kad pusės tėviškės būtau netekęs, jei tavęs būtau klausęs.

VILTĖ. Kas žino? Kiti mano, kad ir tavo darbai mažai naudingi, kaip pelai, vėjyje pasėti.

ŠARŪNAS. Nepaisau, ką mano kiti. Kad būtau klausęs kitų, būtau ne valdovu sėdėjęs tėvų pilyje, bet ant kampo pas Perlį.

VILTĖ. Gal man nebūtų buvę sunkiau... Ir žmonėms irgi...

ŠARŪNAS *(piktai, atsikeldamas)*. Gali, motinėle, ir nūnai pas kurį kaimyną pasiprašyti. Bet aš nenoriu vergas būti, ir kol turiu galios, juo nebūsiu niekados. Tegul geriau kiti mano vergais būna, bet ne aš jų; tegul kiti manęs bijo, ne aš jų!

VILTĖ *(tvirtai)*. Reikia domėtis, sūneli, ką kiti kalba, ne tik vergui, bet ir kunigui, ir neveikti, kaip niekam pasauly nedera. Kas tavo metuose iš tavo tėvų nebuvo dar vedęs? Tavo tėvas jaunesnis, negu tu dabar esi, jau buvo vedęs.

ŠARŪNAS. Gelovinis tau prikalbėjo. Jis man jau seniai tuo galvą kvaršina.

VILTĖ. Ar Gelovinis, ar kuris kitas — vistiek, nes kas tiesa, tai tiesa.

ŠARŪNAS *(nekantriai, vis labiau susierzinęs)*. Ne mergos man dabar rūpi. Tik sunkenybę ir naują griežlę turėtau savo galvai.

GELOVINIS. Tu valdovas, tavęs turi klausyti senas ir jaunas. Kaip tavęs klausys, jei tu dar vaikas, nevedęs? Gėda bernui klausyti mergos, o vyrui — nevedusio berno. Žinai tai.

VILTĖ. Kol esi nevedęs, vaiku visi tave laiko.

ŠARŪNAS *(vaikščiodamas po menę)*. Telaiko, kuo nori. Aš jau parodžiau visiems, kad ne vaikas esu.

GELOVINIS. Kuo laikys, tiek ir klausys.

ŠARŪNAS. Jie klauso kunigo, kuris tvirtai laiko savo rankoj kalaviją.

GELOVINIS. Matyti, nelabai dar pasitiki savimi, kad tiek dažnai kalaviją mini. Bet... *(pažvelgdamas į jį iš paniūrų)*. Kalaviją turi visi... Ir tokį pat aštrų, jog galima įsipiauti.

VILTĖ. Vaikas dar esi tikrai ir vaikiškai kalbi. Aš moteriškė, tau sakau.

GELOVINIS. Ne, kur tau: jis visų gudriausias, ir senesniųjų patarimai jam nebereikalingi. Taip visuomet mano audringa jaunystė. O kai pasensta žmogus, patsai mato, kaip jis kvailai elgėsi.

ŠARŪNAS *(nusitraukęs nuo sienos kirvį, vaikščioja, juo pasiremdamas)*. Kodėl tu, motinėle, nekalbėjai tada, kad aš vaikas esu, kai reikė, broliui numirus, kovoti už tėviškę su Perliu? Tuomet aš buvau tau vyras!..

VILTĖ. Ne aš viena taip kalbu... Ir žmonės taip kalba, ir visi taip sako.

ŠARŪNAS. O, aš seniai žinau, kad visi norėtų mane šaukšte paskandinti, gyvą praryti... Bet ašakotas esu, pasprings. Tik nežinojau, kad ir tu, motule, prieš mane nusistačiusi.

GELOVINIS. Jei taip ir toliau manai elgtis, patsai nuskęsi, ne šaukšte, bet duobėje, kurią patsai sau kasi.

VILTĖ. Aš nusistačiusi prieš tave, vaikeli? Ar aš ne motina tavo, ar man tavęs negaila, ar širdies neturiu, kad nedraugas tavo būtau? Bet atsimink, vaikeli, kad neturi tu nei brolio, nei seserų... Dvi gimini baigiasi su tavim! Kas atsitiktų, kam patektų tėviškė, jei mirtai arba žūtai karo žygy ar medžionėj! Juk tik galingi dievai žino, ką jie žmogui lėmė: nūnai gyvas, ryt jo nebėra.

ŠARŪNAS. Težūna mano priešai! Dar nesirengiu mirti nei nūnai, nei rytoj, dar aš noriu gyventi ir ilgai ilgai gyventi!

VILTĖ. Argi žmogus žino, kuomet jam kelią pastos giltinė? Kas bus su tėviške?

ŠARŪNAS. Žinos žmonės, kas padaryti su tėviške. Ne vienas tik Perlis laukia, kada mano gyvenimo gija nutruks. Bet nesulauks, jei slaptai, iš užukampio, nekesinsis mane nudėti svetimom rankom.

GELOVINIS. Tokių dalykų tėvynėj nebuvo ir nebus. Tėvai mūsų to nedarė, nedarys ir vaikai.

VILTĖ. Tenupusto vėtros laukuosna tokius jo sumanymus, jei jie yra! Bet kas bus su mumis, su tėvais ir protėviais mūsų ir su tavim pagaliau? Kas sužers palaidotus mūsų pelenus, ka pavalgydins, priglaus mus vėlinių dienoje, sukurs krosny ugnelę mums apšilti? Gelovinis vienas, kaip ąžuolas, be šeimos, be vaikų... Ir tu vienas likai... Kitus dievai pamilo... Ar bus gera, kai priešai mindžios tavo tėvų takus, užlies šaltu vandeniu krosnį, kuri šimtus metų jau kūrenasi tavo tėvams ir protėviams?

ŠARŪNAS *(atsisėdęs)*. Ko gi nori iš manęs? Ne aš kaltas, kad vienas likau iš visos giminės, ir Gelovinis tik vienas.

VILTĖ *(tvirtai)*. Vesk!

ŠARŪNAS *(nusijuokęs)*. Koks tave šiandien ūmus noras pagavo! Teveda Gelovinis. Jam vistiek namie sėdėti su moterimis.

VILTĖ. Tau vis juokai! Kur raudoti reikėtų, tu tik juokauji.

GELOVINIS. Nesityčiok iš manęs, gal mano metų nesulauksi.

ŠARŪNAS. Iš ligoto nesityčiok, iš nuvargusio nesijuok, o kodėl iš seno ne? Patsai būsiu senas, jei pagyvensiu.

VILTĖ *(suplojus rankom)*. Ir kalbėk tu su juo, jei nori! Aš jam rimtai kalbu, o jis juokauja, man širdį skauda, o jam net susirūpinimo nekelia.

ŠARŪNAS. Ko nori, motule? Kad vestau? Gerai, vesiu. Tik ne dabar. Kai pabaigsiu savo darbus, laisvesniu laiku.

VILTĖ. Bet kada juos baigsi? Darbai tavo, kaip girdžiu, nepabaigiami.

ŠARŪNAS. Tiesa tavo, motule: mano darbai nepabaigiami. Aš maža turiu vilties, kad pakaks man amžiaus jiems atlikti.

GELOVINIS. Neprotingiems darbams ir trumpo amžiaus perdaug ir ilgo nepakanka.

ŠARŪNAS *(Geloviniui)*. Nevisi žiūri tavo akimi. Ir tu patsai, Gelovini, nevisuomet vienodai mano sumanymus vertini.

GELOVINIS. Aš jų dar nežinau. Spėti gal spėju, o gal ir klystu.

VILTĖ. Netinkamai elgiesi, sūneli, negudriai, neprotingai ir kalbi. Jaunas dar esi, o tokis pasidarei išdidus, *jog su nieku nenori nei pasikalbėti, nei pasitarti.* Prieš žiliausią plauką galvos nelenki! Tavo tėvas senas buvo, o niekados nieko vienas nedarė, bet klausė artimųjų bajorų patarimų. Ir jauno, jei tasai protingai kalbėjo, klausė, todėl jį visi mylėjo ir gerbė. Juk viena galva, kad ji gudriausia būtų, vis ne dvi, ne trys.

ŠARŪNAS *(metęs kirvelį vidurin menės, suerzintas)*. Nekalbėk, motule, ko nesupranti ir ko tavęs niekas neklausia. Tavo staigus noras, kad vestau, gal man taip pat neprotingas atrodo. Bet ką darysi? Tokie jau visi žmonės, kad vienas antro suprasti nesupranta.

BALSAS *(kieme, arti dainuoja).*

Kad aš būtau žinojęs
Savo dalią negerą,
Aš būtau nejojęs,
Kur žaidžia mergelės.

VILTĖ. Neprotingas, sakai? Tu seniai išėjai iš metų, iki kurių rimtas vyras nevedęs būna. Tai kiekvienas padoresnis žmogus tau pasakys, o nori, kad motina nutylėtų.

BALSAS *(tolėliau).*

Būtau nuo rytelio
Kiaurąją dienelę
Žirgelį aš ganęs
Žalioje pievelėj.

ŠARŪNAS *(sėdasi ant suolelio ir atsirėmęs į skobnis ranka).* Įkyrėjote man visi! Nuvargau nieko nepadaręs, tik besiginčydamas su jumis. Gal gi aš noriu kažko rimtesnio, įdomesnio, žymesnio, negu tai, ką visi daro pasauly? *(Atsikeldamas).* Jei praeiti turiu miglotu šešėliu per pasaulį, kaip praeina visi, gyventi neverta.

BALSAS *(vėl arčiau).*

Kad aš būtau žinojęs
Savo nedalelę,
Būtau aš nepirkęs
Aukselio žiedelio.

VILTĖ. Taip besielgdamas, taip bekalbėdamas ką rimto negi padarysi? Tik juokų žmonėms ilgam laikui. *(Šarūnas vėl atsisėda, paremia galvą ant rankų).*

BALSAS *(tolėliau).*

Būtau nesipirkęs
Aukselio žiedelio,
Tik būtau paėmęs
Šveitrų kalaviją.

ŠARŪNAS *(rymodamas).* Tesijuokia, kam linksma. Ar juoksis kas ar verks — man vistiek. Bus metas, kada ir aš pasijuoksiu, bet kitiems tada ar tik neteks gailiai verkti?.. O dabar man dar anksti juoktis.

BALSAS *(dar toliau).*

Kad būtau žinojęs
Aš savo nelaimę,
Tai būtau nejojęs
Pas jauną mergelę.

VILTĖ. Negerai, kad žmonės kunigą pajuokia. Gerbti ir mylėti jį turi.

ŠARŪNAS. Gyvenau be žmonių meilės iki šio laiko, ir toliau be jos gyvensiu. Ne be kepurės gi man jos ieškoti?

BALSAS *(vėl arčiau).*

Tik būtau nujojęs
Tolimon šalelėn,
Su narsiais broleliais
Karo garsun žygin.

Ten aš, bernužėlis,
Tai būtau paguldęs
Audringą galvelę
Svetimoj šalelėj.

VILTĖ. Dar neragavai, koks saldus gyvenimas tam, kurio visi nekenčia.

ŠARŪNAS *(pasikėlęs, šiurkščiai).* Aš tą buitį nuo mažų dienų valgau, o sakai: — neragavau.

VILTĖ. Kalbėk sveikas! Kas tave vargino? Priešai? Priešų kiekvienam žmogui dievai davė: ir jie patys jų turi. O daugiau kas tavęs nekentė? Žinoma, jei tokiu būdu elgsiesi toliau, kaip dabar elgiesi, ims nekęsti tavęs visi žmonės.

ŠARŪNAS. Visi ir visada mane, motule, mylėjo! Mylėjo tėvas, neprisileisdamas prie akių, pavedęs man senutę pilį, kur gyvendavo tik pelėdos, žalčiai ir pelės, kur vėjas landžiodamas per plyšius, staugdavo, kaip vilkai giriose rudens metu. Mylėjo mane brolis, kai panoro atimti iš manęs ir tokį mažytį laužą, man jį aptaisius ir sutvarkius; mylėjo, kai mirdamas pavedė visą tėviškę Perliui... Ir Perlys mylėjo... E! Ką čia bekalbėsiu! Pati geriau žinai.

VILTĖ *(pravirkusi).* Vaikeli, vaikeli, nedera tau tokios kalbos apie tėvą ir brolį. O tu pats kaip elgeisi su jais, ar užmiršai ir nebeatsimeni?

GELOVINIS *(murmėdamas).* Kas tiesa, tai tiesa...

ŠARŪNAS *(priėjęs arti ir sustojęs ties ja).* Motinėle, nenorėjau stovėti žemiau šunies: ir taip dievai mane nuskriaudė, pažemino. Negi turėjau leisti, kad ir žmonės dar mane žemintų? Jei kitaip būtau besielgęs, tai gal

būtų mane šunys kur gurboje suėdę. Vienas tik Gelovinis neatstūmė manęs — ačiū jam! Jei ne jis, mane mažą būtų utėlės užėdusios, nors aš kunigo sūnus buvau.

VILTĖ *(verkdama)*. Aš nesitikėjau, kad susilauksiu senatvėje tokių priekaišto žodžių išgirsti...

ŠARŪNAS. Aš nieko tau neprikišu, motinėle... Tik priminiau, progai pasitaikius, kiek mane visi mylėjo...

BALSAS *(toli)*.

Tai aš bernelis
Tai vargdienėlis,
Neturiu tėvulio
Nei brolio, sesulės.

Nei mane myli
Jaunos mergelės,
Nei jos man kalba
Meilų žodelį.

(Vos girdėti).

Visos jauno vengia
Skaisčios mergelės,
Kalbėti nenori
Puikūs berneliai.

ŠARŪNAS *(piktai, susiraukęs ir vėl žingsniuodamas)*. Dar visi jie, ir Džiangiai, ir Garniai, ir kiti giriasi, kad jų klausė mano tėvas ir brolis, ir nori, kad ir aš klausytau, su jais tartausi! Juk jie mano buvusieji priešai, nedraugai! Argi aš galiu tai užmiršti?..

GELOVINIS. Jie tavo priešai nebuvo niekados. Ar neatsimeni, kad Perlį tik su jų pagalba nugalėjai?

VILTĖ. Patsai visų šalinies, o kitus kaltini, veltui piktus žodžius kalbėdamas.

ŠARŪNAS. Aš žinau, ką kalbu. Vėl apie ką su jais turiu tartis, apie ką kalbėti? Užsnūdę jie, be garsių žygių amžių praleidę. Dabar pyksta, kad jiems snaudulį noriu nutraukti. Tepyksta! Jaunimas vis dėlto mane palaikys.

GELOVINIS. Jaunimas — tai varpos, grūdais dar nepabrinkusios! Į kurią pusę vėjas pučia, ten ir linksta.

VILTĖ. Vaikeli, vaikeli, vienas juk viso amžiaus nepragyvensi. Žmogus ne žvėris... Ir tas ne vienas, bet patelę sau turi, vaikus.

GELOVINIS. Suprasi, vaikeli, ir greitai suprasi, kaip sunku vienam būti! Kad tik per vėlai nesuprastai...

ŠARŪNAS. Kada aš buvau ne vienas? Gerai, tie laikai jau praslinko ir nebesugrįš. Patsai savęs nekenčiau, visą pasaulį būtau mielai susprogdinęs, kad tik būtau galėjęs... O, žinau aš gerai... Visa žinau... Patyriau... Ne viena pušelė girdėjo mano dantų griežimą... Kam nepavydėjau tada?.. Už vieną meilės žodį būtau bučiavęs rankas, kojas, o niekas man to žodžio netarė... Svajonėj jį tik girdėjau... *(Patylėjęs).* Tu nori, kad vestau?.. Kad merga prisilaimėjusi su bernais, kai sunku man buvo, dėvėtų dabar kunigiene?.. Ne, kad dangus sakytų man, vistiek — ne!.. Dabar tekenčia visi, o aš vienas už juos džiaugsiuosi! Sukelsiu tokią audrą, jog dievams pavydu bus!

GELOVINIS. Kad tave žmonės mylėtų, reikia, kad ir tu juos mylėtai.

ŠARŪNAS *(piktai).* O ką aš turėjau mylėti? Kelmus? Laužus? Ar gal turėjau maldauti žmonių: pasigailėkite, leiskite man jus mylėti! *(Tyliai).* Dabar juokas ima, kai prisimenu, o tada troškau, kaip alkanas duonos; maniau, kad mergos meilė gyvenimo verta, kad be jos ir laimė — ne laimė. *(Garsiau).* Kai supratau, kad man tos auksinės meilės nėra pasauly ir nebebus, nežinojau kam gyventi ir kaip gyventi turėsiu... Gyvenau tik iš piktumo, kol prašvito man nauja saulė. *(Nutilsta).*

VILTĖ *(patylėjus).* Skundiesi dabar, kad tavęs nekentė. O ką tu apkentei? Kas girdėjo iš tavęs gerą žodį? Ar tėvas, ar brolis? Ar pagaliau aš? O iš manęs bloga juk nesi girdėjęs ir matęs... Kiek nakčių per tave nemiegojau, akių nesudėdama, vieni tik dievai žino. O į tave žodį prakalbėsi, tai tu, būdavo, kaip iešmu, širdį man nuveri... Ir saugojosi tavęs visi, kaip vilko.

ŠARŪNAS *(atsisėsdamas ant suolelio).* Aš nesiskundžiu... Ot, taip, į žodį atėjo... Žinoma, aš suprantu, kad kvailas buvau, ir patsai dabar gailiuosi... Bet jau pasakiau. Nors mano liežuvis nepripratęs skųstis, bet kai kada, pats nejusdamas, nusiskundžiu. *(Numojęs ranka).* Man dabar nereikalinga nei paguoda, nei meilė, nei žmona, nei draugai. Aš turiu dabar draugų ir žmoną... Jie man visą pasaulį atstoja.

VILTĖ. Turi žmoną? Kas ji tokia, kad aš nežinau? Gal vergė?

ŠARŪNAS. Ne, motinėle, tai meilė, kuria myli žmonės Perkūną, kai jisai degina jų sodybas, naiko jų senąsias būkles... Naiko, o jo nei kalaviju nei strėlomis pasiekti negali. Nevienam šiandien aš būsiu tokis Perkūnas naikytojas!

VILTĖ *(nusigandusi, rūsčiai).* Ar iš proto išsikraustei, ar kas tau? *(Sudėjusi rankas ant kelių, į Gelovinį).* Girdi, broli, ką jis kalba?

GELOVINIS. Audringa kalba. Aš tokios dar nesu girdėjęs.

VILTĖ. Taip kalbėdamas pagaliau užrūstinsi dievus, žmones išporinsi. Ar gali kas gyventi, tokias mintis galvoj turėdamas, tokius norus širdy laikydamas?

ŠARŪNAS. Kad žinotai, motule, mano visas mintis, mano visus troškimus, ne tiek dar nusigąstai... Teišjosiu tik karan, pamiršiu, kas nereikalinga, bet vykdysiu, kol įvykdysiu tai, kas gyvenimo verta.

VILTĖ *(suplojusi rankom)*. Tai tu vėl karo žygį rengi? Ar klausei, ar tareisi su kuo?

ŠARŪNAS. Aš ne moteriškas, kad kalbėtau anksčiau, negu yra reikalas. Kas daugel kalba, maža daro.

VILTĖ. Sūneli, sūneli! Klupsčia tavęs prašysiu: liaukis! Žūsi tu ir aš su tavim ir visas mūsų namas!..

ŠARŪNAS. Težūna mano priešai! Kam turiu aš?

VILTĖ. Ir vėl išjosi, nežina kur; ir vėl neramumas, ir vėl žmonių skundai, aimanavimai. Dievai aukščiausieji!.. Pasigailėkite mano senatvės, mano vargų!.. *(Laužo rankas)*.

ŠARŪNAS. Visi dabar, motinėle, žinos, kur josiu. Tekalba man, kad monai, o aš gerai žinau, kad tai ne monai, bet Meškis yra sunaikęs mano būrį, pagriebęs geriausią mano lobio dalį. Josiu ieškotų jo Meškio pilyje. Ten visa atrasiu ir atkeršysiu taip, jog neteks senam vilkui daugiau nieko liesti...

VILTĖ. Tu vyras, geriau numanai... Bet ar negalima gražumu susitaikinti?..

ŠARŪNAS. Nieko nesupranti, todėl taip kalbi. *(Pasikėlęs vėl vaikšto išilgai menės)*. Nori, kad dovanotau lobį, dėl kurio žygiavau pasaulio kraštan, kai jis sėdėjo namie pas krosnį ir šildė, kaip moteris, savo padus. Kad aš, karys, tinginiui nusileistau, dovanotau skaudų užgavimą *(Sustojęs ties motina)*. Vėl gi lobis — tai niekis! Man svarbu pradėti savuoju keliu žygiuoti... *(Nusigręžęs vėl ima vaikščioti po menę)*. Dievai žinojo, ką daro! Jie norėjo parodyti man, nuo kur turiu pradėti žygį didelei garbei pasiekti...

GELOVINIS *(pakėlęs galvą ir sekdamas Šarūną)*. Ir senovėj taip atsitikdavo, vaikeli. Tik tavo neprityrusieji metai galėjo manyti, kad savo krašte niekas nepasinaudos proga atimti iš kito lobiui, kuris svetimam krašte kalaviju įgytas... Juk Meškis pakraštyje gyvena, atmink tai. Jei gudai panorės keršyti už savo skriaudą, kuris pirmas turės jų kerštą pajusti, ar numanai, vaikeli? Ne mes, kurie toli, raistuose, sėdime, bet Meškio kraštai...

Ot, ir manė Meškis, kad tu jį, ne jis tave bus užgavęs, ir todėl turi teisę

pasinaudoti tavo neprityrimu... *(Nuleidęs galvą).* Ir tiesą turėjo taip manydamas...

Kaltas tu, kad vykdamas žygin, nepakvietei jo žmonių dalyvauti, negavai jo pritarimo... Taikintis dabar su juo reikia, geruoju susitarti, ne kalaviju grasyti.

ŠARŪNAS. Nenoriu, nesitaikinsiu!.. Aš viena kalbu, o judu man vis kita galvon kalata. Sakau, kad man ne lobis, ne kerštas svarbu...

GELOVINIS. Palauk nesikarščiavęs! Ką laimėsi karu? Liškiava — stipri tvirtovė: milžinai ją krovė iš akmenų ir uolų, kurias rinko už septynių mylių. Taip bent padavimai kalba. Daugel ji priešų yra mačiusi, o iki šiol stovi, kaip stovėjusi. Manai, tavęs Meškis pabijos? Jis jau seniai pasirengęs laukia svečių.

ŠARŪNAS. Ėmėm ir akmenines tvirtoves ir erdvesnes, negu Liškiava. Tu nori, kad aš, vadas, užmirštau, jog mano kareiviai buvo žudomi? Ar kad juos apleistau? Ką apie mane manytų tada žmonės? Kas manim pasitikėtų?

GELOVINIS. Nekalbėk niekų, gyvenimo dar nepažindamas, kaip reikia, žmonių nesuprasdamas. Meškis — senas vyras, ne gudas, bet mūsų žmogus. Nedaug tokių yra Dainavoje. Jis su savu greit susitaikys, jei tik geruoju į jį besikreipsi. Gal ir lobio dalį dar atgausi. Kas nori be reikalo savųjų kraują lieti? Savo žmogų gali per barnį supykęs nudėti; bet taip, be nieko, — kas gi gali? Savas — ne gudas, ne lenkas!.. Krivių teismas patenkintų ir tave, ir jį, ir draugais, ne priešais taptute.

ŠARŪNAS. Nekalbėk man apie krivių teismus! Tai gera kitiems, bet ne man. Aš pats esu teisėjas tiems, kurie man yra nusikaltę ar kliudo *mano tikslams. Krivių teismas buvo geras seniau ir tik tiems, kurie savų* kelių nežinojo...

VILTĖ. Kodėl, jei visada taip buvo?

ŠARŪNAS. Gal tada žmonės buvo kiti, geresni, negu dabar. Ar aš klausytau tokio teismo? Tiek klausys jo ir kitas. Kas galingesnis, stipresnis, tas ir turi dabar tiesos.

GELOVINIS. Tu neklausytai, bet Meškis paklausys. Jis senas vyras ir gerbia tėvų papročius.

ŠARŪNAS *(sustojęs ties Geloviniu ir sudėjęs rankas ant krūtinės).* Dievai sugundė jį kelti ranką prieš mane ir tuo parodė man likimo kelią. Vienas kunigas turi būti Dainavoje! Girdi? Aš ar jis. Jis man pirmas pastojo kelią, ir turi žūti, arba — žūsiu aš!..

GELOVINIS *(nustebęs).* Taip kalbi? O, tai visai kas kita. Aš tylėsiu... Tik Perlį ir Jorigį esi pamiršęs...

ŠARŪNAS. Nepamiršau, turiu ir juos omeny. Nepaliksiu priešų silp-

nesniųjų užpakaly galingiausią puldamas. Pirmoji mano strėla Perliui bus taikyta.

VILTĖ. Atsimintai nors, kad dar nespėjai gerai atsidusti, grįžęs iš tokios tolimos kelionės. Dar žirgas nepadžiūvo nuo prakaito, o tu jį vėl nori varyti...

ŠARŪNAS. Aš jaunas, motinėle, man ilgai ilsėtis nereikia, o eiklus mano žirgas pripratęs keliauti.

VILTĖ. Turi duoti kitiems atsilsėti: ne visi tiek mėgsta kelionę ir karą, kiek tu.

ŠARŪNAS *(sustojęs ties langu)*. Tinginių buvo ir bus. Argi jų paisyti? Ką galiu aš, gali ir kiti.

VILTĖ. Daugel tėvų ir motinų dar neapraudojo savo vaikų, kurie žuvo kare... Dar ašaros nepadžiūvo, keiksmai nenutilo...

Bet tu, kaip matau, neklausai manęs...

ŠARŪNAS *(sėsdamas ant suolelio priešais skobnis)*. Klausau, motule, klausau...

VILTĖ. Kiek mes vargom, tau žygin išjojus! Kiek nerimom visi. Kiek buvo dejavimų, ašarų... Nespėjo žmonės nurimti, apsidžiaugti, o tu juos vėl kvieti kelionėn, ragini žygin, iš kurio nežinia kada grįšite. Nei tavo tėvas, nei brolis, nei seni proseneliai taip nesielgė.

ŠARŪNAS. Ar pamiršai, motinėle, senas vaidilų dainas, kad taip kalbi?

VILTĖ. Daina daina pasilieka, o gyvenimas kas kita.

ŠARŪNAS *(susimąstęs)*. Prievarta nieko nevarysiu. Tesėdi namie, kas moterišką širdį turi krūtinėje. Tokių man nereikia.

VILTĖ. Pasigailėk senų motinų, jų ašarų!

ŠARŪNAS. Daug parvežiau joms šilko skarų; turės kuo nusišluostyti ašaras.

VILTĖ *(pravirkdama)*. Vaikeli, vaikeli! Vienas motinos ašarų lašas daugiau sveria, negu tavo visi turtai — nukritęs žemėn, jis per šimtą sieksnių prasvilina jos krūtinėlę.

ŠARŪNAS *(karčiai nusišypsojęs)*. Gaila, kad neatvažiuoja svetimų šalių pirkliai tų brangių ašarų pirkti.

VILTĖ. Pasigailėk, pagaliau, ir manęs senos!..

ŠARŪNAS. Nesirūpink, motinėle, neverk! Pamatysi, — greitai pabaigsiu žygį ir sugrįšiu. Kaip Perkūnas, sudaužysiu, sudeginsiu priešų tvirtoves, ir jų tik dūmai paruks. Nesuskubs nei vienas net apsižiūrėti.

VILTĖ. Perdaug pasitiki savimi. Dievai nemėgsta, kas savąjį kraują dykai lieja.

ŠARŪNAS. Jų aukuruose deginsim gintarą, ėglių uogas ir ramunio žiedą, — papirksime rūsčius dievus.

VILTĖ. Tu juokauji ir iš dievų ir iš žmonių. Saugokis, kad Perkūno trenksmas neužgautų tavęs!

ŠARŪNAS. Aš manau, kad Liškiavoj tie patys dievai, kurie ir pas mus. Kas pirmas savąjį kraują praliejo? Bet gal dievai mažai žiūri, kas dedasi pasauly?

VILTĖ. Kas bus, jei tau nepasiseks, jei nelaimė tau kelią pastos? Meškio giminė galinga ir plati, tvirtovės tavo senos, žmonės nuo tavęs atšalę: pats sakai, kad šaukšte tave paskandintų, jei įmanytų; giminės neturime nei iš tėvo, nei iš mano pusės. Kur pasislėpsi pralaimėjęs?

ŠARŪNAS. Žemėn, motinėle, tik žemėn! Kam gyvenimo saulė užgeso, nėra reikalo vietos sau ieškoti nei Dainavoje, nei kur kitur.

VILTĖ. Vai, baisu man tavo kalbų, kurių nesuprantu!

ŠARŪNAS. Bet nebijok, motinėle. Kol kas bus, mano tvirtovės naujo ąžuolo ir akmens sienomis tvaskės saulės spinduliuose, kaip gintaras!

VILTĖ. Gana, pakaks, sūneli, kalbėti. Paklausyk senų žmonių nors vieną kartą. Nesielk, kaip nesielgė tavo tėvai, kad nesipiktintų žmonės.

ŠARŪNAS *(pasikėlęs)*. Visi viena man kala! Kaip susitarę... *(Vėl atsisėdęs)*. Nors tu, motinėle, negriežtai manęs. *(Uždengęs delnais akis)*. Ankšta man tėviškėj. Toli siekia mano svajonės. *(Pasikėlęs)*. Ar tik svajonėmis ir turi baigtis visi mano darbai?

VILTĖ *(nustebusi)*. Ankšta tau tėviškėj? Dievai mieliausieji, Milda saldžiausioji! Tiek laukų, tiek girių! Akimi neapmesi, mintimis neapimsi viso ploto, o tau dar vis maža? Pasakyk, kas turi daugiau už tave?

ŠARŪNAS *(sustojęs ties skobnimis)*. Manęs nepatenkina, kad dar niekas neturi daugiau; bet skaudu, kad turi tiek, kiek aš... *(Sudavęs kumščiu į skobnis)*. Kad yra, kurie turėjo daugiau, negu aš galiu kada turėti!

VILTĖ *(sugniaužusi rankas)*. Vai, dievuliai! Ir kalbėkis su tokiu! Ir elgiasi ir kalba, kaip nevisas pasaulis! Kiek dievai davė, kiek tėvai paliko, tuo ir tenkintis turi žmogus.

ŠARŪNAS *(stuksėdamas į skobnis ranka)*. Kad garsusis Vydievutis būtų pasitenkinęs tuo, ką jam dievai davė ir tėvai paliko, būtų žuvęs jo vardas, kaip žuvo tūkstančio kitų. O dabar vaidilos ir visas pasaulis garsina jį... Argi jisai elgėsi, kaip viso pasaulio žmonės?

VILTĖ. Tai buvo senovėje, ne dabar.

ŠARŪNAS *(nusišypsojęs)*. Tai aimanuoji, kad aš nesielgiu, kaip kad elgėsi tėvai senovėj, tai nepatenkinta, kad noriu elgtis, kaip kad senovėje elgėsi!.. Kodėl negali būti dabar, kas buvo senovėj?..

VILTĖ. Aš norėtau, kad pasielgtai, kaip elgiasi ir elgėsi visi pasaulio žmonės, kad juokų nebūtų... Ką tie juokai! — kad vargo neturėtai... Girdėjai, ką turėjo pakelti Vydievutis, kol garsus liko?

ŠARŪNAS *(atsistojęs)*. Kaip man įgrisote visi. Norėtau dangų ir žemę

iš pamatų išjudinti, o tu mane baidai žmonių juokais! Argi nuodėmė elgtis, kaip nesielgia visi? Darydamas, ką visi kiti daro, negi pragarsėsi, garbę įsigysi! Atsimeni, ką senis Vaidulis pasakojo apie Perkūną, būsią jis kažkada viešpataveęs ant žemės ir valdęs Dainavą, Žemaičių ir Prūsų šalis? Tai buvo galingas kunigas! Valdė visus kraštus nuo jūrų ligi jūrų, kur tik skambėjo mūsų kalba. ir ne nuo tėvų liko jam tiek žemių; nesielgė jis, kaip viso pasaulio žmonės elgiasi. Jei tas atsitikdavo senovėj, kodėl negali dabar, nūnai?..

GELOVINIS. Kvaila kalba, kvailas tasai, kas taip kalbėjo, ir negudrus, kuris tomis kalbomis patikėjo. Ne mūsų amžiaus žmonės tai gali: tie milžinai buvo, guli dabar kapuose, ir milžiniškus todėl darbus atlikdavo.

ŠARŪNAS. Man vaidilos sakė, kad nereikia galva nei lubų siekti, o milžinu galima esą būti.

GELOVINIS. Kvailas kalbėjo, negudrus klausė, dar kartą tau pasakysiu.

ŠARŪNAS. Kuo aš kaltas, kad mane motina negudrų pagimdė! Atiduotau ir kraują, ir ašaras, ir gyvybę ne tik pasaulio, bet ir savo už vieną valandėlę tokios galybės, tokios garbės, kokios, kol pasaulis pasauliu, niekas dar nėra pasiekęs!

GELOVINIS. Drąsus buvo mano amžiaus jaunimas, bet taip audringai nekalbėjo. Ne į gera tai...

ŠARŪNAS. Kodėl jus tiek baido audra? Po audros vėsiau, ir kvėpuoti lengviau. Taip gyvendami, kaip dabar kad gyvenam, ar tik neužtrokšime, senatvės nepasiekę.

VILTĖ *(sudėdama rankas)*. Sūneli mano, vienaturėli! Išmesk šitas mintis iš galvos! Kas tai matė...

ŠARŪNAS *(nekantriai)*. Veltui kalbi, motule. Aš ir guldamas ir keldamas apie tai tik ir svajoju, apie tai tik ir sapne sapnuoju. Tai jau su mano siela suaugo, giliai į širdį šaknis įleido; atpiausi, atmesi — ir širdis nustos plakusi! Kad girdėtai, motinėle, *(sustodamas priešais)* kaip aš verkiu per sapną, kad veltui žūna amžius, mano jaunos dienos be garsių žygių, be audros!.. Pabundu — širdis iš skausmo plyšta... *(Nusigręžia ir plačiais žingsniais per menę eidamas ten ir atgal)*. Ne, greičiau gyvenimo atsisakysiu, negu savo sumanymų. Kas su manim gimė, ir mirs su manim drauge!

GELOVINIS. Ne, ne su tavim tai gimė, ne su tavim ir mirs. Daugel žmonių audrina tokiais norais krūtinę, tik nevisi kalba apie tai. Kas žino, ar laimingas būtų tas, kuriam pasisektų viso to pasiekti?

ŠARŪNAS *(gūdžiai)*. Gyvensiu, žūsiu — vistiek! Kitos laimės pasauly man nėra, ir nenoriu surasti!..

GELOVINIS. Nori gyventi kitaip, negu gyvenom mes; kalbi, ko mes

dar sapnuoti nedrįsome. Gal gi atitikai savo buities kelią?.. O vis dėlto vėliau pasigailėsi, ką būsi padaręs.

VILTĖ *(virkčiodama)*. Ak, jaučia mano širdelė, kad laimės ji nebematys. Ar galima gyventi su tokiomis mintimis, su tokiais troškimais? Nuvargsi patsai, nukamuosi mus visus. Verkia jau dabar senolių vėlės!

ŠARŪNAS. Kad nesirūpintai savo ateitimi, kad neverktų senolių vėlės, nors ir ryt įvesiu žmoną savo menėn. Daugel yra vergių belaisvių. Tarpu jų dukterys ir kunigų ir garsių gudų bajorų. Yra iš ko pasirinkti.

VILTĖ *(pasikėlus, rūsčiai)*. Pamėgink man! Kol gyva būsiu, neleisiu, kad įvestai namuosna, kaipo žmoną, vergę svetimtautę, svetimus dievus garbinančią! Gal dar raganą...

ŠARŪNAS *(atsisėdęs pas langą)*. Burtų nebijau. Liepsiu ir garbins mūsų dievus; nors man vistiek, tegerbia, kuriuos sau nori. Kad dievas, tai vis dievas, ar jis gudų, ar lenkų...

VILTĖ. Kas matė, kad kunigas vergę imtų? Ar maža tau gražių, kaip rožių, savo šalies mergelių? Kol gyva esu, nebus šito juoko žmonėms!

ŠARŪNAS. Gerai, gerai, motule. Man vistiek, ką turiu vesti. Man vistiek, bet tik žmona, ir tu nurimtai.

GELOVINIS. Nevistiek. Kvailai kalbi... Gera žmona — gera buitis... Ir be garsaus vainiko... Bloga, kai tenka vienai gyvai sielai kitos ilgėtis. *(Įeina Briedis su kriviu)*. Nemylėsi žmonos — viso pasaulio imsi nekęsti.

BRIEDIS. Valdove, atnešu naujienų. Štai, šitas krivis pasakys; jis geriau moka kalbėti.

KRIVIS. Dievų malonė teturi jus savo globoje, tepailgina jūsų gyvenimą, galingieji valdovai!

ŠARŪNAS. Dievų malonė ir su tavim, gerbiamasis, ir su tavim. Kurią naujieną man atnešei?

KRIVIS. Klausėm dievų apie garsųjį bajoraitį Alūną; klausėm šventųjų gabijos ąžuolų lapų ir alko paukščių. Jie visi kalba: nėra Alūno mirusiųjų tarpe. Gyvas dar jisai.

ŠARŪNAS. Ir aš žinau, kad gyvas, nors man dievai nieko nekalbėjo. Bet kur jis? Pas gudus, pas Meškį? Ar gal pas Jorigį?

KRIVIS. Mes nesiklausėm šito...

ŠARŪNAS. Pasivėlinai, krivi, su savo naujienomis. Kalbi, seni, ką aš seniai žinau. Kad man pasakytai, kur jis, tai būtų kitas dalykas. Atkeršytau, jog vaikų vaikai mano keršto neužmirštų.

KRIVIS. Ženklai blogi karui, valdove. Neimk dar kalavijo rankon, kol nelaimė jį užkerėjusi laiko.

VILTĖ. Girdi, girdi, vaikel...

ŠARŪNAS. Kad tikrai žinotau, kur Alūnas, nežiūrėtau jokių kerėjimų:

gėda kariui burtų bijoti! Ar tik netektų tokiam visą amžių pas krosnį padus šildyti.

KRIVIS. Dievų reikia bijoti, su ženklais skaitytis ir gerbti tėvų papročius. Tėvai tavo nekeldavo kalavijo kriviui nepritarus.

ŠARŪNAS. Be tavo pritarimo pakėliau kalaviją ir pasisekė. Ko dievams kvaršinti sau galvas žemės darbais? Jie gauna juk savo aukas.

KRIVIS. Atmink, valdove: siuntė mane dievai netik dėl Alūno, bet pasakyti tau, kad jie girdi visus tavo žodžius ir sako: išdidus esi, kaip augalota drevė. Jei nenulenksi savo galvos — žinok — Perkūnas jau rengia savo strėlą, kuri gali į tave pataikinti: sudžius tada tavo viršūnė. Dievai galingieji!

ŠARŪNAS *(nusišypsojęs)*. Pasakyk man, seni, ar tave dievai siuntė, ar žmonės?

KRIVIS. Dievų tik klauso senas krivis: žmonių pasiuntinys jis nebebuvo ir nebebus.

ŠARŪNAS. Aitvarą dabar yra pasiuntę pas tave dievai su grasymais man?

KRIVIS . Dievai moka kalbėti mano širdin. Ne ausimi girdžiu jų žodžius... O iš dievų nesijuok, kad Perkūno trenksmas nesudaužytų tavęs greičiau, negu rengiasi.

VILTĖ *(per ašaras, nusigandusi, sudėjusi rankas)*. Vaikeli, vaikeli, girdi, ką jis kalba! ..

BRIEDIS. Maža, ką jie kalba, valdove! Dar supaisysi jų: nūnai, kai piktas, vienaip kalba, ryt — kitaip kalbės.

ŠARŪNAS. Motinėle, palik mus vienus, kol aš kalbėsiu su kriviu, su jais... *(Rodo į Gelovinį ir Briedį, kuris nori padėti Viltei, bet ana atstumia jį ir pati išeina)*. O tu ko karksi, kaip varna? Mane baidai? Bet aš kaip pabaidysiu tave, ir Perkūnas su visais žaibais neišgelbės iš mano nagų!

KRIVIS *(sudėjęs rankas ant krūtinės)*. Nei bajorų, nei kunigų, nei galingiausių valdovų nebijo tasai, kuriam dievai suteikė savo galybės! Pakaks vieno mano žodžio ir tavo ranka medžiu pavirs.

ŠARŪNAS *(kraipydamas galvą)*. Ei, negundink manęs, kad nepamėgintau, ar tiesą sakai...

KRIVIS. Tu manęs negundink... Pasigailėsi, kad negerbi žilo plauko nei bajoro, nei krivio. *(Išeina)*.

BRIEDIS. Veltui jį užgavai. Kriviai — galingi burtininkai. Vėjai ir vandenys klauso jų. Per vėją burtais užleis ir nukamuos žmogų.

GELOVINIS. Nebijok, jie daugel kalba, bet maža gali. Kas išgali, tas veltui negraso kitam.

BRIEDIS. Vis dėlto geriau jų neliesti. Nejudink mėšlo, sako žmonės, kad nesmirdėtų.

GELOVINIS. Nebijok jų perdaug; o geriausia, kalbėdamas su jais, laikyk špygą kišeniuje. Tada nieko nepadarys.

ŠARŪNAS. Aš taip ir darau, kai tik pamatau kurį jų.

BRIEDIS *(nerimaudamas)*. Kaip dabar? Kriviu galima tikėti ar ne?

GELOVINIS. Jis tiesą kalbėjo.

BRIEDIS. Tai kas toliau? Gal parankiau būtų bajorų kuopą sukvietus? Kelios galvos...

GELOVINIS. Žinoma, geriau būtų.

ŠARŪNAS *(piktai nusišypsojęs)*. Ir krivį gal dar pasikviesti, kaip darė tėvai... Ne, Briedi, apsieisim be kuopos. Ko mes čia ne kuopa? Kalbėkit, ką manote, patarkite man...

BRIEDIS. Aš ką?.. Maža nusimanau. Aš tik kareivis...

ŠARŪNAS. O tu, Gelovini?

GELOVINIS. Man kas... Daryk, kaip išmanai... Mudu kitų kartų žmonės, nesusikalbėsiva.

ŠARŪNAS *(nusijuokęs)*. Taigi... Nenusimano vienas, kitas jau nesusikalba su manim. Bet aš žinau, kas daryti. Juo kalnas statesnis, Briedi, juo sunkiau į jo viršūnę užjoti; juo galvų daugiau, juo sunkiau su jomis susitarti. Ką daro Perlis?

BRIEDIS. Sako, pabėgęs iš Perlojos Varėnon. Baidosi tavęs.

ŠARŪNAS. Gerai, tebaidosi. Ugnių neuždegę išjosim. Kad visi tuojau būtų man pasirengę! Gelovini, aš tavo pilį perstatysiu... Ten bus gera tvirtovė. Tu gi dabar nenori ten vienas gyventi. Gyvenk Balyne. Kai atnaujinsim, galėsi grįžti prie senosios ugniavietės.

GELOVINIS *(moja ranka)*. Kur jau man senam... Ne vistiek, kur mirti?..

ŠARŪNAS *(vaikščioja vis greičiau, piktai susiraukdamas)*. Mirti!. Ak, mirti... Žmogus tiek nori, tiek svajoja, o čia — mirti...

GELOVINIS. Kas iš tų visų svajonių, jei žmogus vistiek, ne nūnai, ryt turės mirti?

BRIEDIS. Visai jau tu, Gelovini, pasenai: apie mirtį tik ir mąstai ir kalbi. Ko tiek skubinies? Suspėsi dar.

GELOVINIS *(pakėlęs galvą)*. Apie ką gi mano amžiuje galvoti? Negi apie ateitį svajosiu.

ŠARŪNAS. Kol jaunas, svajoji...

GELOVINIS. Svajoji... Gyvenimas — tai balta plunksnutė, vėjo nešiojama; kur papūtė, ten ir lekia... Bet kad kuris sužinotų žmogus, kas bus ten, toj žiaurioj tylumoj, kuri šaipos į visus, tai būtų... Kodėl niekas

negrįžta iš ten?.. Gal ten auksinė buitis, ar gal — pelenai padulkės, žolė žalia vejele užaugs, kur žmogus buvo — ir daugiau nieko...

ŠARŪNAS *(su rezignacija)*. Ė, kas bus, tebūna! Mirti — tai mirti, gyventi — tai gyventi, bet taip, kad žmogus nesibijotų paskui mirti.

GELOVINIS. Ir mirti nebaisu. Prie viso ko žmogus pripranta, jei kitaip negalima, ir nuvargsti... Bet tokį amžių pragyvenus, kaip aš, ir nesužinoti, kodėl gyvenai, *(atsidusdamas)* vai sunku... Ir nuogas, ir alkanas, ir — turtų nebėra, kuriais didžiavosi ir džiaugėsi žmogus.

ŠARŪNAS. Kad įgyvendintau, ką sumanęs esu, visus norus ir svajones, linksmas mirtau: kam gyventi pasauly, kai nėra, ko sieki? Nuobodu.

GELOVINIS. Vargas, kad žmogus visados daugiau nori, negu išgali. Kur norų galas? Žmogus ant kalno paėjėjo, o jo norai jau už trečio kalno nuriedėjo: pavyk juos žmogus, jei gali!

BRIEDIS. Arba žmogus daro, ko nori? Visą amžių veikiau, ko nenorėjau; nekartą sakiau: niekados to nedarysiu — ir dariau.

GELOVINIS. Tiesą sakai: darbai ir svajonės atskirais keliais eina, atskirais takais: kas svajoja, neveikia.

ŠARŪNAS *(paėmęs nuo žemės kirvį, kabina jį ant stulpo)*. Menkas vyras, kuris nesugeba įvykdyti, ką sumanęs...

GELOVINIS *(keldamasis)*. Pagyvensi — pamatysi... *(Paėmęs kepurę, mauna ant galvos kaire ranka)*. Mes visi gerai darom tik tai, ko kiti nori. *(Eidamas per menę)*. Jei vykdai svetimą norą, turi vieną kelią, o jei savąjį — šimtą... Ir visi geri ir — visi blogi... O tu vis dėlto krivių nebijok... Nors ir nekiršink jų veltui: tai širšės...

IV

Vidurvasaris. Giedrus vakaras: toli dumbluoja. Daržas, apsėtas linais, aptvertas lotomis. Vienoj pusėj daržo siaura gatvelė, kitoj pusėj Džiangio namai. Šalia namų medžiai...

VOVERĖ *(ravėdama linus).*

Gulbinai lėkė,
Žinelę nešė:
Reiks žirgas balnoti
Jaunam bernužėliui.

Reiks žirgas balnoti
Jaunam bernužėliui,
Teks žygin joti
Tolimon šalelėn.

Lik sveika, motule
ir senas tėvuli,
Lik sveika, sesule
Ir jaunas broleli!

Parnešiau kirvelį
Savo tėvužėliui,
Šilkų kiklikėlę
Senai motinėlei.

Šilkų kiklikėlę
Senai motinėlei,
O jaunai sesulei
Šilkinę skarelę.

Šilkinę skarelę,
Platų kaspinėlį;
Jaunam brolužėliui
Šveitrų kalaviją.

O tau, mergužėle,
Už rūtų vainiką,
O tau, lelijėle,
Aukselio žiedelį...

Vai, jauna aš eisiu
Vyšnelių sodelin,
Tai aš pasiklausiu
Žaliosios vyšnelės...

Vai, aš pasiklausiu
Žaliosios vyšnelės,
Kur mano bernelis,
Baltas dobilėlis?..

Vai, tavo bernelis,
Jaunoji mergele,
Tolimoj šalelėj
Giliai žemėj guli...

Nei ugnis čia kurta,
Nei vanduo čia virta,
Tik sprogta širdelės
Jaunosios mergelės.

Vai, tu prasiskirki,
Motule žemele,
Vai, tu atsikelki,
Jaunasai berneli!..

Vai, tu, mergužėle,
Vai, tu, lelijėle,
Atsistok, jaunoji:
Aš tau ne bernelis.

Su tavim raitelis
Aš nesivadžiosiu,
Meiliųjų žodelių
Tau nebekalbėsiu.

Vai, skinsiu rūtelę,
Vai, skinsiu žaliąją,
Tai jauna aš pinsiu
Rūtų vainikėlį.

Tai aš jį deginsiu
Kaitrioje ugnelėj:
Žuvo jaunystėlė, —
Žūk ir vainikėlis!

ŽUBRIS *(sustojęs, atsirėmęs tvoros)*. Padėkite, dievuliai, vainikėlį pinti, Voverėle! Tik ne ugnelėj jį degink — geriau man, jaunam berneliui, dovanok!

VOVERĖ. Ačiū, bernužėli! Vai, aš ne rūtelę skinu, ne vainikėlį pinu, tik žalius linelius jauna ravėju.

ŽUBRIS. O aš maniau, Voverėle, kad pini rūtų vainikėlį man jaunam berneliui.

VOVERĖ. Nei tau, nei kitam aš, berneli, vainikėlio nepinsiu ir žaliosios rūtelės neskinsiu. Nudžiūvo nuvyto mano jaunystėlė, tenudžius ir žalioji rūtelė...

ŽUBRIS. Voverėle, mergužėle! Kam manęs jauno lenkiesi? Ar aš tau nemielas, nemalonus? Ar mano meilūs žodeliai tau netinka, skaisti mergužėle?

VOVERĖ. Aš nieko, berneli, nesišalinu: nei tavęs, nei kito, nei jauno, nei seno; tik man, raitužėli, nekalbėk meiliųjų žodelių!

ŽUBRIS. Kodėl neturiu kalbėti, Voverėle? Tokia skaisti esi mergužėlė, kaip rožės žiedelis, tokia daili, kaip balta lelijėlė! Kodėl tau meiliųjų žodelių nekalbėsiu, Voverėle, jei tave esu pamilęs visa jauna savo širdele, visa narsia sielele?.. Voverėle, aš siųsiu pas tave piršlius.

VOVERĖ. Vai, nedaryk to, berneli, nekruvink mano širdelės, neapsunkink mano dalelės.

ŽUBRIS. Kodėl neturiu siųsti, Voverėle?

VOVERĖ. Siųsi nesiųsi, bernužėli, vistiek negausi rūtų vainikėlio, neišgirsi iš manęs meiliųjų žodelių.

ŽUBRIS. Vai, mergele mylimoji, aš nulenksiu žemai savo galvelę prieš tavo žilagalvį tėvužėlį, prieš senąją motužėlę, kad atiduotų man savo dukrelę... Aš pasiųsiu jiem dovanėlių, kokių nėra kunigaikščio Šarūno pilies rūsiuose. Ir tau, mergužėle, turiu jaunas gintaro vertinėlius, gryno šilko, brangaus aksomito drabužėlius ir aukselio žiedelį. Toli Guduose tau gavau visa tai, mergele!

VOVERĖ. Nereikia man, berneli, nei šilkų aksomitų, nei aukselio žiedelio! Neisiu aš už tavęs, berneli, netekėsiu! Meiliųjų žodelių tau nekalbėsiu. Nesiųsk pas mane piršlių, raiteli, nekelk savo dovanėlių; teguli jos, kur guli.

ŽUBRIS. Kodėl tau, mergele, aš nekenčiamas? Ar mano širmas žirgelis menkesnis, negu kitų, ar jis neeiklus? Ar mano šilko balnelio ne sidabrinės kilpinėlės, ne aukselio pentinėliai? Ar aš patsai jaunas — nekokis raitužėlis? Ar ne garsios giminėlės?

VOVERĖ. Eiklus tavo žirgelis visų geriausias, ir tu patsai, berneli, vienas gražiausiųjų, vienas narsiausiųjų. Nesi mano nekenčiamas; pikto iš

tavęs neregėjau, rūstaus žodelio negirdėjau, bet už tavęs, bernužėli, netekėsiu.

ŽUBRIS. O jei lieps tėvulis, jei lieps sena motulė, turėsi eiti, turėsi už manęs tekėti, mergužėle?

VOVERĖ. Vistiek neisiu, berneli, netekėsiu, raiteli. Gal tik prievarta, surišę, tau atiduotų. Labu noru neisiu.

ŽUBRIS. Kodėl, mergužėle, kodėl, lelijėje? Ar veidu nepatinku, ar žiaurus mano būdas, ar šiurkšti mano kalbelė? Ar už kitus bernelius aš baugštesnis, ar už kitus raitelius skurdesnis?

VOVERĖ. Nemenkesnis tu, berneli, už kitus, bet geresnis, tik už tavęs vistiek netekėsiu. Kad tavo žirgas akelėm žvaigždeles skaitytų, auselėm rūtelę karpytų, kanopėlėmis vejelę kapotų, o tu patsai jaunas auksely sidabrėly kunigu dėvėtai — neisiu už tavęs, berneli, netekėsiu, raiteli!

ŽUBRIS. Gerai, neisi už manęs geru noru, tai nusilenksiu tavo tėveliui ir senai motinėlės galvelei, nuvesiu tėvužėliui du širmu žirgeliu, kaip bitinėliu, tavo senai motinėlei dvi margi karveli, — teatiduoda už manęs savo jauną dukružėlę, jei ne labu noru, tai prievarta.

VOVERĖ. Ar gerai tau būtų, bernužėli, jei pas tave klėtelėj gyventau, tave bernelį keiktau, kaip savo belaimę buitelę, kito bernelio ilgėtaus?

ŽUBRIS. Tuomet šveitrųjį kalaviją paimtau, tau galvelę nukirstau, kaip aguonėlę nuskintau.

VOVERĖ. Už ką, berneli, už ką, raiteli? Ar tau nesakiau, ar žodelio nekalbėjau? Ar gal tau kada vainikėlį savo žadėjau, kad mane jauną žudytai, tėvą motinėlę virkdintai? Aš neturiu jauno brolelio, iš karo jisai nesugrįžo, — nėra, kas mane jauną užtartų...

ŽUBRIS. Nebijok, mergele, nei pirštu tavęs nepaliesiu, nors nemyli manęs. Bet tepakliudo tave kuris kitas, tepravirkdina tavo akeles, bus, kas tave užstos, žodį kas užtars! Patirtų, kad dar mano kalavijas neatšipo į gudų sprandą.

VOVERĖ *(pasižiūrėjus į jį)*. Ačiū tau, bernužėli! Aš visuomet maniau, kad tu visų kitų bernelių geriausias, visų kitų raitelių švelniausias. Bet negaliu tavęs pamilti, negaliu tau vainikėlio pažadėti...

ŽUBRIS. Vai, Voverėle, kad justai, kad žinotai, kaip tave myliu, nekalbėtai man tokio griaudaus žodelio. Pasigailėk manęs, Voverėle! Ar gal kitam pažadėjai? Žalvyriui? Kriokiui?

VOVERĖ. Nežadėjau aš niekam, berneli, nei Žalvyriui, nei Kriokiui, nei kitam kuriam raitužėliui mūsų sodžiaus jaunimėlio. Tik nekalbėk man apie tai, berneli, nekruvink sužeistos mano širdelės! Pasigailėk manęs, vargdienėlės!

ŽUBRIS. Jei niekam nežadėjai, niekam neketinai, tai kodėl nenori pamilti manęs, Voverėle? Žinai, su kitomis mergomis nesivadžiojau, joms

meilių žodelių nekalbėjau. Pamilk mane, Voverėle! Pasigailėk, lelijėle!

VOVERĖ. Negaliu, sakalėli, negaliu, raitužėli! Ką jauna padarysiu, kad kitą bernužėlį pamilau, o pamilus užmiršti jaunojo negaliu nei dienelę, nei tamsiąją naktelę? Vai, ir neužmiršiu, bernužėli, kol širdelė plaks krūtinėlėj, kol akelės šviesią saulelę matys. Visa tau pasakiau, raitužėli! Nori — kaltink mane, nori — virkdink mane, mindžiok mano žalią rūtelę...

ŽUBRIS. Vai, geriau būtau negirdėjęs tavo griaudžiųjų žodelių, geriau būtau tavęs nepažinęs, jaunoji mergele, negu dabar savo dalelę keikęs! Vai, pasibalnosiu savo širmą žirgelį, vai, surasiu tą jauną bernelį — mudu šiam pasauly drauge nebegyvensiva...

VOVERĖ. Vai, linksma būtau, kad jį rastai; bet nerasi, nesutiksi jo, bernužėli, nebepriklausys jam mano vainikėlis, nei jam, nei kuriam kitam raitužėliui.

ŽUBRIS. Kalbėk, meluok, mergele! Kur gi dėsi savo vainikėlį? Negi visą amžių dėvėsi žaliąją rūtelę?..

VOVERĖ. Žaliąją rūtelę nuskinsiu, vainikėlį nupinsiu, ugnelėj sudeginsiu, ne tyrajam lauke, bet šventoj dievų gabijėlėj.

ŽUBRIS. Vai, ką kalbi, mergužėle? Kam mane jauną apgaudinėji? Žinau, sakė man tikrai mano motinėlė, kad ne dievų gabijon rengiesi, bet Šarūno aukštom menėn nori. Apgauti manęs stengiesi, mergužėle, bet veltui kalbi! Aš žinau — jis valdovas, garsus karžygys, kurį žyniai ir vaidilos garsina, o aš — bajoro sūnus, neturiu nei erdvių dvarų, nei lankų be skaičiaus, nei girių be krašto.

VOVERĖ. Už ką bari mane, berneli? Ar aš tau ką kalbėjau, ar aš tau ką žadėjau, kad ir Šarūną pamiltau? Bet žinok, berneli, kaip nebūsiu tavo labu noru, taip nebūsiu ir Šarūno.

ŽUBRIS. Tu man, mergužėle, neįkalbėsi! Bet žinok pamink, mergele, kad aš tau pastosiu, bernelis, kelią, kai žengsi į Šarūno dvarus; ir nebebus tau ten laimės ir ramybės! Suvysi ten, kaip vysta mano širdis, kaip vysta mano jaunos dienos, jauna jaunystėlė.

VOVERĖ. Vai, berneli, vai, raiteli! Neteks tau pastoti peržengti man kelelio, kad suvystų mano jaunosios dienelės. Jau suvyto, jau sunyko mano jauna jaunystėlė, mano laimės dienelės, kaip šalnos pakirsta gėlelė, ir liko man tik gailios ašarėlės... *(Eina iš daržo).*

ŽUBRIS. Palauk, mergele! Aš nepyksiu, aš neniršiu, tik dar čia pastovėki, su manim kelius žodelius pakalbėki, tik dar pažiūrėk į mane žydrom savo akelėm...

VOVERĖ. Jau ką turėjova, tai išsikalbėjova, berneli. Bars mane sena motinėlė, kad ilgai užtrukau, jaunoji mergelė, žalius linelius beravėdama; sakys — darbelio nedirbau, su berneliu kalbėjau. Lik sveikas, jaunasis raiteli, lik sveikas, raibasis sakalėli... *(Išeina iš darželio ir eina savo*

kieman. Priėjus vartus, atsigręžusi dar pasižiūrėjo į Žubrį. Pamačiusi, kad atjoja Šarūnas, greitai įeina kieman).

ŠARŪNAS *(sustabdęs žirgą ties Žubriu).* Na, ko liūdi, brol? Mergelei meilinaisi, ir todėl liūdi, kad pabėgo?

ŽUBRIS. Ne tokia tai, valdove, merga, kad su ja meilikautais. Meiliu žodžiu į nieką ji dar neprakalbėjo, meiliai nei į vieną berną dar nepažiūrėjo.

ŠARŪNAS. Taip? .. O aš mačiau, kad ji meiliai į tave pažiūrėjo. Tik mane pamačiusi savo kieman paspruko.

ŽUBRIS. Vai, apsirikai, valdove. Aš savo gyvybę atiduotau, savo kraują pralietau, kad ji meiliai į mane pažiūrėtų, kad meiliai į mane prakalbėtų! .. Bet ji kitą myli...

ŠARŪNAS *(nusijuokęs).* Tai tau, žmona, ir pupos! Sakei, kad niekam ji meilaus žodelio nekalbėjusi; iš kur žinai, kad ji kitą mylinti?

ŽUBRIS. Pati sakėsi! Kad kas kitas būtų kalbėjęs, būtau jaunas netikėjęs.

ŠARŪNAS. Ir kas tasai laimingasis, kurį pamilo tokia stebėtina mergužė?

ŽUBRIS. Nesako ji, ką myli, bet tik žinau, kad ne mūsų kaimo berną, ne bajoraitį, ne artoją kaimietį... Su nieku nevaikščioja, su nieku linksmai nesikalba, visų šalinasi.

ŠARŪNAS. Štai merga! Pirmą kartą girdžiu apie tokią! Ir tai bajoro Džiangio duktė? Nežinai, kuo tiek susižavėjusi? ..

ŽUBRIS. Dievai ją žino! Žmonės kalba, kad tavim, valdove.

ŠARŪNAS. Manim? Nesijuok, sveikas!

ŽUBRIS. Kokis čia juokas, kad merga berną pamilo? .. Kad kunigas esi, gal jau ne bernas?

ŠARŪNAS *(varydamas žirgą toliau, sumišęs).* Man nei josios, nei kurios kitos mergelės meilės nereikia...

ŽUBRIS *(nusišypsojęs žiūri jam įkandin).* Kvailas, patikėjo. *(Nusigręžęs kiton pusėn, eidamas tyliai dainuoja).*

Vai, ūžia, ūžia žalia pušelė
Ant Balyno krantelio,
Vai, bara, bara senas tėvulis
Savo jauną sūnelį.

Vai, tu, sūneli, puikus raiteli,
Kur nudėjai žirgelį?
Vai, kur nudėjai aukso kilpeles
Ir šilkinį balnelį?

Vai, kur nudėjai aukso kilpeles,
Ir šilkinį balnelį.
Vai, kur palikai plieno kardelį,
Aukselio pentinėlius?

Tėvuli mano, senasis mano,
Toj pusėj Nemunėlio;
Ten palikau aš širmą žirgelį
Ir šilkinį balnelį.

Ten palikau aš širmą žirgelį
Ir šilkinį balnelį,
Ten aš nulaužiau plieno kardelį,
Aukselio pentinėlius.

Vai, tik nešu tau, tėvužėli,
Smailiąją strėlelę,
Bet ne rankelėj, ne kilpinėly,
Tik jaunoj krūtinėlėj.

Vai, liki sveikas, senas tėvuli, —
Jau aš tau ne sūnelis!
Vai, liki sveika, jauna mergelė, —
Jau aš tau ne bernelis!

Meilių žodelių tau nekalbėsiu,
Rankužėlės nespausiu —
Kietoj žemelėj jau aš dūlėsiu,
Kai su kitu vaikščiosi.

V

Vasara. Vidudienis. Bajoro Džiangio menėj. Visa, kaip pirmoj daly. Kirvė, pasidėjus ant skobnių daržoves, gamina valgį. Kitam skobnių gale sėdi Voverė ir audžia juostą.

ŽENGĖ *(greitai įėjus)*. Ai, moterėlės! Jūs čia sėdit ir nieko negirdite... Tai naujienų, dievuliai!..

KIRVĖ. Nemielos man, žmonele, dabar jokios naujienos, kai sūnelio netekau. Ir šviesi dienelė dabar man tamsi akyse, kad taip tamsu būtų gyventi tam žmogžudžiui ir visiems priešams, kurie tiek nuskriaudė mus. Geriau aš, sena, būtau nesulaukus jų parjojančių... Neberegėsiu, žmonele, savo sūnelio, savo Alūnėlio... Dievuliai, tiek jų grįžo... Kas buvo ir jam?..

ŽENGĖ. Kas dar žino, moterėle? Argi negirdėjai, ką žmonės kalba? Gal gi dar sugrįš.

KIRVĖ. Vai, žmonele, sugrįš? Kol šviesi saulelė užtekės, gaili raselė man akis išės.

ŽENGĖ. Tai, moterėle, aš gi tau nepasakiau. Nuėjo vakar Kindė su gimine gabijon sūnelio vėlės paminėtų. Sako, kai pakūrė aukurą, tai dūmai vis žeme, žeme klojosi. Čia įkurs ugnį, o čia ji vėl gęsta. Ir stengėsi, stengėsi įkurti ir — neįkūrė... Paskui kriviai šaukė, šaukė vėles, ir jo, ir prosenelių, ir niekas neatsiliepė!.. Ir sako kriviai: nėra dar jo tarpu mirusiųjų, dar gyvas... Naktį Kindė miegojo gabijoj pas šventąją ugnį ir matė sapne ir kalbėjosi su sūnum. Pasakė, kad gyvas esąs ir tuoj namo parjosiąs. Taigi, moterėle! Kas tikėjosi?

VOVERĖ *(nebeausdama)*. Kas tau pasakojo, tetužėle?

ŽENGĖ. Kas pasakojo? Pati Kindė porino. Dabar ji kaip šimtan žirgų sėdusi.

VOVERĖ *(sudėjusi rankas ant kelių)*. Argi galima, argi tai tiesa? Juk žmonės savo akimis matę, kai Tautvilas kovoj nuo žirgo kritęs.

ŽENGĖ. Tai dar reikia tau, mergele, abejoti? Argi kriviai sumeluos? Jie mato, kas dedasi danguje, ant žemės ir nors tolimiausiam, kaip mūsų, štai sodžiuje. Jie tau, mergele, nežinos, ar meluoti panorės? Ir kalbėti apie tai netenka!

KIRVĖ. Kiek apie Alūnėlį kalbėjo, kiek pasakojo, kad ir gyvas, ir sveikas, ir sugrįš! O dabar kalba, kad jį kankina priešai, kad juos Perkūnėlis iš aukšto dangaus! Bet jau aš, žmonele, ir tikiu ir netikiu.

ŽENGĖ. Ir reikia tau, moterėle, abejoti? Jei kriviai sako, — vadinasi, tiesa, ką sako. Varyk savo žmogų, teeina pas kunigą. Negi nieko negalės sumanyti?

KIRVĖ. Ką tu, žmonele, padarysi! Argi tokius vyrus, kaip mano išgama, paveiksi? Kur jau čia! O vėl ar nevaikščiojo, ar nekalbėjo? Tik vis veltui! Šarūnui kas? Jam bet tik svetimas kraujas lakti, o kad savuosius kankina, nei rūpėti jam nerūpi. *(Atsidusus)*. Vai, dievuliai...

ŽENGĖ. Taigi, moterėle! Visai būtau užmiršusi tau svarbiausią dalyką pasakyti! *(Sudėjusi rankas ir galvą linguodama)*. Ir apie Šarūną kriviai, dievuliai, ką sako! Būsią jis dievus tiek užrūstinęs, jog ištiksianti jį tokia nelaimė, tokia nelaimė, kad ir ištarti jos žmogus nebegali. O jis, sako, neikiek nevengia. Tai bedievis! Bėgsiu, moterėlės, į Puodžius. Ten dar niekas nieko nežino. Likite sveikos, moterėlės!

KIRVĖ. Palauk, žmonele, nors išlydėsiu tave.

ŽENGĖ. Dar jau lydėsi... Pati išeisiu. *(Abi išeina)*.

VOVERĖ. Vai, prasprogtau, kaip rūtelė pražydėtau, kad tave, berneli, gyvą žirgelis parneštų. Argi dabar dievuliai išklausė mano maldų? Saldžiausioji Milda, galingiausias Perkūnėli! *(Susidėjus rankas, su ašaromis ir pakėlus akis aukštyn)*. Neužmiršiu, kol gyva; tarnausiu, šventą ugnį jūsų globodama, jei užlaikysite, jei gyvą namo parleisite mieliausią mano bernelį!.. *(Sugrįžta Kirvė ir, suėmus lapus, krauna juos ant skobnių galo vienon vieton)*.

KIRVĖ *(imdama peilį)*. Nueitai, paskintai daugiau. Neužteks, kiek paskynusi esu. *(Voverė sėdi, susimąsčiusi)*. Girdi, ką sakau! *(Voverė, padėjus juostą, pasikelia ir išeina. Džiangienė trupina lapus. Po valandėlės įeina Džiangis. Įėjęs nusiima nuo sienos kirvį ir galanda, pasidėjęs ant suolelio)*.

DŽIANGIS. Na, sene! Pastatyk ausis, pasakysiu tau tokią naujieną, kurios ir sapne nesapnavai.

KIRVĖ *(trupindama)*. Tuščia jų, tavo tų naujienų! Daugel man sakei, bet iš jų naudos kaip nėra, taip nėra.

DŽIANGIS. Palauk tuštinusi, kol nesi išgirdusi. Kad žinotai, ką sumanė Šarūnas, jaunas mūsų valdovas?

KIRVĖ. Kad jį tiek aitvarai nešiotų po laukus, kiek aš noriu apie jį žinoti! Ir nenutrenkia jo Perkūnas iš aukšto dangaus, šito bedievio!

DŽIANGIS *(pasidėjęs kirvį ant suolelio, prispaudžia, ant kirvakočio atsisėdęs)*. Kas, kaip kas, o tu, manau, pasigailėtai, jei jį dabar Perkūnas nutrenktų.

KIRVĖ. Kad tiek žemė motulė jo būtų pasigailėjusi, kiek aš galiu jo gailėtis — jau seniai būtų gyvą prarijus šitą žmonių priešą. Per jį visos ašaros, visos nelaimės ant mūs krito!

DŽIANGIS *(galąsdamas)*. Liaukis keikusi, žmona. Visgi jis mūsų valdovas. O kaip įdomu tau būtų sužinoti, ką Šarūnas yra sumanęs!

KIRVĖ. Tevaldo jis, dievai aukščiausieji duotų, monus raistuose! Ką jis sumanęs? Gal vėl lakti svetimą kraują ir ašaras? Ar jis gero gali panorėti? Ir galas jam neateina, ir Perkūnas galingiausias jį pamiršo! Ar dabar nesulaužys savo strėlos į Šarūno galvą? Ir ką jūs, vyrai, pagaliau manote? Argi neatsiras iš jūsų, kas pribaigtų jo šunybes?

DŽIANGIS. Na na, sene, pakaks! Mali liežuviu, kaip tuščiom girnom; ar nesiliausi niekus zaunijus? Tiek sumanai apie vyrų reikalus, kiek kiaulė apie apdarus. O vis dėlto įdomu tau būtų sužinoti, ką Šarūnas sumanęs? Kaip manai? a? *(Nusijuokia).*

KIRVĖ *(piktai).* Dar šypsosi! Pamišėlis... Kad paleisiu peiliu, tai žinosi!..

DŽIANGIS. Aš aslą turiu... *(Rodydamas ją).* Matai?..

KIRVĖ. Bijau aš tavo aslos!.. Ak, kad tai mano valia būtų! Tarp delnų jį sugniaužtau, pelenuosna sutrintau ir sausu vėjeliu laukuose, smiltynuose išpustytau... *(Sugniaužus ranką).* Oi, kad aš vyriškas būtau, žinotau, kas man reikia daryti.

DŽIANGIS. Taigi! Žinojo dievai, ką darė, tau ragų nedavę...

KIRVĖ *(žvilgterėjusi į jį iš paniūrų).* Keltava! Dar šypsosi! Jums bet tik svetimas kraujas lakti, bet tik svetimose ašarose maudytis!.. Kad jūs sprandus pasisukytute visi, kiek jūsų yra, beširdžių!..

DŽIANGIS. Mes sprandus ar nusisuksim, ar ne, dievai žino; o kad liežuvį greit nuplėši, taip juo bemaldama, tai tikrai gali atsitikti.

KIRVĖ. Kad tu taip kojas palaužtai...

DŽIANGIS. Tai žmona! Pažiūrėtų kas iš šalies, sakytų — į žaizdą pridėk, minkšta; o kai paleidžia nasrus, — spėk, tris kales perlos. Ar ne Perlojoj gimusi augusi?

KIRVĖ. Vai, kad tu su šunimis tik ir kalbėtai, ne su žmonėmis! Vaikelio mieliausiojo rūbeliai dar nesudūlėjo, o jis čia šaiposi! Kad tavo taip gyvo mėsos šustų, kaip šunta jo kauleliai...

DŽIANGIS. Iš kur žinai, kad jo kaulai šunta? Dar jis gyvas ir mirti visai nesirengia.

KIRVĖ. Kad tu taip gyvas duonelę valgytai! Neįkalbėsi man daugiau.

DŽIANGIS. Nesiplūsk, tik klausyk gerai, ką aš tau pasakysiu. Perspėju tik: žiūrėk — neatkąsk sau linksmo liežuvio: Alūnas gyvas ir tuoj bus namie.

KIRVĖ *(abejodama).* Kalbėk! Imu ir patikiu.

DŽIANGIS. Kad sakau — tai sakau. Jau matėsi tikri žmonės su juo ir kalbėjosi.

KIRVĖ *(metusi peilį).* Alūnėlis gyvas, sakai? Sūnelis gyvas! *(Sudėjus rankas ir pakėlus aukštyn).* Dievai brangiausieji, argi galima?

DŽIANGIS. Kad sakau, tai galima. Negi tau meluosiu?

KIRVĖ *(taip pat)*. Dievuliai, dievuliai!

DŽIANGIS *(pašiepdamas)*. Dievuliai, dievuliai... Pastatė akis stulpu, kaip pelėda, ir tik dievuliuoja. Kalbėk su ja žmogus, jei nori!

KIRVĖ *(nustebus)*. Kur gi dabar jis yra? Kur mano sūnelis?

DŽIANGIS *(mėgindamas ašmenų)*. Po sijonu pasislėpęs. Ten paieškok, gal rasi. Netupsėk, kaip avis, uodegon įkirpta, bet klausyk, kaip žmonės klauso. Briedis grįžo iš Liškiavos. Jis ten buvo su Vaiduliu ir sako ne tik matęsis, bet ir kalbėjęsis su Alūnu: rūsy sėdi pas Meškį.

KIRVĖ. Ir gyvas ir sveikas?

DŽIANGIS. Ir gyvas, ir sveikas, ir ne jis vienas, bet ir daugel kitų. *(Pasidėjęs kirvį ant kito šono)*.

KIRVĖ. Ko jūs sėdite, ko snaudžiate, ko nejojate vaduoti iš to žmogžudžio nagų?

DŽIANGIS. Teisybę sako, kad moteriško ilgas plaukas, bet trumpas protas. Anksčiau keikei, kad veltui žmonių kraują liejam, o dabar pati siunti jo lieti... Ar manai, kad Meškis vistiek, kaip tu — atėjai pas jį, suėmei už gerklės ir smauk. Nepasmaugsi, nepasiduos — jo tvirtovė iš kieto akmens, o kalavijai iš plieno dar kietesnio. Mes ir Šarūnui nieko nesakom, ir jisai nieko dar nežino, o tai sujudintų dangų ir žemę.

KIRVĖ *(sudėjusi rankas ant krūtinės, su panieka į vyrą žiūrėdama)*. Tai tėvas! Kiti paragintų, kad greičiau jotų sūnelio vaduotų, o jis slepia, nesako! Vaiką kankina, o jis slepia! Kitų gailisi, o savo kraujo, savo vaiko nesigaili! Nesulauks tavo galva! Pati nueisiu ir papasakosiu visa valdovui.

DŽIANGIS. Pamėgink, sprandą nusuksiu! Kvaila gimei, kvaila ir mirsi... Kraujas pralieti nesunku, bet atsimink, kad jei tau gaila vaiko, tai ir kitiems taip pat jų gaila. O kiek Šarūnas ten jų paguldys, ar žinai? Ir Meškio ne gudų žemė: ten gyvena savieji, o savas kraujas dykai niekam nepraeina, nei kaltam, nei teisingam. Geriau gražiuoju susikalbėsim su Meškiu, išpirksime visus kunigui nežinant. Tai bus sveikiau ir gal tuo būdu daug greičiau Alūno susilauksim. O kai bus visi namie, tada pagalvosim, kuriuo būdu atkeršysim... Dabar jam keršysi, — jis mūsų vaikams...

KIRVĖ. Tai ir aš, kvaila, nepagalvojau, kad Meškis supykęs gali sūnelį nudėti. Vai, dievuliai, tai kas dabar daryti?

DŽIANGIS. Taigi, kad kvaila... Jau žinau, kas daryti. Tik tu tylėk ir nesikišk. Et, bet ką su tavim kalbėsiu! Lieptai geriau menę aptaisyti, beržo ir liepos šakomis iškaišioti. Ir duris rūtomis apkaišyti. *(Pagalandęs kirvį, deda ant suolelio; aslą kemša už juostos)*.

KIRVĖ *(paėmusi vėl peilį)*. Kam? Ar nūnai šventė kuri, ar piršlių lauki?

DŽIANGIS. Kad žinotai — taip. Kur Voverė? Teapsitaiso ji gražiau,

KIRVĖ *(šluostydama peilį)*. Kad žinotai — to nebus, kol aš gyva. Štai dėl ko jis melavo! Ak, tu padūkėlis! Vieno vaiko netekau, jis kitą nori atimti. Štai dėl ko pasakas porinai, kad Alūnėlis gyvas!

DŽIANGIS. Kad tik tavęs žiūrėtau! Pradėk su moteriška kalbėti, ir galo nebebus. Kur Voverė, klausiu? Piršliai atėję ras mėšlus ant slenksčio ir mergą apskretusią. Tai bus gražu ir motinai ir dukrelei!

KIRVĖ *(užlaužus rankas)*. Vai, dalia mano, dalužė! Geriau žemėje pūti, nei su tokiu vyru vargas vargti...

DŽIANGIS. Liaukis, moteriške! Argi ne gėda tau? Aš jai, kaip gerai, porinu, o ji siunta.

KIRVĖ *(skara šluostydama ašaras)*. Geras tėvas ne apie vaiką, nelaimėn patekusį, galvoja, bet piršlybas sumanė. *(Trenkia peilį į skobnis)*. Ne, kol sūnelis negrįš, tu man nei kalbėti nekalbėk, nei užsiminti užsimink apie piršlius! Su šluota išvysiu iš pirkios!..

DŽIANGIS. Tai sėdėsi gal visą amžių, apžergus dukterį, kaip višta kiaušinius? *(Imdamas kirvį)*. Ei, ir dukterį išleisiu, ir sūnų išvaduosiu, ir už jo skriaudą atkeršysiu, kad net senų tėvų vėlės nusidžiaugs... *(Eidamas į duris)*. Savo metu — visa padarysiu, žmonele. *(Prasidaręs duris)*. Varna, Varna, kur tave galas nešioja? *(Duodamas kirvį)*. Še, paduok kirvį bernui ir pasakyk, teeina miškan ir prikerta beržinių šakų... Pasakyk dar, teateina čionai Voverė; tik greičiau... *(Uždarydamas duris)*. Girdi? *(Uždaręs duris, grįžta pas skobnis)*.

KIRVĖ *(numirėliškai rauda, rankas laužydama)*. Sūneli mano mieliausias! Kas be tavęs apgins, kas užstos sesulę? Atsisuks kažin kas iš kažin kur, nuo krašto pasaulio, ir pagriebs ją iš tėvo, iš motinos, kaip viesulas, nusineš nežinomon šalin, jog nei pėsčia ten nueisi, nei ristuoju žirgeliu nujosi, nei plačiuoju nemunėliu nuplauksi.

DŽIANGIS. Kad tiek neaimanuotai, žinok — savo sodžiun, savan kaiman leidžiu dukterį, ne svetiman kraštan — ir ne už bet ko! Net neatspėsi...

KIRVĖ *(paėmus puodelį šluosto ir žeria jan nuo skobnių lapus, visai ramiu balsu, smalsuodama)*. Savo sodžiun? Tai už ko? Už Kriokio, ar gal už Žalvyrio?

DŽIANGIS. E, toli jiem! Kur tau? Kad žinotum, dar už geresnio.

KIRVĖ. Už geresnio? Vai, kas gi čia yra geresni už juodu? Ne Briedžio gi Žubris?

DŽIANGIS. Ne Žubris, bet patsai valdovas Šarūnas! Ką? Nenukandai sau liežuvio?

KIRVĖ *(išleidus iš rankų puodelį, kuris sugurėjo į šukeles; nustebus)*. Šarūnas? Dievai aukščiausieji! Ar galima?

DŽIANGIS *(nusijuokęs)*. Sakiau: nekeik, žmona, pasigailėsi... Ar ne tiesa?

KIRVĖ *(suplojus rankom)*. Kas gi tikėjosi?.. Tai jau pavydės dabar mum Vilkė! Tai jau pavydės visi! Dievuliai aukščiausieji! Kaip, ir patsai tau pasakė?

DŽIANGIS *(rodydamas pirštu sugurintą puodelį)*. Žiūrėk, ką padarei! *(Juokdamasis)*. Nors susigiminiuosi su valdovų gimine, nors duktė kunigienė bus, bet puodų vis dėlto nereikia daužyti. Juk ir kunigams puode verda.

KIRVĖ. Vai, kas gi dabar čia? Kaip gi dabar... Vai, dievuliai aukščiausieji! Kad dabar Alūnėlis namie būtų!

DŽIANGIS. Bus savo metu namie, neabejok. Nemaža mano draugų Liškiavoj, ir Garnio, ir Briedžio: nepasisektų geruoju, — galima būtų ir kitaip...

KIRVĖ. Ko lauki, ko sėdi? Ko žiūri, dievuliai aukščiausieji!..

DŽIANGIS. Moteriškam vis kad greičiau, — o aš žiūriu, kad geriau. Pašauk Voverę, pasakyk jai, kad nūnai ar ryt Šarūnas pasiųs pas ją piršlius. *(Išeina per duris)*.

KIRVĖ. Kur eini?

DŽIANGIS *(duryse)*. Kur man reikia! Tau kas? Žiūrėk savo darbo, ne mano. *(Išeina. Kirvė, surinkus šukeles, išmeta per duris ir, atsinešus naują puodelį, sužeria jan lapus ir stato duobėn)*.

KIRVĖ. Ak, dievuliai, kad dabar Alūnėlis būtų namie, kad jis matytų! *(Pakuria ugnį, pūsdama žarijosna)*. Dabar, dievuliai aukščiausieji, negalės nei pasilinksminti, kaip kiti, nei pasidžiaugti... *(Meta šipulius ir pagalaičius po puodeliu. Įeina Voverė, nešdama rankoj lapų saują. Padėjus juos ant skobnių, sėdasi vėl austi juostos. Palaidi jos plaukai guli ant pečių, ant galvos rugiagėlių vainikas)*.

VOVERĖ. Tu, motinėle, mane šaukei?

KIRVĖ *(tūpčiodama aplink krosnį)*. Norėjau pasidžiaugti su tavim, dukružėle, tavo laime. Dar nežinai, kad gal nūnai, gal ryt atjos pas tave piršliai.

VOVERĖ *(liovusi audžius, sudėdama rankas)*. Piršliai? Pas mane? Motužėle?!

KIRVĖ. Pas tave, dukrele, pas tave!

VOVERĖ. Motule, širdele! Aš nenoriu tekėti! *(Sudėjus rankas, maldaudama)*. Motule, širdele! Užkelk tu vario vartelius, užšauk ir dureles, kad kieman neįjotų, manęs nepamatytų...

KIRVĖ. Mes tavęs, dukrele, neleistum už bet kokio. Tik, matai, patsai kunigas Šarūnas siunčia piršlius. Negi jam atsakysi?

VOVERĖ *(susiėmus už galvos)*. Vai, jautė mano širdelė nelaimę! Motule, netekėsiu už jo, aš nenoriu jo! Geriau mane gyvą nuskandinkita giliam Nemunėly, negu už jo atiduokita!..

KIRVĖ *(atsilenkus)*. Ką tu, ką tu, dukrele? Ką dabar kalbi?

VOVERĖ *(atmetus juostą šalin)*. Kam, motule, žudai mano jaunystėlę, jaunas mano dieneles? Ar tau bus lengviau, kai tu, mane išdavus, lyg gyvą žemėn įkasi?..

KIRVĖ. Dukrele, nei nekalbėk to! Argi mudu su tėvu nedraugu tavo, kad pikta tau norėtuva? Jauna dar esi, ir pati nesupranti savo laimės. Kita tavo vietoje iš džiaugsmo į dangų pašoktų.

VOVERĖ. Ne šokti, motinėle, bet verkti kruvinomis ašaromis teks man visą amželį sunkiam vargely... Kokia buitis manęs laukia? Nei aš jį, nei jis mane myli...

KIRVĖ. Gal myli, dukružėle, kad perša. O vėl, ar tu ne jauna, ar ne graži, ar ne skaistūs tavo veideliai, kad tokios mergelės, kaip rožės, kuris bernelis nepamiltų? Kur jis rastų gražesnę, darbeliui už tave gabesnę? Pagyvensita, dukružėle, prisižiūrėsita arčiau kits kitą ir kits kitą pamilsita. Ir mano širdis, dukrele, kai už tavo tėvulio tekėjau, į kitą buvo palinkusi. O gyvenova visą amželį, kaip du balandėliu, vaikelius išauginova ir gero išmokinova. Gyvensita ir judu, kits kitą pamilsita.

VOVERĖ *(kratydama galvą)*. Niekados, motinėle, nepamilsiu jo ir pamilti nenoriu.

KIRVĖ. Kodėl, dukrele?

VOVERĖ. Ir manęs jis nepamils, motinėle. Jis nieko nemyli ir savo amžiuje nepamils, nemylės...

KIRVĖ. Nieko, dukrele, nieko, viešnele. Tau tik taip atrodo. Metas jo dar nepraėjo. Tepagyvensi, panorėsi, pamils tave, ir dar kaip!

VOVERĖ. Kaip su juo gyvensiu, kad aš jo nekenčiu? *(Verkdama)*. Ir kam mane žudai, motule? Argi aš tau tiek jau nusibodau?

KIRVĖ. Nenusibodai man, dukružėle, nenusibodai, viešnele. Bet tokia mergelės dalia, kad nepragyvens ji viso amžiaus pas tėvą, pas motulę... Neverk, dukrele! Dar yra tau laiko, dukrele, dar yra: ir pamilsi, ir susibarsi, ir supyksi, ir vėl atsileisi. Jūsų dar ilgas amžius, dukružėle.

VOVERĖ *(užlaužus rankas ant galvos, vaikščiodama po menę)*. Geriau mane gyvą žemėn įkastai, ant lentelės paguldytai, nei tokius man žodelius kalbėtai! Argi tau, motinėle, bus gera klausyti, kai mane žmonės keiks, kaip dabar jį keikia? Ar maža pati prisikeikei?.. Aš jo nekenčiu!.. Dievai aukščiausieji, Milda saldžiausioji! Apkaskita, pasmaukita mane belaimę, tik neatiduokita visam amželiui nemylimajam, nekenčiamajam!

KIRVĖ *(rūsčiai prakalbėjus)*. Nedaryk žmonėms juokų, mazniule! Jei

jau tau Šarūnas negeras, tai kur ieškosim geresnio? Aitvaro žirgais geresnio nesurasim.

VOVERĖ *sustojus ties ja, tvirtai).* Netekėsiu aš už jo! — Tegul mane nors gyvą kapoja! Tautvilui pažadėjau vainiką ir jo niekam neatiduosiu!

KIRVĖ *(dairydamasi aplinkui, tyliai).* Tu man nekalbėk šito! Kad žmonės neišgirstų, kad kas nesužinotų! Matai, ką prasimanė? Ir tai kalba merga, dora! Gėdos neturi tokius žodžius kalbėti! Ar dera tai jaunai mergelei?..

VOVERĖ. Aš jam pažadėjau ir jo lauksiu.

KIRVĖ. Neerzink manęs, dukrele! Ko sulauksi? Tau ne šešiolika metų... Pati žinai, kad jo nėra gyvo; sakė tie, kurie savo akimis matė, kai krito. O vėl, kad ten šimtai Tautvilų atsirastų ir tau pasipirštų, vistiek už Šarūno tekėsi. Ne geru noru, tai prievarta! Jis nejuokauja. Kunigas — ne piemuo!

VOVERĖ. Tegul jo nesulauksiu gyvo pamatyti — už nieko netekėsiu, motule, niekam savo vainikėlio nežadėsiu — šventoj ugny dievų gabijoje sudeginsiu rūtelę, neteksiu nei Šarūnui, nei kitam kuriam valdovui, nei bajoro sūneliui.

KIRVĖ. Ar pamišai, dukrele, ar proto netekai, viešnele? Negraudink mano širdelės, nepykink manęs senos!

VOVERĖ. Pasakiau, motule, ką širdy turėjau. Kad žemė po kojom skirtųsi, kad dangus ant mano galvelės griūtų, už nieko netekėsiu, niekam vainikėlio nežadėsiu!

KIRVĖ. Kai pašauksiu tėvą, kai pasakysiu — nušers tau gerai kailį! Pamirši tada apie Tautvilą svajoti ir apie gabijas galvoti! Matai, ką prasimanė? *(Vaikščiodama po menę, piktai).* Parodys tau tėvas, kaip jo valiai priešintis! Gal jau ir vainiką praradai?..

VOVERĖ *(taip pat).* Kankinkita, žudykita, laistykita mano juodą kraują! Neturiu jauno brolelio, nei mielo bernelio; nėra, kas mane užstotų, nei žodelį užtartų!.. *(Sėdasi ant suolo skobnių gale ir verkia ant rankų rymodama).*

KIRVĖ *(vėl meiliai).* Dukrele, širdele, argi mudu tau su tėveliu priešu nedraugu esava, kad tau bloga norėtuva? Neklausyk Žengės, kad jos liežuvis būtų nukirmijęs! Kur dabar imsiva Tautvilą, kad jo gyvo nėra? Pati žinai... Nepykink seno tėvulio prieštaravimu... Kai sužinos, tave gyvą žemelėn įkas. Ir dievų gabijoj tave suras, nuo šventos ugnelės atitrauks. Vai dukružėle, vai viešnele! Pasigailėk mano senos senystėlės! *(Žiūri atsidėjus į ją).* Argi man gera į tave žiūrėti, argi man lengva tavo ašarėlės matyti, tavo kalbelių klausyti, kad visą amželį verksi, kad kentėsi sunkų vargelį? Ar man negaila tavęs, dukrele?.. *(Priėjus į ją, taiso jai plaukus).*

VOVERĖ *(verkdama)*. Jaučia mano širdelė, kad gyvas mano mylimas bernelis, kad parjos iš tolimos šalelės. Bet jau nesuras savo mergelės! Ką jam tada pasakysiu?.. Kokį žodelį kalbėsiu? *(Suėmus už rankų motiną ir bučiuodama jas, prisiglaudus į jos krūtinę)*. Motužėle, širdužėle, aukselio spurgele, neduok man pražūti, visą amželį ašarėles lieti... Palauk nors dvejus metelius... Nors vienus! *(Laužydama rankas)*. Aš taip dažnai jį sapnuoju...

KIRVĖ *(verkdama)*. Ką aš, dukružėle, ką aš, gėlele, padarysiu? Negi tėvui pasipriešinsiu? Negi mano galia? Vai dievulėliai, už ką, už ką man tokis vargelis?.. Gyvą žemėn varai!.. Vai, dukružėle viešnele, neverk, ašarėlių gailių neliek, man graudaus žodelio nekalbėk. Tėvulio nepykink!.. Gal gi bus visa juo geriausia... *(Prasidaro durys, ir įeina Varna su žolynais ir rūtomis, paskui ją bernas neša beržo šakų; metęs per slenkstį vidurin, patsai išeina)*.

VARNA. Viešpats liepė greičiau kaišyti menę... Sako, tuoj piršliai atjosią.

VOVERĖ *(puolus kniūpsčia ant žemės prie motinos kojų)*. Vai, motule, sutaisyk man plonas paklotėles, baltas skepetėles; paguldyk aukštai ant kalnelio, ant karšto lauželio, kad manęs nesurastų, kad manęs nepaimtų...

* * *

ŠARŪNAS

DAINAVOS KUNIGAIKŠTIS

SENŲJŲ DIENŲ GYVENIMO PASAKA

TREČIOJI DALIS

AUDRA KILO

VEIKĖJAI:

MINDAUGAS — kun. Jorigio sūnus, jaunutis dar visai bernas. Augalotas, laibas, be ūsų, be barzdos, veidu panašus į mergaitę; ilgi, geltoni plaukai klaistosi ant pečių.

PERLIS — kunigas, senas aukštas vyras, žilas, atšiauraus būdo.

PERLĖ — jo duktė, daili mergaitė, visai jaunutė.

KRIVIŲ KRIVIS — senas, žilas, susilenkęs vyras, vidutinio ūgio.

ALŪNAS — Džiangio sūnus, vidutinio ūgio bernas, stiprus, tvirtas.

JURGŪNAS — Meškio karavadas, žilas senelis.

BALGŪNAS — vaidila, kun. Rakalnio pasiuntinys, vyras ne per senas, atviro būdo, kalba visada garsiai, lyg įsakydamas. Galvą visada pakėlęs aukštai.

LIŠKIAVIETIS I (vyras I).

LIŠKIAVIETIS II (vyras II).

LIŠKIAVIETIS III (vyras III).

LIŠKIAVIEČIAI.

SARGAI, TARNAI, PASIUNTINIAI.
Ir tie patys, kurie pirmose dalyse.

VĖLĖS.

PIKULAS.

I

Kunigo menė. Visa, kaip anksčiau. Tik ant skobnių gurkliniai su midumi ir kelios taurės, kai kurios sidabruotos. Ant suolo sėdi Briedis, priešais ant suolelio Džiangis.

BRIEDIS. Tai, bajore, nesitikėjau, kad teks prieš tave sena galva lenkti. Dabar viešpatausi mums per savo dukterį.

DŽIANGIS *(sėdėdamas skobnių gale ir sukniubęs ant jų rankom)*. Vai, bajore! Kada tai bus, o dabar gėdą ji padarė mano žilam plaukui! Geriau mažą būtau nuskandinęs Nemune, negu tokios gėdos per ją susilaukęs.

BRIEDIS. Kokia čia gėda? Kad aš didesnės savo buity neturėtau, tik tokią! Ką, ar ji savo vainiką prarado, ar ką? Dievai be rūtų vainiko neimtų mergos į savo aukurą. *(Atsisėdęs iš kito skobnių šono, ant suolelio)*. Ei, bajore, dar gerai atsigersim, kaip senovėj, per tavo dukters jungtuves su kunigu! Pamatysi!

DŽIANGIS *(pakėlęs galvą ir atsisėdęs tiesiai drožia kumščiu į skobnis)*. Kaip ji drįso mano žodį vėju paleisti? Žinojo juk, kad buvau pažadėjęs! Žemėn įbrukti gyvą — ir tai dar maža! Ne, ne vaikas ji mano! Nenoriu jos nei žinoti! *(Vėl sukniumba ant skobnių)*.

BRIEDIS. Kokis metas, tokis protas, ir dar moteriško! Nėra ko pykti. Žinoma, kur čia protas? — Už kunigo tekėti nepanoro, gabijon pabėgo!

DŽIANGIS *(apkniubęs)*. Ir kaip pabėgo, bajore! Tėvam žodžio nepasakius, kaip vagis, nakčia išsivogus... Ne, ne vaikas ji mano! Tokią gėdą padarė mano žilam plaukui!.. Kvailys, maniaus, atsigersiu per jungtuves, o štai ko susilaukiau. *(Atsilošęs)*. Gėdos savo žilam plaukui!

BRIEDIS *(imdamas gurklinį ir taurę)*. Ir atsigersi, bajore, ir pašoksi dar... *(Pildamas iš gurklinio taurėn)*. Aš Šarūną pažįstu... O kol kas bus, mes dabar dar išgersime, bajore. *(Pripylęs duoda jam taurę)*.

DŽIANGIS *(neigiamai kraipydamas galvą)*. Vai, kartus dabar man kunigo midus! Tokia gėda, tokia gėda! *(Imdamas taurę iš Briedžio rankų)*. Taip jį nuvyliau... Nežinau dabar, nei kur akys dėti, nei kaip į žmones pasižiūrėti.

BRIEDIS *(pildamas antron taurėn)*. Neaimanuok, Šarūnas netokis, kad užgautas susilaikytų pas gabijos vartus. Iš senovės laikų jau taip esti, kad kunigai dažniausiai krivaites namo veda. Tai ir Šarūnas... *(Šluostydamas lūpas, ūsus ir barzdą kairiąja ranka, dešiniojoj laikydamas taurę)*. Na, brol, gersim dabar jo sveikatą.

DŽIANGIS. Išgerti — išgersim, kodėl ne?.. *(Geria. Išgėręs šluosto rankove lūpas)*. Bet tu man niekų nekalbėk! Veda krivaites, tai veda, bet kurias? Tas, kurios jau buvo krivaitės, kai jų bernas panoro... Kaip ji vesti, jei aš pažadėjau, žodį daviau, o ji nieko nepasakius, pabėgo?.. Nuo jo gi pabėgo, ne nuo manęs? *(Atsilošdamas)*. Gudas taip nepasielgtų, priešas mano nedrįstų tokios gėdos man daryti, žmonių pajuokai mano žilą galvą... E!.. *(Numoja ranka)*. Ką čia bekalbėsi... *(Laikydamas taurę aukštai pakėlęs)*. Ir kas padarė, sakyk tu man? Mano vaikas, mano kraujas!.. Ė brol! Išgersim dar... *(Ima gurklinį ir pila savo taurėn)*.

BRIEDIS *(išgėręs, pakelia taurę ir žiūri)*. Geras midus! Ar žinai, labai geras! *(Ima iš Džiangio gurklinį ir pila savo taurėn)*. Tegul jį! *(Įsipylęs)*. Tavo sveikatą, bajore! *(Geria iš lengvo; išgėręs šluosto ūsus ir barzdą kairiąja ranka)*. O tau vis dėlto nėra ko aimanuoti. Visa bus gerai, dar geriau... Tik kriviai tai jau, žinoma, turtų daugel pareikalaus iš Šarūno už vainiką. *(Nusijuokęs)*. O tau nieko, bajore, nebeteks.

DŽIANGIS. Neteks, brol, neteks! Ir per ką, per savo vaiką!.. E, ima juos dievai tuos turtus, kad tik apsimalšintų, nebūtų man dar didesnės gėdos, *(numodamas ranka)* dėl turtų neverktau... *(Geria iki dugno)*.

BRIEDIS *(siekdamas vėl gurklinio)*. Kriviai daug paims! Jie dabar supykę ant Šarūno.

DŽIANGIS. Ir yra, brol, už ką... Pamynė tėvų papročius.

BRIEDIS *(žiūrėdamas į jį)*. Ką pamynė, žmogau?.. Daugel mes jų vengėm, kai jauni buvome! Prisimink tik...

DŽIANGIS *(nusijuokęs)*. Tiesa!.. Bet vis dėlto vengėm žilą plauką užgauti... O jis dabar nieko nevengia.

BRIEDIS *(pilasi taurėn)*. Dabar jau kitas jaunimas. Štai, mano sūnus — tikras sūnus; o pasakyk, daug jis manęs vengia? Tokie jau dabar laikai. Bet Šarūnas, kai tik ves, surimtės. *(Įpylęs taurę laiko rankoje)*. Paminėsi mano žodį, bus visiškai kitas žmogus.

DŽIANGIS *(traukdamas gurklinį į save)*. Nors jis gal ir bus mano žentas, bet aš visada tiesą sakiau ir sakysiu. *(Pildamas)*. Žinai, brol, aš dabar truputį girtas, o išgėręs kalbu visada tiesą, kas širdy guli... Blaivas to nepasakytau, o girtas viską pasakysiu: mažai tikiu, kad Šarūnas geruoju baigtų... Nieko gero nelaukiu, dievažiai, nelaukiu. Privirs mums visiems tokios tyrės. jog neišsrėbsime... Pamatysi, atsiminsi mano žo-

džius... *(Pripylęs, pakelia taurę ligi burnos).* Pasakysi kada, kad tiesą kalbėjo senas Džiangis. Tavo sveikatą, brol. *(Geria).*

BRIEDIS. Ė bajore! Pamatysi, kad pats iš savo kalbos pasijuoksi. Tepanorės tik tavo Voverė — minkštu vašku jį laikys... Jos sveikatą, bajore, ir tavo! *(Geria).* Kol su jaunąja Šarūnas parjos, mudu už jų laimę gerai atsigersiva. *(Atideda taurę šalin ir šluosto ūsus rankove).*

DŽIANGIS *(padėjęs šalin taurę).* Ė, brol, tu man ir neminėk Voverės! Ji padarė gėdą mano žilam plaukui. Ne duktė dabar ji man, bet priešas, nedraugas mano didžiausias. Ot, kas ji man yra! Sūnus — tai visai kas kita. Jis man gėdos niekados nedarė ir nedarys. Tegul tik man parjos... Ne tokis vaikas, kad dėl jo turėtau patirti gėdą. Tik nuvargo dabar, nelaimingasis... Apleidau aš jį, vargšelį... *(Sukniubęs ant skobnių).* Apleidau, Briedi, apleidau sūnelį... *(Verkiančiu balsu).* Tiesą kalba Kirvė, kad ne tėvas aš savo vaikui, bet keltava beširdis...

BRIEDIS *(traukdamas gurklinį).* Neverk, bajore, juk nesi moteriškas! *(Pila taurėn).* Negerai verkti, nedera vyrui... *(Duoda jam taurę).* Išgerkiva geriau, o ten netrukus ir sūnus parjos. *(Džiangis ima taurę, o Briedis, paėmęs Džiangio, pila sau).* Jau kad pažadėjo draugai, tai pažadėjo... Tikėk manim bajore... Ir Meškis juk, dievai mato, ne kraugerys... Ot, senas žmogus, kaip ir mudu. *(Prisipyęs sau).* Gerkiva, broli bajore! Būk sveikas!

DŽIANGIS. Sveikas būk, broli! Pasibučiuokiva, brol. *(Bučiuojasi per skobnis).* Kai pamanau, kad aš čia geriu, o sūnus ten vargsta, tai ir midus man kartus atrodo. Tavo sveikatą, brol! *(Geria. Išgėręs stato taurę šalin, o patsai šluosto ūsus ir barzdą kairiąja ranka).* Kad taip duktė, nei ton šalin nedirsteltau dabar...

BRIEDIS *(išgėręs vėl traukia gurklinį).* Nesielvartauk, bajore, dėl sūnaus. Kas tau sūnus? *(Pildamas sau ragan).* Duktė — visai kas kita! Ji kunigienė bus! Kokia garbė tau, bajore, supranti? *(Pripylęs ir duodamas Džiangiui taurę).* Jos sveikatą išgersiva, kad sveika laimėtų.

DŽIANGIS *(imdamas taurę).* Jos sveikatą? Ji gėdą padarė mano žilam plaukui, ir kad aš gertau? Niekados! Aš taip išgersiu, jei nori. Gal ji ir nebus dar kunigienė.

BRIEDIS *(pildamas tuo laiku sau).* Bus, kaip nebus. Kad sakiau, tai bus, pamatysi. Jau aš Šarūną pažįstu; kad panorėjo, turi būti! O kliūtys?.. *(Numodamas ranka)* .Negi manai, kad jos sulaikys Šarūną? Kaip gi, sulaikys — ne tokis jis vyras, kad kliūtys jį sulaikytų!..

Išgersiva, bajore, jos, tavo dukrytės, sveikatą...

DŽIANGIS. Na, kad gerti — gerkiva. Jos sveikatą gi... *(Geria, išgėręs vėl šalin atstato taurę).* Tiesą pasakius, ji visados buvo geras vaikas.

Tokio vaiko visam pasauly nerasi... Gera, paklusni... Nenumatau tik, kas jai dabar atsitiko?

BRIEDIS *(išgėręs taip pat stato šalin taurę)*. Ė, brol bajore, ir mano duktė taip pat vikta merga... Tik dar jauna, vaikas! O kad ne tai, kuo būtų ne kunigienė? Bet dievų valia, nors žmona mano ir šėlsta... Na, ką gi: ji tam ir moteris, kad kvailai elgtųsi. *(Paėmęs taurę)*. Na, dabar mano dukters sveikatą išgersiva? Kaip manai?

DŽIANGIS *(griebia taurę ir gurklinį)*. Eglės? Kad aš neišgertau jos sveikaton? Tetrenkia mane Perkūnas šioje vietoj! Išgersiu! *(Pila midų taurėn)*. Ne tik taurę, bet visą gurklinį išgersiu! *(Duoda Briedžiui pilną taurę, o iš jo rankų ima tuščią. Pildamas tuščion)*. Aš ją myliu labiau, negu savo tikrą vaiką. *(Pripylęs)*. Eglelės sveikatą, mielosios mergaitės! Pasibučiuokiva, brol. *(Bučiuojasi ir geria. Išgėrusiu atstato tauri šalin)*. Žinai ką brol? Tavo duktė tai man kaip tikra, o mano sūnus taip pat man, kaip tikras... Sujungsiva juodu, kai sūnus pargrįš? A? Kaip manai? Ranką!.. *(Atkiša Briedžiui ranką)*.

BRIEDIS *(duodamas ranką)*. Kaip iš burnos man išėmei, bajore! *(Kaire ranka mosuodamas)*. Tik norėjau aš pasakyti, o tu ėmei ir pasakei! Kaip iš burnos ištraukei...

DŽIANGIS *(griebdamas viena ranka taurę, antrąja gurklinį)*. Jų laimei, brol, ar mudu neišgersiva? *(Pila sau taurę)*.

BRIEDIS *(griebdamas gurklinį iš Džiangio rankų)*. Kaip neišgersiva? Jų laimei, jų laimei! *(Pildamas sau taurėn)*. Ir už jų vaikus, bajore, už mūsų vaikaičius... Prikeps jiedu mum gražių, kaip pupų.

DŽIANGIS. Prikeps, broli, prikeps! Nors tuo pasidžiaugsiva. Už jų laimę, mielų mūsų vaikelių. *(Geria)*. Jau mudu senu, Briedi, mum jau dvėsti metas. Senu jau mudu dvėsuliu!..

BRIEDIS *(laikydamas rankoj taurę)*. Taigi, brol bajore, nedaug jau mūsų beliko... Keli tik... Ir tie, ir tie jau — tikri griuvėsiai... *(Verkia sukniubęs ant skobnių)*.

DŽIANGIS *(verkdamas)*. Seni keltavi esava, broli!.. Niekas negerbia mūsų, visi niekina... Ir duktė, ir toji paniekino seną tėvą... Išgerkiva, broli, nors patys savo sveikatą... *(Pilasi taurėn)*. Niekas mūsų negerbia, neužjaučia. *(Briedis pilasi sau)*. Išgerkiva, broli!

BRIEDIS. Išgerkiva. Paskutiniu mudu... *(Apsikabinusiu)*. Iš didžiųjų, bajore. *(Geria apsikabinusiu, paskui sukniubusiu ant skobnių verkia)*.

DŽIANGIS *(kiek pabuvęs, pakelia galvą)*. Vai, ko aš verkiu? Juk mano duktė kunigienė... Argi ne aš būsiu kunigo uošvis?

BRIEDIS *(taip pat)*. O ko gi aš verkiu? Tavo sūnus paims mano dukterį... Argi jis bus negeras man žentas?

DŽIANGIS. Tai ko mudu verkiava?

BRIEDIS. Taigi, ko mudu verkiava? Išgerkiva geriau. *(Pila sau taurę).*

DŽIANGIS. Tiesą sakai!.. Išgerkiva. *(Pilasi taurę).* Kad laimė mūsų nesišalintų, kad linksmiau krūtinei būtų...

Taip dainavo mūsų tėvai. *(Geria).*

BRIEDIS *(gerdamas).* Taigi. O mudu jaunu negi nedainavova?.. *(Išgėręs).* O dabar mudu, Džiangi tėve... Cha cha cha... Ir ko gi dar... Uždainuokiva, Džiangi, a?

DŽIANGIS *(griebdamasis gurklinio).* Tai dainuokiva, Briedi! Tik užtrauk, aš pritarsiu.

BRIEDIS *(kosėdamas).* Che che... Kad aš viską pamiršau, broli. Visados maža mokėjau, o pasenęs pamiršau, ir ką mokėjau. Kas čia dabar uždainuoti? *(Užtraukia).*

Vai aš motulei sakiau, sakiau:
Augini dukrelę ne sau, ne sau,
Augini dukrelę ne sau, ne sau.

(Užsikosti). Che che che...

DŽIANGIS *(traukdamas dainą).*

Augini dukrelę ne sau, ne sau...

Na, broli, visai nemoki dainuoti... Ir dainą užtraukei kažkokią moterišką...

BRIEDIS. Ne tas jau mano metas, kad dainuotau. Ir balso jau nebėra, ir gerklė užkimusi. Geriau gerkiva, kol Šarūnas parjos. *(Briedis ima gurklinį).*

DŽIANGIS. Tai gerkiva. Jau prisipyliau.

BRIEDIS *(pila, bet jau ten nieko nebėra; atsilošęs žiūri vidurin).* Jau man, broli, nieko nebeliko. Pabaigėva jau midų.

DŽIANGIS *(nusistebėdamas).* Neužteko tau?.. Sakyk tu man... *(Geria. Išgėręs šluosto ūsus ir stato taurę šalin).* Kad nebėra daugiau, tai ir nereikia.

BRIEDIS *(siulpsto savo taurę. Pagynėjęs).* Geras buvo midus, tik nedaug jo.

DŽIANGIS. Nedaug? Sakyk tu man... *(Užtraukia).*

Augin tėvas sūnelį,
Šerk ristąjį žirgel...

ABU.

Šerk ristąjį žirgelį...

BRIEDIS. Kad negerai giedi. Reikia paimti aukščiau. *(Plonu balsu).*

Šerk ristąjį žirgelį,
Pirk tyminį balnelį...

ABU.

Pirk tyminį balnelį...

DŽIANGIS. O tu dar blogiau užtraukei. Negi tokiu balsu vyrui dainuoti?.. *(Rago garsas).* Kas tai? Ar jau Šarūnas grįžo?

BRIEDIS *(pasikeldamas).* Kaip matai... Šarūnas jau grįžo. *(Švaistosi į šalis).* Matai, jau aš girtas. Pasigėriau, bajore. *(Eina į duris, tik jų nepriėjęs sėdasi ant suolo kampe).*

DŽIANGIS. Pasigėrei?.. Sakyk tu man... Tiek maža gėrei ir jau pasigėrei?.. *(Keliasi, bet negali pasikelti).* Vai, ir manęs kojos nebeklauso! Kuris jom galas? *(Su vargu atsikelia ir eina šlaistydamasis į duris, bet pataiko kampan ir ten sėdasi. Įeina tuo metu Šarūnas, Žalvyris ir Vaidulis).*

ŠARŪNAS *(priėjęs prie skobnių ir paėmęs taurę, nori midaus, bet pamatęs, kad ten nieko nėra, trenkia taurę ir žingsniuoja po menę).* Midaus! *(Žingsniuodamas).* Ar aš apsirikau, ar mane apgavo? Tėvas žadėjo man savo dukrą, o dukrelė nuo manęs gabijon pabėgo!

DŽIANGIS *(kampe).* Ji man ne duktė — ji pajuokė mano žilą plauką! Ji man ne duktė, valdove...

ŠARŪNAS. Jau aš ją suradau, jau ji mano aukštoj tėvų menėje!..

BRIEDIS. Nuo valdovo nepasislėps merga niekur! Kad panoro, žemėje suras, jūrų gelmėse pasieks.

VAIDULIS. Kunigai nuo senovės laikų priprato su dievais dėl mergų galynėtis. Dar garsusis Vydievutis pramynė tam kelią, jaunas vedęs šventos gabijos krivaitę... Tikrai pasielgei dabar, valdove, kaip kad tėvai ir protėviai senovėj elgdavosi, pasiėmęs sau mergaitę, dievams pasižadėjusią.

ŠARŪNAS. Bet tu, bajore Džiangi?.. Tu man dukrą pažadėjai, o aš jos nesuradau tavo menėj. Kokis esi tėvas, jei tavęs šeima neklauso?

DŽIANGIS. Tai pajuokė mano žilą plauką! Tai pajuokė!.. Argi mano duktė būtų su manim taip pasielgusi? Ne, kunige, ji man ne duktė.

VAIDULIS *(nusijuokęs, į Džiangį pažiūrėjęs).* Kaip matau, jau pamėgai žento midų?

DŽIANGIS. Iš gėdos, Vaiduli, iš nusiminimo... Ji taip paniekino mane visų akyse, jog ne žmogus dabar esu...

VAIDULIS. Bet kas?

DŽIANGIS. Galai žino kas, tik ne žmogus... Išgėriau visą, ką radau... Ir dar išgersiu.

BRIEDIS. Mes čia truputį valdove... Kad tau linksmiau būtų gyventi...

ŠARŪNAS. Briedi, o tavo sūnus man su kalaviju rankoje kelią pastojo. Žinai, ko nusipelno tasai, kuris kelia ranką prieš savo valdovą?

BRIEDIS *(nustebęs)*. Mano sūnus?

ŠARŪNAS. Taip sūnus, Briedi, Žubris.

BRIEDIS. Negali būti?!. Tai nesitikėjau!..

ŠARŪNAS. Ir aš nesitikėjau. Atleidžiu jam, tik dėl tavęs atleidžiu, Briedi. Bet blogai išmokinai savo sūnų kalaviją vartoti.

BRIEDIS. Aš jį mokinau kalaviją vartoti prieš gudus, ne prieš savuosius, valdove. *(Praskirdamas plaukus ant galvos)*. Kas jam atsitiko, nenumanau.

ŠARŪNAS. Greičiau būtau patikėjęs, kad šitas kalnas, ant kurio nuo amžių stovi tėvų pilis, apgrius, negu kad Žubris, tavo sūnus, Briedi, man su kalaviju rankoje kelią pastos!..

BRIEDIS. Ir kas jam atsitiko? *(Krūptelėjęs pečiais)*. Išvarysiu jį, kaip šunį, laukan! Dievažiai, kunige, išvarysiu... Ir kas jam atsitiko?.. Tokis buvo vaikas...

DŽIANGIS. Man gėda ir tau gėda; man dėl vaiko ir tau dėl vaiko... Mudu drauge ir kunigo midų gėrėva. Eik šen arčiau, drauge ir sėdėsiva kampe... Kad žmonės nematytų mūsų, neregėtų...

BRIEDIS. Sėdėsiu? Kaip gi... Aš jį iš namų išvarysiu, kaip šunį! Tenedaro man gėdos.

ŠARŪNAS. Drauge gyvenova, drauge augova, drauge karan jojova... Kas jam į galvą atėjo, kas atsitiko?

VAIDULIS. Kas atsitiko? Pasiklauskite jaunosios mergelės, kuri nuo kunigo aukštos menės pabėgo į gabijos krosnį. Gal ji pasakys jums, kas atsitiko tam bernui.

ŽALVYRIS. Žubris seniai žvalgėsi į Voverę. Tai tu, valdove, jam kelią pastojai!

ŠARŪNAS *(sustojo, nustebęs)*. Aš jam kelią pastojau? Kodėl jis man anksčiau nepasakė? Kam jis man melavo? *(Vaikščiodamas)*. Aš jam kelią pastojau!.. Štai kas yra, štai kas yra, Džiangi, štai dėl ko tavo duktė gabijon pabėgo?.. *(Sustojęs ties Briedžiu)*. Briedi, pasakyk, savo sūnui, kad jis mane apgavo... Jis patsai kaltas, kad taip atsitiko... Kam sumelavo man?.. *(Vėl žingsniuodamas)*. Aš jam kelią peržengiau!..

BRIEDIS. Ieškmą jam šonan, begėdžiui!

VAIDULIS. Jau gal dabar patsai griaudinasi dėl savo pasielgimo. Kas jaunas nebuvo? Kam jis kaltinti?

ŠARŪNAS. Aš jo ir nekaltinu, tik — kam jis mane apgavo? Briedi, pasakyk sūnui, kad aš noriu su juo pasikalbėti. Aš jam viską atleidau, tik — tenepastoja man kitą kartą kelio. Pasakyk jam, Briedi.

VAIDULIS. Kas buvo, praėjo, valdove. Kam minėsi? Tau liko dailaus veidelio žmona — jam sielvarta! Manau, kriviams jos negrąžinsi.

ŠARŪNAS. O jei grąžinsiu, Vaiduli? Juk ji ne mano. Dabar žinau, kodėl ji nuo manęs pasislėpė gabijoj.

VAIDULIS. Negi nakčia ją išvarysi iš savo namų? O kur eis, kur pasidės merga, kuri prievarta paimta nakvojo berno namuose? Gal gilun Nemunėlin?

ŠARŪNAS. Kas man rūpi! Tegul ir Nemunėlin. Ji manęs nemyli.

ŽALVYRIS. Ne, valdove, iš šito nieko nebus. Kam ėmei prievarta?

VAIDULIS. Ar bus, ar ne. Valdovas panorėtų — būtų, bet jis nepanorės. Aišku!..

DŽIANGIS. O aš tėvas kam gi? Ar sūnaus neturiu?

VAIDULIS. Kad girtas, tylėtai... *(Šarūnui)*. Garsas po visą tėvynę nuaidėtų, kad kriviai atėmė iš tavęs mylimąją. Ir moteriai tas būtų gėda, ne tik vyrui, ir dargi valdovui.

ŠARŪNAS *(pamąstęs kiek)*. Tiesą sakai. Ji jau mano, niekam jos neatiduosiu. Briedi, ryt mano jungtuvės, ryt puota visiems, kas tik ateis.

ŽALVYRIS. Ir kvaili gi kriviai! Niekados nepatikėsiu, kad jie viską žino. Taip apgavom juos! *(Garsiai kvatojasi)*. Cha cha cha!

VAIDULIS. Apgavome? *(Juokiasi)*. Cha cha cha... Vaikai esate jūs, ir daugiau nieko. Kriviai gerai žinojo, kokie vyrai atnešė skairias dievams aukas deginti ir ko jie nori iš dievų; nereikėjo kriviu būti, kad suprastų; bet jie labiau pageidavo turtų, valdovo rūsiuose gulinčių, negu skaisčiosios dievų aukuro krivaitės. *(Šarūnui)*. Pagamink, valdove, gausias dovanas, nes žinau, kad karštom pėdom paseks tave kriviai. Jie plunksnas tau gerai apipešios: brangus krivaitės vainikas! *(Tarnas įneša midaus gurklinį ir pastatęs ant skobnių, išeina. Šarūnas priėjęs įsipila sau taurę ir išgeria. Paskui vėl vaikščioja po menę, rankas užpakaly susidėjęs)*.

BRIEDIS. Kaip, į puotą visi kviesti?

ŠARŪNAS. Visi, Briedi, visi. Priskersk kiaulių, pripiauk karvių ir avių. Pagamink žvėrienos ir paukštienos, kad netrūktų nieko nei valgyti, nei gerti.

BRIEDIS. Gerai, valdove. *(Atsikelia ir, kasydamas pakaušį, išeina)*.

VAIDULIS *(Džiangiui)*. Na, ką, bajore? Pasigėrei? Dabar dukters jungtuvėse negalėsi gerti.

DŽIANGIS *(pasikeldamas)*. Dar išsimiegosiu. *(Įeina sargas)*.

SARGAS *(stovėdamas duryse)*. Valdove, liepei man nieko neįleisti ir neišleisti iš pilies be tavo žinios. Štai, du kriviu nori tave pamatyti. Leisti juodu vidurin?

VAIDULIS. Ar nesakiau jums? Gal ne tiesa? *(Sargui)*. Žinoma, leisti. Kaip krivius sulaikysi? Jiems kelias visur atviras.

ŠARŪNAS. Atvesk juodu čion. *(Sargas išeina).* Tik skubiai!..

VAIDULIS. Būk drąsus su jais. Temato, kad su tavim maža kalba, ir jų visai nebijai.

DŽIANGIS *(eidamas į duris).* Ką ten kalbėsi su jais? Mano vaikas, ir aš ją tau dovanoju, o visiems kriviams sprandan! Dar ir aš jiem pridėsiu...

VAIDULIS *(nusijuokęs).* Nieko nepridėsi, bajore, nes patsai vos laikaisi ant kojų.

DŽIANGIS *(sustojęs).* Tiesa! Vos laikausi ir matau visus, kaip per miglas. *(Įeina du kriviu; vienas senas, žilas, antras dar jaunesnis, tas pats, su kuriuo anksčiau teko susitikti. Antrasis nieko nekalba, tik stovi pas duris, sudėjęs rankas, ir žiūri iš paniūrų. Senesnysis vidury menės).*

ŠARŪNAS *(eidamas priešais).* Dievai, ką matau! Seniausiasis krivis, visų Dainavos krivių tėvas, mano namuose! Garsiausias ir geidžiamiausias svečias mano namus aplankė! Vai, sėski, gerbiamiausias, kampan už mano skobnių! Užgersiu tave saldžiuoju miduliu.

KRIVIŲ KRIVIS. Anksčiau reikia atlikti, kas dievų liepta, o paskui priimsiu iš tavęs saldaus midaus taurę.

VAIDULIS *(atsigręžęs į krivį).* Gerbiamasis, kokis laimingas esu, pamatęs vyrą, kurio gyvenimas tokis stebuklingas, — vyrą, kuris gimimu aukštesnis už garsiausios kilmės kunigaikščius. Gerbiamasis, kalba žmonės, kad tu dievų giminės esąs. Nekiekvienam žmogui tenka laimės savo akimi tave matyti.

KRIVIŲ KRIVIS. Palauk, bajore, aš atėjau pas valdovą. Teatliksiu reikalą, kurio dėliai atėjau.

VAIDULIS. Aš ne bajoras, gerbiamasis, tik vaidila, kuris visados didžiuosis matęs vyrą, Aušrinės gimdytą, šiauriųjų vėjų liūliuotą, paukštelių čiulbuonėlių kalbintą. Ką kitą užgerti seniausiu midum valdovui? Gėda tam, kurio pirmas žingsnis į tokį svečią ne su taure rankoje!

KRIVIŲ KRIVIS. Senas tu, vaidila, bet ir mano plaukas jau pražilęs. Jis žino, ką jam dievai ir tėvų papročiai liepia, ir ne dėl gėdos didiesiems valdovams ir mažiesiems žmoneliams jis pabalo, bet dėl žmonių laimės, dėl dievų garbės. Siuntė mane dievai pas valdovą, su juo ir kalbėsiu.

ŠARŪNAS *(pripylęs taurę)*. Gerbiamasis, būk svečias, atėjęs mano namuosna, draugas, peržengęs mano slenkstį! *(Duoda jam taurę).*

KRIVIŲ KRIVIS. Aš visiems draugas ir visiems priešas. Kas vykdo dievų paliepimus, kas neniekina tėvų papročių, tam aš draugas. *(Atstumdamas taurę).* Būsiu tavo draugas, kai elgsiesi, kaip dievai liepė ir tėvai mokino; o kol aš to nežinau, negersiu tavo midaus. *(Šarūnas susiraukęs nusigręžia ir stato taurę ant skobnių).*

ŠARŪNAS. Tesie, kaip tu nori, krivi. Nenori būti mano draugas, gerti mano midaus, nepaisau tavęs, jei esi priešas.

KRIVIŲ KRIVIS. Garsusis valdove, paklausyk, ką aš tau sakysiu: mes tave priėmėm gabijoj, kaip svečią; priėmėm tavo aukas, nors matėm negerus norus, kurie vyravo tavo širdyje, tik nenorėjom patikėti, jog drįsi dievams nusidėti! Bet apgavai mus ir dievus surūstinai, išvogęs mergą, jų aukurui pasižadėjusią. Grąžink ją, valdove, dievų alkui, grąžink šventam žynynui, kuris niekados negęsta.

ŠARŪNAS. O jei negrąžinsiu, kas bus? Ji man patiko.

KRIVIŲ KRIVIS. Ugnis ir badas, ligos ir maras ištiks tave ir tavo šalį! Štai kas bus, jei negrąžinsi. Ji dievams pasišventė, jiems pažadėjo savo vainiką, ne tau. Ieškok sau kitos, valdove, o šitą leisk dievams. Daugel yra tėvynėj skaisčių mergelių, kurios gali patikti valdovui be tos, kuri dievams jau pasižadėjus.

DŽIANGIS. Ką jis ten kalba? Tai mano duktė, mano vaikas; noriu — gyvuoja, noriu — ryt Nemune nuskandinsiu. Aš ją valdovui žadėjau, ir nėra ten ko veltui kalbėti!

VAIDULIS. Galingasis krivi, nebaidyk badu ir maru. Žinai, kad Šarūnas ne pirmas ima krivaitę iš švento žynyno, niekados negęstančio. Dar garsusis Vydievutis taką pramynė, ir kiti valdovai taip pat darė — ir nei maras, nei badas nekrito. Klausyk, krivi: mūsų valdovas turtingas, gausiomis aukomis patenkins dievus.

ŠARŪNAS. Ką aš paimu, tai mano, ir nesu pripratęs už tai kam nors mokėti. Bet tau pagerbti, krivi, duosiu aukso, sidabro ir žirgų, kiek pareikalausi.

KRIVIŲ KRIVIS *(patylėjęs, pagalvojęs)*. Matau tavo gerą norą, matau, kad labai pamilai mergelę ir jos vainikui išpirkti nesigaili turtų. Na, dievai deda meilę žmogaus širdin, ir jis myli tą, kurią jam dievai paskyrė, laumės, likimo valdovė nulėmė, gyvenimo siūlą beverpdamos. Melsiu aš dievus drauge su tavim, kad piktu tau nepalaikytų, nes paėmei, kas jų tau buvo skirta! Bet tepasako mergelė, kad ji geru noru lieka aukštoje valdovo menėje.

VAIDULIS. Nūnai ji nuvargusi, senasis krivi. Rytoj anksti ji jau kitaip kalbėtų, negu nūnai.

ŽALVYRIS. Aš manau.

KRIVIS. Ne ryt anksti, bet nūnai turi žodį pasakyti, kad ji dievams tarnauti atsižada ir lieka valdovo menėje. Taip turi būti, arba maru, badu ir gaisrais atsakys jums dievai, kad prievarta laikote jų krivaitę.

DŽIANGIS. Ką ten kalbėsim? Aš tėvas, daugiau galiu savo vaikui. Kad aš, tėvas, negalėtau su savo vaiku pasielgti, kaip noriu? Aš ją valdovui dovanoju... Jam pažadėjau anksčiau, negu be mano žinios pasodinote ją pas aukurą.

KRIVIS. Žagaru pavirs liežuvis, kuris taip kalba!

KRIVIŲ KRIVIS *(atsigręžęs į krivį)*. Tylėk, vaikel, nereikia taip audringai ir griežtai... *(Džiangiui)*. Dievai galingi žino, bajore, ko jie gali reikalauti, kas priklauso jiems, kas kitiems. Argi dievus teisman trauksi?

DŽIANGIS. Vis dėlto ji — mano vaikas... Ar aš jos ne tėvas esu?

KRIVIŲ KRIVIS. Kas dievams pasižadėjo, tam nebėra nei tėvo, nei motinos, tik vieni dievai. *(Šarūnui)*. Tai kaip gi, valdove? Noriu tavo žodį išgirsti.

ŠARŪNAS. Kokio žodžio tu nori išgirsti, aš nežinau.

KRIVIŲ KRIVIS. Ar grįš krivaitė dievų gabijon?

ŠARŪNAS. Niekados to nebus. Sakiau, tik tave gerbdamas duosiu šventovei kraitį. Bet nevesk manęs pagundon, nepiktink, kad tikrai nesumanytau grąžinti tau krivaitę, tik be rūtų vainiko.

KRIVIŲ KRIVIS *(susijaudindamas)*. Tesaugoja tave dievai nuo tokio pasielgimo!

ŠARŪNAS. Taigi negundyk manęs.

KRIVIŲ KRIVIS. Tepasako sprendžiamąjį žodį vaidila, kaip elgėsi tokiu atveju tėvai, ką veikė garsusis Vydievutis, tėvynės saulė.

VAIDULIS. Vydievutis davė gausias aukas, o dar gausiau žadėjo. Dievai priėmė aukas ir žadėjo jam savo pagalbą visuose sumanymuose.

KRIVIŲ KRIVIS *(ištiesęs ranką)*. Tebūna taip ir su tavim, valdove.

ŠARŪNAS. Tebūna! Jums, kriviams, neteks pasigailėti, kad man nusileidote. *(Ištiesęs į senąjį krivį rankas)*. Krivių krivi, dabar tu būsi mano didžiausias svečias. Tai dabar sėsi tu pirmoje vietoje, dabar užgersiu tave saldžiu midum iš aukso taurės. *(Ima jį už parankės ir veda į skobnis)*. Sėsk, gerbiamasis!

KRIVIŲ KRIVIS. Ačiū dievams, kad geruoju pasibaigė. Bijodamas, kad blogo neatsitiktų, patsai senas kojas sumiklinau. *(Sėdasi skobnių gale)*. Išgersiu dabar tavo ir jaunosios mergelės laimei. *(Kriviui)*. Sėsk, vaikel! Ir tavo juk nebejaunos kojos. *(Tas nesijudina)*.

ŠARŪNAS *(pila jam taurę ir paduodamas)*. Žalvyri, pasakyk, kad daugiau atneštų midaus ir pačio geriausio, pačio seniausio... *(Pildamas kitą taurę)*. Gerbiamasis krivių krivi, ryt mano jungtuvės, ryt puota. Prašau aplankyti.

KRIVIŲ KRIVIS *(laikydamas rankoje taurę)*. Seno midaus nūnai išgersiu, bet puotoje — negaliu... Krivių puota šventoje gabijoje pas žynyno aukurą. Kitos vietos puotai jiems nebėra.

ŠARŪNAS. Aš pasistengsiu, kad pakaktų jums ir gėrimo ir valgymo. Siųsiu pakankamai saldaus midaus juo seniausio ir keptos žvėrienos juo gausiausia, kad užtektų visiems, kad linksma būtų vestuvių diena, valdovo, kurio alke dievai apsigyveno. *(Duodamas taurę kriviui)*. Išgerk, gerbia-

masis, ir tu mano laimei! Nors nevisados draugais išsiskirdavova, bet šiuo metu užmirškiva, kas buvo.

KRIVIS. Aš negeriu laimei to, kas atėmė dievams jų dalį. Nebus tau linksmas gyvenimas!

ŠARŪNAS. Jei nenori mano laimei, išgerk savo sveikaton. Ir aš išgersiu su tavim. Pilkitės, vyrai, visi — ir tu, Vaiduli, ir tu, Džiangi. *(Visi priėję pilasi midaus taurėsna).* Už ilgus metus mūsų gerbiamiausio krivių krivio!

KRIVIŲ KRIVIS. Ačiū jums, vaikeliai! O aš gersiu tavo laimę, valdove. *(Visi geria).* Aš norėtau paklausyti dainos garsaus vaidilos, kuris vieši pas valdovą. Seniai begirdėjau tėvų dainų.

VAIDULIS. Ką tau padainuoti turiu, gerbiamasis?

KRIVIŲ KRIVIS. Ką nori, nors apie Vydievutį, kaip jis buvo vedęs.

VAIDULIS. Pripilkite man dar vieną midaus taurę.

DŽIANGIS *(pildamas).* Nuo midaus sveika krūtinei, lengviau dainuoti. *(Įpylęs).* Še, gerk ir gražiai dainuok.

VAIDULIS. Tavo dukters laimei, bajore. *(Geria).*

DŽIANGIS. Kokia ji man duktė! Ji pajuokė mano žilą plauką. Nekalbėk man apie ją!

VAIDULIS *(atiduodamas jam taurę).* Neminėk, kas buvo, džiaukis tuo, kas yra, Džiangi. Ar ne tiesą sakau, valdove? *(Šarūnas linktelėja galvą ir sėdasi ant suolelio šalia Vaidulio. Tasai stovi, atsigręžęs į skobnis, ir dainuoja. Balsas jo dar gražus. Visi, ant rankų rymodami, klauso jo nejudėdami).* Kaip čia pradėjus...

Jojo garsus Vydievutis
Lankomis, giriomis
Ir prijojo garsų alką,
Didį akmenėlį.

Ir prijojo garsų alką,
Didį akmenėlį,
Ir sutiko ten mergelę,
Skaisčią lelijėlę.

Ir sutiko ten mergelę,
Skaisčią lelijėlę,
Ir paklausė jis jaunosios:
Kieno tu dukrelė?

Ar valdovo, ar bajoro,
Ar dukra artojo?
Kieno žydi darželėly,
Skaisti lelijėlė?

Kieno žydi darželėly,
Skaisti lelijėlė,
Gražaus gelsvo plauko,
Skaisčiųjų veidelių?

Aš pasaulį iškeliavau,
Daugel jodinėjau,
O dar tokios mergužėlės
Nemačiau aš niekur.

Jei bajoro tu dukrelė, —
Tai būsi tu mano,
Jei artojo vargdienėlio, —
Būsi kunigienė.

Jei artojo dukružėlė, —
Būsi kunigienė,
Jei valdovo dvare augai, —
Duosiu tau rankelę.

Sa žirgelin tave jauną
Nūnai pasodinsiu,
Aukštan savo aukso dvaran
Tave nulėkdinsiu.

Tai ten būsi tu valdovė,
Mano mylimoji,
Tai dėvėsi, tai grožėsi
Man, jaunam berneliui.

Vai, berneli, vai, raiteli
Garsios giminėlės,
O aš jauna mergužėlė —
Artojo dukrelė.

Nors tu garsus ir turtingas,
Valdovo sūnelis,
Bet už tavęs, bernužėlio,
Jauna netekėsiu.

Bet už tavęs, bernužėlio,
Jauna netekėsiu:
Savo rūtų vainikėlį
Dievams pažadėjau.

Džiūsta vysta jaunystėlė
Pas krosnį alkely,
Kaip žalioji rūtužėlė
Ant glodnios galvelės.

Vai, mergele, vai, jaunoji,
Tave tik pamatęs
Aš, raitelis bernužėlis,
Jauną pamylėjau.

Aš dėl tavo, mergužėle,
Mėlynų akelių,
Aš dėl tavo, lelijėle,
Mastytų kaselių.

Aš dėl tavo, tu gulbele,
Skaisčių gražumėlių,
Kad grasintų visi dievai —
Dievų nebijotau.

Ir mergelę apkabinęs
Žirgan pasodino,
Aukštan savo aukso dvaran
Jauną nugabeno.

Tenai gėrė ir puotavo
Tris dienas, nakteles,
O ketvirtą karan jojo
Jaunasis bernelis.

Trejus metus kare buvo,
Ketvirtaisiais grįžo,
Savo jaunai mergužėlei
Vežė dovanėlių...

Savo jaunai mergužėlei
Vežė dovanėlių:
Aukso žiedus, šilko skaras,
Šilkų kasninkėlius.

(Įeina Gelovinis, tyliai sėdasi kampe ir klauso, lazdos atsirėmęs).

Tik nerado mergužėlės
Savo mylimiausios,
Tik nerado gražumėlių
Savo pasiilgtų:

Aukštam kalne jau ji guli,
Giliai palaidota,
Ir negirdi sa bernelio,
Kai jis jaunas verkia.

Vai, kad būtau aš žinojęs
Savo nelaimėlę,
Karan būtau aš nejojęs
Ketveriems meteliams!

Kas iš garsaus man vardelio,
Didžių imtuvėlių,
Kad pražuvo jaunystėlė,
Jaunosios dienelės.

Kad pražuvo jaunystėlė,
Jaunosios dienelės,
Tegu žūna ir bernelis,
Jo širmas žirgelis...

Tai žirgelį aš grąžinsiu
Svetimon šalelėn,
Ten galvelę aš guldysiu
Po šveitriu kardeliu!

Skamba vardas Vydievučio —
Visi priešai dreba,
Tai, mergelę minėdamas,
Karan narsus joja.

(Baigęs nuleidžia galvą ir nutilsta).

KRIVIŲ KRIVIS *(pasikeldamas)*. Ačiū tau, vaidila! *(Šarūnui)*. Negerai tavo mergelė padarė, valdove, kad dievams pasižadėjo, neprotingai pasielgė. Niekas nebaigia geruoju, kuris dievams pasižadėjusią veda. Prašysiu dievų, kad nieko pikto jūsų neištiktų. Tik vis dėlto negerai, valdove, ir tu saugokis pavydingų dievų keršto...

DŽIANGIS. Dar aš jai parodysiu, dar ji sužinos, kaip turi tėvo norą gerbti!..

KRIVIŲ KRIVIS. Ir tu, Gelovini, dar slankioji, nors, kaip matau, jau trimis kojomis. Aš irgi taip vaikštau.

GELOVINIS. Matau... Bet už mane senesnis esi.

KRIVIŲ KRIVIS. Oi, senesnis, daugel senesnis! Keliais metais senesnis. *(Kriviui)*. Eiva, sūneli.

ŠARŪNAS *(pasikėlęs)*. Paviešėk dar, gerbiamasis, kol ateis sena mano motina — ji panorės tave užgerti. Nedažnai juk tokį svečią matome.

KRIVIŲ KRIVIS *(stovėdamas)*. Ne, man reikia namo, vaikeli. Iš visur žmonės gabijon plaukia; daugel vargų jie turi, o kiekvienas varge dievų šaukiasi: to bitės miršta, to vilkai avis muša, to gyvuliai krinta, kito vaikai serga — ir kiekvienas vis manęs šaukiasi. Eisiu, ten manęs daug pavargėlių laukia. *(Eina į duris)*.

DŽIANGIS. Mes tave visi palydėsim. *(Paskui krivius eina visi; liekti menėj tik vienas Gelovinis, kuris sėdi ant suolo, lazdos atsirėmęs. Kiek palūkėjus grįžta Šarūnas ir, atsisėdęs po langu, liūdi)*.

GELOVINIS. Ko čia sėdi, ko liūdi, vaikeli? Dabar linksmiausias tavo laikas turėtų būti.

ŠARŪNAS. Kokia čia linksmybė? Tik nuvargau, nuilsau.

GELOVINIS. Kas per nuovargis jaunam? Išsimiegojo, ir vėl kaip motinos pagimdytas.

ŠARŪNAS *(atsistojęs)*. Ne darbai mane išvargino, Gelovini, ne kūnas mano nuilsęs, tik galva nuo mąstymo, tik jaunoji krūtinė nuo troškimų. Surištas aš, supančiotas. Diena per dieną slenka, gyvenimas veltui bėga, o siela daugel nori, daugel mano — ir nieko negali. Štai ką man sopa, Gelovini. *(Vaikščioja po menę)*. Vydievutis ir jungtuvių dieną karo žygių nepamiršo.

GELOVINIS *(sekdamas jį akimi)*. Vargšas! Tave vaidilos daina sujaudino. Netikėk vaidiloms: tai didžiausi žmonių nedraugai, didžiausi mela-

giai pasaulyje. Kiek jie suerzina, kiek sugadina širdies, kiek atima sveikatos, kiek ramybės per juos nustoja žmonės, kiek sulaužo jaunos laimės, vieni dievai težino! *(Dūsaudamas)*. Ak, didi jų galybė, *(nuleidęs galvą)* didi, labai didi. *(Pakėlęs galvą)*. Žmogus jau senas, žinai, kad meluoja ir kaip dar meluoja, o kai jie ima dainuoti, ne kartą užmiršti viską — ir, rodos, gyvas gyvenimas plaukia tavo akyse... Seną sujaudina, o ką jau bekalbėti apie jaunus! Senas pasigaili išgyvento amžiaus, pasigaili gyvenimo, išgyvento ne taip, kaip dainoje nusakoma, o jaunas liūdi, kad neskraido, kaip erelis.

ŠARŪNAS. Neįkalbinėk man, kad melas vaidilų dainose! Junta mano širdis, kad seniau žmonės gyveno, kaip ereliai plačioje padangėje. Skrido, kur panorėdavo. Platesnė buvo dirva, daugiau buvo galimybių savo jėgoms pareikšti, garbingiau pragarsėti, platesnei garbei įsigyti. Ereliai buvo — o aš, kaip žvirblis, kuriam vaikai sparnus apipešė: matau šviesą dangaus erdvėse, juntu sparnus, ir lėkti negaliu. Kas daryti, kaip elgtis, Gelovini? *(Sustoja priešais)*. Tu senas žmogus, daugel esi matęs savo gyvenime. Pasakyk, kas daryti? Ar pasikarti, pagaliau, ar galvą į sieną sudaužyti, kad tik smagenys pateškėtų. *(Sėdasi ant suolo ir užgniaužia akis rankom)*. Toliau taip nebegaliu... Nebegaliu, Gelovini!

GELOVINIS. Jungtuvių dieną taip kalbi? Nū tau apie laimę, apie meilę tenka svajoti, ne karas minėti, ne žygių ilgėtis.

ŠARŪNAS. Kas man laimė, kas man meilė! *(Sudrožęs kumščiu į skobnis)*. Aš audros noriu, garsių žygių! Girdi, seni? Ereliu noriu skrajoti, kaip tie, kurie senovėje gyveno. Tenuskambės ir apie mane garsi daina!

GELOVINIS *(nuleidęs galvą, žemėn žiūrėdamas)*. Tie ereliai, vaikeli, kuriems pavydi, irgi jautėsi supančioti, ir dar geležiniais pančiais, geležiniais raktais surakinti. Ir ereliais neskrajojo. Gyvenimas, kad ir didvyrio, ne daina, vaikeli. Ir veikė jie ne tą, ko norėjo ir kaip norėjo, bet ką likimas juos privertė daryti. Žmogus ne paukštis, ne kregždė lakuonėlė, kuri turi kelią, kur panori. Daryk, kas galima daryti, imk, kur ir kas galima imti — ot, ir gyvensi.

ŠARNAS. Tai kam varžote mane, kam stengiatės sukaustyti mano sielą? ! . *(Paėmęs taurę rankon ir trenkęs ją piktai)*. Bet aš tuos pančius sutraukysiu! Užteks man gyvenimo, kurį raginate mane gyventi. Surasiu kelią į tą laimę, kurios mano širdis trokšta.

GELOVINIS. Jei tau tokios laimės neskirta, vistiek liksi, kuo esi.

ŠARŪNAS *(piktai)*. Netiesa! Būsiu, kuo noriu būti! Apie mane dar suskambės neviena garsi daina! *(Vaikščioja po pirkią, rankas užupakal susidėjęs)*.

GELOVINIS. Visa priklausys nuo laimės. Neturėsi laimės — niekas tau nesiseks, kad nežinau, kokius sumanymus turėtai. Vėl kas toji daina? Slenka naujos žmonių kartos, kyla nauji siekimai, atliekami nauji žygiai, gimsta nauji papratimai — ir naujos gimsta dainos. Senos miršta, kaip ir seni žmonės. Visus užmirš pasaulis, tiek mus, tiek ir tuos, kurie dabar dainoje garbinami... Tik vienus anksčiau, kitus vėliau...

Vėl kas žino, ar įdomu mirusiam, ką apie jį žmonės kalba ir dainuoja?

ŠARŪNAS *(ties juo sustojęs)*. Tai kas, tavo nuomone, žmogui lieka? Sėdėti, rankas susidėjus, ir laukti?.. *(Susiėmęs už galvos)*. O, geriau mirti.

GELOVINIS *(taip pat)*. Kam laumės, mūsų likimo valdovės, lėmė žeme vaikščioti, tam dievai nedavė sparnų. Vienas gyvis vandeny gyvena, kitas žeme šliaužioja, trečias ore lakioja. Taip ir žmogus: vienas miega, kitas svajoja, trečias veikia. Kam kas skirta...

Vėl, vaikeli, mano kalbos nepaisyk per daug. Aš sau kalbu, ne tau. Sąskaitą savo gyvenimui darau, pasiteisinti noriu savo akyse... Tu neimk širdin, ką aš sakau, ir netikėk per daug mano žodžiais.

ŠARŪNAS *(atsisėdęs)*. Meškiui netenka sąskaitos daryti, nes jis, matyti, narsus žmogus. Užgriebė mano lobį, sunaikė man būrį — ir nieko jam, o jūs svarstote, abejojate, keršyti ar ne, ir mane varžote.

Ne, nuo šios dienos jūsų nebeklausysiu. Narsiai veikti, kol ranka turi galios, keršyti, kas užgavo, elgtis, kaip tau širdis pataria — štai, ko aš noriu! Mano ranka turi veikti greičiau, negu mintis...

GELOVINIS. Ir gyventi turi, ir linksmintis, kol sveikas ir jaunas, neužmiršk šito. O tu? Liūdi vestuvių dienoje ir dejuoji skausmuose, kad nesiseka gyventi, kaip gyventi svajoji...

ŠARŪNAS *(karčiai)*. Mano vestuvės? Negi dėl tokių veestuvių tenka linksmam būti: merga pabėgo gabijon, ir teko prievarta iš ten ją paimti.

GELOVINIS. Prievarta imta dar mielesnė būna. Nesirūpink, tavo lizde nutūpus turės tave ir pamilti.

ŠARŪNAS. Man jos meilės nereikia. Sumaniau vesti, nes judu su motina man nedavėta ramybės. Per jus mane gėda ištiko. Na, už jūsų visų kaltę aš mokėsiu atsilyginti nors su ja.

GELOVINIS. Vaikeli, taip dažnai kalbi apie kerštą, jog aš net nustojau tikėti, kad keršyti moki.

ŠARŪNAS. *Manai?*

GELOVINIS. Narsus nekalba apie narsumą, nesigiria, žiaurus negalvoja, kad žiauriai elgiasi...

ŠARŪNAS *(ranka skobnis atsiremdamas)*. Na, tai pamatysim.

GELOVINIS. Tu, kaip ir mes visi: įpykęs tėvą nužudysi, o nurimęs ir šunį užgavęs pasigailėsi. Tokie jau mes visi esame.

ŠARŪNAS. Aš niekados neužmiršiu, kas man yra pikta padaręs, neatleisiu, kas mane yra įžeidęs. Už jo skobnių sėdėdamas, iš vienos taurės gerdamas, vis dėlto apie kerštą galvosiu.

GELOVINIS. Tau atrodo, kad esi narsus, galingas ir todėl niekini kitus, kad jie ne tokie, kaip tu — o iš tikrųjų pats esi, kaip visi. Todėl ir atrodo tau, kad tu neapkenčiamas, nelaimingas, ir patsai nekenti kitų. Aš tau sakau, kad nėra nei gerų, nei piktų žmonių — visi vienodi. Kuo pikčiausias kankindamas kitą save kankina; kuo geriausias neapsieina, kito nekankinęs.

ŠARŪNAS. Seni, ko tu iš manęs nori? Grauži ir grauži mane, kaip rūdis geležį...

GELOVINIS. Man gaila, kad kankiniesi be reikalo ir kitus kankini. Noriu tau pasakyti, kad visi nelaimingi; laimingų nėra pasaulyje, tik vienas kito nelaimės nemato, savąja susirūpinęs; o retas laimės spindulys visiems akis bado.

ŠARŪNAS *(nusijuokęs)*. Džiaugiuosi, kad visi nelaimingi, kad visi geri... Pakanka tau to!

GELOVINIS. Parsigabenai žmoną, o ji dabar ten viena verkia, kankinasi, kaip paukštė, spąstuose sugauta. Ar didelė jos laimė?

ŠARŪNAS. Teverkia. Ji ne to dar verta. Ne mane ji myli, bet kitą. Nekenčiu aš jos, kaip gyvatės!.. Girdi, aš jiems kelią pastojau! Kur žingsnį žengiu, vis kažkam kelią pastoju, kliudau...

GELOVINIS. Ei, pražiopsosi gyvenimą! Buitis ne žolė, kuri auga plačioje pievelėj: nušienauta, atolu neatželia. Kas nori laimės, nesiklausia, kas vakar buvo, kas nori meilės, nesiklausia, ką merga myli, bet stengiasi, kad jį pamiltų. Supranti?

ŠARŪNAS. Nenoriu tavęs nei klausyti, nei suprasti, ir eik tu nuo mano galvos! Eik į tą vėplę, pralinksmink ją savo pasakomis, nuramink, bet ne mane... Man paguodos nereikia. *(Įeina sargybinis)*.

SARGAS. Valdove, jaunas raituolis iš tolimo krašto prašo tavo pily naktigulto ir su tavim pasimatyti nori. *(Gelovinis stenėdamas keliasi)*.

ŠARŪNAS. Jaunas raituolis iš svetimos šalies? Kas jis, gudas ar mūsų žmogus?

SARGAS. Nežinau, valdove; jis kalba lietuviškai.

ŠARŪNAS. Ar mūsų žmogus, ar gudas, kas ieško naktigulto pas mano vartus, tas mano svečias. Vesk jį menėn. *(Sargas nusilenkęs išeina)*.

GELOVINIS *(atsikeldamas)*. Sunku man ir vaikščioti ir iš vietos pasikelti; dar sunkiau kalbėti su tuo, kuris nenori suprasti mano kalbos. Bet daugel esu matęs ašarų, žinau, kad gailesnės jos už rasą ir stipriai stipriai slėgia žmogų, tai pasigailėjau tos, kuri verkia, ir atėjau pasakyti: — eik, prakalbink ją geru žodžiu...

ŠARŪNAS. Neisiu ir nekalbėsiu, tau kartą sakiau. Kaip pasiklojo, temiega taip...

GELOVINIS. Aš pasakiau, ką turėjau sakyti, o tu žinokis. Ne man galvą sopa, ne man ir dantį gelia. Kaip dieną praleisi, taip sveikas išsimiegosi. *(Išeina).*

BALSAS *(toli dainuoja).*

Teka šviesi saulelė
Tamsiose miglose
Ir nusileido saulelė
Juoduose debesyse.

Vargas mano vargelis,
Kaip miglota naktelė:
Varge bernelis gimiau,
Vargely aš ir augau.

Vai, lik sveika, mergele,
Kur mane viliojai,
Kitam davus rankelę,
Mane suvedžiojai.

Vai, aš josiu žygelin
Tolimojon šalelėn,
Galvelę ten guldysiu,
Savo širdį raminsiu.

MINDAUGAS *(įbėga ir, pamatęs Šarūną, pakimba ant kaklo).* Sveikas, brolužėli! *(Apkabinęs bučiuoja).* Gal jau užmiršai mane?

ŠARŪNAS *(nustebęs).* Mindaugas! Jorigio sūnus! Ar monai man akis apdūmė? Nejaugi tu čia esi?

MINDAUGAS *(nusijuokęs, linksmai).* Aš, brolau! Ir patsai nesitikėjau, kad tokiu geru metu pataikysiu: tavo juk vestuvės nūnai.

ŠARŪNAS. Tai svečias! Ugnies ir bado veikiau būtau laukęs, negu tavęs. Kokie monai tave čion atvedė?

MINDAUGAS. Tavo garsus vardas ir Rainio skambios dainos apie tavo žygį.

ŠARŪNAS. Rainio dainos apie mano žygį? Štai kas? *(Suplojęs rankom).* Ei, kas ten yra? *(Pasirodo tarnas).* Atneškite aukso taures ir midaus juo seniausio užgerti svečią geidžiamiausią!

TARNAS. Gerai, valdove. *(Nusigręžia nusilenkęs ir eina į duris).*

ŠARŪNAS. Pasakyk motinai, teateina — turime didelį svečią.

TARNAS. Gerai, valdove. *(Išeina).*

ŠARŪNAS. Dovanok, kad tave užgers mano menėje ne žmona, bet motina. Mano jaunoji prievarta imta, dar aplink baltas skobnis nevedžiota, grynu rugio grūdu nebarstyta, — negali dar tavęs saldžiu midum užgerti.

MINDAUGAS. Tai vyras tu, tai vyras! Tegul tave dievai! Kaip aš tau pavydžiu, dievai aukščiausieji: tu nieko nebijai, nei dievų, nei žmonių. *(Žiūri į jį atsidėjęs).* Senovės didvyrius, brol, prašokai!..

ŠARŪNAS *(nusišypsojęs, patenkintas).* Prašokau senovės didvyrius?.. E, brol... *(Paėmęs jį už rankų).* Kaip išaugai, kaip išaugai! Kai tave mačiau paskutinį kartą, vaikas dar buvai.

MINDAUGAS. Ir matei mane prieš šešerius metus. *(Liūdnai).* Tada mes buvome darbais lygūs, dabar tu — garsus karžygys, o aš dar briedžio už ragų iš laužo nesu ištempęs.

ŠARŪNAS. Ar dievai tau kelią rodė, ar miškinis apniaukė girias, ar monai suklaidino tave, kad čia patekai?

MINDAUGAS *(nusijuokęs, linksmai).* Nei monai, nei miškinis, tik Rainys.

ŠARŪNAS. Sakai — jis apie mano žygį dainavo?

MINDAUGAS. Ak, brolau, kaip dainavo! Tokių dainų dar niekas nėra girdėjęs — aš neiškenčiau su tavim nepasimatęs!

ŠARŪNAS *(prašvitęs).* Apie mane dainavo? Ką jis dainavo?

MINDAUGAS. Aš ir nežinau, ką jis dainavo. Kad visą naktį porintau, pusės neišpasakotau. Tik tau pasakysiu, kad visas mūsų jaunimas susitarė su tavim joti lenkuosna, kai tu josi vėl... Ir aš josiu. Imsi mane?

ŠARŪNAS *(nusijuokęs).* Negi leis tave tėvas? *(Krūptelėjęs pečiais).* Nesuprantu, kaip jis tave čion leido, dargi vieną?

MINDAUGAS. Kad jis būtų žinojęs! *(Nusijuokęs).* Išjojau medžioti ir, palikęs visus, atidūmiau čion. Tai jie ten ieško manęs dabar! Ragas skamba, jog net girios pleška! Teieško — cha cha cha — o aš čia... Vai, Šarūne, kaip aš skubėjau!..

ŠARŪNAS. Tai tėvas nieko nežino? Nežino, kur dabar esi?

MINDAUGAS. Nežino. Jis mano, kad paklydau. *(Neramiai).* Žiūrėk, ar negalima būtų pasiųsti žmogaus į tėvą, kuris jam pasakytų, kad čia esu ir sveikas.

ŠARŪNAS *(lyg susimąstęs).* Gerai sakai! Kodėl nepasiųsti — tuojau pasiųsiu žmogų. *(Įeina Viltė, paskui ją tarnas su taure, auksu dailiai išdabinta, ir midaus gurkliniu. Tarnas, pastatęs ant skobnių viską, išeina).* Motinėle, matai svečią turime?..

II

Balyno pilies kiemas. Kai kur stovi augalotos pušys. Iš vienos pusės matyti pilies rūmai, iš antros — girios ir ežeras klony, pas patį kalną; ežero krante daug kelmų su bitėmis. Šarūnas sėdi ant didelio akmens, susimąstęs; šalia stovi Vaidulis.

VAIDULIS. Kas tau, kunige? Galvą skauda? *(Šarūnas tyli. Eidamas į kitą akmenį).* Oras menėj tokis sunkus, jog nepripratusiam žmogui nuo tvanko greitai apsisuka galva. *(Sėdasi ant akmens ir dairosi).* Kaip čia gražu aplinkui, lyg pirmą kartą visa tai matau. *(Patraukęs oro).* Kaip vėsiai atsidusti žmogus; rodos, seno midaus taurę išgėriau. *(Šarūnas žiūri į jį).* Ot, nebegaliu jau gerti, kaip kad seniau: dabar dvi tris taures įpylei į savo krosnį, kojos jau ir nenori klausyti savo valdovo; o seniau... *(Atsiduses).* Ak, dievai! Visai ne tas būdavo! Gerk, būdavo, kiek nori, nors dvi dieni, nors tris, ir tau nei galvoje! *(Linktelėjęs galvą).* Senas, štai kas yra!.. *(Kiek patylėjęs).* Midus!.. *(Linguodamas galva)* Aha, midus — dievų dovana: išgeri — ir visa tau nušvinta, atrodai jaunesnis ir sau ir kitiems... Štai girios, vandenys... Rodos, pirmą kartą visa tai matau, — taip čia gražu visur, linksma, o vakar tik žiovavau bežiūrėdamas — tiek nusibodę buvo viskas... *(Žiovauja).* O kodėl? Kad išgėriau... *(Nusigręžęs į kitą pusę).* Tik kojos vargšės nenori jau manęs klausyti. *(Dairosi).* O kiek čia bičių matyti kelmų! Nesuskaitysi!..

ŠARŪNAS *(atsikėlęs).* Jų daug ir reikia. Matai, kiek žmonių būna kunigo pily, o kiekvienas mėgsta seno midaus paragauti.

VAIDULIS. Myliu bites!

ŠARŪNAS *(nusišypsojęs).* O dar geriau saldų midų: juo gardu užgerti kepta žvėriena.

VAIDULIS *(nusijuokęs taip pat).* Na, atsigėrė ir linksmesnis, sako daina.

ŠARŪNAS *(sustojęs ties Vaiduliu, susidėjęs rankas užpakal).* Daina!.. Tavo dainoj kas žodis, tai melas. Ar tu tai žinai?

VAIDULIS *(linksmai).* Tenegirdi dievai tavo kalbos! Dainos seniai sudėtos; tėvai mūsų taip dainavo, ir mes taip dainuojame... Ne vistiek, melas ar tiesa jose, kam tai įdomu?

ŠARŪNAS *(nusigręžęs eina toliau).* Tėvai!.. tėvai!.. Visa tėvai padarė, o mums, mūsų laikams nieko nebeliko? Jie ir didvyriai ir karžygiai - milžinai, ir dainas mokėjo sudėti, o mes? Mes nieko nemokam.

VAIDULIS *(nusijuokęs, į jį žiūrėdamas).* Kaip tai nieko nemokame? Mokam ir mes — daug norėti, daug kalbėti ir nieko nedirbti.

ŠARŪNAS *(nusistebėdamas)*. Štai kas esame? Ar ne todėl naujų dainų nekuri, kad nemėgsti dirbti?

VAIDULIS. Kam jų reikia? Ar maža jų ir be to moku?

ŠARŪNAS. O savų nenori turėti?

VAIDULIS. Kurias moku, tos man savos. Ne vistiek, ar mano sudėtos, ar kieno kito, bet tik gerai sudėtos?

ŠARŪNAS *(neramiai žingsniuoja ten ir atgal)*. Nejaugi tėvai visas išdainavo, o tau nebeliko kas sudėti, kas savais apdainuoti žodžiais?

VAIDULIS. Kaip neliko? Daina, kaip banga Nemunėly: kas dieną vienos nuplaukia ir žūna baltose jūrose, kas dieną vis naujos jų vietoj atplaukia. Daug naujų dainų kas dieną žmonės pramano ir užmiršta. Praskamba vienos, pranyksta kitos, gimsta trečios...

ŠARŪNAS. Bet tai vis ne tavo. Kiti pramano, o ne tu. Kokis tu vaidila?

VAIDULIS. Kai jaunesnis buvau, jų ir aš daugel sudėjau. O dabar užmiršau, kuri mano sudėta, kuri išmokta. Ne vistiek?.. Senatvėje žmogus nori ilsėtis, o ne dainomis galvą sau kvaršinti.

ŠARŪNAS. Argi senatvė tiek žmogų pakeičia, jog jis jau net nieko nebenori?

VAIDULIS. Ne blogyn pakeičia, tik proto pramoko. Kol jaunas, ir šio nori ir to nori, o kai pasensti, tai viskas per tvorą. *(Žiovaudamas)*. Vėl, gal kaip kas. Pasensi — patsai pamatysi tada. *(Vėl žiovauja)*.

ŠARŪNAS *(sustojęs priešais jį)*. O Vydievutis, o Vydievutis? Jis, ir senas jau bebūdamas, milžiniškus darbus atlikdavo.

VAIDULIS. Kada tai buvo, senovėj... Jis gi milžinas, ne mūsų kartos žmogus. Vėl, dievai žino, ar visa taip buvo, kaip dainuojama; pats sakai, kad dainos meluoja. Štai, Mindaugas sako, kad ir apie tave Rainys jau dainavo nebūtų dalykų.

ŠARŪNAS. O tu ar žinai nors vieną jo sudėtų dainų?

VAIDULIS. Tai naujos; aš naujų nemoku. Ir kam dainuosiu? Čia visi matom, kad tu tokis, kaip kiti, gal tik kiek atkaklesnis.

ŠARŪNAS. Kvailas tu, Vaiduli. Mano midų geri ir mane niekini.

VAIDULIS. O tau negražu mane barti. Aš tavo svečias, už tavo skobnių sėdėjau. Nors ir seniai jau sėdžiu pas tave, bet vaidilos duona neužkepsi. Mus ir gudai gerbia.

ŠARŪNAS. Gerbia, bet gal ne tokius, kurie tik senas dainas dainuoja.

VAIDULIS. Kai pasensi, tokį gyvenimą begyvendamas, visas užmirši, ir senas ir naujas.

ŠARŪNAS. Ko vaidilauji, jei tau bloga?

VAIDULIS *(nusigręžęs į kitą šalį)*. Mano tėvas vaidila buvo, aš juo esu, būtų buvę ir mano vaikai... Ten gera, sako tėvų patarlė, kur mūsų nėra.

ŠARŪNAS. Jei tavo vaikai tokie būtų buvę, kaip tu, tebūtų geriau vyžas pynę, negu dainas dainavę.

VAIDULIS. Kartais ir vyžos žmogui naudingos. Vistiek, ką žmogus dirba, bet tik dirba naudingai ar sau, ar žmonėms.

ŠARŪNAS. Kvailas, kas dirba žmonėms!

VAIDULIS. Kas vien tik žmonėms dirba? Visų pirštai į save linkę... Bet kas darbuojasi sau, tasai darbuojasi ir kitų naudai... *(Šarūnas, dar kiek pavaikštinėjęs, išeina. Vaidulis žemiau ir žemiau galvą nuleidžia ir ima snausti).*

DŽIANGIS *(įeidamas, apsikabinęs su Dundžiu; abu girtu).* Myliu tave, kad tave Perkūnas. Tu taip gražiai dainuoji!.. Kas gera, tai gera...

DUNDYS. Tam aš vaidila, kad gražiai dainuotau.

DŽIANGIS. Ne tai, kad dainuoji, bet kad linksmas esi... Kad linksma, tai linksma... Nesėdi nosies nuleidęs, kaip štai, šitas užsnūdėlis. *(Rodo į Vaidulį).* Matai, mes visą vakarą gėrėm, o jis snaudė... *(Sėdasi pas pušelę).* Kodėl tavęs seniau nepažinome?

DUNDYS. Dainavos šalyje anksčiau neteko man buvoti. Pirmą kartą čia patekau, kai Šarūnas žygin rengėsi.

DŽIANGIS *(žiūrėdamas į jį, atsidėjęs).* Pirmą kartą? Kaip tai pirmą kartą?.. Argi pas mus nesi buvęs seniau?

DUNDYS. Ne, nebuvojau.

DŽIANGIS *(taip pat).* Tai tu ne Vaidulis?..

DUNDYS. Ne, aš ne Vaidulis, bet Dundys. Štai, Vaidulis, matai. *Rodo Vaidulį).*

DŽIANGIS. Aa... O aš maniau, kad tu Vaidulis... Bet aš vis tik tave esu matęs anksčiau!..

VAIDULIS *(snustelėjęs prabudo ir raivosi).* Užsnūdau kiek... Taip miegas ir marina.

DUNDYS*(Džiangiui).* Gal ir matei, kas tave žino. *(Dairosi).* Kaip čia vėsu, kaip gražu... Ir ežeras ir girios lyg kalba, lyg svajoja... Net širdžiai lengviau. *(Sėdasi ant akmens).* O ten menėj tvanku... Tiek žmonių, nors kamščiu užkimšk.

VAIDULIS. Žmonių daug prisirinko, ir todėl tvanku. Kad ore, visai kas kita būtų. Ir vakaras gražus.

DŽIANGIS. Gerai sakai! Kad senas, tai ir protingas, kas žodis, tai ir tiesa!.. Pasakysiu, tetempia visa kieman. *(Keliasi).* Teneša skobnis čia. *(Eina į priemenės duris).* Tik kas ten neš? Ne aš, nes girtas... *(Sustojęs).* Ir kiti girti... *(Grįžta atgal).* Nežinai, kur Šarūnas?

VAIDULIS. Neseniai čia buvo — supykęs, susiraukęs.

DŽIANGIS. Jis visuomet tokis. Sunku, vyručiai, su juo susikalbėti, dar sunkiau bus sugyventi... Žalių žirnių anksčiau reikia pavalgyti, negu su

juo turi kalbėti... Ima jį dievai! Vistiek: jis mano vaikas dabar. Nors netikras vaikas, bet visgi vaikas mano, giminė!

VAIDULIS. Ir pasisekė tau, bajore, dukrą nuleisti. Ne už artojo, ne už bajoro, bet už pačio valdovo.

DŽIANGIS. Pasisekė! *(Atsisėdęs šalia Vaidulio).* Ar manai, kad mano duktė neverta kunigo? Eik, rask kur gražesnę. Arba aš patsai pusbernis kokis, lygus nuskurdėliui tokiam, kaip Puodžius... *(Susigriebęs).* Išgėriau, tai liežuvis ir sukasi ir mala, kaip tuščios girnos... Tu neklausyk, ką aš kalbu. Girtas visados noriu girtis... Kai girtas, tai ir kvailas... Midus ima į galvą mušti — protas iš galvos išsikrausto...

VAIDULIS. Girto kalbą vėjai pūsto...

DUNDYS. Kiti sako — kas blaivo širdy, tas girto liežuvy... *(Nusijuokęs, linksmai).* Kad neišgertai dukros jungtuvėse, jos jaunosios laimei, kada gerti turėtai?

DŽIANGIS *(atsigręžęs į Dundį).* Ne, aš ne dėl to, kad dukrą... Negaliu jai dovanoti! Žinai... Širdį sopa — štai kodėl. Ji gėdą padarė mano žilam plaukui. Kokis aš tėvas, kad ji vėju paleido mano žodį?!

DUNDYS. Tiesa, tiesa.

DŽIANGIS. Kaip ne tiesa? Aš patsai žinau, kad tiesa... Bet vis dėlto ji dabar valdovė, vis dėlto teko, kuriam žadėjau.

DUNDYS. Senas tėvužėlis berneliui
Dukrelę žadėjo,
O mergelė lelijėlė
Kitą jau mylėjo.

DŽIANGIS. O gal bet kuriam ją žadėjau, kad kitą, ne šį mylėtų? Arba rasi kur geresnį žentą? Jaunas dar, o jau dainoje apdainuojamas...

VAIDULIS. Žinoma, žinoma, ir garsios giminės.

DUNDYS. Nors bernelis raitužėlis
Garsios giminėlės,
Bet mergelei nepatogus:
Negražaus veidelio.

DŽIANGIS. Kas gražumas? Nūnai jis yra, ryt nebėra. O kad kunigas, tai vis kunigas; ir kokis dar kunigas: visos Dainavos valdovas! Supranti? Tiesa, dabar Dainavoje keli kunigai, bet jis vis tik žymiausias: jo tėvai seniau valdė visą Dainavą. Supranti? Ir jis valdys, pamatysi. Netiki?

VAIDULIS. Iš jo viso ko galima laukti.

DŽIANGIS. Išgins visus, kur pipirai dygsta: ir Perlį, ir Meškį, ir Jorigį, tuos šunis, piktadarius. Ne aš būsiu, jei neišgins! Atsirūgs jiems mano sūnaus vargas.

DUNDYS. Kuo jie tavo sūnų nuvargino?

DŽIANGIS. Jau aš žinau... Štai, ir Vaidulis žino, bet tu nieko nežinai — ir tau nereikia žinoti... Aš keršysiu jiems dabar visiems. Težino, kad Šarūnas žentas man!

DUNDYS. Kiek yra pasauly žmonių, kiekvienas stengiasi kitus pažeminti; bet ar daug yra tokių, kurie ne save, bet tėvynę stengtųsi išaukštinti? Kuris ten kunigas, sėdėdamas Lietuvos kampely, žemę ir dangų judina, upes kraujo lieja, kad tik patsai vienas iškiltų, plačias kitų šalis užgriebtų, o priešai mūsų taigi džiaugiasi linksmi! Vai, nelaiminga tu, tėvų mano šalele! Ir sūnūs ir priešai tave kamuoja! Savo rankom pagaminsim sau verguvę. *(Nuleidęs galvą, šluosto ašaras, kurios jam byra iš akių).*

DŽIANGIS. Vargas, broliai, tiesa, vargas. *(Atsiduseęs).* Aa... Bet aš nūnai pasigėręs ir nemėgstu, kas sėdi nosį nuleidęs. Geriau juokus krėsk, pajuokink mane, palinksmink seno žmogaus širdį.

DUNDYS *(vis taip).* Visi mes tik linksmintis norime, nežiūrėdami, ar yra tam priežasties, ar gal verkti reikia.

DŽIANGIS. Na, tai verk, aš tada iš tavo ašarų pasijuoksiu. Kokis tu vaidila, kad tik dejuoji? Anksčiau gerai gėrei ir linksmas buvai, o dabar dejuoji. *(Pasikėlęs už Vaidulio atsistoja, padėjęs rankas ant jo peties).* Vai, drauge, niekas, kaip tik tu. Abu mudu likova nuo senų laikų. Nedaug jau mūsų, nedaug, brol. *(Griaudžiai).* Nedaug, ir tie girti, pasigėrę jau... Pasigailėk gi tu seno žmogaus, padainuok dainelę, kaip gyveno seniau, kaip mes gyvenom, kada buvome jauni.

VAIDULIS. Kodėl ne? Aš tam ir vaikščioju, kad linksmiau žmonėms būtų; tam ir dainos sudėtos, kad jas dainuotų.

DŽIANGIS. Taigi. *(Prisėdęs).* Dievai žino, kokie dabar žmonės. Apleidę sparnus, kaip šlapios vištos, nei gerti, nei šokti. Štai, Dundys nuliūdęs, Šarūnas nuliūdęs ir visi nuliūdę, pasigėrę ir nuliūdę; tik mudu, broleli, dar nenuliūdusiu... Bet ir tu gi jau snaudi, kaip matau. *(Krato jį už pečių).*

VAIDULIS *(pravėręs akis).* Ne, aš tik mąstau.

DŽIANGIS. Kai aš girtas, nemėgstu, kad kiti snaustų.

VAIDULIS. Galvą skauda. Menėj buvo tvanku.

DŽIANGIS *(atsikėlęs).* Kur Šarūnas? Eisiu, pasakysiu, teneša skobnis kieman.

VAIDULIS. Būtų labai gerai. Vakaras šiltas.

DŽIANGIS *(eidamas)*. Kad kunigo uošvis nori, turi taip būti. *(Grįžta atgal į Vaidulį)*. Ar tai aš veltui valdovo uošvis?.. O tu nesėdėk čia, snausdamas, aš šito nekenčiu... Dievažiai, nekenčiu. Žiūrėk, kokis aš — nors senas, bet šokti dar galiu, kaip jaunas, — už tai ir kunigo uošvis esu. *(Įeina tarnai su žiburiais ir stato juos tam parengtuosna žibintuosna)*.

VAIDULIS. Nevisi tokie stiprūs, kaip tu. Štai, aš vos kojas tampau. *(Tarnams)*. Ką jūs čia darysite?

TARNAS. Skobnis statome, gerbiamasis bajore; kunigas liepė paruošti skobnis čia, atviram ore puotauti.

VAIDULIS. Gerai sumanė.

DŽIANGIS. Matai, kokis gudrus — mano norą ir nesakomas atspėjo... *(Atsisėda šalia Vaidulio)*.

DUNDYS *pradeda tyliai dainuoti, paskui vis balsiau. Džiangis sėdi, parėmęs pasmakrę)*.

Sunku gyventi
Jaunam berneliui,
Nėr kuo pašerti
Širmo žirgelio.

Tai smėlynėliai,
Tai tyrumėliai,
Nei rugiai dera,
Nei pievos želia.

Kad aš galėtau,
Tai aš nujotau
Pas jauną mergelę,
Į rūtų darželį.

Kad aš galėtau,
Tai aš pašertau
Širmą žirgelį
Žalia rūtele.

Vai, dalia mano —
Tai nedalelė:
Nemyli bernelio
Mergelė nei viena.

(Nutyla. Tuo metu, kai jis dainavo, tarnai parengė skobnis).

DŽIANGIS. Tegul tave dievai, vaidila, kaip tu sužadinai širdį. Kokis aš buvau laimingas, Vaiduli, kaip mane mergos mylėjo! O dabar pasenau, apsileidau... Sunku vienam. *(Verkdamas).* Visi tave peikia, visi skriaudžia... Tik vienas sūnelis... Pamiršau aš jį, Vaiduli, apleidau vaikelį. Eisiu nors išgersiu. *(Eina į menę).* Taurėj nuskandinsiu vargingą savo buitį. *(Įeina priemenėn).*

DUNDYS *(žiūrėdamas į jį iš paniūrų).* Kur pažiūri, ne tie jau žmonės, kaip būdavo. Būdavo seni, kaip ąžuolai, jauni, kaip stumbrai plačiaragiai. O nūnai?.. Nūnai visur — vaikai, moterys, bet ne vyrai, kaip kad senovėj. Vai, kam aš tokiais laikais gyvenu!

VAIDULIS. Aš nematau jokios permainos žmonėse. Ot, visada buvo ir tokie ir šiokie. Pasigėrę visados vieni verkdavo, kiti mušdavosi. O dažniau dar tie patys ir verkdavo ir mušdavosi...

DUNDYS *(paliesdamas pirštais stygas).* Dievai aukščiausieji, ką sakai? Imk dainas, imk dainas, paklausyk, ką jos kalba, ką pasakoja apie mūsų galingus tėvus ir protėvius? Kur dingo jų narsumas, jų gudrumas?

VAIDULIS. Dievai vieni žino, kiek yra teisybės tose dainose. Aš pasenau, o kitokių žmonių nesu matęs. Tėvas pasakojo, kad ir jo laikais taip pat buvo, kaip dabar. Šimtą dvidešimt metų senelis turėjo, o penkta dešimtis metų baigiasi, kai mirė. *(Tuo laiku tarnai, visa prirengę, nustato žvėriena ir midaus ąsočiais).*

DUNDYS. Ir girtas, ir blaivas, ir per miegą — aš vis tik svajoju surasti tokį karžygį, apie kurį su pasimėgimu, su džiaugsmu sudėtau naują dainelę, bet dievai man leido gyventi tokiu metu, kada nėra didvyrių.

VAIDULIS. Netiki žmonėmis, todėl nėra tau didvyrių. Vis abejoji žmogaus jėgomis. Mūsų tėvai matė didvyrių, nes neabejojo. *(Atsidaro durys, ir iš ten išūžia žmonių minia: visi girti, eina į skobnis ir užima vietas. Jaunieji susėda vienoj vietoj, senesnieji kitoje).*

GARNYS *(sėsdamas šalia Puodžiaus).* O, čia visai kas kita! Ir vėsu ir gerai!.. Net lengviau žmogui. Kaip iki šiol niekam į galvą nebuvo atėję, kad ore geriau!

KRIOKYS *(eina šlaistydamasis).* Vėsiam ore dukart tiek išgersiu, ir galva neapsisuks. *(Sėdasi).*

PUODŽIUS *(sėsdamas).* Pas valdovą daug bičių, pakaks mums visiems midaus. O kas liks, namo neparsinešim. Gerkim, vyrai, kiek pilvas ima.

ŽALVYRIS *(sėsdamas šalia Kriokio).* Kai menėje buvau, vos stovėjau; kai išėjau kieman, rodos, burnoj lašo neturėjau. *(Traukdamas į save ąsotį).* Na, brolučiai, pradėsiu iš naujo naujoje vietoje. *(Pila taurėn, kurią atsinešė).* Visų jaunųjų ir senųjų sveikatą!

KRIOKYS. Neskubėk. Tu nūnai, kaip sietas: kiek tavin midaus pila, tu vis tuščias, kaip išpurtusi drevė.

RĖKYS. Tuo ims bitės viduje turšti.

ŽALVYRIS. Ką gi, norite, kad aš seniams nusileistau? Pažiūrėkite, kaip mano tėvelis midų siurbia! Kaip dėlė! *(Geria).* Ne, nenusileisiu! *(Vėl ima ąsotį ir pila taurėn)*

PUODŽIUS. Kur jau tau, berneli! Ne tokis dabar jaunimas, kad senius prašoktų! Dabar senas du jaunu atstoja ir gerti ir medžioti.

GARNYS. Gal ir karo žygy dar — ten irgi neapsileistume.

PUODŽIUS. Ką žygy? Pas mergas, ir ten juos nugalėtume.

ŽALVYRIS *(gerdamas).* Vai, seni, pamažėl girkis! *(Išgėręs ima žvėrienos).* Girsies per daug — imsiu visą midų išgersiu ir tavim užkąsiu, nors tu pelenų pilnas, kaip duobė po sena krosnimi.

PUODŽIUS *(pildamas taurėn).* Norėtų galva alkan... Snargliai, beūsiai! Dar aš senas jus visus viena ranka suriesiu.

KRIOKYS. Ką suriesi, kad pasikelti iš vietos nepasikelsi.

RĖKYS. Ir išgėrė, kaip višta: du lašu midaus, vieną nuputojusio alaus.

ŽALVYRIS. Na, ir pasišiaušė gi, kaip višta prieš vanagą, o pirštu palytėk, tik padulkės — ir sausa bus toje vietoje, kur sėdėjo.

PUODŽIUS. Parodytau tau, kad patsai kojas greičiau užverstai, bet tik nenoriu rankų purvinti: žinai, dabar ne jaunimas, bet mėšlas, su juo nei galynėn, nei lenktynėn.

ŽALVYRIS *(taisydamas juostą).* Na, eikše gi! Vienu pirštu pastūmėsiu, tai tokį ožį išversi, jog visos ožkos nusidžiaugs!

DŽIANGIS *(prisėdęs).* Ką, Puodžiau, galynėn rengiesi su jaunaisiais. Gerai, bajore, gerai: nenusileisk jiems.

PUODŽIUS *(gerdamas).* Su kuo čia galynėtis? *(Apšluostęs ūsus ir barzdą, pastatęs statyklon taurę).* Paėmei, pakratei, kaip pelų maišą — ir nudribo.

DŽIANGIS *(pildamas taurę).* Tiesą sakai. *(Atsiduses).* Cho cho, dabartinis jaunimas — visai ne tas, kas mes seniau buvome. Ne tie dabar laikai, ne tie ir žmonės.

ŽALVYRIS. Kokie gi seniau buvo laikai? Gal saulė palša buvo, kai namo girti grįždavote?

KRIOKYS. Kuo gi jau tiek didžiuojatės?! Ar gal daugiau išgerti galėjote, negu dabar mes išgeriam?

ŽALVYRIS. Daugiau?.. Aš juos visus vienas imuosi apgerti.

DŽIANGIS. Pirma buvo tai žmonės, ne į dabartinius panašūs. Mūsų laikais bernas vienui vienas ėjo prieš lokį ar stumbrą su medinėm šakėm, o dabar ir geležiniais durtuvais ir keliese bijo: keliolikos reikia. Būdavo, lokį už ausų iš laužo ištempdavo, o dabar... Ne, neturi dabar tų jėgų žmonės, kaip būdavo.

GARNYS. Štai, miręs jau, tebūna jam linksma dausų šalelėj, Skindys, Briedžio tėvas. Meška raitas kieman parjojo. Įsižabojo nutvėręs ją už ausų. Tegul gi dabar kuris tai padarys! Išgerkim už jį, broliai. *(Geria).*

DŽIANGIS. O gi Staigys, tavo senelis, Garny, išsirovęs ąžuolaitį su šaknimis, užmušė pavasary veršį stumbrą, kuris jam kelią pastojo. Rask dabar tokį!

GARNYS. Vėl imkite seniūną Gelovinį! Vienui vienas apsigynė nuo vilkų gaujos! Ir kuo? Pušies kelmu.

PUODŽIUS. O senas Kindys! Kai jį vieną apstojo pas Baltąžuolę visas lenkų būrys, sulaužęs kirvakotį, egliniu stuburiu išdaužė pusę jų, ąžuolo atsirėmęs. Ir būtų dar daugiau jų nudėjęs, kad nebūtų jo strėla nušovę.

RINGIS *(priėjęs).* Girkitės nesigirkite, vistiek visi žino, kad mėšlu jau pavirtę esate. O mes *(sugniaužęs kumštį, rodo)* štai kokie briedžiai esame! *(Į bernus).* Išgersim, bernai, už jauną valdovą. *(Paėmęs ąsotį).* Šarūnai, tavo laimę gersim. *(Pila taurę).*

GARNYS. Buvom kadaise ir mes briedžiai. Kokie dar buvome vyrai! Širdį spaudžia, kai atsimeni, kad nedaug mūsų jau liko.

DŽIANGIS. Nedaug mūsų beliko, bajore... Keli tiktai, pirštais suskaitomi. *(Pildamas taurę).* Išgerkim, broliai, ir už tuos, kurie jau dausose.

GARNYS *(taip pat pildamas).* Vai, pažino seniau mus ir gudai ir lenkai, pažino visos šalys: ir ten, kur šventa kalba skamba, ir ten, kur žmonės žvėriškai klega. Laimę valdovo. *(Geria).*

ŠARŪNAS *(prisiartinęs su taure).* Jūsų laimę ir ilgus amžiaus metus, bajorai.

ŽALVYRIS. Kam jiems ilgi metai? Gyvi susmukę, kaip krembliai, besigirdami.

GARNYS. Giriasi, kas turi kuo girtis. Jūs nepasigirsite.

RINGIS. Tai žmogus pasakė! Kaip lazdon sudūmė. Gal jūs toliau už mus esate jodinėję, daugiau kraštų matę?

DŽIANGIS. Pasiklauskite gudus ar lenkus, ką jie geriau pamena, jus ar mus.

ŠARŪNAS. Kas gi beminės tuos, kurie kailį skuto? Kodėl lenkams jūsų neminėti, kad ne jūs juos, bet jie jus sumušė ties Baltąžuole? Ar maža ten savųjų palikote?

GARNYS. Mūsų daug ten liko, tai tiesa, bet ir lenkais nuklojame laukus, geriau kaip rugiapiūtės juodoje dirvoje barą pėdais. Ir kaip nepaliksi daugelio, kad mūsų buvo tik žiupsnys, o lenkų šimtai prieš vieną.

PUODŽIUS. Bet matė mus ir garsiausios lenkų pilys, ir Krokuva, ir Šventakalnis, ir visos vietos, kur tik galima buvo ką įdomaus rasti. Ne gėda mums, kad liko kai kas pas Baltąžuolę.

DUNDYS. Senųjų darbais garsiai skamba kanklės. Mes visi žiūrime senovėn, kaip į nusileidžiančią saulę, ir gailėdamiesi atsisveikiname su ja, nežinodami, kokia ryt užtekės. O tuo tarpu senovės darbų nepaskutinėje vietoj Baltąžuolės kova. Štai ką sako dainelė: *(Ima kankliuoti. Iš pradžios žmonės ūžė, kaip bitės avily, kai daina garsiau suskambėjo, visi nutilo).*

Vai, ūžti girelei, vai, ūžti žaliajai,
Liūdnąją žinelę žaliai bešvokstančiai,
Vai, verkti, motulei, vai, verkti senajai,
Sūnelį jauną karan berengiančiai.

Vai, verkti sesulei, vai, verkti jaunajai,
Broleliui žirgelį širmą bepuošiančiai.
Vai, verkti broleliui, vai, verkti mažajam,
Broleliui žirgelį eiklų balnojančiam.

Senas tėvulis strėleles rengė,
Verkė mergelė, bernelį lydėjo.

Berneli lydėjo, žodelį kalbėjo:
— Berneli jaunasis, margas dobilėli,
Vai, kam palikai didžiam vargeliui
Mane mergelę, mane vienaturėlę?

— Neverki, mergele, balta lelijėle,
Pargrįšiu jaunasis į tavo daržėlį.
Jei žygy nežūsiu, duosiu žinelę:
Vai, leisiu žirgelį, siųsiu sakalėlį.

Jei sakalėlį jaunasis siųsiu,
Tai tu sulauksi manęs, bernelio.

Duokit saldaus midaus — gerklė išdžiūvo.

ŽALVYRIS *(pripylęs duoda jam taurę).* Štai, mano taurė! Ji didžiausia. Ne tuoj gerklė išdžius, kai visą ją išgersi mergelių sveikatai.

GARNYS. Tai sakyk žmogus, visa tiesa, kaip buvo.

DŽIANGIS. Niekados tiek liūdna nebuvo širdyje, kai anuomet išjojant.

DUNDYS. Ačiū tau, bernel. *(Geria; išgėręs atiduoda jam taurę).* Atminsiu, kai vesi žmoną: gražią, gražią dainelę jai sudėsiu!.. *(Vėl ima kankliuoti).*

Ne vėjas pučia, medelius laužo,
Vai, dūzgia birzgia visur strėlelės;
Vai, skamba, vai džiarška ten kalavijai,
Krinta galvelės, kaip aguonėlės.

Krinta galvelės, kaip aguonėlės,
Griūva berneliai, kaip ąžuolėliai;
Sravios upelės kraujo tekėjo,
Statūs kalneliai klote nukloti.

Statūs kalneliai klote nukloti,
Tai vis bernelių, kaip ąžuolėlių;
Ne tamsios miglos girias apklojo,
Tai lenkų šimtai bernus apstojo.

Perkūnai griaudė, žemė drebėjo,
Jauni berneliai tai mūšin ėjo.
Tris dienas, naktis jauni kovojo,
O ketvirtoje tai ir sustojo.

Kur vienas krito, šimtus paguldė,
Tik ne savųjų: priešo raitelių.
Verkit, tėveliai, — sūnūs negrįžta,
Verkit, mergelės, — negrįš berneliai.

(Kankliuoja be žodžių. Kitu taktu kankliuodamas).

Žirgeli greitas, juodas bėreli,
Vai, kur nudėjai mūsų sūnelį?
— Vai, kad galėtau, tai prakalbėtau:
Aukštam kalnely, po žalia pušim.

Aukštam kalnely, po žalia pušim:
Tenai užmigo jūsų sūnelis!
Kloj patalėlį jam kalavijas,
Migdino šimtas aitrių strėlelių.

Verkė motulė, senas tėvulis
Visą amželį savo sūnelio.
— Žirgeli širmas, eiklus bėreli,
Vai, kur nudėjai mūsų brolelį?

— Vai, kad galėtau, tai pasakytau:
Aukštam kalnely, po žalia kuoja,
Aukštam kalnely po žalia kuoja:
Užmigo tenai jūsų brolelis!

Du šimtu migdė, su trečiu migo
Aukštam kalnely, kietoj žemelėj.
Verkė sesulė raiba gegule
Trejus metelius, kaip vieną dieną.

— Žirgeli širmas, eiklus bėreli,
Vai, kur palikai mano bernelį?
— Vai, kad kalbėtau, tai pasakytau:
Aukštam kalnely, po žaliu medžiu.

Aukštam kalnely, po žaliu medžiu:
Tenai užmigo jaunas bernelis.
Klonius nuklojo, upės tekėjo,
Kol jaunas savo galvelę padėjo.

Atšipo plieno šveitrus kardelis
Nulūžo kirvio klevo kotelis;
Vai, kai jis puolė kieton žemelėn,
Vai, tai jis siuntė mane, žirgelį —

Tėvų šalelėn į gimtąjį kraštą,
Vai, kad nunėštau liūdną žinelę
Tėvui, motulei, jaunai mergelei,
Vai, kad neverktų, nesigailėtų.

Neveltui žuvo jaunas bernelis,
Pardavė brangiai savo buitelę,
Ereliu skrido per lenkų šalį,
Gaisais nušvietė į dausas kelią.

Verkė mergelė jauno bernelio
Nuo anksto ryto lig vakarėlio,
O jau vakarą šoko, uliojo,
Kitą bernelį sau vėl dabojo.

(Sėdi visi galvas nuleidę).

ŠARŪNAS *(sudrožęs kumščiu į skobnis)*. Aš tokią mergą šunimis piudytau. Tai gyvatė!

ŽALVYRIS. Ką, brol, padarysi, kad mergos galvoje visada vėjas staugia. Išgerkim geriau, paminėdami tuos, kurie garbingai yra žuvę.

DUNDYS. Duokite ir man taurę juo didžiausią. Vyrai, paminėsime tuos! *(Visi pila taures)*. Ir kerštą pažadėsime.

MINDAUGAS *(pasikėlęs, kitam skobnių gale)*. Kaip, iki šio laiko niekas neatkeršijo lenkams? Argi veltui jiems tas kraujas? Vyrai, kraujas kraujo šaukiasi!

ŽALVYRIS *(laikydamas taurę rankoj)*. Atkeršijom, kunige, atkeršijom, kai tu dar mažas ant krosnies sėdėjai. Išeik laukuosna, pasižiūrėk, kuo aria, kuo žmonės akėja, tai sužinosi, kaip balyniečiai moka keršyti, ir jų pasibijosi.

MINDAUGAS. Kad ne menėj būtau to, kurio svečias esi, pasakytau, kad į galvą kiekvieno balyniečio taip suskambėtų *mano kalavijas, kaip* jis šiandien nori į tavo suskambėti — be baimės.

ŽALVYRIS. Neširsk, kunige; aš girtas ir tu girtas, ko mudu turiva pyktis? Teužpyksiva geriau ant lenkų. O dabar išgersiva! *(Visi geria)*.

PUODŽIUS. Stiprūs vyrai toje kovoj žuvo! Tokių dabar vargu surasi kur.

MINDAUGAS *(Žalvyriui)*. Kai gerai kalbi, myliu tave, kai blogai — kautis aš greitas. *(Geria)*.

GARNYS. Išvaikščiok dabar visą pasaulį skersai ir išilgai, nesurasi tokių stipruolių, kaip kad buvo seniau. Kur dabar rasi tokį vyrą, kaip Kuždys, kuris medį su šakomis galėdavo namopi ant pečių parnešti.

ŽALVYRIS *(Mindaugui)*. O aš labai negreitas: man nors ant sprando sėski. Bet kai supykstu ir imu mušti — tai mušu: ir tėvas ir motina neapgins.

DŽIANGIS. Ir ne bet kokį dar parnešdavo! Kitas arklys tokio nepavežtų.

PUODŽIUS. Atsimenate seną Kemšį, kuris, supykęs ant sūnaus, metė jį girnomis. Už trijų varsnų puolė akmuo, išvertė ąžuolinę tvorą ir tiltelį sulaužė.

DŽIANGIS. Ką bekalbėsi? Kiti buvo laikai, kiti žmonės, stipresni, negu dabar!

DUNDYS. Kad sugrįžtų seni protėviai, nusistebėtų, kad tokia silpna virto jų palikuonių karta.

RINGIS. Ko giriatės, seniai? *(Dundžiui)*. Dargi ir tu su jais, Dundy. Kuo gi jau geresni yra buvę seniau žmonės, kad taip mus peikiate?

ŠARŪNAS. Mes vos pradėjome amžių, o jūs baigiate, ir kuo turite labiau pasigirti prieš mus? Tas mešką smaugė, tas girnom pavarė! Yra kuo girtis.

ŽALVYRIS. Ką jūs kalbate su pasenusiais. Veltui liežuvį varginate. Jei norite, seniai, gerai baigti ginčą, tai baikime taip: jei mane senas Puodžius apgers, tai jūsų viršus, o jei jisai anksčiau po skobnimis atsidurs — tai visas jūsų gyrimasis ir pasidžiavimas šuniui ant uodegos užnerti: matot, kaip jo sūnus traukia? Kaip straublys iš ežero vandenį!

KRIOKYS. Nelabai apgersi tėvelį, nors ir gerai geri.

PUODŽIUS. Tik nenoriu, o tai pamatytų žmonės, kas atsidurtų pirmas po skobnimis.

MINDAUGAS. Nors tai ne mano šalies jaunimas, bet ir aš jį užtarsiu: amžių jūs baigiate, o sapne nesapnavote tų šalių, kurių pievas ir laukus jie arklių kanopomis išmindė.

GARNYS. Pažino ir mus visi keturi vėjai: šiauris ir vakaris, rytų ir pietų vėjai.

PUODŽIUS. Ir nereikėjo mūsų ieškoti, kaip mergų, kada nuėjusios riešutautų paklysta girioje.

DŽIANGIS. O dievai žino, kur jie buvo. Gal toji šalis ir skersai ir išilgai mūsų žirgų jau išjodinėta, išmindžiota.

ŠARŪNAS. Man krivis jų, tokis žilas, pasakojo, kad nuo pasaulio pradžios ten lietuvio koja dar nėra buvusi.

PUODŽIUS. Melavo! Kada toji pasaulio pradžia buvo? Seniausieji senelių proseneliai pasakojo, kad pasaulis vis buvo ir tokis pat, kaip dabar.

ŠARŪNAS. Jis pasakojo, kad jų dievai esą šį pasaulį sukūrę. Už tai aš jiems dovanų daviau.

GARNYS. *Žinoma, melavo.* Kur gi tada būtų buvę mūsų dievai?

ŽALVYRIS. Jis jiems dovanų davė?! Cha cha cha! Juos apgrobęs jų pačių geru *juos apdovanojo*! O kiek dar tau liko?

RINGIS. Galėjome paimti, ką palikom.

PUODŽIUS. *Ot, jūs jodinėjote, vargote, o Meškis namie pusę jūsų* lobio atėmė. Žinok, mūsų laiko žmogus!

ŠARŪNAS. Taip? *(Sudaužęs ranka į skobnis).* Kas kaltas? Jūs kalti! Būtau seniai jam sprandą nusukęs.

ŽALVYRIS. Gerai tau, Šarūne, valdove! Neklausyk kitą kartą senių. O dabar tepajuokia mus, kad turim netikusį vadą, kuris tariasi ne su draugais vienaamžiais, bet pasenusių klauso. To tik lauk, kad moterų ims klausyti!

KRIOKYS. Kuodelių verpti panorės mus susodinti!..

ŠARŪNAS. Gerai, aš parodysiu, kad nesu netikęs vadas, ir taip elgtis su manim negalima!

PUODŽIUS. Pamažu, kad tik nebūtų kai kam negražu.

ŠARŪNAS. Vyrai, bernai, pakaks gerti! Seniai iš mūsų tyčiojasi, kad Meškis mus užgavo ir keršto nematė. Bernai, girdite? Pakaks gerti.

VISI *(pasikėlę)*. Kas ką sako?.. Kaip tai — Meškis užgavo mus? *(Visi sušukę sueina krūvon, triukšmingai kalbasi)*.

ŽALVYRIS. Ko pakaks? *(Duoda midaus taurę Šarūnui)*. Gerk geriau: Meškis vistiek niekur nepabėgs, kad ir užgavo tave.

KRIOKYS. Tenekalba seni begėdžiai!

BRIEDIS *(priėjęs)*. Ką jūs, žmonės, darote? Iš kur žinote, kad juos Meškis užgavo?

I BERNAS. Jie mus užgavo, jie pajuokė mus. Jie gi žino, ką kalba.

II BERNAS. Jei nekaltai kraujas pasilies, tegul jie už jį atsako.

III BERNAS. Valdove, užteks tau su jauna žmona sėdėti pas krosnį. Karo žygin, valdove! Štai, senieji gėdą mums daro.

BRIEDIS. Visi pasigėrėte: ir bernai, ir vyrai. Čia puota. Kai prablaivėsite, tada apie karą kalbėsite.

ŽALVYRIS. Kas tiesa, tai tiesa. Gerkit, bernai, ir spiaukite į senius. Teliežuvauja, kaip moterys. Ar verta jų kalbos dabon imti?

I BERNAS. Tiesą kalbi. Ryt karan josim, ryt apie kerštą galvosim, o nūdien gersim tavo sveikatą, valdove, kad sveikas laimėtai.

II BERNAS. Tegyvuoja mūsų valdovas Šarūnas! *(Geria. Bernai apstoję nusiveda Šarūną kiton menės pusėn)*.

KRIOKYS. Einam nuo pasenusių kremblių! Jie tik kliudo mums linksmintis ir erzina.

III BERNAS. Nepaisykim jų.

PUODŽIUS. Ragana iš ratų — ratams lengviau. *(Bernai nueina; lieka tik Žalvyris ir Mindaugas)*.

BRIEDIS. Vyrai, gėda jums! Kaip maži vaikai railinat, ką liežuvis sumano. *(Sėdasi)*.

ŽALVYRIS. Briedi, kur tavo sūnus Žubris? Aš jo nematau.

BRIEDIS. Nėra mano sūnaus Žubrio. Aš tik vieną turiu.

ŽALVYRIS. Sakyk? *(Nulenkęs galvą ir parėmęs rankom)*. Ir prapuls bernas, ir vis per mergą. O merga?.. *(Pakėlęs galvą)*. Dundy, kaip ten dainavai... O jau nuo anksto ryto...

DUNDYS. O jau nuo anksto ryto šoko, uliojo
Ir kitą bernelį sau vėl viliojo.

ŽALVYRIS. Taigi, taigi... E, išgersiu dėl nusiminimo!.. *(Išgėręs ir atstatydamas taurę šalin)*. Tokis bernas!

MINDAUGAS. Kaip matau, tai tu, Žalvyri, geri ir geri. Pamatysi, kad midum persisunksi, ir musės tuoj tave apsės.

VAIDULIS. Nuvargino mus, broli bajore, jaunieji, nukamavo. Ką darysi? Jie mėgsta skriausti senus, juos pajuokdami. Išgerkiva, nusiraminkiva!

BRIEDIS. Išgerkiva! *(Geria).* Nelinksma man nūnai, vaidila: sūnus išjojo ir sakė — negrįšiu.

ŽALVYRIS. Nusiramink, seni. Vėjas perdums galvą, nurims širdis, ir sugrįš namo tavo sūnus. *(Mindaugui).* Tavo sveikatą, kunige! Kad garsus būtai, kaip aš.

MINDAUGAS. Jei tik tiek, tai nenoriu gerti. *(Atsikelia ir eina šalin).*

ŽALVYRIS. Jei nenori, teėda tave šunys: išgersiu sau vienas. *(Geria).*

GARNYS. Sakyk. Tokis ramus buvo bernas.

PUODŽIUS. E, brol, ramūs vandenys visuomet kraštus rauna.

MINDAUGAS *(Vaiduliui, prie kurio prisėdo).* Paskambink vaidila, tik linksmai linksmai, kad net šokti pasinorėtų. E, vargas, mergelių nėra...

VAIDULIS. Kur jau man! Rankos mano girtos — nebeklauso. Gera tau jaunam.

MINDAUGAS. Na, tai paverk; girti mėgsta verkti.

VAIDULIS. Nesijuok iš žilo plauko, nes...

MINDAUGAS. Patsai jo susilauksiu.

VAIDULIS. Ne, nesulauksi tu jo.

MINDAUGAS. Kam jis man! Žilo plauko mergos nemyli. Jaunas — gyvenu, pasensiu — eketėn.

BRIEDIS. Tave vakar, bajore, raminau, o patsai nežinojau, kas manęs laukia.

ŽALVYRIS *(Mindaugui).* Ko prikibai jį, kaip musė medų?

MINDAUGAS *(atsikėlęs).* Bet kokis tu dainius, kokis vaidila, kad sėdi puotoj ir dainuoti nenori? *(Eina nuo jo ir , paėmęs keturias taures, vieną po kitos išgeria).*

ŽALVYRIS *(žiūrėdamas į Mindaugą).* Na, na... Pamatysim.

MINDAUGAS. Ką pamatysi?

ŽALVYRIS. Kada po skobnimis sukniubsi...

MINDAUGAS. Nesulauksi...

ŠARŪNAS *(priėjęs į Mindaugą).* Geri nūnai, mieliausias sveteli, midų, kaip iš rankovės. Tuoj teks tau patalan gulti.

DŽIANGIS *(pasikėlęs eina su taure į Vaidulį).* Palinksmink, nuramink, va jo *(rodo Briedį)* sužeistą širdį. *Duoda jam taurę).* Eikše, broli, aš tave pabučiuosiu. *(Bučiuojasi su Vaiduliu, kuris paskui, priėmęs taurę, atstato šalin. Džiangis sėdasi šalia jo).*

MINDAUGAS *(Šarūnui).* Ko užsimanei? Patalan eiti, kai visi geria! Ar aš ne bernas jau? Noriu nūnai pasigerti ir po skobnimis išsimiegoti, kaip suaugusiam vyrui kunigo puotoj dera. *(Džiangiui ir kitiems).* Pripilkite dainiui didesnę midaus taurę, tegeria verčiamas, kad nenori geruoju — manau, palinksmės senas vaidila.

VAIDULIS. Kas paseno, jau linksmas nebebus. Neklausyk, valdove, ir tu, jaunime, šitų žilagalvių. Jie tik mėšlas, ir visus jų žilus plaukus ir savo drauge atiduotau, kad tik galėtau, už vieną valandėlę jaunųjų savo dienų, tų dienelių, kada aš buvau tokis, kaip jūs dabar esate.

ŽALVYRIS. Tai žmogus! Nors senas, bet nemeluoja. Ei, broliai, išgersime jo sveikatą! Tepajaunėja.

BERNAI. Tepajaunėja vaidila!

ŽALVYRIS. Tik kad nesuvaikėtų pajaunėjęs.

DŽIANGIS *(liūdnai linguodamas galvą)*. Ir tu mus niekini, seni, nors apie mus ką tik dainavo vaidila.

VAIDULIS. Ne jus niekinu, bet savo bejėgę senatvę.

DŽIANGIS. Tylėk apie tai. Gal man neskauda? Gal nenorėtau drauge su jaunimu laukuose su viesulais lenktynėn eiti? Bet tyliu.

VAIDULIS. O aš verkiu.

DŽIANGIS. Geriau dainuok. Še tau midaus, kad liežuvis būtų miklesnis. *(Duoda jam kitą midaus taurę)*. Išgersim už tuos, kurie buvo, o dabar jau jų nėra. *(Visi geria)*.

VAIDULIS. Kai perdaug išgersiu, rankos nebeklausys manęs. Prašykit Dundžio, nes ką aš dainuosiu, tai bus jaunųjų daina ir apie jaunuosius, ne senuosius, nors toje dainoje ir jūsų vardus, seniai, minėtau.

ŠARŪNAS. Vai, tu, Vaiduli, nors tu jiems tiesą pasakei. Jaunieji gyvena, ne senieji. Še tau gardaus midaus iš aukso taurės, už tavo jaunystę gersime, kad tau linksmiau būtų, ją beminint. Bernai, visi gersime savo vaidilos sveikatą. *(Duoda jam savo taurę)*.

MINDAUGAS. Gersim, gersim! Tik padainuok gražiai ir graudingai, kaip gyveno seniau jaunieji mūsų tėvai milžinai, kurie dabar milžinkapiuose ilsisi. Dar aš tavęs nesu girdėjęs. Gerkime visi, ir jūs, vyrai. *(Visi geria)*.

DŽIANGIS *(nusišluostęs ūsus, pila vėl taurėn)*. Ot, viskas kinta pasauly. Tu, Vaiduli, prieš savo vienaamžius bičiulius žodį nukreipei, senuosius paniekinai, o štai, midus, juo senesnis, juo gardesnis... Pameni gal, kai parjojom iš šiaurės šalies? Kiek tada parsinešėm aukso, sidabro, kokias pilis matėm. E, tai buvo laikai! Tiesa, labai seni laikai... *(Įsipylęs geria)*.

VAIDULIS. Taip, geri tada buvo laikai, bet ir mes tada jauni buvome! O dabar kas? Trąša žemei užmėžti, o jie štai — tėvynės saulė. Jiems dar ateitis šviečia, o mums liko tik praeitį minėti.

DŽIANGIS. Nekalbėk kvailai, o ne, — užvažiuosiu taure per kaktą.

GARNYS *(atsidusęs)*. Tiesa, kas jaunas, tai vis jaunas.

ŠARŪNAS *(įsipylęs kitą kartą)*. Išgerk dar, Vaiduli! Gerk midų, kuris pamena tuos dar laikus, kada nei tavęs, nors tu ir senas, nei manęs pasaulyje nebuvo. Imk sau ir taurę, kad iš jos begerdamas mane minėtai, apie

mane daineles dainuotai. Matai, kaip ji žvaga... Tikro aukso. Aš ją radau toli toli, didžioje gudų pilyje, kurioje žmonių buvo daugiau, negu mūsų girose medžių. Ten tėvai mūsų kelio nežinojo, nors viso aukso iš ten ir metų metais neišvežtai. Žalvyri, kaip toji pilis vadinasi?

ŽALVYRIS. Galai ją atmins. Ten ir vardai tokie, kad ištaręs liežuvį sulaužysi.

ŠARŪNAS. Toli tai, toli labai, Vaiduli. Ir tavęs, manau, ten kojos nenešiojo. Nėra ten nei girių, nei balų, nei mūsų gilių ežerėlių; tik pievos ir pievos, kaip jūros siūbuoja, o žolė tai aukščiau augaloto žmogaus. Ir upės ten tyros, kaip ašaros. Dugną matai, nors giluma didžiausia.

PUODŽIUS. Nemeluok sveikas. Kiek jodinėjau, o girių krašto nemačiau, ir niekas nematys — nei mes, nei mūsų vaikai.

ŽALVYRIS. Jei jie visą amžių sėdės už krosnies, kaip tu.

VISI. Cha cha cha.

DŽIANGIS. Tai atkirto, nors ir girtas jau, kaip pėdas.

MINDAUGAS. Dievai, ką esi matęs, kur esi buvęs, ir manęs su tavim ten nebuvo! *(Apkabinęs bučiuoja Šarūną).* Šarūne broli, kai josi kitą kartą, neužmiršk manęs. Daugel mūsų šalies jaunimo su tavim jotų nors nūnai. Neužmiršk mūsų krašto, kai žygin vėl pasirengsi.

ŠARŪNAS. Neužmiršiu jūsų krašto, tik ne dėl to, apie ką tu kalbi.

MINDAUGAS. Kaip aš norėtau tavo vietoje būti! Ką nori, darai... O manęs tėvas karan joti neleidžia.

ŠARŪNAS. O, aš norėtau tavo šalį turėti, kad ji mano būtų.

VAIDULIS *(išgėręs midų, varto taurę rankoje).* Še tau taurė, valdove. Kam ji man? Kas duos midaus, nepagailės man ir taurės. Nors gausi tavo ranka, ir galėtau būti turtingas bajoras, kad panorėtau, bet — vaidila brangių dovanų neima iš nieko: nuogas gimęs, nuogas mirs. Už gerą norą ačiū tau, valdove...

ŠARŪNAS. Kodėl neimi? Ar ji tau — permaža dovana?

VAIDULIS. Senatvėj vietą rasiu, nors ir pas tave, be aukso, be taurių, o dabar kur aš ją dėsiu? Imk sau ją atgal, valdove. O už tavo norą aš padainuosiu tau jausmingą dainelę, kad suaudrintų tave. Jauniesiems dainuosiu, ne seniesiems. Jie temiršta greičiau, nesunkindami visuomet jaunos žemelės.

GARNYS. Žaliam miške tiek pat gražios akims senos pušys, augalotos, kaip ir jaunos atžalos.

ŠARŪNAS. Bet ištekinė jauna pušelė siūbuodama už visas gražiausiai šlama.

DŽIANGIS. Kur nėra senų augalotų pušelių, ten nėra ir jaunųjų ištekinių, tik šakotos, nuskurdusios: vėjai jas nugriauna, audros viršūnes nulaužo.

PUODŽIUS. Be senųjų sunku būtų jauniesiems išlikti. Nevisados tik stipri ranka reikalinga. Būna, kad viena žila galva naudingesnė, negu šimtas stiprių rankų.

MINDAUGAS. Senas tai galva, — jauni tai jėgos, tai rankos ir kojos. Bet dažnai galva, miego marinama, sunkiai slėgia visą kūną.

VAIDULIS. Ką dievai laiko šiam pasauly, žino, kodėl laiko. Jie davė vietą ir seniesiems ir jauniesiems — bet linksma žiūrėti į jauną ir savo minėti jaunystę, liūdna matyti seną, kurio kaulai girgžda, kaip palūžusi pušis.

BRIEDIS. Aš senas, bet mano kaulai dar negirgžda. Kai teks žygin joti, tai ir nuo sūnaus neatsiliksiu.

DŽIANGIS. Šokti aš neisiu, bet tebus reikalo, kalavijas taip mano rankoje dar sužvangės, kaip nežvanga jaunojo rankoj.

MINDAUGAS. Bet varžo senieji jauniesiems sparnus. Kad ne tėvas, būtau seniai jau garbę gavęs ir sau ir saviesiems vienaamžiams.

GRIGAS. Tokią, kaip šioji peteliškė, kuri, štai, apsvilo sparnus žibury.

VAIDULIS *(užkanklinęs, ilgai pirštais tik iš lengvo liečia stygas; ima dainuoti tyliai, paskui vis stipriau).*

Susirinko sugalvojo
jauni bernužėliai
Toli joti kelionėlėn
į gudų šalelę.

Pabalnoję eiklius žirgus,
kalavijus šveitę,
Iš kur pučia rytų vėjas,
ten berneliai jojo.

Nedaug buvo bernužėlių,
nedaug sakalėlių:
Trys tūkstančiai raitužėlių,
trys širmų žirgelių.

Tarpu visų tų bernelių,
Dainavos raitelių,
Pirmas buvo tai Margelis,
bajoro sūnelis.

Visų šveitrūs kalavijai,
jo gi kuo šveitriausias,
Visų eiklūs širmi žirgai,
jo gi kuo eikliausias.

Visų balnai bernužėlių
šilku siuvinėti,
O jo, jauno raitužėlio,
grynuoju aukseliu.

Visų žirgai kamanoti
diržapinasrėliais,
O jo, jauno bernužėlio,
žaliuoju šilkeliu.

Kai keleliu jaunas jojo —
kelelis dundėjo,
Kai girele raitas jojo —
girelė drebėjo.

Drebėj girios medžiai,
viršūnėles lankė,
Kai žirgelį širmą vijo,
vėjelį aplenkė.

Tai dėvėjo, tai grožėjo
tarpu bernužėlių,
Kaip girelės sakalėlis
tarp mažų paukštelių.

(Nustojęs dainuoti, nuleidžia galvą ir tyli. Visi irgi tyli).

MINDAUGAS. Kad apie mane kas tokią dainelę padainuotų! Nepasigailėtau savo gyvybės.

ŽALVYRIS. Palauk, dainuos ir apie tave, kunige. Jaunas dar esi. Pagyvensi, — gal ne tokias dar apie tave dainas vaidilos sudės.

ŠARŪNAS *(Vaiduliui)*. Še, išgerk, kad linksmiau džiaugtųsi širdis.

MINDAUGAS. Kad būtute girdėję, ką apie jus dabar jau dainuoja Rainys! Mergos tik ir sapnuoja jus. Dievai, kodėl manęs su jumis nebuvo!

VAIDULIS *(imdamas iš Šarūno taurę)*. Tepadeda man Dundys. Jis jaunesnis, jo lengviau alsuoja krūtinė, gražesnis balsas. Bijau, kad mano sena gerklė ims girgždėti, kaip netepti ratai.

DUNDYS *(žiūri iš paniūrų)*. Padėtau, kad galėtau. Tavo daina, tu ją sudėjęs esi, tu ją ir dainuok. Aš turiu savų.

VAIDULIS. Nepavydėk, brol. Numirsiu, nei vienos su savim nepaimsiu, visas tau paliksiu.

DUNDYS. O dausų šaly pamirši jas?

VAIDULIS *(išgėręs)*. Ten vėl jaunas būsiu, Dundy, naujas sudėsiu, kokių dar niekas nėra iki šiol sudėjęs. *(Palietęs pirštais kanklių stygas)*. Tada tai jau pavydėsi! Na, Dundy, drauge, padėk dabar. *(Ima skambinti vienas Vaidulis; palūkėjęs pritaria jam stygomis Dundys).*

Vai, trejus metelius ilgus
berneliai ulioja,
Vai, trejus metelius kiaurus
su gudais kovoja.

O jau ketvirtaisiais metais
ištiko vargelis:
Vai, pastojo bernužėliams
gudo žmonės kelią.

Nei jiems toliau jauniems joti,
nei namopi grįžti:
Tai apstojo raitužėlius
iš visų šalelių!

(Dundys pritaria kanklėmis).

Vai, apklojo, vai, apstojo
gudo šalies žmonės,
Visus laukus ten nuklojo,
kaip juoda klostele.

Kiek girelėj yra medžių,
danguje žvaigždelių,
Tiek ten buvo gudų vyrų —
ir vis prieš bernelius.

Ne saulelę šviesią temo
tamsioji naktelė —
Bernužėliams širdį spaudė
liūdnosios mintelės.

Teks berneliams paguldyti
jaunąsias galveles,
Nematys jau, neregės jau
tėvelių šalelės.

Ne tiek gaila bernužėliams
tėvų motinėlių,
Kiek jiems gaila mergužėlių,
jaunos jaunystėlės.

Vai, nuliūdo bernužėliai,
kaip migloj dienelė,
Tik neliūdi Margelėlis,
bajoro sūnelis.

Sakalėliu anksti kėlės,
žirgan jaunas sėdo,
Ir berneliams taip kalbėjo,
žodį prabylojo:

— Ne nū tiktai saulė leisis,
ne nū ir tekėjo —
Visad seni mūsų tėvai
gudus nugalėjo.

Vai, narsieji bernužėliai,
tymo balnan sėskit —
Klosim miegui patalėlį
kietoje žemelėj.

Geriau žūti, galvą dėti,
nei namopi grįžti
Be žirgelio, kalavijo,
be tymo balnelio.

Vai, ne girios sušlamėjo,
vėjo papučiamos —
Prakalbėjo, prabylojo
jaunieji berneliai:

— Tegul žūna jaunystėlė,
jaunosios dienelės —
Neteks gėdos bernužėliams,
jų seniems tėveliams.

Vai, Perkūne, Perkūnėli,
galingas dievuli,
Tu nuneški tėvų šalin
iš mūsų žinelę!

Pasakyki tėvužėliams,
kad narsiai mes žuvom,
Teneverkia, nesigaili
jaunųjų sūnelių!

Vai, Perkūnas gūdžiai griaudė,
bernelius ramino,
Kai pakilo didi audra, —
bernai mūšin jojo.

Triskart šviesi saulė leidos,
triskart ir tekėjo,
O berneliai raitužėliai
vis gudus kapojo.

Birzgė švilpė strėlužėlės,
kaip mažos bitelės,
Skambėj kirviai, krito galvos —
Vis kaip aguonėlės.

Apipylė krauju kalnų
aukštas viršūnėles,
Ir nuklojo bernužėliai
klonių lygumėles.

Plaukė sraujos upės,
tik ne vandenėlio,
Vai, nugrįsti platūs tiltai,
tik ne ąžuolėlių.

Plaukė upės tyro kraujo
nuo aukštų kalnelių,
Grįsti tiltai žemam klony
vis jaunų bernelių.

Ko berneliai nenukirto,
žirgeliais sumindė.
Gūdžiai griaudė, gudus baidė
Perkūnas dievulis.

Tai ir bėgo gudų žmonės
nuo jaunų bernelių,
Kaip girelėj sausi lapai —
į visas šaleles.

VAIDULIS. Užkimau. Leiskit atsikvėpti! Midaus! *(Džiangis pila dvi tauri).*

MINDAUGAS. Kodėl aš tada nebuvau! Būtau neatsilikęs nuo Margelio.

ŽALVYRIS. E, vaikuži! Džiaukis, kad dabar gyveni. *(Džiangis duoda Vaiduliui ir Dundžiui midaus taures. Tie geria. Šarūnas rymo ant skobnių galo).*

DUNDYS *(išgėręs).* Gera dainuoti, gera ir gerti saldų midų, senovės laikus beminint.

VAIDULIS. Ką neminėk, ar liūdną ar linksmą atsitikimą, kad tik midaus yra, ir draugai su tavim, tai ir gera. Na, brol, trauksim toliau.

Vai, tai joja raitužėliai
linksmi dainuodami,
Veža šilkų didžias dėžes,
aukso, sidabrėlio.

Ir geltono gintarėlio,
gražių apdarėlių —
Vis sesulėms, vis mergelėms
jaunoms dovanėlių.

Tik nejoja Margelėlis,
nejoja raitelis:
Aukštam kalne numarino
miegas bernužėlį!

Kur bernelio narsaus jota,
tiltai ten nuklota,
Kur žirgelio širmo eita,
upių ten tekėta;

Per tris kalnus, per tris klonius
bernužėlis jojo,
O jau ketvirtajam kalne
raitelis sustojo.

Tris šimtelius jaunas migdė,
kitus tris kapojo,
O kiek širmas žirgas mindė —
tai ir nesuskaitė.

Pargabeno bernužėlį
į tėvų šalelę,
Ir paguldė aukštam kalne,
pas žalią girelę.

Pavadino tą vietelę
Margelio kalneliu,
Kas ten eina, kas ten joja,
tas Margelį mini.

Joja senas senužėlis —
sunkiai atsidūsta,
Joja jaunas raitužėlis —
širdelė suverda.

Eina jauna mergužėlė,
balta lelijėlė —
Minėdama savo mielą,
gailiai padainuoja.

(Pabaigęs tyli ir visi taipogi).

DUNDYS. Amžinai gyvena, kas narsiai miršta.

GARNYS. Nors viso buvo senovėj, bet linksma minėti tuos laikus, kada kiekvienas žmogus buvo galiūnas.

DŽIANGIS. Mūsų laikais nėra jau tokių galingų karžygių. Mes nesame tokie, kaip kad yra buvę mūsų tėvai ir protėviai, o mūsų vaikai nebebus tokie, kaip mes esame. Silpnyn eina pasaulis.

ŽALVYRIS. O kas jūs tokie, kad giriate patys save?

KRIOKYS. Kuo geresnė buvo toji senovė? Didvyriai, sakote, buvo; taip, bet jiems dievai ženklus davinėjo. Mes išskrajojom visą pasaulį, jokių ženklų danguje nematę. Dievai mumis nesirūpino, o vis dėlto laimėjome!

RINGIS. Ir gyvi esame, ir garsiai pasinešėm, ir sau garbę suradom. Kodėl peikte peikiate mus, seneliai žilagalviai?

DUNDYS. Senovėj žmonės buvo kaip ąžuolai, kaip stumbrai plačiaragiai, valdovai galiūnai, kaip saulė visiems švietė savo narsiais darbais, drąsiais žygiais. O dabar?..

ŠARŪNAS. Nežinau, kokia buvo senovė. Mano protėviai visą Dainavą valdė, o aš tik jos kampelį. Kokiu būdu tai atsitiko, nežinau, tik ne per mano kaltę. Tenudžiūtų mano ranka, jei aš būtau prie to prileidęs.

GARNYS. Tavo tėvai valdė visą Dainavą, bet ir didi jų buvo giminė. Kai pasidalino, pateko tam klostelis, tam kampelis — ir visa. Seniau buvo galingi valdovai, o dabar, dievai mato, ar visų jų ir — bajorai klauso.

ŠARŪNAS. Man prikiši, bajore?

GRIGAS. Ką tau gali prikišti? Kad visi tiek pragarsėtų, kiek tu, valdove, esi pragarsėjęs — gražu būtų tėvų šalelėje!

DŽIANGIS. Būdavo, girios dieną ir naktį jaunimo dainomis skambėdavo, drebėdavo žemės, kai mes ar ėjome ar jojome. O žirgai? Su aitvarais, su viesulais lenktynių eidavo. O dabar kas? Ar nors vienas jūsų turi padoresnį žirgą?

PUODŽIUS. Tiesa, dievažiai, tiesa! Kas tiesa, tai tiesa: niekas jūsų neturi gero žirgo. Gal tavo, Krioky, geras?

KRIOKYS. Kokį man žirgą tėvas davei, ar pameni? Kiaulė nosimi pastumdavo — nuo kojų griūdavo. O dabar kokius bitinus parsivedžiau iš gudų krašto! Ne tik jodinėti, bet ir matyti tau tokių netekdavo, kol jaunas buvai.

VISI. Cha cha cha...

PUODŽIUS. Palauk, snargliau, pareisi tu man namo!

VAIDULIS. Netikėkite, jaunieji berneliai! Senieji tik veltui giriasi. Ne geriau buvo senovėj, bet blogiau. Saulė patekėjus ne žemyn leidžiasi, bet aukštyn kyla. Argi jau manote, seneliai, kad vakaras atėjo mūsų tėviškėlei? Ne, dar mes tik bundame, tik iš miego kylame.

KRIOKYS Tegiriasi sveiki! Visi žinome, kad ten niekas dar nėra buvęs, kaip tėvai gyvena, kur mes žirgus girdėm.

PUODŽIUS. Nuvykot ir paklydote. Vos ne ieškoti jūsų reikėjo.

MINDAUGAS *(išgėręs trenkia taurę į žemę)*. Seneliai žilagalviai, aš tylėjau iki šiol, bet dabar kalbėsiu. Aš sugalvojau, kokiu būdu ginčą išspręsime. Ką gali šio laiko jaunimas prieš senovės vyrus?

PUODŽIUS. Taip, ką gali?

GRIGAS. Nieko negali.

MINDAUGAS. Pasakykit man, ko praėjusių laikų nebūtų drįsę žmonės?

GARNYS. Kokis tu, jaunas kunige, gudrus! Pasakyk ir tu, ko jie nebūtų drįsę?

PUODŽIUS. Jei esi tokis narsus, atritink, va čion, iš skersakelio Pikulo akmenį.

MINDAUGAS. Ir atritinsiu. Ne, — parnešiu! Manai, nepakelsiu, neparnešiu?

PUODŽIUS. Jaunas esi, arklio jėgų neturi — nepakelsi, kunige. Veltui pasigyrei...

DŽIANGIS. Atritink, nors atritink, berneli, tada pasakysim, kad drąsus esi. Senų laikų vyrai nei vienas nebūtų drįsęs Pikulo akmenį judinti. Ar ne tiesa vyrai?

GARNYS. Žinoma. *(Mindaugui).* Gyvas negrįši, kad tiek jėgų turėtai, kiek plačialapis ąžuolas stiprumo.

PUODŽIUS. Tepamėgina, sugrįš tiesus, kaip alkūnė.

VISI. Cha cha cha...

MINDAUGAS. Juokus darote iš manęs, vyrai! Gerai, aš einu ir atritinsiu. Tik kur jis yra?

ŽALVYRIS. Ką kalbi, berne? Še, gerk geriau saldų midų. *(Duoda jam taurę).*

MINDAUGAS *(imdamas taurę).* Aš midų išgersiu ir Pikulo akmenį atritinsiu. Tada patikės ir pamatys, kurie geresni: senieji tėvai ar jaunieji vaikai. *(Geria).*

ŠARŪNAS. Ne Dainavos valdovo sūnus būtai, kad nedrįstai. Bet tu mano svečias esi: už tave atsakysiu ir žmonėms ir dievams. Neleisiu tavęs, bet ką pažadėjai, bus ištesėta.

ŽALVYRIS *(nusišypsojęs).* Kas ištesės? Ne aš, ir ne tu.

ŠARŪNAS. Aš atgabensiu čion užkeiktą mergą, kuri pavirto skerskelėj akmeniu — ir atgabensiu nūnai vidunaktį, kai tik gaidys užgiedos.

MINDAUGAS. Kad svečiu tavo nebūtau, nepaklausytau tavęs.

PUODŽIUS. Paisote jo. Giriasi.

ŠARŪNAS. Nekalbėsiu su tavim dabar, seni, nes girtas esi. Pagyvensim — pamatysim, kaip sako senas Gelovinis.

DŽIANGIS. Nori drįsti, ko negali drįsti, kas gyvas nori išlikti.

ŠARŪNAS. Girdėjai, ką sakė jaunas Jorigio sūnus: ko senovėj nedrįso, mes drįsim. Taip, Mindauge?

MINDAUGAS. Taip, brol. Aš manau, kad mes dar senovės laikus pralenksim. Su tavim nebijau nei žmonių, nei monų, nei dievų!

PUODŽIUS. Oho! Girdite! Vyras!

GARNYS. Drąsiai kalba, bet ar užteks narsumo? Iš anksto pasigirta, pasakyta, vadinasi, niekados nebus padaryta.

PUODŽIUS. Gerai pasakei, kad tave perkūnas.

DŽIANGIS. Narsus nesigiria narsumu, protingas protu.

DUNDYS. Nesigirk, berneli. Kad vienas žmogus tiek metų gyventų, kiek metuose dienų, kad jis taip elgtųsi, kaip garsus Vydievutis elgėsi, nenuveiks to, ką senovė nuveikė. Didi ji, už platų pasaulį didesnė. Bet ką? Dabar laikai — kiti laikai, kitas didvyriškumo mastas. Vilką užmušė, gudą iš pasalų nudėjo — jau giriasi, kad viską drįsta, kad didvyris esąs. Ir eina garsas per tamsias girias, kad naujas galiūnas atsirado tėviškėlėj. Vai, ir laukiame to galiūno darbų, kad apie jį dainelę padainuotum, ir nieko negirdime, lyg jį žemė močiutė būtų prarijusi. Ne, netaip elgėsi mūsų tėvai! Šimtų šimtus priešų nudėdavo, šimtus žygių atlikdavo, kol pasigirdavo, o pasigyrę ne dėl tuščių žodžių pragarsėdavo...

DŽIANGIS. Ir priešai dabar ne tie, kurie seniau būdavo. Sunyko ir jie, kaip ir mūsų žmonės.

ŠARŪNAS. Mane bari, Dundy, man prikaišioji. Ne aš tau pasigyriau, ne tu apie mane dainas dainavai — ir ne tu skaitysi priešus, kuriuos aš iš pasalų nudėjau.

DUNDYS *(paliesdamas stygas)*. Nuo vakarų, ne nuo rytų, keliasi mūsų nedraugai; iš ten jie kyla, kur šviesi saulė neteka, kur ji niekados nešviečia; gimė jie, kaip gema nakčia kraugeriai šmėklos...

Tokių priešų dar niekas mūsų nebuvo matę, nei tėvai, nei protėviai, kaip nematė šviesioji saulė nakties tamsybių.

O tie baisūs priešai kraugeriai — geležiniai milžinai. Neima jų nei šveitrusis kalavijas, nei aštrioji grūdinto plieno strėla.

Jie nevaikščioja šviesiomis dienelėmis, viešais keleliais, tik tamsiomis naktimis, kaip vilkai bestaugdami, žmonių kraują begerdami, tėvų kapus beardydami, šventas girias bekapodami. Daug ašarų byrės iš šviesių akelių, daug karšto kraujo prasilies, daugel jaunųjų paguldysim galvelių, kol šituos priešus nugalėsime. Supyko ant mūsų šalies galingieji dievai!

Krauju Merkys ir Neris papluks, Nemunas ašaromis pabrinks, raudos sūnelių senos motutės, verks bernelių skaisčiosios mergelės. Tiek nesunyks, nepražus jų nuo juodo maro, kuris tamsiomis giriomis dieną bevaikščiodamas, girios žvėris begąsdindamas, tamsiomis naktimis po Lietuvos šalelę, po kiemus, po pilis, kaip viesulėlis lygiomis lankomis, visur mosuodamas, visur mostydamas raudona skepetėle, kiek ištrėkš tie kraugeriai priešai.

Jau žmonės maudosi kraujuose, ugnies jūros nuo pasaulio krašto iki kraštui banguoja... Kelkis, Vydievuti, kelkis! Uždumk stumbro ragan, kad suaidėtų visos girelės, kad išgirstų karžygiai galiūnai, savo milžinkapiuose beilsėdamiesi, — išgirstų, pabudę atsikeltų ir atvyktų pas tave nuo rytų, nuo vakarų, nuo visų pasaulio kraštų...

Verkia jaunos mergelės lelijėlės, rauda motutės senužėlės: nėra galiūnų gynėjų tėvų šalelės...

Kelkis, Vydievuti, uždumk stumbro ragan į keturias pasaulio puses: į rytus, į vakarus, į pietus ir į šiaurio vėjo šalį...

Kelk, žadink savo karžygius galiūnus! Laukia tavęs tėviškėlė.

ŽALVYRIS. Tai, brol, baisybes pranašauji! Net kojos nutirpo.

ŠARŪNAS *(pašokęs)*. Ką čia kalbi?.. Kuo mus baidai?..

DUNDYS. Mes čia geriam saldų midų, o prūsai jau girti atsigėrę gailių ašarėlių. Mes ne jiems pagalbon einame, bet kovojam su savaisiais, savo kraują liejam, kol savo rankom patys sau vergų grandinius nukalsim.

MINDAUGAS. Nesulauks jų galva! Nebuvom vergai, kaip pasaulis pasauliu, ir nebūsim.

ŽALVYRIS. Nebijau aš tavo priešų, nei medinių, nei geležinių. Ei, bernužiai, gerkim geriau ir linksminkimės. Ne kasdien juk pas kunigaikštį puota. Jei tiesą kalba šitas žmogus — o jis dažnai meluoja — tai pauliosim dar, kalavijus pavartosim!

BERNAI. Pauliosim dar! Gerkim, broliai...

I BERNAS. Nūnai gersim, ryt karan josim.

ŠARŪNAS. Veltui aimanuoji, vaidila. Nereikia mums nei Vydievučio, nei kitų senovės karžygių. Temiega jie ramiai savo milžinkapiuose ir teleidžia mums irgi karžygių garbę įgyti. Apsiginsime patys! Mano kalavijas ir kirvis taip gerai triuškina galvas geležyse, kaip ir vilkinėje kepurėj.

DUNDYS. Daug jų, valdove, labai daug! Būk stipriausias, vienas girios neiškirsi, ąžuolo nepalenksi.

ŠARŪNAS *(atsisėsdamas, ramiai)*. Stipresnį priešą nugalėti — didesnę garbę įgyti! Jei tų tavo baidyklių tiek daug, tai ir mūsų nemažas skaičius. Nenusimink sveikas — pavergiami nesiduosime.

DUNDYS. Kas iš to, kad gausi mūsų tauta, jei brolis broliui duobę kasa. Kol buvo mūsų tarpe vienybė, kol brolis brolio kraujo neliejo, nebuvo pasauly nei maro, nei bado, ir visos tautos drebėjo prieš mūsų vardą. O dabar supyko ant mūsų dievai, ir štai kokiu priešu mums grasina.

ŠARŪNAS. Vydievutis giminę išvijo iš tėvų namo, nuo tėvų krosnies ir vis dėlto valdė pasaulį, kaip akim užmesti.

VAIDULIS. Jaunas dar Dundys, todėl taip kalba. Kada pas mus vienybė buvo? Kai vienas buvo valdovas, Perkūnas galingasis. Kur du žmogu suėjo, ten jau ir kova buvo.

GARNYS. Matė mūsų tėviškėlė daug visokių priešų: ir galingų ir ne, gausių ir ne — ir vis gyvenam, kaip kad gyvenome, o tų priešų nei vieno nebeliko, ir pasaulis jau net vardus jų pamiršo.

DUNDYS. Tai buvo senovėj. Tada tvirtesni, galingesni buvo žmonės ir ne tokio narsumo, kaip dabar.

ŠARŪNAS. Mes ir tokie, kaip esame, kad pusė pasaulio, kiek jo yra,

prieš mus sukiltų, viena ranka apsiginsim, o kita — dar antrą jo pusę užkariausim.

GARNYS. Minkštas lietuvis, kaip kedenta vilna. Kaip ją spausk, kaip gniaužk, paleisi — ji vėl savo vietą užims. *(Pasigirsta gaidžiai).*

ŠARŪNAS *(atsikeldamas)*. Gaidžiai gieda, eisiu, kur pažadėjau.

MINDAUGAS *(taip pat)*. Ir aš su tavim, Šarūne.

ŠARŪNAS. Nereikia! Aš vienas einu. Tenekalba paskui, kad vieną ropę dviese rovėme.

GARNYS. Liaukis, valdove. Nepadoru taip elgtis. Maža ką žmogus išgėręs pažada.

DŽIANGIS. Nori nelaimę sukelti sau ir mums! Nesivaimėtų tau, jei tikrai manytai vykdyti, kas buvo tik juokais pasakyta.

ŽALVYRIS. Neklausyk, Šarūne. Patys sugundė, o dabar jau atkalbinėja, drebėdami iš baimės. Štai kokie senų laikų žmonės! Tikėk jų kalbomis!

ŠARŪNAS. Vistiek eisiu, kad ten net žemė turėtų po manim prasiskirti.

PUODŽIUS. Teeina. Grįš tuščiom rankom.

GARNYS. Ir su gėda.

ŠARŪNAS. Pažiūrėsim. Ei, kalaviją! *(Eina į menę; eidamas)*. Ne tik akmenį atritinsiu, bet ir aklą Pikulą už ragų parvesiu, jei tik sumanys man kelią pastoti. *(Išeina)*.

VAIDULIS. Matai, Dundy, kokis dabar jaunimas! Senovėje net galiūnai daug ko bijojo: ir dangaus ženklų, ir monų, ir piktų žmonių akių; kiškio, kelią perbėgančio, ir to baidėsi. O dabar girdi, kaip kalba jauni: pasakyk, ko žmonės senovėje nedrįso, aš padarysiu! Ir padarys. Ereliai kietanagiai jie, ne vyrai! Nors sparnų neturi, bet aukštai jie skraido.

GARNYS. Kaip gi tai, vyručiai? Tai jis tikrai eina?

PUODŽIUS. Eina, brol.

MINDAUGAS. Štai laimingasis! Pragarsės vėl drąsiu darbu mano akyse, o aš sėdžiu ir turiu nusileisti.

ŽALVYRIS. Tai bėk paskui, gal Pikulas drauge abiem jum sprandą nusuks.

DŽIANGIS. Vyrai, juk akmuo maru užkeiktas: kas tą akmenį palies, mirs vietoje jisai, ir visa jo giminė išmirs.

GARNYS. Ne tik giminė, bet ir visa šalis gali nukentėt. Kaip gi mes, vyrai, sutikom jį leisti?

BRIEDIS. Kas žino? Maža ką žmonės kalba. Gal ir nieko neatsitiks.

DŽIANGIS. Kaip neatsiiks? Kad tėvai sakė, turi atsitikti. Juk jie žinojo, ką kalbėjo.

MINDAUGAS. Nuveikti, ko visi bijo, tai man drąsumas!

GARNYS. Drąsumas drąsumui nelygus. Kas kvaila, tai kvaila, nors ir drąsiausiai atlikta.

PUODŽIUS. Kaip gi atsitiko, vyrai? Čia visi sėdėjom ir leidom, kad per vieno išdykavimą kristų visą šalį maras ar kita kuri liga.

DUNDYS. Jaunieji raitužėliai, narsūs kareivėliai! Pragarsės jūsų vardas pasauly, kai žus valdovas, vienų vienas su monais bekovodamas, tuo metu, kai už jo skobnių sėdėjote, jo saldų midų gėrėte!

MINDAUGAS. Nors tik svečias esu, bet ir man gėda kristų, jei per mano priežastį ištiktų Šarūną nelaimė. *(Pasikeldamas)*. Kur tas akmuo? Aš einu.

GARNYS. Ne tik tu, bet visi eisime, sulaikysime! . .

BRIEDIS. Ei, vyručiai, vistiek nieko iš to nebus. Ar nežinote mūsų jauno valdovo? Kad patsai Perkūnas dabar jam kelią pastotų, vistiek nesulaikytų. Žūtų Šarūnas, ar savo atliktų.

ŽALVYRIS. Kai sumanau vienas mešką nudurti ar stumbrą nudėti, nereikalauju sau pagalbos, vienas ir apsieinu. Ar gal Pikulo stipresni nagai, negu lokio, o ragai, negu stumbro? *(Toli, kažkur už girių, sužaibavo, bet griausmo negirdėti)*.

DŽIANGIS. Matėt, sužaibavo. Šarūnas akmenį palietė, ir dievai davė savo ženklą.

MINDAUGAS *(stovėdamas vidury menės)*. Einu Šarūnui pagalbon. Parodykite man kelią.

KRIOKYS. Aš einu su tavim. Tesuriečia mane Pikulas, kaip alkūnę, jei aš jo bijau. *(Keliasi iš vietos ir graibsto pašonėj)*. Neturiu kalavijo. Na, su monų valdovu apsidirbsiu ir be kalavijo.

RINGIS *(kitame skobnių gale, keldamasis iš vietos)*. Ir aš einu. Kas sakė, kad aš monų bijau? *(Piktai dairosi aplinkui. Visi tyli)*. Meluoja, kas sako, kad aš ko bijau. Spiaunu į visus monus!

KITI BERNAI. Visi einam! Visi. *(Girdėti šuoliu jojant)*.

ŽALVYRIS. Šarūnas dumia, monų nusigandęs! Net žemė dreba.

DŽIANGIS *(klausydamas)*. Tiesa. *(Neramiai)*. Ar tik jo kas pikto neištiko?

GARNYS. Su dievais ne juokai. Moka jie pagąsdinti kad ir drąsiausią.

MINDAUGAS *(pakilusiu balsu)*. Negali būti! Kad Šarūnas nusigąstų?..

ŽALVYRIS. Girdi pats, kaip dumia. Ne kurčias juk?

GARNYS. Kam kitam dabar nakčia jodinėti? Juk čia visi esame.

MINDAUGAS *(pasiryždamas, žengia į vartus)*. Na, tai aš atliksiu, jei jisai neišdrįso.

DŽIANGIS. Prie pilies vartų prijojo. Išeiti, pažiūrėti, kas atsitiko. *(Irgi pasikelia eitų)*.

BRIEDIS. Netikiu aš, kad tai būtų Šarūnas. O jei jisai, tai su užkeikta merga. *(Džiangiui)*. Palauk, bajore, aš turiu eiti, ne tu.

PUODŽIUS *(juokdamasis)*. Na, kaip, berneliai? Nutilote?

KRIOKYS. Na, bernai, vistiek eikim. Juk dabar kris mus gėda, jei susilaikysime.

RINGIS. Išjuoks mus visos mergos!

KRIOKYS. Teišjuokia, tik ne mane. Aš einu. *(Į Mindaugą).* Palauk, kunige! Eisiva drauge.

KITI. Visi einam. *(Visi pakyla ir kits per kitą eina priekin į tą pusę, kur vartai. Priešaky eina Ringis. Jis pirmas pamato skubiai einantį Alūną).*

RINGIS *(sustojo nustebęs, vos nesurikęs).* Alūnas! *(Rankom susiėmęs už galvos).* Ar man midus akis apdūmė? *(Visi, pamatę Alūną, nustebo, susilaikę).*

KRIOKYS *(irgi nustebęs).* Alūnas! Tiesa, Alūnas! Kaip gyvas! *(Žengia pirmyn).* Ar tu iš ano pasaulio grįžai, neužlipęs ant slidaus dausų kalno?

DŽIANGIS *(surikęs).* Sūneli! .. *(Puola prie jo su ištiestom rankom).*

ALŪNAS *(labai sujaudintas).* Jūs čia sėdite, puotaujate ir nežinote, kokie stebėtini atsitikimai vyksta. Užkeikta merga sujudo ir eina pilin! Pats savo akimi mačiau.

DŽIANGIS. Ką tu kalbi, vaikeli?

ALŪNAS. Tėveli! *(Puola jam ant kaklo, bučiuojasi).* Sveikas, tėvel. Tu *(bučiuojasi)* manęs nelaukei? Apverkei gal?

DŽIANGIS. Ne, vaikeli, laukiau. *(Bučiuoja, apkabinęs jį už kaklo).* Tik maniau, netaip greitai tave pamatysiu. Aš visa žinojau.

BALSAI.

— Ką jis kalba? ..

— Ką jis žinojo? ..

— Kas čia, broliai, tokio yra? ..

ALŪNAS *(atsigręžęs į bernus, kurie juodu iš visų pusių apsupo).* Kaip matote, gyvas ir sveikas; vos tik iš viešnagės grįžau.

BALSAI.

— Iš kokios viešnagės? ..

— Ką jis kalba? ..

ALŪNAS. Pas Meškį viešnagėjau. Na, sveiki, broliai. *(Bučiuojasi su visais).* Dėkui, dėkui, kad mūsų neužmiršote... *(Bučiuojasi toliau).* Tu, Krioki, mano draugas buvai... *(Bučiuojasi).* Tu, Ringi, kaip brolis man seniau buvai... *(Bučiuojasi).*

KRIOKYS. Nieko, brol, nesuprantam. Lyg žalių žirnių apsivalgę.

RINGIS. Kur tu buvai iki šiol, nieko nenumanau, lyg avinu pavirtęs.

ALŪNAS. Sakau gi, pas Meškį viešnagėjau. Bet už jo skobnių nesėdėjau, midaus negėriau. Nevaišino. *(Visiems nusilenkęs, su pašaipa).* Ačiū, bernai draugai, kad mums pagalbą suteikėte, iš nelaisvės išvadavote. Po vargų dabar sveiki linksminatės...

ŽALVYRIS *(kuris iki šiol ramiai sėdėjo, pasirėmęs ranka į šoną, ir žiūrėjo, kas dedasi, dabar pasikelia ir eidamas)*. Tenudžiūsta mano abi ranki, kad jom kalavijo vartoti nebegalėtau, jei mes žinojom, kad tu nelaisvėje esi: kaip matau ir suprantu dabar — seniai žilagalviai žinojo, bet ne mes. *(Priėjęs į Alūną, apkabinęs jį, bučiuoja)*. Sveikas, broli. Sėski dabar su mumis: tavo sesers vestuvėse linksminkimės. *(Veda jį už rankų į skobnis)*.

ALŪNAS. Mano sesers? Voverės? O kurgi Tautvilas?

ŽALVYRIS. Žuvo, brolau. Argi nežinai?

ALŪNAS *(sudavęs ranka per kaktą)*. Tiesa. Aš ir pamiršęs buvau. Tėveli, už ko ištekėjo Voverė?

DŽIANGIS. Negi nenumanai, jei čia esame?

ŽALVYRIS. Valdovo giminė tu dabar. *(Sodina jį už skobnių)*. Sėsk pirmon vieton, broli. Tu nūnai didžiausias čia svečias.

BERNAI.

— Tiesa.

— Tai netikėtai.

— Gaus gi dabar kailin Meškis!

— Ne mes būsim!..

— Nesulaikys mūsų dabar žilagalviai!

— Žygin! Žygin į Meškio žemę!

KRIOKYS. Apie Meškį ryt kalbėsime.

ALŪNAS. Kur gi Šarūnas?

RINGIS. Nuėjo užkeiktos mergos atritinti į savo dvarą.

ALŪNAS *(sudaužęs vėl ranka į kaktą)*. Ai, tai žuvo!

VISI.

— Kaip, žuvo?

— Ką tu sakai?..

— Negali būti!..

MINDAUGAS. Ar nesakiau? Aš kviečiau pagalbon!

ALŪNAS. Mačiau, kaip užkeikta merga pati sujudėjo ir nužengė pirmyn. Girdėjau, kai sudejavo girios ir žemė sudrebėjo.

KRIOKYS. Ir tu nusigandęs nudūmei greičiau, kiek tave žirgas nešė? Cha cha cha! *(Kvatojasi)*.

ALŪNAS. Na, žinoma, dūmiau. Būtai ir tu dūmęs.

ŽALVYRIS. Šarūnas, matyti, akmenį tempė. Ko jam nepadėjai?

ALŪNAS. O jis man padėjo išsigelbėti?

RINGIS. Jis nieko nežinojo!

ALŪNAS. Kaip nežinojo, kad per vaidilą siuntėm žinias, ir pažįstami žadėjo pranešti. Kam apgaudinėjate?

ŽALVYRIS. Gal Šarūnas ir žinojo, bet ne mes.

RINGIS. Nieko, brol, nežinojom!

ŽALVYRIS. Spiausiu jam akysna, jei tiesa pasirodys visa, ką sakai.

VAIDULIS. Tai aš ten buvau su Briedžiu. Mes žinojome, bet bernai ir Šarūnas nieko nežinojo.

GRIGAS. Gaila buvo jūsų, bet gaila ir kitų. Ar maža kraujo būtų pralieta, o dabar, be to, esi laisvas. Bus ir kiti laisvi. Juk nelabai jus kankino Meškis, kad tokis sveikas atrodai.

ALŪNAS. Kam dievai davė sveikatą, tas jokio vargo nebijo. Bet jūs apsirikote: vargo turėjome, ir aš vienas tik ištrūkau, kiti dar sėdi rūsy ir vargsta.

ŠARŪNAS *(įeina, ritindamas žeme akmeninę mergą)*. Štai Pikulo akmuo. *(Šluosto prakaitą)*. Ir sunkus, vos parritinau vienas. *(Visi nustebę tyli)*. Ko tylite? Gal manote, kad netikra merga? Ne nuo skersakelio? Tikra! Kitos tokios nėra.

GARNYS *(žiūrėdamas į žemę)*. Akmuo tikras, bet ir nelaimės ištiks mus tikros: akmuo maru užkeiktas. Taip nuo senų laikų eina padavimas.

ŠARŪNAS. Jei ištiks kas pikto, tai mane, ne jus; visa imu sau: tenekalba žmonės, kad Šarūnas bijo.

ALŪNAS. Savęs neužmiršti, nenori, kad žmonės blogai apie tave kalbėtų: kodėl pamiršai draugus, kurie nekartą tave gynė kalavijais? Juk jie tavęs nebūtų pamiršę.

ŠARŪNAS *(nustebęs)*. Alūnas! *(Ištiesęs rankas, eina prie jo)*. Alūnas, mano draugas! Iš kur atsiradai? *(Bučiuojasi apsikabinusiu)*.

ALŪNAS. Iš viešnagės parjojau, kur betgi manęs už skobnių nesodino, žaliu midum nevaišino. Pas Meškį rūsy viešnagėjau.

ŠARŪNAS. Pas Meškį? Na, Briedi, na, Džiangi, na, Garny, ar nekalbėjau, ar nesakiau? Ir klausyk jūsų kitą kartą!

ŽALVYRIS. Pasirodo, kad jie viską žinojo, tik slėpė ir nuo tavęs ir nuo mūsų visų.

ŠARŪNAS. Tegirdi dievai mano žodžius: sauso medžio šaką gaus, kad pasikartų, kas žinojo ir nepranešė.

VAIDULIS. Aš su Briedžiu persirengusiu buvova ten pas Meškį, matėva juos ir kalbėjova su jais ir nieko tau nesakėva.

ŠARŪNAS *(nusigręžęs į Briedį)*. Briedi, ar tai tiesa?

BRIEDIS. Tiesa, valdove. Taip buvo nutarta...

ŠARŪNAS. Aa! Tai už mano pečių susitarėt? Laikote mane vis dar vaiku, nepriaugėliu, su kuriuo rimtiesiems vyrams nedera tartis?

VAIDULIS. Svečiai tavo esame, kunige!

ŠARŪNAS. Tiesa. Aš jūsų neliesiu dabar!.. Bet aš jums, žilagalviai, neužmiršiu! Niekados neužmiršiu!

GARNYS. Dėl tavo gero taip elgėmės, valdove.

ŠARŪNAS. Žinau, kaip jūs man gero norite. Pamatysim. *(Į Alūną).* Kur kiti? Ar vienas tik likai gyvas?

ALŪNAS. Ne vienas aš likau, tik vienas ištrūkau iš Meškio rūsio. Kiti dar kankinasi ir tave kaltina.

ŠARŪNAS. Ir tu manei, kad aš būtau nejojęs gelbėti draugo, savo kareivių? Aš gelbėtau kiekvieną pakelingą, kuriam kas kelionėj kelią pastotų, ne tik savo kareivius, brolius, su kuriais drauge vargau, gudų žemę mindžiau. *(Į visus).* Ryt, vyrai, būkite visi pasirengę. Jei neišjosim rytą, tai naktį. *(Dairydamasis).* O gal jūs nejosite, klausydami žilagalvių?

ŽALVYRIS. Tenudžiūsta mano dešinė ranka, kaip rudens metu epušės lapas, jei aš nors vieną valandėlę lauksiu. *(Pakilęs).* Dar mano žirgas lankoje. *(Išeina).*

KRIOKYS. Tegul ne tik tėvas, bet ir Perkūnas kelią man pastoja, vistiek josiu. *(Atsikeldamas).* Ir mano žirgas dar lankoje. Palauk, Žalvyri. *(Išeina).*

II BERNAS. Visi josim!

I BERNAS. Senių žiūrėsi, pas krosnį besėdėdamas gyvas sudūlėsi.

III BERNAS. Vyrai, kieno žirgai lankose, einam drauge. *(Dauguma bernų išeina).*

ALŪNAS. Veltui, kaip matau, jumis buvom nusiskundę. Apleidote mus varge, manėme.

ŠARŪNAS. Teapleidžia juos *(rodo galva į bajorus, kurie stovi vienoj krūvelėj)* dievai nelaimėje, jei mes jus būtume apleidę, kad ne jie. Kaip jūs pasidavėte liškiaviečiams? Ar ne gėda jums?..

ALŪNAS. Labai gausiu būriu ir netikėtai mus puolė. Vijo net į Monaraistį. Ten mus prispyrė.

ŠARŪNAS. Kaip gyvi pasidavėt? Ar mirties pabūgote? Mano draugas kareivis nieko neturi bijoti.

ALŪNAS *(rodydamas į krūtinę).* Štai, kaip pasidaviau. Nei vienas savo noru neišleido iš rankos kalavijo. Bet ką padarysi! Vienam su šimtu teko grumtis.

ŠARŪNAS. Pats Meškis ten buvo?

ALŪNAS. Ne, Meškio neregėjau. Mačiau Meškio karavadą, bet Jorigis ir jo bajorai ten buvo.

MINDAUGAS *(sušunka).* Netiesa, Šarūne.

ALŪNAS *(į Mindaugą nusigręždamas).* Ką mačiau, sakau ir nemeluoju. Melagis tas, kuris mane melagiu vadina.

MINDAUGAS *(atsistojęs, išdidžiai).* Jorigio sūnus niekados nemelavo ir nemeluos, nors ir gyvenimu reikėtų tiesa apmokėti.

ALŪNAS. Jei Jorigio sūnus nemeluoja, tepasako, kad gyvas senas jo

tėvo bajoras Raišutis. Tepasako, kad jo tėvo kalavijas sveikas kabo ant sienos.

MINDAUGAS. Raišutis mirė medžiodamas. Taip man sakė. Ir tėvo kalavijas nulūžo ant elnio galvos.

ALŪNAS. Meluoja Jorigio sūnus! *(Pakeldamas sugniaužtą kumštį).* Šita ranka nukautas žuvo Raišutis. Mano kalavijas sutriuškino tavo tėvo kardą.

ŠARŪNAS *(iš paniūrų į Mindaugą pažvelgdamas).* Mindauge, tokia tavo tiesa?

MINDAUGAS. Jei man melavo, aš melavau. *(Šarūnas paraudęs eina į jį, sugniaužęs ranka kalavijo rankeną. Mindaugas stovi, susidėjęs rankas ant krūtinės, ramiai).* Prieš tave rankos nekelsiu, nes tavo svečias esu.

ŠARŪNAS *(nusigręždamas).* Tiesa, už mano skobnių sėdėjai. *(Atsitraukia).*

MINDAUGAS. Šarūne, štai mano ranka, kad aš nieko nežinojau. Visa atliksiu, ko pareikalausi, tik nepyk ant manęs, ir būkiva draugai.

ŠARŪNAS. Aš neširstu ant tavęs, nes vaikas esi ir kaip vaikas elgiesi, bet draugu tavo nebūsiu niekados: ankšta mudviem būtų Dainavoje. Vienas tik valdovas čia turi būti.

MINDAUGAS *(ištiesęs delnais aukštyn abi ranki, nusistebėdamas).* Kaip tai? O Perlis, o Meškis, o Rakalnis?

ŠARŪNAS. Viena saulė danguje, vienas valdovas turi būti Dainavoje, arba manęs gyvo žemė nelaikys.

MINDAUGAS *(nustebęs).* Štai ko nori?.. *(Linkteli galvą).* Gerai, priešu būsiva... *(Nusigręžia ir eina šalin; atsigręžęs).* Tik atmink, Šarūne, kad užteks tau ranką ištiesti, ir aš vėl tavo draugas... Bet tavo vergu nebūsiu niekuomet.

ŠARŪNAS. Štai, Briedis duos tau žirgą pabalnotą, patį eikliausią visų mano žirgų.

MINDAUGAS. Turiu savo eiklų žirgą ir svetimo man nereikia. Einu ir nebijau, kas mane ištiks už tavo durų.

ŠARŪNAS. Aš ne tavo tėvo sūnus. Nebijok, pas lietuvį tu, ne pas gudą; nors ir priešas tavo esu, bet neužmiršiu, kad mano svečias buvai. Duosiu du kareiviu, kad tau kelią parodytų.

MINDAUGAS. Kad Meškio neįspėtau?.. *(Truktelėjęs pečiais).* Nebijok, nebus mano kojos pas Meškį, nors ir nelydėtų manęs tavo kareiviai. *(Išeina).*

GIMBUTAITIS *(įėjęs).* Šarūne valdove, aš pas tave atjojau.

ŠARŪNAS. Gimbuto sūnus. Pasivėlavai puoton, nors saldaus midaus dar užteks ir tau.

GIMBUTAITIS. Dėl tavo midaus nebūtau žirgo varęs. Atsimeni, kunige, aš kerštą tau žadėjau.

ŠARŪNAS. Ir keršijai man. Bet pameni — aš tave laisvą leidau, kai buvai mano rankose; ne tik tave, bet ir tavo tėvą.

GIMBUTAITIS. Keršijau, nes kerštą žadėjau. Sakiau, Perlis padės už tėvą atkeršyti. Bet nūnai pajuokė, išniekino ir skaudžiai mane užgavo Perlojos valdovas, ir aš kerštą jam pažadėjau. Tau gi žadu geru už gerą atsilyginti.

ŠARŪNAS. Na?

GIMBUTAITIS. Štai Perliui mano kerštas, geras darbas tau: Perlis pasiuntė pagrobti Vinkšninės pilį, kol jungtuves keli. O jo pilys grynos, be žmonių.

ŠARŪNAS. Vyrai, girdite?

BRIEDIS. Ar galima? Kaip spėjai čion atjoti: juk Perliui Vinkšninė arčiau.

GIMBUTAITIS. Kaip spėjau, ką padariau — ilgai kalbėti. Skubėkite, kad vėlu nebūtų. *(Šarūnui).* Dabar išgersiu tavo midaus. *(Eina į skobnis ir sėdasi. Šluosto rankove kaktą ir kaklą).* Nuvargau... Už daugel varsnų nuo pilies krito mano žirgas. *(Pila sau taurę).* Tiek jį variau...

ŠARŪNAS. Patys dievai man Perlį rankosna atiduoda. Briedi, jam *(rodo į Gimbutaitį)* gerą žirgą, ir tuojau kad visi būtų pasirengę.

GIMBUTAITIS. Perlio nesuimsi. Jis nepasitiki savim ir dabar jau Liškiavoje sėdi.

ŠARŪNAS. Tebūna man gėda, jei ir ten aš jo nesurasiu.

GARNYS. Nebijotau dabar nieko, kad ne Pikulo akmuo.

ŠARŪNAS. Užteks kalbų. Skubėkite visi, kam garbė brangi. Briedi, žirgą jam, *(rodo į Gimbutaitį)* ir man... *(Visi išeina. Lieka Dundys, Vaidulis, Šarūnas ir Gimbutaitis, kuris geria midų).* Tesugriebsiu tik juos, niekas jau nenukreips mano arklo kita vaga. *(Išeina).*

DUNDYS. Ar gardus išdavikui midus? Valdovą savo išdavei.

GIMBUTAITIS. Tylėk, vaidila, jei gyvas nori likti! Ar žinai, kiek aš nakčių esu nemiegojęs? Bet kuriuo būdu atkeršys vargšas valdovui? *(Geria).* Kai tave niekina valdovas, jam vis ne gėda, kai keršyti jam panorėsi tu — tau vis gėdos dėmė...

VAIDULIS. Jam ir taip sunku, nebark jo, Dundy. Ateitis mum pasakys, ar gerą ar blogą jis šiandien darbą yra atlikęs...

DUNDYS. Nelaiminga valanda! Brolis brolį rengiasi pulti. Tai dabar džiaugsis mūsų žemės priešai!

VAIDULIS. Ne, mano mielas, priešai mūsų netrukus verkti turės, ne džiaugtis. Ne brolis prieš brolį keliasi, bet naujas valdovas tėvynei gimsta, jei aš neklystu. Pats sakei, kad viena tėvynė ir vienas valdovas turi

būti. Tada tik galingi būsim. Šarūnas, matyti, neužmiršo tavo žodžių. Girdėjai, ką sakė Jorigio sūnui?

DUNDYS. Netuoj dar saulė patekės, netuoj ir medžiai atžiurbės. Kas bus tasai valdovas?

VAIDULIS. Kas išgalės, ir kam jėgų užteks. Žinau tik, kad didvyris turės gimti ir jau gimė, broli. Tokis, kokio mūsų tėvynė reikalauja.

GIMBUTAITIS. Kvailystė! Kur dabar galiūnai? Visi žmonės, kaip pirštinės, ir tiek...

DUNDYS. Išmirė galiūnų veislė.

VAIDULIS. Mes, kaip žmonės, kurie rengiamės mirti, kuriems nėra jau ateities — vis žiūrime praeitin ir ja tik gyvename.

DUNDYS. Ne kuo kitu žmogus gėrėsies, jei nūdien akyse tamsu. Gal gi tikrai mirti esame pasirengę?

VAIDULIS. Ne, brol, mes gyvuojam ir gyvuosime; ne praeity mūsų garbė, bet ateity, nes dega šventa ugnis mūsų širdyse... O užgesti ji neužges, kol bent vienas vaidila gyvuoja... Ji plačiau dar suliepsnos!..

GIMBUTAITIS. Žiūrėk — pučiasi! Kaip varlė ant kupsto! *(Išgėręs taurę, užsimauna kepurę ant ausų abiem rankom ir išeina).*

DUNDYS. Kur galiūnai dabar?! Parodyk jį man, ir aš jam tarnausiu, kaip šuva tarnauja žmogui.

VAIDULIS *(glostydamas barzdą).* Lietuva — žemė plati, nuo pasaulio krašto iki krašto... Daugel yra joje galingų krūtinių. O tu gi savo norais, savo tėvynės ir senovės laikų meile ar ne galiūnas esi?

DUNDYS *(susiėmęs už galvos).* Aš? Jei tik tokie visi būtų tėvynės galiūnai, tepraryja ją žemė, kad nebūtų jai gėdos. *(Rago balsas sutrimitavo).*

VAIDULIS. Kad daugiau gimdytų motinos tokių, kaip tu ir... Šarūnas, Mindaugas...

DUNDYS. Šarūnas, sako visi, Šarūnas... Ėjau pamatyti didvyrio ir radau kuprotą, žemą vyruką...

VAIDULIS. Erelis tai, erelis, mano mielasis. Nežiūrėk, kad galva padangių neremia. Pastebėjai, kaip jo akys liepsnoja. Šitas žmogus nebijo saulei į veidą pažiūrėti.

DUNDYS. Ar tik ne vieversys, Vaiduli, kuriam dar lietus plunksnų nesuplakė? Tai skraido dar debesyse, gražiai čiulbėdamas.

VAIDULIS. Mes, broli, mėgstam ereliams sparnus laužyti ir paskui aimanuojame, kad padangėje negirdim jų kleketavimo. *(Užkankliavęs ir pakėlęs akis aukštyn).* Mums dažnai atsitinka, kad begerbdami mirusiuosius — numarinam gyvuosius. Ir, numarinę erelius, griaudinamės, kad daugel pas mus varnų — ir per tai dabiname jų sparnus erelio plunksnomis ir, kaip vaikai, džiaugiamės, plodami delnuosna ir šaukdami, kad ereliai padangėje skraido... *(Daugelio ragų trimitavimas).* Nebūk, Dun-

dy, trumparegis. Tu žadinai Šarūno jausmus, kurių aš nusigandęs buvau, tu kėlei jo krūtinėje sapnus, kuriuos aš užliūliuoti mėginau, kad jie gaisrų pašvaistėmis persmarkiai nesuliepsnotų...

Pakaks šikšnosparnių be mūsų, Dundy! Bus, kas stengsis palaužti sparnus padangės ereliui.

III

Menė Liškiavos pilyje. Menė didelė, padalinta akmeniniais šulais į tris dalis. Vidurinės dalies gale, prie durų, ant aukštos vietos, daili kėdė. Kairėje pusėj nuo durų — krosnis. Sienos išdabintos dailiais audiniais, grindys išklotos žvėrių minkštais kailiais. Suolai pas sienas minkšti, kaip ir kėdės, aptraukti raudonu aksomitu. Ant sienos daug ginklų, gražiai išdabintų.

ŠARŪNAS *(įėjęs nusimeta apsiaustą ant kėdės)*. Mano Liškiava, Raine! Mano dabar! *(Vaikščioja po menę, trindamas delnus)*. Mano, ir niekas jos iš manęs neatims. Pirmi žingsniai nužengti. Dar trys tokie žingsniai — ir aš visos Dainavos valdovas!

RAINYS. Tvirtai elgsiesi, savo keliu eidamas, į nieką neatsižvelgdamas — tai būsi juo. O aš jau apie tave dainelę sudėjau. Nori, valdove, paklausyti? Ji tave nuramins.

ŠARŪNAS. Dainuok.

RAINYS *(kankliuodamas dainuoja)*.

Ėjau per kiemą,
Gailiai verkdamas,
Šaukiau tėvulį,
Tai šaukiau seniausį.

Išėjo tėvulis
Didžian dvarelin,
Paklausė sūnelio,
Ko verkia raitelis?

Prapuoliau, tėvuli,
Pražuvau, širdele,
Per sa jaunystėlę,
Per sa kvailystėlę.

Vai, aš pralošiau
Širmą žirgelį,
Vai, aš praradau
Sa tymo balnelį.

Gulbinai lėkė,
Žinelę nešė:
Rengias Šarūnas
Toli žygin joti.

Nei tai pietuosna,
Nei tai rytuosna,
Tik vakaruosna,
Į jūras mėlynas.

Džiaugias berneliai,
Žirgus balnoja,
Žvengia žirgeliai,
Skamba kalavijai.

Tiktai aš vienas
Verkiu per dieną:
Nėr širmo žirgo,
Šveitraus kalavijo.

Prapuolė mano,
Pražuvo mano
Jaunos dienelės —
Prapulki, buitele!

— Neverk, sūneli,
Neverk, raiteli,
Tavo tėvulis,
Daugel žirgų turi.

Tavo tėvulis
Daug žirgų turi,
Aukštoj klėtelėj
Ne vienas kardelis.

Tai tu nueisi
Žalion pievelėn,
Ten pasigausi
Eiklųjį žirgelį.

Tai tu pavysi
Jaunus bernelius,
Tai tu nujosi,
Kur saulė leidžiasi.

Žemelė dreba,
Girelės ūžia:
Šarūnas veda
Karan raitužėlius.

(Nutraukęs dainą). Tinka tau, valdove, mano daina?

ŠARŪNAS *(nusigręžęs į langą).* Tinka, Rainy, tinka, brol. Tik gyvenime ne taip atsitiktų, kaip dainoje. Tėvas neduotų žirgo sūneliui, tik nusidžiaugtų, kad jisai negali karo žygin joti. Sunku, kai žmogus vienas, ir prieš jį visi nusistatę.

RAINYS. Ko tau paisyti žmonių? Jaunimas tave palaiko. Kaip jaunųjų erelių būrys jis seka paskui tave.

ŠARŪNAS. Kol man koja nepasipynė, Rainy, kol koja nepasipynė... *(Atsigręžęs vaikščioja skersai menės).* Kas žino, gal ryt jaunieji manimi bus nepatenkinti, kaip dabar seni žilagalviai. Norėdamas būti visos Dainavos kunigaikščiu, negaliu būti vien tik Balyno valdovas.

RAINYS. Jauna širdis jautri, ji supras ir tai, ko nesupranta žila galva. O kelią mes atitiksim į tą širdį, valdove. Pažįstu aš tavo jaunimą.

ŠARŪNAS. Daugel kliūčių teks man nugalėti, ir gal suklupsiu, šiuo keliu beeidamas. Bet kas turi būti, tesie!

BRIEDIS *(įėjęs stovi pas duris ir dairosi aplinkui).* Matai, senis! Kaip įsitaisė. Net akim skauda žiūrėti. Mirga viskas puošnumu.

ŠARŪNAS. Gudu virto, gudų ir papročius seka. *(Sustojęs pas krosnį).* Ką gi, sušaukei liškiaviečius, kaip sakiau?

BRIEDIS *(eidamas į menės vidurį).* Sušaukti sušaukiau, bet dievai žino, ar bus kas gero iš to. Čia juos šaukti, ar patsai išeisi į juos kieman?

ŠARŪNAS. Vesk čionai. Čia, pas Meškio krosnį, geriausia su jais susikalbėti... Tikrai žinai, kad čia Perlis buvo su dukterim?

BRIEDIS *(nusiėmęs kepurę, kaso kita ranka galvą).* Kaip gi. Visų klausiau, visi sako, kad buvo ir pabėgo.

ŠARŪNAS *(koja stumdinėdamas ugnin skiedreles ir anglius).* Gaila, jei ištruks. Vytys dar negrįžo?

BRIEDIS *(užsimaudamas kepurę).* Dar ne. Ir maža naudos iš to, kad grįš. Ne žiema dabar, girioje sniego nėra. Kur ten žmogus ką suseksi? Na, einu pakviesiu Liškiavos vyrus. *(Išeina iš menės).*

ŠARŪNAS *(atsigręžęs nuo krosnies, eina į kėdę; trindamas rankas).* Ak, kad jį suimtų, kad suimtų... *(Sėdasi kėdėn ir kurį laiką susimąstęs žiūri į duris. Rainys stovi pas langą. Per duris įeina Briedis ir su juo liškiaviečių būrys. Jų tarpe pirmoje eilėje, lazda atsirėmęs ir žilas, kaip obelis, Jurgūnas, Meškio karavadas. Įėję visi nusiima kepures).*

ŠARŪNAS *(sėdėdamas kėdėj).* Na, liškiaviečiai, smarkiai man priešinotės. O žinote, kad ne man priešinotės, bet tėviškei. Žinote, kas yra tėviškė? *(Tie žiūri vienas į antrą ir tyli).*

JURGŪNAS. Dievai liepė savo valdovų klausyti ir ginti juos nuo priešų, gyvenimo nesigailint. Ir protėvių krosnis irgi reikia ginti... Taip mūsų tėvai mus mokino, kunige, kai dar jauni buvome... *(Prisiartinęs).* Gynėmės, kiek pajėgėm.

ŠARŪNAS *(nusilenkęs į Jurgūną).* Kalbi, kaip dera protingam vyrui kalbėti. Bet veltui eikvojote kraują: Meškis paliko jus nelaimėj ir patsai paspruko.

I LIŠKIAVIETIS. Jis geriau žino, kaip turėjo pasielgti. Mes elgėmės, kaip išmanėm, ir jis pasielgė, kaip išmanė.

II LIŠKIAVIETIS. Kiaulei paršai vela, kai ją pačią svela.

JURGŪNAS. Dievai davė jam protą ir valią: tesižino sveikas, kaip geriau. Tiesą sakau, vyrai?

ŠARŪNAS. Gerai, bajore, ir jūs, kareivai. Dabar kito valdovo jau neturite, kaip tik mane. Aš jūsų valdovas.

VIENAS BALSAS. Mes tavo valioj.

I LIŠKIAVIETIS. Tavo vergai: norėsi — gyvus laisvai leisi, norėsi — paversi vergais, panorėsi — tai ir nužudysi.

KITAS BALSAS. Tiesa, tiesa!..

ŠARŪNAS. Kam tai? Jūs dabar ne mano priešai, tik draugai esate. Ne su jumis kovojau, bet su Meškiu. Jo dabar nebėra. Nudūmė į gudus, kurie visuomet buvo žiauriausi jūsų ir mūsų visų priešai.

II LIŠKIAVIETIS. Tiesa.

ŠARŪNAS *(kiek patylėjęs).* Kiek kuris turėjo, pievų ir laukų — dar tiek kiekvienam jūsų pridėsiu. Tik tarnausite man ištikimai, kaip kad Meškiui tarnavote. *(Žmonės ima nerimauti).*

VIENAS BALSAS. Kas per kalba?

KITAS BALSAS. Ar Balyno kunigas tyčiojasi iš mūsų?

JURGŪNAS *(atsigręžęs pasižiūrėjo į vyrus, ir tie nutilo).* Kaip tėvų tėvai atmena, šito niekas nebuvo girdėjęs. Dievai davė mums savo valdovą, jam ir tarnausime, kaip tarnavo mūsų tėvai.

I LIŠKIAVIETIS. Tu nūnai čia, ryt tavęs čia nebus...

BALSAI. Žinoma, žinoma!.. Ar tai pirmas kartas.

JURGŪNAS. Kad tavo bajorai nelaimėje tave apleistų, kitam valdovui betarnaudami, ar tau būtų gera?

ŠARŪNAS *(vos susilaikydamas).* Aš čia, ir kito valdovo jums nebebus. Girdite, vyrai — ir neerzinkite manęs. Ką esu kalaviju paėmęs, mano tai, ir niekam jau nebeužleisiu. Dievai to norėjo.

JURGŪNAS *(nuleidęs galvą).* Visaip būna... Visaip esu matęs... *(Pakėlęs galvą).* Dargi mūsų valdovo žvaigždė nenukrito, krosnis neapgeso...

ŠARŪNAS *(atsikeldamas, vis labiau įtuždamas).* Tu sakai — jo krosnis neapgeso. *(Eina į krosnį ir, spardydamas kojom, išmėto ugnį į visas šalis).* Štai jo krosnis, štai jo krosnis!.. *(Eina atgal ir vėl sėdasi).* Žodį pasakysiu, ir vietos neatitiks niekas, ne tik krosnies, bet ir kur pilies stovėta. *(Visi nustebę. Tyla).*

JURGŪNAS. Mes žinom, kad esi drąsus... Bet neveltui žmonės kalba, kad ir tėvų papročius esi pamynęs... Su gyvais kovoji ir mirusiesiems atilsį atimi... Nemėgsta dievai ir sunkiai baudžia už mirusiųjų ramybės drumstimą. Neliesk krosnies, kur mūsų valdovo protėvių vėlės šildosi. Juk jie tavo protėvių giminės! Skriausdamas jas, visus skriaudi...

ŠARŪNAS. Dievai parodė, kam jie palankūs. Mano rankon jus atidavė.

II VYRAS. O tu vis dėlto nelauk, kad mes tarnautume tau.

ŠARŪNAS. Netarnausite, tai kabosite ant šakos.

II VYRAS *(išėjęs iš vidurio).* Tai kark! Gal mūsų vėlės geriau patarnaus valdovui, negu čia jam sugebėjom tarnauti.

I BALSAS. Žudyk visus, mes tau vistiek ne tarnai.

II BALSAS. Liškiaviečiai balyniečiams draugai nebuvo ir nebebus.

III BALSAS. Kas tiesa, tai tiesa! Geriau su vilkais, negu su jais.

IV BALSAS. Jie patys sėdi, kaip vilkai, balose ir kramto žmones iš pasalų.

ŠARŪNAS. Neužmirškite, kad ir aš esu balynietis. Mano rankoje esate.

BALSAS *(tyliai).* Žinom!

ŠARŪNAS. Man seniai reikėjo supykti ant jūsų, nes akli ir kurti esate. Bet aš žinau, kad jūs — akmuo ant mano kelio, ir man reikia jus peržengti, arba geriau jūs būtute negimę.

BALSAS. Kam baidyti, kad niekas nebijo.

JURGŪNAS. Tylėkite, vyrai. Tekalba.

ŠARŪNAS. Klausykite manęs, kol dar geruoju kalbu. Kiek jūsų yra visų, liškiaviečių? Žiupsniukas. Kas jūsų neskriaudė? Kas tik nenorėjo, ir gudai ir lenkai. Įkarto jie mums.

BALSAS. Ir mes jiems nesaldūs.

ŠARŪNAS. Taip, bet jie engė jus, skriaudė, žudė, ir jūs bijote jų. Tik vieni balyniečiai nieko nebijo, ir tai tik todėl, kad balose sėdi. Prie jų niekas negali prieit.

I BALSAS. Suras kelą ir ten, kam reikės.

II BALSAS. Kaip lokiai lauže pasislėpę.

III BALSAS. Bet ir lokį žmonės iš laužo išrūko.

ŠARŪNAS. Lokiui vis geriau, negu zuikiui, kuris dreba pakrūmėje šunį pamatęs. Jūs bijote gudų.

I BALSAS. Niekados to nėra buvę.

JURGŪNAS. Tu ten tylėk!

II VYRAS. Ko tylėsim? Mes gudų niekados nebijojome.

ŠARŪNAS. Tesie ir taip. Bet dabar klausykite, ką sakysiu: kur kaimelis, ten ir pilutė, panaši į tvartą, o joje gyvena valdovas. Ką visi tie valdovai daro? Riejasi, o kai gudai puola Dainavą, degina tėvų namus, ardo krosnis, visi valdovai pasislepia, kaip uodai plyšin, jog ir protėvių vėlės jų neatrastų. O kiek dėl jų sunkumo žmonėms?

JURGŪNAS. Tiesa, viskas tiesa! Nekvailas esi, nors ir jaunas dar.

ŠARŪNAS. Taigi, seni.

JURGŪNAS. Daugel sunkumų. Nors kad ir tave prisiminus. Ar maža sunkumų per tave žmonės pakėlė? Seniau gudų žemę siaubei, mūsų kaklui nelaimę užtraukdamas, o dabar gudų tau maža— savus puoli.

ŠARŪNAS. Vai, seni! Aš tau kartą atleidau, nevesk manęs į pyktį! Patsai žinai, kas ką užgavo, ar aš jus, ar jūs mane? Ir tu čia ne be nuodėmės.

JURGŪNAS. Dievai žino, kas kaltas, bet negera, kad savą kraują upėmis ėmei lieti. Vėles nuo protėvių krosnies baidai. Vėlės keršija užgautos...

ŠARŪNAS. Bet tik neišvaikytų ir mūsų iš tėviškės krašto gudai. Tai matote, žmonės. Aš išrūkysiu visus tuos valdovus, ir kaip plati Dainava ji mano visa bus!

BALSAI.

— Kaip likimas lems...

— Kaip dievai panorės...

— Kaip pasiseks...

ŠARŪNAS. Iki šiol sekėsi, ir žygius laimėjau; kodėl neturiu laimėti ir toliau? *(Atsistodamas ir žengdamas žingsnį priekin).* Tada aš būsiu galingas. Kareivių turėsiu, kiek danguje žvaigždžių... Teužkliudo tada mus gudai, ar iš pietų, ar iš šiaurės!

II VYRAS. Kas iš to mums? Balyniečiams bus gera, ne mums.

I VYRAS. Mes nepasidžiaugsime tuo.

ŠARŪNAS. Kalbate, lyg kito kalbos nesuprasdami. Nebus tada, sakau jums, nei balyniečių, nei liškiaviečių... Visi bus lygūs, visi bus mano. Aš tiek būsiu valdovas vieniems, kiek ir kitiems... Visi būsite mano kareiviai... Žemės visiems pridėsiu, ir pievų ir girių!.. Ar negerai bus, vyrai? *(Visi tyli).*

III BALSAS. Tiesa! Tiesa! Kas tiesa, tai tiesa.

III VYRAS. Tai būtų, brolučiai, ir labai gera. Jei Meškį įveiks, tevaldo mūsų šalį. Ne vistiek, ar tas kunigas, ar šis kunigas. Bet tik tvarka.

III BALSAS. Gerai būtų, ima tave galas!

JURGŪNAS. Tylėkite, kvailiai! Ar norite, kad moterys sijonais jus apsegtų? Kas matė, savo valdovą nelaimėje apleisti?.. Ar žmonių pajuoka norite tapti?

II VYRAS. Buvom buvom balyniečiams priešai, kai tėvų tėvai atmena, o dabar bičiuliausimės su jais! O vėlės balyniečių nudėtų, kaip? Ką jos pasakytų mums dausų šaly?

BALSAI.

— Tiesa, tiesa.

— Buvom jų priešai ir būsime.

— Svetimam valdovui netarnausim.

ŠARŪNAS *(atsisėsdamas vėl kėdėn, stengdamasis ramiai dar kalbėti).* Na, vyručiai, aš liežuvio netekau, bekalbėdamas su jumis, ir laiko jau stinga. Girdėjote mano žodžius, žinote mano norą — ir klausykite, nes kitą kartą... *(Atsikeldamas vėl ir žengdamas priekin).* Nebūsiu tokis minkštas. Kas norite man, kaip savam valdovui tarnauti, išeikite priekin. *(Išeina vienas antras, bailiai dairydamuosiu, bet ir tuodu, pamačiusiu, kad juodu tik du, o kiti tik šypsosi, grįžta atgal).*

VISI. Cha cha cha...

ŠARŪNAS *(paraudęs ir piktai).* Briedi, varyk šiuos gyvulius laukan. Tik orą smarvina... *(Atsigręžęs).* Visus liškiaviečius, kurie kalaviją nešioja ir kurie nestos mano būrin, Balynan liepk išvaryti arti laukų. Jų turtus ir žemes mano kareiviams čia išdalinsiu. Priešinsis kuris, nudėti su visa šeimyna iki mažiauso vaiko.

BRIEDIS. Girdžiu, valdove. *(Vyrams).* Ir jūs girdėjote, vyrai. O dabar eikite, eikite! Matot, kunigaikštis pyksta.

ŠARŪNAS. Pasipriešins visi— visą Liškiavą ugnim paleisiu, kad ir ženklo nebeliktų.

BRIEDIS *(eidamas paskui vyrus).* Girdite, vyručiai, valdovas nejuokauja. *(Tie tyli ir eina vienas paskui kitą per duris, nuleidę galvas).*

ŠARŪNAS *(ilgai vaikščioja ten ir atgal suerzintas)*. Tai tau ir pirmas akmuo!.. Neperšokau, bet paslydau ir — sugriuvau... Girdi, Rainy.

RAINYS *(atsigręžęs)*. Nori didvyris būti, nereikalauk pagalbos ar užuojautos... Ir aš noriu garbės, ne vien tik tu.

ŠARŪNAS. Ką tu kalbi, Rainy? Aš tavęs nesuprantu.

RAINYS. Tu nori, kad aš tave, kaip aklą arklį neišplėštu keliu vestau, kur dar niekas nėra vaikščiojęs, o paskui besigirsi ir kiti tave pagirs, kad naują taką esi sau praskynęs... Prasiskink patsai, bet ne kitų darbu naudokis!

ŠARŪNAS. Rainy, ir tu manęs atsižadi? Ar man pavydi?.. *(Atsisėsdamas kėdėje, susimąstęs)*. Vyras esu ar moteriškas?.. Jei vyras, turiu apsieiti be kitų. *(Pasikeldamas)*. Negera tau, Rainy, nuvargai? Čia atsilsėsi. *(Nusišypsojęs)*. Su manim nedrįsk žygin vykti.

RAINYS. Šarūne, drauge mano, tai valandėlė tik buvo, kurią tau garbingo kelio pavydėjau... Bet ji jau praslinko...

ŠARŪNAS *(liūdnai ir aitriai)*. Visi jūs tokie. Vienas neapkenčia, kitas pavydi, koją papintų, kad galėtų... Na, eisiu toliau vienas, kad nevargintau kitų, nesinaudotau svetimomis jėgomis.

BRIEDIS *(duryse)*. Vedu tau svečią... Perlis su dukterimi.

ŠARŪNAS *(sušukęs)*. Perlis! Dievai! Suėmėt jį?

BRIEDIS. Alūnas susekė. Jis turi gerą uoslę. Štai. *(Kareiviai įveda Perlį ir jo dukterį. Perlis aukštas, žilas žmogus, ilga barzda. Rainys, gailiai pasižiūrėjęs į Perlę, išeina, ir Briedis taip pat. Pas duris liko tik trys kareiviai. Perlis stovi vidury menės, o Perlė prisiglaudusi prie tėvo. Šarūnas atsisėda kėdėn)*.

ŠARŪNAS *(susidėjęs rankas ant krūtinės, iš paniūrų žvairuodamas)*. Matai, seni! Visą savo buitį duobę man kasei... *(Susilaiko, laukdamas, kad Perlis prakalbės, bet tasai tyli)*. O dabar pats mano rankosna patekai. Ką panorėsiu, tą padarysiu tau, seni. Tavo likimas mano rankoje. *(Vėl laukia, bet Perlis vis tyli)*. Sakei: arsi manim, su kiaulėmis migin guldysi, kai tavo rankosna pateksiu... Aš visa žinau, ką tu kalbėjai... Dabar tu mano rankosna patekai, ir aš tave dabar su šunimis paguldytau, kad nesigailėtau šunų... *(Vėl susilaiko, laukdamas, kad Perlis prakalbėtų, bet tasai tyli)*. Ko tyli?.. Kalbėk, keik, plūsk — vistiek — pakarti liepsiu ant sausos šakos... O paskui, kaip išdvėsusį šunį, išmesiu vilkams... *(Perlė ima verkti, puolus ant krūtinės tėvui)*. Girdi, seni! Tavo duktė verkia... Teverkia... *(Perlis apkabina dešine dukterį)*. Aš sakiau, kad ji bus mano jaukintinė, ir bus!.. Girdi, seni. *(Perlis tyli, o Perlė, striūbaudama verkia)*. O paskui atiduosiu ją piemenims, temankšto... *(Perlis vis tyli; Perlei)*. Verk! Verk! Verk viena, jei tėvas tyli... Aš labai mėgstu klausyti, kaip verkia mano priešai... Kiekvienas moteriškas mano nedrau-

gas, bet... Žinau, ir tu manęs neapkentei, mane lojai, kaip kalė. O gal jau seniai paleistuvauji?

PERLĖ *(verkdama)*. Tegul dievai ir saldžiausioji Milda nubaudžia tave, begėdi! Ką aš tau esu padariusi, kad mane tiek niekini?..

PERLIS. Tylėk, dukra... Tekalba. Verksmu sau nepadėsi, nepagerinsi savo likimo... Patys kalti esame.

ŠARŪNAS *(nužengęs nuo kėdės)*. Aha! Prabylai... Patys esate kalti, sakai... Štai, kur tave galima įgnybti!.. Palauk, ir įgnybsiu. *(Eina ir stojasi priešais Perlį, susidėjęs rankas ant krūtinės)*. Čia, tavo akyse, ji paleistuvaus — su vergais, kurie šukuoja mano arklius... Tepasidžiaugia tėvulio širdis... *(Perlis vis tyli)*. Manai — nedrįsiu, nepadarysiu?.. Ei, nemanyk!.. Aš ir sapne sapnavau ir dienomis svajojau, kaip tau atkeršysiu už visas tavo šunybes. *(Priėjęs į Perlę)*. Kam slepi veidą?.. *(Šiurkščiai palietęs jų ranka)*. Atidenk veidą... *(Atitraukia ją nuo tėvo ir žiūri, nustebęs jos dailumu. Perlė slepia veidą, vėl prisiglaudus į tėvo ranką)*. Ir graži tu!.. *(Atsitraukęs)*. Bet nieko neišgausi savo gražumu... Nežiūrėk taip... Tari — mane papirksi!.. Aš jus visas pažįstu... Paleistuvės jūs visos, ir juo dailesnė kuri, juo didesnė — štai kas yra!.. *(Vaikščioja po menę. Perlė verkia striūbaudama)*. Verk... Verk, mergele, verk... *(Vaikščiodamas gniaužo rankas, susijaudinęs. Kareiviams)*. Ei, jūs, vyrai! Veskite juodu ten, aukštutinin kuoran. *(Kareiviai prieina)*. Žiūrėkit, kad nevargtų labai... Nors ji... *(Priėjęs į Perlę)*. Nemanyk, kad aš dėl tavo dailumo... Ne, aš tik kerštą atidėjau... *(Kareiviai veda juodu per duris; lydėdamas į duris)*. Eik jau, eik, merga, ir... Nesibaidyk per daug... *(Kareiviai išveda Perlį ir Perlę)*.

ŠARŪNAS *(vienas)*. Kaip aš nekenčiu savęs! Kokis aš — papurtusi drebulė, ne vyras! *(Nusispiauna piktai)*. Tfu, net gerklėj kartu. Pamačiau mergą ir paskydau. Gerai, kad Meškis ar Perlis neatėjo į mane be kepurių. Kur būtų dingusios visos mano svajonės?! Cha cha cha... Drebulė, ir viskas! Matyti, be Rainio gundymų sudribsiu... Tiesą sako jisai. Tfu, net smirdu sau, kaip šašuotas šuva.

ALŪNAS *(įeidamas)*. Štai ir aš.

ŠARŪNAS *(vaikščiodamas)*. Matau, na ką? Taip Meškio ir nepavijote?

ALŪNAS. Ima jį visi monai ir piktos vėlės!.. Už tai kokią deivę sugavome!

ŠARŪNAS *(apsimesdamas nesuprantąs)*. Kokią deivę?

ALŪNAS. O Perlę, Perlio dukterį. Dievai, kai gimęs nesu tokios gražios matęs, net baisu prisilytėti, kad nesugurėtų.

ŠARŪNAS. Tau ji patiko? Nieko mergina.

ALŪNAS. Kur tau nieko! Panašios pasaulyje nėra!.. Kai pamačiau,

tarytum seno midaus atsigėriau, ir dabar dar neišsipagiriojau. *(Sėdasi ant suolo).*

ŠARŪNAS. Taip? *(Patylėjęs).* O ką pasakys tavo mylimosios balynietės? Tu jų daugel turi.

ALŪNAS *(moja ranka).* Ima jas monai, visas tas balynietes, Egles, Skaisčiąsias ir kitas... Ot čia, tai gražumėlis!.. *(Pakilęs ir sudėjęs maldingai rankas, žengia į Šarūną arčiau).* Kunigaikšti, drauge, dovanok ją man!

ŠARŪNAS *(sustoja, nustebęs).* Tau? *(Vėl vaikščiodamas).* Dainavos kunigo duktė negali būti bajoro vergė. Ir giminė man dargi šiokia tokia. Ji mano.

ALŪNAS *(eidamas greta jo).* Kas tau kalba, valdove, kad ji būtų mano vergė!.. Dabar aš tam galvą sutriuškintau, kaip išpurtusį kremblį, kas to panorėtų! Aš ją savo žmona vesiu į protėvių krosnį.

ŠARŪNAS (nusišypsojęs). Žmona?.. O gal ji tavęs nepanorės, nepamils?

ALŪNAS. Nepamils? *(Linksmai nusišypsojęs).* Ei, valdove, pamils, ir kaip dar! Nėra tokios mergos, kuri nepamiltų manęs, kai aš panorėsiu.

ŠARŪNAS *(žvairuodamas iš paniūrų į Alūną).* Taip manai?.. Tikiu, tikiu, bet niekados to nebus, kad ji tavo būtų. *(Tvirtai).* Girdi, Alūne, niekados. Ji *mano* vergė, *mano* priešas. Nenoriu, kad ir tu *mano* priešas būtai...

ALŪNAS. Aš tavo priešas? Kaip šuva tau tarnausiu, jei man duosi ją...

ŠARŪNAS. Kalbi!.. Žmona — nakties gegutė: įkukuos, ką panorės, jog net tikros motinos imsi neapkęsti... Ne, užmiršk ir neprašyk.

ALŪNAS. Nenori, kad ji mano žmona būtų. Pasikarsiu iš nusiminimo.

ŠARŪNAS. Geriau pasikark. Kad man svetimas būtai, tai vistiek, vienu priešu daugiau, vienu mažiau.

ALŪNAS *(nusijuokęs).* Štai ko žmogus bijo! Aš greičiau būsiu tavo priešas, jei tu man jos neduosi.

ŠARŪNAS *(tvirtai).* Neduosiu!.. Tokis mano noras. Noriu — ir nepamils ji tavęs.

ALŪNAS. Aa, sau laikai. *(Su ironija).* Bet pasižiūrėk į mane ir į save: ar gali tave merga pamilti, kur aš esu?

ŠARŪNAS. Tavo sesuo ištekėjo.

ALŪNAS. Cha cha cha, bet kaip... Vėl už kunigaikščio kaip netekėsi?.. O Perlė nei žiūrėti nežiūrės į tave.

ŠARŪNAS *(piktai vos susilaikydamas).* Man nesvarbu... *(Susiėmęs už galvos).* Galvą man skauda... Tegul taip... Ji mano vergė... Aš seniams pažadėjau, kad ji bus mano jaukintinė!.. Girdi, Alūnai... Galvą man skaudą... Nors mano draugas esi, bet nekalbėk daugiau... *(Drebėdamas*

ir sukandęs dantis). Girdi! Nekalbėk daugiau, jei sau ir jai blogo nenori... *(Vaikščioja, susiėmęs galvą).*

ALŪNAS *(nustebęs sustoja ir dairosi į Šarūną).* Valdove, žmonės kalba, kad su tavim gyventi negalima, nes nelaimę gimdai, kas tik prisiglaudžia... Dabar tikiu, kad tiesa. Juokų nemėgsti ir su manim nejuokauk, nors ir galingas valdovas esi... Atiduok ją man!

ŠARŪNAS. Sakiau, nekalbėk daugiau! *(Eina į jį, veidu pasikeitęs).* Sakiau, nekalbėk — ir nekalbėk!.. *(Nusigręžia).*

ALŪNAS. Gerai. *(Eina į duris).* Pamatysim. Aš tau priminsiu, kada tu būsi ramesnis... *(Tyliau duryse).* O ji vis dėlto bus mano... *(Išeina. Duryse jis susitinka tris vyrus: Briedį, Balgūną ir kitą, du kunigo Rakalnio pasiuntiniu. Įėję menėn, jie stovi, bet Šarūnas nemato jų).*

BRIEDIS *(nusikosėdamas).* Che che...

ŠARŪNAS *(pakėlęs akis į juos).* Ko jūs? Kas čia?

BRIEDIS. Štai, atvyko pasiuntiniu pas tave nuo Rakalnio, senų Trakų valdovo... Atvedžiau...

ŠARŪNAS *(per dantis, tarytum juos jam skauda).* Aa! Sveiku būkita, sveteliu. *(Tiedu žemai nusilenkia. Šarūnas sėdasi kėdėn, Briedis ant suolo, svečiu stovi vidury menės, Balgūnas arčiau, antrasis už jo pečių).* Ką gi man pasakysita, geru sveteliu? Prisėskita!

BALGŪNAS *(nusilenkęs).* Ačiū! Valdove, nuo tavęs priklauso, ar bloga, ar gera tau pasakysiva; ar būsiva tavo svečiu, ar priešu iš čia išeisiva.

ŠARŪNAS *(vis tap pat, stovėdamas).* Kas atvyksta pas mane be ugnies ir kalavijo, kiekvienam yra šilta svečio vieta pas mano krosnį.

BALGŪNAS. Mudu ir norėjova sušilti pas tavo tėvų krosnį, bet štai, radova tave svetimoje menėj, kur ir krosnis apgesusi.

ŠARŪNAS. Kur aš esu, ten ir mano menė. Krosnis čia tuoj suliepsnos ir neapges jau, kol gyvas esu.

BALGŪNAS. Mudu atsiuntė pas tave Rakalnis, mūsų valdovas, garsiausias ir galingiausias Dainavoje kunigaikštis.

ŠARŪNAS. Tokio garsaus valdovo pasiuntiniu būdamu, dar man malonesniu svečiu esata. *(Nusišypsojęs).* Kurias gi dovanas man iš jo nešata?

BALGŪNAS. Jis nesiunčia tau nei aukso, nei sidabro, tik savo brolišką meilę, vildamasis, kad neatstumsi nuo savo širdies jo žodžių.

ŠARŪNAS. Gerai kalbi. Ko nori tavo valdovas? Jaučiu, nori man pinkles statyti.

BALGŪNAS *(pakėlęs ranką, o kairiąja glostydamas barzdą).* Seniai jau ugnimi blaška garsas Lietuvos giriose, kad didi nelaimė ištikusi tėvų šalį, kokios neatmena nei seniausias tarpu seniausiųjų, nei jie, nei jų protėviai: savieji savuosius ugnimi degina, savieji saviesiems karą skelbia,

savieji savųjų kraują upėmis lieja. Užteks! — meldžia mano valdovas: — jei užgavo tave kuris, krivių teismas Šventaragio slėny tepatenkins visus!

ŠARŪNAS *(kraipydamas galvą ir šypsodamasis)*. Mažai reikalauja tavo valdovas. Tai reiškia jo brolišką meilę? Pasakykita man, *(pasirėmęs rankom šonus)* ko kišasi į mano darbus jūsų valdovas? Aš dar nesu jam kelio pastojęs.

BALGŪNAS. Jis galingiausias visų galingųjų ne tik Dainavoje, bet ir ten, kur Nemunas plačiai teka, kur baltosios jūros siūbuoja... Toli eina garsas apie jo galybę: todėl liepė jam dievai prižiūrėti tėvų papročius... Jo žodis svarus ir ranka sunki.

ŠARŪNAS *(kėdėn sėsdamas)*. Pasakykita savo valdovui, tenebaido manęs, kad jo ranka sunki. Težino, kad mano ranka irgi nelengva, o kalavijas svaresnis, negu jo žodžiai. Ne vienas jau tai pajuto... *(Vis labiau pykdamas)*. Nebijau aš jo! Kad jis pasaulio valdovas būtų, nepabijotau... *(Pakilęs)*. Ei, tenebaido, nes... *(Sėdasi)*. Matai, kieno kėdėje sėdžiu.

BALGŪNAS. Viskas galingojo Perkūno rankose. Ką pirmą daužys jo ugninė strėla, kas žino?

ŠARŪNAS *(nusišypsojęs)*. Perkūnas turi dangų, kam jis turi žmonių darbais rūpintis? Kitaip čia vieni griuvėsiai liktų.

BALGŪNAS. Pasenau begyvendamas, daugelį žmonių mačiau bevaidilaudamas, bet tokių kalbų nesu girdėjęs ir nenoriu girdėti...

ŠARŪNAS *(nusišypsojęs)*. Vaidila esi? Iš kalbos supratau.

BALGŪNAS. Kalbu, ką liepė kalbėti tau kunigaikštis Rakalnis: jam gaila pralieto kraujo, ašarų... Jis prašo tave nekruvinti brolišku krauju savo kalavijo, kuris tiek pragarsėjęs. Taip liepia ir tėvų papročiai, ne mūsų pramanyti, bet dievų tėvams palikti.

ŠARŪNAS *(nekantriai)*. Žinau, žinau... Kas tie papročiai?.. Tada jų griebiamės, kai kito ko negalime. Kodėl anksčiau neatsiminė jų nei Perlis, nei Jorigis, nei Meškis, kai mane kamavo... Tebūtų tada Rakalnis jiems priminęs... *(Nusijuokęs)*. Bet varna varnai akies nelesa...

BALGŪNAS. Tai ką turiu pasakyti savo valdovui?

ŠARŪNAS. Pasakyk, tenekliudo manęs, kol mūsų keliai nesusidūrė, nes... Vėl sakyk, ką nori.

BALGŪNAS. Taip?.. Nenorėjai klausyti draugo žodžių, paklausyk dabar valdovo, kuris tau sako: dievai lėmė, kad visos Dainavos kunigai man paklusnūs būtų! Todėl reikalauju, kad liautaisi savųjų kraują liejęs. Jei tave nuskriaudė kas, man skųskis!

ŠARŪNAS *(suėmęs ranka kalavijo rankeną, atsistoja ir žengia nuo kėdės)*. Vargše, pasakyk savo valdovui, kad Šarūnas, kol turi kalaviją rankoje, niekam nesiskundė ir nesiskųs. Jis patsai savo priešams teisėjas, patsai sau valdovas ir kitų valdovų nežino... Ei, nekelkita meškos iš

laužo! *(Sukandęs dantis, prieina į patį Balgūną; tas atgal traukiasi į ugniavietę, o Šarūnas paskui eidamas)*. Pasakyk tai savo beprotėliui, utėliniam valdovui, tebijo manęs, nes... Šunų gurbon jį pasodinsiu, pančiais supančiosiu... Vienas jau sėdi pas mane... Neveskit manęs į piktybę, neerzinkit... Aš jam nedovanosiu jo kalbų...

BALGŪNAS *(nusigandęs)*. Valdove, aš nekaltas... Kas liepta, tai pildau...

ŠARŪNAS *(atsitraukdamas)*. Žinau, žinau... Tu nekaltas.

BALGŪNAS *(atsikvošėjęs)*. Pildau, ką liepė man valdovas. Nenori žodžių klausyti — sako — tegul ugnis ir kalavijas būna tarp mūsų! *(Atsigręžęs ima iš savo palydovo rankų kalaviją ir meta pas ugniavietę)*.

ŠARŪNAS. Gerai, seni, gerai... Dabar eikita neatsigręždamu, kad nepasivėluotuta. *(Vėl, kaip pirma, eidamas į Balgūną)*. Pasakyk savo valdovui, kad viena saulė danguje, vienas bus valdovas Dainavoje... Bet ar tai bus Rakalnis, dar tik vieni dievai žino. *(Balgūnas nori kažką pasakyti. Šarūnas moja jam ranka)*. Nekalbėk daugiau, seni, eik, sakau tau... Matai, širdis mano verda. Kad nepadarytau ko tavo žilam plaukui... Kad dėl valdovo nenukentėtai — tu gi laisvas vaidila, kurį turiu gerbti. Eik, seni, eik!.. *(Tas nusilenkęs išeina)*. Ten tave užgers midum... *(Vaikščiodamas ilgai nerimauja)*.

BRIEDIS . Veltui grasini Rakalniui.

ŠARŪNAS. Vistiek! Težino.

BRIEDIS. Su visu pasauliu imtis niekas negali. Rakalnis — ne Meškis. Jis ežeruose ir balose sėdi. Į jį ir neprieisi.

ŠARŪNAS. Ateis žiema, nuklos per ežerus ir balas tvirtus tiltus, tada rasim kelią ir į Rakalnį.

BRIEDIS. Bet žiemą geriau, šilumoje sėdint, ginti savo krosnis, nekaip ore šalti.

ŠARŪNAS. Tai ne naujiena mums. Gana iki šiol svyravau, abejojau... Dabar stipriai stoviu ant kojų ir žinau savo kelią... Jį man patys dievai rodo... Nuo pusiaukelės negrįšiu, nors ir Perkūnai traiškintų... Ne aš karo ieškojau... Laumės, likimo deivės, taip jau nulėmė mano gimimo dienoje.

BRIEDIS. Tiesa, ne mes karo, bet karas mūsų ieško, nors tai žmonės ir kalba, kad žmonių kūną valgome, krauju užgeriame.

ŠARŪNAS. Sugrįžo jau visi?

BRIEDIS. Jau. Nežinau tik, ar Žalvyris grįžo.

ŠARŪNAS *(sustojęs ties juo)*. Na, senasis mano drauge, pagamink visa, kad ryt saulei tekant būtų galima išjoti.

BRIEDIS *(nustebęs)*. Ryt anksti... Duotai nors atsilsėti, apšilti žmonėms.

ŠARŪNAS. Sušilsime, kai ateis vasara, arba pas Rakalnį Trakuose. Žinai, kur dabar josim?

BRIEDIS. Jorigis ir langus pražiūrėjo, mūsų belaukdamas.

ŠAŪNAS. Ir neatspėjai! Pas Rakalnį viešnagėn josime; jis dabar visai mūsų nelaukia ir ramiai šildosi pas krosnį, svajodamas, kad aš taip ėmiau ir nusigandau jo... O mes, kaip griausmas vasardienį, netikėtai jį užklupsime... Cha cha cha!.. Kol apsidairys, negeidžiami svečiai pas jo krosnį atsisės.

BRIEDIS. Tu gerai sumanei! Žinai, labai gerai, tegul tave dievai! Ir Jorigis nuvargs, mūsų belaukdamas... *(Nusijuokia)*. Che che che... Ir pagalbos negalės suteikti, nes patsai puolimo laukia.

ŠARŪNAS. O jau Rakalnio pasiuntiniai išjojo. *(Briedis neigiamai krato galvą)*. Žinai, sulaikyk juos, ne prievarta, bet taip... Šitas senis vaidila, manau, mėgsta midų... Užgerk tu jį taip, kad jis nors ligi ryt vakaro pamiegotų... *(Nusijuokęs)*. Nustebs sugrįžęs, kad ne Rakalnis, bet aš sutiksiu jį senųjų Trakų pilyje.

BRIEDIS. Jau aš tuo pasirūpinau. Meškio urvai pilni saldaus midaus ir geltonų vynų. Nors jisai ir ne gudas, bet matai, kaip gyvena: ne alutį, ne midutį, žalią vyną gėrė.

ŽALVYRIS *(už durų)*. Einam, bernai, drąsiai. Ką jis, kvailus mus regi, ar kuris kipšas? Reikia gi jam pasakyti... *(Įeina menėn; paskui jį Kriokys, Žubris ir kiti bernai bajorai)*.

BRIEDIS *(eidamas į duris)*. Ko jums, berneliai?

ŽALVYRIS *(pašiepdamas jį)*. Ko jums, berneliai?.. Dar klausia! Lyg nežino... *(Šarūnui)*. Šarūne, Briedis ar pasiuto, ar juokus sumanė su mumis krėsti? Bruka mūsų tarpan liškiaviečių žioplius. Ką mes su jais darysim? Negi karstysim ant kiekvienos sausos šakos pakelėje?..

ŠARŪNAS. Kam juos karstyti? Gal jie pasirodys tokie pat narsūs kareiviai, kaip mes.

ŽALVYRIS *(nustebęs)*. Kareiviai?.. Ne tam dar vakar mušėmės su jais, kad nūnai bičiuliautumės! Tai žmonių juokai, daugiau nieko!

KRIOKYS *(nusijuokęs)*. Ir reikia sugalvoti tokius dalykus? Jie gi mus pirmą naktį gali išpiauti.

ŽALVYRIS. Tam galvoje rūgštu, kas tai prasimanė.

ŠARŪNAS. Aš tai pramaniau, ir taip turi būti. Man daugel reikia kareivių, ir aš nenoriu, kad balyniečiai vieni tirptų nuolatiniuose mušiuose, kaip pavasario sniegas.

ŽALVYRIS. Niekados nelaikiau tavęs išmintingu, bet nesitikėjau tokio kvailumo... Šitaip, kaip sau nori, aš nejosiu nei iš kiemo; jok sau vienas.

KRIOKYS. Ir aš nenoriu, kad iš manęs žmonės juoktųsi.

VISI. Ir mes!.. Ir mes!..

ŠARŪNAS. Jūs visi toliau savo nosies nematote. Aš žinau, ką darau. Na, nemanote joti, kaip sau norite. Jokite namo; ten namie bus linksmiau *(nusišypsojęs)* su mergomis... Atsilsėsite, kol mes apsidirbsime su Rakalniu. Apsieisiu ir be jūsų.

ŽALVYRIS. Su Rakalniu? Tai naują žygį rengi?

ŠARŪNAS. Kas nepasiliks, ryt anksti išjos į senus Trakus.

ŽUBRIS *(linksmai)*. Tai man vyras! Kad kariauti, tai kariauti.

KRIOKYS. Bet kaip gi su liškiaviečiais?

ŠARŪNAS. Kaip pasakiau, taip ir bus.

ŽALVYRIS *(dairydamasis aplinkui)*. Na, kaipgi tai, bernai?.. Ar juokiasi iš mūsų, ar ką? *(Į Šarūną)*. Na, aš imsiu ir iškarstysiu visus tavo liškiaviečius.

KRIOKYS. Ne kitaip, tik juokiasi...

ŠARŪNAS *(Žalvyriui)*. Pamėgink, jei patsai nori kaboti, nors ir draugas mano esi. *(Visiems)*. Klausykite, mano karžygiai, — aš jus visus laikau savo draugais ir laikysiu. Aš nesitikėjau, kad man teks ir su jumis dar tuo reikalu kalbėti. Jūs tariate, mano nenusimanymas tai daro. Mieli mano karavadai, mes užvakar kovojome su Perliu, vakar su Meškiu, ryt teks su Jorigiu, Rakalniu, nes matote — *(rodo kalavijus pas ugniavietę)* ir jis baido mus kalaviju ir ugnimi. Girią kerta — skiedros lekia, žinote, — ir kas valandą mūsų, balyniečių, vis mažiau ir mažiau, ir ateis laikas, kada mes visai sutirpsim. Tada visi pakils prieš mus — ir kas gi bus tada, pasakykit? *(Visi tyli)*. Tylite. Taigi. Jau ir dabar Perlio ir Meškio žmonių drauge daugiau, negu mūsų, ir kad jie už mūsų pečių susijungtų su mūsų priešais, sunku mums būtų. Gal ne tiesa?

ŽUBRIS *(per nosį murmėdamas)*. Žinoma, tiesa.

ŠARŪNAS. Aš todėl nenoriu, kad būtų balyniečiai, liškiaviečiai ir kiti, bet kad visi būtų mano kareiviai, ir tiek! Girdite, vyrai? Mano kareiviai! Tegu ir jie drauge su mumis lieja kraują, užmoka už tai, kas per juos buvo pralieta. Ne tik juos, bet ir Perlio žmones paimsiu ir ir su jais prieš jų valdovų bendrą, prieš jų valdovų bičiulį trauksim... O jei pamatysiu ką blogo iš jų pusės, tada pažiūrėsim... O dabar ryt anksti, saulei netekėjus, išjosime į Trakus. Rakalnis žada mus kalaviju ir ugnim nugąsdinti — mes jam atnešim juos ir dar rankomis jo bičiulių. Na, kaip gi dabar, namo josite?

ŽALVYRIS *(kasydamas pakaušį)*. Tegu tave! Tai ir Pikulas pikčiau nesugalvotų. Ką turime daryti, bernai?

ŽUBRIS *(murmėdamas)*. Ką turim daryti? Žinoma, dabar suprantamas dalykas.

KRIOKYS. Jojam visi!

ŠARŪNAS. Tai pasiruoškit... Ir prižiūrėkite svečius liškiaviečius.

KRIOKYS. Jaunimas su mielu noru eina su tavim, tik žilagalviai tai... *(Moja ranka)*. Et, nustebs seniai, kai sužinos.

ŠARŪNAS. O Alūnas kur?

ŽUBRIS. Alūnas negali išjoti. Jis nukrito nuo žirgo ir mikstelėjo sau koją. Guli dabar.

ŠARŪNAS. Gaila... Na, dabar eikite ir renkitės kelionėn. Daugiau nemaištaukite... Aš gerai numanau, ką darau, o atskirai kiekvienam negi aiškinsiu... *(Susiėmęs už galvos)*. Galvą skauda.

ŽALVYRIS. Einam, bernai... Bet aš vis dėlto gerai neišmanau, kam tai visa... *(Krūptelėjęs pečiais)*. Juokai!.. *(Visi išeina)*.

ŠARŪNAS *(vaikščiodamas)*. Dar viena kliūtis nugalėta! Kokie šitie žmonės kvaili, dievai! *(Atsisėdęs ant suolo)*. Vai, nuilsau, nuvargau. *(Kvėpuoja, laikydamas galvą rankom)*. Žinai, Briedi, tau teks likti čia, Liškiavoje. Sakiau, Alūną paliksiu, bet jis dar jaunas, o čia reikia gerai žiūrėti ir liškiavičių ir Perlio. Nors be tavęs man, kaip be rankų, bet ką gi darysiu? Kitu negaliu tiek pasitikėti, kiek tavimi, senasis drauge.

BRIEDIS *(linktelėjęs galva)*. Žinau, bet ką padarysi. Čia reikia atsargaus žmogaus. Na, man tai ne naujiena... Nors ir kitur tau reikalingas būtau. *(Įeina Rainys su Kuoniu)*.

RAINYS. Dar vieną svečią tau atvedu, valdove: tavo motinos ir žmonos pasiuntinys.

KUONIS *(bučiuodamasis su tėvu)*. Taip skubėjau, taip skubėjau. Bijojau, kad pasivėluosiu ir nerasiu čia jūsų.

ŠARŪNAS. Kas gi tave čion siuntė?

KUONIS. Motulė siuntė; motulė liepė joti.

ŠARŪNAS. Gerai, tik kodėl pas mane, ne pas tėvą?

KUONIS. A? pas tave tai sena kunigienė, tavo motina, o motulė — tai pas tėvą. Ji liepė tau pasakyti, kad grįžtai ko greičiausia namo.

ŠARŪNAS. Kas liepė? Tavo motulė? *(Nusijuokęs)*. Kodėl ji man liepė grįžti?

KUONIS. Ne, kunigienė liepė. Nesijuok, kunigaikšti, tu dar nežinai, kas ten namie dedasi.

ŠARŪNAS. Vėl nerimsta? Dabar gi netoli esame. Vaikai, ir tie kelią čion suranda.

KUONIS. Namie labai gyvuliai krinta, maža jų jau beliko. Va, čia vaikščioja sveikas, čia krito ir padvėsė. Dabar ir žmonės sirgti ėmė. Kriviai kalba, kad tai Pikulas keršija, kam jo akmenį sujudinai. Sako, kol tu būsi kunigu, tol nebūsią žmonėms ramybės.

ŠARŪNAS. Tai kur gi aš dėsiuos? Negi pasikarsiu dėl žmonių kiaulių ir karvių?

BRIEDIS. Et, paisysi žmonių? O Džiangis ką tau sakė?

KUONIS. Džiangis nieko. Aš jo ir nemačiau išjodamas.

BRIEDIS. Na, tai visa — tuščios kalbos! Džiangis būtų pranešęs, jei kas būtų buvę rimto.

KUONIS. Dievažiai, ne vienos tik moterys kalba! Patsai esu girdėjęs klegant tą krivį, kuris seniau dažnai ateidavo pilin. Jis tai sakė akysna kunigienėm.

BRIEDIS. Visa tai — niekniekis. Geriau eiva, vaikel, valgyti. Išalkai juk, tokį kelią sukoręs.

KUONIS. Kaip šuva, tris dienas neėdęs. Ir vilką keptą suėstau. *(Eina su tėvu).* Vai, būtau ir pamiršęs. *(Grįžta atgal ir, išsitraukęs iš po juostos, duoda kunigaikščiui margintą lazdukę).* Kunigienė liepė ją įduoti tau į rankas. *(Nusigręžia ir eina paskui tėvą. Išeina abu).*

ŠARŪNAS *(vartydamas lazdelę).* Kas čia tokio, Rainy?

RAINYS *(paėmęs lazdelę).* Tai šventu raštu išrėžta. *(Skaito).* Tavo motina rašo bijanti krivių ir Džiangio ir visų... Mačiusi blogų ženklų ir sapnų ir ji ir Voverė... Bijanti dėl tavo gyvybės ir likimo, jei negrįši... Taip rodo ženklai, ir sapnai taip pranašauja... Meldžia abi, ir motina ir žmona, kad grįžtai ir atsargus būtai... Ir visa.

ŠARŪNAS. Kas yra?!. Ir aš regiu blogus sapnus. Ar nepasipainios mums čia liškiaviečiai? Gal ir blogai padariau?..

RAINYS. Ar blogai, ar gerai, kitaip negali, jei nenori atsižadėti savo siekimų.

ŠARŪNAS. Labai sunku! Ar tik ištversiu? Kur žingsnis, ten painiava, ten kliūtys... *(Moja ranka).* Mesiu gal visa ir gyvensiu, kaip kad tėvai gyveno.

RAINYS. Pervėlu jau, kelio tau nebėra atgalio.

ŠARŪNAS. É, kas bus, tesie. Nuo savo likimo vistiek nepabėgsi. *(Atsistoja).* Vai, kad žinotai, Rainy, kaip neapkenčiu savęs, kokis aš lepšis. Žingsnį žengiu, ir vis daugiau įsitikinu, kad aš — niekas ir nieko gero nepadarysiu.

RAINYS. Kodėl?

ŠARŪNAS. Kad ne tu, seniai būtau sudribęs, kaip kremblys po lietaus. Štai, kiek svajojau, sapnavau apie kerštą Perliui. Sakiau, už visus vargus, už skausmus atkeršysiu, o pamačiau Perlę — ir pagailęs paskydau. Tiesą man sakė senas Gelovinis.

RAINYS. Ir gerai padarei, kad veltui nenuskriaudei mergaitės. Atleidęs tam, kas keršto laukė, sunkiau jį nubaudei, negu galėjai kerštu nubausti.

IV

Trakų ežero krantas; iš dešiniosios pusės matyti plati ežero uodega; toliau girios; priešais taip pat ežeras, toliau salos... Iš kairės — kalnas, apaugęs lazdynų krūmais ir beržais... Už krūmų matyti tuoj pilies rūmų siena didelio Trakų ežero pusiausaly. Mėnesiena. Ant ežero kranto sėdi Rainys ir tyliai niūniuoja.

RAINYS.

Žalioj girelėj
  eglelė siūbuoja,
Aukštoj klėtelėj
  našlelė verkia,
Žodelius kalba:

Kad būtų taip lengva
  tam bernužėliui,
Kuris paliko
  mane našlaite,
Tai vargdienėle.

Kad jis taip matytų
  jauną mergelę,
Kaip aš matysiu
  savo bernelį,
Visų mieliausią.

Kad būtų taip lengva
  tam bernužėliui,
Kuris paliko
  mažus vaikelius
Tai vargdienėliais.

Kad jis taip matytų
  seną motulę,
Kaip jie pamatys
  savo tėvulį
Užtarytojėlį.

(Iš krūmų išėjęs Balgūnas atsistoja užpakaly Rainio. Tasai, jo nepastebėjęs, dainuoja toliau).

Vai liūdna, vai sunku
tam akmenėliui,
Kur giliai guli
šaltoj žemelėj
Kiauruosius metelius.

Dar liūdniau, dar sunkiau
jaunai našlelei,
Kuri be mielo
liko bernelio,
Su mažais vaikeliais.

Jos meilūs žodeliai
neiškalbėti,
Gražūs vardeliai
neišvardyti,
Patalai negulėti.

Vai slėgia galvelę
sunkus vargelis,
Graužia krūtinę
gailus ilgesys,
Skauda širdužėlę.

(Baigęs dainuoti, padeda šalia kankles ir, atrėmęs ranka pasmakrę, susimąstęs žiūri į ežerą).

BALGŪNAS. Kiek nūnai Lietuvoje našlių ir jaunųjų mergelių dainuoja panašiai! Gal tiek, kiek žuvelių šituose vandenyse... Kad visas tas ašaras surinktai, kurios per jus prasiliejo, kitas tokis ežeras būtų. Pasūro Lietuvos vandenys nuo ašarų — ir vis per jus. Ir kur dingo dievai, ko užmigo galingasis Perkūnas?

RAINYS *(nesijudindamas)*. Kad skausmo nebūtų, daina negimtų. Be dainos saldžiu miegu užmigtų tėvynė.

BALGŪNAS. Temiegotų geriau neprabusdama, negu turi dejuoti, ašarose paskendusi, kraujų paplukusi.

RAINYS. Žmogaus likimas — tai gobšus pirklys. Kas nori brangų daiktą nupirkti, brangiai turi mokėti. Ką mes, vien tik svajojantieji, vien tik dainuojantieji, suprantame, kas sielos galiūnų sumanyta?

BALGŪNAS. Ne galiūnas tai daro, ne didvyris sumanė, bet išdykėlis, kuris lieja žmonių kraują, žmonių ašaras, kaip vandenį. Ne didvyriai

puldinėja iš pasalų, kaip šunys kramto kaimynus, gesina nuo amžių degančias krosnis... Ne didvyris tasai jūsų valdovas, bet išgama...

RAINYS. Jis kuria naują Lietuvą, didžią, galingą...

BALGŪNAS *(karštai)*. Žmonių krauju, savųjų ašaromis nori sukurti sau garsius garbės rūmus, ir tu, vaidila, jį gerbi už tai? Atsakysi prieš dievus ir žmones! Tu jį sukurstei ir vis dar tebekurstai! Atminkita judu, kad kraujas ir ašaros blogi jūsų išdidžių rūmų pamatai. Paskęsita juose, ir liks nuo jūsų vardo, jūsų darbų tik sunkus atsiminimas, kaipo dievų prakeikimo ženklas. Kaip laimės trokšita, kad žmonės jūsų vardus užmirštų pirmiau, negu sudūlės jūsų kaulai, negu vėjas jūsų laužų pelenus išpustys.

RAINYS. Apmaudas kalba tavo lūpom. Gaila tau Rakalnio, kuris karžygiu žuvo savo pilies griuvėsiuose. Žmogau, nežinai, ką kalbi! Ne garbės ieško Šarūnas, bet nori sutvarkyti tėviškėlę, kad ji galinga būtų, sujungti visus jos sūnus, kad tėvynė, kaip saulė, žibėtų, kad prieš ją visas pasaulis drebėtų. Dievai jam siuntė šitą sumanymą, dievai jam ir padeda laimėti.

BALGŪNAS *(neigiamai kraipydamas galvą)*. Ne dievai jam įkvėpė šitą sumanymą, bet Pikulas glumą galvon įdėjo... Ne tėvynę jis myli, bet save. Ne kad prieš ją drebėtų visi, bet prieš jį — štai, ko jis nori! Jūsų visų akys apdumtos, ir nieko jau nebematote. Kvailys, nesupranta, kad neįvykdomų norų yra pagautas, — norų, kurie pražūtin jį stumia — ir mus visus drauge.

RAINYS. Kodėl neįvykdomų? Ar garsusis Vydievutis nebuvo pasiekęs, ko dabar siekia Šarūnas?

BALGŪNAS. Kas buvo — praėjo ir nebesugrįš. Žmogus dukart jaunas nebūna, nors ir labai to pageidautų. Dar tokiam darbui, kad jis ir reikalingas būtų, kelių karžygių eilių maža. Dievų nesibaidota, kraujo žmonių nesigailita, todėl neįvykdomų norų svajonės judu ir svaigina.

RAINYS *(liūdnai)*. Ar manai, kad man negaila savųjų pralieto kraujo, kad manęs neslėgia žmonių ašaros? Aš ir nežinojau, kad galiūnai taip brangiai apmoka savo darbus! Vai, nėra man ramybės nei šviesią dienelę, nei tamsią naktį minkštame patalėly, nes ir mano kaltės yra Šarūno darbuose. Bet aš kenčiu, skaudžiai kenčiu ir tyliu, nes — tai žmogus ne tokis, kaip mudu. Kas mum sunku ištarti, apie ką galiva tik dainelėj svajoti, jis lengva širdimi vykdo. Nors dieną ir naktį vaidenasi akyse deganti pilis, kurioje žuvo Rakalnis, bet atkalbinėti, ką Šarūnas sumanęs, ką aš jam patsai buvau įkvėpęs, dabar jau vėlu. Bent man jau vėlu...

BALGŪNAS *(galvą nuleidęs)*. Taip buvo tylu, taip ramu tėviškėj! Visi gyveno, kaip dievai liepė, kiekvienas dirbo linksmai savo darbą: kas medžiojo, kas laukus arė, kas bites kopinėjo, ir viskas buvo gerai. Pasikėlė

jisai iš balų, iš pelkėtų ežerų, kaip šmėkla, kaip Pikulo pasiuntinys, sukėlė prieš tėviškę gudus ir lenkus, paskui patsai, kaip maras, raudona skarele mosuodamas, nuo Dainavos krašto iki kitų Lietuvos kraštų, aitvaru lakiodamas, ugnį ir kalaviją nešdamas, gaisais dangų suskaidrino, kaip aukso aušrele apklostė. Kur žengia, ten kraujas, ten gaisrai, ten vieni degėsiai lieka.

RAINYS *(tyliai, lyg sau vienam)*. Ne tiek jau kaltas, kiek nusakai. Daugel vargo matė, verste vertė jį žmonės kraują lieti, naujųjų žygių imtis, keršto ieškoti. Kam jį skriaudė Meškis ir Jorigis, kam užgavo jo širdį Rakalnis? Nevisada jis karo ieškojo, bet dažniausia jo karas, kaip ir šis su Rakalniu.

BALGŪNAS. Kam įžeidė Meškis? Dievai aukščiausieji! Aklas esi, kad nematai, kurčias, kad negirdi, beširdis, kad nenujauti! Pasakyk, per kieno žemelę jis jojo, per kieno grįžo, gudus sukiršinęs? Kieno kraštas labiausiai galėjo nuo gudų keršto nukentėti? Meškio ir Jorigio! O ar klausė jis jų, ar pasakė jiem nors gerą žodelį, žygin išjodamas? Šarūnas nemėgsta galvos nulenkti nei prieš juodą, nei prieš žilą plauką. Daug kartų kalbėjova apie tai su Rakalniu, kuris mylėjo savo tėvynę ne taip, kaip judu su Šarūnu, kuriu tik save mylita. *(Atsisėda ant kito akmens)*. Vai, drauguži mano iš mažų dienų, iš pasalų puolė tave priešas, bet tu parodei, kaip reikia mirti galiūnui. Sukūrei sau laužą iš aukštos savo pilies, ir vėlė tavo, su dūmais pakilusi, nuvyko tėvų šalin, dausosna. Ten skundžiasi ji, kad neatkeršytas esi, kad sveikas liko ir laimėjimu džiaugiasi žmogžudys, tavo priešas. Bet nedejuok, vėle mieliausia! Kol mano senos kojos dar manęs klauso, išvaikščiosiu aš plačius kelius ir siaurus tėviškėlės takelius, apeisiu visus kraštus, kur tik skamba mūsų graži kalbelė, kur aida mūsų dainelės — garbindamas, garsindamas tavo narsumą, kad pamatytų ir seni seneliai ir jauni berneliai, kaip miršta didžiūnai. Nuo krašto, kur saulė močiutė teka, iki jūrų mėlynųjų eisiu, visur audrindamas žmonių širdis, keldamas iš girių gilumos, iš nakčių tamsumos keršto troškimus tavo nedraugui, apgauliam Šarūnui...

ŠARŪNAS *(išėjęs iš krūmų)*. Ee, vaidila, ką sumanei? Ko gi sėdi, ko nesiskubini sukelti prieš mane visus kraštus? Kaip galėjai laukti, sėdėdamas žmogžudžio pily nuo ankstaus ryto iki tamsios nakties, saldų midų begerdamas? Ar neįspėjau tavęs, kad Rakalniui, nieko nelaukdamas, kalaviju ir karo žygiu atsakysiu? Ne aš juk karą skelbiau, tik man jis skelbė...

BALGŪNAS. Apgaule apsvaigino mane tavo žmonės, žaliu midum, geltonu vynu nugirdė, ir nesuspėjau jam tavo žodžių pranešti. Štai, grįžau ir nesuradau to, kuris mane siuntęs pas tave buvo!.. Pelenus ir griūvėsius užtikau...

ŠARŪNAS. Ar manai, Rakalnio vėlė tave apgintų, jei aš, tavo kerštо pabūgęs, lieptau tave ežere nuskandinti? *(Balgūnas, lyg nusigandęs, tyli).* Girdėjau, kaip mane peikei. Aš visai ne tokis, kaip mane manai, nors ir daugel tiesos pasakei.

BALGŪNAS *(pasikėlęs).* Širdį man sopa, valdove, kad žuvo draugas, ir aš dėl to kalčiausias. Per tai ir kalbu. Kiekviena vietelė čia man brangi, o daugiau jų nebematysiu; per tai ir sėdžiu čia ir atsitraukti negaliu. Širsk neširsk, man vistiek.

ŠARŪNAS. Aš neširstu ant tavęs, nors ir daugel man blogo padarei ir žadi dar daugiau padaryti. Tu man sielos ramybę sudrumstei savo žodžiais. Kur aš kitus kaltus maniau, tu parodei, kad ten aš kaltas. Kur maniau, kad aš tik gyniau save, tu parodei, kad nuo manęs gynėsi... Na, tiek to! Gerai, kad pralietas kraujas bus tėvynės naudai.

BALGŪNAS. Nematau tavo darbuose tėvynei naudos. Kad trims dienoms kelio tavo valdomieji kraštai padidės? Brangiai už tai mokėjai ir dar brangiau mokėsi. Nenorėdamas brisi toliau, kol pražūsi. Nėra ir nebus tavo kūnui ir sielai nei atilsio, nei ramybės šitame pasauly.

ŠARŪNAS *(nusigręždamas nuo jo).* Kranksi, kaip Pikulo paukštis, juodasis kranklys. Aš nepaisau. *(Žingsniuoja ten ir atgal).*

BALGŪNAS. Tik teisybę tau sakau. Niekas tau jos nesakė — aš pasakiau. Žinok, kad neduos tau ramybės nei nuskriaustosios protėvių vėlės, nei tavo sąžinė, neduos tau atsilsėti nei žmonės, nei tu patsai atilsio sau rasi.

ŠARŪNAS *(ties juo sustodamas).* Ką sąžinė? Sakei, kad aš tik save myliu, ne savo kraštą. Gal ir taip, aš nenumanau, bet žinok, kad ir aš norėjau gyventi, kaip kad kiti gyvena. Kam verste privertė mane ginklo imtis?

BALGŪNAS. Tūkstančiai gyvena be karo žygių, be ugnies, be savųjų kraujo praliejimo ir labiau nuskriausti, negu tu buvai. Laimė tik tai, kad taikoje su visais žmogus gyventų, kad savųjų neskriaustų, savo kraujo nelietų, iš akių ašarų nespaustų...

ŠARŪNAS *(nusigręždamas).* Gal kitiems laimė, bet man viena kančia tokis gyvenimas. Buvo tamsu, kol praeities dainose suradau saulę. Ir ramu dabar. Tik kad jėgų nepristigtų. *(Vėl sustojęs ties juo).* Vėl kas? Atsilsėsiu — jų vėl atsiras. Pastatysiu čia, šitoje saloje, *(rodo ranka)* didelę pilį iš akmens ir ąžuolo, pargabensiu čia savo šeimyną ir atsilsėsiu, apsigyvenęs ilgam laikui pas Rakalnio krosnį. Kas man trukdys? Jorigiui gana ranką ištiesti — ir jis mano draugas. Turiu ten užtarytoją, kuris tai žadėjo... Ir ištiesiu, nes tu patsai parodei, kad jie turėjo tiesą taip elgtis, kaip elgėsi. Visiems kitiems aš parodžiau, kad mane užgauti — blogas žaislas... Pastatysiu čia pilį, didesnę ir tvirtesnę, kaip Liškiava.

BALGŪNAS. Įėmei gi Liškiavos pilį.

ŠARŪNAS. Tai aš. Bet kas būtų kitas galėjęs? ..

BALGŪNAS. Rakalnio giminė garsi, ji neužmirš keršto. Ir kiti kunigai valdovai, kurie pabūgs Rakalnio likimo, neduos tau ramybės, kol nugalės tave. Dargi ir Meškis ne tavo rankoje. Nenusileis jis tau lengvai. Ir sūnūs jo neužleis tau savo tėviškės. Nebus tau ramybės nuo tų, kuriuos nuskriaudei. Aš tik viena ausimi girdėjau, kas darosi tavo tėviškėj, o nenorėtau būti tavo vietoje.

ŠARŪNAS. Ir gerai. Tu vaidila, tu dainuoti moki, bet kalavijas nukaltas ne tavo rankai — todėl baisi tau mūšio daina.

BALGŪNAS. Ateis laikai, pajusi, kad ir tavo rankai bus sunkus plieno kalavijas.

ŠARŪNAS *(vėl imdamas žingsniuoti)*. Tu manai, kad aš, atsisakęs nuo savo sumanymų, pusiaukelėj sustosiu ir išgyvensiu likusį amžių pas krosnį tarp moterų? Aš nūnai pavargęs esu, todėl kalbu taip, bet ryt, atsilsėjęs, kitaip kalbėsiu. Ei, vaidila, aš nežinojau, kad pasauly gyvenau, o dabar žinau. Tegul sau keršto šaukia visi, aš nebijau: ar žūsiu ar valdysiu visą pasaulį, kaip kad Vydievutis jį valdė! Tekeikia priešas mane dabar, bet žavėsis visi vėliau mano žygiais, kaip žavisi Vydievučio gadyne.

BALGŪNAS. Vydievutis tėvynę gynė nuo priešų, o tu duobę jai kasi. Tu nekaltai kankini savuosius.

ŠARŪNAS *(vėl ties juo susilaikęs)*. Tu nieko nesupranti. Aš ne duobę kasu, bet ruošiu tėvynei šviesią ateitį — naują tėvynę kuriu, apie kurią tu ir įsivaizduoti nedrįsti, ramybės skelbėjau!

BALGŪNAS. Tu sėji grūdus, kurie skaisčiu želmeniu nesužels, nesudygs, neprinoks tavo sėti rugeliai! Jei ir dygs — ne tau jie sunoks, ir ne tu juos piausi.

ŠARŪNAS *(numojęs ranka)*. Tai kas. Man pakaks to, ką aš būsiu padaręs. O dabar, seni, gali eiti ir kelti kerštą, bet žinok, kad aš tavo pėdom josiu. Gėrė mano žirgas Neries vandenį, atsigers ir baltosiose jūrose.

BALGŪNAS *(linguodamas galvą)*. Pagyvensime — pamatysime, pamatysime... Aukštai ereliu nori skristi... *(Eina šalin)*. Vai, keliasi audra prieš tave, kokios nelauki.

ŠARŪNAS *(žiūrėdamas įkandin)*. Sena pelėda! .. *(Sėdasi ant to akmens, kur sėdėjo Balgūnas. Atsirėmęs ant klupsčio ir parėmęs ranka pasmakrę, sėdi kurį laiką susimąstęs, žiūrėdamas priekin)*.

ŽALVYRIS *(krūmuose)*. Kunigaikšti, kur čia esi? Niekaip tako neatitinku.

ŠARŪNAS. Aš čia. Ko tau reikia?

ŽALVYRIS *(krūmuose)*. Žinias nešu nuo Džiangio ir Briedžio. *(Išėjęs)*. Apsidraskiau visas, galas imk... *(Žiūrėdamas į rankas)*. Tik dabar pa-

siuntinys atjojo. Žinios tokios, jog geriau, kad jas tuojau sužinotai. Maniau, kad miegi, bet nuėjau — sako, išėjo, o kur, niekas nežino. Senis čia kažkokis kelią parodė. *(Rankioja šipus iš rūbų).* O čia eidamas įlindau tankumynan, paskui kažkokion duobėn patekau... Visur šipai...

ŠARŪNAS. Kokios žinios?

ŽALVYRIS. Daugel jų, net nežinau, nuo kurios pradėti, — ir viena už antrą piktesnė. Pirmiausia, Perlės jau nebėra Liškiavoje.

ŠARŪNAS *(atsikėlęs).* Perlės nebėra? Ką gi, mirė?

ŽALVYRIS. Kad būtų mirusi, bet — išvogė Alūnas ir nudūmė su ja, kur pipirai dygsta.

ŠARŪNAS *(sudavęs sau ranka į koją).* Ko Briedis, ko tas senas vėpla žiūrėjo? *(Sėsdamas).* Aš jam parodysiu!

ŽALVYRIS. Gal Briedis ir vėpla, — žmonės seniai tai kalba, — bet tau ištikimas, kaip šuo, ir čia nieku dėtas. Alūnas tyčia nuo žirgo krito, kad liktų Liškiavoje, ir kojos visai nemikstelėjo, nes tą patį vakarą, kai išjojome, nudūrė sargybinį, pasisodino Perlę žirgan, ir nespėjo kiti apsižiūrėti, kai dūmais pranyko.

ŠARŪNAS. Perlis liko?

ŽALVYRIS. Liko, liko! Vienas pasiliko ir dabar, sako, plaukus rauna, tave ir mus visus taip keikia, jog net klausyti koktu.

ŠARŪNAS *(atsikėlęs vaikščioja ten ir atgal pakrašte).* Tai Alūnas, tai Alūnas! Nesitikėjau... Ir dar draugu laikiau! Na, kad ne Voverė, aš jiems primintau dabar... Ir savąjį dar nudėjo... Nedovanosiu, kaip dievai mato, nedovanosiu. *(Vėl sėdasi ant akmens).*

ŽALVYRIS. Nieko jam nepadarysi. Lietuva plati, o žmogus — ne žvėris, nesuseksi. *(Nusijuokęs).* Alūnas — viktas bernas ir į mergas, kaip ožys. Kad jam patiko kuri, per ugnį lįs.

ŠARŪNAS. Gerai, kad Perlis liko... *(Pasikėlęs).* Jis savąjį nudėjo... Nieko, dar susitiksiva... *(Vaikščiodamas).* Tesusitiksiva tik...

ŽALVYRIS. Antra naujiena tokia: žmonės kalba Meškis grįžtąs ir vedąs su savim gudus sau pagalbon. Teks traukti mums namopi.

ŠARŪNAS. Tai gerai. Dabar Liškiavos žmonės aiškiai pamatys, kas jų draugas, gynėjas, kas priešas engėjas.

ŽALVYRIS. Kad taip būtų! Tik nelaimė, kad žmonės, nugirdę, turšia, kaip bitės avily, ir Perlio ir Meškio tėviškėje. Teks mums vėl kraujuose maudytis. Gaila man tavęs, Šarūne.

ŠARŪNAS. Nesigailėk. Pasiuto žmonės... Perlengva jiems buvo mano ranka.

ŽALVYRIS. Ką gi? Minkštos gudo duonos paragauti panoro.

ŠARŪNAS. Teparagaus kitos; jei tik jie nesiliaus turšę, patirs, kaip ji rūgšti.

ŽALVYRIS. Rūgštu bus, bet mums pirmiesiems. Dar nežinai, kas Balyne dedasi. Jau aš čia ir paporinti nemoku.

ŠARŪNAS.Kas tokio?

ŽALVYRIS. Štai, geriau pašauksiu pasiuntinį. Teporina. *(Eina krūmuosna; eidamas).* Kad tik vėl neįkristau duobėn.

ŠARŪNAS *(ilgą laiką vaikščioja pakraštėje, paskui sėdasi ant akmens ir pasirėmęs ranka galvą).* Tiesą sakė Balgūnas... Na, pažiūrėsim, pažiūrėsim!.. Kieno bus viršus...

RAINYS. Kieno bus, tavo bus, nors vargo dar nemaža patirsi.

ŠARŪNAS. Aš jo nesibaidau. Gausingą priešą garbingiau nugalėti, negu vieną...

RAINYS. Laimi ne gausingi, bet siela ir narsumu galingi.

ŠARŪNAS *(ramiai).* Manau, narsumo man ir mano karžygiams nepristigs... *(Vėl abu tyli; praslinko ilgokas laikas).*

ŽALVYRIS *(grįžęs su pasiuntiniu).* Štai, ir pasiuntinys. *(Pasiuntiniui).* Pasakok, ką žinai.

ŠARŪNAS *(tiesiai sėdėdamas ant akmens, abi ranki pasidėjęs ant kelių).* Kas tave siuntė?

PASIUNTINYS. Džiangis... Senoji kunigienė... Vėl nežinau. Liepė joti pas tave ir išpasakoti visa, tai ir jojau.

ŠARŪNAS. Kas tau liepė pasakoti?

PASIUNTINYS. Džiangis liepė, o gal ir kunigienė, ar aš žinau?

ŠARŪNAS. Kam gi tave siuntė? Ar serga ten kas?

PASIUNTINYS. Kad namo grįžtai juo greičiausia. Pas mus baisu.

ŠARŪNAS *(susiraukęs, per dantis).* Kas tokio? Porink greičiau!

PASIUNTINYS. Aš nežinau, kas porinti. Kai tik išjojote karan, ėmė labai sirgti gyvuliai. Žmonės skundėsi, kad tu kaltas, kam Pikulo užkeiktą akmenį iš vietos sujudinai, ir dabar per tave juos nelaimė ištikusi. Girdėjau, kad ir kriviai taip kalba.

ŠARŪNAS. Žinome jau.

PASIUNTINYS. Žinote jau? Žmonės kalbėjo, kad dievai reikalauja aukų iš jūsų. Visi laukė jūsų parjojančių. Paskui pasklydo gandas, kad namo negrįšite, kad karan toliau nužygiavote, net į Rakalnį. Pasiuto tada visi — maži ir dideli, vyrai ir moterys; kuopą norėjo šaukti ir tave traukti krivių ir seniausiųjų tarybos teisman...

ŠARŪNAS *(nusišypsojęs).* Aš jiems tokį teismą būtau parodęs, jog būtų pamiršę, ką ryto laiku buvo valgę.

PASIUNTINYS. Vėliau ėmė ir žmonės labai sirgti. Dievai žino, kokia ten liga: štai sveikas buvo, čia vienu matu uždegė žmogų ir, kaip matai, jau nėra jo. Po penkis ir daugiau kasdien mirė — ir juo toliau, tai vis daugiau žmonių susirgdavo. Tada kažkas paleido kalbas, kad tu užliejai

Meškio pily krosnį, ir jo protėvių vėlės dabar piktai kerštauja; paskui ėmė kalbėti, kad krivius išvaikei Liškiavoje ir žynyno ugnį šventam alke užliejai, ir todėl sirgs žmonės, kol visi išmirs, ir tu patsai žūsi... Ir ką dar kalbėjo, jau nebeatmenu! Džiangio bajoro vos nenužudė. O blogiausia buvo, kai grįžo Kindės Tautvilas.

ŠARŪNAS *(atsistoja, nustebęs)*. Tautvilas grįžo?.. Ar sapnuoji, ar tau nesivaimėja?.. Iš dausų krašto juk niekas negrįžta...

RAINYS *(vienan žodin)*. Tautvilas grįžo?.. Ar galimas dalykas?!.

PASIUNTINYS. Grįžo, kunigaikšti, grįžo ir geriau būtų negrįžęs. Sako, sirgęs ten ilgai, nes buvęs tik sužeistas, o ne nukautas. Lenkai jį gydę ir išgydę, paskui uždarę, bet jisai pabėgęs. Kelias savaites klaidžiojęs giriose, vos badu nemiręs. Tik miškinis, sako, pasigailėjęs ir kelią jam namo parodęs... Senelis, sako, tokis, visai apaugęs samanomis, barzda iki juostos ir žalia... O minta tai vis medumi.

ŠARŪNAS *(atsisėdęs)*. Sakyk tu? Stebėtina!.. Ir kas tikėjosi... Na, dabar nekeiks manęs sena Kindė, kaip kad seniau keikdavo.

PASIUNTINYS. Kindės jau nėra: mirė šita baisia liga, dar sūnui negrįžus. Kai pargrįžo, lyg pasiuto ir jis ir visi... Norėjo pilį sudeginti, bet apsigynėm; paskui žmonės sudegino savo kiemus, tvartus — visa, ką turėjo, ir patys išsiskirstė ir nukriko, kur kas, po visas girias. Balyno dabar jau nebėra, tik degėsiai liko, kaip akim mesti. Tautvilas įsilaužė Gelovinės pilin ir sėdi dabar ten... Kunigu save vadina... Daug žmonių jau klauso jo... Pilvingį mėgino pagrobti ir Vinkšninę, bet nepasisekė jam...

ŠARŪNAS *(stojasi ir vaikščioja, gniauždamas rankas)*. Taip, taip... Tegul... Sugrįšiu, parodysiu, kur panašiems kunigams vieta... Ant sausos šakos pakarsiu. Pažins mane visi. Dar nežinojo iki šiol, kas esu. *(Vėl atsisėda)*.

PASIUNTINYS. Girdėjau, vieni sako, kad kriviai taip liepė, kiti kalba, kad vis tai per jaunąją kunigienę.

RAINYS. O kunigienė kuo čia dėta?

PASIUNTINYS. Visaip žmonės pasakoja. Kalba, kad jauna kunigienė, dar merga būdama, jam buvo pasižadėjusi.

ŠARŪNAS *(sudavęs ranka per klupstį)*. Štai kodėl ji gabijon bėgo?.. Dabar suprantu... *(Pasikėlęs ir vėl sėdasi)*. Na, na, porink toliau.

PASIUNTINYS. Sakė, Tautvilas kunigienę iš tavo namų mėgino išvilioti, bet tėvas sukliudė; tai paskui jėga pagrobti kėsinosi, pilį norėjo sudeginti... Ir dabar dar grasina... Ir maža dar ką žmonės kalba. Ką ten porinsi viską. *(Nutyla)*.

ŠARŪNAS *(pasikėlęs eina į pasiuntinį ir, suėmęs jį už paties, sukandęs dantis, kalba)*. Porink. Viską porink, ką žinai!.. Jei vieną žodį sumeluo-

si, ar paslėpsi ką... Pasirodys vėliau... Gyvam kailį nulupsiu... Ugny gyvą iškepsiu, kaip vėžį... Viską porink ir nemeluok...

PASIUNTINYS *(nusigandęs, slenka užpakaliu)*. Kam turiu meluoti? Ką žinojau, viską porinau.

ŠARŪNAS *(taip pat)*. Daugiau nieko nežinai? *(Paleidžia jį)*.

PASIUNTINYS *(drebėdamas)*. Girdėjau iš mergų, kad tėvas... Ją labai... Barė... *(Dantimis kalendamas)*. Uh-ha-ha... Kai verkė, kad art... Aš pats mačiau... Gal tai me-elas... Vos nepamiršau... *(Susiėmęs už galvos)*. Ką gi dabar... Aa, kai aš jojau, išėjo Eglė, Briedžio duktė, ir sako... Pasakyk Šarūnui, kad ne tik... Ne tik brolis vienai žodį duoda, o kitą veda... Pasakyk... Kunigienė liepia...

ŠARŪNAS *(susiėmęs už galvos)*. Eglė taip sako?.. *(Atsisėdęs, ilgai tyli)*. Ir ką ji tuo norėjo pasakyti...

ŽALVYRIS. Ot, paisysi mergos. Supyko ant Alūno.

ŠARŪNAS. Aa... Eikite dabar... Eikite visi... Ryt... Pamatysim... *(Nusilenkęs, į klupsčius alkūnėm atsirėmęs, žiūri priekin)*.

ŽALVYRIS. Valdove, turiu pasakyti, kad mes visi sumanėm joti namo.

ŠARŪNAS. Kai liepsiu, tada josite.

ŽALVYRIS. Kaip tai — liepsi? Mes juk ne vergai.

ŠARŪNAS. Jūs mano kareiviai, aš jūsų vadas ir valdovas, ne vardu tik...

ŽALVYRIS. O jei mes išjosim?

ŠARŪNAS. Pamėginkite tik!

ŽALVYRIS. Žiūrėk tu jo!.. Ai, gali būti bloga...

ŠARŪNAS *(moja ranka)*. Pamatysim. Dabar eikite visi lauk! *(Žalvyris ir pasiuntinys eina)*.

RAINYS *(pasikėlęs, eina prie Šarūno ir, padėjęs jam rankas ant pečių)*. Drauge mieliausias! Rytas geresnis už vakarą... Tau reikia atsilsėti — eik, prigulk patalan.

ŠARŪNAS *(susimąstęs)*. Teisybę Balgūnas sakė... Audra kyla. Anksčiau — tai tik žaibavo.

RAINYS *(suėmęs Šarūną už smilkinių)*. Galva tavo kaip ugny dega: perdaug nuvargai nūnai. Nebijok, drauge nelaimingasis, audros! Praslinks ji, kaip užėjo, kad tik sveikas būtai... Eik, prigulk, o aš tau žolelių parinksiu, midaus pagaminsiu, kad neapsirgtai. *(Suėmęs už rankos)*. Perdaug širdis muša, reikia tau atilsio...

ŠARŪNAS. Ir už ką?.. Už ką, pasakyk, Rainy, ir dievai prieš mane?!. Ar ne skairiai jiems visuomet aukojau?.. Kam jie tą ligą leido? *(Sugniaužęs kumštį ir pakėlęs į dangų)*. Na, kad taip...

RAINYS. Nekalbėk nieko, drauge! Nebark dievų: iki šiol tau sekėsi ir toliau seksis... Jie žino, ką daro. Eiva, drauge, eiva...

ŠARŪNAS. Ir Voverė!.. Aš ją beveik juk pamilęs... Ir ji dabar... Eik, eik, palik mane, aš tuojau pareisiu... Tik truputį dar vienas pabūsiu, pagalvosiu... *(Atsistodamas).* Galva svaigsta, lyg girtas esu... *(Atsisėda vėl).*

RAINYS. Einu, pagaminsiu tau vaistų... Tik nesėdėk čia ilgai... Miglotas vakaras nesveikas, o tu kaip drugyje... Nesėdėk ilgai, apsirgsi... Bus blogiau tada...

ŠARŪNAS. Gerai, gerai... Palik dabar mane vieną.

RAINYS. Gerai, aš einu. *(Nueina. Šarūnas ilgai sėdi rankom pasmakrę parėmęs. Temsta vis labiau, debesys užkloja mėnulį, pakyla vėjelis, medžiai ima švokšti. Ant ežero pasirodo miglotas moteriško asmuo).*

MERGA. A a a! Ai i i!

ŠARŪNAS *(pakėlęs akis ir pamatęs ją).* Kas tu?

MERGA. Aš akmenin užkeiktos mergos vėlė. Aš pamilau bernelį, atidaviau jam savo vainikėlį, o jis mane apgavo... Motulė sužinojo ir prakeikė mane.

ŠARŪNAS Ko verki? Ko nori iš manęs?

MERGA. Kam mane nuskriaudei? Aš tau nieko blogo nebuvau padariusi... Ir niekam... Tik vieną kartą motulės nepaklausiau, ir prakeikė mane.

ŠARŪNAS. Kaip aš tave nuskriaudžiau? Aš nepažinau juk tavęs visai.

MERGA. Kaip nepažinai? Aš seniau kryžkelėj stovėjau. Visi mane tada gerbė; kas tik eidavo, tai pas mane prisėsdavo atsilsėti, ar vienas, ar tai dviese, ar trise būdavo... Pasakodavo, kas dedasi pasauly, o kai kas dar manęs ir pasigailėdavo... Man tas buvo labai malonu: niekas manęs nesibaidė. O dabar, kai tu mane išjudinai iš vietos, parritinęs namo, guliu aš dilgėlėse patvory, ir niekas pas mane nebeateina, visi manęs neapkenčia, baidosi, keikia; vaikai net akmenimis svaido... Bet aš blogo niekam nesu padariusi. Per tave žmonės veltui mane apkalba.

ŠARŪNAS. A, tai tu Pikulo akmens vėlė. Gerai, kai parjosiu, liepsiu tave vėl ton pačion vieton pastatyti.

MERGA *(liūdnai).* Kas iš to? Manęs jau dabar niekas nebemylės... Ten gyvuliai serga, žmonės serga ir miršta... Visi mane kaltina, kad keršiju... O aš nieko niekam nesu blogo padariusi. Niekas daugiau manęs nebemylės ir baidysis visi i...

ŠARŪNAS. Gal žinai, kodėl žmonės serga?

MERGA *(liūdnai).* Ne, aš nieko nežinau... Žinau tik, kad ne per mane... *(Vėjas papučia labiau, ir merga nyksta; nykdama).* Va a i i, aš nelaiminga vargdienėlė... *(Pranyko).*

ŠARŪNAS *(dairydamasis į visas šalis).* Nėra jau jos?.. Pranyko!.. Ar tai sapnas buvo... Kur gi ji būtų dingusi?

VĖLĖS. Mes čia! Mes čia! .. *(Ant ežero pasirodo miglose vėlių eilės).*

ŠARŪNAS *(tyliai). Kas jūs?* Ten buvo viena, jūsų gi tiek daug.

PIRMOJI VĖLIŲ EILĖ. Mes tavo giminė; mes tavo protėvių broliai: mes Meškio protėvių vėlės.

ŠARŪNAS *(nustebęs).* Meškio protėvių vėlės? Ką jūs čia, toli nuo savo namų nuklydusios, veikiate?

VĖLĖS. Šalta mums! Užgesinai krosnį, pas kurį gyvenom, išvijai mus... Šalta dabar mums, nėra kur nei prisiglausti, nei sušilti.

ŠARŪNAS. Aš gi ten krosnį vėl liepiau įkurti. Ko jūs pas ją nesišildote?

VĖLĖS. Ten jau kitos vėlės... Mūsų tenai jos nebeleidžia.

ŠARŪNAS. Tai kuo galiu jums padėti?

VĖLĖS. Nieku dabar... Laužo laukiame, kuris tave sudegins... Sušilsime tuomet, sušilsime... *(Vėjas papučia, girios ima ūžti, visos vėlės siūbuoja, o pirma eilė nykdama).* Huuuu! .. Sušilsime... *(Kitos).*

— Ir mes tavo laužo laukiame... Ir mes nepadausotos... *(Dar kitos).*

— Mes, kurias išvijai iš šitos pilies... *(Vėl naujos).*

— Mes, kurių krosnis sudeginai... *(Dar naujos).*

— Mes, kurie žuvome, gindami nuo tavęs tėvų ir protėvių krosnis...

— Matai žaizdas. Tavo ranka man jas padarė. *(Rodo savo žaizdas).*

— Mūsų motinų, tėvų ir vaikų ašaros ramybės mums neduoda *(Vis dar naujos).*

— O mes — tai balyniečių vėlės... Mes buvom ištikimi tau ir tavo tėvams...

— Mes žuvome nuo ligų ir nelaimių, kilusių iš tavo priežasties. *(Vėjas pučia, vėlės siūbuoja).*

— Mes visos laukiame la u u ž o o, kuriame svilsii i i...

ŠARŪNAS. Prasmekite jūs visos žemės gilumosna! Aš nebijau jūsų! Ne tuo dar susilauksite mano laužo...

VĖLĖS *(visos nykdamos).* Tuo o o... *(Visos pranyksta, tik viena liko ir vis artinasi prie Šarūno).*

ŠARŪNAS. Visos pranyko! .. Kaip greitai... Ko gi tu viena likai?

ŠMĖKLA. Aš noriu parodyti tau, ką tu padarei. Matai. *(Moja ranka — ir matyti dideli gaisrai. Dega pilys... Paskui matyti daug kareivių, geležiniais šarvais apsišarvavusių, raitų ir pėsčių... Iš visų šalių jie plaukia ir vis tiesiai Lietuvon... Girdėti žmonių verksmas).* Štai ką padarei, puolęs lenkus ir savuosius. Daug mūsų kraujo prasilies ir ašarų... Daugiau, negu šitam ežere vandens... Ir vis per tave...

ŠARŪNAS *(nusijuokęs).* Turėjo kuo baidyti! .. Ir dainiai jau mėgino mane tuo baidyti, bet nenusigandau ir nenusigąsiu. Tebūna jų, kaip marios

liūliuoja, nebijau, kol kalaviją turiu rankoje ir sėdžiu balne... Mačiau visokių... Cha cha cha... Kas tu tokia?

ŠMĖKLA. Argi nepažįsti? Aš tavo tėvas, Subartis.

ŠARŪNAS *(įsižiūrėdamas).* Tiesa, tėvas... *(Su gailesčiu).* Gyvas neapkentei manęs. Ko dabar dar nori?

ŠMĖKLA. O matai, ką pagaminai tavo tėvų ir protėvių draugams. *(Moja ranka, ir matyti didelis gaisras. Balynas dega; iš visų pusių apimtos ugnim vėlės staugia, lakiodamos į visas šalis; žmonės, moterys, vaikai verkia).* Tai vis per tave... Kur dabar jie visi pasidės?..

ŠARŪNAS *(niūriai).* Kodėl per mane?.. Aš šito nenorėjau.

ŠMĖKLA. Nenorėjai, bet per tave... Ir štai kieno naudai dirbi! *(Moja ranka, ir matyti pieva, pilna žmonių. Vidury visų, ant supilto kalnelio stovi Mindaugas, raitas, nusiėmęs šalmą).*

ŽMONĖS *(šaukia).* Tegyvuoja Mindaugas!.. Tegyvuoja mūsų kunigaikštis! Valio, Dainavos valdovas!..

ŠMĖKLA. O tam piliakalny tai tavo pelenai dūli...

ŠARŪNAS *(pašokdamas, balsiai).* Tėve mano!..

ŠMĖKLA. Kokis aš tavo tėvas. Aš Pikulas... Matai, žiūrėk! *(Mostelia ranka — matyti Tautvilas bučiuojasi su Vovere).*

ŠARŪNAS *(iš visų jėgų nesavu balsu surikdamas)* Oo!.. *(Nubunda; nubudęs stojasi ir dairosi aplinkui).*

SARGYBINIS *(išbėgęs iš krūmų).* Kas čia suriko? Nudursiu — sakyk!

ŠARŪNAS. Aš, kunigaikštis tavo! Dumk greičiau ragan! Trimituok!.. Kiek išgalėdamas!..

SARGYBINIS *(pažinęs kunigą, dumia ragan; netrukus atsišaukia kitas, trečias ragas...)*

* * *

ŠARŪNAS

DAINAVOS KUNIGAIKŠTIS

SENŲJŲ DIENŲ GYVENIMO PASAKA

KETVIRTOJI DALIS

IR PERKŪNAS SUGRIAUDĖ

VEIKĖJAI:

TAUTVILAS — geltonplaukis, lieknas, aukštas bernas ir tylus. Kalba iš lėto.

Ir tie patys, kurie buvo pirmesnėse dalyse.

I

Plati gatvė... Šalia gatvės daržas, užsėtas linais; kitoje pusėje — Džiangio kiemas. Šalia gatvės, arčiau — darželis, kuriam matyti namo galas. Šalia darželio vartai į kiemą, ten toliau vėl vartai ir t.t.

EGLĖ *(sėdi ant suolelio; ant kelių daug gėlių; ji rankioja jas ir vienas deda greta savęs ant suolelio, kitas laiko kairėje rankoj).* Kad aš, sesule, tavo vietoj būtau, saulele žibėtau, kaip girios paukštelė garsiai čiulbėtau.

VOVERĖ *(vaikščiodama aplinkui gėlių krūmus, nusilenkusi).* Laba man būtų saulele žibėti, girios paukštele čiulbėti, bet pati gerai žinai, kodėl negaliu, sesule!

EGLĖ *(vis taip).* Tai mane ir stebina! Tokios laimės, kaip tavo, su margais kurteliais paieškojus nesurasi. Pasižiūrėk aplinkui, ar rasi kitą mergelę, kuriai laimė tiek linksmai būtų švystelėjusi.

VOVERĖ. Gal mudvi, Eglele, jau nesuprantava viena antrosios? Ar aš pakitėjau, ar tu, bet man jau nesi tokia, kaip kad seniau būdavai... Tokios laimės, kaip mano, negeistau ne tik draugams, bet ir didžiausiam savo priešui. Nepavydėk man, Eglele!

EGLĖ. Kas tau nepavydės? Ar yra nors viena mergaitė šiame pasauly, kuri tau nepavydėtų? Kitą — atjoja, paima ir nuveža tolimon šalelėn, kad nei žirgeliu atvažiuosi, nei laiveliu atplauksi, gal tik raiba gegule atlėksi į motulės kiemą, — o tau trijų varsnų nėra nuo tėvulio dvaro.

VOVERĖ *(atsilenkus, kairiąja ranka atsirėmus klubo, dešinioje laikydama žolynus, žiūri priekin, susimąsčiusi).* Toli nutekėjus nors nematai tų vietų, kur tavo skaisti, linksma jaunystėlė žydėjo. O čia kiekviena vietelė primena tavo išgyventus jaunus metelius, mergelės svajonėles. Buvo jaunos dienos, linksmos valandėlės — ir nebėra jau jų!..

EGLĖ. Ko turi gailėtis praeities, jaunųjų savo dienų? Skaistūs tavo veideliai nenuvyto, žydi, kaip žydėjo. Kitų, kai vyrui patenka, nuo vargų, nuo rūpesčių plaukai greitai nutrupa, kaip jurginės lapeliai nuo šiaurio vėjelio, greitai šviesios akelės nublunka, o tau ko? Gal gegulės pieno tiktai stinga...

VOVERĖ. Vieno tik, sesule, stinga, *(tyliai)* bet ko, tau nepasakysiu: nesuprasi...

EGLĖ *(atsidėjus žvilgteli į Voverę)*. Kodėl jau taip? Ar mane laikai tokia kvaila, jog net žmonių kalbos nesuprantu?

VOVERĖ *(nusilenkusi vėl skina gėles)*. Ne, sesyte. Kas gi tave gali kvaila laikyti? Bet nesuprasi, nepagosi man, kaip nepagodo skalsiai pavalgęs alkanam. Kuo gi man dalia geresnė už tavo? *(Eina į Eglę ir sėdasi šalia jos)*. Štai, dabar pasimylita su Alūnu, už baltų rankelių pasivedžiojata, — pargrįš, susivesita ir laimėj, kaip du karvelėliu gyvensita...

EGLĖ *(skaito martelės lapus)*. Myli — nemyli, myli — nemyli. Matai, sesule, nemyli!..

VOVERĖ. Myli, nebijok... Kai pargrįš, pamatysi.

EGLĖ *(linksmai)*. O tu manai, aš nusigandau?.. Tepamėgina nemylėti!.. Pamatysi, kad neverksiu.

VOVERĖ *(žiūri į ją atsidėjus, meiliai)*. Net miela į tave žiūrėti, kad esi tokia laiminga, linksma, kaip maža paukštužėlė ant žaliosios šakelės. Argi tau nepavydėsi?

EGLĖ *(nuliūdus kraipo galvą)*. Ne, tu vis dėlto kunigienė, valdovė... *(Atsidusus)*. O aš tik — vargdienė mergelė. *(Nusijuokia)*.

VOVERĖ. Vargdienė! Gal tau ko stinga pas tėvulį, ar gal kame trūkumą turėsi, už vyro ištekėjus?

EGLĖ *(skina gėlių lapelius ir mėto šalin)*. Ištekėjus! Ištekėjus! O kažin kas ten ištekėjus! Kasdien pas krosnį su puodais, iki pasensiu. Ot, tu — tai visai kas kita! Ant aukso gali gulėti, ant aukso valgyti, dėvėti, ką nori... Kasdien nauji žmonės, vaidilos... O, kad aš būtau kunigienė, tai pagyventau! Su vyru karan jodinėtau!

VOVERĖ *(sudėjusi rankas ant kelių)*. Vai, mergele, vai, sesule, lengva tau kalbėti! Vai, bet sunku, sunku man gyventi. Nesvajojau, nesitikėjau aš, kad atitiks mane tokia buitelė. *(Vėl rankioja nuskintas gėles)*. Man rodosi, visam pasauly nėra kitos tokios belaimės vargdienėlės, kaip aš. Švystelėjo sykį man saulelė, bet anksčiau negu pasirodė, negu perskriedė debesėlius, jau nusileido dumblota... Vai, nepavydėk mano dalios, kad panaši tavęs neištiktų.

EGLĖ *(pindama)*. Nebijau, nebijau! Teištekėtau tik už kunigo, nors už to, kuris pas mus viešėjo...

VOVERĖ. O kaip gi tada Alūnas? Ar nepasigailėtai jo?

EGLĖ *(nusijuokus)*. Tai būta!.. Mano namuose tada dieną naktį triukšmas nesibaigtų, dieną ir naktelę linksmintaus, medžiotau, viesulu aitvarėliu po tamsias gireles skraidytau... Ir ko tau? Ar tavęs vyras nemyli? Ar tavęs anyta negloboja? Kad visoms būtų, kaip tau, nebūtų ašarėlių ir mergelių raudų pasauly.

VOVERĖ. O ar lengva, sesule, klausyti, kai žmonės keikia tave ir vaikus ir visą tavo giminę? Kas tik blogo prisipynė, pasipainiojo, ar liga, ar badas, ar kita nelaimė, tai vis tu kalta, tai vis tave keikia...

EGLĖ *(užsidengus rankom akis)*. Vai, sesule, neminėk šitos ligos!.. Aš taip jos bijau, taip bijau... Man vis rodosi, kad imsiu apsirgsiu ir numirsiu. *(Visu kūnu susikrėsdama)*. Vuu! O aš taip bijau mirti! Net šiurpuliai ima! Iš kur ją čion karštinė atnešė! Argi tai tiesa būtų, kad vis dėl to, jog užkeiktą mergą Šarūnas iš vietos pajudino?

VOVERĖ. Patys įgundė, o paskui visi vieną Šarūną kaltina. Daug jisai nusidėjęs, blogai daro, kad nieko klausyti nenori, bet argi jau tik jis vienas viskuo kaltas?

EGLĖ *(staiga ranka stuksėdama)*. Vai, muštau, muštau tavo vyrą ir verkti jam neduotau. Tokis nuobodumas per jį! Pabuvo bernai truputį namie, Tautvilas... *(Nutyla, ir Voverė tyli)*. Tai laimė Kindės! Kas buvo vieną dieną pagyventi — būtų susilaukusi sūnaus! Verkė, verkė, akis dėl sūnaus praverkė, o kai sūnus pargrįžo, jos jau nebėra... Net gaila vargdienės!

VOVERĖ. Reikia pasigailėti tos, kuri tiek vargo matė, kiek ji! Ir mirė nelaiku, pasidžiaugti sūnumi negalėjo...

EGLĖ *(susidėjus rankas skersai kita kitos ant kelių ir žiūrėdama Voverei akysna)*. Vovere, tu anksčiau buvai pamilusi Tautvilą? Atsimeni, sakei, kad už nieko kito netekėsi, kaip tik už jo.

VOVERĖ. Kalbėjau, kad mylėjau. Nežinojau, ką likimas man buvo lėmęs; ne mano buvo valia... Žinai, kaip tekėjau...

EGLĖ *(vis taip)*. Mylėjai jį labai, Voverėle?

VOVERĖ. Ką žinai, gal aš ir dabar jį myliu.

EGLĖ *(nustebus)*. Kaip gali jį mylėti, jei esi jau už kito! *(Voverė tyli ir nieko neatsako. Eglė pina vainiką ir bepindama ima dainuoti. Voverė sėdi, atsilošusi į sieną ir užsimerkusi, susidėjus rankas ant kelių, klauso)*.

Siūbavo liepelė
Žalia be vėjo,
Tai gūdžiai švokštė,
Lyg žodį kalbėjo.

Papūtė vėjas,
Laužė šakeles,
Visas devynias
Ir viršūnėlę.

Verkė mergelė
Rūtų daržely,
Vai, kad pražuvo
Jaunos dienelės.

Vai, kad suvyto
Skaistūs veideliai,
Vai, kad nutrupo
Gelsvos kaselės.

Vargo vargelis
Jaunai mergelei —
Nebėr bernelio,
Nebėr raitelio.

Ko nedainuoji? Tavo gi mėgiamoji daina.

VOVERĖ. Jau man, sesyte, viskas išdainuota. Nutilo jau man visas pasaulis. *(Atsisėdus tiesiai).* Ir kaip dainuosi dabar? Ne tokis metas; išgirdęs kas dar išbars. Pamanys, kad džiaugiuosi, kai visi verkia nusiminę. *(Girdėti verkimas).* Kas dabar čia verkia?

EGLĖ *(pridengus ranka akis, žiūri).* Štai, Skaisčioji. Kurio galo? *(Skaisčioji bėga gatve verkdama).*

VOVERĖ. Ko dabar, Skaistužėle?

SKAISČIOJI *(verkdama, nesustodama toliau bėgdama).* Vai, motulė miršta, ir nežinau, kur tėvulis... *(Bėga toliau).* Vai, dievuliai...

VOVERĖ *(susiėmus rankom smilkinius).* Vai, dievuliai, kam krito mus ši nelaimė?!.

EGLĖ *(suėmus gėles, atsikeldama).* Bėgsiu, sesule, namo, motulei pasakysiu. *(Išsiskubina per vartelius. Voverė, suėmus saujon gėles, eidama pro lelijas, palenkia galvelę ir uosto, bet neskina. Pakėlus akis, mato einantį iš kairės Tautvilą).*

VOVERĖ *(pamačiusi Tautvilą, prisispausdama ranka širdį).* Vai, dievuliai. . . *(Nusigręžus skubiai eina per vartelius ir užkeldinėja juos, nuleidusi akis, kad nematytų Tautvilo, kuris priėjęs stovi pas tuinus).*

TAUTVILAS *(tyliai, atsirėmęs tuinų. Prie šono ilgas kalavijas).* Voverėle, ar manęs šaliniesi? Grįždamas svajojau, kad tave pirmą patiksiu, su tavim pirmą žodį kalbėsiu; jau kiek laiko praslinko, kai grįžau, dar pirmą sykį tave matau. Palauk, Voverėle, nors vieną kartą pasikalbėsiva...

VOVERĖ *(stovėdama prie vartelių).*

Nėra jau ko mum, berneli, kalbėti,
nėra ko, raitužėli.

TAUTVILAS.

Tai tau, tai tau, skaisti Voverėle,
jau ne mano mergužėle:
meilius žodelius tu kitam iškalbėjai.

(Voverė tyli, stovėdama ir prisilaikydama rankom vartelių ir nuleidus akis).

Aš tau, Voverėle, daug kalbėsiu,
gūdų žodelį sakysiu.
(Voverė tyli).
Dėkui tau, mergužėle,
kad išsaugojai rūtų vainikėlį,
kol sugrįžo bernelis
iš tolimos kelionėlės,
kad ištesėjai savo žodelį,
žodelį žadinėlį.

VOVERĖ. Tu patsai žinai, berneli, ar aš tuo kalta...

Kad aš būtau žinojus
savo nedalelę,
tai būtau nuėjus
į gilų dunojų.
Ten būtau pavirtus
baltąja gulbele,
tai būtau nuplaukus
į rytų šalelę...

TAUTVILAS.

Tai ne aš kalbu, Voverėle,
tau graudųjį žodelį,
tai verkia verkia
mano liūdnoji širdelė.
Vai, kad tu kalta būtai buvus,
geru noru už kito nutekėjus,
nuimtau aš tau galvelę
šveitriuoju kalaviju,
kaip nuskinam žiedelį
baltos aguonėlės.

Būtau nežiūrėjęs,
kad tu kunigienė,
aukšto valdovo žmona,
nei tavo seno tėvužėlio,
nei jauno brolio bajorėlio.

Vis man tiek: ar jaunam žūti,
ar vargo vargelį vargti
visą amželį...
(Nuleidęs galvą, susijaudinęs).
Vai, kad aš būtau žinojęs
savo nedalelę,
geriau būtau karan nejojęs,
nei savo mergelę
kitam dovanojęs.

VOVERĖ. Vark, vark, berneli!
Vark, sakalėli,
vark, jaunasis raitužėli, —
gal gi išvargsi savo vargelį,
gal gi surasi sau kitą mergelę.

Bet žinok, kad ne tu vienas vargsti — vargstu ir aš...

TAUTVILAS *(sudėjęs rankas, maldingai).* Voverėle!.. *(Laužydamas rankas).* Ne, ne! Tu seniai viską esi pamiršus!.. Tu dabar didi viešpatė, kunigienė...

VOVERĖ. Vai, nieko neužmiršau, berneli,
iš širdelės neišleidau nei vieno žodelio,
tik nėra ko kalbėti, raiteli:
praėjo tos dienelės,
šviesūs vakarėliai,

ir daugiau tie laikai mum jau nebesugrįš, berneli!..

TAUTVILAS *(vis taip gūdžiai).* Aa, tu dabar didi viešpatė! Turi didžių dvarų, pilių erdvingų!

Žaliais šilkais dėvi,
aukselio žiedus nešioji
ant baltų pirštelių!..
Kur tu atsiminsi,
ką kalbėjai berneliui,
berneliui vargdienėliui...

(Nulenkęs galvą). Aukštoji valdove! .. Ir kaip dabar nesidrovi su manim kalbėti!

VOVERĖ. Už ką mane bari, berneli,
graudžiais žodeliais?
Atiduotau dvarelius
ir aukselio žiedelius,
kad galėtau grąžinti
laisvas savo dieneles.

TAUTVILAS.
Kam tau laisvosios dienelės,
prarasta mergelės laisvelė?
(Voverė tyli galvą nuleidus).
Vai, greitai užmiršai, Voverėle,
ką esi man, berneliui kalbėjusi,
ką esi man, raiteliui, žadėjusi...
(Atsiremdamas tuinų).
O aš kvailas, vien tik tavęs gailėjausi,
vien tik tavęs ilgėjausi,
pas tave, mergužėlę, skubėjau...
Apie sengalvėlę motužėlę nemaniau,
širdelėj jos nelaikiau...
Todėl dievai aukščiausieji supykę
nelėmė man jos matyti,
nelėmė jos džiaugsmu pasidžiaugti!
Pas tave, mergelę, skubėjau,
tavęs, mergelės, ilgėjausi,
ir geriau būtau negrįžęs,
negu tavim skaudžiai nusivylęs...
(Su pašaipa į ją žiūrėdamas).
Tol geras tau bernas buvau,
kol turtingesnį suradai! ..
Paviliojo aukšton pilin valdovas —
pamiršai, ką esi man kalbėjusi,
ką esi berneliui žadėjusi...

VOVERĖ *(liūdnai).*
Už ką bari, berneli,
už ką bari, raiteli?
Aš nieko nepamiršau, jaunasis,
nei vieno žodelio, sakalėli! ..
(Pažvelgdama į jį).

Myliu, kaip mylėjau...
Kol gyva būsiu, tave mylėsiu,
tave bernelį, širdelėj laikysiu...

(Nuleisdama akis).

Bet kas iš to, berneli, —
aš ne tavo dabar mergelė...

TAUTVILAS *(žengdamas arčiau).* Voverėle! Tu neužmiršai manęs? Tu vis dar myli mane? *(Sudėjęs maldingai rankas).*

Aš taip visados tikėjau,
Voverėle, paukštele!..

(Žiūri meilės kupinu žvilgsniu. Voverė stovi, akis žemyn nuleidusi, ir tyli. Atsitraukdama). Ne, ne meilė spindi tavo akyse, tik užuojauta, tik gaila tau mano skausmo... Kam apgaudinėji mane, Voverėle, meilius žodelius kalbėdama?..

VOVERĖ *(ramiai, atsirėmus rankom vartelių, tyliu balsu).*

Kam tave, bernelį, apgaudinėsiu,
kam suktus žodelius tau kalbėsiu?..
Ar blogą iš tavęs esu regėjusi,
ar piktą žodelį esu girdėjusi?..
Ar man, manai, neskaudu matyti,
kad sunku tavo širdelei,
kad skaudų kenti vargelį...

(Pažvelgusi jam į veidą). Niekuomet nemelavau, berneli. Kam dabar tau meluosiu, tavo skausmą didinsiu, didį vargelį tavo sunkinsiu?!.

TAUTVILAS. Žinau, Voverėle, žinau ir tikiu... Tik susipainiojo man galvoje... Ūžia ten, lyg giria audroje, lyg bangas su griausmais... *(Tyliai).* Voverėle, tu mane myli?.. *(Voverė tyli).* Iki šiol neužmiršai?.. *(Dar arčiau, į pačius vartus priėjęs).* Voverėle, palik savo visus dvarus, eisiva mudu toli toli, žaliosna giriosna, tamsiuosna šiluosna, kad iš čia nei vėjelis atpūstų, nei žvėrelis užbėgtų... Daug yra patogių vietų ir be Balyno... O mano rankos stiprios, pajėgios! Jaučiu, kad ąžuolus vartytau... Voverėle, aš dėl tavęs... Nežinau, kas ir pasakyti... Gyvenimo nesigailėsiu, ant rankų nešiosiu, o tu man grožėsi, kaip kunigienė dėvėsi... Pamatysi, kaip gyvensiva! Argi jau tik čia šviesus pasaulis?.. Tik čia kaitri saulelė?

VOVERĖ. Nekalbėk veltui, berneli! Negaliu!..

TAUTVILAS. Kodėl, Voverėle? Ar užmiršai, ką sakei, ar manim nepasitiki?.. Kodėl gi?..

VOVERĖ *(tyliau)*. Kad aš vien savęs tik gailėtausi... Dabar negaliu! Negaliu, berneli. Dievai skyrė, dievai lėmė— tebūna, kaip lemta...

TAUTVILAS. Negali? Gaila tau ko? *(Nusivylimo kupinu balsu)*. O, aš suprantu. Gaila tau jo, gaila aukštų dvarų, kunigienės vardo... O, aš kvailas ir patikėjau!.. Tau gaila jo... O, gailėkis, gailėkis!.. *(Nusigręžia šalin ir žiūri į gatvę)*.

VOVERĖ. O tėvai? Tu nepagalvoji, kokioje gėdoje paliksiu jų žilą plauką. Šarūno kerštas nepasigailės jų senatvės. Juk jis visai kitas, negu buvo jo tėvai: žiaurus žmonėms, ir kam keršija, pasigailėjimo neturi. Vai, berneli, tu man to nei neminėk!

TAUTVILAS *(graudžiai)*. Visų tau gaila: ir tėvo, ir motinos, ir brolio, ir Šarūno... Tik manęs tau negaila.

VOVERĖ. Argi aš norėjau šito, berneli? Dievai taip lėmė!..

TAUTVILAS *(iš lėto, gūdžiai)*. Ne dievai taip lėmė, bet žmonės panorėjo. Visi kalba, kad niekas gyventi negali per Šarūną. Kaip akmuo slėgia jis visus, per jį, kaip per debesį, saulės neregėti. Draugas jam buvau, o jis kelią man pastojo, apvogė mane, kaip vagis lupikas... Gerai, ir aš nenusileisiu, nepasišalinsiu, neduosiu jam kelio! Pažiūrėsim dar, katras katrą!..

VOVERĖ. Kuo jis kaltas? Dievai tik ir tu žinojai, kam buvau vainiką žadėjusi, ką širdelėj nešiojau... Vai, sunki Šarūno ranka, berneli. Stipresni už tave, galingi kunigai valdovai, ir tie pajuto... Argi tau, berneli... *(Nusigręžusi šalin, šluosto ašaras)*.

TAUTVILAS. Geriau žūti, negu visą amžių skaudžiai vargti, skausmą kentėti, kad kitam priklausai, galvoti! Žinok, kad dažnai uodas gailiai įgelia lokį... Kas bus, pažiūrėsim, tik žinau, kad mudviem nebus vietos pasauly... Ar žūsiu aš, ar tu mano būsi. Girdi, geru noru ar prievarta, bet mano būsi!

VOVERĖ *(kraipydama galvą)*. Niekados jau tavo, berneli, nebūsiu.

TAUTVILAS. Niekados, sakai! Manai, aš vienas prieš jį, man vienam jis kartus, kaip amalas? Ne man vienam per jį gyvenimo nėra... Tu nejunti, kas čia dedasi, kokia kyla audra. Tekris ugnies kibirkštėlė, ir pasišėls tokis kaitrus gaisras, jog teturi Šarūnas tris galvas, ne vieną, ir tų jam neužteks... *(Atkakliai)*. O aš tą kibirkštėlę įskelsiu! Įskelsiu... Ir pamatysim, kas pergalės, ar jis visus, ar visi jį vieną...

VOVERĖ. Ir tu norėtai, kad aš jį tada apleistau, kai jis bus nuvargęs, kai liks jis vienui vienas prieš visus! Ne, berneli, kad aš jo net labiausiai

neapkęstau, tada vistiek neapleistau... *(Tyliai).* Nors aš viena jo pasigailėtau... *(Gale sodžiaus, toli dar, girdėti triukšmas).*

TAUTVILAS. O manęs tau negaila? Mano vargo, kančios?.. Ar aš ne vienui vienas šiandien?.. *(Triukšmas didėja, ir Tautvilas, atsigręžęs į tą šalį, stovėdamas šonu į Voverę, atsirėmęs ranka tuinų).* Bet tau jis mielesnis!.. Gyvatės jūs visos! *(Atsigręždamas).* Ir tu negeresnė... *(Su neapykanta).* Nusmeigti tave, kaip gyvatę, kad nemeluotai, neviliotai manęs daugiau. *(Padėjęs ranką ant peilio rankenos, per dantis).* Oo, kad mano kita būtų širdis... *(Žiūri į ją iš paniūrų).* Kad ji dar tavęs nemylėtų, nesigailėtų!..

VOVERĖ *(liūdnai).* Smeik, berneli, verk! Nei tau, nei kam kitam nemelavau ir nemeluosiu niekados... Nužudysi, nudėsi — mirdama tau tik ačiū pasakysiu.

DŽIANGIS *(išėjęs iš užuklėtės ir eidamas greitai į vartus, piktai).* Vover, Vover! Eik pirkion greičiau! Kokios čia piktos dvasios tave laiko? *(Eina į vartus ir stojasi tarp Voverės ir Tautvilo).*

TAUTVILAS *(rūsčiu balsu).* Sveikas, bajore. Kaip kruti, likęs valdovo uošviu?

DŽIANGIS *(triukšmas vis didėja ir artinasi. Dairydamasis ton šalin).* Kaip matai... Tu kaip drūtas? Atsigavai jau po kelionės? Teko daug vargo kentėti?

TAUTVILAS. Viso ko buvo... *(Triukšmas dar artinasi).*

DŽIANGIS *(atkėlęs vartus, eina gatvėn).* Kokis ten galas taip šūkauja... *(Užsuka suktuve vartus. Voverė nusilenkus užraišioja darželio vartelius).* Vėl kuris galas...

TAUTVILAS. Štai, eiva, bajore, ir pamatysiva. *(Eina abu gatve, tiesiai nuo Džiangio kiemo).*

DŽIANGIS *(paėjėjęs sustoja, pridėjęs ranką į kaktą, nuleidęs akis į žemę, lyg ką prisimindamas ir negalėdamas atsiminti).* Ak, kad tave!.. Visai būtau užmiršęs... *(Grįžta atgal į vartus ir įeina kieman. Tautvilas eina toliau; pamatęs per vartus, kad Tautvilas nuėjo, į Voverę, tyliai).* Aš visa girdėjau! Girdi tu, šluota!.. *(Grasindamas pirštu).* Teišgirsiu dar kartą aš tave taip bekalbančią ar pamatysiu su šiuo snarglianosiu — nesišauk tada dievų pagalbos. Su manim nejuokauk... Užteks, kad man kartą padarei tokią gėdą, jog neturėjau kur akių dėti — ir vėl nori?!. *(Tęsdamas balsą).* Nee, brolau, kitą kartą nepadarysi!.. Nemune greičiau, kaip kalę, nuskandinsiu, nepažiūrėsiu, kad kunigienė esi... Eik man greičiau pilin — ir kad iš ten kojos nekeltai! Girdi! Greičiau!..

VOVERĖ *(užrišus vartelius).* Ko nori, ko pyksti, tėvuli? *(Nesusilaikius, praviksta, užsidengdama veidus delnais).*

DŽIANGIS *(piktai, koja į žemę treptelėjęs)*. Tylėk! .. Nekalbėk man! .. Dar verksi! .. *(Minkščiau)*. Žinau gerai, ko noriu... Dėl tavo gi gero... *(Voverė eina pirkion)*. Na, ir eik greičiau, kad tavo čia nei garo nebebūtų! *(Kampe pas klėtį vienu matu kažkas balsiai nusikvatoja. Džiangis, pakėlęs akis, mato, kad ten stovi bernas darbininkas ir juokiasi, mirkčiodamas čia į jį, čia į Voverę)*.

BERNAS. Cha cha cha.

DŽIANGIS *(piktai)*. O tu čia ko nasrus vėsini? Ar nori, kad aš tau juos suimtau?

BERNAS. Man juokas... Cha cha cha... Visi sako — *(rodo į Voverę, kuri įeina pirkion)* kunigienė, valdovė, labai didelė viešpatė, o tu bari ją, kaip ir seniau... Cha cha cha... Kaip kad mane — ir dar mušti ketini...

DŽIANGIS *(piktai, išeidamas per vartus)*. Na, na, kvaily, eik savo darban, neskalinęs dantimis... Nešypsok čia man po akimi. *(Išeina per vartus. O čia jau nerami žmonių minia visai prisiartina)*.

PUODŽIUS *(eidamas prie Džiangio)*. Matai, matai, bajore, ką tavo žentas išdarinėja? Trakuosna nujojo, žygį surengė prieš Rakalnį! Ar jis visus nori pražudyti?..

DŽIANGIS *(nusiėmęs kepurę, šluostydamas rankove prakaitu išpiltą kaktą)*. Ak, jūs, dievai mano! Sakyk tu...

II

Balyno pilyje. Moterų pusėje menė. Didelis kambarys. Aplinkui šalia sienų suolai. Suolai gryni, bet baltai numazgoti. Grindys molinės, švariai nušluotos. Kampe po kairei krosnis, kur dega ugnelė. Šalia krosnies iš abiejų pusių durys. Ant suolų sėdi moterys ir verpia...

I MERGA *(beverpdama)*. Tai, sesulės, tai, viešnelės, vėl liūdėsim šią žiemelę, kaip ir praeitus metelius, be jaunimo, be bernelių.

II MERGA. Vai, dabar dar blogiau: pernai nors nesirgo žmonės, aimanavo tik visi, o dabar kur žengi, ten verkimas. Nei dainų, nei juokų, tik raudos dejuoja visomis šalimis.

III MERGA. Ir pačios vaikščiojam nei gyvos, nei mirusios; man vis vaidenasi, kad eisiu eisiu ir beeidama krisiu ir numirsiu.

I MERGA. Ir aš seniau, sesule, tiek bijojau, tiek bijojau, bet dabar jau pripratau; tik kai išgirstu, kad numirė kas, koktu būna, jog net kūnas pagaugais nueina.

VOVERĖ. O aš nei kiek nebijau ir nesigailėtau, kad numirtau. Nors mirtis greita.

II MERGA. Kaip gi dabar, sesulės? Sako, pas mus giltinė apsigyvenusi. Tai kitur žmonės gal visai nebemiršta?

III MERGA. Nežinau, sese, gal ir nebemiršta.

I MERGA. O kaip gi karas, sesule?

VOVERE. Argi viena tik giltinė kalta, kad žmogus miršta? Plyšo širdis, ir miršta žmogus, nors ir nėra čia niekur arti giltinės.

II MERGA. Sako, ji labai baisi. Kai tik žmogus pamato ją, taip nusigąsta, jog širdis ima ir plyšta.

III MERGA. Dievažiai, nekalbėkite; gal jau ji čia kur stovi? Aš bijau. *(Visos nutyla).*

VOVERĖ *(ima tyliai dainuoti).*

Tai vėjelis pučia
tai vėjelis staugia,
o liūdesys širdį
tai vis mano graužia.

(Garsiau).

Pasikelki, vėje,
audrų viesulėliu
ir sudrumski jūras,
didį vandenėlį.

VISOS *(prisideda. pirma tyliai, paskui balsiau)*

Ir sudrumski jūras,
didį vandenėlį,
ir sukelki audrą,
griausmą perkūnėlį.

Suūžėjo jūros,
sudrebėjo žemė —
vai, akeles mano
ašarėlės temdė.

Sušlamėjo girios,
Perkūnas sugriaudė —
vai, širdelę mano,
kaip replėm suspaudė.

Nors ir pūtė vėjas
svetimos šalelės,
betgi man jaunajai
nedavė dalelės.

I MERGA. Tai, sesulės, kur dabar yra Rainys? Jisai juk mus išmokė šitą dainelę dainuoti.

VOVERĖ. Ten, kur ir visi dabar.

II MERGA. Sako, ten kur Trakuose; toli kažkur už girių yra tokia šalis; ten, sako, vieni ežerai, didieji vandenys, bet ne tokie, kaip mūsų. Krašto niekur nematyti! O vidury ežero sala, toje saloje tokia aukšta pilis, jog net kuorų viršaus neregėti: kažkur debesyse.

I MERGA. Sesulės, tai baisu ten! Gal visi bernai seniai jau nuskendo? Ar gal ten negilu?

III MERGA. Kur tau, sese, negilu! Sako, ten ežerai vis bedugniai, kaip mūsų Aklažeris. Per tai ir aimanuoja žmonės, kad visi ten gali paskęsti.

VOVERĖ. Kaip ten žmonės gyvena? Jei jie, ten gyvendami visą amžių, neskęsta, tai kodėl gi kiti turėtų skęsti?

II MERGA. Sako, kas tik įeina svetimas, tai jį monai ir įtraukia gelmėsna. O tos šalies žmonės, sako, vaikščioja vaideniu, kaip sausu grendimu: net vežimais važiuoja.

I MERGA. Aš, sesule, netikiu; kodėl taip? Ar jie lengvesni už mus?

III MERGA. Ne lengvesni, bet dievai taip jiems lėmė.

II MERGA. Ir antis ar žąsis, sesule, sunki; kita sunkesnė už vaiką; ji vis dėlto plaukia, o vaikas skęsta.

VOVERĖ. Palyginai! Antį kelia plunksnos.

EGLĖ *(įbėgusi staiga, sėdasi ant suolo ir apsiašarojusi trina akis)*. Vai, kad tave kur perkūnėlis! . .

I MERGA. Ko dabar verki, Eglelė?

EGLĖ *(piktai)*. Ko verkiu? Gal užginsi; noriu — verkiu, noriu — juokiuosi, kas tau darbo?

I MERGA. Ko ant manęs pyksti? Aš į tave gražiuoju, o tu šėlsti, lyg gylio įgelta.

II MERGA. Ji, sesule, bernų rauda. Matai, nusibodo vienai. . .

EGLĖ *(trindama rankas, dar labiau įpykusi)*. Bernų! Bernų! Na, tai kas, kad bernų? *(Suspaudusi rankas ir nusigręžusi)*. Tuščia jų, tavo bernų! *(Vos neverkdama)*. Tepalaužo jie ten visi kojas! . .

VOVERĖ *(padėjusi kuodelį, pasikėlė ir, priėjusi į Eglę, glosto jos galvą, tyliai, kad mergos negirdėtų)*. Nereikia, Eglele, nereikia, sesule, keik-

ti visų dėl vieno. Pamirški jį, nevertas jis tavo skausmo, tavo ašarėlių... Dar tavo metas, sesule, nepraėjo: rasi geresnį.

EGLĖ *(atstumdama Voverę)*. Atstok su raminimais, nelįsk akysna!.. *(Piktai į ją žiūrėdama)*. Reikia čia man tavo užuojautos!..

VOVERĖ *(liūdnai)*. Aš tave, sesule, vieną mylėjau ir geidžiau tau gero labiau, negu sau... Bet ir tu jau prieš mane, kaip matau, esi nusistačiusi!..

EGLĖ. Ko lendi su juo akysna? Labai man įdomu! *(Kraipydama galvą)*. Ir galvoje jo nebuvo... *(Su ašaromis)*. Štai, rankas atgėliau... *(Trina rankas)*. Net už nagų užėjo... O tu kažin ką manai. *(Pūsdama rankosna)*. Galvoje jis man, kaip pernykštė žiema!..

VOVERĖ. Ir gerai, sesule! Alūnas pasirodė nevertas, kad jo gailėtaisi. *(Atsistoja ir eina per duris. Eglė keliasi, eina į savo verpstoką ir sėdasi po kuodeliu; taisydama jį, taršo tai į vieną, tai į kitą pusę)*.

I MERGA. Kokis tave varmas įgėlė nūnai, Eglele, kad taršai savo kuodelį, kaip gudas barzdą? Ko dabar gyliuoji?

II MERGA. Ir ne vasara gi jau, sese, rodos, ir varmų nėra.

EGLĖ *(perrišdama kuodelį)*. Jums kas? Žiūrėkite savęs, kas po nosim kabo...

I MERGA. Kas gi ten, sesule, kabos? Žinoma: snaplys, kaip ir tavo. *(Eglė ir visos juokiasi; Eglė viena ranka prilaikydama kuodelį, kita šluosto burną)*.

EGLĖ *(pririšusi vėl taršo kuodelį)*. Įkyrėjo jis man, nusibodo, kaip ropučiai. Verpiu, verpiu, ir galo jam nėra. *(Ima verpti)*. Kad nors padegtų jį kas.

I MERGA. Nėra kam, sesule. Kad būtų bernai, ir neprašyti apsvilintų.

II MERGA. Nedegs dabar, sesule: dar sniego nėra.

III MERGA. Jau geriau žiema, negu tokis ruduo: ūkana ir ūkana, nei giedrų giedrumėlių susilauksi, nei saulelę kada pamatysi. Tiek jau nusibodo šitos rudens dienelės! *(Užlaužus rankas ant galvos, raivosi)*. Kad nors, dievažiai, greičiau bernai iš karo parjotų! Ateina kuris, nors pasijuoki. Vis linksmiau...

EGLĖ *(nutraukus siūlą, meta šalin)*. Man dabar ar bernas, ar šuva — vistiek. Dar šunim labiau pasitikiu. Ir svetimas šuva glostomas nekanda. O bernas?.. Už šunį piktesnis!..

I MERGA. Nekalbėk, sesule! Vis linksmiau, kai bernai namie.

III MERGA *(užtraukia tyliai, paskui kitos pritaria ir ima dainuoti juo toliau, juo balsiau, tik viena Eglė nedainuoja ir verpia tyliai. Kai kada trauko siūlą, taršo kuodelį; matyti, kad ji kažkuo įerzinta ir kad daina ją erzina)*.

Nesakysiu, neporinsiu,
kam gėlelę skyniau,
ar sau pačiai, ar berneliui
vainikėlį pyniau.

VISOS. Tai aš skyniau rūtužėlę
savajam berneliui,
tai aš pyniau vainikėlį
raibam sakalėliui.

Jau nuvyto vainikėlis
ant glodžios galvelės, —
vis negrįžta bernužėlis
iš didžios kelionės.

Kai išjojo raitužėlis
svetimon šalelėn,
liepė skinti, liepė pinti
rūtų vainikėlį.

Liepė skinti, liepė pinti
rūtų vainikėlį,
liepė sakė jauno laukti
rytą vakarėlį.

Jau nuvyto rūtužėlė,
lapeliai nukrito,
dar bernelis sakalėlis
iš karo negrįžo.

Vai, tai liūdna, vai, tai sunku
jaunai mergužėlei:
vis vargelis, vis liūdnesnės
jaunosios dienelės.

Nėra jauno bernužėlio —
tai širdis nerimsta,
neparjojo, neparleido
man jis nei žinelės.

Vargas mano vargužėlis —
kur, laimuže, esi?
Ar už jūrų mėlynųjų,
už gilaus dunojaus?

Atsišaukė laimužėlė
anoj pusėj jūrų —
neperplauksiu, neperbrisiu —
gilus vandenėlis...

EGLĖ *(užsikimšus pirštais ausis)*. Užteks, užteks! Net ausis skauda. Tai rado dainą!.. Lyg nėra geresnių.

II MERGA. Na, dainuok, sesule, kurias nori; argi tau draudžiame? Dar pritarsime.

III MERGA. Tai, mergelės sesulės! Kai mūsų kunigas taip visada kariaus, ir žiemą, ir vasarėlę, ir rudenėlį drėgną, tai tikrai suvys ir vainikėlis, ir žalioji rūtelė, ir mes pačios pasensime.

EGLĖ. Aimanuosi čia man, kad bernų nėra! Pasiilgai jų, kaip katė taukų. Tepasikaria jie ten nors visi — neverksiu...

II MERGA. Kam jie, sesele, turi pasikarti? Broleliai mūsų tie bernai! Ar gera tau būtų, kad tavo brolis imtų ir pasikartų? Ar neverktai?..

EGLĖ. Nei ton pusėn nedirsteltau.

III MERGA. Dar reikia tau su ja kalbėti! Ją nūnai gylys įgėlė nosin, todėl pati nežino, ką kalba. *(Raivosi)*. Taip nuobodu, taip nuobodu, jog net ašaros ima! Sodžius visas lyg išmiręs.

II MERGA. Ir tiesa, kad išmiręs. Dievuliai, žmonės krinta, kaip rudenį lapai nuo medžių!..

I MERGA. Dievažiai, kas gi dabar mus ištiko? Niekas, sako, nepamena, kad taip būtų kada buvę: ir maras, ir karas, ir žmonės dar kalba, kad kitais metais badas bus.

II MERGA. Ir vis tai, sako, per mūsų kunigą. Kalba, dievai baudžią, kad krivių nepaklausęs.

III MERGA. Kur tau, sesulės! Aš girdėjau, kad jis Liškiavoj ar gal kur kitur dievų gabijoje šventą ugnį užliejęs, krivius išvaikęs, nuskriaudęs... Dėl to dievai ir užleidę maru visą mūsų šalį.

II MERGA. Ir dievai gi! *(Krūpteli pečiais)*. Tebaustų sau tą, kuris nusidėjo. Kuo gi kiti kalti?

EGLĖ. Tavęs nepasiklausė! Gaila.

II MERGA. Žinoma, gaila. Aš taip nepadarytau.

EGLĖ *(taršydama piktai kuodelį)*. O aš imtau, štai, taip visus sunaikintau, sunaikintau ir trenktau! *(Trenkia kuodelį žemėn)*. Tedvesia iki paskutinio!..

III MERGA. Kokia tu žiauri, Eglele; o kad giltinė tau tik nago juodymą parodytų, nesavu balsu suriktai.

EGLĖ *(krūptelėjus pečiais. Ima kuodelį ir riša prie verpsčio).* Terodo, pažiūrėsim. Ką žinai, gal nudžiugtau?

I MERGA *(II mergai).* Girdėjau, kad mūsų kunigas krivį nukovęs, ir tasai mirdamas prakeikęs visus maru. Iki Šarūnas numirs, sako, bus maras, ir visi išmirsime.

III MERGA *(Eglei).* Jei tau miela giltinė, eik ežeran ir nusiskandink.

II MERGA *(I mergai).* Ko gi žmonės nieko nedaro? Aukas dievams neštų, gal ir susimiltų, pasigailėtų mūsų...

EGLĖ *(III mergai).* Ką žinai, gal ir eisiu. *(Prisiglaudus veidu į kuodelį, sėdi susimąsčiusi).*

I MERGA. Ir nešė, ir degino, ir maldavo, bet vistiek nieko gero — nesiliauja dievai pykę. *(Tyliai).* Sesulės, ką aš girdėjau? Tik neporinkite niekam, nei vieno žodelio nekalbėkite.

MERGOS *(II ir III).* Neporinsim, neporinsim...

I MERGA. Girdėjau, kad žmonės nori kunigą nudėti... Tik bijo, kad bernai sukliudys.

III MERGA. Ko ten bernų žiūrėti? Imtų vienas kuris, prieitų ir nukirstų kalaviju.

I MERGA. Taigi, kad kunigas labai stiprus: jam vienas nieko nepadarys. O daugeliui bernai neleis: jiems kad tik karas!

EGLĖ *(susimąsčiusi).* Gal tik kai rengiasi žmogus pulti vandenin, jam atrodo baisu ir šalta, o paskui nieko...

I MERGA. Eik, išsimaudyk dabar ežere, tai sužinosi ir mums pasakysi. *(Visos nusijuokia).*

II MERGA. Ir kokie kvaili tie bernai, net pikta! Argi dabar jie drįstų prieš savo tėvus eiti? O kad vyrai paimtų pilį ir neleistų jų namopi? Pažiūrėtume, ką tada bernai padarytų su Šarūnu. Argi įveiktų?..

I MERGA. Kaip gi, leis tau Džiangis. Argi kunigas ne jo žentas?

EGLĖ *(atsisėdus po kuodeliu).* Trailės jūs, trailės! Trailinate nenusimanydamos. Kas Šarūnui tokia pilis? Jis šimtus tokių įėmė. Kalbėkite! Kai išgirs sena kunigienė, gražu bus!..

I MERGA. Tegirdi sau, sesule. Ar mes pramanėme šitas kalbas, ar ką?..

III MERGA. Aš jai akysna pasakytau.

II MERGA. Arba ji, sesulės, nežino, nėra girdėjusi?

EGLĖ *(metus verpti ir susidėjus rankas).* Na, pasakyk, na, pasakyk, kad esi tokia drąsi! *(Pradėjus vėl verpti).* Pažiūrėsim, kaip tu jai pasakysi.

II MERGA. Kai reikės, pasakysiu.

EGLĖ. Kai ateis kunigienė, imsiu ir paporinsiu, ką jūs čia kalbėjote.

II MERGA. Ką dabar tu, sesule? Ar pasiutai?..

EGLĖ. Nusigandai?.. O dar drąsuolė sakeisi.

I MERGA. Na gi teporina! Ko ten bijosim: baisiau, kaip mirti, nebus.

II MERGA. Numirtau, dievažiai, numirtau...

I MERGA. Numirsi dabar — sena nebūsi. Aš taip nenoriu pasenti...

II MERGA *(krūptelėjusi)*. Vai, nekalbėk, sesule! Nenoriu mirti. Kad dar vasarą, o dabar ruduo, šalta, drėgna...

III MERGA. Vistiek kada, sesule: numirsi, nieko nepajusi.

II MERGA. Kadai nepajusi? Ar ne vis tas pats kūnas, kaip gyvos?

EGLĖ. Sukursime tau, mergele, tokį laužą, jog spirgėsi, kaip lašiniai. Tai bus šilumėlės!

II MERGA *(užsidengus rankom akis)*. Vai, bijau!..

III MERGA. Nuobodu ten būtų vienai. Kad ištekėjusiai...

EGLĖ. Palauk, išsikarstys bernai, ten ir ištekėsi už kurio pakaruoklio. Neaimanuok, mergele.

I MERGA. Na jau, pasakei...

II MERGA. Kokia šiuosmet, sesulės, buvo linksma vasara! Tai žaidė jaunimas!.. Aš niekados tokia linksma nesijaučiau.

III MERGA. Jautė visi, kad netrukus kiti būsią laikai...

I MERGA. Nuo kunigo vestuvių lyg užkando kas — pasibaigė linksmos dienelės.

EGLĖ. Ir gerai jums, ir gerai. Perdaug mėgote bernus.

I MERGA. O tu ne? Jų nemėgai? Kas daugiau, negu tu?

EGLĖ *(dainuoja)*. Sėdi mergelė daržely,
Skina žaliąją rūtelę,
Rūtelę garbuonėlę...

(Mergoms). Ko nepadedat man dainuoti? *(Dainuoja toliau)*.

Vai, ir atėjo bernelis,
Kaip margasis šunelis,
Bernelis melagėlis.

VISOS *(dainuoja)*. Duok, lelijėle, rūtelę,
Duok vainikėlį, mergele,
Rūtelių skynėjėle.

EGLĖ. Tai aš špygelę berneliui...

I MERGA. Visai ne taip. *(Visos liaujasi dainavusios)*.

EGLĖ *(dainuoja toliau).*

Vai, tai aš kitą šuneliui,
Šuneliui melagėliui.

I MERGA. Na jau! Kas gi taip dainuoja?

EGLĖ *(atsikeldama).* Aš dainuoju. Kaip noriu, taip dainuoju. Ką tu man padarysi? *(Ties pirma merga nusilenkdama ir delnus atkišdama).*

Vai, aš špygelę berneliui,
Vai, aš kitą šuneliui,
Šuneliui melagėliui.

(Įeina Skaisčioji).

Vai, kad nuo manęs atstotų,
Ant šakelės pasikartų,
Ant šakelės sausosios.

(Skaisčioji, atsisėdus ant suolo, žiūri į Eglę).

SKAISČIOJI. Šalta nūnai, sesulės.

I MERGA *(Eglei).* Kam juos karstai? Ir be to daugel jų nebegrįš.

EGLĖ *(pašiepdama).* Dar tau, sesule, užteks jų, neaimanuok. *(Skaisčiajai).* O tu ko, Skaistužėle, tokia nuliūdusi?

SKAISČIOJI *(liūdnai).* Argi man dabar dainelės dainuoti, vargo mergelei? *(Eglė eina prie jos, sėdasi šalia ir žiūri į ją, susidėjus rankas).* Vai, sesulės, kad jūs žinotute, kaip man liūdna dabar, motulės netekus! *(Verkia).* Atėjau tėvulio šauktų ir užbėgau tik sušiltų, o taip nei kojos niekur nekeliu... *(Šluosto skaros kampu ašaras).* Nesitikėjau, kad galite tokiu metu daineles dainuoti...

III MERGA. Argi jau dabar, sesule, vis tik verkti, tik verkti? Ar verksi ar ne — vistiek tau; akis tik išverksi, veidelius nublukinsi.

EGLĖ *(atsidėjus žiūrėdama).* Vis dėlto rūtelių vainikėlį nešioji? O Kriokio nėra, — nebegrįžta... Gal nei negrįš. Suvys tavo vainikėlis, sudūlės.

SKAISČIOJI. Galvoj man dabar, sesule.

EGLĖ *(abejodama).* Ne galvoj? Ir nežinojau. *(Atsikėlus).* O iš kur ėmei dabar žalios rūtelės?

SKAISČIOJI. Pas mane, sesule, lovely visą žiemą žaliuoja. *(Užsiašarojus).* Motulė išmokino, kai buvo gyva.

EGLĖ. Vai, sesule, padovanok ją man. *(Nusijuokus).* Aš savąją seniai bernui dovanojau: vistiek suvys. Štai, ji *(rodo į I mergą)* sako, kitą va-

sarą visos jau virkščių vainikus nešiosiančios. *(Į I mergą pajuokiamai).* Netiesa gal?

I MERGA. Gal kai kurios ir nešios. Tik ne aš.

EGLĖ *(susiraukusi).* Vai, kokia tu kvaila! Nekenčiu tavęs.

SKAISČIOJI *(nusiėmus vainiką).* Imk, sesule, jei nori. *(Eglė ima ir dedasi ant galvos).*

EGLĖ. Ar dera man dar, Skaistužėle?.. Graži? *(I mergai).* Štai, turiu rūtų vainikėlį, o tu?.. Nusipink iš virkščių... *(Nusigręždama).* Žinai ką? Liepsiu atnešti tau šiaudų kūlį.

I MERGA *(piktai, užsigavus).* Pasigamink geriau sau, sesule.

EGLĖ. Sau?.. Man Skaisčioji duos pasiskinti rūtelės. *(Pašokus iš vietos).* Skaisčioji, duosi man, ir aš pasisodinsiu lovely. *(Prisėdus prie jos, ima ją už rankų).* Mes, žinai, turime tokį didelį lovį; ten galima bus visą ežią pasodinti... Jis senas senas jau, supuvęs visas. Paprašysiu motulę, kad man jį dovanotų rūtelei sėti. *(Atsikėlusi).* Tai bus gera! *(Ploja delnuosna ir apsisuka kelis kartus pasišokėdama).*

Bus gerai, bus gerai,
Sužaliuos rūtelė...

I MERGA. Žiūrėk, žiūrėk, — įsisiautė! Neseniai verkė, o dabar jau šoka.

II MERGA. Palauk, tuoj vėl ims verkti.

EGLĖ. Na, ir šoku, na, ir šoku!.. Na, tai kas. *(Suėmus Skaisčiąją už rankų, suka aplinkui save).*

Tai žydėjau, serbentėle,
raudonais žiedeliais,
tai viliojau bernužėlį
meiliausiais žodeliais.

Serbentėle — op op,
tu, uogele — op op!
Tu raudonai žydi...

(Paleidus Skaisčiąją, susiėmus už krūtinės ranka, sunkiai kvėpuoja). Vai, pailsau, net žadą užkando. Tampiau tave, vistiek kaip maišą.

SKAISČIOJI *(atsisėdus).* Ir tau ne gėda tokiu metu siausti? Kad pamatytų kas...

EGLĖ *(pajuokdama, šypsodamasi).* Na, tai kas, sesule? *(Prisėdus prie jos).* Nori — aš tau paraudosiu. Tu neraudojai savo motulės, tik bliovei,

kaip telyčaitė, štai taip: mee meee... *(Suėmus už rankos, pasilenkus, žiūri jai akysna).* Ar tau jos buvo gaila, Skaistužėle? a? Gal nelabai?

SKAISČIOJI *(užsiašarojus).* Ką tu kalbi, sesule?.. Kam žeidi mane?

EGLĖ. Jau ir užsiašarojo... O aš tavo motulės nei kiek nesigailėjau — pikta buvo.

SKAISČIOJI. Ir aš tavo gal nesigailėtau...

EGLĖ. Nesigailėtai? Sakyk tu... O aš tavosios gailėjausi ir nūnai gailiuosi, labai gailiuosi... Aš ir raudojau jos, tik taip tyliai, tyliai, kad niekas negirdėtų. Skaistužėle, nori paklausyti, kaip aš tada raudojau? Aš tau paraudosiu. *(Rauda).*

Vai, užkūkuosiu
raiba gegule,
vai, tai prikelsiu
seną motulę...

(Į mergas). Mergelės, sesulės, pritarkite! Vienai sunku. *(Susiėmus ranka už krūtinės, kosėja).* Che che... Dievažiai, laumės, ko tylite?

Vai, tai prikelsiu
seną motulę...

VISOS *(juo toliau, juo jausmingiau, ir visos užsiašarojusios, šluosto dažnai skarų kampais ašaras; į pagyną visu balsu rauda).*

Vai, paporinsiu
savo vargelį.

Savo vargelį,
sunkią buitelę
tolimoj šalelėj,
svetimoj giminėlėj.

Kelkis, motule,
kelkis, širdele,
pagailėk dukrelės,
užtark žodelį!

Tai guli motulė
ant kietos lentelės,
neklauso dukrelės,
jos gailių žodelių.

Sumerktos akelės,
sudėtos rankelės,
pamėlę veideliai,
pabalusios lūpelės...

Tai mano motulė,
tai mano širdelė
paliko dukrelę
sunkiam vargeliui.

Kelkis, motule,
kelkis, saulele,
priglausk dukrelę
į karštą širdelę.

Kelkis, motule,
kelkis, paukštele,
prabilk dukrelei
nors vieną žodelį.

Nors vienu žodeliu
nuramink širdelę
savo dukružėlės,
liūdnos vargdienėlės.

Vai, aš prikeltau,
vai, aš prakalbintau
gūdžiais žodeliais
sunkų akmenėlį.

Tik tavęs, motule,
tik tavęs, brangioji,
tai neprikalbinsiu,
Nei iš miego prikelsiu.

Motule mano,
aukselio spurgele,
kam aš pasiskųsiu,
Vargo dukružėlė?..

Kam aš pasiskųsiu,
vargo dukružėlė,
kur aš nuraminsiu
liūdnąją širdelę?..

Vai, kelkis, motule,
šviesioji žvaigždele,
mano liūdnos buitelės
tai dabintojėle.

Saulele saulele,
saulele močiute,
užtemki, saulele,
šviesiąją dienelę!..

Šviesiąją dienelę,
giedriąją naktelę
tamsiais debesėliais,
miglomis ūkanėlėmis...

Vai, kad nešviestų
nei šviesi saulelė,
vai, kad nerodytų
nei žverblos žvaigždelės

Mieliausiai motulei
šviesiojo takelio
per aukštą kalnelį,
į dausų šalelę.

Gal tada sugrįžtų
mano motužėlė,
gal gi prakalbėtų
į savo dukružėlę...

Nemyli motulė
savosios dukrelės,
kad vieną paliko
sunkiam vargeliui.

Vai, tu prasiskirki,
šaltoji žemele,
vai, atsikelkit,
vėlių vartužėliai...

Vėlių vartužėliai
man, vargo mergelei,
vai, kad nuskynėte
motulę gėlelę,

Liūdnosios širdelės
nuramintojėlę,
vargelio dukrelės
užtarytojėlę.

Praleiskit ir mane,
vargelio dukrelę,
Vėlių takeliais
dausų šalelėn...

VILKĖ *(įbėga nusigandus)*. Na, ko dabar jūs čia? Kas čia atsitiko? *(Visos nutyla, šluosto ašaras)*.

SKAISČIOJI *(verkia balsiai)*. U u u!.. u u u...

EGLĖ *(šluostydama ašaras)*. Mes, motule, Skaisčiajai raudojome. Jos motulę minėdamos...

VILKĖ *(supykusi)*. Kad jus kur galas! Nusigandau — rankas ir kojas pamielino. Sakiau, kažin kas čia atsitiko... *(Sėdasi ant suolo)*. Vai, kad jus, mergelės! Išporinote! *(Eglei)*. Tai vis tavo prasimanymai, mazniule?

EGLĖ. Kas ką padaro, tu vis mane, motule, bari.

VILKĖ. Negi nežinau tavęs, išdykėle! *(Eglė eina ir vėl sėdasi po savo kuodeliu. Vilkė nusivelka kailinius ir pakabina ant šatros, ima savo verpstoką iš kampo ir sėdasi po kuodeliu. Nusirengdama Skaisčiajai)*. Neverk, mergele! Ką padarysi?.. Verkimu motulės negrąžinsi, tik veltui šviesias akeles praverksi.

SKAISČIOJI *(verkdama balsiai)*. Vai, kad motulės gaila!.. U u u... Nakčia ir skobnys braška ir suolai... Tėvulis sako, kad vėl kuris mūsų turi mirti... U u u ui...

VILKĖ. Neverk, mergele. Visi mirsim; ką dabar padarysi, vaikeli, kad dievai taip lėmė.

SKAISČIOJI. Uui, tetužėle, kad man širdelę skauda... U u ui...

VILKĖ *(atsidusdama)*. Vai, sunkų vargą dievuliai aukščiausieji leido

žmonėms. Supyko jie, ir kas žino, už kieno kaltę visi turim vargti. Vienas gal kuris žmogus nusidėjo, ir dabar visi turim kentėti.

III MERGA. Ar tiesa, tetule, kad visos ligos ir kitos nelaimės per kunigo kaltę mus kritusios?..

VILKĖ. Kas žino, mergele? Visaip žmonės kalba. Girdėjau, kriviai esą sakę, kad dėl jaunosios kunigienės visos nelaimės mus ištikusios, ji daugiausia dievus užrūstinusi. Ir kur ne? Čia dievams pasižadėjo, o čia už vyro ištekėjo, dievams paskirtą vainiką suteršė.

I MERGA. Ar nesakiau, sesulės, kad nuo kunigo vestuvių kaip užkando kas! Ar ne mano tiesa?

II MERGA. Ir aš, sese, dievažiai, tą pat pastebėjau. Taip linksmai ši vasara praslinko, tokia graži buvo. Kai tik kunigas vedė, lyg dangus ir žemė apsiniaukė.

VILKĖ. Trailina žmonės, kad Pikulas, kad vėlės... Kokios čia vėlės? Argi jau dievai leistų, kad pikti monai tiek žmonių kamuotų? Ne, tai patys dievai, mergelės, keršija! Kaip nekeršys? Čia bernus vilioja, čia dievams žadasi, o čia už vyro teka. Arba ir dabar ji gražiai elgiasi?..

EGLĖ *(taršydama kuodelį)*. Kalbėk, kalbėk, motule! Tegul, aš nieko nesakysiu, kad ji tokia... Bet kai sužinos sena kunigienė!.. *(Sugniaužusi ranką)*. Na!..

VILKĖ. Arba ir brolelis...

II MERGA. Argi dabar tiesa, ką žmonės kalba?

VILKĖ. Meluos dar tau žmogus! Ir kuriam reikalui?.. Medis vaisių peni, mergelės: kokie tėvai, tokie ir vaikai. Ir gerai! Tėvulis nebežinojo, kaip vaikščioti, ar kojom, ar galva. Dabar nuleido nosį. Teparjos tik valdovas, atsiras, kas jam viską išporins ir tiesą pasakys, kas kaip elgėsi...

EGLĖ. Tylėtai jau! Ką tu paporinsi, kad nieko nežinai? Kad žinotai, ką aš žinau, tai tada pakalbėtai... Bet tuščia jų visų: ir vyrų ir bernų... Tfu, *(spiauna piktai)*.

VILKĖ. Vai, tu viena tik visa žinai! Gal kas aklas, kai ji, kaip telyčaitė, uodegą papūtusi, bėginėja užkampėsna kuštinėtis su Tautvilu. Kad tėvulis su rimbu pėdomis nevaikščiotų, dievai žino, kas čia dėtųsi.

EGLĖ. Niekas šito nematė, neregėjo, motule. Ką žinau, tik aš viena žinau.

I MERGA. Niekas nežino, tik tu žinai?.. Tai gi pati ir sakai, sesule. *(Visos nusijuokia)*.

EGLĖ. Aš sakau, aš sakau! Na, tai kas! Sakau... Gal man užginsi? *(Iškišus liežuvį, pašiepdama)*. Ve ve ve... Štai tau. Imsiu ir pasakysiu Džiangienei arba senai kunigienei, ką jūs čia kalbate. Gausite tada...

II MERGA *(nusijuokusi)*. Ką gausime, sesule? Jei ką gero — su tavim pasidalinsime.

VILKĖ. Tai pabaidė! Sakyk! Aš pati pasakysiu, kai reikės, ne tik jai, bet ir Šarūnui. Ar manai, kad kunigienė akla ir neregi, nesupranta? Aš ne tik jai, bet ir Voverei akysna visa išporinsiu! Gal ir seniau nevieną patvorį buvo išmalusi? *(Įeina Viltė).*

EGLĖ *(žiūrėdama piktai į motiną).* Sakyk dabar! Ko tyli? Sakyk!

VILTĖ *(įėjus stovi vidury menės).* Ką?

VILKĖ. O tu man tylėk, kol tavęs neklausia!.. Išdykėle! Mazniule...

EGLĖ *(su neapykanta).* Jūs visada taip! Aha! Bijote dabar... Visos... Visos tokios... Aš, kai panorėsiu, viską išporinsiu!

VILTĖ. Ką gi jūs čia?

VILKĖ. Apie jaunąją kunigienę kalbame, valdove. Kokis jos vargingas likimas! Nespėjo ištekėti, apsidžiaugti — vyras karan išjojo... Dabar vėl su broliu. Vai, verkė, apgailestavo, jį žuvus manydama, o čia vėl tokį žygį iškrėtė... Ar tai gera, ar malonu jai? Ir žmonės dargi kalba, kad dievai dėl jos vainiko visus baudžia.

EGLĖ. Kam meluoji, motule? Ne apie tai kalbėjome.

VILKĖ. Apie ką gi? Ką čia railini?

EGLĖ. Nori, kad pasakytau? Nori?

VILKĖ *(piktai).* Nenutilsi tu man, begėde?!.

VILTĖ *(atsisėdus ant suolo).* Man tos kalbos įkyrėjo jau iki gyvo kaulo. Kas kaltas, tą dievai ir baudžia... Eglele, atnešk man mano kuodelį. *(Eglė pasikėlus, priglaudus savo verpstoką prie sienos, išeina per duris).* O tu ko, mergele, užsiašarojusi, užsiverkusi?

SKAISČIOJI. Motulė mano mirė.

VILTĖ *(meiliai, su užuojauta).* Vargelio dukrelę tave paliko. Ką padarysi? Verkdama motulės neprikelsi: neverk, mergele, neverk, jaunoji, skaisčių veidelių pasigailėk: ten visi nukeliausim, savus ir svetimus ten surasim. *(Įeina Eglė su verpstoku ir stato ties kunigiene).* Ko jūs, mergelės, nuliūdote visos? Padainuokite dainelę, nors mus senus suraminsite. Jaunos dar esate liūdėti.

II MERGA. Nemokame, valdove. Ką mokėjome, išdainavome — ir tos negražios.

VILTĖ. Vai, gėda mergelei dainų nemokėti. Argi motulės jau neišmokino? Eglele, įmesk kelis pagalius krosnin. Šalta. *(Ima verpti. Eglė krauna pagalius krosnin).*

EGLĖ. Man tai vistiek, kaip pirtyje. *(Sėdasi pas savo kuodelį).*

VILTĖ. Jauna dar esi; tu po žiemos vartais nesušalsi. O mano senus kaulus ir rudenį krečia šaltis, kaip drugys. Kai aš tokia buvau, kaip tu dabar, šalčio irgi nebijojau.

I MERGA *(tyliai uždainavo).*

Vai, už Nemunėlio,
už dunojėlio
kovėsi berneliai,
kovėsi raiteliai.

VISOS. Ten krito galvelės,
kaip aguonėlės,
ten dūzgė strėlužės,
kaip bitužėlės.

Jaunųjų bernelių
laužai gulėjo,
platus Nemunėlis
krauju tekėjo.

EGLĖ *(balsiai, mergoms bedainuojant).* Ir gerai, ir gerai jiems! Taip ir reikėjo...

VISOS. Vai, už Nemunėlio,
už dunojėlio
vaikščiojo valdovas,
puikus Šarūnas.

Vaikščiojo valdovas,
puikus Šarūnas,
kalaviją vartė,
širdį džiugino.

— Vai, jūs, bernužėliai,
jūs, bajorėliai,
priklojot pėdelių,
kaip pabarėly! —

Vai, už Nemunėlio,
už dunojėlio
vaikščiojo motulė
ir gailiai verkė.

Gegule kūkavo —
ieškojo sūnelio,
ieškojo raitelio,
jauno sakalėlio.

— Vai, kad būt saulelė
nū netekėjus,
nei tave, sūneli,
čia paregėjus.

Vai, kad būtau žemėn
nūnai prasmegus,
nei tave, sūneli,
aš čia pamačius.

Vai, dausų šalele,
atkėlei vartus
manajam sūneliui,
priimk ir mane.

(Mergos toliau dainuoja; tuo laiku kunigienė kalbasi tai su viena, tai su kita).

VILTĖ. Iš kur išmokote šitą dainą?
I MERGA. Sodžiuje girdėjom, valdove.
VILTĖ. Nieko daina, graži.
II MERGA. Pabaigą tai jau pačios sudėjom.
VISOS MERGOS.

Vai, už Nemunėlio,
už dunojėlio
mergelė vaikščiojo
ir gailiai verkė...

Gegule kūkavo —
ieškojo bernelio,
ieškojo raitelio,
jauno sakalėlio.

Bernužėlį šaukė,
tai sakalėlį,
ir gailiai raudojo
tai vainikėlio:

— Vai, berne berneli,
tu sakalėli,
vai, kur nudėjai
rūtų vainiką...

EGLĖ *(atsikelia, trenkia į suolą kuodelį)*. Kalės! Meluojate!.. Kam dainuojate tai?.. Aš nebijau jūsų... Na, tai kas... Nesulauks jūsų galvos!.. *(Užsidengusi rankom veidą, puola kniūpsčia ant suolo ir verkia balsiai)*.

VISOS *(nusistebėjusios)*.

— Kas tau, Eglele?..

— Ko dabar tu?..

— Kas atsitiko? *(Prieina prie jos)*.

EGLĖ. Neapkenčiu jūsų visų... Ir jo... Tuščia jo... Uuuu... *(Sėdasi)*. Kad aš verktau?!.

VILKĖ. Kas dabar tau, dukrele? *(Įeina Voverė, įėjusi dairosi į visas)*.

EGLĖ. Atstok ir tu... Man nereikia tokios dainos... Ką jos žino... *(Vėl puola ir verkia)*. Uuu... Uuu...

VOVERĖ. Kas gi dabar čia?

I MERGA. Dievai ją žino? Dainavome, kai vienu matu užėjo jai kas.

VILKĖ *(tūpčiodama aplinkui)*. Vai, dievuliai, dievuliai, kas gi dabar jai atsitiko?

VILTĖ. Gal liga kokia nutvėrė, ar vėjas užpūtė? Duokite jai vandens atsigerti. *(Mergos semia iš kibiro vandens ir duoda Eglei)*.

VOVERĖ *(priėjusi prie Eglės, meiliai)*. Ko gi tu, sesule? Neverk, Eglele... Nereikia... *(Ima ją už galvos)*.

EGLĖ *(stumia ją ranka)*. Atstok ir tu!.. Gera! Nelytėta... Žinau... Ir tu, kaip brolis... Pakampiais... *(Striūbaudama)*. U u u... Visi mane... *(Atsisėdus šluosto kumščiu akis)*. O gal aš jų bijau? Na tai kas?..

VILKĖ. Še, atsigerk, dukrele, pereis. Kas dabar tau atsitiko? *(Kiša jai samtį su vandeniu)*.

EGLĖ *(atstumdama vandenį)*. Kas atsitiko? *(Verkdama, piktai)*. Aš jam vainiką dovanojau... O jis mane paniekino... Su kita pabėgo, pasislėpė!..

VILKĖ *(balsiai surikdama)*. Tu!.. *(Puolasi į krosnį ir stveria pagalį)*. Užmušiu, gyvate!..

MERGOS *(supuolusios)*. Moterėle, ką dabar tu?!. *(Sulaikydamos ją už rankos)*.

VILTĖ *(atimdama iš jos pagalį)*. Nematai, ją vėjas užpūtė: ji ne savo protu kalba, nesivaimėja mergai...

EGLĖ *(juokdamasi)*. Kaip gi, ne savo protu... *(Ima vainiką nuo galvos ir drasko jį)*. Štai aš jį, štai jį, šitaip!.. *(Meta žemėn ir mindo kojom)*. Štai man jūsų vainikas, štai man žalia rūta!.. Tfu... Jūsų tai gal nesutrintas, nesuterštas, nesuvytęs?.. Tfu...

II MERGA. Ją, matyti, apsėdo piktos nusidėjėlės ar paskenduolės vėlė.

VILTĖ. Ar gi nematyti?.. Nesivaimėja mergai.

I MERGA. Šalta dabar lauke, tai jos ir glaudžiasi gyvo žmogaus...

EGLĖ. Manote — aš jūsų bijau? Štai man jūs! *(Spiauna į jas).* Aš vis tik dar padoresnė už jus visas.

VOVERĖ. Dievai aukščiausieji! *(Susiėmus už galvos, sėdasi ant lovos ir balsiai verkia).* Eglele, sesule!.. *(Eglė puola kniūpsčia ant žemės ir verkia, balsiai, balsiai striūbaudama; pagalys patsai iškrinta iš Vilkės rankų).*

III

Gabijos priemenė. Žemas, akmenimis grįstas kambarėlis. Langučiai mažiukai. Sienos aprūkusios... Tamsu. Po tiesei mažos durelės, atidarytos, ir iš ten girdėti moterų verkimas, žmonių maldos — ten Perkūno gabija. Šalia sienų tašytų lentų suolai. Jie guli ant storų kulbių... Ant suolų sėdi vyrai seniūnai ir kalbasi.

DŽIANGIS *(pasirėmęs lazda).* Tai, vyrai, ausis man praūžėjo, galvą man, kaip puodą, padarė... Kur pasisuksi, ten žmonės, kaip amaras krinta... Ir norėtai žmogus ką padaryti, ką sumanyti, ir manau, manau, ir nieko nesumanau... Tik galvą sopa, širdį skauda... Kelias dešimtis metų pragyvenau, o tiek nenuvargau, kiek šiais vienais metais.

GRIGAS. Kas dabar čia, broli, ką sugalvos? Kokis buvo žmogaus protas, ir tas nuo vargų žuvo; galva apsisuko. Aš vyrai, vistiek, kaip girtas, vaikščioju. Visus giltinė ima, tik manęs neima, lyg aš svetimą amžių gyvenu.

PUODŽIUS. Kam dabar gerai! Neaimanuok, sveikas, ne tu vienas varge skursti... *(Stuktelėjęs lazda į grindis).* Ir vėjas šito maro nenupūtė kažkur ant sausų medžių, ir Perkūnas nenutrenkė lygiuosna laukuosna, tik vis ant mūsų galvų...

BALSAI.

— Perkūne galingiausias, pasigailėk mūsų!..

— Dieve aukščiausias, gelbėk mus...

— Gelbėk mus nuo pikto maro...

DŽIANGIS. Kas nors reikia daryti, o tai visi išmirsime... Gerai, kad jaunimo nėra namie. Nors sėklai liks.

PUODŽIUS. Perkūn tave trenk sausuose medžiuose!.. Jaunimo nėra! O kas žino, ar jis yra? Ar manai, pas mus tik giltinė siaučia, raudona skepetėle mosuoja?.. Nuėjo, nuklydo gal po visas šalis. Kur nuo jos pasislėpsi?

DŽIANGIS. Galvokime, vyručiai. Gal vis ką nors sumanysim... Įdomu būtų žinoti, kaip elgėsi mūsų protėviai tokiais atvejais? Gaila, nėra vaidilų, kurie mums paaiškintų.

GRIGAS. E, brol! Nei mūsų tėvai, nei protėviai ko panašaus patyrė, kad ir vaikai mūsų nepatirtų.

PUODŽIUS. Ką čia galvą džiovinsi, kaip tėvai elgėsi, jei žmogus nežino, ar kitą žingsnį teks jau nužengti. Krankštelėjai smarkiau — ir žiūri į seiles, ar nepasirodė jau kraujas... Pasirodė — gulk patvorin ir lauk, kol pasibaigsi. Pasaulio pagyna atėjo, vyrai!..

GARNYS. Mano žmona, vargdienėlė, taip ir padarė. Atsikosėjo, nusispiovė delnan ir, pamačiusi kraują, atsigulė patvorin, giltinės belaukdama. „Eik, pirkion!" sakau. „Kam, — atsakė: — vistiek mirsiu; kam dar kitus baidysiu — ir be to nuvargę"... Norėjau ant rankų nunešti, bet senas, nepakėliau. Kol prisišaukiau pagalbon, jau sustingusi buvo, kaip žagaras.

GRIGAS. Ir tai kas valandėlė, ir tai kas valandėlė... Pusė žmonių išmirė... Nei ant laužo dausoti, nei žemėn kasti nėra kam... O, geriau mano senos akys būtų žemei užsimerkusios, nei visa tai mačiusios!..

PUODŽIUS. Mestai žmogus visa ir eitai, kur akys neša, kad tik neregėtai viso šito. Bet kur eisi, kur dėsies, kad žiema ant sprando?. Vistiek — ne nuo maro, nuo šalčio žūsi, iš bado.

DŽIANGIS. Gerai, kad žmogus sėdi savo kampuose; žino nors, kaip elgtis turi, o čia... *(Mostelėjęs ranka)*. Dievai žino: daryk taip — bloga, daryk kitaip — vis bloga... *(Verkimas gabijoje)*. Kad nors kunigas greičiau sugrįžtų.

PUODŽIUS. Kad jis visai būtų pernai negrįžęs, lengviau gal būtų buvę ir žmonėms ir žemei motulei. Kalba žmonės, kad dėl jo kaltės skaudžiai mus baudžia dievai — ir gal neveltui kalba.

GRIGAS *(atsiduses)*. Vai, veltui, ar ne — nelengviau mums nuo to. *(Linguodamas galva)*. Ir pragyveno gi mūsų tėvai be vargų, be tokių nelaimių, nei bado, nei maro nepatirdami. Kodėl mus visa tai ištiko?..

DŽIANGIS. Vieni dievai žino, kas kaltas, ar kunigas, ar mes patys, ar gal ir niekieno kaltės nėra... Ar padavimai neporina, kad ir gilioje senovėje ir maro ir bado būdavo?.. *(Patylėjęs)*. Kad krivių pasiklausus?

PUODŽIUS. Seniai reikėjo. Ne veltui jie kriviai! Jie žino ir mato, ko paprastas žmogus nei žinoti, nei suprasti negali.

GRIGAS. Senis Vainis pasakojo, kad vakar vakarą matė jis giltinę marą. „Einu, — sako: — namo, žiūriu, kuris galas ten žmonių pastogėmis landžioja. Priėjau arčiau, žiūriu gi, kad giltinė. Įkiš, sako, ranką per langą, pakratys ten raudona skarele ir eina toliau..."

PUODŽIUS. Kam ją paleido? Ko nenutvėrė, nesušaukė žmonių? Štai kvailas! Ė, kad taip man, jau kas būtų, tas bebūtų, aš jos taip nebūtau paleidęs! Nors senas esu, bet gerai būtau atvanojęs prakeiktą! Nebenorėtų klaidžioti po kiemus.

DŽIANGIS. Ė, ką tu jai, žmogau, padarysi... Tik labiau įpykdytai.

PUODŽIUS. Dievažiai, nukultau! Visus kaulus prakeiktai sulaužytau. Teneskriaudžia žmonių.

GARNYS *(linguodamas galva)*. Žmogau, žmogau...

PUODŽIUS. O ką? Ką ji mums dar blogesnio padarytų?..

DŽIANGIS. Ir sėklai žmonių nebepaliktų!

PUODŽIUS. Tegul ! Bet vis tik jai šonkaulius sulaužytau!

KRIVIS *(įėjęs, stovi duryse, rankas susidėjęs ant krūtinės, ir ilgai tyli)*. Kiek bajorų čia susirinko, kiek senų galvų? Nei žvėrys tiek neužvydavo niekados, nei vėjai neužpūsdavo... *(Pasiėjėjęs į vidurį)*. A! Didi dievų galybė! Žino jie, kaip parodyti žmonėms užmirštus kelius šventon gąbijon. Praminti vėl takai, kurie žolėmis buvo užaugę. Aušrinės dieną nematė gabija tokios minios.

PUODŽIUS. Perkūn! Šitas dar džiaugiasi mūsų nelaime!

DŽIANGIS. Kas buvo, nėra reikalo minėti, krivi. Kam negudriai kalbi ir erzini nusiminusias žmonių širdis? Sėsk ir pakalbėk, kaipo krivis, o ne kaipo piktas žmogus. Ne metas dabar juokams ir pašaipai...

KRIVIS *(vis taip pat)*. Kriviai — ne juokdariai ir ne juokinti aš jūsų noriu. Buvo metas, kai laikėte mus juokdariais, ir jūs ir jūsų valdovai. Juokitės dabar kruvinomis ašaromis... Ko norite iš dievų, kuriuos buvote užmiršę? Ko atėjote čia? *(Nedrąsiai įeina kelios moterys ir stojasi pas duris; o kitos, stovėdamos už durų, tik dairosi vidurin)*.

DŽIANGIS. Norim, kad su dievais pasikalbėtai ir pasakytai, kaip pašalinti baisi nelaimė, kuri mus ištiko, kaip išsigelbėti nuo pikto maro. *(Žmonių įeina vis daugiau. Jų tarpe Tautvilas)*.

PUODŽIUS. Neveltui krivis esi. Valgei mūsų duoną, gelbėk dabar mus.

KRIVIS *(dirstelėjęs į žmones, nusigręžęs nuo vyrų)*. Aš žinojau, kad ateisite, žinojau! *(Atsigręžęs į juos)*. Miglas kėlėte, bajorai, ir jūs ir jūsų valdovai! Miglas kėlėte, ir krito jus dabar baisus amaras.

MOTERYS.

— Dievai, aukščiausieji, pasigailėkite!..

— Pasigailėkite, dievai!..

— Perkūnai galingiausias, atleisk mums...

DŽIANGIS. Mes visą gyvenimą tokias miglas kėlėm, ir nieko panašaus iki šių dienų nebūdavo.

GRIGAS. Gyvenome, kaip kad gyveno ir mūsų tėvai protėviai.

PUODŽIUS *(stuktelėjęs lazda į žemę)*. Kvaila kalbėti, kas buvo. Kas bus, reikia žinoti.

KRIVIS *(nuleidęs galvą)*. Ir kalbos paukščių klausiau — negerai klegėjo, ir lapų šlamėjimo klausiau — gūdžiai šlamėjo. Baugu pasakyti jums, ką esu girdėjęs.

BALSAI. Ak, dievuliai! Dievuliai aukščiausieji... *(Verkimas tarp susirinkusios minios)*.

PUODŽIUS *(niauriai)*. To gi ir klausiame?

KRIVIS. Ieškokite kalto savųjų tarpe, jei norite žinoti, už ką dievai baudžia.

DŽIANGIS *(atsikeldamas)*. Kas čia kaltas? Amžių pragyvenome, kaip kad tėvai gyveno, ir kas čia kaltas?.. *(Sėdasi)*. Jei kalti, — visi kalti esame gal tuo, kad gimėm ir dar nemirėm... Štai kas yra.

KRIVIS *(iš paniūrų pasižvelgdamas į Džiangį)*. Visi žino, už ką baudžia dievai žmones, tik tu, senas bajore, nežinai. Visi mato, tik tu nematai; visi junta, tik tu vienas nejunti. Vai, numano krivio širdis, kad ir tu praste supranti ir žinote žinai, kodėl amaruotas papūtė vėjas ne ant sausųjų medžių, bet ant gyvos nelaimingo žmogaus galvos.

DŽIANGIS. Kvailai kalbi, krivi! Žilo plauko susilaukiau, o niekas nepasakė, kad sumelavo senas Džiangis. Tegul štai visi šitie pasakys, jei netiesą kalbu. *(Visi tyli; truputį luktelėjęs)*. Nemelavo mano tėvai, ir aš nemeluosiu. Kalbėjau visada, ką jautė galva.

KRIVIS. Gal tau galva neprimena, gal tau širdis nesako nieko, kad tyli visi? Pasenai labai, bajore, kad taip greit užmiršai, iš kur tavo duktė paimta kunigo pilin. Kam ji vainiką žadėjo, o ant kieno sienos jisai suvyto? Nepameni, tai aš tau priminsiu.

VISI.

— Taip, taip! Kas to nežino...

— Kas gi, dievuliai, to nežino...

DŽIANGIS *(piktai)*. Plepalus senų moterų zauniji, krivi! Seniausias krivių krivis palaimino juos, ir ne tau kalbėti... Ar tik mano duktė iš dievų gabijos kunigo menėn nulydėta? Ir senovėj atsitikdavo...

KRIVIS. Krivių krivis palaimino juos, bet dievai ar palaimino? Atsimink, ką sakė kunigui ir tau senas krivių krivis, kuris praeitį ir ateitį žino, kaip tu savo nago juodymą: „Negerai padarė tavo mergina, kad nepagalvojus dievams pasižadėjo“. Atsimink, kaip baigė visi, kurie prievarta vedė krivaites iš švento alko, nuo juodos žynyno krosnies. Kas pasakys, kad netiesą kalbu? *(Džiangis tyli, galvą nuleidęs)*.

GRIGAS. Tiesa, girdėjome visi...

PUODŽIUS. Tiesa, kad tave Perkūnas! Kaip iš širdies išėmė...

BALSAI.

— Visi vargstam per ją...

— Per juos krinta mūsų ašaros...

— Jie kalti, kad miršta mūsų vaikai...

TAUTVILAS *(prisiartina)*. Gerbiamasis, kodėl nepaminėjai dar jo sūnaus Alūno, o tik dukterį. Visi žinote, kaip jis pasielgė... Ne viena Briedžio duktė vainiko verkia.

DŽIANGIS *(liūdnai)*. Dievai mane nubaudė vaikais... Bet nenorėtau turėti ir tokio sūnaus, kaip tu: visi karo žygy, o tu vienas namie sėdi pas krosnį.

TAUTVILAS. Iki šiol pas krosnį sėdėjau, bet užgeso mano krosnis dėl tavo žento darbų... Užgeso krosnis, tai dabar laužą sukursiu; tik nežinau, ar ne karšta bus jums visiems nuo jo.

DŽIANGIS. Kalbi, kaip netekęs proto piemuo. Bailio grasinimų nebijau.

TAUTVILAS. Kad ne tavo žilas plaukas, kitaip tau atsakytau. Niekas nepasakys, kad bailys Tautvilas — ir tu pasigailėsi, kad taip kalbėjai. *(Nueina šalin)*.

KRIVIS. Už vieno piktus darbus šimtus baudžia dievai.

PUODŽIUS. Perkūnas juos visus! Kaip gi tai? Vienas kaltas, kitą baudžia! Aš taip nedarytau, nors nesu dievas.

KRIVIS. Už valdovo darbus atsako visi, už valdovo nusikaltimą visą šalį baudžia dievai... Ar nežinojote iki šiol, žilagalviai bajorai, seni valdovų patarėjai?..

GRIGAS. Blogi dabar laikai žilam plaukui. Sūnus nenori tėvo klausyti, o svetimas žilo plauko gerbti... Negerai daro dievai...

KRIVIS. Nudžius to liežuvis, kuris taip kalba. Jūs gal nekalti?! Kai valdovas nepaisė nei krivių, nei dievų, jūs tylėjote. Kai sujudino iš vietos Pikulo užkeiktą akmenį, jūs kur buvote?.. Neiškalbėtau, kad turėtau tiek žodžių, kiek treigio veršio odoj plaukų, beskaitydamas, ką padarė kunigas. O jūs, seni bajorai, tylėjote vis...

GRIGAS. Ir netylėjome, ir kalbėjome, bet argi klausė?

PUODŽIUS. O jūs, kriviai, kur buvote, ko tylėjote? Dabar mus tik kaltinate, nors patys esate labiau kalti.

DŽIANGIS. Gerai, aš kaltas, visi mes kalti, bet vis tik kalčiausias Šarūnas. Kodėl gi kitus dievai maru baudžia, ne jį? Nei vienas jo žirgas nekrito, nei vienas jo namuose ligos paliestas nebuvo.

KRIVIS. Kitą bausmę rengia jam dievai, didesnę ir skaudesnę, negu giltinės dalgė, baisesnę, negu maro amaras. Nei vėjo, nei bango nebijo augalota drevė, kol Perkūnas sudaužo jos viršūnę... Ir ilgai, ilgai ji džiūsta tada. Žmonės jos vidurius peikenomis iškapoja, mažos bitelės ten lizdą sulipdo. Saldu nuo to kitiems, bet ne drevelei. Tokią strėlą kunigui

gamina dievai. Bet nebus ramumo ir jums, kol kunigas Šarūnas šitą kraštą valdys, gyvendamas aukštoje Balyno tivrtovėje. *(Verkimas minios tarpe).*

GRIGAS. Dievų jis nebijo, žmonių nepaiso. Ką mes čia galim padaryti?

KRIVIS. Ką galite padaryti? Jūsų daugel, jis vienas.

PUODŽIUS. Vienas jis, bet galingesnis už mus visus. Jis kunigas. Negi prieš jį ranką kelsi?..

KRIVIS. Seniau kunigai buvo jums broliai. Šarūnas nori jus vergais paversti. Negi tokiam reikia nusileisti?..

GRIGAS. Ką padarysi. Tokie jau dabar laikai. Štai, savo vaiko, ir to nepaveiki, kad klausytų.

DŽIANGIS. Senas esi, krivi, ir neprotingai kalbi! Ar darė taip mūsų tėvai, kaip tu patari? Maištą kelti gundai?..

KRIVIS. Aš nieko nepatariu, tik jūs išgirdote dabar mano žodžiuose, kas seniai glūdi jūsų širdyse. Bet drąsumo jums stinga balsiai ištarti. Nėra jūsų tarpe drąsiųjų vyrų!..

TAUTVILAS *(vėl išeidamas priekin).* Kas sako, kad nedrįstu ištarti, kas glūdi mano širdyje?

KRIVIS. Nesigirk, jauniki... Pamatysim, ar drįsi ten, kur reikia visiems drįsti.

DŽIANGIS *(atsikeldamas).* Užuot protingiau kalbėjęs ir davęs mums patarimų, tik piktą ginčą keli, krivi.

KRIVIS. Ko, pagaliau, norite iš manęs?

PUODŽIUS. Žadėjai pasakyti, ką sakė tau dievai. Nurodyk, kaip išsigelbėti nuo skaudžios nelaimės.

KRIVIS. Štai ką dievai jums pataria: sudeginkite visi savo namus ir butus, kur apsigyveno baisi giltinė, ir bėkite iš vietos, neatsigręždami ton šalin, kad jūsų akys neregėtų, ausys negirdėtų piktų valdovo Šarūno darbų. Naujoje vietoje apsigyvenę, surasite sau naują valdovą. Štai, ką sako dievai.

VISI.

— Ką?

— Ką jis kalba?..

— Dievai aukščiausieji, ką dabar jis čia kalba?

GRIGAS. Veltui kalbi, krivi!

PUODŽIUS. Niekus zauniji, kad tave Perkūnas.

GRIGAS. Mirsiu, o kiton vieton nesikelsiu. Čia tėvai ir tėvų protėviai gyveno ir mirė, čia aš gimiau, pragyvenau amžių ir mirti čia mirsiu... Neisiu senatvėje klaidžioti, kap monas, šlaitais, pagiriomis.

PUODŽIUS. Perkūnas tave trenk iš aukšto dangaus, kaip gi tai? Negi žiemon paliksime protėvių krosnis?..

DŽIANGIS. Nuo vilko bėgsi, mešką užbėgsi. Ne maras, tai šaltis ir badas visus pribaigs.

GRIGAS. Kaip paliksi tėvų krosnis ir vėles? Man neilgai jau gyventi, o miręs kitoj vietoj, nesurasiu į aukštą dausų kalną praminto tako, kuriuo keliavo mano tėvai. Ir liksiu tenai vienui vienas per amžius, kol šviesi saulė tekės ūkanotąjį rytą. Ar man nemieli mano tėvai ir draugai, kurie ten anksčiau manęs nukeliavo, kad kitoj šaly ieškotau sau laužo?..

PUODŽIUS *(atsikeldamas)*. Taigi, taigi, Perkūnas jus tetrenkia! Kai žmogus rengiasi ten, dausosna, ne metas jam naujų būklių ieškoti.

GARNYS. Juk ir mums dausų šalin paukščiai lekia.

VISI.

— Neisim... Niekur neisim...

— Čia visi mirsim...

— Kur gyveno ir mirė mūsų tėvai...

GRIGAS. Taip, mirsim, kur gyveno ir mirė mūsų tėvai!..

KRIVIS *(niauriai)*. Ir išmirsite visi: ir jūs, ir jūsų vaikai. Laumės valdovės nemaino savo sprendimų. Klaidžiosite kaip monai šlaitais, paraistėmis, nepalaidoti, ant laužo nepadausoti. Ir ištroškę ir alkani būsite vėlių dienoje, ir niekas nepamaitins jūsų, ir krosnies niekas apsišildyti jums nepakurs. Užšals niekieno nekūrenama neapgyventų namų krosnis. Ar gal šito sau pageidaujate?

DŽIANGIS. Tegeidžia sau tokio likimo mūsų nedraugai, bet ne mes.

VISI.

— Dievai!.. Dievai!..

— Dievai, pasigailėkite!..

— Perkūne, susimilk!..

DŽIANGIS *(linguodamas galva)*. Vai, krivi, *(rodydamas ranka į susirinkusius prie durų)* negąsdintai žmonių, nevirkdytai susirinkusių, o paprašytai geriau rūstingų dievų, kad liautųsi mus baudę ir pašalintų piktą marą iš mūsų krašto. Tu daugel gali, dievai ir monai tavęs klauso.

VISI.

— Pasigailėk mūsų!..

— Užtark už mus žodį...

— Nieko tau nepasigailėsime!..

— Dievams ir jų gabijai paskutinį daiktelį atiduosime!..

— Paskutiniu grūdu pasidalinsime!..

— Tik užtark mus...

KRIVIS. Kad ir prašytau, kad ir mirtau bemaldaudamas, nepakeis net patys dievai, kas nulemta. Greičiau šviesi saulė užges, žalios girios liausis šlamėjusios, negu dievai, negu galingos laumės, likimo valdovės, pakeis savo sprendimą, kurį jums mano lūpom pranešė. Deginkite namus

ir visas vietas, kur gyvenote! Deginkite visa, kas yra jūsų namuose, nes ten juodoji giltinė mosavo savo raudona skepetėle, ten ji piktą amaro sėklą yra pasėjusi!..

VISI.

— Vai, dievuliai...

— Vai, mes vargdienėliai!..

— Kur pasidėsim, kur galveles priglausim?..

— Vargai mūsų kuo didžiausi!..

— Dievai, dievai! Pasigailėkite!..

KRIVIS *(nusigręžęs į minią)*. Veltui aimanuojate!.. Ką dievai pasakė, tas turi įvykti. Nebūtau krivis, kuriam dievai pavedė saugoti tėvų papročius, kad nesuprastau, kaip saldžiai kvepia sienos, kurios apaugo senovės pelėsiais, tos skobnys, už kurių sėdėjo tėvų tėvai... Kas gali būti brangiau žmogui, negu toji vieta, kur kabojo lopšys ir jo, ir tėvų tėvo? Kas nesupranta, kas neatjaučia to, tasai piktas žmogus! *(Iš paniūrų pažvelgdamas aplinkui)*. Bet nesiduoda permaldaujami dievai, nes likimas ir už juos galingesnis.

VISI.

— Taip, taip!

— Žinome...

— Ak, jūs dievai brangiausieji!..

I MOTERIŠKĖ *(linguodama galvą, pasmakrę ranka parėmus)*. Vai, dievuliai, kad krivis tai viską ir žino ir numano.

II MOTERIŠKĖ. Laiminga motinėlė, kuri tave pagimdė! Kad taip mano vaikelis... *(Nutyla)*.

DŽIANGIS. Kad atjauti, kiek brangios mums tėvų būklės, ko nemeldi dievų, kad pasigailėtų, bet gąsdini mus?..

KRIVIS. Aš prašiau, aš meldžiau, anksčiau meldžiau, negu jūs čion atėjote, negu amaruotą rytą saulė patekėjo. Bet dievai sako: nėra kito išsigelbėjimo nuo maro. Maro giltinė, juodoji tamsaus Pikulo duktė, nieko nebijo. Kas nepabėgs nuo jos, nepasislėps tamsioje girioje, kur ji kelio nesuranda, mirs tasai žmogus! *(Pažvelgdamas aplinkui ir kreipdamasis į minią)*. Mirs kiekvienas, kuris pasiliks senose būklėse!..

VISI.

— Dievuliai, pasigailėkite!..

— Ak, kad ją kur Perkūnėlis...

— Ak, ji biaurybė!..

GRIGAS. Manau, tiesą kalba krivis. Nuo jos, biaurybės, ir gyvulys bėga, kai tik ją pajunta. Girdėjau nuo tėvų, kad ir senovėj tas irgi atsitikdavo, ir taip pat mūsų protėviai pasielgdavo.

KRIVIS. Tiesą kalbi, bajore: taip senovėje darydavo mūsų tėvai. Paklausykite manęs: padekite vargdienių pirkias, bajorų kiemus ir valdovo pilis, kad nei vieno šypulio neapdegusio neliktų, kad su dūmais nelaimė parūktų. Bijo baisi giltinė, iš gilių balų kilusi, iš tamsiųjų raistų gilumos, ugnies ir dūmų, kaip aklas varmas kraugerys. Išgyvensite žiemą, ir maras pranyks, kaip nyksta migla, šviesiajai saulelei patekėjus... Ir derlingesnė bus žemė kitais metais, ir vaisesnis gyvulys...

DŽIANGIS. Beminkšta tau patalą kloti, bet kaip bus mums gulėti? Žiema — ne meili sesuo, jos meile nesušilsi. Kur pasidėsime be šiltos krosnies?

GRIGAS. Visa žmogus nukęs, bet tik nereikėtų apleisti tėvų būklių...

PUODŽIUS. Perkūn, ją trenk iš aukšto dangaus! Kaip gi tai? Ir žilo plauko susilaukiau ir nesuprantu: juk Perkūnas turi žaibą! Kodėl negali maro išvyti?

GARNYS. Ką jis su žaibu žiemą padarys? Šalčio bijo Perkūno žaibas.

DŽIANGIS. Žiemą Perkūnas mėgsta dausose pamedžioti. Jam žemė tada mažai rūpi. Kitaip ir žiemos nebūtų.

KRIVIS. Daugel yra, ko žmogus nesupranta, bet aukštieji dievai gerai žino, kam jie taip daro. Tiktai aš jums, žmonės, pasakysiu: nebus ramybės gražioje Dainavos lašy, kol Šarūnas sėdės aukštose savo pilyse.

VISI.

— Tiesa, tiesa...

— Vai, tiesa!

I MOTERIŠKĖ. Vai, kiek jau išlieta per jį ašarų!

II MOTERIŠKĖ. Vai, kiek vaikelių per jį nukeliavo dausų šalelėn.

KRIVIS. Gaisas negęsta Dainavos padangėje ir neužges, kol Šarūnas valdys tėvų šalį. Deginkite greičiau vargdienių pirkias, bajorų kiemus ir aukštas Šarūno pilis... O paskui kitoje vietoje rasite sau kitą valdovą, kai panorėsite. Pasirinkite geresnį, išmintingesnį ir dievobaimingesnį...

PUODŽIUS. Tetrenkia jį Perkūnas, kas to nežino. Kad reikia, tai reikia. Kad deginti, tai viską deginti!

MOTERYS.

— Vai, dievuliai! Vai, dievuliai!..

— Kur dabar pasidėsime?..

(Verkia visos, kai kurios net numirėliškai rauda, rankas užlaužusios ant galvos).

I MOTERIŠKĖ *(raudodama)*. Vai, mano aukštos skobnelės, vai, mano balti suoleliai!..

II MOTERIŠKĖ *(raudodama)*. Vai, kur aš sena pasidėsiu, kur galvelę priglausiu, be savo namelio, be šilto kampelio?..

VISOS *(rauda)*.

— Vai, dievuliai aukščiausieji...

— Vai, nameliai mūsų brangiausieji...

GRIGAS. Tylėkite, moterys! Ir be jūsų riksmo žmogus nežino, kaip pasielgti turi! *(Moterys rauda tyliau).* Teisybę pasakius, daugel žmonės nukentėjo per Šarūną. Nuo tos dienos, kai Balyno valdovu pilin įjojo, nematėme ramybės: tai karas, tai ugnis, o dabar ir maras — nei vienos ramios dienos nebebuvo!

GARNYS. Tiesa, kas to nežino. Bet ką padarysim? Valdovas ką nori, tą daro.

PUODŽIUS *(atsistojęs).* Kvailai kalbi, bajore! Ar užmiršai, kaip elgėsi valdovai seniau? Ar elgėsi taip jo tėvas, kaip jis elgiasi? Ne tik kalavijo nekėlė, nepasitaręs su mumis, medžionėn nejojo!.. Gerai sako krivis: nebus ramybės per jį nei mums, nei mūsų vaikams. *(Sėsdamas).* Tetrenkia mane Perkūnas, jei netiesą kalbu!..

VISI.

— Tiesa, tiesa!.. Kas to nežino!..

— Tiesą kalba Puodžius...

— Seniau valdovai buvo mums geri kaimynai...

— Nūnai Šarūnas nori likti žiauriu viešpačiu...

— Gudų papročiais nori gyventi...

— Elgtis su mumis, kaip gudas...

— Sunkus jis mums...

— Nenori elgtis, kaip elgdavosi jo tėvai ir protėviai...

GRIGAS. Kad tiesa, visi žino; nesielgė taip nei vienas Dainavos valdovas, kaip tėvų tėvai pamena... Bet ką padarysime? Visi Dainavos valdovai, kaip plati ji, ir Meškis, ir Jorigis, ir Perlis, ir Rakalnis — eina gandas — pajuto, kaip sunki jo ranka. Kas drįs pakelti prieš jį kalaviją, jei ir stiprios akmenų pilys sukruša nuo jo rankos. Kas drįs, vyručiai? Kam gyvybė nemiela?

VISI.

— Kas drįs, kas drįs, dievuliai aukščiausieji?..

— Prapuolėm, pražuvome visi!..

— O drįsti, vyručiai, reikia!

TAUTVILAS *(išėjęs vidurin).* Ne man jaunam kalbėti žodį seniesiems. Bet paklausykite, vyrai: kam jūs galvą džiovinate, kas drįs? Kas daryti, sakykite, kad gyvi išliktume, o ten jau atsiras tokie, kurie drįs.

DŽIANGIS. Kas drįs?.. *(Nusišypsojęs).* Ar tik ne tu?..

TAUTVILAS *(su neapykanta).* Kai reikės — ir aš, ir tu, ir kiti drįsime: visi norime gyvi išlikti.

PUODŽIUS. Tiesą kalba bernas, dievažiai, tiesą!

I MOTERIŠKĖ. Vai, kad tave, berneli, dievuliai palaimintų! Nuraminai mus.

VISI.

— Visi eisime, kaip vienas...

— Visi drįsim...

— Geriau nuo kalavijo žūti...

— Vis kai kas liks...

— Neišžudys visų...

— Giltinė maras nepaliks nei vieno...

— Prieš savuosius rankos kelti nedrįs Šarūnas.

— Kas jam padės?..

— Negi mūsų vaikeliai?:.

GARNYS. Viskas, vyrai, turi būti gerai. Senovės laikais bajorai ir liaudis buvo galva, o kunigai — rankos. Dabar kas atsitiko? Kunigas daro, ne ko žmonės nori, bet verčia žmones daryti, ką patsai sumano. Tokie dabar laikai.

KRIVIS. Kas kaltas, kad galva viską nūnai užleido rankom. Bloga toji galva.

GARNYS. Taip, bet vėlu aimanuoti. Nusileidome, kai reikėjo pasipriešinti, dabar nepaversi tikron vagon valdovo, kai jau visa Dainava prieš jį dreba. Kas daryti, kad mūsų sunkiai nenubaustų, jei sudeginsime jo pilis?

KRIVIS. Viską turite sudeginti! Jei liks nors vienas maro apkrėstas kampelis, kur galės pasislėpti giltinės sėkla, veltui žus skaudus jūsų darbas, niekais nueis visų jūsų pastangos išsigelbėti...

GARNYS. Bet kas drįs pilis padegti?

PUODŽIUS. Kas drįs? Kuopa drįs, štai kas drįs!

DŽIANGIS. Kaip sau norite, vyrai, šito nebus.

PUODŽIUS. Kaip nebus? Kodėl nebus?

BALSAI.

— Ką jis sako?

— Ką jis kalba?

DŽIANGIS. Nebus — ir tiek! Mano tėvai ir protėviai nieko neapvylė, ir aš to nepadarysiu. Deginkite sau sodžius ir kiemus — savo kiemą pirmas padegsiu, bet kunigo pilių liesti neduosiu.

KRIVIS. Tai pirmas ir žūsi — tu ir tavo vaikai.

DŽIANGIS. Tesie!.. O vis tik tvirtovių neduosiu padegti.

PUODŽIUS. Žento gailisi, kad jį Perkūnas!

BALSAI.

— Ką jis kalba?!

— Ko nori?..

— Žmonių ašarų dar tau maža!..

— Mūsų ašarų dar neatsigėrei?..

— Kad tu paspringtai savo žodžiais...
— Kad užsitojotai...
— Šuva! Šuva!
— Keltava!.. Dievų priešas!
— Kad jo kaulus monai išnešiotų po laukus...
— Ak, dievuliai!..
— Vai, kad juos visus Perkūnas iš aukšto dangaus ir su visa gimine...

PUODŽIUS *(sukeikia minią)*. Tylėkite jūs ten, kad jus kur visi monai! *(Į Džiangį atsigręžęs)*. Kaip neleisi? Mes kuopą sušauksim.

DŽIANGIS *(atkakliai)*. Kad ir sušauksite, man vistiek: neduosiu — ir tiek. Pilys mano globai pavestos, ir aš už jas atsakau. Neapvilsiu valdovo. Kokias paėmiau rankosna, tokias iš rankų jam ir atiduosiu.

KRIVIS *(rūsčiai žvilgtelėjęs į jį)*. Bloga tam, kas dievų norams priešinasi! *(Pasižiūrėjęs į žmones)*. Bet daugel dar yra tokių, kurie gerbia dievus.

BALSAI.
— Yra, yra!
— Visi juos gerbiame...
— Visi...
— Tepasigaili mūsų, savo gyvybę už juos atiduosim...

TAUTVILAS. Yra, kurie — temato dievai — įvykdys viską, kas reikia.

KRIVIS. Krivių krivis savo ranka padės ugnį pily. Kas pasipriešins krivių krivio norui?

BALSAI.
— Žinoma!
— Kas gali pasipriešinti?..

DŽIANGIS. Vistiek, vyručiai, aš ir krivių kriviui neleisiu pilies padegti.

PUODŽIUS. Žmogau! Ar tu Perkūno žaibo nebijai?

KRIVIS *(žiūrėdamas iš paniūrų)*. Ir tu ranką prieš jį kelsi?!

DŽIANGIS *(šluosto kaktą)*. Rankos nekelsiu, bet neleisiu, vyručiai, — ir tiek. Geriau tenužudo mane Perkūnas — lengviau bus ir man ir jums. *(Atsidūsta)*.

KRIVIS *(nusigręžęs nuo jo, į žmones)*. Dievai, dabar visi mato, kodėl jūs taip sunkiai baudžiate šitą šalį.

BALSAI.
— Dėl jų prakeiktos veislės!..
— Nubauskite juos vienus, dievai...
— Kaip gi dabar?..
— Tai ir žūsim per juos visi?..

KRIVIS. Ir žūsite!

GRIGAS *(atsikėlęs prieina prie Džiangio)*. Aš žinojau, kad taip pasakysi. Bet, Džiangi, argi mūsų tėvai buvo tokioje padėty? Tėvai mūsų ir savo ir priešų kraują liejo, gindami tėvų būkles, protėvių krosnis. O tu nori ir juos ir mus priversti klaidžioti be krosnies, be namų svetimose šalyse. Kur pasidėsime?.. Dievai, dievai! Perkūne aukščiausias, tu matai... *(Verkia)*.

DŽIANGIS. Visa tai tiesa, bet... Vis dėlto pilių nesudeginsite, ir tiek... *(Pamatęs ašaras, byrančias iš Grigo akių)*. Seni, tu verki? *(Linguodamas galvą)*. Kaip mažas vaikas? Ar ne gėda tau?

GRIGAS *(smaugdamas nosį, šluosto rankove akis)*. Verkiu!.. Matai, verkiu... Žilo plauko susilaukiau neverkęs, mažu vaiku būdamas nesu verkęs, o dabar verkiu — ir per ką gi?.. Teužmiršta dievai, iš kieno priežasties... Štai, kiek laiko pergyveno šitas plaukas ant mano galvos, kol pražilo, *(suėmės ranka už plaukų)*, o dabar, kaip šuva be gurbos, šalty skalinsiu patvoriais, kol sustingsiu, o ten... *(Ištraukęs plaukų saują, meta žemėn)*. Še, mindžiokite juos kojom, traplenkite, nors žili jie... Niekinkite mane, kad dar gyvenu... Vai Džiangi, Džiangi! Ar tu širdies neturi, ar tu dievų nebijai, ar tėvus pamiršai? *(Kosėja ir šluosto rankove akis)*.

VISI.

— Galvoja jisai apie dievus!..

— Žentas jam galvoje!..

— Dėl žentulio žmonių vargo negaila...

DŽIANGIS *(kraipydamas galvą)*. O vis, brol, nieko iš tavo kalbos nebus... *(Moja ranka ir nusigręžęs sėdasi)*

PUODŽIUS *(pasikėlęs stuksi lazda grindin)*. Nebūk kvailas, seni! Prieš vėją nepapūsi: visi to nori!..

DŽIANGIS. Pilių padegti neduosiu — ir tiek!

KRIVIS. Ar nori, ar nenori — vistiek nėra ko kalbėti. Dievai to nori ir to reikalauja, ir ne žmogui jiems prieštarauti, kad jis nors galingiausias būtų.

DŽIANGIS. Kas ten žino, ko dievai... *(Sumojęs ranka nutilsta)*.

KRIVIS *(žvilgtelėjęs iš paniūrų į Džiangį)*. Kas žino, sakai?.. Neužmiršk, kad krivio liežuvis melo nekenčia, o širdis jo niekados neapsirinka. Bijok dievų, kad jie tavęs nenubaustų, kam manai, kad neapykanta kalba mano lūpom... Aš neapkenčiu to, ko dievai neapkenčia.

DŽIANGIS *(pakilęs, vėl piktai)*. Ko jūs norite iš manęs? Kai sugrįš valdovas, padarysite, kaip numanote. O dabar negaliu... Man pačiam širdis plyšta, kai matau žmonių vargą... Bet negaliu, vyrai, aš nieko negaliu... *(Nusigręžia)*.

PUODŽIUS. Ką, juokiesi iš mūsų, ar galo sau ieškai?..

BALSAI.

— Perkūne galingiausias, pasigailėk mūsų...

— Nuo baisaus maro — gelbėk mus!..

— Dievai aukščiausieji, išlaikykite mus gyvus...

DŽIANGIS. Gal ir ieškau. Kai manęs nebebus, darysite, ką norėsite... O dabar man nekalbėkit apie tai: ir klausyti nenoriu. Neduosiu pilių padegti — ir tiek!

PUODŽIUS *(piktai)*. Pamatysime! Phe... Pamatysime... Ee! Kalba žmogus... Kaip mažas vaikas.

DŽIANGIS *(moja ranka ir vėl sėdasi)*. Nieko nepamatysite...

KRIVIS. Kas, pagaliau, esate, vyrai?.. *(Dairosi. Įeina dar keli vyrai)*. Ar drąsūs seni bajorai, ar bailūs vaikai, baimėje pražilę?..

PUODŽIUS *(rodydamas Džiangį)*. Ko jo žiūrėti?!. Kad reikia, tai reikia... Viską padarysim.

VISI.

— Ko jo žiūrėti?..

— Ko čia laukti?..

— Žmonės gi miršta...

— Krinta, kaip rudenį lapai...

DŽIANGIS. Aš žinau, kad reikia... Bet supraskite, vyrai, kad aš nieko negaliu. Neduosiu pilių padegti...

VISI.

— Jis nieko negali!..

— Neduos pilių padegti, kai viską padegsime?..

— Girdite, žmonės?..

I VYRAS. Tai kas gali? Gal mes.

VISI.

— Jis žmonių nesigaili...

— Ar žmogus, ar šuva, jam vistiek...

— Jis patsai šuva...

— Šunų padermė...

— Kraugerys...

— Ir maro jam nėra...

— Negi jo paisyti turim?..

— Eikime visi į pilį ir padekime ją...

GARNYS *(pakėlęs ranką)*. Tylėkite, vyrai. Aš daugel galvojau, kol jūs čia kalbėjote... Eisim deginsim savo namus, Šarūno pilis.

VISI.

— Einam! Einam!..

— Ko čia laukti?..

— Gana laukėme...

GARNYS *(sumodamas ranka, kad nutiltų)*. Tylėkite jūs ten!.. Eisime — bet kas toliau?.. Ne nuo maro mirsim, tai iš kerštingos Šarūno rankos. Ar nežinote jo?.. Kai ras grįžęs sudegintas pilis, vistiek nebus čia mums gyvenimo: nepasigailės jis nei seno, nei jauno.

VISI.

— Tai dar pamatysime?..

— Ak, jis kraugerys!..

— Rasime ir jam galą...

GARNYS. Tesurasime būdą Šarūnui įveikti. Na, o perlojiečiai, liškiaviečiai ir kiti, kurie tik progos kerštui laukia?..

I MOTERIŠKĖ. Kas gi dabar daryti, dievuliai?

II MOTERIŠKĖ. Argi jau visiems žūti?..

GARNYS. Viena, ką mes galim: siųskime greičiau pas Šarūną, šaukime, tegrįžta savo tėviškės gelbėtų, kaip nusimano.

DŽIANGIS. Gerai kalbi, Garny. Kaip senam žmogui dera.

PUODŽIUS. Kalbi?.. Lauk, kaip gi, sugrįš tau Šarūnas, paklausys...

BALSAI.

— Negrįš!.. Negrįš!..

— Negrįžo ir negrįš...

— Jis nieko neklauso.

— Nei krivių jis vengia, nei dievų bijo.

I MOTERIŠKĖ. Ir kam tokį išgamą motina pagimdė?

II MOTERIŠKĖ. Ir kam jį žemelė motulė nešioja?

KRIVIS. Ne protas kalba tavo lūpom, bajore, bet baili širdis. Ar nežinai dar savo jauno valdovo, ar nematei, kokia kieta ir kurti jo širdis? Nepaklausys jis nei senų, nei jaunų, nei galingų dievų...

BALSAI.

— Tuščios kalbos!..

— Nepasigailės jis mūsų...

— Nepaklausys jisai nieko!..

— Pražūsim visi per jį!..

— Dievai! Dievai! Pasigailėkite!..

GARNYS. Ne iš bailumo kalbėjau, krivi, bet dėl žmonių gero. Šarūnas — mūsų valdovas, valdovai buvo ir mūsų vadai nuo amžių jo tėvai, kurių visi klausėme; ir mums dabar dievai liepia jo klausyti.

I VYRAS. Nereikia mums jo!

II VYRAS. Tuščia jo, tokio valdovo! Nėra gero, nereikia ir tokio.

III VYRAS. Seniau valdovai gynė mus nuo nelaimių, nuo priešų, o dabar ką gero matome iš jo?

II VYRAS. Ugnį, marą ir badą! Ir ko dar susilauksime?

I VYRAS. Ne valdovas, ne kunigas jis mūsų, bet žmogžudys.

VISI.

— Nereikia mums tokių vadų!..

— Tuščia jų visų...

— Kraugeriai visi!..

— Nereikia mums tokių valdovų!..

GARNYS. Negyvena bitės be bitino, nebūsim ir mes be vado. Taip dievai lėmė, ir tėvai įsakė.

KRIVIS. Reikia jums vado? Ar maža yra dorų, kurie vadauti gali?

DŽIANGIS. Kvailai kalbi, krivi. Kas vadu negimė, tas juo ir nemirs.

KRIVIS. Vergai taip kalba.

III VYRAS. Senovėje, sako, be vadų žmonės gyvendavo, ir gerai jiems būdavo.

I VYRAS. O dabar ir vadus turime, ir bloga.

PUODŽIUS. Girdi, Džiangi? Gal netiesą jie kalba?

DŽIANGIS. Girdžiu ir stebiuosi. Kad jauni kalbėtų, dar suprastau. O dabar seni: amžių pabaiga artinasi, ar gal Pikulo garai visiems protą sumaišė?

PUODŽIUS. Ne Pikulo garai žmonėms protą apsvaigino, bet tau tavo žentas. Valdovo uošvis esi — štai kas yra!

DŽIANGIS. Apsvaigino ar ne, bet iš jūsų kalbų vistiek nieko nebus. *(Tvirtai).* Girdite, vyrai: nieko nebus — neduosiu pilies padegti — ir tiek!

KRIVIS. O aš sakau: duosi! Pažiūrėsime, ar dievų žmonės paklausys, ar tavęs pabijos...

DŽIANGIS. Maištą keli, krivi, audrą žadini! Maža tau, kad maru miršta žmonės — nori, kad dar nuo kalavijo mirtų.

KRIVIS. Nubaus tą dievai, Perkūnas galingiausias, kas taip kalba. Ne audros aš noriu, bet kad žmonės nemirtų, kad gyvi jie išliktų, kad palikuonimis pasidžiaugtų jų vėlės. Vyrai! Daugel jūsų čia yra! Kunigo kareiviai — tai vis jūsų vaikai. Ar kels vaikas ranką prieš savo tėvą? Kas drąsus, kas nepabijos galingų valdovų? *(Visi tyli).* Ko jūs tylite?..

MOTERYS.

— Vyrai, argi jūs apkurtote?

— Ko dabar tylite?..

— Ko bijote?..

KRIVIS. Matau, kad išnyko narsumas ir drąsa... Bet tvirtesni dievai, negu žmonės... *(Iš paniūrų žvalgosi į visus).*

TUTVILAS *(išėjęs priekin).* Aš tylėjau, kai senesni kalbėjo. Jie tyli, tai aš dabar prakalbėsiu ir — temato dievai — nepabijosiu nieko.

DŽIANGIS. Gera tam kalbėti, kas namie sėdi, kai jaunimas karo žygy.

TAUTVILAS. Jei aš namie pas krosnį sėdžiu, tai pas savo, ne pas svetimą. Jei ne karo žygy aš, kur visas jaunimas, tai ir tavo sūnaus taip pat ten nėra.

DŽIANGIS. Kad jį mano ranka pasiektų, neišgirstau aš daugiau tokių priekaištų... Tu neturi tėvo.

TAUTVILAS. Aš tave gerbiau, bajore, kaip seną savo tėvą, gerbiau iki šių dienų. Daugel nuodėmių priskaitė ir tau ir tavo žentui krivis, bet prie jų aš dar vieną pridėsiu. Keršija dievai už jas visiems, o aš atkeršysiu tik kaltiesiems.

DŽIANGIS. Aš nieko pikta tau nesu padaręs ir tavo keršto nebijau. Senas jau esu, gal tu mano metų ir nesulauksi, bet kol mano ranka kirvį valdo, apsiginsiu dar nuo tokių snarglių, kaip tu. Dargi yra, kas ir mane užstotų!..

TAUTVILAS. Taip, seni. Turi sūnų, kuris moka vieną mergą vilioti, o kitą jėga pagrobti, išvogti; turi ir žentą, kuriam pardavei savo dukterį!..

DŽIANGIS. Motinos pienas dar po nosimi tau nepadžiūvo, ūsai dar neužaugo, o jau stengiesi seną vyrą užgauti. Kaip norėjau, taip pasielgiau su savo dukterim: ji mano vaikas, — o tau kas?

TAUTVILAS. Kas man? Ne tavo jau ji buvo, bet mano. Man buvo vainiką žadėjusi, mane pamilusi, seni! Girdi — ir dabar dar myli! O tu pardavei ją kitam. Gabijon pabėgusi pagalbos ieškojo prieš tėvą — ir ten jos nesurado. Netokie esate žmonės, kad gabijos vartai jus sulaikytų.

I MOTERIŠKĖ. Vai, žmonele, girdi? Girdi? Kaip, ar aš nesakiau, ar ne porinau?

II MOTERIŠKĖ. Ir aš seniai jau tai kalbėjau.

DŽIANGIS *(iš paniūrų į jį žvilgtelėjęs).* Ne tokiam elgetai, kaip tu, mano duktė.

I MOTERIŠKĖ. Vai, bėgsiu, pasakysiu kaimynams. Tai nusistebės!

II MOTERIŠKĖ. Palauk dar... Paklausysim, ką dar pasakys?

TAUTVILAS. Nors elgeta esu, kaip tu sakai, bet pas svetimą krosnį nesišildau.

MOTERYS.

— Girdite, ką jis kalba?..

— Tai reikia, moterėlės? Ogi nieko nežinojom!..

— Aš gi kalbėjau, aš gi sakiau!..

— Dievažiai, ir aš seniai spėjau, tik vis tylėjau...

DŽIANGIS. Šildytai, bepigu tau, bet niekas neįsileidžia, o savoji seniai užgeso, ir visas tavo namas pavirto laužu.

I MOTERIŠKĖ. Neiškęsiu, moterėle, bėgsiu papasakosiu!.. *(Išeina).*

TAUTVILAS. Palauk, bajore, sukursiu aš laužą, tik ne malkų, ne sausų eglės šakų, bet tavo žentulio pilį padegęs. Bus man šilta gulėti su tavo dukra, nors aš tau už ją nieko nežadu.

DŽIANGIS. Jaunas esi, ir kvailas... Nelok, kaip šuva, kol nepaspyriau koja. Skalinsi paskui. Nesivalkiojo mano duktė tokiems.

TAUTVILAS. Ką žinai, kad nesivalkiojo... Ne tik tavo sūnui su mergomis sekasi.

II MOTERIŠKĖ. Girdite, girdite, moterėlės? Kas galėjo pamanyti...

MOTERYS.

— Sakyk tu... Tokia skaisti, rodos, buvo.

— Kas pamanytų, į ją pažiūrėjus...

— Dar jau!.. Iš jos visko galima buvo laukti...

— Kai sužinos sena kunigienė!.. *(Kraipydama galvą).* Aa ai ai!..

II MOTERIŠKĖ. Neiškęsiu, moterėlės. Bėgsiu papasakosiu!.. *(Išeina).*

DŽIANGIS *(pasikėlęs).* Dargi mano ranka nenudžiūvo, žagaru nepavirto, dargi galiu nutildyti tokį niekšą, kuris loja, kaip šuva. *(Sugniaužęs kalavijo rankeną, artinasi į Tautvilą).*

GARNYS. Liaukis, Džiangi... *(Pastoja jam kelią).* O tu kitas, kam loji be reikalo? Kam keli kalbas? Visi žinom, kad meluoji.

DŽIANGIS. Leisk mane.

TAUTVILAS *(padėjęs ranką ant kalavijo rankenos, iš paniūrų pažvelgdamas į Džiangį).* Nesigraibyk kalavijo, bajore: ir mano iš kieto plieno nukaltas — nebijau nieko... *(Patylėjęs truputį).* Nemiegojau aš su ja niekados... Ką sakiau, sumelavau... Iš piktumo. Ne tokia ji merga, ne tokis aš bernas... *(Į krivį).* Daugel kaltas man Šarūnas: saulę man užtemdė, laimę mano sunaikino, ir krosnis per jį užgeso. Krivi, nūnai aš ieškosiu skolos! Ne auksu, ne sidabru man apmokės, bet širdies skausmu.

KRIVIS. Ar drąsi tavo širdis?

TAUTVILAS. Drąsi, krivi. Juoda ji, ir lašo kraujo ten nėra: akmeniu pavirto.

KRIVIS. Nepabijosi valdovų?.. Dievai pagalbos tau suteiks, kad tik noro tavo krūtinėj būtų.

TAUTVILAS. Norais ji verda: ten jų užtektų viso pasaulio valdovams nutildyti. Prakeikiau seniai pasaulį, kur gema žmonės: vieni, kad valdytų, kiti — kad jų klausytų...

DŽIANGIS. Juokai! Girdėjo kas tokias kalbas?

TAUTVILAS. Juokis!.. Aš pasijuoksiu vėliau, kai tu verksi. Manai, kad neatkeršysiu aš ir tau ir Šarūnui? Širdyje kerštą auginau, aitrų skausmą kentėdamas... Kad gyvas, Voverei dėkok, jos tėvas esi. Atkeršysiu, temato dievai galingiausieji!

DŽIANGIS. Kad keršto bijotų valdovai tokių, kaip tu, gyventi negyventų pasauly. Ne tokie kerštą Šarūnui žadėjo — ir vėjais jų norai parūko.

TAUTVILAS. Anksčiau jūsų pilys vėju parūks, kaip mano kerštas išgaruos iš krūtinės!..

DŽIANGIS. Jaunas esi, dar tau tik gyventi. Kam kalbi kvailai? Nebijo tavęs niekas. Ką padarysi vienas?..

TAUTVILAS. Vienas?.. Ką žinai, kad aš vienas? Ne mano vieno krūtinė liepsnoja, kerštо trokšdama už ašaras, už vargus! Pažvelk į susirinkusiuosius: visi su manim! Kas dievų bijo, kas tėvus myli, protėvius gerbia, tas pagalbos man teiks.

VISI.

Visi mes! Visi mes! Su tavim!

DŽIANGIS. Kietos ąžuolo sienos Šarūno pilių, dar kietesnis akmuo, kur pamatuose jų guli. Neįkąsi.

TAUTVILAS. Taip, bet nėra ten Džiangio. Aš arčiau pilies esu: kol grįši namo, ten bus pakurta ugnis. Vyrai, girdite! Tvirtovių vario vartai atidaryti! Jų niekas dabar nesaugo. Ko bijomės?

VISI.

— Tiesa! Tiesa!..

— Neleiskim jam iš čia išeiti!..

— Einam visi pilin.

DŽIANGIS. Jūs taip... Palaukite! *(Žengia į duris).*

TAUTVILAS *(pastojęs kelią).* Išeik, jei nori! Niekas nepraeis per tas duris, kurių sargyboje aš stoviu.

DŽIANGIS *(sumišęs, dairydamasis aplinkui).* Vyrai, jūs matote! Argi tylėsite? Dievai!..

TAUTVILAS. Dabar jau vyrų šaukiesi ir dievų. O kur jie tau buvo anksčiau?

VISI.

— Nebijok, kitaip prakalbėjo...

— Vėlu...

— Nenorėjai anksčiau kalbėti su mumis ...

— Ko laukiame, ko snaudžiame?..

TAUTVILAS *(pasišalinęs nuo durų).* Eik, seni, eik, bet ir aš kartu — pas tavo dukterį. Žinok, kad nūnai naktį ji bus mano.

MOTERYS.

— Girdite, ką jis kalba?..

— Ak, ji begėdė!..

— Besarmatė, kaip žmonių nesigėdina?..

— Dievų nebijo.

— Bet ir jis geras...

— Dargi giriasi...

GRIGAS. Kokie laikai, bajore... Kaip tai?.. Jaunas žilo plauko... Che che che *(kosėja)* nepaiso... Che che che che... *(Nusilenkęs labai kosėja).* Bloga man... *(Iš burnos pliuptelėja kraujas).* Mirštu, vyrai... *(Griūna ant žemės).*

VISI. Maras, maras! .. Maras ir čia... *(Visi bėga vienas pro kitą, susigrūda duryse, stumdosi, verkia rėkdami).*

KRIVIS *(Džiangiui, kuris stovi nustebęs).* Matai! Neklausote dievų, ir šventoje gabijoje jau negina jie žmonių nuo maro. *(Grigas raivosi kosėdamas; lūpos ir barzda apkruvintos...).*

KRIVIŲ KRIVIS *(duryse pasirodydamas).* Ko nusigandote, vaikeliai? Nurimkite! ..

IV

Naktis. Tamsu, miglota. Giria. Ant nugriuvusios drevės sėdi Rainys, giliai susimąstęs. Šalia jo kabo balnas. Netoli dega didelis laužas. Aplinkui laužą kareiviai. Vieni nešioja sausus medžių lapus, kiti malkas, o treti kuria laužą.

RAINYS. Kraukite laužą kuo didžiausią, berneliai! Kraukite laužą, kad kaitriai degtų: kunigas serga. Drugys jį krečia ir dienomis ir naktimis, kaip vėjas epušės lapą... Grėbkite daugiau lapų, kad minkščiau ir šilčiau jam būtų gulėti: seniai jau jis ramiai miego nemiegojo.

I KAREIVIS. Visą girią kiaurai nagais išgrabstėme, net rankos atgrubom. *(Taisydamas lapus).* Čia nors dešimtį dienų nakčių dabar miegosi, juose nesušalsi: vistiek, kaip lopšy.

II KAREIVIS *(atnešęs sausų šakų glėbį).* Na, pusę girios sunešėme, net pečius nutraukė. Tris dienas naktis kuo kaitriausią laužą kūrenk, vis dar nesukūrensi visos malkos.

RAINYS. Gerai, berneliai! Darbuokitės kunigui: bloga visiems, o jums bus blogiausia, jei vadas ilgam laikui susirgs: liausitės garbę įgyti. Dabar kas diena — tai vis naujas žymios garbės vainikas.

I KAREIVIS. Kokia čia mums garbė? Savo žmones žudome. *(Kareiviai, sustoję aplink laužą, vieni šildosi, kiti kalbasi, juokauja).*

II KAREIVIS. Nei garbės, nei naudos.

III KAREIVIS. Kunigaikštis naudojasi. Jo žemių plotas žymiai padidėjo.

IV KAREIVIS. Vadinom jį seniau kunigu, dabar liepia kunigaikščiu vadinti.

RAINYS. Garsus vadas kunigaikštis, garsūs ir jo vyrai, jo kareiviai. Visi kiekvieną jūsų gerbia, valdovą gerbdami. Teapsirgs valdovas, apsiniauks saulė jūsų akyse...

II KAREIVIS. Mums jau visuomet bloga: serga — negerai, sveikas — dar blogiau.

III KAREIVIS. Apsirgtų, kaip reikia, nors atsilsėtume, namie paviešėtume.

IV KAREIVIS. Ė, parjosim namo, kunigaikštis, kaip matai, pasveiks. Pagulės dvi nakti su žmona, ligą kaip ranka nuims...

VISI. Cha cha cha, chu chu chu...

II KAREIVIS. O ten vėl tave karan trauks. *(Moja ranka)*. Nejosiu aš vistiek daugiau, tegul nors karia mane.

I KAREIVIS. Kuris čia karas! Nei garbės čia įgysi, nei lobio gausi. Tokian karan tik moterims jodinėti.

III KAREIVIS. Ei, broļ, nuo tokio karo labiau pakaušį skauda, kaip nuo gero.

I KAREIVIS. Nujoji žmogus guduosna, tai grįžti namopi su pilnom rankom turtų: ir ginklų turi tu visokių, ir apydarų žirgui, ir mergelei papuošalų, ir tėvams yra ko dovanoti. O čia? Pelenų gal saujas pasigriebsi sterblėn, ar nuodėgulių...

II KAREIVIS. Ak, brol, išjodamas žadėjau mergai aukso žiedą ir šilkinius kasninkus! Kur dabar imsiu juos?

IV KAREIVIS. Nulupk girioj karklo karną, parveši mergai kasninkų vietoje.

III KAREIVIS. Man grindelė atitrūko nuo apynasrio: tau dovanosiu — bus žadėtas mergai žiedas.

I KAREIVIS. Ek, brol, ima galai tokį karą, kur žmogus gali gauti tik per kaktą — ir daugiau nieko. Ir dėl ko mes kariaujam su kitais? Ką turi kunigaikštis iš to? Griuvėsių krūvas — ir daugiau nieko.

II KAREIVIS. Dykai eikvoja mūsų kraują. Kas gi jam: svetimas — negaila.

III KAREIVIS. Juokai juokais, o vis dėlto bloga. Skursti žmogus, kaip vėlyvas katinukas rudens metu.

II KAREIVIS. Ir kokis vado prasimanymas: baisu! Nūnai su vienu mušiesi, jis tavo priešas, nedraugas, o rytoj kartu su tavim joja, apsiginklavęs — ir laikyk jau jį savo draugu. To tik ir lauk, kad nakčia tave už kaklo pasmaugs ar dar iešmu nuvers.

RAINYS. Bet niekas dar tavęs už kaklo nesmaugė, iešmu nedūrė...

II KAREIVIS. Nedūrė, žinoma... Bet kokia savijauta? Kaip tėvų tėvai pamena, šito nebūdavo. Priešas — tai priešas, draugas — tai draugas. O dabar nieko nesupranti žmogus: nūnai priešas, ryt draugas! Galą čia suprasi, kam daužyti pakaušiai: ir savi ir — svetimi.

RAINYS. Šarūnas kariauja su kunigais, bet ne su žmonėmis. Visi juk jie — tie patys lietuviai: vieną kalbą vartoja, visi tuos pačius dievus gerbia — ir balyniečiai, ir liškiaviečiai, ir trakiečiai. Kunigai tik juos išskirstė,

jais pasidalino; bet Šarūnas vėl vienon kuopon visus nori surinkti, kaip kad senovėje būdavo.

I KAREIVIS. Lietuviai tai lietuviai: ir tuos pačius dievus gerbia ir kalba, kaip mes. Bet vistik, kai tėvų tėvai pamena, balyniečiai su liškiaviečiais draugai nebuvo.

III KAREIVIS. Seniau mes jų draugai niekados nebuvome, bet tiek kraujo nei mes jų, nei jie mūsų nepraliejo, kiek dabar.

II KAREIVIS. Ir dabar kokie esame draugai? Varu verčia draugais būti! Man gi vistiek, ar liškiavietis, ar balynietis, kad tik ne gudas. Bet gi jie savus valdovus turi, o mes savus... Dabar vieni dievai žino, kieno Šarūnas, ar mūsų, ar liškiaviečių. Ė, kai pritruks visiems kantrybės, ir mes jo išsižadėsime ir jie...

I KAREIVIS. Ką kalbi? Kaip galima, kad jis mūsų visų būtų kunigas?

IV KAREIVIS. Man viskas niekis, bet nežinau, kodėl, būdavo, grįžti iš karo, iš gudų šalies, ir linksma žmogui, ir džiaugiesi, o čia kaip akmuo krūtinę slėgia: nei tau linksma, nei tau smagu.

I KAREIVIS. Kur tau bus smagu, kad žmogus patsai nežinai, ką darai! Tiesą kalba žmonės, kad ragana apkerėjusi mūsų kunigaikštį.

III KAREIVIS. O gi ši jo liga?.. Drugys ne drugys... Pikta kokia... Sako, kad juodi monai nakčia jam miego neduoda.

IV KAREIVIS. Aš manau, broliai, kad tai tiesa. Jam nesivaimėja. Kam būtų vidurnaktį, vos tik sumigom, kėlęs žmones, kaip pas Trakus. Nespėjau galvos prilenkti, blakstienų užmerkti, o jau vėl kelia.

I KAREIVIS *(atsiduses)*. Ė, broliai, jei taip ir toliau bus, kaip dabar, dumsiu namo. Vistiek, prapulsiu čia niekais, pražūsiu, kaip uodas darganoje.

II KAREIVIS. Dumsi, kaip bajoro Džiangio sūnus. Tik ar rasi tokią kunigaitę, kaip jis?

III KAREIVIS. Arba jo panorėtų kuri? Kam jis reikalingas?

I KAREIVIS. Ė, kad tik noro būtų, mergų surasiu užtektinai, net pasirinkti galėsiu.

IV KAREIVIS. O girdėjote, broliai, ką žmonės kalba? Sako, grįžtame namo todėl, kad Pikulas visą Balyną yra sudeginęs; žmones tokia liga užleido, jog miršta jie ten, kaip musės.

I KAREIVIS. Ė, maža ką žmonės kalba. Kas ten buvo namie.

II KAREIVIS. Ir aš girdėjau. Jau ten kažkas yra, jei taip ūmai grįžtame.

IV KAREIVIS. Žinote ką?.. *(Dairosi aplinkui ir tyliai)*. Sako, tikrai valdovui nesivaimėja: Pikulas keršija už tai, kad užkeiktą mergą iš vietos išjudino.

II KAREIVIS. Kad nesivaimėja, tai tiesa... Bet kada jam buvo geriau?

III KAREIVIS. Girdėjau, kad ten, Trakų saloje, jį juodasis buvo užpuolęs. Vos nesubadęs. Kunigaikštis net rėkęs, kai jį Pikulas trynęs.

I KAREIVIS. Kalbate... Kad būtų trynęs, būtų ir užtrynęs.

III KAREIVIS. Žalvyris, sako, apgynęs. Man pasakojo draugas. Jis arti ten buvo — nakties sargu stovėjo.

I KAREIVIS. Tai prakeikta galybė! Žmones puldinėja!

IV KAREIVIS. Nekeik jos prieš naktį! Dar išgirs, — pamatysi — iš pasalų perdurs pilvą ragu.

I KAREIVIS. Pamėgintų! Aplaužytau ragus, kaip senam avinui.

IV KAREIVIS. Sako, kad jis jau vieno rago neteko: vadas nukirto kalaviju. Dabar, sako, sukinėjasi aplinkui, bet pulti bijo, tik šūkaloja iš tolo.

I KAREIVIS. Vai, kad jį pamatytau!

III KAREIVIS. Kvailas, ką tu jam padarytai? Jis akis apdumia. Pavirsta akyse ar medžiu, ar akmeniu...

II KAREIVIS. Jis kuo nori, tuo pavirsta. Mano tėvelis porino, kad kartą keleliu pavirto ir vos baloje nenuklampino. *(Girdėti arkliai prunkščia. Prijoja Šarūnas, Žubris ir Žalvyris).*

I KAREIVIS. Vadai atjoja. *(Visi nutilsta ir pasitraukia nuo laužo šalin).*

ŽUBRIS *(prijojęs į ugnį).* Kas čia?.. *(Dirstelėjęs į juos).* Palaikykite žirgą valdovui. *(Kareiviai eina į žirgus. Vienas prieina į Žubrio žirgą). (Nusėdęs).* Nuveskite žirgus pievon, kur ganosi visi kiti. *(Tam, kuris laiko jo žirgą).* Prižiūrėk, kad mano būtų gerai supančiotas, nes paskui nesiduos palaidas pagauti.

I KAREIVIS *(vesdamas jo žirgą šalin).* Gerai, bajore. *(Į ugnį prisiartina Šarūnas ir Žalvyris. Rainys sėdi, kur sėdėjo, nepasijudinęs).*

ŽALVYRIS *(atsitūpęs prie ugnies ir ištiesęs rankas ant liepsnos, šildosi).* Na, ir miglos gi nūnai! Žirgo galvos nematyti! Ir šaltos: kaip ledu perima žmogų.

ŽUBRIS *(kalba lyg supykęs).* Nori, kad būtų šilta, kaip vasarą. *(Kloja lapus šalia ugnies, ant jų meškos odą ir gula).*

RAINYS *(prieidamas arčiau laužo).* Ir taip gerai dar. Kai kuriais metais šiuo laiku medžiai nuo šalčio traška.

ŽUBRIS. Nemėgstu tokio oro: nei tau žiema, nei ruduo. Geriau sniegas ir šaltis... *(Atsisėdęs).* Kvaila, su balnais nuvedė žirgus. Ir nesusipras balnų atnešti. Eisiu bent patsai. *(Pasikelia ir eina).*

RAINYS *(sėsdamas šalia Žalvyrio).* Pereitais metais, kiek norėjote, turėjote sniego. *(Šarūnas, įsivyniojęs meškos kailin, gula lapuosna).*

ŠARŪNAS *(drebėdamas).* Nėra balno... Br...

ŽALVYRIS. Žubris nuėjo... *(Į Rainį).* Kur mes pernai šituo laiku buvome? *(Atsisėdęs ant lapų).* Ė, brol, per šimtą dienų paukščio sparnais nepasiektai tų vietų. *(Taiso aplinkui lapus).*

RAINYS. Kaip gaila, kad aš ten nebuvau.

ŽALVYRIS. Kam tu reikalingas? Juk tu ir kalavijo nenešioji. *(Pasitaisęs sau guolį, kloja kailį ir gula).*

RAINYS *(sėdėdamas).* Ne dėl karo aš norėtau, bet taip, dėl įdomumo. Kiek dainelių būtau sudėjęs apie jūsų žygius! *(Grįžta Žubris su trimis balnais. Atnešęs deda vieną šalia Šarūno; tas tuoj jį pasitraukia po galva; kitą balną meta Žalvyriui, o trečią stato sau pagalvėn).* Tokio ilgo žygio niekas nėra matęs, apie tokią tolimą kelionę niekas nėra girdėjęs. Dabar apie tai aš žinau, tik kiek jūs man buvote papasakoję.

ŽALVYRIS *(guldamas).* Ir užteks, ką žinai.

RAINYS. Užteks, sakai? Iš jūsų tiek sužinosi! Nei jūs norite, nei mokate pasakoti apie tai, kas dainiui reikia žinoti.

ŽUBRIS *(guldamas).* Mes ne moterys, girtis nepripratę. Šiurkšti mūsų kalba.

ŠARŪNAS *(pakėlęs galvą).* O atsimeni, kaip tu mane niekinai? Nenorėjai man nei padainuoti, nei mano dovanų imti.

RAINYS. Aš nežinojau, kas esi. Daugel pas mus yra žmonių, kurie mėgsta pasigirti, bet maža tokių, kuriuos verta pagerbti dainoje. Užtenka jiems, kad patys pasigiria.

ŠARŪNAS *(norėdamas nusijuokti, bet tik nusišypso).* Vaidila esi ir daugel matęs, o nežinai, kad niekas to negerbia, kuris patsai nesigiria.

RAINYS. Kad žinai, kodėl nesigiri, kaip kad kiti, savo darbais?

ŠARŪNAS. Nesigiriu, nes esu kvailas ir laiko neturiu. Kai daugiau proto įgausiu ir laisvo laiko turėsiu, imsiu girtis.

RAINYS. Ko nedarai dabar, nedarysi ir vėliau.

ŽALVYRIS. Rado kalbą! Užmigtute geriau...

ŽUBRIS. O tu nori, kad tik tavęs vieno visi klausytų.

ŠARŪNAS *(Rainiui).* Kam dabar man girtis savo darbais, kad tu mane užtektinai giri dainomis.

ŽALVYRIS *(Žubriui).* Aš kalbu, o tu tik liežuviu mali, kaip šuva uodega.

RAINYS. Aš negiriu tavęs veltui, tik jautrinu tavo širdį, audrinu norus krūtinėje, kad jie kaitriau pasprogtų.

ŠARŪNAS. Aa? Tu nori pasakyti, kad aš tik įgundytas, įkalbintas dariau, ką esu padaręs.

RAINYS. Aš nieko negundžiau, niekam nieko nebuvau įkalbinėjęs. Pelėdai neįkalbėsi, kad dieną šviesiau, kaip nakčia, o kurmiui, kad pasau-

lis erdvesnis, negu siaurutis jo urvas. Nepakursi laužo, jei nėra ugnies nors kibirkštėlės. Kas kaltas, kad gimęs esi tu ne pelėda, ne kurmiu, bet ereliu.

ŠARŪNAS. Jei ereliu gimęs esu, tai, matyti, mažam man sparnus bus aplaužę ir pančiais kojas supančioję. Geriau mažu žvirbliu gimti, bet tik laisvai gyventi.

RAINYS. Ereliu gimei ir ereliu laisvai skraidžioji padangėse. Visi jūs ereliai esate, visi karą mėgstate, garbės sau ieškodami, tėviškėlę mylėdami. Kaip gailiuosi, kad nesu gimęs, nesu augęs su jumis... O dabar aš kaip šikšnosparnis jūsų tarpe.

ŽALVYRIS. Ko gi tau? Ar vadas tavęs nemyli, ar žmonės negerbia? Sėdi sau...

RAINYS. Taigi, kad sėdžiu sau!.. Bet ar lengva žmogui sėdėti, rankas susidėjus, ir žiūrėti, kaip kiti pina sau garbės vainiką. *(Gniauždamas rankas).* Sunku tai, sunku...

ŠARŪNAS. Ar tau maža, kad dainas dainuoji? Patsai kalbėjai, kad tai didžiausi turtai pasauly. Pragaištų, sunyktų mūsų garbė, kad ne tu. Ar ne taip esi man kalbėjęs?

RAINYS. Aš pinu kitiems garbės vainiką, bet kas nupins man? Pakriks mano dainelės visam pasauly, kur tik skamba šventa tėvų kalba, ir toli nuneš jūsų vardus ir jūsų garsių darbų atbalsį, bet kas sužinos, kieno tosios dainos sudėtos, kieno krūtinėj jos gimė?

ŠARŪNAS *(šypsodamas).* Kas tau draudžia? Mesk kankles, imk kalaviją rankon, ir atsiras vaidila, kuris tavo garsius darbus išpasakos pasauliui.

RAINYS. Kam pajuoki mane, Šarūne? Ranka, į kankles pripratusi, nemoka kalavijo vartoti. Kaip jūs nemokate paporinti man, ką jūsų ranka yra padariusi, taip neklausys mano ranka, kalaviju ginkluota, ko širdis iš jos nori.

ŽALVYRIS. Kad ir mokėtume, argi išpasakotume viską, kad nors tris dienas porintume? Daugel jau ir pamiršom. Užteks tavo dainoms ir šito mūsų žygio, kurį patsai esi matęs.

RAINYS. Dainiui vaidilai, kaip ir narsuoliui karžygiui, karo niekuomet nėra gana.

ŽALVYRIS. Tai, net ir perdaug turime jo nūdien. Pamėgo Šarūnas karą, ir gerai mus juo peni. Kad tik dantų neatšiptume sušalę!

ŽUBRIS. Ne moteris gi esi namie pas krosnį šildytis! Kam šalta, tesusikuria dar didesnį laužą.

ŠARŪNAS. Žalvyris atšipo dantis! Kas jam trukdo — tesiskubina namo; ten atsilsės.

ŽALVYRIS. Namo? *(Nusišypsojęs).* Tu rasi namus, o ten tavo žmona.

Sušilsi ir atsilsėsi pas jos sijoną. O mano kur namai? Pelenus rasiu, bet ir juos gal vėjas jau išpustė. Patsai žinai...

ŽUBRIS. Pelenuose šilčiau gulėti, kaip gilioje žemėj. Tau gi šalta.

ŽALVYRIS. Ačiū už šilimą. Bepigu tau kalbėti. Aš dar nenoriu gulėti nei žemėj, nei pelenais virsti. Man dar pasauly linksma ir gera: dar man nenusibodo gyventi.

ŽUBRIS. Tai ko skalini, kaip šuva, koja įspirtas?

ŽALVYRIS *(taisydamas sau guolį)*. Aš ne šuva ir skalinti nemoku. Tik kai atsimenu namus, lyg kalaviją nulaužiau. Kol deginom svetimas būkles, dievai panorėjo, kad ir mūsų būtų dūmais parūkusios. Ar tai menkas mums likimo kerštas? Žiemon be krosnies!

ŠARŪNAS *(pasivertęs ant kito šono)*. Kaip aš jūsų nekenčiu! Įkyrėjote man iki gyvo kaulo. *(Užsikloja galvą)*.

ŽALVYRIS. Dievai keršija, o žmonės... Vai, bus putros, kai sužinos visi, kas namie dedasi.

RAINYS. Karžygys didvyris neturi bijoti nei žmonių, nei dievų.

ŽALVYRIS. Ė, kas ten žino, kokis turi būti karžygys? *(Guldamas)*. Karžygys, kalba, karžygys... Kad nors pamatytau kada, kaip tasai karžygys atrodo.

ŽUBRIS. Vaidilos visa pramanė — ir tiek! Kur tie karžygiai? Visi žmonės vienodi. Kam geriau klojasi, tasai ir karžygys.

ŽALVYRIS. Ir aš taip manau: kas laimingesnis, stipresnis...

RAINYS. Ne, *mano* draugai. Ne tas karžygys, kuris jautį kumščiu gali užmušti, bet tasai, kuris išsižadėjo tėvo, motinos ir jaunos mergelės, kad tik įvykdytų savo svajones, ar jos aušrios, kaip žverblos žvaigždelės, ar tamsios, kaip miglota naktelė.

ŽUBRYS. Kvailybė! Gyvena žmogus, ir tiek... Užmigti metas — štai kas yra. *(Nusigręžia, pasivertęs ant kito šono)*. Kokie ten žmogaus norai? Mergos nekartą nori — ir viskas...

RAINYS. O garsas? Daina?

ŽUBRIS *(šiurkščiai)*. Daug man rūpi, ar kažkokis pusgalvis pasigėrusiems beskambindamas, paminės mano vardą, ar ne... *(Užsikloja galvą)*. Migsiu jau.

RAINYS. Sunki to buitis, kas nemoka svajoti!

ŽALVYRIS. Kur čia svajosi, kad šaltis, kaip telias, pečius laižo. Namie, šilimoje, prie krosnies, ir jei dar merga prie šono ir saldaus midaus pilna taurė — tai visai kas kita. Tada galima ir svajoti.

ŠARŪNAS *(tvirtai)*. Ei, žmonės! Jums kad tik mergos, jums kad tik šilima, laimė! Kad tik glaustis kits į kitą, kaip avys į krūvą!.. Ė, jūs!..

ŽALVYRIS *(nusijuokęs)*. Kai žmogui šalta, noromis nenoromis glaudžiasi kits prie kito, kad šilčiau būtų.

ŠARŪNAS *(atsisėdęs)*. Dar nežinote, kas tie norai... Jie karštesni būna, negu ugnis. Jie svilina žmogų, kaip įkaitinta geležis. *(Moja ranka ir gula vėl)*. Ė, ką čia jums kalbėsiu...

ŽUBRIS. Ne kalbėti reikia, bet gulti migtų...

ŽALVYRIS *(šypsodamasis)*. Gerai, kad taip karštai nori: ir žiemą jam šilta; vaikščioja kaip su krosnimi... Na, mikim jau.

RAINYS *(atsikeldamas)*. Kaip diena dienai nelygi, taip nelygūs norai ir žmonių svajonės. Didelis erelis aukštai padangėje skraido, mažų paukštelių negaudo, o mažutis vanagėlis džiaugiasi ir pelę sugavęs. Bet ir mažas ir didelis garsiai kleketuoja, nes abiem viena saulė šviečia.

ŠARŪNAS. Klysti, vaidila, klaidinga tavo kalba — ir aš paklydau, tavęs paklausęs. Nuklampinai mane tokion klampynėn, jog vargu ar išbrisiu. Geriau būtau tave giliam ežere nuskandinęs.

ŽUBRIS. Kalbata, kaip pamišusiu.

ŽALVYRIS. Aš nieko nesuprantu. Klajojata.

RAINYS. Ne manęs klausei, bet to, ką širdis tau kalbėjo tamsioje naktelėj ir tylioje tylumėlėj. Bet... Neklysta didi svajonė, jei ji kviečia žmogų didelių darbų atlikti, nors ten jo pražūtis būtų pasislėpusi. Tik nekiekvienas pakelia tų svajonių sunkumą. Jei tau nepakeliama jų našta, silpnas esi.

ŠARŪNAS *(atsiklaupęs)*. Silpnas — sakai! Jei silpnas, kam gundei mane, kad esu stiprus? Ė, apgavikai jūs visi, melagiai — ir kvailas, kas jūsų klauso. *(Gula kniūpsčias ir drebėdamas užsikloja)*. Šalta man... Drugys krečia...

RAINYS *(žiūrėdamas į jį)*. Ne silpnas esi, tik drugys tave nukamavo... Ir klojasi tau gerai, tik nematai to. Daugel myli, bet tik save, o kitų — ne. Dievai žmogui širdį tam davė, kad ne tik save mylėtų.

ŽALVYRIS *(gulėdamas)*. Ir mergas reikia mylėti, o tu ėmei ir vedei. Dabar jokia tave nebepamils. Ai, Rainys! Zaunija, zaunija, o kai kada ima ir protingai pasako.

ŠARŪNAS. Mylėti ne tik save? Ką mylėti? Ar žmones? Kai pamanau, kad vienu oru turiu kvėpuoti su jais, vieną duoną valgyti, vieną vandenį gerti, koktu darosi, ir pikta, ir dvokia. Ė, miegoti noriu — ir daugiau nieko.

ŽUBRIS. Ir gerai padarysi užmigęs: kitiems duosi migti... *(Pasivertęs)*. Ir patsai nelabai kvepi kitiems.

RAINYS. Kas mano žingsnį atgal žengti, nuvys garsus to vainikas, nors anksčiau būtų žibėjęs jisai, kaip šito laužo liepsna žiba tamsioje naktelėj. Nuvys, ir jo vėlė suskurs.

ŠARŪNAS. Stori stuburai greitai sudega liepsnoje, o plona šakelė ilgai dūli pelenuose.

RAINYS. Kai aš mažas buvau, mano močia pasakėles man pasakojo ilgais žiemos vakarėliais. Ji man pasakojo, kaip klausė erelis šikšnosparnį, kodėl jis ilgai gyvena. „Kad nakčia tylumoje lakioju“, — atsakė jisai. „Aš visų saugausi, ir man todėl niekas pikto nedaro, ir aš ramiai sau begyvenu“. Ilgai klausė jo erelis, kol tasai pabaigė kalbėti. „Žinai ką“, — sako jam erelis: — „geriau jauną buitį linksmai pragyvensiu, visur ereliu skrajosiu, audrią dienelę nieko nebijosiu, negu senystos ramiu šikšnosparniu susilauksiu“. Štai ką pasakė erelis, nes — jis buvo tikras erelis.

ŠARŪNAS *(gulėdamas)*. Žinau, tu moki pasakas porinti. Bet aš juk ne vaikas, kad jomis tikėtau.

RAINYS. Pasaka! Didis daiktas — pasaka!.. Amžių prasmė joje glūdi. Daugel ji paporina žmogui, kuris nori suprasti jos kalbą. *(Visi tyli)*.

ŠARŪNAS. O tu, dainiau, žinai, kad aš visai ne erelis, bet tik užguitas vilkas. Likimas mane nuskriaudė, žmonės nuolat pajuokdavo — ot, ir panorau parodyti, kad aš geresnis esu už tuos, kurie pajuokia mane. Panorau dantis visiems parodyti — ir skalinu dabar, kur tik galiu — ir viskas. Štai kas esu, vaidila, o tu mane erelio plunksnomis dabini.

RAINYS. Ne vistiek, kodėl žmogaus siela sujuda, bet tik sujuda...

ŠARŪNAS *(atsigręžęs vėl alkūnėmis atsirėmęs)*. Bet dabar pavargau, suabejojau savo veiksmų naudingumu... Nejaugi mirti tam, kas nuilso ar paabejojo?..

RAINYS. Atsilsėti, kas yra nuilsęs. Per tai ir žmogus, kad nuilstų, bet... Kas abejoja, kad saulė šviečia? O kas paabejojo, — aklas juk tasai, ir mirti jam geriau, nes tenai, dausose, atras savo akis ir saulę ten pamatys.

ŠARŪNAS *(atsisėdęs)*. Mirti, sakai? Mirti!.. *(Pasikėlęs)*. Tu niekados negalvojai, *(su pasiilgėjimu)* kaip žiauru mirti, nieko nepadarius, laimės nemačius!.. *(Eina arčiau prie ugnies)*. Giltinė tavęs dar nebaidė. *(Atsitupia pas ugnį)*. Ė, dėl šios vienos minties imtų nesivaimėti žmogui, kad jis tikrą protą turėtų...

ŽALVYRIS. Kaip galima tiek mirties bijoti? Kad aš bijotau, užmigti negalėtau: nakčia gyvatė gali įkąsti, vilkai miegantį sudraskyti.

ŽUBRIS. Mirti, gyventi — ne vistiek. Bijok, nebijok, ne nūnai — rytoj kiekvienas mūsų turės mirti.

ŠARŪNAS. Ne mirti baisu... Bet biauru, kad nūnai vaikščioji, nori ir to ir šio... Neapkenti, pavydi, jauti, kad tu ne tas, kaip visi kiti, — o rytoj tave, kaip ir kitus, toji pati ugnis sudegins, tas pats vėjas tavo pelenus išpustys... Kad likimas tavęs laukia tokis pat, kaip visų kitų... Kodėl negalima nuskristi iš šito pasaulio ten, kur negyvena žmonės?.. Biauru, kai pagalvoji, kad ir pats žmogus esi.

ŽUBRIS. Tiesa, gyventi dažnai biauru... Teisybės nėra pasauly... Ir likimas dažnai nuskriaudžia... Ir širdis ima šelti, kad be kaltės esi skriaudžiamas... Bet vis geriau tam, kuris gyvena, negu tam kuris miršta.

ŽALVYRIS. Nesuprantu, ko norite, kokios teisybės jums reikia? Tik vėplė nežino, kodėl gyvena. Kai jaunas — linksmai gyvenk ir daryk, ką nori, nes nieko nebijai, ir siek irgi, ko nori; pasensi — ramiai mirk, kai ateis tau metas dausosna keliauti.

ŠARŪNAS *(mėtydamas šakas ugnin)*. Miršta senas, miršta ir jaunas, drąsus ir bailus... *(Metęs šakas, rūsčiai)*. Ė, vistiek, nepasakysi, ko norėtai pasakyti žmogus: kalbėti nemoku.

RAINYS *(susimąstęs)*. Miršta bailus ir drąsus, geras ir blogas. Mirti visi moka, tik gyventi — tai jau ne.

ŽUBRIS. Kas gimė, tas ir moka. Mokslo čia nereikia.

ŽALVYRIS. Gyventi — ne spragilu rugiai kulti, ne kalavijas vartoti: mokytis nereikia.

ŠARŪNAS *(pakeldamas balsą, net rėkdamas)*. Ė, nekalbėk taip, Žalvyri, nekalbėk! Nežinai dar, nesupranti nieko!.. Ir žiūri žmogus, kaip kiti linksmai gyvena, ir pavydi, ir patsai norėtai taip gyventi, ir negali, ir nemoki... Žinai, kad žmogus tik vieną kartą jaunas būna, o ten... Senatvė žiauri... Ten laimės nerasi.

ŽUBRIS. Nerasi, ir nereikia jos. Ar giedri saulėta diena, ar tamsi miglota, vis žmogus vakaro susilaukia. Gyvenk, ir gana.

RAINYS. O ne, bajore! Džiaugsmingi bunda jausmai krūtinėj giedrią pavasarėlio dieną, sunkiai slėgia liūdesys sielą miglotą rudens dienelę.

ŠARŪNAS *(sėdasi savo guolin)*. Gyventi ar per upę plaukti: nemoki — nuskęsi. *(Gulasi)*. Uu! Kaip šalta...

ŽUBRIS. Nuskęsi — na, ir kas: nepasigailės niekas, kad dausosna anksti nukeliavai...

RAINYS. Ne kūnas žmogaus gyvena, bet jo siela: neskęsta, nemiršta ji, tik laisva vėle pavirsta... Kas daugel nori, nepatenkina to nei žemė, nei dangus.

ŽALVYRIS. Kvailas, kuris nori, ko negali. Tokių kvailių reta.

RAINYS. Per tai ir didvyriai jie, kad jų reta.

ŠARŪNAS. Dar kvailesnis, kuris negali pasiekti, ko panori. *(Guldamas kniūpščias, atsirėmęs rankom)*. Ek, Rainy! Tau dievai davė didelę dovaną — išmintingą širdį: ko mes vargu neprieinam, tu širdimi supranti. Pasakyk, vaidila, kodėl dievai taip nelygiai žmones apdalino: vienas daugel norėtų, bet turi trumpą amžių, o kitas šimtus metų gyvena be norų, be troškimų.

RAINYS. Kas gali žinoti, ką slepia svetima širdis? Ar manai, kad mažiau šaltinių versmių tame ežere, kuris tylus ir nebanguoja, negu tame,

kuris bangomis siūbuoja, vėjo judinamas... Gal ir dažna širdis kruvinai verkia, kad viena jos pragyventa diena, kaip kita, kad gyvenimas jos, kaip lapas suvytęs: kur vėjas papučia, ten lekia, kur nupūtė, ten guli, ar vejelė tai žalioji, ar bala dvokianti: vistiek — pūti... Vai, kiek žmonių gal norėtų pagyventi nors vieną dienelę, kai tu gyveni, kaip jūs visi... *(Atsiduseęs tyliai).* Ir aš jų tarpe... Bet silpni esame...

ŠARŪNAS *(nusišypsojęs).* Pavydi man, kad klojasi, o nežinai, kad šie visi laimėjimai labiau man gelia širdį, negu pasiutusiam šuniui dantis.

RAINYS. Kol norai gelia širdį, žinai žmogus, kad gyveni... Blogiau, kai nutilsta širdis: negyvena tada žmogus, tik dūli.

ŽALVYRIS. Man niekados dantų negėlė. Bet spiautau į tokius norus, kurie man geltų... O tau, Žubri, kaip? Ar tik ne miegas tave dabar gelia?..

ŽUBRIS *(piktai, pasivertęs).* Et, kvailas... Dar akysna lenda!

ŠARŪNAS. Ne, vaidila, tu — melagis. Kas iš jausmų, jei ramiai užmigti jie neduoda, nedžiugina širdies nei vieną valandėlę ?

ŽALVYRIS *(Žubriui).* Ko šaipaisi, kaip bruknių apsiėdęs. *(Žubris, sumurmėjęs kažką, užsitraukia kailį ant galvos, kad negirdėtų, kai kiti kalba).*

RAINYS. Kas lieka nuo tokios valandėlės? Gailesys, kad buvo ir jau nėra jos.

ŠARŪNAS. Atsiminimai, vaidila, atsiminimai...

RAINYS. Tik sunkiau, jei atsiminimai šviesesni, negu dabartis.

ŠARŪNAS. Kas trokšta, tam ir vanduo gardus, jei midaus nėra... Bet ar tu suprasi?..

RAINYS. Teaimanuoja kas kitas, tik ne tu! Kas daugiausia uogų pavalgo, jei ne tas, kuris pirmas uogyną užėjo? Kas geriau pasineš, jei ne tu, kuris pirmas pramynei naują taką? Juo turės eiti visi, kam mūsų krašto likimas rūpi. Tu myli juk audrą, audringą garsą?

ŠARŪNAS *(atsisėdęs).* Nežinau, ar myliu, ar neapkenčiu, nes sopa jisai man. Tik manau... Jei žinotau, kad mano vaikas garsiau ir garbingiau turėtų pasireikšti, negu aš — užmuštau jį, kaipo nedraugą savo anksčiau, negu sustiprėtų jo žingsniai.

RAINYS. Tėvu nesi dar buvęs, tėvo jausmų dar nesupranti, todėl ir kalbi taip...

ŠARŪNAS. Ne, vaidila. Todėl, kad žinau, jog tekanti saulė malonesnė, nei nusileidžianti. O aš norėtau amžiams tapti žmonėms kaip tekančioji saulė!.. Norėtau taip aukštai pakilti, kad dievai ir žmonės man galėtų tik pavydėti.

RAINYS. Ir pakilsi.

ŠARŪNAS *(atsiklaupęs)*. Ne, ne vaidila! Nemyli žmonės kapų, nekenčia raustis jų pelenuose— ir nespėsiu akių užmerkti, pamirš mane ir giminė, ir žmonės, ir vaidilos. Tu patsai kitam ir apie kitus dainuosi *(Atsistoja)*.

ŽALVYRIS. Kam rūpintis tuo, kas bus, kai numirsim. Ten pamatysim. Kad tik sveikas ir jaunas ten būtau, ir mergos kad būtų!..

RAINYS. Tu nei nūnai dieną, nei ryt mirti nesirengi, ir dievai laimina tavo žygius.

ŠARŪNAS *(stovėdamas)*. Laimina? Mane laimina?.. Cha cha cha... *(Ima žingsniuoti aplinkui laužą)*. Dievai laimina, dievai laimina, sakai? Man sekasi, kalbi?.. *(Karčiai nusišypsojęs)*. Sekasi!.. Nieko nesupranti... *(Sustojęs pas ugnį)*. Ne, aš žinau, kad greitai mirsiu... Gal ryt... *(Garsiai ir tvirtai)*. Aš ant ežero kranto tada esu matęs savo ateitį: visa klojasi, kaip ten...

RAINYS. Tai sapnas buvo! Pikulas mėgino sudrumsti tau smegenis. Nebijok.

ŽALVYRIS. Spiauk į visus sapnus ir gulki miego, kaip aš.

ŽUBRIS. Kas bijo sapnų, tam baisiai ir sapnuojasi.

ŠARŪNAS *(į jį atsigręždamas)*. Kas sako, kad aš bijau?.. *(Atisisėdęs ant nuvirtusios drevės)*. Dar neatsirado pasauly nei žmonių, nei dievų ar piktų monų tarpe, kas mane galėtų nugąsdinti... *(Dairosi)*. Bet verda krūtinėj, kad ne aš, bet kitas nupiaus ir kluonan suims, ką aš taip sunkiai sau pačiam sėju... Kad žinotau, kas jisai turi būti... Nematytų jis rytoj dieną saulės... Ė, ką čia kalbu... Viskas klojasi, kaip ant ežero kranto esu matęs... Tik dar viena Voverė... *(Greitai pasikėlęs)*. Perkūnas! Ir apie ją žmonės blogai kalba... *(Sukandęs dantis)*. Užmušiu, kaip gyvatę, jei tai tiesa.

ŽUBRIS *(pakėlęs galvą)*. Kas tau sakė?

ŠARŪNAS. Eglė, tavo sesuo, man sakė.

ŽUBRIS. Jei ką blogo sakė, — melavo.

ŠARŪNAS. Melavo? *(Iš paniūrų į jį pažiūrėjęs)*. Iš kur žinai, kad melavo? A?.. *(Žubris tyli)*. Ė, bus ten kam nors rūgštu.

ŽUBRIS. Ar rūgštu ar kartu, man vistiek... Tik čia šalia tavęs nūnai neužmigsiu. *(Pasikėlęs eina šalin)*. Eisiu į kitą laužą... *(Eina)*.

ŠARŪNAS *(Rainiui)*. Matei!.. Kaip kirviu įkirstas... A? Aš maniau — Tautvilas... A?..

RAINYS. Negreitai užmiršta širdis. Žubriui, matyti, nepagijo dar širdies žaizda... Ir nepagis, kol nauja meilė pasprogs...

ŽALVYRIS. Cha cha cha...

ŠARŪNAS. Ko juokiesi?..

ŽALVYRIS. Dabar jis mergų bijo. Už trijų balų nudumtų, trečion duobėn pasislėptų, kad jį moteriškas pirštu paviliotų...

RAINYS. Dorų ir išmintingų reikia moterų, kad Lietuvos vaikai narsūs būtų ir tėvynę mylėtų... Reikia, kad visos būtų, kaip tavo giminės moterys. Nekalbėk niekų, valdove! Kad nei giria to negirdėtų.

ŠARŪNAS. Teklauso, ar aš bijau... Temirsiu, bet dar pažins mane žmonės, kokis esu margas.

RAINYS. Nepaisyk prakeiktos Pikulo pašvaistės! Nemirsi tu: dar tau ne metas mirti.

ŠARŪNAS *(atsisėdęs guolin)*. Nekalbėk, vaidila. Kad šimtai kalbėtų, nepatikėsiu; dėl to ilgesys mane šiandien slėgia, kad mirti turiu... Savo akimi mačiau. Bet Voverė, Voverė!.. Ir kam ją esu vedęs?.. Kad jaunas vaikas būdamas padaręs būtau, bet ne... Ė, neišmokau gyventi... Nesugebu dar svetimam norui atsispirti...

RAINYS. Gyvenimas imti reikia, kokis yra... O tu Voverės veltui nepeik.

ŠARŪNAS. Gyvačių tai padermė, vaidila. Kur kuris prisiglaudžia, ten įkanda.

RAINYS. Ji — dora, graži ir protinga moteriškė. Blogesnių yra, ir gyvena žmonės.

ŠARŪNAS. Blogesnių... Bet myli tuos, su kuriais gyvena. *(Gula pas ugnį)*. U... u... u... *(Dreba)*.

RAINYS. Svetima širdis — tamsi giria. Ar žinai, kad ji kitą myli?

ŠARŪNAS. Vai, kad žinotau!.. Geriau jai tada negimusiai būti... *(Dreba skalindamas dantimis)*. U... u... u... u... ur...

RAINYS. Daugel yra žmonių, kurie myli tave. Tik to nematai. Kieno nusivylimu užgriuvo širdis, tam ir saulė močiutė juodai šviečia.

ŠARŪNAS. Ė, vaidila! Aš suprantu daugiau, negu tau atrodo. Kas mane myli, tai myli, kaip savo širdies skausmą. Ir tu taip mane myli.

RAINYS. Gal ir taip... Sunkus tu man. Aš myliu žmones, myliu linksmąjį triukšmą, saulėtą dieną... O tu, kaip tamsus debesis, apniaukei man saulę. Atsitraukti nuo tavęs, lyg nuo audros pabėgti, negaliu. Lyg traukia čia kažkas, lyg šaukia, lyg sapnai čia mano įsikūnija... Jautru! Gal ir visiems taip... Kartus tu esi, ir sunku su tavim, bet — neatsitrauksi.

ŠARŪNAS. Kad saldus būtau žmonėms, seniai jau būtų suėdę mane, kaip vilkai aviną. Suėdę pasigailėtų: geras buvo kunigaikštis, leido save suėsti, pasakytų... O, aš gerai žinau: žmonėms tinka tik tas, kurio darbams niekas nepavydi. Jei tave galėtų valdyti pagal savo norus, kaip mažą vaiką, tai ant rankų ir nešiotų kaip vaiką... Tokie buvo mano tėvai, Rainy! Girdi? Bet aš — noriu žmogus būti, noriu būti tikras valdovas,

kurio klauso ir bijo visi. Ne iš vardo tik, kaip buvo mano tėvai, — kartus todėl esu visiems! .. *(Tyli abu).*

RAINYS. Ne apie tai aš kalbėjau.

ŠARŪNAS. Žinau. Bet tiek daug kartumo mano sieloje, kad... Pamišiu aš, vaidila, jei nepamišau jau. *(Atsisėdęs).* Ek, Rainy, kaip aš tavęs neapkenčiu! Ko atėjai pas mane? Kodėl kojų nepalaužei eidamas? Kodėl tavęs žvėrys nesudraskė tamsioje girioj?.. Žiūri?.. Nustebęs?.. Už ką?.. Ką turėjau, kuo didžiavausi, ir to, tau atėjus, nebetekau: vienas buvau, kaip augalota drevė tarpu nuskurdusių šilo pušelių — ir nors tai ramino mano širdį, kad vienas esu. O tu dabar įlindai ten, mano širdin, ir rausiesi... *(Atsiklaupęs).* Rainy! Mano norai, sapnai mano — ne mano, bet tavo! .. Tavo Rainy! .. Tu sukūrei ugnį, kuri čia *(pridėjęs ranką prie krūtinės)* liepsnoja. *(Susiėmęs rankom galvą).* Ir aš, beprotis, norėjau saule žibėti, užtemti visus karžygius, kaip saulė žvaigždes! .. Pasaulį valdyti! .. O, aš niekšas! .. *(Atsigula).*

RAINYS *(pasikėlęs prieina Šarūną ir ima jį už rankos).* Netiesą kalbi, valdove. Ne mano sapnus sapnuoji, ne aš pakūriau norų ugnį tavo širdyje. Dainos mano audriu vėju praūžėjo pro tavo širdį, įpūsdamos ugnį, kuri kaitriai dabar liepsnoja... *(Atsisėdęs šalia jo).* Nedrumsk veltui sau ramybės... Ne tave vieną šaukė darban mano daina, ne tu vienas klausei jos, bet vienas tik supratai ją, todėl, kad didvyris — vardas tavo. Nepanorėjai vaikščioti seniau pramintais takais, kuriais eidavo nuo amžių ir tavo tėvai ir kiti Lietuvos valdovai, todėl didvyris — vardas tavo. Naujas priešas, — kalba žmonės, kurie toli buvo, daugel matė, — kėlėsi vakaruose, stiprus, galingas, kokio nėra matę nei mūsų tėvai, nei protėviai... Kas žino, gal patys dievai, numatydami tai, įdėjo tuos norus tavo širdin... Kodėl?.. Pamatysi patsai kodėl. *(Paleidžia jo ranką).*

ŠARŪNAS. Ne naujų takų, dar nepramintų ieškojau, Rainy, ne apie juos galvojau — tik norėjau parodyti žmonėms, kad ne menkesnis aš už juos visus, bet geresnis. Ir sapnavau, sapnavau, kol paniekintas buvau... Ir sapnai tie, kaip nuodai, suėdė mano širdį: juoda ji dabar; apsvaigo mano smegenys. *(Greitai).* Per tai ir sunku man, kad išgaliu, ką noriu... Neatsižadėjau sapnų — jie gilias šaknis suleido sielon... O čia matau, kad mirti reikia... Mirsiu, nieko nepadaręs, gyvenimo kampininkas! .. *(Nerimsta).* Ė, Vovere, Vovere! Jeigu ir tu... Geriau tau buvo negimti! ..

RAINYS *(taisydamas guolį).* Gulk, valdove; nesilpnink savo sveikatos; daugel dar jos tau reikės. Užmiršk ir savo biaurų sapną ir žmonių nedoras kalbas.

ŠARŪNAS *(atsiguldamas).* Daugel suėdė ji mano sveikatos... Aš čia stingstu, kaip šuva, o ji ten, minkštame patale, gal bučiuojasi... Ir kam ją vedžiau? Kam vedžiau ją... Keltavos, kalės prakeiktos! Visos tokios! ..

Kai aš, va, taip dantis sukandęs, kaip pasiutęs šuva, vaikščiojau, ji meilinosi su kitais... Džiaugėsi... *(Sudejavęs).* Ee!.. *(Užsikloja).*

RAINYS. Užmik, valdove. Saulė patekės ir išblaškys visas tavo juodas mintis. *(Rainys taiso kailį, kuriuo Šarūnas užsiklojęs).* Vai, Šarūne! Tu nežinai, kiek skausmo pasauly! Gal tavo žmonai dabar labiau skauda širdį negu tau. Mačiau aš Voverę, kai ji merga dar buvo: didis skausmas ir ilgesys gyveno jos akyse!.. Laimingas, broli, pasauly tik tas, kuris dar negimęs.

ŠARŪNAS *(drebėdamas nuo kratulio).* Šalta man... Krečia...

RAINYS *(aptaisydamas kailį).* Drugys tave krečia.

ŽALVYRIS *(pakėlęs galvą).* Dar jūs neužmigote! Devynis sapnus mačiau, o jie dar vis nemiega. Tai daužysite ryt puodus bejodami. *(Toli girioje nubudo tylus balsas ir pranyko).*

ŠARŪNAS *(pakėlęs galvą).* Girdite, girdite! *(Visi klauso, bet jau nieko negirdėti).* Lyg kažkas gailiai prakalbėjo ar uždainavo.

ŽALVYRIS. Kas čia dainuos, jei aplinkui gyvo garo nėra?

RAINYS. Gal kareivis kuris per sapną? *(Taiso sau guolį ir gula. Visi tyli. Toli vėl balsas suaidėja, tik jau aiškesnis).*

ŠARŪNAS *(pakėlęs galvą klausosi).* Girdite, girdite! Aš vėl girdėjau. *(Atsisėdęs).* Tai giltinės dalgė... Miegate jau!?.

RAINYS. Ir aš girdėjau. Gal undinė miškinį vilioja?

ŽALVYRIS. Šalta. Undinė guli dabar tyrųjų ežerų dugne. Gal pelėda kiškį pagavo?

ŠARŪNAS. Greičiau, kad miškinis laumes šaukia. *(Nuleisdamas galvą ant patalo).* Ar gal kaukės... Kaip šalta! Br...r. *(Dreba, skalindamas dantimis).*

RAINYS. Nelaimingasis! *(Pasitraukęs arčiau į Šarūną).* Kaip tave smarkiai drugys krečia. Gulsiu šalia tavęs, bus ir tau šilčiau ir man linksmiau. *(Glosto jo galvą).* Vai, degi! Galva lyg liepsnoje. *(Gula šalia jo ir užkloja jį dar savo kailiu).*

ŽALVYRIS *(pasiraivydamas).* Ė, ir mėgstu aš nakčia gulėti girioje!

RAINYS. Ir dieną ir naktį linksma joje, nes moka žalia girelė prakalbinti žmogų. Nors tylu, o lyg kuštasi ji su tavim.

ŠARŪNAS. Ir aš mėgau girią... Uh, šalta... Br...r... *(Dreba).*

RAINYS. Kas jos nemylėtų, tėvų nemylėtų: verkia žmogaus širdis ir ilgisi, kai medžių šlamėjimo negirdi. *(Visi nutilsta ir suminga. Kai kada Šarūnas dejuoja per sapną. Kol visi miega, laužas ima gesti. Į ugnį prieina Eglė. Ji pamišusi, apsikaišiusi visa šarkažolėmis, eglių šakomis, drieku. Kasos nemastytos, palaidos).*

EGLĖ *(atsiklaupusi pas ugnį, ištiesus rankas ant liepsnos).* Šalta, motule, šalta, širdele! Sustingo mano baltos rankelės, atgrubo maži piršteliai,

kaip žagarėliai... Vai, kaip šalta, motužėle! *(Mėto ugnin žoles)*. Še tau, ugnele, mano vainikėlis... Suvytęs jis... Bet dega gerai... Šildyk mane, ugnele. *(Pamačiusi Žalvyrį, gulintį šalia, pašoka, suplojus rankom)*. Alūnas! Sakiau, kad jį surasiu... Pasiklausiu dabar, kur dėjo mano vainikėlį... Akis jam išdraskysiu, jei neatiduos... *(Eina į jį ir atsargiai klaupiasi šalia; sudėjus rankas ir priglaudus prie kairiojo veido)*. Kaip aš jo ieškojau, kaip ieškojau!.. Motulė nenorėjo manęs leisti... Klėtelėj uždarė... *(Suėmus už kailio, kuriuo užsiklojęs Žalvyris, atsargiai kelia nuo galvos)*. O aš ėmiau nakčia per langelį ir išlindau... Motulė miegojo, ir jauniausiasis brolelis miegojo. *(Susimąsčiusi)*. Brolelis mažutėlis!.. Mielas brožulėlis, jis taip pat verkė mano žalių rūtų vainikėlio... Kaip jovarėlis šlamėjo... Bučiavo man rankeles, veidelius... *(Brauko plaukus nuo akių)*. Štai, dar ir dabar veideliai dega, dega... *(Žiūri į savo rankas)*. Tai dar jo ašarėles juntu... *(Sukniubus užsidengia akis rankom ir verkia)*. Vai, kam mane motulė mažą pagimdė!.. *(Striūbaudama verkia; ašaros byra per pirštus)*.

ŽALVYRIS *(pravėręs akis, ilgai žiūri į Eglę, nustebęs. Paskui sušukęs)*. Eglele, argi dabar tu čia?.. *(Sėdasi)*.

EGLĖ *(pašoka iš vietos, kaire ranka už galvos užlošusi, dešinę atstačius)*. Vai, ne jis, ne jis!..

ŽALVYRIS. Egle!.. Ar man akis apdūmė? Kas gi dabar čia tave atvijo?

EGLĖ *(slinkdama užpakalin į ugnį)*. Tu gal miškinis?.. Tu geras... Tu man nieko nedarysi... Girioje taip šalta... Sušalau, savo piktadario beieškodama.

ŠARŪNAS *(atsisėdęs trina akis)*. Vaidenas ar merga?

ŽALVYRIS. Egle! Egle!..

EGLĖ *(nematydama dar Šarūno)*. Aš buvau Eglė mergelė, miškinėli. Dabar eglė, eglelė siūbuonėlė. *(Ištiesus rankas, mostaguoja jom)*. Matai, kaip ūžia mano šakelės. *(Viena ranka taisydama ant savęs žoles)*. Aš visa žalia, žalia... O dar sako, kad viršūnėlė nudžiūvus, vainikėlis nuvytęs. Meluoja, dievažiai, meluoja, miškinėli. Argi Eglė vysta? *(Atsiklaupus pas ugnį)*. Ji visada žalia... *(Dainuoja)*.

Žalia eglelė
žiemą vasarėlę
tai vis žaliuoja,
žalia siūbuoja.

Jauna martelė
dieną naktelę
tai ji vis vargsta,
varge dejuoja...

Aš daug daug dainelių iš motulės išmokau... Martelės vargus žinojau... Vai, jau aš martelė nebūsiu... Sumelavo man bernelis... *(Žiūri į jį, atsidėjusi).* Tu miškinis?.. O kodėl tu tokis jaunas, nežilas... Ar tai žmonės meluoja, kad tu žilas senutėlis esi?.. *(Meiliai).* Miškinėli brolužėli, tu, sako žmonės, visokių žolelių pažįstąs, tu žinai ir žolynėlį meilavedį... Duok jį man! Aš jį sudeginsiu... Štai, ir jo plauką aš turiu. *(Ieško savo kasose).* Štai, kur gi čia jis?.. Aš jį giliai giliai slepiu... Galvelėj jį pasodinau, ašarėlėmis liedinėjau, kad augtų... *(Užsidengus akis ir aukštyn galvą užlošus).* Vai, kaip aš jį mylėjau!.. *(Striūbaudama).* U uk u uk uk... *(Kvatojasi).*

ŽALVYRIS *(atsikėlęs prieina prie Eglės ir suėmęs rankom ją už galvos).* Eglele mergele, kas dabar tau?.. Ar tave pikti žmonės apkerėjo?..

ŠARŪNAS. Pamišo merga...

EGLĖ *(atstumdama jį).* Atstok, atstok! Ir tu šuva... Visi jūs šunys! *(Tyliai).* Tik jis vienas ne... *(Balsiau).* Ir Alūnas taip lindo, kol vainikėlį išviliojo. *(Vėl striūbaudama).* Uk u u kk uk... Kaip aš jo neapkenčiu!..

ŽALVYRIS *(sugniaužęs kumščius ir pakėlęs rankas aukštyn, kaip ir nustebęs).* Alūnas!? Vainikėlį!? *(Nuleidęs rankas).* Štai, kas yra!..

ŠARŪNAS *(pašokęs iš patalo).* Alūnas!? Girdi, Rainy! Ne gyvačių tai padermė? Ir čia įkando. *(Žalvyris eina šalin).*

RAINYS *(atsistodamas).* O, mergele, nelaimingos tavo dienelės! Nėra tau laimės pasauly, nebėra ir vietos, tik giliame Nemunėly.

EGLĖ. Tėvulis, sako, kai parjos, skandins mane Nemunėlin. Kai tik įmes mane vandenėlin, imsiu krigždu one antele pavirsiu... *(Krūptelėjus).* Vai, nenoriu antele! Dabar taip šaltas vanduo... Aš geriau raiba gegule... *(Dainuoja).*

Tai aš nulėksiu, raiba gegulė,
tai aš nutūpsiu ant suvertinių,
ant vartužėlių;

tai užkūkuosiu gūdžiu balseliu,
vai, kad išgirstų mane bernelis,
tai sakalėlis.

RAINYS *(liūdnai).* Neišgirs tavęs bernelis. Kitos gegulės jis dabar klausosi...

EGLĖ. Aš taip sumosuosiu raibais sparneliais... Paporinsiu visa, visa jam išpasakosiu... Manęs niekas nesupras, tik jis vienas. *(Ištraukus plauką iš galvos).* Štai jo plaukas! Matai!.. Kaip tau dantis gels, pridėsi jį,

tai ir liausis... Vai, kaip man širdelę gelia!.. Motule širdužėle, aukselio spurgele, ko neprižiūrėjai jaunosios dukrelės, kam laisvės davei?.. Cha cha cha!.. Kokis tu juokingas! Kaip nosį raukai!..

ŠARŪNAS. Pamišo merga! Kur Žubris? Kelkite jį.

ŽALVYRIS. Ne taip maniau su tavim susitikti, Eglele! Tesurasim tik tą paleistuvį — jo krauju paliesiu tavo žalią rūtelę.

ŠARŪNAS. Ė, merga, merga! Neradai geresnio pamilti!.. Ne tavęs man gaila, tik senio Briedžio.

EGLĖ *(atsigręžusi į jį)*. Vai, čia jūsų daugelio esama. Tai gal broleliai vakarienės susirinko? *(Žiūrėdama atsidėjus į Šarūną)*. Kaip tu panašus! Kaip išlietas... Ak, kodėl tu ne jis?!. *(Kušta)*. Aš jį taip mylėjau, taip mylėjau... O žirgas jo, kaip bitinėlis, visų gražiausias!.. Kai grįžo iš karo, kanopėlėm visą vejelę iškapojo... Dievažiai, kaip dainoje... Jūs žinote šitą dainelę?.. Ne?.. Tai aš jums padainuosiu... Aš daugel jų iš motulės išmokau... *(Dainuoja)*.

Auselėm rūtelę karpysiu,
Akelėm žvaigždeles skaitysiu,
Vejelę kanopelėm
žalią iškaposiu,
Iš klėtelės iš aukštosios
mergelę viliosiu...

Cha cha cha... *(Juokdamasi)*. Žirgas jo, kai prispyrė tvorelę, ėmė ir išvertė ir rūtelių pusę eželės išmindė... Aš taip verkiau, visą vakarą verkiau, rūtelės gailėdamosi... Oi, pikta buvau ant jo, tegu dievai myli. *(Susimąsčius)*. Ir kodėl ne jis?.. Ne jam vainikėlį dovanojau? *(Nuleidus galvą, skina nuo savęs žoles ir mėto ugnin)*. Dek, dek, vainikėli, kad suvytai, kad netektai tam, kurį aš mylėjau... Cha cha cha!.. *(Juokiasi)*. Sako — suvyto vainikėlis... Jis dar žalias, žaliuoja... *(Paėmus šakelę, maišo pelenus)*. Ir ugnelėj nedega... Susilauksiu dar bernelio... *(Liūdnai)*. Bet jis jau man ne bernelis... Jis jau pasirinko sau kitą mergelę, Voverėlę, tik ne žalios girios paukštužėlę...

RAINYS. Apie ką ji kalba? Ką mini?

ŽALVYRIS *(niūriai)*. Ne mane! Tai žinau.

EGLĖ. Verks, verks mano bernelis, kai sužinos, verks sakalėlis, kai sužinos... *(Tyliai)*. Aš jam nieko nesakysiu... Nereikia, jei jis tokis puikus, kad kitą pamilo... Ne mane, nors aš jį taip mylėjau, taip mylėjau... Dievuliai, kaip aš jį mylėjau!.. *(Į Šarūną)*. Miškinėli, jam pasakyk, kai rasi jį... Jis dabar toli toli, pas Trakus... Jis geras, pasigailės manęs, kad

aš verkiu... Pasakyk, kad negrįžtų namo... Nudėti jį nori Tautvilas... O aš jį taip myliu, myliu... *(Užsimerkus dainuoja).*

Myliu, myliu bernužėlį,
širdies pasirinktą,
myliu, myliu sakalėlį,
mano išsvajotą...

ŠARŪNAS *(priėjęs prie jos ir padėjęs ranką ant peties).* Ką tu myli, Egle?

EGLĖ *(kraipydama galvą).* Nesakysiu!.. Neporinsiu!.. Aš niekam nesakysiu... Niekas nežino, nesuprato... Tik aš viena žinau... *(Dainuoja).*

Kaip aš myliu bernužėlį,
kaip aš myliu raitužėlį,
jo gelsvą plaukelį,
mėlynas akeles...

Tokio niekur nėra... Dievažiai, nėra kito tokio... Visi taip sako, ne aš viena...

O kad jų ten būtų,
kaip jūros liūliuotų,
nėra tokio, nebus tokio,
kaip mano bernelis...

O jo Voverė nemyli... Dievažiai, nemyli... Ir dabar nemyli... Aš viena tai žinau. *(Nusigandus).* Tik jūs *(pridėjus pirštą prie lūpų)* niekam nesakykite!.. Dievažiai nesakykite!.. Nei mano motulei... Ji taip vargsta... Kuprotas — sako, negražus, nemeilus... Man sopa ranką, nespausk taip...

ŠARŪNAS. Aa! !. Štai kas!..

RAINYS. Valdove! *(Nori atitraukti jį nuo Eglės).*

ŽALVYRIS. Štai ką ji myli? Kunigaikštį!.. Pirmiau Alūną glamonėjo... O, aš kvailas ir aklas buvau!.. Palaukite gi dabar jūs, kalės! *(Grasina Eglei kumščiu).* Prikelsiu Žubrį, tepasidžiaugia seserėle. *(Eina šalin).*

EGLĖ. Kartu su juo karan būtau jojusi... O Voverė jo nemyli... Motulė sako, ji kuštasi su Tautvilu... *(Nusijuokus).* Cha cha cha... Bet ji nieko nenusimano... Vai, kaip ji neapkenčia!.. O aš myliu... Dievažiai, ir ją myliu.

ŠARŪNAS *(susiėmęs už galvos).* Rainy! Rainy! Kur buvo mano akys?..

EGLĖ. Aš jį myliu, jis Voverę, Voverė Tautvilą... Kodėl taip?.. Ji visada Tautvilą mylėjo... Aš žinojau, tik niekam nesakiau...

ŠARŪNAS. Ė!.. Gyvate!.. Palauk tu!..

RAINYS. Valdove! Tai pamišusios mergos kliedėjimai!..

EGLĖ. O manęs tai niekas nesuprato, nesužinojo... Jis tokis puikus buvo,

tarpu visų bernužėlių
jisai kuo puikiausias,
tarpu narsių raitužėlių
jisai kuo narsiausias...

Bet nei žiūrėti į mane nežiūrėjo... Tegul, ir aš jo neapkenčiu... Vai, kaip neapkenčiu! *(Su grimasa).* Ukk! Sudraskytau!.. Akis išdraskytau, kad tik atrastau... Cha cha cha!.. O visi mano, kad aš, jį mylėdama, vainikėlį jam dovanojau... *(Nusijuokus tyliai).* Che che che... Būta kas mylėti: juokdarys... O visi jį myli... O tasai, tasai!.. Visi prieš jį... Kaip pilką vilkelį uja ir uja... Jis vienas, kaip sakelėlis, nieko nevengia... Kaip man jo gaila, kaip gaila... Ir verkiau gi aš!.. Ir vis dėlto jis į mane dėmesio nekreipė... *(Piktai).* Gerai, kad taip, tai ir nereikia!.. Ot, iš piktumo ėmiau ir atidaviau kitam vainikėlį... Ne, ne! Meluoju! Visi meluoja... *(Verkia).* Vai, kaip įkyrėjo man visi!.. Ko jie nori iš manęs?.. *(Užsidengusi akis verkia).*

ŠARŪNAS. Ak, Eglele mergužėle, ne tau vienai tik verkti reikia. Aklas buvau, Rainy, aklas!

EGLĖ. Ir tu nori verkti, miškinėli?.. O gal tu ne miškinis, kad tokis jaunas esi?.. *(Žiūri į jį atsidėjus)* Ne, ne! Tu — ne jis. Jo veidai raudoni, kaip putinėliai, kaip spalgenos uogelė, o tu išbalęs, išblyškęs, pamėlynavęs. *(Atsistodama).* Ko taip žiūri baisiai į mane? *(Šlyja nuo jo, persigandus).* Gal tu numirėlis?.. Ar monas?.. *(Suspiegusi).* Vai, bijau!.. *(Puola šalin).*

ŽUBRIS *(nutvėręs ją iš užpakalio).* Egle, kas tau? Ko tu čia? *(Žiūri jai akysna).*

EGLĖ *(užsidengus akis ir prisiglaudus į Žubrio krūtinę).* Aš bijau jo... Tegul jis taip nežiūri... *(Drebėdama).* Suėsti mane nori...

ŽUBRIS. Kas tau, Eglele, sesule? Ar pamišai, kad manęs nepažįsti?..

EGLĖ *(bailiai atverdama akis).* Ir tu gal miškinis? *(Dairydamasi).* Kaip jūsų čia daug... Vienas, du, trys, keturi... *(Žiūri į Žubrį).* Aš mačiau tave kažkur... Bet kur, *(prisidėjus pirštą į kaktą, susimąsčius)* bet kur... kur... kur? Aa!.. Per motulės vestuves! Tu šokai su ąžuoline vanta... Cha cha cha... *(Slepia veidus delnuosna).*

ŽUBRIS. Aš Žubris, tavo brolis! Kaip tu manęs nepažinai? Sese, kas tau?..

EGLĖ *(atstumdama jį nuo savęs).* Žubris? *(Neigiamai kraipo galvą).* Ne, ne! Tu meluoji. Žubris dabar kariauja pas Trakus su Šarūnu.

ŠARŪNAS. Štai ir aš, Šarūnas, Egle. Argi tu ir manęs nepažįsti?

ŽUBRIS. Štai ir Žalvyris... Visi mes...

EGLĖ. Žalvyris?.. Ir jis pas Trakus... *(Nusijuokus)*. Cha cha cha... Kokis juokdarys tasai Žalvyris... Kalba, mylįs mane... Sako, vesiąs mane... Cha cha cha... Aš ir žiūrėti į jį nenoriu!.. Kai juokauju — jis tiki, kai tiesą kalbu, pyksta... Kaip jie visi man įkyrėjo...

ŽUBRIS. Tikrai pamišusi: nei nukalba, nei mūsų pažįsta... Kaip ji čia atsiradusi?.. Kas ją ištiko?!.

ŽALVYRIS. Paklausysi kalbos — sužinosi.

EGLĖ. Jie visi tokie. Kai pamato mergelę, patys nežino, ką kalba, bet tik išviliotų vainikėlį... Kokie jie kvaili!..

ŽALVYRIS. Kad kvailas buvau, gerai matau: tavimi tikėjau. Bet apgauti nieko nenorėjau ir vainikėlio nemaniau vilioti — padarė tai kiti, be manęs.

EGLĖ *(atsiklaupus vėl pas ugnį)*. Tik vienas jų tarpe bernelis ne tokis, ne tokis... Bet jis daboti manęs nedabojo... *(Tyliai, kuštomis)*. Tegu, tegu, man jo nereikia... Aš surasiu tokį žolynėlį... Ot, gerai jam!.. Aš kitam vainikėlį ėmiau ir atidaviau...

ŽUBRIS *(pašokęs į ją)*. Tu?!.

EGLĖ *(žiūrėdama akysna jam)*. Aš pati. Alūnui atidaviau... Bet aš jį vis myliu... Vai, kaip myliu, miškinėli! Galvelę jo į krūtinėlę priglaustau, kaip mažą vaikelį liūliuotau... O jo niekas nemyli... Niekas, miškinėli, tik aš viena... *(Braukdama ašaras)*. Sako, per Alūną man nesivaimėja... *(Nusijuokus)*. Cha cha cha... Galvoje man Alūnas... Jis kvailas, kaip ir visi... Dar grįš jisai, dar suvedžios ir kitą, kaip mane... *(Tyliai dainuoja, traukydama nuo savęs žolynus ir mėtydama ugnin)*.

Vainikėlį išbarstys,
kaspinėlį sutraukys,
išmastys kaselę.

Kaspinėlis bus panteliu,
vainikėlis — abrakėliu
ristajam žirgeliui...

Štai mano vainikėlis!.. Dek, dek ugnelėj, kad netektų berneliui... *(Taiso plaukus)*. Rūtelė nuvyto, nuvyto rūtelė, išmindžiojo bernelis... *(Dainuoja)*.

Rūtelė žalioji,
rūta garbuonėle,
ko tu nežaliuoji
rytą, vakarėlį?

Kaip gi aš žaliuosiu,
kaip gi aš garbuosiu —
nuskynė bernelis
pačią viršūnėlę...

Šarūno žirgas išvertė mano tvorelę ir rūtelę išmindė... Aš verkiau, verkiau! Brolelis pataisė... Toli, toli jis dabar kariauja pas senuosius Trakus.

ŽUBRIS. Sese, sese! Geriau negimus tu būtai, jauna neaugus!

EGLĖ. Jūsų, miškinėlių, septyni broleliai... *(Sudėjus rankas).* Parodykite man kelelį į senuosius Trakus... Aš jam pasakysiu, kad namo daugiau negrįžtų... Tautvilas pagrobė jo pilis... Kokis mūšis buvo!.. Kraujas, kraujas... Versmės... Ir Voverė jau pas jį nuėjo...

ŠARŪNAS *(traukdamasis į Eglę).* A a a!..

EGLĖ *(dirstelėjus į jį).* Tai jis! Tai jis! *(Šoka ir greitai bėga girion. Žubris ir Žalvyris vejasi ją).*

ŠARŪNAS *(ištraukęs peilį).* A a a!.. Štai!..

RAINYS. Valdove!.. Kunigaikšti!..

ŠARŪNAS *(trenkia peilį į žemę ir, sugniaužęs kumštį, grasina tolyn).* Dabar jie mane pažins!.. *(Žubris ir Žalvyris grįžta, vesdami Eglę).*

EGLĖ. Leiskite mane! Leiskite! Ko jūs norite? *(Spiegia).* A a a!

ŽUBRIS *(rūsčiai).* Tylėk. *(Užima jai delnu burną).* Žalvyri, prižiūrėk, kad nepabėgtų. Aš sau žirgą pabalnosiu. Josiu kerštо ieškotų *(pasibiaurėdamas)* ir šitą...

ŽALVYRIS. Palauk. Aš pabalnosiu žirgą ir tau ir sau: drauge josiva. *(Šarūnas, pakėlęs peilį, atsirėmęs į medį, varsto piktai žievę).*

ŽUBRIS. Tu?

ŽALVYRIS. Nėra man priežasties kerštо ieškoti. Ne mano paėmė žmonės. Bet... Sunkus kelias, kuriuo Šarūnas joja. Jo žirgas, kaip bitinas, o mes elgetos. Čia takai mūsų skiriasi. Pamėginsiu atskirais... Kad gaili rasa akių neišėstų, kol saulė patekės... *(Eina šalin).* Atleisk, valdove!

ŠARŪNAS. Aš nieko nelaikau. Ar ir tu, Žubri, mane apleidi?

ŽUBRIS. Aš negaliu dabar su tavim. Tu mano gyvenimą sugadinai, dabar per tavo giminaitį sesė žuvo... Negaliu dabar su tavim: širdis užgriuvo. Teužmiršiu visa.

ŠARŪNAS. Gerai sako Žalvyris: sunkus mano kelias. Dievai mane prikaustė prie tvirtos uolos, didelio akmens, kad galą gautau. Bet aš uolą išgriausiu ir grandinius sutraukysiu... *(Ima ragą, kuris kabo ant juostos, ir dumia ilgai, ilgai).*

V

Balynas. Vidudienis. Gilus ruduo. Diena miglota. Menė Balyno pily. Pas langą stovi Rainys. Šarūnas suerzintas žingsniuoja ten ir atgal; dažnai, prieidamas prie lango, žiūri kieman.

ŠARŪNAS *(vaikščiodamas po menę ten ir atgal)*. Aa! Gerai!.. Keršto ieškojo!.. Valdovo kito norėjo!.. Gerai!.. Ir kerštą pažins, ir valdovą kitą ras — dausose... Tegul!.. Pažins dabar mane, jei iki šiol dar nebuvo pažinę.

RAINYS *(stovėdamas pas langą)*. Kad būtau žinojęs, jog taip brangiai apmokami karžygio darbai, jog karas tokis biaurus, kankles būtau sudaužęs... *(Sugniaužęs rankas)*. Dievai, dievai! Atėjau čion — šalis žaliavo, kaip rūtų darželis, dainelės laukuose, giriose skambėjo, o dabar... Dievai aukščiausieji! Vai, geriau gyvenęs būtai, kaip kad tavo tėvai gyveno. Būtų geriau ir tau ir žmonėms.

ŠARŪNAS. Kvailas esi, jei nesupranti, kad apie tai dabar jau vėlu kalbėti. Kas buvo, jau nėra ir būti negali. Liškiava, Perloja, Varėna, Trakai, Daugai ir Alytus jau mano. Rakalnio nebėra, Perlio ir Meškio žemės jau mano rankose. Jorigis, pusės savo pilių netekęs, pasitraukė rytų giriosna. Visa jau Dainava mano! Ir tu, kuris mane seniau esi gundęs pasirinkti šitą kelią, dabar nori atkalbėti, nori, kad pasiliktau kuo esu buvęs: nuskurdusio kampelio kunigu, kelių kaimų valdovu, kurio net jo patys bajorai neklauso...

Atkalbėti nori...

RAINYS. Dievai ir žmonės prieš tavo darbą...

ŠARŪNAS. Žmonių nebijau... Neįbaidys manęs ir dievai. Kam bus blogiau, man ar jiems, man kovą paskelbusiems, tesižino patys. Jų gabijos ir alkai mano rankoj. Be jų, yra juk kitų dievų, kurie galima gerbti.

RAINYS. Yra dar ir galingų kunigaikščių...

ŠARŪNAS. Kaip gi, yra, žinau. Gardino pilis; dar tvirtesnė Raigardo, kuri guli už šventosios dubrės. Ten nūnai, girdėjau, apsigyvenusiu Jorigis ir Meškis. Žinau, iš ten juodu rengią žygį savo kraštams atvaduoti... Bet aš nelauksiu, kol juodu pasirengs: — aš jau liepiau kirsti dubres per girią, tiesti kelius per balas ir raistus... Tada tai bus kova, lemiamoji kova!.. Tada tai tavo daina suskambės!..

RAINYS *(liūdnai, nuleidęs galvą)*. Gražiai skamba dainelė apie karo žygius. Aš, vargšas, iki šiol tik dainą ir žinojau. Kaip visa tai gyvenime atrodo, buvau dar nepatyręs ir todėl tave gundžiau.

ŠARŪNAS. Patsai aklas būdamas, mane vedei, kol abu įkritova pražūties duobėn, — nori pasakyti. *(Sustojęs ties Rainiu ir plaukus atgrieb-*

damas nuo akių). Ne, Rainy, neabejok, nes ir aš šiandien neabejoju. Kol buvau nepradėjęs, kol didelio pasipriešinimo nebuvo — svyravau. Dabar juo sunkiau man eiti pasirinktu keliu, juo didesnį pasiryžimą ir didesnes jėgas juntu... Nesvyruok ir tu ir nesigailėk, kas įvyko... Ir neliūdėk man. Kam veltui liūdėti, kam svyruoti, kada svyravimas — pražūtis. Geriau sustiprink mano jėgas savo daina apie Vydievučio žygius, apie jo priešams kerštą.

RAINYS. Tuščia visų tokių dainų! Ir taip daugel kraujo ir žmonių ašarų slėgia mano sąžinę. Atsižadėjau, kol gyvas būsiu, karo ir keršto dainos skambinti savo kanklėmis!

ŠARŪNAS *(nusijuokęs nusigręžia ir eina toliau).* Cha cha cha!.. Tokis buvai karštas ir taip greitai atšalai. Karą matei — palauk, pamatysi dar ir kerštą.

RAINYS. Kerštas kerštą gimdo. *(Atsigręžęs į Šarūną).* Ir be to kruvinai perkami tavo darbai.

ŠARŪNAS *(vaikščiodamas).* Nuo kurio laiko ėmei kalbėti, kaip kiti? Tu, kuris mane gundei imtis darbų, tave šiandien taip gąsdinančių. *(Sustojęs ties Rainiu).* Žinai, kad man pasinorėtų grįžti atgalio ir pradėti gyventi, kaip kad tėvai gyveno, pirmu mano žingsniu tektų tave pakarti.

RAINYS. Jei mano mirtis duotų ramybės tau ir kitiems, aš neatsisakau net nuo tokio likimo.

ŠARŪNAS. Štai net į ką tu linkęs? *(Vėl vaikščiodamas).* Ne, dabar jau vėlu. Nukrypti nuo kelio, kuriuo einu, — pražūtis. Ar aš turiu žūti, ar mano priešai — kitos išeities nebėra.

RAINYS. Pamėgink, valdove. Tavo priešai nudžiugs ir taps dar tavo draugais.

ŠARŪNAS. Man draugų nebereikia. Daug priešų — įdomiau gyventi. Vėl gi tu man neįrodei, kad aš, siekdamas, ko siekiu, suklydau.

RAINYS. Suklydai, nes labai išvarginai šalį ir nuskriaudei daugel žmonių. Atleisk jiems, ką tau pikto yra padarę. Užmirš tada visi, ką ir tu jiems esi pikto padaręs.

ŠARŪNAS. Kvailas esi, Rainy, nors mokyti mane visuomet stengeisi. Tu dainų moki ir manai, kad jau viską žinai. Aš geriau pažįstu žmones ir žinau, kad keršto neatsižadės, kas keršyti gali. Nežinai, kaip saldu keršyti... Ne, geriau aš kitiems keršysiu, negu kad kiti man keršytų.

RAINYS. Patsai žinai, kokia nelaimė ištiko tavo tėviškę. O varguose žmogus prieš dievus, prieš Perkūną galingiausiąjį maištą kelia, ne tik prieš valdovą. Leisk laisvai tuos, kurie tau nusidėjo. Tenesėdi jie tavo rūsiuose, bausmės belaukdami. Užteks tų aukų, kurios nuo tavo kalavijo kovos lauke žuvo.

ŠARŪNAS *(sustojęs vietoje)*. Ar pamišai, ar tau nesivaimėja! Gyvačių padermę laisvai leisti? Tu man nei nekalbėk apie tai!.. *(Ramiau)*. Perkūnas aukštai sėdi. Jis turi žaibus ir žmonių maišto nebijo... O man reikia, kad manęs žmonės bijotų, ne aš jų. *(Vėl vaikščiodamas)*. Užteks tų priešų, kuriuos turiu priešaky. Nenoriu, kad ir už mano pečių jie stovėtų.

RAINYS *(nusiminęs, laužydamas rankas)*. Dievai, ką aš padariau! Ką aš padariau!.. *(Atsistoja ir žengia kelis žingsnius pirmyn)*. Kunigaikšti, kas myli tėvynę, turi mylėti ir tuos, kurie joje gyvena. Tu gi, tėvynės meilės vedamas, atlieki savo garsiuosius darbus.

ŠARŪNAS. Kas man šiandien tėvynė, apie kurią kalbi? Visas pasaulis man — išmirę tyrai, jei aš jame negaliu vykdyti savo norų, savo sumanymų... Girdi, Rainy?

RAINYS. Ar gali kas gyventi pasauly, nemylėdamas tų, su kuriais augo, drauge gyveno? Tokis jau žmogaus likimas, kad jis turi turėti draugų tųjų tarpe, su kuriais gyvena.

ŠARŪNAS. Ne aš likimo vergas, bet likimas turi mano vergu tapti. Turi būti, kaip aš noriu.

RAINYS. Deivės valdovės, kurios verpia mūsų likimo siūlą, nulėmė kiekvienam kelią, kuriuo jis turi eiti.

ŠARŪNAS *(nusijuokęs)*. O aš pavergsiu likimą ir priversiu deives valdoves lemti man, ko aš noriu, bet ne tai, kas joms patinka. *(Sėdasi, priėjęs prie skobnių)*.

RAINYS. Niekam neduota nuveikti, kas jam nelemta.

ŠARŪNAS *(niauriai)*. Nenuveiksiu, tai žūsiu. Geriau žūsiu, už savo norus kovodamas, negu likimo vergu dūlėsiu, pavydėdamas laimingiesiems, kuriems likimas buvo palankus.

RAINYS. Nekalbėk to, kad žmonės negirdėtų. Išgirdę pasakys, kad neprotingą turi valdovą.

ŠARŪNAS. Aš kalbu tik su tavim apie savo siekimus, nes tu man atvėrei akis. Su kitais nėra reikalo kalbėti. Jie turi klausyti, ką liepiu.

RAINYS. Jie draugai tavo, už tave savo galvas dėjo; su draugais niekas neturi teisės taip elgtis.

ŠARŪNAS. Kas tau darbo, kaip aš elgiuosi? Netinka tau mano pasielgimas, kas tave laiko?

RAINYS. Tu mane varai? Gerai. Aš nūnai matau, kad esu tau nebereikalingas. Tu — šiaurus vėjas, kuris tyram lauke lakioja, gelsvą smėlį bekilnodamas. Todėl tau tėvynė — tyrumos. Eisiu, nes negaliu daugiau su tavim... Tu neapykanta gyveni.

ŠARŪNAS *(šypsodamasis)*. Eik, eik. Aš seniai norėjau nusikratyti tavęs, tik nežinojau kaip. Įkyrėjai tu man, kaip girgždą vartai... Eik, apseisiu be tavęs... *(Rainys, dirstelėjęs į jį išeina)*.

GELOVINIS. Juo toliau, vis mažiau aplink tave lieka žmonių. Ir augalota drevė nuskursta, kai giria aplinkui išnyksta.

ŠARŪNAS. Gelovini! Tu čia? Aš ir nemačiau, kai įėjai.

GELOVINIS. Monai tau akis apdūmė. Nemato tavo jauni metai, kas reikia matyti.

ŠARŪNAS. Užteks kalbų! Jų metas jau praėjo.

GELOVINIS *(moja ranka)*. Palauk, vaikeli!.. Žilas mano plaukas. Kitas ąžuolas tiek metų neturi, kiek aš; štai, jie suvarė kupron mano liemenį, ilgai gyvenu, daugel esu matęs savo amžiuje ir gero ir blogo. Ir geriau būtau nesulaukęs šitų senų metų.

ŠARŪNAS. Aš nekaltas, kad taip ilgai gyveni. Ar gal ir dėl to kaltinti mane nori?

GELOVINIS. E, vaikel! Net kur patsai save peiki ir kaltas jauties, aš tavęs nekaltinu: nėra kaltų pasauly, tik — pasigailėti reikia visų, kurie mūsų akyse kalti atrodo.

ŠARŪNAS. Vienas buvo, o dabar kitas! Ko jūs jiems nieko nekalbėjote?

GELOVINIS. Kam, vaikel?

ŠARŪNAS *(nekantriai)*. Kam? Kam? Apie ką gi kalbata, kad aš jų pasigailėtau?

GELOVINIS. Visų, o daugiausia savęs. Blogi laikai, vaikel, kad visi blogai sau daro, kaip akli, kiekvienas sau duobę kasa... O tu akliausias; tu kaip audra, kuri šėldama nemato, ką daro.

ŠARŪNAS. O, kad aš audra būtau! Kad žaibus, griausmus turėtau! Išdegintau karšta ugnimi visą šitą kvailą pasaulį, kad jame gyvo garo nebeliktų. O, kad aš turėtau Perkūno griausmus!

GELOVINIS. Ne, vaikel, tu pasaulio nesunaikintai, — tik tavo širdį sudegino skausmas, varginga jaunystė tavo, todėl iš apmaudo per sunkią naštą užvėlei ant savo sprando, ir todėl gimė tavo neapykanta. Tu vargsti, ir kiti vargsta nemažiau, o vis per tai, kad vienas antro nesupranta. Reikia užmiršti, kas buvo, ir pamilti žmonės, o tada ir saulė tavo akim bus šviesesnė! Vaikel! Vaikel! Daugel vargo regi žmogus, kol amžių pragyvena. Giliose jūrose tiek lašų nėra, kiek kruvinų žmonių ašarų prasilieja. Gailios ašaros, jos sausam ore nedžiūsta, tik visos jūrosna plaukia, todėl ir sūrūs jūrų vandenys.

ŠARŪNAS *(šypsodamas, nekantriai)*. Su Rainiu apie tai pasikalbėtai, ne su manim. Jis mėgsta apie meilę klegėti, tu apie vargus... Aš vargų turiu, o meilės?.. Šunis verčiau pamilsiu, negu žmones; šuva tave įkąs, tik jei jam uodegą priminsi...

GELOVINIS. Sunku tam gyventi, kas taip kitų neapkenčia. Kad žmonės prašvistų, kad patys pamatytų, jog visi jie vieną vargą vargsta, visiems viena votis skauda, kruvinomis ašaromis pravirktų, kad vienas antro nesuprato.

ŠARŪNAS *(nusijuokęs)*. O tu prašvitai jau?.. Ar auksinė aušra tau paskolino savo šviesos, ar gal žverbloji žvaigždė vakarinė? Nedidelė tai šviesa!..

GELOVINIS. Jokia tai šviesa, nes vargai mane išmokė kitų vargus atjausti: netik nuo senatvės pražilo mano plaukas. Pasigailėk,vaikel, kiekvieno, kuris verkia, ir pasigailės tavęs dievai... Kyla didi audra... Ne toji, kurią tu sukėlei, bet iš vakarų. Galingų priešų susilauksi...

ŠARŪNAS. Ko gvojate, kaip varnos? Nebijau aš jokių audrų, nereikia man jokios paguodos nei dievų, nei žmonių. Žinau, ką darau. Kol kalavijas mano rankoje, nebijau priešų! Kas geruoju nenori man pasiduoti, kaip šunį ant pančio pririšęs laikysiu!..

GELOVINIS. Ir aštriausiu kalaviju šimtametės drevės nenukirsi, šimtais metų nusistovėjusios gyvenimo tvarkos vienas žmogus neišgriausi... Vaikeli, ką darai — gerai darai, bet — žmonės to dar nesupranta ir negreit supras... Todėl sunku tau, kad pralaužti turi... O kai pralauši, sugriausi, bus lengva statyti, bet tai atliks jau kitas, ne tu...

ŠARŪNAS. Nekranksėk! Nenugąsdinsi... Nieko aš negriaunu ir griauti nenoriu. Jei griauna kas, tai patsai likimas...

GELOVINIS. Kaip negriauni, vaikel? Griauni, kas amžių amžiais iš lėto kūrėsi. Gyvenimas kaip plati upė nusistovėjusia vaga tekėjo, o tu nori tą upę užtvenkti, kita vaga nukreipti — gerai darai, bet žmonės to nemato, nesupranta — jie mano, kad pavergti juos nori dėl savo išdidžios puikybės...

ŠARŪNAS. Temano sau. Kas man darbo?..

GELOVINIS. Tiesa, kas tau darbo? Bet namus stato — gaidžio kaulus pamatan deda, kad jo vėlė budėtų tų namų sargyboj. Tu gi naują gyvenimą kuri ir jo pamatan kraują, ašaras ir kietą plieną kloji... Ot, ir nemiegosi ramiai... Gerai darai, žmonių labui darai, bet kas prieš žmogaus norą gerą jam daro, dėkingumo nesusilauks... Darbas tavo tau niekais nueis, jo vaisiais kitas pasinaudos, ir jam bus dėkingi, ne tau... *(Pakėlęs galvą ir pažvelgdamas į Šarūną)*. Nedėkingą darbą ir sunkią naštą užvėlei ant savo sprando, vaikel...

ŠARŪNAS. Ne tau apie tai kalbėti... Tu net sapnuoti nedrįsi, ką aš įvykdyti esu sumanęs ir jau vykdau...

GELOVINIS. Per tai ir laimė nyksta pasauly, kad nėra, ko žmonės nedrįstų sapnuoti. Per tai ir įklimpai, ir kelio tau grįžti nebėra...

.....ŠARŪNAS *(prišokęs į jį)*. Ko nori? Sakyk, ko nori iš manęs? *(Graudingai)*. Aš ir patsai žinau... Kam dar bari?.. *(Atsistoja)*.

GELOVINIS. Aš atėjau, vaikel, ne bartų tavęs, bet nuramintų. Už ką tave barsi? Ar už tai, kad matai, ko kiti dar nemato... Ir be barimo tau sunku.

ŠARŪNAS. Gerai ramini. *(Nusijuokęs)*. Ir kranklys negeriau ramina nusiminusio žmogaus širdį, kai jis ieško sausos šakos pasikarti...

GELOVINIS. Senas esu, vaikel, ir mano galva nenuvokia jau, bet... Taip bus, vaikeli, kaip aš kalbu...

ŠARŪNAS. Gerai! Tesie, kas turi būti. *(Vaikščioja po menę. Gelovinis tyli. Paskui, priėjęs Gelovinį, Šarūnas atsisėda šalia jo ir, uždėjęs jam ranką ant peties)*. Seni, ko aš pasiklausiu tavęs?..

GELOVINIS *(atkreipęs galvą)*. Ko?

ŠARŪNAS. Tik teisybę kalbėk, seni. Neslėpk nieko nuo manęs. *(Gelovinis tyli)*. Girdi, seni: neslėpk! *(Nusilenkęs į jį)*. Ar tiesą kalba žmonės apie Voverę?

GELOVINIS. Nežinau, ką žmonės apie ją kalba. Bet tu jos neliesk: ir taip ji daugel vargsta. Kruvinomis ašaromis takai jos palieti nuo tos dienos, kai peržengė tavo slenkstį.

ŠARŪNAS *(pakyla suerzintas)*. Tu kalbėk, ko klausiu! Kas man iš to, ar sausa, ar lijo, kai ji paleistuvavo!

GELOVINIS *(pakildamas)*. Mūsų giminėj paleistuvių nebuvo ir nebus. Neplėšk garbės nei savo, nei jos giminei, kvailai kalbėdamas. *(Pakilęs)*. Piktas žmogus tasai, kuris tau taip kalbėjo. *(Įeina Džiangis su kareiviu. Kareivis stovi pas duris, Džiangis eina į menės vidurį)*. Tau gėda klausyti tokių kalbų, ne tik pačiam kalbėti... Che che che. *(Kosėja; atsikosėjęs spiauna)*. Tfu! Daugiau kad negirdėtų šios sienos tokių žodžių!.. *(Eina į duris)*.

ŠARŪNAS. O jeigu tatai teisybė?!.

GELOVINIS *(atsigręžęs stuksi lazda į žemę)*. Jei sakau, kad melas — tai melas!.. Che che... *(Išeina kosėdamas)*.

DŽIANGIS. Žiūrėk, kaip pyksta senelis! Che che che. *(Juokiasi. Šarūnas tyli. Džiangis nerimaudamas)*. Na, susilaukėme gi tavęs. Nelinksmai teko pasimatyti, ne geru metu. Ne taip grįžai, kaip tikėjome tave pargrįžtant. Bet ir už tai ačiū dievams. *(Šarūnas vaikščioja, kramtydamas sau nagus, ir tyli. Džiangis palūkėjęs)*. Per sunkią naštą užvėlei ant mano sprando. Neprijunkęs jis prie to. Vėl gi ir stipresnis būtų susirietęs.

ŠARŪNAS *(sustojęs ties Džiangiu)*. Išjodamas karan, pavedžiau tau, kaip savo uošviui, tėvų šalį, pilį... Ką tu padarei? Duok apyskaitą, kaip valdei: pelenus vien radau, kur buvo kaimai, ir žmones sukilusius.

DŽIANGIS. Dievai žino ir tu patsai žinai, kas čia kaltas. Blogiau galėjo būti! O ką aš iškentėjau, težino vieni dievai ir aš.

ŠARŪNAS *(nusigręžęs vėl vaikščioja po menę)*. Žinoma, aš gi kaltas visur ir visados. Ne tu ir tavo vaikai.

DŽIANGIS *(nuleidęs galvą, taršydamas ranka barzdą)*. Vaikais nubaudė mane dievai. Ne vienas plaukas per juos pražilo. Bet dievai mato, ar aš geidžiau kam blogo.

ŠARŪNAS. Kad tik tave nubaudę būtų! Kodėl nemokėjai auginti, auklėti vaikų kaip žmonės!.. Ką aš pasakysiu Briedžiui?!.

DŽIANGIS. Geriau jį mažą būtau žemėn pakasęs, geriau iš karo jis būtų negrįžęs! Skauda jis man širdyje, kaip iešmas.

ŠARŪNAS. Ir man ne aukso obuoliu žydi. Kaip akysna pažiūrėsiu Briedžiui?..

DŽIANGIS. Štai jo pasiuntinys laukia. Naujienų atnešė, ir jos visos nelabai geros.

ŠARŪNAS. Aa! *(Atsisėdęs, kareiviui)*. Tu iš Liškiavos? Eik arčiau.

KAREIVIS *(prisiartinęs)*. Taip, valdove.

ŠARŪNAS. Seniai išjojai iš Liškiavos?

KAREIVIS. Dieną ir naktį jojau, valdove. Saulė man tekėjo pas Sraujos upelį.

ŠARŪNAS *(Džiangiui)*. Ką aš pasakysiu Briedžiui, Džiangi? Ką pasakysiu?..

DŽIANGIS. Ne tu atsakysi, bet žilas mano plaukas.

ŠARŪNAS *(kareiviui)*. Ką Briedis daro? Žino, kas jo dukterį ištiko?

KAREIVIS. Žino seniai. Kai išgirdo, kad duktė pamišo, sako, nei žodžio niekam neprabilęs tris dienas. Tris naktis miego nemiegojęs, vis vaikščiojęs po menę.

ŠARŪNAS. Ką? Kas gi vėliau atsitiko? *(Džiangis priėjęs atsisėda ant suolo)*.

KAREIVIS. Ir vėliau nieko nekalbėjo... Jis tylėjo ir visi tylėjo... Ir ką kalbėsi? Daugel turėjom tada visokių nelaimių ir darbo, tai ir tėvą motiną užmirši, ne tik tokį atsitikimą.

ŠARŪNAS. Kokis jūsų buvo darbas? Malkos krosnin nešioti ir kojos šildyti... *(Atsikelia ir, sunėręs rankas už pečių, vaikščioja, galvą nuleidęs)*.

KAREIVIS. Ne, žmonės labai sirgo pas mus. Dievai aukščiausieji! Ir sirgo gi! Kaip lapai krito; kur kuris ėjo, ten puolė ir mirė.

ŠARŪNAS. O dabar?

KAREIVIS. Dabar jau nebemiršta. Kai pašalo, nustojo sirgę. Ir keikė gi mus žmonės, kaip vilkus ujo! Kai susirenka moterys pas pilį, kaip ima keikti, net kūnas pagaugomis eina. Ir mokėjo gi, monai jas imk!

Taip ranką ir niežėjo kuriai strėla šoną pradurti! Bet ne, — vadas uždraudė. Pilin neleidome, o daugiau nieko nedarėm. Vis, matai, mus kaltino... O kaip tave niekino ir keikė, valdove, krivis treigio jaučio odoje nesurašytų. Nakčia netyčiomis net buvo puolę, bet ne tokius surado.

ŠARŪNAS. O dabar kaip gi? Ramu? Nekeikia niekas.

KAREIVIS. Dabar — ne. Visi išmirė. O kas gyvas liko, tai jo su šunimis nesurasi. Žmonės, sako, urvuose gyvena, kaip žvėrys, kits nuo kito slapstosi. Daugel kaimų ir sodžių sudegė. Nieko ten dabar nėra.

ŠARŪNAS. Tu su nieku dar nesi apie tai kalbėjęs?

KAREIVIS. Ne. Tik kai kurie liškiaviečių klausė, kaip ten namie jų šeimynos gyvena.

ŠARŪNAS *(ties juo sustojęs)*. Na, ką jiems sakei?

KAREIVIS *(iškėtęs rankas)*. Ką gi sakysiu? Paporinau, ką ir tau, valdove.

ŠARŪNAS. Kvailas esi. Nupiauti tau liežuvis už tai, kaip šuniui. *(Kareivis nustebęs dairosi į Šarūną)*. Kvailas! Kam tave siuntė Briedis? Ar kad plepėtai, liežuvį iškišęs? *(Kareivis tyli)*. Ko tyli išsižiojęs? Ar kalbėti užmiršai?

KAREIVIS. Briedis siuntė mane pranešti tau, valdove, kad Meškis grįžta ir veda su savim daugel gudų... Ir ne gudų tik, sako žmonės, ne lenkų... Kažkokių geležinių vyrų iš vakarų krašto... Dievai žino, kokia kalba jie kalba. Neišsilaikysim, kunigaikšti, be tavo pagalbos. Sunku.

ŠARŪNAS. Pažiūrėsim, pamatysim. Dar mano žvaigždė nenusileido!

KAREIVIS. Sako, jų kaip Nemunas plaukia, kaip jūros liūliuoja. Tokios minios, tokios minios, jog krašto joms niekur nematyti!

ŠARŪNAS. Platesnė upė — maudytis geriau, daugiau priešų — kova įdomesnė. Seniai mūsų kalavijai svetimo kraujo ragavo... Daugiau nieko nesakė tau Briedis?

KAREIVIS. Daugiau? *(Mąsto)*. Ne, daugiau nieko neatmenu.

ŠARŪNAS *(atsisėdęs kėdėn)*. Na, tai eik sau. Ir žiūrėk, kad lūpų nepravertai, žodžio neprakalbėtai apie tai, ką čia esi sakęs. Girdi?

KAREIVIS. Girdžiu, kunigaikšti. O jei klaus, tai ką turiu pasakyti?

ŠARŪNAS. Nieko, jei nenori kaboti ant sausos šakos. Supranti? O dabar eik ir atsilsėk.

KAREIVIS. Suprantu, valdove. *(Nusilenkęs išeina)*.

ŠARŪNAS. Uždaryk jį, Džiangi, kad nekalbėtų. Ir be to daugel rūpesnių. Ant plauko kabo ir mano siekimai ir buitis. *(Džiangis pasikėlęs eina)*. Džiangi, girdi? Ne tik pas mus sirgo žmonės.

DŽIANGIS *(stovėdamas šonu į Šarūną, iš paniūrų žiūrėdamas į jį)*. Blogi laikai, valdove. Geriau jų mums buvo nesulaukti. O kas dar bus? Ko dar mes susilauksim? *(Moja ranka)*. Sugedo žmonės, ir dievai atkrei-

pė nuo jų savo veidą. Amžių pabaiga, tikra amžių pabaiga: savas prieš savuosius svetimus parkvietė, priešams tėvynėn kelią rodo...

ŠARŪNAS. Ko tu kvarksi, kaip varna prieš lietų? Geriau patark, ką turiu Briedžiui pasakyti. Vienintelis visų mano bajorų, kuris man ištikimas dar liko. Kuo atsiremsiu, jei ir jo nustosiu?

BALSAS *(kieme)*. Ko parjojai, bernužėli,
mano nemylimas,
ko prisėdai prie šalelės,
mano nekenčiamas?

(Šarūnas atsistoja ir eina prie lango).

DŽIANGIS. Nieko tau patarti negaliu. Pats nežinau, ką aš turiu jam pasakyti.

BALSAS. Aš be tavęs, bernužėli,
kaip rožė žydėjau,
kai parjojai iš kelionės,
kaip šalta šalnelė.

ŠARŪNAS. Kokis kvailys ten dainuoja? Metas dainuoti.

DŽIANGIS. Kam širdį sopa, tas dainuoja, jei dejuoti nenori. Kol daina skambėjo mūsų giriose, visiems buvo ramu. O kai daina nutils, tai ir mes išnyksim... Ir nykstame jau... Ė! *(Atsiduseęs)*. Ir kam mano akys visa tai mato...

BALSAS. Nesipuikink, mergužėle:
tu be vainikėlio,
jau ant tavo darželėlio
saulė apsiniaukė.

ŠARŪNAS *(stovėdamas pas langą)*. Džiangi, kam davei man savo dukterį?

DŽIANGIS. Puikybė pagundė — ir per tai visa mano nelaimė. Nepasigailėjau vaiko...

BALSAS. Vysta tavo darželėly
žalioji rūtelė,
vai, jau kalba tave žmonės,
kad tu ne mergelė.

(Balsas nutilsta).

ŠARŪNAS *(atkreipęs galvą į Džiangį)*. Aa! Vaiko tau gaila...

DŽIANGIS *(pasiėjėjęs arčiau)*. Kuriam tėvui vaiko negaila? Man visų gaila, net ir tų, kurie dabar tavo rūsiuose sėdi... Bet vaiko vis tik labiausia.

ŠARŪNAS *(rūsčiai)*. Ji manęs nemyli.

DŽIANGIS. Tau geriau žinoti. Savo širdies neįdėsiu jai krūtinėn, nors tai ir mano vaikas.

ŠARŪNAS *(žiūrėdamas į jį, iš paniūrų)*. Daugel kalba žmonės... Gal tiesą kalba?

DŽIANGIS *(nusigręžęs į duris)*. Aš ne moteriškas. Užkampėse, pavartėse zaunijimų nerinkau: nežinau, ką žmonės kalba, ir žinoti nenoriu.

ŠARŪNAS. Uodega pėdus užmetinėji... Nežinai, ką žmonės kalba? Kalba, kad dukters neprižiūrėjai.

DŽIANGIS *(atsigręžęs)*. Su vainiku paėmei! Kam kvailai kalbi? Kam gėdą darai veltui žilam mano plaukui ir savo giminei!

ŠARŪNAS. Su vainiku paėmiau. Taip, bet pas jos sijoną, žinai, nesėdėjau. Moteris junta sąžinę, bet dažnai su ja nesiskaito... Man namie nebuvus, šis... Tautvilas sugrįžo. *(Džiangis tyli)*. Sakė man žmonės, ką tau akysna gabijoj yra kalbėjęs!

DŽIANGIS. Kalbėjo, ką norėjo! Nasrų kitam neužimsi. Šuva ir ant mėnulio loja. Bet — sava ranka būtau nudėjęs, jei negera ką būtau pastebėjęs... Skauda man širdį, kad netiesi tavo kalba... Kad kvailai kalbi.

ŠARŪNAS *(gūdžiai)*. Gyvačių padermės! Visi jūs, kaip šunys, mėgstate kramtyti ranką, kuri jus glosto. Aš žinau, nemyli ji manęs... Tautvilą myli.

DŽIANGIS. Jei myli kitą, o ne tave, na! Savo noru kito širdies nepaversi, nors ir vaikas tau. Ne aš tuo kaltas, bet tu, ir tavo kalbos nebeklausysiu. Gėda tau kalbėti, man tavęs klausyti.

ŠARŪNAS. Neužmiršk, kad su valdovu kalbi.

DŽIANGIS. O tu neužmiršk, kad su žilu plauku kalbi. *(Kieme girdėti žmonių triukšmas. Juo toliau, triukšmas vis didėja)*. Dar niekas man tai nėra sakęs, ką tu sakei — ir tyliu, nes... Žentas mano esi, ne tik valdovas.

VILKĖ *(iš lauko)*. Leiskite mane pas jį! Leiskite mane pas jį! Tenuraminsiu širdelę... *(Triukšmas kieme dar labiau didėja)*.

DŽIANGIS. Kuris ten galas!.. Kas ten taip triukšmauja? Turšia, kaip bitės avily. *(Eina į duris)*. Dar vieną galas čia neša.

ŠARŪNAS. Žiūrėk, kad šis kvailys nesusieitų su kitais. Kas ten griaunasi?

DŽIANGIS *(duryse)*. Vilkė, Briedžio žmona. Įgriso ji mums visiems. Skersai stovi, kaip kaulas gerklėje. Išsikraustė iš dvaro pas bajorą Garnį, o dabar... *(Išeina per duris)*.

ŠARŪNAS *(žingsniuoja po menę)*. Gerai, kas gali išsikraustyti iš savo namų, negyventi... Ė, kad vargšas būtau gimęs, ne valdovas! Ne, geriau vargti, kentėti, bet tik karžygio vardą įgyti. Tenebūsiu nieku, jei ne tuo, kuo noriu... Šis Meškis! Na, tepakliūna tik mano rankosna!..

Maniau — dubres Raigardan skinsiu... *(Staiga įsiveržia Vilkė. Jos plaukai suvelti).*

VILKĖ. Ką čia mane trukdysi! Nesulaikysite nei geležimi, nei ugnimi!..

ŠARŪNAS *(sustojęs, į Vilkę žiūrėdamas. Rūsčiai).* Girdėjau, kad tu išsikraustei iš mano pastogės, kur tiek metų esi pragyvenusi.

VILKĖ. Nori, kad su Džiangiais po vienu kraigu gyventau? Su vilkais geriau, su gyvatėmis vienoj lindynėje geriau, negu su Džiangiais po viena pastoge! Greičiau mano kaulus vėjas išpustys po tyrus laukelius, negu aš gyvensiu tuose namuose, kur nors vienas Džiangių gyvena! Suėdė jie mano dukrelę, kad taip suėstų šunys jų mėsas, tų niekšų, nedorėlių!..

ŠARŪNAS. Nesikeik, moteriške. Ir be to esu piktas.

VILKĖ. Nesikeikti? Girdi tu jį... Nesikeikti? Ar aš ne motina, ar ji mano ne vaikas?!. Gal jos po širdimi nenešiojau, be sopulio ją pagimdžiau, be vargelio auginau, nakčių nemiegodama, dienomis atilsio neturėdama?!. Nesikeik,sako!.. Ar ji mano ne dukrelė, ar ji mano širdelės nedžiugino?!. Girdi, nesikeik!.. Vai, kad jie lotų šunies nasrais, kad jiems taip dantys geltų, kaip man gelia širdelę!..

ŠARŪNAS. Kam tie keiksmai? Ko *nori*? Žinai pati, kad nei tu, nei aš nesugrąžinsiva, kas buvo, kad nebūtų. Alūnas nei manęs, nei tavęs nebijo, jei tiesa, ką žmonės kalba.

VILKĖ. O, tas purvų mėšlas, tas vilkų atmata, tas šunų padermė! Kad jo kojos nenešiotų, kad jo žemelė motulė nekilnotų, šviesi saulelė jam nešviestų!.. Kad jį vilkai sudraskytų! Kad jam varnos gyvam akis išlestų!.. Vai, kad aš jį sutiktau surastau, gyvam akis išdraskytau, kraują išgertau... Šuva tasai prakeiktas! Dar gi mano sūnūs yra! Dar gi vyras gyvas!.. Atkeršys jie jums visiems!..

ŠARŪNAS. Kas man keršys ir už ką keršys? Ar aš kaltas? Aš daugel duotau, kad jis būtų mano rankoje dabar... Nekalbėk, moteriške, ko nereikia. Ir be to piktas esu... Neverk!..

VILKĖ. Kaip aš nekalbėsiu, kaip nekeiksiu, kad man širdį sopa! Kaip neverksiu, kad pačios ašaros byra!.. Dievuliai aukščiausieji, tokia dukrelė, kaip liepelė!.. *(Numirėliškai).* Vienturėlė mano, senatvėlės nuramintojėlė!.. Senųjų mano metelių vienintelis džiaugsmelis!.. Kas dabar man pagodos, senai galvelę paieškos, minkštą patalėlį paklos?!. Vai, dievuliai!.. *(Brauko ranka ašaras).*

ŠARŪNAS *(susiėmęs galvą).* Jei nori numirėliškai raudoti, pasiieškok sau kitos vietos, tinkamesnės. Man ir be to nuo rūpesčių galvą skauda.

VILKĖ. O man širdies neskauda? Akmeniu ji man užgriuvo! Mes,

dievuliai, tavo tėvams ir tau visą gyvenimą ištikimi buvome, kruvino prakaito nesigailėdami, o štai, kaip atsimokėta mums!

ŠARŪNAS. Jūsų priedermė buvo. Vargas tam, kas jos nepildo. O tu manęs nekaltink. Kad aš būtau žinojęs, ką žinau...

VILKĖ *(skubiai, nedavus Šarūnui baigti kalbos)*. Kad būtų žinojęs, ką žino?!. Tai už vargą mūsų, kur per jį esame iškentėję, dabar mums prikiša vaikeliu! Kad būtų žinojęs?.. O ką jau tu žinai?.. Gal tai mums tik gėda?.. O apie jus tai niekas nieko gal nežino? Ką žino?.. Klausyk tu jo!.. O tavo karvė, merga būdama, visų dilgių patvoriuose ar netrynė?.. O ištekėjus ir pagynėjo! Kad jis būtų žinojęs?!. Sakyk tu?.. Nebijok, ir jus visi gerai žino, gerai pažįsta!..

ŠARŪNAS. Ko loji, kaip kalė? Piktumas tau akis apdūmė.

VILKĖ. Piktumas? Kad taip mano nedraugams giltinė akis miglomis apdumtų, kaip man apdūmė ašaros, ne piktumas.

ŠARŪNAS. Tai kam kalbi kvailai, meluodama? Ilgas moters liežuvis vyrui kenkia. O aš gi ne tavo vyras, bet valdovas.

VILKĖ. Meluoju, sakai?.. O gal kas nežino, kaip tėvulis už kasų tempė dukrelę namo nuo mylimojo? Gal kas nematė, kai vartus užkalęs laikė, kad dukrelė sutemomis į bernelį nebėgiotų? Gal gi patsai Tautvilas tėvuliui akysna prie visų gabijoje nekalbėjo?.. Meluoju!.. Kam čia turiu meluoti, kad aklas, ir tasai mato, kurčias, ir tasai girdi...

ŠARŪNAS *(prišokęs)*. Kale! Nenutilsi?.. *(Sugniaužęs kumščius, eina į Vilkę)*. Tu kalbi!..

VILKĖ. Ir kalbėsiu, ir netylėsiu!.. Mušk! Smauk!.. *(Atstačius krūtinę)*. Še, smeik!.. Aš nenutilsiu. *(Šarūnas nuleidžia rankas)*. Suėdėte jūs mano širdį, išgerkite ir kraują. *(Kieme vėl kyla triukšmas)*.

ŠARŪNAS. Gerai! Tu kalbi!.. *(Sukandęs dantis)*. Bet jei sumelavai!.. *(Stumia ją per duris)*. Eik, eik! Teateina čia Voverė!.. Greičiau, kol aš pas ją nenuėjau!..

VILKĖ. Vai, tepalaužysiu kojas, jei aš ten eisiu.

ŠARŪNAS. Eik, eik. *(Stumia ją per duris. Duryse susitinka su Vilte)*.

VILTĖ *(įėjus)*. Ko tu, vaikeli?

ŠARŪNAS *(stumdamas ir ją per duris)*. Kur Voverė? Pašauk Voverę! Ko ji neina greičiau?..

VILTĖ. Voverė serganti. *(Rūsčiai)*. Kaip elgiesi?!. Neužmiršk, su kuo kalbi! Su motina!

ŠARŪNAS. Gerai, gerai, motinėle! *(Stumia ją per duris)*. Eik, eik greičiau! Teateina Voverė!.. *(Viltė stovi duryse ir žiūri į jį)*. Sakau tau — teateina Voverė, ir greičiau!.. *(Sugniaužęs kumščius)*. Sakau, kad greičiau!.. Arba aš visiems čia galvas suskaldysiu!.. *(Viltė, dirstelėjus į jį, išeina per duris)*.

VILKĖ *(taip pat eidama)*. Tai dabar bus čia!.. Palauksiu nors už durų. *(Duryse)*. Tepasidžiaugs nūnai ir mano širdelė!.. *(Išeina. Šarūnas ilgą laiką vaikščioja po menę, rankas susidėjęs ant krūtinės, suerzintas, sunkiai kvėpuodamas. Paskui truputį nurimsta. Triukšmas kieme vis didėja. Girdėti ir atskiri balsai; Šarūnas į tai nekreipia dėmesio. Įeina Voverė. Ji išbalusi, paliegusi. Įėjus stovi pas duris ir, prisilaikydama priedurio, žiūri į Šarūną. Tasai stovi pas skobnis, nusigręžęs nuo durų, kai tik Voverė įėjo; viena ranka jis atsirėmęs skobnių, kitos pirštais į durklo rankeną)*.

VOVERĖ. Motutė sakė, kad šaukęs mane. Ji patarė neiti. Bet štai, atėjau. *(Šarūnas tyli, ir Voverė taip pat ilgą laiką)*.

ŠARŪNAS *(atkreipęs galvą į duris, gana ramiai)*. Kur valkiojais, paleistuve? Su Tautvilu patvorius trynei? *(Voverė žiūri gailiai į jį ir tyli)*. Ko tyli?!. *(Su neapykanta į ją žiūrėdamas)*. Ar liežuvio netekai?..

VOVERĖ. Ką gi kalbėsiu, kad tu plūsti.

ŠARŪNAS. Ne plūsti, bet užmušti tave reikia, kaip gyvatę, kad gėdos nedarytai man ir mano namui.

VOVERĖ. Kunigaikšti! Teatleidžia dievai ir saldžiausioji Milda tau ir tiems, kurie mane begėdiškai įskundė.

ŠARŪNAS *(atsigręžęs)*. Įskundė, sakai!.. O ko pati pabalai, kaip drobė?.. Nieko! Nieko!.. Kabos dar jis ant šakos. Neištruks iš mano rankų!.. Įskundė?.. Gal melas, kad jį myli... *(Atsigręždamas, nekantriai)*. Tą, šunį... Tautvilą?.. *(Voverė tyli)*. Tyli?.. Pažįstu tave, kale! Manęs neapgausi... *(Juo toliau, juo balsiau ir labiau įnirtęs)*. Kabos dar jisai ant šakos!.. Kaip šunį pakarsiu... Nūnai dar liepsiu... Suimti ir pakarti... *(Žvilgtelėjęs į Voverę)*. Tyli? Gyvate, tyli?..

VOVERĖ. Ko nori iš manęs? Jei mano mirties, tai ko lauki?.. Patsai žinai, kad ne savo noru už tavęs ėjau.

ŠARŪNAS *(šoko kaip įgnybtas)*. Aa! Taip, ragana?.. Tu taip?.. *(Eina į ją)*. Gerai!.. *(Sustoja prie šulo, atsirėmęs ranką, o kitą užlošęs už galvos)*. Nudurti abu!.. *(Sunkiai kvėpuodamas)*. Aaa! Man tai akysna pasakyti!.. Gerai... Yra rūsių mano pily... Susiras ten vietos ir tau... *(Nudribęs ant suolo. Jis susmuko, kaip kelis metus sirgęs)*. Vovere, Vovere!.. *(Prieina prie jos pasikėlęs)*. Vovere! Vovere! *(Su gailesčiu)*. Žinok... *(Nutilsta. Paliečia jos petį)*.

VOVERĖ *(atstumdama jį)*. Atstok, neliesk manęs...

ŠARŪNAS *(lyg pritrenktas)*. A, tu taip?..

VOVERĖ. Kaip panorėsi, taip su manim pasielgsi: aš tavo valioje. Žuvo mano jaunos dienos... Juodu debesėliu apniaukei man jaunystėlę... Težūna ir visas gyvenimas, jei tau dar vis maža... Sodink mane giliuosna rūsiuosna! *(Šarūnas nustebęs, žiūri į ją)*. Kai peržengiau tavo slenks-

tį, aš gero žodžio iš tavęs negirdėjau. Ar pažiūrėjai kada švelniau į mane, kaip žmogus į žmogų žiūri?.. *(Juo toliau, vis jautriau).* Gyvulys aš tau buvau, šuva, kurį galėjai koja paspirti!.. *(Šarūnas atsistojęs klauso, atsirėmęs šulo. Voverė sunkiai kvėpuodama).* Aš tylėjau, aš kenčiau, bet pritrūko kantrybės... Netylėsiu... *(Atgavus orą, tyliai).* Parjojo jisai — maniau, nudės mane, nes aš jam buvau vainiką žadėjusi — ir laukiau mirties iš jo rankos, kaip laimės... *(Dar tyliau).* Bet iš jo kito žodžio neišgirdau, kaip tik meilės. *(Striūbaudama verkia).* U u u uk uk!.. *(Gniaužydama rankas).* Už ką tu jį?.. Nudėk mane, pasmauk mane — aš neapkenčiu tavęs, kaip mono!.. *(Su neapykanta).* U u! Jėgų pritrūko kęsti toliau!.. Aš Tautvilą myliu ir mylėsiu...

ŠARŪNAS *(sukandęs dantis).* Aa! Ragana! *(Nesusivaldydamas duria po ranka pakliuvusia smeigena krūtinėn).*

VOVERĖ *(susiėmus už krūtinės).* Aai!.. *(Puola ant žemės).*

ŠARŪNAS *(valandėlę stovi, kaip stabo ištiktas. Paskui puola ant krūtinės Voverei, kelia jos galvą ir, bučiuodamas pabalusias lūpas, nesavu balsu surinka).* A a a!..

VILTĖ *(įbėgus, mato visa ir nustebus).* Ką tu padarei? Sūneli!.. *(Paskui Viltę įeina Vilkė šypsodamasi).*

ŠARŪNAS. A a a! Užmušiau! Motule, užmušiau!.. A a a! *(Įkibęs abiem rankom į plaukus).* Aš ją užmušiau!..

VILKĖ *(pakėlusi aukštyn rankas).* Ačiū jums, dievai aukščiausieji!.. Išgirdote mano maldas.

ŠARŪNAS. Tai tavo darbas, ragana! *(Pašokęs, stveria smeigeną ir puola į Vilkę. Vilkė slepiasi už Viltės, kuri nori sulaikyti Šarūną. Tasai stumia šalin motiną taip smarkiai, jog ji griuvus susidaužia galvą į slenkstį ir nustoja žado. Šarūnas, nuvėręs smeigena Vilkę).* Gulk, ragana!.. Kad nepasikeltai!..

VILKĖ *(nusitvėrus už smeigenos).* Gelbėkite!.. *(Griūna nudurta).* Vaai!.. *(Šarūnas sukniumba ant suolo skobnių gale*

EGLĖ *(už durų).* Kur mano motulė, mano širdelė... Taip seniai nuėjo vainikėlio ieškotų, mane vieną paliko... Užvožė dureles didžiu akmenėliu, užšovė sunkia šovynėle... *(Įėjus menėn).* Čia, čia motulė!.. *(Žiūri, o paskui suspiegia nesavu balsu).* A a ai!.. *(Įlindus kampan, dreba ten stovėdama. Didelis triukšmas kieme. Menėn įbėga Džiangis, užduseęs).*

DŽIANGIS *(duryse).* Gudai!.. Merkinė dega!.. Meškis... Ir liškiaviečiai pas jį bėga!..

SAULEI TEKANT

V E I K Ė J A I :

SKARDŽIUS — Jorigio karavadas. Stiprus, žilas, neaukšto ūgio vyras.

MINDAUGO KAREIVIAI.

KRYŽIUOČIŲ RAITELIAI.

MINIA ir tie patys, kurie ir anksčiau.

Anksti rytą. Dar tamsu. Aušra tik ženklina rytų šalį. Pievelė; šalia pievelės teka upelis; ant upelio kranto pas girią, kur baigiasi pieva, stovi augalota pušelė; aplink pušelę kareiviai krauna storų rąstų laužą. Šalia kūrenasi ugnis.

I KAREIVIS. Kruvinai vakar saulė leidosi, broli, kruvinai... Kai seni seniausiųjų atsimena, tiek kraujo nebuvo išlieta niekados, kaip vakar.

II KAREIVIS. Na, broliai, ir keisti gi šitie nauji mūsų priešai! Reikia gi! Visas kiauše, kaip geležinė varlė, ir rankos, ir kojos, ir galva, ir krūtinė!

II KAREIVIS. Kaip ąžuolo liemuo žievėje!..

III KAREIVIS. Ė, brol, bet ir davėme gi jiems gero ridiko: nei vaisiui jų nebeliko.

II KAREIVIS. Bet ir jie mums gerai kailį pėrė.

I KAREIVIS. O pastebėjote, broliai, jaunąjį Mindaugą, Jorigio sūnų. Kaip Perkūnas drevę, taip jis jų vadą nuo žirgo nutrenkė.

IV KAREIVIS. Narsus tas kunigas! Šarūnas buvo narsus, o šis dar narsesnis.

I KAREIVIS. O kas žino, ar nugalėję būtume piktą priešą, jei Mindaugas nebūtų suspėjęs pagalbon.

II KAREIVIS. Šarūnas ne tiek buvo narsus, kiek piktas: pažiūri į žmogų, lyg peiliu nuveria. O Mindaugas tokis, kad nors širdin dėk: ir linksmas, ir meilus, ir gražaus būdo, kaip mergaitė. Žiūrėdamas į jį ir nepasakytai, kad gali tokis narsus būti.

III KAREIVIS. Aukštas, laibas, kaip bitinas. Manytai — rankoj sugniauši, kaip vilną... Net stebėjausi, kaip smarkiai jis kirto priešą.

I KAREIVIS. Kaip gi, broliai? Šarūnui žuvus dabar netekome vado.

II KAREIVIS. Netekome, broli. Dabar mes vistiek, kaip bitės be bitino.

IV KAREIVIS. Ė, ko aimanuoti? Ar Mindaugas menkas vadas? Kad tik panorėtų mums vadauti!

I KAREIVIS. Jis tai gal panorėtų, bet kaip seniai sumanys? Kas juos žino.

IV KAREIVIS. Ko senių žiūrėti! Šūktelsime, kad Mindaugo norime — ir tiek! Ko senų žmonių paisyti!

I KAREIVIS. Ne, brol, taip negalima. Kaip gi tai savo seniūnų neklausysi? Matai, kalba žmonės, visos nelaimės mus ištikusios todėl, kad Šarūnas senų vyrų neklausęs. Štai ko susilaukė. *(Meta rąstą laužan).* Ar neužteks jau, broliai? Štai, sukrovėm laužą aukščiau žmogaus.

II KAREIVIS. Dėkim visa. Ko gailėtis malkos? Užteks visiems.

III KAREIVIS. Matėte, broliai, vietą, kur Šarūno jota, kur žūta. Stebėtis tik reikia, kaip jį galėjo nudėti? Kur jo žirgo eita, ten patalai nuklota... Vis pusiau, vis pusiau žmonės perkirsti! Nuo galvos iki juostos perskelti...

I KAREIVS. Matėme, kaip gi, gerai matėme! Kam petys atvožtas iki juostos, kam galva pusiau perskelta... Nuo jo rankos ir geležys negelbėjo.

IV KAREIVIS. Greičiau, broliai, greičiau! Eina, eina!.. *(Iš girios išeina didelė minia: apsiginklavę kareiviai, seni ir jauni. Daugumas jų krauju apsitaškę. Tarpu kareivių kriviai. Daugel degančių deglų. Vidury minios kareiviai neša velionį Šarūną, kuris žuvo mūšyje su kryžiuočiais, pirmą kartą puolusiais Dainavą. Paskui jį veda Šarūno žirgą. Visi eina į tą vietą pas upelę, kur sukrautas didelis laužas. Priėję laužą kareiviai, nešą velionį, užeina su juo ant laužo. Visi sustoja aplinkui.*

KRIVIŲ KRIVIS. Tai, vyrai! Senas, žilas buvo mano plaukas, kaip dabar, kada jauną jį mačiau. Kaip ugnis buvo... O štai, dabar jo jau nebėra — o aš vis gyvenu. Vai, kam jis krivaitę vedė! Gaila jauno ir narsaus valdovo. Tik gyventi buvo pradėjęs.

DŽIANGIS. Tegyvena linksmai aukštoje dausų šalyje! Mano žentas... Vistiek, kaip tikras vaikas... Bet sunki buvo jo ranka žmonėms. Kruvinos žmonių ašaros byrėjo, kur tik žingsnį nužengė... Ir mano viską paėmė, ką tik turėjau.

PUODŽIUS. Nuklojo lavonais klonius ir kalnus, tiltus nugrindė per upes ir upelius, krauju tekančius.

BRIEDIS. Ko tau, Džiangi, aimanuoti? Tavo liko sūnus, kuris vakar garsiai pasinešė. O mano kas liko? Vienas aš, kaip drevė tarpu smėlynų! Duktė pamišusi... Kas kaltas — težino vieni dievai — aš kalto ieškoti nenoriu ir keršto neieškosiu... Žmona nuo jo rankos žuvo... O vakar ir du sūnu, kaip stumbru, paguldė už tėvynę savo galvas... Sopa širdį, vyrai, kad senatvėje vienas likau. *(Šluosto ranka ašaras).* Bet, vyrai, aš mylėjau velionį, kaip nemylėjau savo sūnų... Tebūna jam linksma aukštoje dausų šalyje...

GARNYS. Neramus buvo vyras: pats nerimo ir žmonėms ramybės nedavė.

KRIVIŲ KRIVIS. Kas buvo, vyrai, praėjo — ir nebebus daugiau.

PUODŽIUS. Ką čia kalbėsime! Buvo kaip audra, kaip audra praūžė, ir jau nebėra jo.

GARNYS. Mūsų valdovas buvo; ar blogas, ar geras, bet visgi mūsų... Tik kito tokio, kaip jisai, ir sapne sapnuoti nenorėtau...

KRIVIŲ KRIVIS *(nusikreipdamas į kareivius)*. Valdovas pėsčias nevaikščioja, baltom kojom žemelės nemindžioja, širmu žirgeliu bejodinėdamas, ristąjį žirgelį bevarinėdamas. Kaip gyvens dausose be risto žirgelio, be širmo bėrelio?.. Veskite, draugai, valdovui jo pabalnotą žirgą, veskite karžygiui jo žirgą kamanotą... *(Kareiviai veda ant laužo žirgą ir sodina balnan Šarūną. Paskui Šarūną ir žirgą riša prie pušelės, aplinkui kurią sukrautas laužas)*.

RAINYS *(išėjęs su kanklėmis iš minios)*. Netekome, vyručiai, karžygio galiūno. Netekome! Užgeso Balyno saulė, kruvinai nusileido Dainavos giriose. *(Kankliuodamas)*.

Kelkitės nubudę, šiaurieji vėjeliai,
greiti lakūnėliai!
Budinkit žadinkit tamsiausias gireles,
žaliausias pieveles,
Neškite žinelę Lietuvos žemelei —
gūdžiąją naujienėlę:
Nusileido saulė Dainavos šalelėj
miglose ūkanose —
Didžioj kovoj žuvo karžygys galiūnas,
Šarūnas valdovas.

Vyrai, kas žinojo, kas girdėjo, kad gyvena Dainavos kampely narsūs vyrai balyniečiai? Dabar jūsų vardu skamba visas pasaulis. O kaip dar būtų suskambėję, jei Šarūnas nebūtų kovoje žuvęs!

GARNYS. Kas tiesa — tai tiesa. Bet... *(Linguodamas galvą)*. Brangiai turėjome garbę apmokėti.

DŽIANGIS. Mano tėvai be jos apsėjo, ir aš būtau apsėjęs. Kraujo gaila — ot kas yra! Ir kad dar svetimo, kaip nūnai, tai dar nėra nelaimės... Bet savųjų, bet tų, kurie ta pačia kalba klega, kaip ir mes...

GARNYS. Ir ko jis norėjo? Girių be krašto turėjo; girios žvėrimis kugždėjo. Ir ko jam dar reikėjo?

RAINYS. Norite, vyrai, žinoti, ko jam reikėjo? Ko norėjo? Sužinos ir supras, tik ne jūs, bet jūsų vaikai ir vaikų vaikai. Jiems sapnuosis tasai pats sapnas, kuriuo gyveno Šarūnas velionis.

KAREIVIS *(iš laužo)*. Jau viską atlikome. Ką toliau turime daryti?

KRIVIŲ KRIVIS. Argi vienui vienas gali keliauti valdovas tolimon kelionėn, aukšton dausų šalin? Atveskite vergus, kurie turi jį lydėti. Tetarnauja jam tenai. *(Nuo laužo nulipa kareiviai).* Veskite vergus ant laužo! Terengiasi kelionėn valdovui tarnautų.

GARNYS. Kokie galėjo būti tie sapnai, kad jų nei seni žmonės, nei kriviai nesuprato?

RAINYS. Aš jums pasakysiu, kokie tai sapnai. *(Kankliuoja).*

Vai, teka, vai, teka,
šviesi saulužėlė!
Vai, nyksta, vai, gęsta
žverblosios žvaigždelės
Tolimuose vakaruose,
vakarų šalelėj.

Vai, saule saulele,
saule motužėle,
Ko taip anksti teki
raudona aušrele
Ant giedriųjų giedrumėlių,
dangaus gilumėlių?

Ko taip anksti teki
raudona aušrele,
Gesini kaselėm
žverbląsias žvaigždeles
Ant giedriųjų giedrumėlių,
dangaus gilumėlių?..

Vai, anksti tekėjau
raudona aušrele,
Kaselėm užklojau
žverbląsias žvaigždeles,
Ant giedriųjų giedrumėlių,
dangaus gilumėlių...

Vai, kad toli kelias
tamsūs debesėliai,
Kad klote užklojo
dangaus gilumėles,
Kad užtemtų naktužėle
giedriąją dienelę.

Vai, viena žibėsiu
dangaus žydrumėly,
Vai, viena vaikščiosiu
padangės takeliais,
Neužleisiu debesėlių
Ant Lietuvos girių.

Tegu gęsta nyksta
mažosios žvaigždelės,
Kad jau užtekėjo
kaitrioji saulelė,
Kad vaikščiotų, kad sergėtų
Lietuvos gireles.

Anksti nusileido
kaitrioji saulelė,
Už girelių, už kalnelių —
tai dausų šalelėn.
Ir užklojo, kaip klostele,
dangaus gilumėles,
Ir apniaukė giedrią dieną
tamsūs debesėliai...

ŽMONĖS.
— Veda! Veda!..
— Kiek jų, šunų?
— Kaip geležinės varlės kiauše...
— Vos lipa...
— Stumkite, greičiau stumkite!..

(Išjoja iš girios būrys raitų Jorigio kareivių, apsupusių šarvuotus kryžiuočius belaisvius. Prijoję minią, kareiviai nusėda nuo žirgų. Jųjų tarpe senas Jorigio karavadas, Skardžius. Jis eina pirmas; paskui jį veda riterius).

SKARDŽIUS. Tai priešų vadai, kuriuos gyvus suėmėm. Tekeliauna sveiki tarnautų dausose Šarūnui. *(Stovi atsirėmęs kalaviju).*

KRIVIŲ KRIVIS. Veskite juos ant laužo.*(Kareiviai, suėmę riterius už rankų tempia juos ant laužo).*

RAINYS. Ne erelis toli sukleketavo padangėje, ne sakalas užulbėjo debesyse, prakalbėjo Šarūnas, aukštoje savo pily sėdėdamas, sunkias mintis galvodamas: susiskirstė tėvynė dalimis ir dalelėmis — ir žuvo puikiosios Lietuvos galiūnai! Nebebijo jau lietuvio vardo nei vilus gudas, nei klas-

tingas lenkas. Ei, bet stipri dar mano ranka, aštrus dar mano kalavijas, o krūtinėje tiek jėgų, jog užtektų jų visam pasauliui užkariauti, visam pasauliui užvaldyti! Vai, praskinsiu aš Lietuvoje plačius vieškelius, tiesias dubreles nuo pilies į pilį, nuo kaimo į kaimą, surinksiu sujungsiu ir tuos, kurie toli gyvena šiaurės šalyje, kur tyras Nemunėlis iš po didelio akmens išteka, ir tuos, kurie gyvena pas mėlynąsias jūras — ir pragarsės tada tėvynė nuo krašto iki pasaulio krašto, ir sudrebės visi jos priešai: ir gudai, ir lenkai, ir kiti pikti žmonės, išgirdę lietuvio balsą; ir skambės mūsų garbė, kaip jaunos mergelės daina tylų vasarėlio rytą!.. Nebaisūs bus tada mums priešai, kad ir galingiausi.

Bet sunkią naštą, Šarūne valdove, užkrovei ant savo sprando, jog ir milžinų milžinui sunku būtų ją pakelti, — užkrovei sunkią naštą, patrūkai ir žuvai... O žmonės nepajuto, kas tu jiems buvai, ko tu jiems norėjai... *(Nutyla, liūdnai galvą nuleidęs).*

I KAREIVIS *(trindamas kumščiu akis).* Gaila vado!

II KAREIVIS *(verkia).* Gaila, broli! Matai, ko norėjo, o mes nežinojom.

III KAREIVIS. Gero norėjo mums, o mes neapkentėm jo...

IV KAREIVIS. Per mus ir žuvo... *(Verkia).*

V KAREIVIS *(grasina kumščiu riteriams, kuriuos pririšinėja į drevę ant laužo).* Tai šitie šunys kalti, kad jie nagus nulūžtų, besirisdami aukštan dausų kalnan.

VI KAREIVIS. Ne, brol, o kas tada tarnautų Šarūnui? Kaip gi jis ten vienas nujotų?

II KAREIVIS. Nuplėškite nuo jų geležinius rūbus!

V KAREIVIS. O tai jie ten nenorės klausyti valdovo.

VI KAREIVIS. Ova! Arba tai maža ten mūsų yra. Tepamėgintų tik...

ŽMONĖS.

— Nurenkite juos!..

— Nudraskykite rūbus...

— Tekeliauja driskiais, pavargėliais dausosna!.. *(Tie, kurie ant laužo, mėgina nuvilkti riterių geležinius šarvus).*

VIENAS JŲ. Ar gal tai jų oda tokia, kad nuvilkti negalime?

ANTRAS. Štai čia piauk!..

TREČIAS. Tik nepapiauk gyvo...

KRIVIŲ KRIVIS. Ir vyrai gi! Tokie augaloti!

DŽIANGIS. Monai — ne žmonės. Mes kirviui geležies neturime, o jie visi geležėti.

DUNDYS. Oi, daugel daugel jų monai privaisino pas jūras mėlynąsias. Sunkų vargą vargsime, kol visus išnaikinsime. Jau Prūsų šalis kraujuose papluko.

GARNYS. Nemėgau Šarūno, kai buvo gyvas, už jo darbus. Nesupratau, vyrai, ko jam reikėjo. O dabar matau, kad kvaili buvome, vyrai! Gerai darė valdovas, bet mes akli buvom.

PUODŽIUS. Matau! Bet ir jis negerai darė: ko tylėjo?.. Ė, kas buvo, nėra ko minėti!.. *(Šluosto akis).* Bet gaila! Labai gaila žmogaus, tik jau nebesugrąžinsi.

DŽIANGIS. Ką čia kalbėsim! Negrąžinsi to, kas buvo, o jau nėra. Dievai taip lėmė, gal taip ir geriau.

GARNYS. Kur gi geriau? Ar dabar mes vieni, balyniečiai, būtum apgalėję priešą, kad Šarūnas būtų nesujungęs visos Dainavos vyrų vienan būrin? Laimėjom mūšį, kai čia buvo ir Trakų, ir Perlojos, ir kitų kraštų vyrai!..

DŽIANGIS. Ir Mindaugą laiku dievai pasiuntė... Sunku be jo būtų buvę... Matai, įsikaustę visi, kaip varlės kiauše: negreitai tokį nuo žirgo nutrenksi!..

SKARDŽIUS. Vai, vyrai! Senas kunigas Jorigis siuntė mus ne jūsų gelbėtų, bet kalaviju mušty: Meškio gelbėtų ėjome. Bet kai pamatė jaunasis mūsų vadas, Mindaugas, kas jo draugas, kas jo priešas— kad svetimą gelbėdami savąjį kraują liesime — „Vyrai!“ — sušuko jisai: — „tėvas siuntė mane ir jus Meškio gelbėtų, bet matote, kokius jis pagalbininkus susirado! Argi dabar padėsime šitiems nevidonams lietuvių galvas skaldyti? Ar gal žiūrėsime, rankas susidėję, kaip jie pralies kraujo upes iš lietuvių krūtinių? Nesulaukta jų galva! Ei, vyručiai, paskui susikalbėsime, susitarsime su Šarūnu, o dabar kulkime šitas Pikulo išperas!“ Ir paklausėm... O ką pasakysim seniui Jorigiui?.. *(Moja ranka).* Ė, ką čia bekalbėsi?..

PIRMAS MINDAUGO KAREIVIS. Kaip nepaklausysi, kad lyg tavo žodžius iš širdies išėmė.

ANTRAS MINDAUGO KAREIVIS. Man net diena šviesesnė pasidarė, kai išgirdau. Lyg mano mintis atspėjo kunigas.

DUNDYS. Ir gerai padarėte, vyrai. Nebars jūsų už tai senas Jorigis: ne kitaip ir jis būtų pasielgęs. Vyručiai! Ilgai minės tėviškėlė šitą mūsų mūšį. Nuplauks garsas erelio sparnais į mėlynąsias jūras, audrindamas budindamas brolių sielas, baidydamas juodą priešų širdį. Prašvis saulė prūsų šaly, pabus skaisčiai giedri diena žemaičių žemėj!..

RAINYS. Tik nepabus, nepakils didis galiūnas, Lietuvos karžygys. Užmerktos akys, surakintos rankos. Ei, Šarūne! Skamba ragas girioje, šaukia tave kovon!.. Kelkis, negulėk!..

VAIDULIS. Ilgai minės tėviškėlė šitą mūsų kovą! Kraujo tiek praliета, tokis priešas nugalėtas kokio dar nėra mačiusios mūsų žalios girios!

Ilgai minės tėviškėlė šitą mūsų mūšį! Plačiai suskambės apie ją vaidilų dainos.

DUNDYS. Ir Mindaugo vardas toli toli nuaidės.

GARNYS. Ką, vyrai? Mes visi dabar netekome vadų. Ar ten, ar šen teks jų mums pasiieškoti. Ar reikia mums geresnio vado, kaip jaunasis Mindaugas?

VAIDULIS. Kam skaldyti vėl, ką taip sunkiai sujungė Šarūnas? Nėra vado nei Balyne, nei Trakų šaly, nei Liškiavoje. Kvieskim vadauti Mindaugą!

SKARDŽIUS. Nepasigailėsite, vyrai, savo žingsnio. Gudrus ir narsus vyras Jorigio sūnus.

KAREIVIAI.

— Mindaugo norim!

— Mindaugas tebūna mūsų vadas!..

— Mindaugas! Mindaugas!

GARNYS. Ne balyniečių bus tada valdovas, ne liškiaviečių, ne trakiečių, tik visų mūsų — visos Dainavos, kaip Šarūnas kad norėjo būti: visi rinkime vieną...

MINIA.

— Vieną! Vieną!

— Visi vieną!

— Mindaugą visi!..

— Tegyvuoja Mindaugas, Dainavos šalies valdovas!

— Valio! Tegyvuoja!

DŽIANGIS. Jaunas dar visai... Turėjome jauną...

GARNYS. O gal tasai jaunas nedaugiau nusimanė, negu mes, seniai? Mes tik dabar pamatėm, ką seniai matė jaunasis.

SKARDŽIUS. O Mindaugas ne blogesnis bus už Šarūną. Ir būdu jisai švelnus. Aš gerai pažįstu jį...

MINIA.

— Žinoma! Žinoma!

— Ne blogesnis bus mums vadas!

— Bus geresnis dar!..

— Ką ir kalbėti?..

— Mindaugas — tai erelis, o Šarūnas kas jau tokis buvo?!.

— Mindaugo! Mindaugo norime!..

DUNDYS. Štai ir Mindaugas joja!..

VIENAS KAREIVIŲ *(su pasigėrėjimu)*. Ne kunigaikštis joja, bet raibasis sakalas skrenda!

MINIA. *(Visi bėga ton šalin, iš kur Mindaugas su kareiviais atjoja).*
— Tegyvuoja Mindaugas!
— Mūsų valdovas!
— Visos Dainavos valdovas!..
— Jis atkeršijo priešams!..
— Jis mus visus išgelbėjo...
— Tegyvuoja!

(Minia jį apstoja... Minios apstotas joja į Šarūno laužą).

RAINYS *(liūdnai).* Greitai tave užmiršo žmonės, Šarūne! Tiesą kalbėjai... Vai, tik dabar matau, kokis buvai milžinas!.. Matau, ir todėl giedri diena pasauly bus man niauresnė, negu rudens miglota naktis...

KAREIVIAI *(nulipę nuo laužo).* Na, dabar jau viskas!.. Tik laužą pakurti liko.

RAINYS *(pamatęs, kad kriviai verkia, stovėdami).* Ir jūs, kriviai, ir tu, krivių krivi, verkiate?.. Ar gal kunigaikštį minite? Štai, žmonės džiaugiasi juokaudami, šokdami, kad nėra jų tarpe didžio galiūno, kuris juos pažadino iš miego. Džiaugiasi, kad vėl galės ramiai snausti pas savo krosnis.

KRIVIS. Teužmiršta jam dievai, ką jis blogo yra padaręs šventai gabijai!

KRIVIŲ KRIVIS. Jaunas buvo, vaikas buvo!.. Dievai — ne žmonės: jie žmogaus širdin žiūri, o ne jų žodžių paiso...

RAINYS. Nekartą aitrūs buvo jo žodžiai, nes sunkus buvo jo likimas. *(Visa minia, džiūgaudama, kartu su Mindaugu prisiartina prie laužo. Mindaugas, nusėdęs nuo žirgo, eina į laužą).*

MINDAUGAS *(pas laužą atsistojęs šalia krivių).* Vyrai! Ar žinote, kokis nūnai žuvo galiūnas? Kokio mes karžygio netekom? Tenudžius mano ranka, jei aš užmiršiu, kas kaltas, kad žuvo jaunas Šarūnas! Mato dievai, kad vesiu jus tuo garbės keliu, kurį Šarūnas pramynė.

DUNDYS. Ne keršto ieškosi, ne garbės, tik tėvynę ginsi nuo baisaus priešo, kad nei gudų, nei lenkų, nei kitų piktų žmonių koja nemindžiotų žalių mūsų girių, žaliuojančių pievų ir derlium prinokusių laukų.

GELOVINIS *(atsikėlęs nuo kelmo, ant kurio iki šiol sėdėjo).* Naują valdovą sau išsirinkote, vyrai, seno nepalaidoję, neapverkę... Gerai, vyrai, darote: bitės be bitino nebūna... Tik leiskite — atsisveikinsiu aš su savo vaikeliu, kol dūmais paruks padangėn, dausų šalin jodamas... *(Priėjęs prie laužo).* Štai, vaikeli, ar aš tau nekalbėjau, kad taip bus?.. Daug numanė senas Gelovinis!.. Bet neklausei manęs... Ir gerai darei, kad neklausei... Per ankšta tau buvo čia... Ten erdviau... Padangių gelmėse.

VIENAS MINIOS. Ką jis kalba?..

GELOVINIS *(atsigręžęs į visus)*. Žmonės, ar žinote: nėra teisybės pasauly! Nėra jos čia ant žemės — ir neieškokite! — O ar yra ji ten *(rodo į dangų)* — kas žino?.. Kas daugiau teisių turėjo laimėje gyventi, kaip Voverė, jo žmona, *(rodo į velionį)* o ar laiminga jos buvo buitis, daugumas gerai žino... Štai, Šarūnas visą amžių stengėsi jus sujungti, suburti vienan gardan, kaip piemuo avis, kad paskui jums netektų bijoti nei gudų, nei lenkų... Ir krauju savo užmokėjo... Kiek jam priešinotės visi!.. Štai dabar, šis jaunikis, *(rodo į Mindaugą)* nesėjęs, nepiovęs, be vargo viską gavo... Ir jo garbę pasisavins, kaip pasisavino Šarūno darbo vaisius. Užmiršite visi Šarūną... Jo tėviškę ir kruvinai varomą darbą... Kur gi čia, vyrai, teisybė?.. *(Visi tyli)*.

VIENAS. Šarūnas jaunas mirė, o tu senas gyveni... Gerai kalbi: nėra teisybės.

GELOVINIS. Gyvenu. Ir daugel tokių, kaip aš, gyvena ir gyvens... O Šarūno kito pasauly nėra ir nebebus... Per šimtus metų vienas tokis tik gema.

MINIA.
— Ką jis kalba...
— Mindaugas argi menkesnis?..
— Mindaugas kelis Šarūnus atstos!..
— Kuo jau tiek Šarūnas pasižymėjo?..
— Ot, žmogus buvo — ir tiek...
— Kaip mes visi...
— Ir aš ne tai dar padarytau, kad valdovas būtau...
— Kas to nežino...
— Mindaugas — ne Šarūnas. Jis visai kas kita!..
— Gaila savo, tai ir kalba...
— Matai, vakar visus valdė, o nūnai jau ne...
— Ėe, brol, palauk! Pasibaigė jų geri laikai...
— Gana sėdėjo ant mūsų sprando!..
— Užteks!..
— Šarūno valdomi gero nepatyrėme...
— Blogo matėm daugiau, negu reikėjo...

MINDAUGAS. Štai ko jo norėta?.. Štai kas svajota?.. Vyrai! Aš ir nežinojau, ko siekė Šarūnas. Man jis kalbėjo, bet aš nekreipiau dėmesio. Štai kas man akis pravėrė!.. Temato dievai aukščiausieji: Šarūno takais eisiu ir kalavijo iš rankų neišleisiu, kol...

DUNDYS. Vienas bus tėvynėje valdovas, kaip viena tėvynė!..

MINIA.

— Tegyvuoja Mindaugas...

— Teveda mus priešų mušti!..

— Dar neatšipo mūsų kalavijai...

— Rankos nepavargo mūsų...

— Tegyvuoja...

GELOVINIS *(modamas ranka)*. Dekite laužą! Laužą dekite! Tejoja greičiau tėvų šalin, kad negirdėtų jūsų kalbų.

MINDAUGAS *(kriviams)*. Kurkite laužą, gerbiamieji!.. *(Krivių krivis, paėmęs deglą, iš keturių kampų padega laužą)*. Broli, brangiausiasis broli, Šarūne! Dievai mato ir tu patsai matai, kad geidžiau tau geriausio! Viską atiduotau ir savo gyvenimą, kad tik tu gyvas būtai, žodį man prakalbėtai!.. *(Iškėlęs rankas)*. Prisiekiu pelenais tavo, mūsų tėvų pelenais, šventa ugnimi, kad neužmiršiu tavo takų, kaip neužmiršiu ir tavęs, broli. Atkeršysiu priešams tavo mirtį! Atkeršysiu, broli, kaip niekas nekeršijo... Sopa man širdį, gailesys gniaužia, kaip replėm... Sopės taip mano priešams... Šarūne broli! Neišleisiu kalavijo iš savo rankų, kol sutrinsiu, kaip gyvatėms, sprandą visiems, kas blogo nori brangiausiai tėviškėlei!.. Šarūne! Šarūne!.. *(Šluosto ašaras. Visi stovi liūdni; kai kurie ašaroja. Laužas, pakurtas iš keturių kampų, ima liepsnoti)*. Ė, vyrai, jaunas aš! Daug jėgų mano krūtinėje, daugel darbo padarysiu, ko nesapnavo net ir Šarūnas. Jis Dainavoje vienas norėjo būti. Man maža Dainavos...

RITERIAI *(jų jau nematyti už dūmų. Vienu balsu)*. In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum...

VIENAS. Ko jie ten loja, kaip šunys?

KITAS. Gal šaukiasi savo dievų, kad juos gelbėtų?

TREČIAS. Kaip gi! Ar Perkūnas danguje užmigo, kad čia svetimi dievai drįstų pasirodyti?..

VISI. *(Liepsna apima visą laužą)*.

— Šarūnas! Šarūnas!..

— Lik sveikas, Šarūne!

— Linksmai gyvuok dausų šalyje!..

— Pasakyk mūsų tėvams, kad sveiki esame...

RAINYS *(metęs kalaviją į laužą)*. Dek! Neteks daugiau man tavęs vartoti! Vieną kartą pavartojau ir daugiau nebevartosiu...

DUNDYS. Kalaviją tevartoja karžygiai! Mes eisime, broli, plačian pasaulin tėvynės takeliais siauraisais, plačiais vieškeliais, eisime visi nuo krašto iki krašto, kur tik lietuviai gyvena, ir skelbsime: viena saulė danguje, viena tėvynė ant žemės, vienas valdovas visur, kur tik skamba šventa tėvų kalba.

VAIDULIS . Ko karžygiai kalaviju neprivers, priversime galingu dainų aidu...

RAINYS. Ne, vaidili! Nors jau ir senesniu esata judu už mane, bet jūsų daina, kaip griausmas: kur suskambės jūsų kanklės, kur daina prabils — vėjas aidą pagaus, viesulai žodžiais pritars, girios jūsų dainomis sublaškės!.. O aš, vaidili?.. Matota, *(rodo į velionį)* jis jau joja dausų šalin, ir jo niekas savųjų nelydi: nei žmona, nei motina, nei draugas... Tik vieni vergai... Ne savu noru, bet priversti. O Šarūnas mėgo mano daineles... Kas jam padainuos, jei ten manęs nebus?..

DUNDYS. Negi degti nori?.. Keliauti dausosna su juo?..

MINDAUGAS. Tu su juo?!. *(Puola jam ant kaklo ir bučiuoja).* Broli mano, broli mano... *(Apsiverkęs nusigręžia).*

VAIDULIS. Telaimina tave dievai... *(Bučiuoja jį).*

RAINYS. Pasitraukite, žmonės... Leiskite mane... Ten mano vieta...

GELOVINIS. Palauk, vaikel... Nusibodo man čia... Dabar visai vienas likau... Nereikalingas aš čia, ir svetimą amžių gyvenu... Oi, sunku... Duok man ranką... Abu eisiva... Eisiva pasiklausti Perkūną, kur tiesa gyvena?..

RAINYS. Eisiva, Gelovini. Tamsios čia dienos mum būtų... Ten šviesesnė šalis! Ten mudu gyvensiva, kaip kad gyvenova seniau. Ten nebus senų, Gelovini. *(Sukanklinęs).*

Prasiskirki, ugnis,
Į dvejas puseles,
Atskleiski vartelius
Į dausų kalnelį...

MINIA.
— Vykite sveiki...
— Laimingo kelio, Šarūne!
— Dausų šalin...
— Laimingai dausų šalį pasiekti...
— Protėvių šalį...

(Gelovinis ir Rainys žengia laužan ir žūna liepsnose... Saulė teka... visa nyksta ir žūva. Toje vietoje — giria; girioje ugnelė. Šalia ugnelės guli Jonas, Kazys ir Mikas. Petras tupi pas ugnį ir šildo rankas).

JONAS *(pašokęs iš miego).* Gesinkite! Gesinkite! Greičiau! Sudegs... *(Dreba atsisėdęs).*

PETRAS. Kaip gi, lauk! Aš vos įkūriau, o jis rėkia: gesinkite! Ar pamišai, brol? Sušalau naktį, kaip šuva.

JONAS *(sėdi ir dairosi, paskui trina akis)*. Tai, brol, mačiau sapną! Kai gyvas, tokio nebuvau matęs. Tai sapnas!

PETRAS. O aš niekados jokių sapnų nematau: griuvau, ir miegu, kaip akmuo.

JONAS. Šarūną, brol, sapnavau. Dabar ir dieną bijosiu eiti pro šį kalną... Ir laikai gi, brol, buvo!.. Vai, Dievulėli!.. Net dabar širdį skauda. Tai mūsų, brol, buvo...

PETRAS. Saulė jau užtekėjo, namo metas. Kelk šituos miegalius.

JONAS *(neatsikvošėjęs)*. Tai sapnas!.. Net dabar drebu visas... Ir žmonių gi būta tada...

PETRAS *(traukia Miką už kojų)*. Vai, tu! Kelkis! Šarūnas Joną papiovė.

MIKAS *(šokęs iš miego)*. Kur? Kur? *(Atsisėdęs trina akis)*. Kas? Ar arkliai pražuvo?

PETRAS. Joną Šarūnas papiovė ir suėdė. Matai, tik kailis beliko. *(Juokiasi)*. Kazy, kelkis...

KAZYS *(užsiklojęs galvą)*. Argi jau saulė užtekėjo?

MIKAS *(guldamas vėl)*. Kam tau saulė? Be saulės smagiau miegoti...

* * *

✶

„Šarūnas" pirmą kartą buvo išspausdintas „Vilties" laikraščio atkarpoje 1910–1911, o 1911 jis pasirodė ir atskira knyga (dviem tomais). Antroji pataisyta laida išėjo 1923 kaip Krėvės raštų 4. ir 5. tomai. Trečioji, vėl pataisyta ir kiek papildyta laida išėjo 1939 keturiais tomais. Trečiosios laidos kalbą peržiūrėjo ir kalbinius paaiškinimus (žodynėlį) pridėjo dr. P. Skardžius. Iš ryškesnių kalbinių pataisymų galime, pav., nurodyti, kad būdingieji Krėvės kalbai žodžiai ‚aras' ir ‚vylyčia' buvo pakeisti ‚ereliu' ir ‚strėla'. Šiame Krėvės raštų tome „Šarūnas" paskirstytas į 4 dalis kaip ir 1939 laidoje.

Scenoje „Šarūną„ pastatyti bene pirmasis buvo užsimojęs Gabrielius Landsbergis-Žemkalnis (1852–1916). 1915 jis labai atsidėjęs ruošėsi tam dideliam pastatymui, tur būt, tikėdamasis, anot jo biografo, tuo pabaigti ir apvainikuoti savo visą teatrinį darbą. Deja, dėl kilusių neramumų „Šarūnas" tada nebuvo pastatytas. Kai kas manęs, kad Žemkalnis dėl savo nusilpusios sveikatos, ypač akių, iš viso nebepajėgsiąs, todėl Stasys Šilingas pataręs Vytautui Bičiūnui imtis inscenizuoti „Šarūną". Tas ir apsiėmęs, bet Žemkalnis pareikalavęs, kad Bičiūnas nutrauktų repeticijas su moksleiviais (plg. V. Maknickas: Gabrielius Landsbergis Žemkalnis. 1936, psl. 180–181 ir 223).

Pirmą sykį „Šarūnas" buvo inscenizuotas 1920 Liudo Giros (1884–1946), tada Marijampolės apskrities viršininko, kuris statė vietos valstybinės gimnazijos mokinių spektaklius (plg. „Dainos" pirmojo viešojo spektaklio sukaktuvės, 1904–1924. 1924, psl. 36).

1924 „Šarūną" pastatė Tautos Teatras Kaune. Sutrumpintą ir scenai pritaikytą veikalą režisavo Antanas Sutkus (g. 1892). Premjera įvyko 1924 V 31. Pagrindinį Šarūno vaidmenį atliko Juozas Siparis, Rainį vaidino Henrikas Kačinskas, Voverę — Jadvyga Oškinaitė, Eglę — Nastė Jurašūnaitė. Tais pačiais 1924 metais „Šarūnas" Tautos Teatre buvo suvaidintas dar 5 kartus.

Po kelerių metų „Šarūną", Petro Vaičiūno naujai inscenizuotą, pastatė rež. Andrius Oleka Žilinskas (1893–1948). Specialią „Šarūnui" muziką komponavo Juozas Gruodis (1884–1948), o dekoracijas ir kostiumų eskizus sukūrė Adomas Galdikas (g. 1893). Šarūną vaidino Petras Kubertavičius, Rainį — Henrikas Kačinskas, Džiangį — Jurgis Petrauskas, Gelovinį — Vincas Tamoliūnas, Voverę — Nastė Jurašūnaitė ir Antanina Vainiūnaitė, Eglę — Ona Kurmytė. Premjera įvyko Valstybės Teatre Kaune 1929 XII 17 ir buvo žymus meno įvykis lietuvių teatro istorijoje. „Šarūnas" buvo dar nekartą Valstybės Teatre vaidintas, o 1931 buvo jo gastrolinis spektaklis Rygoje.

1942 Krėvės 60 metų sukaktį minint, „Šarūnas", H. Kačinsko parengtas, buvo transliuotas per Vilniaus radiją. Transliacija truko pusantros valandos. Joje dalyvavo Vilniaus teatro artistai, simfoninis Filharmonijos orkestras ir „Varpo" choras.

✶

Trečiojo Krėvės raštų tomo kalbą peržiūrint, talkino Leonardas Dambriūnas.

Turinys

PIRMOJI DALIS

Naktigonė 7

Nerimsta 17

ANTROJI DALIS

Žaibuoja 81

TREČIOJI DALIS

Audra kilo 171

KETVIRTOJI DALIS

Ir sugriaudė perkūnas 265

Saulei tekant 351